

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Casparis Ziegleri De Episcopis eorumq[ue] juribus,
privilegiis, & vivendi ratione, Liber Commentarius**

Ziegler, Kaspar

Norimbergæ, 1686

Liber III.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61543](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61543)

LIBER III.

DE

EPISCOPIS.

CAPUT I.

De Juribus Episcopalibus in genere.

I.

Lura Episcopalia, qualia hodiè referri solent communiter à Canonistis, Ecclesiæ primitivæ planè incognita fuerunt. Etenim si statum illius temporis consideres, officium Episcoporum non aliud invenies, quàm quod in doctrinâ verbi, administratione Sacramentorum, curâ viduarum, pupillorum & pauperum, & exemplari denique charitatis Christianæ exercitio consistebat. Non alia tùm fuit intentio omnium Ecclesiæ pastorum, nec alia ejus, qui eos instituerat. Primi Ecclesiæ Doctores, Apostoli, non aliam sibi potestatem arrogabant, quàm quæ officio suo, quod cœleste erat, & ad cœlestem gratiam atque salutem dirigebatur, conveniebat. Hinc adeò non armis & flagris utebantur, neque potestate *ἀναγκαστικῇ* aliquâ aliâ, quæ magistratûs speciem sustinere posset; sed procedendi modus ab eis observabatur per verbum DEI generaliter propositum & ad circumstantias singulares, prout incidebant, applicatum, per sigillorum divinæ gratiæ exhibitionem aut negationem, & per vindictam aliquam non naturalem aut ex naturali vi procedentem, sed naturâ ipsâ superiorem, & à DEO primùm monstratam, & suum à DEO effectum habentem. Ipse Christus autor totius Ecclesiæ, & universæ in eâ potestatis, omniumq; adeò jurium Episcopaliū, Regem quidem se esse profitebatur, simul tamen contestatur, Regnum suum non esse de hoc mundo, hoc est, ejus indolis, & ingenii, aut conditionis, cujus sunt cætera regna. *Job. XVIII, 36.* Nec, dum Ecclesiam plantavit & instituit in his terris, ipse tali aliquâ potestate usus est, quæ humanum aliquod magisterium præsupponere posset, sed pleraque omnia divinâ virtute perfecit; quam ipsam

Rrr

etiam

etiam non obscure prodidit in eo, quod angelorum opera se uti posse, sine jactantiâ dixit, *Matth. XXVI, 53.*

II. Potestatem Episcopalem primitus concessam pluribus in locis optime exponit Chrysostomus, cujus lib. 2. de *Sacerdotio* hæc sunt verba: *Omnium maxime Christianis non licet vi castigare fontium delicta. Seculi quidem judices, ubi maleficos sub legum potestatem nacti sunt, multum potestatis jus exercent, & invitos quamvis prohibent ex suo ingenio vivere. At apud nos non cogendo, sed suadendo id agendum est, ut qui ejusmodi sit, melior evadat. Neque enim nobis à legibus ad coercendos peccatores potestatis jus datum est, & si datum maxime esset, locus non esset juris ejus exercendi, cum DEUS coronet non eos, qui necessitate, sed qui voluntate libera à malo abstinent, quare multo labore opus est, ut persuadeantur morbidi sponte suâ se præbere sacerdotali curationi. Idem in epist. ad Ephes. 4. Ad docendos verò homines constituti sumus, non ad imperium, non ad exercitium potestatis. Consiliarium locum obtinemus suadentium, qui consilium dat, de suo dicit, auditorem non cogit, sed liberam ei relinquit electionem circa ea, quæ dicuntur. Et in acta Apost. rom. 3. Legibus ac mandatis omnia peraguntur, (scil. apud Principes) hic verò nihil tale: neque enim licet ex auctoritate præcipere.*

III. Apud Gratianum c. quoniam dist. 10. elegans refertur utriusque potestatis Ecclesiasticæ & secularis distinctio, quam suggestit Nicolaus I. Papa Michaeli Imperatori his verbis: *Quoniam idem Mediator DEI & hominum, homo Christus JESUS, sic actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discrevit propria: volens medicinali humilitate hominum corda sursum efferri, non humana superbia rursus in inferiora demergi, ut etiam Christiani Imperatores pro æternâ vitâ pontificibus indigerent, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur: quatenus spiritualibus actio à carnalibus distaret incurfibus, & DEO militans minime secularibus negociis sese implicaret, ac vicissim ne ille rebus divinis præsidere videretur, qui esset secularibus negociis implicatus.* Hanc Nicolai distinctionem infulsâ planè & prodigiosâ interpretatione pessimè depravat Thomas Bozcius de jur. natur. & div. Ecclesiasticæ libert. & potest. l. 1. c. 12. sed eam justis vindictis defendit Guilielmus Barclajus de potest. pap. cap. 2. Apparet autem ex eâ, utramque potestatem suis propriis actibus, dignitatibus & officiis, ita sejunctas & separatas ab invicem esse, ut neque potestas temporalis jura spiritualis potestatis, neque hæc illius usurpare sine injuriâ possit.

IV. Ad uberiorem explicationem multum facient verba Bernhardi de consid. lib. 2. ad Eugenium. *Non tibi, inquit, Petrus dare, quod non habuit, potuit: quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem super Ecclesias: nunquid dominationem? Audi ipsum: non dominantes in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum*

dictum sola humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur. Et infert: Vos autem non sic: Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumq; similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te exceptum illorum numero putes, de quibus queritur DEUS sic: Ipsi regnaverunt, & non ex me, Principes extiterunt, & non cognovi eos. Et mox: Forma Apostolica hæc est: dominatio interdicitur, indicitur ministratio. Nihil expressius, nihil disertius dici potuisset, nihil ad Christi mentem accommodatius, qui ministerium suum & Apostolatam vult intelligi à Principatu & potestate temporali esse separatum.

V. Histamen omnibus non obstantibus experientia testatur, quantum sibi hodiè potestatem tribuant Episcopi, majorem certè aut longè aliam, quam Christus & Apostoli eos habere voluerunt in hoc seculo. Ipsi enim in formâ servorum judicati sunt per seculi principes; eorum verò successores Episcopi principibus non solum subesse recusant contra Christi & Apostolorum exemplum atque præceptum, verum etiam principibus & potestatibus superiores se faciunt, illisque leges dare, & refractarios in ordinem cogere se posse profitentur. Unde fit, ut regno mundano potius, quam regno Christi studeant, & ea sectentur magis, quæ ad externum statum sui, quem ipsi sibi fingunt, splendorem faciunt, quam quæ Ecclesiæ Christi salutaria sunt. Non simplicitas amplius, & modestia, & mansuetudo, & submissio, & frugalitas, & Scripturæ S. studium eis in usu sunt, sed superbia, sed ambitio, sed imperandi cupiditas, sed varia omnis generis luxus instrumenta, & quicquid denique inter vitia referri solet. Id autem præ cæteris cavent maxime, ne secularibus potestatibus speciem aliquam subjectionis præstent; sed ut ipsi potius in territorio, in quo degunt, supremi existant, suam seorsim ab omni jurisdictione seculari liberam habeant aulam, suos ministros & satellites exemptos, sua regalia, suam propriam, non dicam, jurisdictionem, sed majestatem, Principis suprematui parem, imò, ut ante dixi, superiorem. Et ne quid omnino desit, suos etiam habent milites, sua armamentaria, & quicquid denique gerendo regimini necessarium vel utile visum fuerit. Nec poterit verò inde colligi aliud, nisi quod contra sententiam Christi regnum sibi adlerant & imperiumulare atq; mundanum.

VI. Dicuntur quidem etiam ministri Ecclesiæ quodammodo regere Ecclesiam; sed directivè, docendo, arguendo, exhortando, modisq; similibus. Potissimum enim & præcipuum regimen, quo Ecclesia gubernatur & conservatur, spirituale & internum est & capiti Christo convenit. Ex-

ternum si quod adhibetur, secundum potestatem Ecclesiæ concessam intelligendum est. Nec est, quod ex verbo *ποιμαίνεν*, à Salvatore Christo ad Petrum usurpato, *Johan. XXI, 16.* nescio, quod imperium sibi fingant Ecclesiæ Latinæ Doctores. Nec enim aliud ex voce istâ colligere licet, nisi quod officium boni pastoris sit, ut divinis oraculis gregem suum assidue pascat, & in Scripturarum lectione vel auditione suos assidue exerceat. Optimè Theophylactus in *b. l. Non fecit Dominum, non Principem, non Regem Petrum, sed Pastorem esse jubet.* Et Bernhard. *serm. 2. de resurrect. Dom. Pasce, mente, opere, ore, animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione.* Et de *confid. ad Eugen. lib. 4. c. 3.* Evangelizare pascere est, *fac opus Evangelistæ, & pastoris opus implesti.* Ad eundem modum applicat hæc Christi verba Petrus Blesensis in *epist. 148. ad S. Bathoniensem Episcopum:* Vobis in eo quandoq; dictum est, si diligis me, pasce oves meas. Quid est oves pascere, nisi evangelizare subjectis? reddere DEO populum acceptabilem, verbo, opere & exemplo dirigere vias Domini, & parare Domino plebem perfectam? Add. *lf. Casaubon. exercitat. 16. c. 133.*

VII. Quod si jam inter Episcopos, quales fuerunt olim, & quales nunc sunt, comparisonem instituere, & utrorumque jura Episcopalia perferuari velis, insignem ubique invenes differentiam. Nec profecto tanta metamorphosis credi olim potuit, quanta nunc in ordine illo Ecclesiastico se exseruit. Et qui mutationem illam contigisse observarunt, per eam statum Ecclesiæ valde corruptum fuisse ingenuè profitentur. Adscribam aliqua Nicolai de Clemangiis verba, qui in *lib. de corrupto Ecclesiæ statu c. 2. & 3.* in hunc modum loquitur: *Nulla olim argentea vasa, nec aurea, stanneis & fidelibus bibebatur. Nullus magnorum equorum phalerarumq; apparatus, nulla histrionum turba præambula, nullus calami stratorum aut comatorum juvenum comitatus, virgatis monstri feris habitibus, patulis & terratenus defluentibus manicis, quasi ritu barbarico indutorum.* -- -- Ubi verò, ut fere assolet, paululum ex divitiis, rerumq; secundarum affluentia luxur & insolentia in Ecclesiam subire, tepescere sensim cœpit religio, virtus hebescere, solvi disciplina, charitas minui, tolli humilitas, paupertas opprobrio esse, simulq; parsimonia. Sed ut pompis & luxui res subesset, avaritia crebrescere, quæ non suis diu contenta finibus, aliena non modo ambire, sed rapere & invadere moliretur, inferiores opprimere, & tam jure quam injuriâ spoliare. -- -- Nulla prorsus hodierna die in assumendis pastoralibus sarcinis in curâq; animarum subeundâ de servitio divino, de salute subditorum aut edificatione mentio habetur, de proventuum ubertate tantummodo & quantitate queritur. -- -- Quis humerorum suorum vires librat? an sufferendo oneri, cui se supponere querit, sufficiat? Quis sua aut subditorum pericula considerat? Quis eis prædicat aut evangelizat? Quis viam, per quam ad salutem perveniant, factis aut verbo demonstrat? imò verò quis hodiè Prælatorum non quædam

viâ

viâ potest, suos undiq; subditos spoliât? Quis eorum miseretur inopiæ? paupertati condolet? subvenit indigentia? imò quis indigentiam ipsorum non jure & injuria amplificat? Et hæc tamen fuerunt olim jura Episcopalia, quæ dum negliguntur, & alia statui Ecclesiastico minus convenientia substituuntur; merito dubitaveris, utrum Episcopi amplius dici debeant, qui in Sedes Episcopales evehuntur.

VIII. Nec verò mirum id videri debet cuiquam, qui secum perperderit ingenia hominum, & rerum insolenter gerendarum perpetuas occasiones: Qui Ivonis Carnotensis operibus ad Bernardum à Fresneda epistolam dedicatorem præmisit Joannes Molinæus Decretorum Lovanii Professor, nullam in hac re emendationem sperari debere contendit, & confidenter asserit, optimum quemque, ad ejusmodi thronum evectum, alios mox mores induiturum & in præceptis ruiturum esse. Fingamus, inquit, Episcopatus Candidatum ad unguem factum, sit honestis, piis, sanctisq; moribus, sit insigni rerum divinarum humanarumq; præditus eruditione, sit maturâ etate, sit civibus aliisq; omnibus Reip. ordinibus cumprimis gratus & acceptus, sit deniq; omnibus numeris absolutus, & ad Paulinam ideam planè fabrefactus, (cujusmodi in hac bonorum Virorum orbitate, morumq; dissolutione aut nulli sunt: aut si qui sint, vix perquiruntur) is igitur, ubi jam omnia in suâ voluntate, ne dicam libidine, posita esse perspexerit, ubi nemini unquam rationem quicquid gesserit, vel non gesserit, reddendam esse scierit, ubi deniq; solam se *ἀντιφύλον ἐξουσίαν* eamq; perpetuam, consecutum esse animadverterit, quæ poterit queso in hac humane naturæ fragilitate, in tantâ vitæ voluptatumq; omnium licentiâ & impunitate, assentatorum ad hæc grege perpetuo stipatus, quæ poterit, inquam, inolescere, moderationisq; prioris non protinus oblivisci? Hæc sanè aliaq; complura sunt, quæ de Ecclesiâ formandâ nos sperare nequaquam sinunt, quin magis ruinam & exitium impendere (utinam sim falsus vates) portendunt &c.

IX. Quamquam igitur sint fortè, qui ad purioris Ecclesiæ normam vitam & mores suos componere paratissimi sint, vix tamen eis licet esse tam felicibus, tum quod antecessorum suorum exempla ab *ἡλικίᾳ καὶ ἐνέοις* subinde objiciantur, tum quod perpetuò ingerantur solutioris vitæ instrumenta & irritamenta, tum denique quod vicinorum Episcoporum non aliud sit vitæ genus, cum quibus tamen conversari perpetuo oportet. Dolet sanè nimiam profusionem bonorum sibi incumbentem Fulbertus Carnotensis epist. 90. Satis, inquit, oneri esse videbatur adversa corporis valetudo; sed tamen illud ægrius tolerabam, quod res Ecclesiæ in superfluum domesticorum victualia sic expendere compellebar ex pravâ consuetudine prædecessorum meorum, ut officium hospitalitatis, & eleemosynæ sicut mea interest, administrare non possem. Agnoscit Fulbertus, pravam eam esse consuetudinem, & tamen dicit atq; dolet, à se eam omitti & emendari non posse. Neg; id Fulberti tantum, qui seculo un-

decimo ineunte floruit, sed longè anterioribus temporibus, ipsius nempe Gregorii Nazianzeni ævo, luxus iste inter Episcopos obtinuit, quanquam fortè non ita exuberans & enormis. In oratione enim, quâ dimissionem petit ille Urbis Constantinopolitanæ tum Archiepiscopus, exprobratum sibi conqueritur, quod *nec mensâ lautâ & opiparâ, nec veste magnificâ sit usus, nec splendide in publicum prodierit, nec ad eos, à quibus conveniebatur, gravitatem & fastum adhibuerit.* Quò & pertinet, quod ejus *ὁ γυναικῶν* Ammianus Marcellinus, homo quidem Gentilis, de Episcopis Christianis refert lib. 27. procedere eos *vehiculis confidentes, circumspectè vestitos, epulas curantes profusas, aded ut eorum convivium regales superent mensas &c.*

X. Ex his principiis non abs re statuit Ivo Carnotensis epist. 238. dignitatem episcopalem paupertatem his diebus honestè ferre non valere. Nec tamen mores hominum ex statu Ecclesiæ mutato, sed potius Ecclesiæ mutationem ex moribus hominum mutatis contigisse puto, secus atq; statuit Petrus Abbas Cellensis lib. 1. epist. 10. qui patientiæ Christianæ rationem ex primitivæ Ecclesiæ conditione accersit, nec ad eam ita adstringi amplius homines contendit: *Pensanda etiam sunt tempora, inquit, & diversi status temporum, secundum quos mutantur merita causarum. Nam in primitivâ Ecclesiâ sola patientia locum habuit, ut auferenti tunicam dimitteret & pallium. Alius enimerat & alibi, id est, extra Ecclesiam, qui persequabatur, alius & alibi, id est, intra Ecclesiam, qui patiebatur. Modò verò jam adulta Ecclesia non licet filiis Ecclesiæ, quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, sicut decuit pupillam tolerare adversarium. Imò verò manet adhuc regula ista Christianis tradita, patienter ferendas esse injurias, etsi magistratui Christiano concessa sit potestas easdem puniendi.*

XI. Quod si igitur universa ista & singula, quæ hodiè ab Episcopis usurpantur, enucleatè & specificè pertractare velimus, non ea tantum, quæ jure divino eis competunt, sed longè plura, etiam ea, quæ ex liberalitate Principum acceperunt, aut ex conniventia eorum sibi arrogarunt, in censum venient. Hinc adeò ipsa universa majestatis jura, quippe quibus Episcopi hodiè non aliter, atque Principes seculares superbiunt, recenseri à nobis deberent. Verùm quia id operosum nimis esset, partim etiam alienum à scopo nostro, & ipsi Canonistæ ista inter jura Episcopalia non referunt, intra fines nos continebimus, & quæ in jure Canonico proponi solent, nec tamen ea omnia, sed præcipua tantum considerationi nostræ subiciemus, & ita quidem, ut nonnulla in hunc numerum referre liceat, quæ Episcopis cum presbyteris communia sunt, quæque adeò ad officium presbyteri non minus, quàm ad officium Episcopi pertinent. Talia namq; sunt aliqua, quæ ex potestate ordinis, uti loquuntur Canonistæ, proveniunt.

XII. Obi-

XII. Obiter addo, uti omnium ubique rerum principia parva sunt, suis verò progresibus & usu augentur, ita & juribus Episcopatibus contigisse. Non omnium nempe fuit idem & simultaneus ortus atq; progressus; sed pleraque ea, quæ splendorem aliquem addiderunt, tenuia admodum habuerunt initia, nec animadversa fuerunt prius, quàm robur aliquod acceperunt, quod ipsis deinde Principibus formidabile extitit, nec in pristinum statum reduci potuit. Et quis enim putasset, Apostolos, homines pauperes, & ab omni splendore externo remotos, habituros tales successores, qui familiari suo apparatu cum Regibus decertare possent? Ita scilicet ex summis vitæ & fortunæ sordibus ad summas divitias pervenisse videntur Apostoli, & in successoribus suis possidere, quod ipsi repudiarunt semper & procul a se esse iusserunt. Sed & plurima alia, quæ inter jura Episcopalia communiter referri solent, non ex Apostolico, sed ex Ecclesiastico instituto primum orta sunt, uti, ubi ad speciem ventum fuerit, plenius exposituri sumus. Sola addam hic verba Concilii Hispalensis II. c. 7. *Quamvis cum Episcopis plurima illis (presbyteris) ministeriorum communis sit dispensatio, quædam novellis & Ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint; sicut presbyterorum & diaconorum ac Virginum consecratio, sicut constitutio altaris, benedictio vel unctio: siquidem nec licere eis Ecclesiam vel altarium consecrare, nec per impositionem manûs fidelibus baptizatis vel conversis ex heresi paracletum Spiritum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frontem signare; sed nec publicè quidem in Missâ quenquam pœnitentium reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere. Hæc enim omnia illicita esse presbyteris, quia pontificatûs apicem non habent, quem solis deberi Episcopis auctoritate canonum præcipitur, ut per hoc & discretio graduum & dignitatis fastigium summi Pontificis demonstretur &c.* Ad novellas Ecclesiasticas & ad auctoritatem canonum refert ista Episcoporum axiomata, quorum maximam partem ex jure divino provenire mordicus defendit Ecclesia Latina.

CAP. II.

De Divisione jurium Episcopaliûm.

I.

Vulgaris & maximè usitata apud Canonistas occurrit distinctio jurium Episcopaliûm, quâ dicuntur quædam pertinere ad Episcopum jure ordinis, ut est Clericorum ordinatio, virginum benedictio, altarium & Ecclesiæ consecratio, &c. quædam lege jurisdictionis, ut corrigendi, conferendi, excommunicandi & influendi potestas: quædam lege diocesanâ, ut jus census & cathedralicum exigendi, decimam percipiendi, jus hospitali-

hospitii indicendi, & his similia. Lancellott. lib. 2. Instit. tit. 20. de immuni. Eccl'es. §. 17. Quis verò distinctionem eam primus fabricaverit, incertum planè est, nisi quod Honorius III. aliquam ejus mentionem faciat primus, in c. dilectus 18. §. de offic. jud. ord. quam deinceps uberiore explicatione illustrare conatur Glossa, non tamen ita, ut Interpretibus, qui subsequuti fuerunt, satisfaciat.

II. Aliqui, quos levi incessu sequitur Glossa, certis regulis rem declarare voluerunt, illud nempe esse de lege diocesanâ, quod in recipiendo consistit, ut est recipere tertiam oblationum &c. Legem autem jurisdictionis consistere volunt in conferendo, ut, ordines & similia. Id verò non placet Innocentio IV. Pontifici, cui non videntur hæc propria verba, uti loquitur ad c. 1. §. de stat. monachor. Nec aliâ ratione, inquit, dicuntur Lex diocesana & jurisdictionis, nisi quia sic assumptæ sunt à jure. Ipse igitur per exempla distinctionem eam explicare mavult, quia, inquit, de his propriam & generalem doctrinam invariabilem dare nescimus. Sequitur Abbas Panormitanus ad d. c. dilectus ubi imperfectionis arguit hanc decretalem, quod non plenè explicet eam distinctionem, sed aliqua tantum ad utramque legem pertinentia referat, ex quo concludit, non nisi in expressis à jure diversitatem inter istas leges statui debere, alioquin unicam tantum esse legem Episcopi, scil. diocesanam, & sub eâ comprehendendi legem jurisdictionis.

III. Ab his Præceptoribus edocti, qui secuti fuerunt Juris Canonici Interpretes, non aliter ferè nisi per exempla distinctionem istam proponunt, ea tamen adeò diversimode, ut nec in his quidem satis conveniant. Et quia nonnulli generalem volunt hanc observari regulam, quod omnia ea, à quibus monasteria jure communi sunt exempta, ad legem diocesanam spectent, reliqua verò omnia ad legem jurisdictionis, Innocentius d. l. Augustin. Barbosa de offic. & potest. Episc. part. 1. tit. 1. cap. 1. n. 15. disquiri hinc cœpit, utrum quarta decimarum subsidium charitativum, jus mittendi clericos in negociis Ecclesiasticis, publicarum processionum indictio, & similia alia, Episcopo competant lege diocesanâ, an lege jurisdictionis? Nec sine causâ mirabile sibi videri dicit Innocentius IV. ad d. c. dilectus, quod de lege jurisdictionis dicatur collatio Sacramentorum. Ecquam enim jurisdictionis rationem inesse dicemus in tali negotio, in quo nulla omnino locum habet Magistratûs jus redditentis potestas? Et hinc adeò apparet, quantoperè vocabulis istis abutantur Canonum Interpretes.

IV. Legis diocesanæ quidem aliqua fit mentio in Concilio Ilerdensi anno DXXIV. celebrato, can. 3. non tamen eo sensu, quo volunt distinctionis antea memoratæ defensores. Verba referuntur à Gratiano c. 1. 10. q. 1. & c. cum pro utilitate 16. q. 1. & uti primitus concepta fuerunt, ita se habent: De monachis verò id observari placuit, quod Synodus Agathensis vel

Aure-

Aurelianensis noscitur decrevisse: hoc tantummodo adjiciendum, ut pro Ecclesiæ utilitate, quos Episcopus probaverit in Clericatus officio, cum Abbatibus voluntate debeant ordinari. Ea verò, quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesanâ lege, ab Episcopis contingantur. Si autem ex Laicis quisquam, à se factam basilicam consecrari desiderat, nequaquam sub monasterii specie, ubi congregatio non colligitur, vel regula ab Episcopo non constituitur, eam à diœcesanâ lege audeat segregare. Hæc verba, quibus prohibetur Episcopus diœcesanâ lege contingere oblationes monasteriis factas, repugnare vulgò videntur & contrariari canonibus illis, quibus Monachi & monasteria Episcopis subjiciuntur. Idcirco, ne quâ in re sibi minus constet jus Canonicum, ita distinguere communiter solent Doctores, ut lege jurisdictionis, quam ipsi singularem & specialem fingunt, teneantur Monachi, ad observanda ea, quæ sunt ordinis & jurisdictionis propriè dictæ; reliquis verò juribus Episcopalibus exempti sint, quæ specialiter legis diœcesanæ nomine comprehendantur. Atque sic putant, Patrum Ilerdensium hanc mentem & intentionem fuisse, Monachos generaliter per omnia & in omnibus lege diœcesanâ solutos esse, nec nisi ordinis & jurisdictionis lege teneri.

V. At verò nihil omninò est, ut verba in ipso canone satis perspicuè limitata generaliter accipiamus. Provoquant Patres Ilerdenses ad Concilia Agathense & Aurelianense I. In illo, *can. 27. § 38.* in hoc, *can. 19.* monachi disertis verbis subjiciuntur Episcopis, & hoc observari volunt Ilerdenses, hoc tantummodo adjiciendum decernunt, ut monachus in Clerum ab Episcopo recipiatur cum Abbatibus voluntate. Et porro: ut Episcopus non attingat ea, quæ per oblationes destinantur monasteriis. Statuerat allegatum Concilium Aurelianense *can. 14.* ut de his quæ in altari oblatione fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vindicaret. Id verò in oblationibus, quæ monasteriis fieri solent, noluit obtinere Concilium Ilerdense, & prohibuit, ne oblationes istas, quarum aliàs partem lege diœcesanâ, h. e. jure suo Episcopali, sibi vindicare posset Episcopus, attingeret. Id ergo, quod in specie de oblationibus prohibitum fuit, ad alia episcopalia jura extendi non debet, siquidem limitatio & exceptio ista sufficienter probat, in reliquis omnibus Episcopalem auctoritatem integram & illibatam manere.

VI. Inde verò conficitur porro, nihil omninò differre legem diœcesanam & legem jurisdictionis, & legem diœcesanam nihil aliud esse, quàm jurisdictionem & potestatem Episcopalem, jus diœcesanum, jus commune, quod in spiritualibus habet in universâ diœcesi Episcopus, adeoque commentitiam esse distinctionem à Doctoribus hætenus multâ cum confusione traditam. Eadem omninò sunt, & jus Episcopale significant, cujus pluri-

Sss

mæ

mæ fuerunt partes potestativæ, quarum una fuit, res Ecclesiasticas moderari, & tertiam oblationum percipere. Hanc verò partem suæ potestatis commo monachorum studentes Episcopi remiserunt, ut annona largior illis suppeteret. Idque videtur jure singulari in provinciâ Tarraconensi, in quâ Concilium Ilerdense habitum est, propter summam veterum monachorum paupertatem introductum, neque id propterea vel ad alias Hispaniæ provincias, vel ad alias potestatis Episcopalis partes extendi debet. Vid. Franc. Floréns *dissertat. jur. Canon. pag. 13. seq.* Et sic negatâ hâc distinctione evitari possunt scopuli omnes, qui occurrere solent in tam vasto juris Canonici oceano.

VII. Meliore ratione distingui à se invicem cœperunt potestas ordinis & jurisdictionis, ideò, quod potestas ordinis in plerisque articulis divinitus data, jurisdictionis verò aliunde & ex imperio seculari concessa fuerit. Sed utramque tamen ita sæpè confundunt Canonistæ, ut quæ cujusque propria sint, difficulter ab illis disci queant. Ita Martinus ab Azpilcueta Navarrus in *relect. cap. novit. §. de judic. n. 83.* ad potestatem ordinis refert tantum potestatem consecrandi; ad jurisdictionis verò potestatem omne reliquum, quod in Ecclesiâ Episcopo competit, etiam potestatem administrandi Sacramenta. Cum tamen nihil omnino sit in potestate administrandi Sacramenta, quod juris dicendi rationem habeat. Id verò non est prætereundum, plurima esse in potestate ordinis, & ea quidem omnia; quæ ex jure divino instituta sunt, quæ cum presbyteris sunt communia; si qua enim deinceps propria facta Episcopis, & presbyteris adempta fuerunt, constitutionibus Ecclesiasticis id tribuendum est & humano arbitrio. Uti enim libro primo exposui, nulla est jure divino inter Episcopum & presbyterum differentia, nulla ergò inter eos ex divinâ institutione jura singularia.

VIII. Quicquid verò hujus sit, cum magistralis illa distinctio ubique in scholis jam diu recepta fuerit, noluerunt eam Jcti nostri prorsus rejicere, dum tamen illa commodis exemplis explicetur. Ad potestatem scilicet ordinis referri debet potestas publicè docendi & prædicandi verbum divinum, potestas administrandi Sacramenta, potestas clavium sive ligandi & solvendi, potestas ordinandi, potestas investiendi, & ejusmodi alia. Lex diocesana consistit in subjectione & reverentiâ, quam omnes ejus dioceseos incolæ præstare Episcopo tenentur: item in administratione & gubernatione rerum atque bonorum Ecclesiæ mobilium atque immobilium, in decimarum perceptione, in visitatione, in inspectione ædificiorum, in curâ scholarum, viduarum, pupillorum &c. Ad jurisdictionem refertur audientia Episcopalis, & quæ ex eâ resultat decisio causarum, dispensatio, su-

suspensio ab officio, remotio & degradatio, aliæque poenæ canonicæ.
Carpzov. in *Jp. Consist. lib. 1. def. 4.*

IX. Cum verò potestas Episcopalis, qualis hodiè existit, sit ens aliquod aggregatum, ex pluribus partibus heterogeneis compositum, & Episcopi adeo alienis plumis superbiant, quas quidem ipsi vel vi rapuerunt aliquando, vel liberaliter concessas ita proprias sibi fecerunt, ut jure suo sibi competere assererent, neque beneficium agnoscerent, non insubidum hîc erit, jura illa, quæ Episcopalia communiter vocari solent, si ita distinguantur, ut, quod cuique proprium est, vindicetur, & ad principia prima referatur. Inter ea nempe sunt aliqua, quæ solis Ecclesiæ ministris competunt jure divino, quæque proinde neque à magistratu neque à populo expediri possunt aut debent, & ea jure merito Episcopis solis relinquuntur, ut sunt e. g. docere verbum, administrare Sacramenta, absolvere à peccatis &c. Aliqua ad solum pertinent magistratum politicum, aut eum potius, qui τὸ κοινόν tenet in Rep. & hæc Episcopo, ut tali, nullatenus competunt, ut est jurisdictio forensis, quæ adjunctam habet potestatem ἀναγκαστικὴν, item indictio conciliorum, institutio Academiæ &c. Aliqua porro ad totam Ecclesiam, ut ea est corpus ex magistratu, clero, & populo constans, pertinent, quæ nullatenus aut magistratui soli, aut sacerdotibus solis, aut etiam soli populo, ut à magistratu & sacerdotibus distinguitur, tribui possunt, ut est e. g. electio ministrorum Ecclesiæ. Aliqua denique ad ministerium & magistratum conjunctim pertinent, quæ status unus sine concursu alterius expedire commodè non potest, ut est visitatio Ecclesiarum, cognitio de causis decernendæ excommunicationis &c. Quæ omnia hodiè ita sibi propria fecerunt Episcopi, ut magistratui & populo nihil reliquum fecerint, neque principes aliter accedere velint, nisi ut exequantur illud, quod sibi visum fuerit commodum & conveniens.

X. Postquam igitur in Imperio Germanico Principes Evangelici potestatem circa sacra jure proprio, & quia Principes sunt, sibi competentem recuperarunt, uti alias plenius dixi, rectè etiam præcipua illa jura, quæ Papatu florente Episcopi ad se rapuerant, & hinc Episcopalia dicta fuerunt, quodam quasi postliminii jure sibi vindicarunt, ita tamen ut ea, quæ solis Ecclesiæ ministris propria dixi, nullatenus attingant, nisi quatenus externis quibusdam circumstantiis vestiuntur, quas imperio Principis subjectas esse, ipsa earum conditio ostendit; reliqua verò expediant vel ipsi suo nomine immediate, quæ inter reservata Principis rectè referuntur, vel mediatè per Consistoria & judicia Ecclesiastica à se constituta, quibus præficere solent judices ex utroque ordine mixtos, Theologos scil. & Jctos. Et hîc repetenda est distinctio, quam alibi explicavimus, quod potestas Ecclesiastica alia sit interna, alia externa; illa proprium Ecclesiæ ministerium, quod in

prædicatione verbi, administratione Sacramentorum, ordinatione &c. consistit, comprehendat, hæc verò causas alias Ecclesiasticas concernat, Principis inspectioni succumbentes, ejusque constitutionibus materiam subternentes. Quas prolixius exponere non est hujus loci.

CAP. III.

De Jure docendi verbum divinum.

I.

EX instituto divino nemo sibi hunc honorem sumere debet, nisi vocatus. *Ebr. V, 4.* Vocetur necesse est, qui sacris manum admoveat. Quomodo enim prædicabunt, nisi missi fuerint. *Rom. X, 15.* Ex quo rectè concluditur, non vocatis, etsi eruditione & internâ facultate docendi sufficienter instructis, non licere docere publicè in Ecclesiâ, per interdictum non solum humani & positivi, quod in plerisque omnibus Ecclesiis prostat, sed etiam divini juris. Et in hoc scilicet triumphat Apostolus, quod vocatus, quod ad Evangelium prædicandum segregatus sit, & ex eo speciales sibi tribuit dignatis titulos. *Rom. I, 1.* Quemadmodum enim Christus ipse non usurpavit sibi honorem dignitatis Regiæ & Sacerdotalis, sed utrumq; à Patre acceptum exercuit: sic etiam nemo sine vocatione divinâ, publica munera in Ecclesiâ usurpare debet, ejusque vocationis unusquisque, qui vocatus est, conscius esse debet, nec munus istud Ecclesiasticum aggredi licet prius, quàm de legitimâ vocatione per externa symbola constiterit.

II. Optimè in hanc rem Leo Magnus *epist. 62. ad Maximum Episcopum Antiochenum*: Illud quoque dilectionem tuam convenit præcavere, ut præter eos, qui sunt Domini Sacerdotes, nullus sibi jus docendi & prædicandi audeat vendicare, sive sit ille monachus, sive sit Laicus, qui alicujus scientiæ nomine gloriatur. Quia etsi optandum est, ut omnes Ecclesiæ filii, quæ recta & sana sunt, sapiant; non tamen permittendum est, ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus gradum sibi prædicatoris assumat, quum in Ecclesiâ DEI omnia ordinata esse conveniat. Et *epist. 63. ad Theodoretum Cyri Episcopum*: Specialiter statuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, seu monachus sive ille sit Laicus, qui cujuscumque scientiæ nomine gloriatur. Nempe non sufficit scientia, & eruditio, quantumvis insignis & planè singularis, cum ea utique in Laico sæpè excellentior esse queat, quàm in Sacerdote; sed necesse est, ut accedat specialis vocatio, quâ quis destinatur ad ministerium Ecclesiasticum, & per quam præter divinum, quam ab ingenio habet, etiam *ἐξ ὁρίων* accipit, extrinsecus & à populo vocante sibi communicatam.

III. In-

III. Inter Sacerdotes verò præcipuè Episcopo convenit, ut sit *διδάκων* aptus ad docendum. Idque tam necessarium in eo est requisitum, ut Apostolus dicat *1. Tim. III, 2.* oportere Episcopum esse *διδάκων*. Oportet, inquit, oportet Episcopum Doctorem esse, ut potens sit exhortari doctrinā sanā, & qui contradicunt, convincere. *Tit. I, 9.* Nec enim audiendi sunt illi, qui docibilem tantum ex verbo *διδάσκων* sibi cudunt Episcopum, ac si sufficeret, doceri eum posse & habere ingenium aptum ad discendum. Oportet quidem Episcopum non docere tantum, sed insuper etiam discere, quia is melius docet, qui quotidie adhuc discit, & in doctrinā proficit; sed hæc non est intentio Pauli, qui *b. l.* non discendi sed docendi facultatem exigit, ut in rebus divinis sit eruditus, & doctrinam sanam à Salvatore Christo propositam docere possit alios, utque oves sibi concreditas verbo divino pascere, & infestantibus lupis resistere queat. Hoc non consulit tantum & hortatur Apostolus, sed præcipit etiam, urget ac decernit ex ore Domini.

IV. Ad eundem modum scribit Paulus *Ephes. IV, 11.* quod Christus alios quidem dederit Apostolos: alios verò Prophetas: alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores. Pastores & Doctores dum combinantur, nec alii à se invicem dicuntur, Paulino, quid interesset, sciscitanti, D. Augustinus eosdem sibi videri respondet, *epist. 58. 59. quæst. 4.* ita ut pastor esse nequeat, nisi qui doceat, neq; adeò constitui possit Episcopus, nisi is simul doceat, quos pascit. Hanc eandem interpretationem etiam proponit Hieronymus *lib. 2. in epist. ad Ephes.* dum ait: *Nec verò putandum est, quod sicut in superioribus alios dixit Apostolos, alios Prophetas, alios Evangelistas: ita in Pastoribus & magistris officia diversa posuerit. Non enim ait: alios autem pastores, & alios Magistros: ut qui Pastor est, esse debeat & magister, nec in Ecclesiis quamvis sanctus sit, Pastoris sibi nomen assumere, nisi possit docere, quos pascit, vel certe aliter: ut unus atq; idem præses Ecclesiæ sit Pastor & Doctor. Pastor enim ovium Magister est hominum.* Et paulo post: *Si quis igitur plebem sibi subjctam non instruit, ut de subiecto populo Christi Ecclesia construat, iste nec Apostolus, nec Propheta, nec Evangelista, nec Pastor, nec Magister est appellandus.*

V. Sixtus Senensis *bibl. lib. 6. annot. 301.* dum videt, verba hæc Hieronymi repugnare praxi Episcoporum hodiernæ, non ita accipienda esse, post alios monet, ac si nemo Episcopus & Ecclesiæ Pastor esse queat, qui non doceat aut docere non possit, cum utique multi sint veri & optimi Episcopi, qui legitimis impedimentis detenti docere nequeant, sed sentiendum esse, eum qui nec per se, nec per alium docere curat, indignum esse Pastoris dignitate ac nomine, & imò satisfecisse pastoralis curæ officio iudicandum esse eum, qui dum ipse plebem instruere non valeat, per idoneos

ministros plebem suam in doctrinâ Domini erudiat. Huic verò haud parum contortæ explicationi sufficiat opponere querelam Claudii Espencae Theologi Parisiensis ex lib. 2. digress. cap. 2. in hæc verba sententiam suam effundentis: *Sed aliunde, dices, distracti, alienâ linguâ docent. Hæc illi Helena, non jam Troja, sed ut veteris Synagoga, ita novæ Ecclesiæ certo certior perniciēs & ruina.* Et nobis enim, ut priscis, divinam censuram minari, certo certius est, si Domini legem atq; judicia profanaverimus, eum nos in virgâ & flagellis visitaturum Psalm. 88. Quo autem tempore Hebræorum Sacerdotes non jam altaris muniis addicti & officiis dediti, sed contempto DEI templo, neglectis ejus sacrificiis Græcorum glorias, certamina, spectacula sectari cœperunt, quibus per omnia similes esse studuerunt, eosdem etiam habuerunt hostes, ultores, peremptores. -- Idem verò, quodq; plus mireris, in medio martyriorum astudoluit D. Cypriano, plures jam tūm Episcopos, (quos & ornamento ceteris esse oportebat & exemplo,) divinâ procuratione contemptâ, procuratores rerum secularium fieri, cathedrâ relictâ, plebe desertâ, per alienas provincias oberrare, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari, esurientibus in Ecclesiâ fratribus argentum largiter habere, fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus augere. Et anon quæso nobis idem quod Judeis ante dictis contigit? ut dum Ecclesiastici palatiam magis, quàm templa colunt ac frequentant, seculares, quorum instituta emulantur, eosdem habeant ferantq; pœnarum, nedum pecuniarum asperimos exactores. -- Nec finis ante futurus, quàm qui se *ἀντιπροσώπων* Ecclesiasticos vocant, sua ipsi tractent, aliena & profana in eorum, quos forte contemptim Laicos & seculares vocant, humeros rejiciant. Quid enim alioqui faciant primo & Apostolico SCTo, per Petrum Apostolorum præsidem ita recitato? Non est æquum, non placet, nos derelicto DEI verbo ministrare mensis &c.

VI. Nec profecto aliud officium injunctum fuit Apostolis, quorum Successores esse debent Episcopi, nisi ut doceant & baptizent, *Matth. 28, 19. Μαθητεύσατε*, inquit, h. e. facite & colligite mihi discipulos per doctrinam, quam à me accepistis. Idcirco putavit Apostolus, *1. Cor. IX, 16.* non sibi tantum uni, sed successoribus omnibus væ sive malè futurum, nisi doceant aut prædicent. Istud enim væ ad successores omnes, qui negligentes in officio prædicandi fuerint, applicat B. Ambrosius lib. 1. de Offic. Nos quibus in verbis divinis credita est dispensatio, quiq; Christi gregem nutriendum suscepimus, non sine ingentis periculi noxâ nos credimus evasuros, si non secundum hunc modum vivamus aut etiam si minimè prædicamus: ad quod licet nos retardet vitæ improbitas, invitat tamen præcepti necessitas. Et væ jam mihi est, si minimè prædicavero, si susceptum thesaurum defodero, & occulvero, verbi divini lucernam compressam retinvero, non cunctorum oculis manifestavero, non humane imperitiæ claustra Regni cœlestis clavibus reſeravero. In eandem sententiam pero-

peroravit in Synodo Romanâ VI. Symmachus Papa: *Væ enim erit nobis, qui huius ministerii onus susceptum habemus, si veritatem Salvatoris nostri Jesu Christi, quam Apostoli prædicaverunt, prædicare neglexerimus. Væ erit nobis, si silentio veritatem oppresserimus, qui erogare nummulariis iubemur, id est Christianos populos imbuiere & docere. Quid in ipsius Christi futuro dicturi sumus examine, si sermonum ejus veritatem confundimur prædicare? Quid erit de nobis, cum de commissis nobis animabus & de officio suscepto rationem justus iudex Christus DEUS noster districtam exegerit? Ideo nos oportet semper nocivaresecare, & auxiliante Domino, profutura erigere. Unde objurgando, hortando, suadendo, blandiendo, consulendo prodesse, quibus possumus, festinemus. Lingua nostra bonis fomentum sit, pravis aculeus, timides retundat, iratos mitiget, pigros exacuat, desides hortando succendat, refugientibus suadeat, asperis blandiatur, desperatos consuletur, ut, quia Doctores dicimur, viam salutis gradientibus ostendamus &c.*

VII. *Hæc duo sunt Pontificis opera, (inquit Origenes homil. 6. ad cap. 8. Levitici, quæ tamen verba Hieronymo tribuit Gratianus c. si quis dist. 36.) ut aut à DEO discat legendo scripturas divinas, & sæpius meditando: aut populum doceat. Sed illa doceat, quæ à DEO ipse didicerit. Utque huic suo officio eo diligentius & ardentius cum studio incumbat Episcopus, constitutum fuit in Concilio Carthaginiensi IV. c. 20. ut nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed lectioni, & orationi, & verbo prædicationis tantummodo vacet. Et in synodo quinifextâ in Trullo habitâ can. 19. jubentur Episcopi, qui præsentibus Ecclesiis in omnibus quidem diebus, sed præcipue dominicis, omnem clerum & populum docere pietatis & rectæ religionis eloquia. Ad quem canonem Theodorus Balsamon, nota, inquit, quod populum docere solis Episcopis datum est, & magnæ Ecclesiæ Doctores patriarchæ jure docent. Hinc igitur Episcopus τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, præses verbi divini appellatur apud Euseb. lib. 7. hist. Eccles. cap. 13. minister verbi, scientiæ custos, mediator DEI, magister pietatis ac religionis, apud autorem Constitutionum Apostolicarum lib. 2. cap. 26. magister Ecclesiæ, apud Salvianum Massiliens. epist. 8. propterea scilicet quod magisterium ejus in doctrinâ pariter & exemplari vitâ sese exercere debet.*

VIII. Adeo verò proprium Episcopis creditum aliquando fuit prædicandi officium, ut ab eo prorsus excluderentur presbyteri. De Alexandrinis testatur Sozomenus lib. 7. hist. Eccl. c. 19. quod apud eos solus civitatis Episcopus concionetur. *Quam consuetudinem, inquit, cum antea non fuisset, introductam esse ferunt, ex quo Arius Presbyter de doctrinâ fidei differens, nova dogmata invexit. Eadem videtur inter Africanos invaluisse consuetudo. Cum enim Valerius Hipponensis Episcopus Augustinum sibi assumpsisset Evangelii prædicandi causâ contra usum & consuetudinem Africanarum Ecclesiarum, obrectatores passus & nonnullos Episcopos, uti refert Possidius in vit. Augustini cap. 5. Morem tamen istum, qui in quibusdam*
etiam

etiam aliis Ecclesiis receptus fuerat, ut præsente Episcopo silerent presbyteri, acriter perstringit Hieronymus ad Nepotianum, *epist. 2. Pesimæ consuetudinis est, in quibusdam Ecclesiis tacere presbyteros, & præsentibus Episcopis non loqui, quasi aut inuideant, aut non dignentur audire.* Idem Hieronymus, siue quisquis est autor libri vel epistolæ de septem gradibus Ecclesiæ ad Rusticum Episcopum Narbonensem apud Gratianum c. ecce dist. 95. Presbyteri duplici bonore honorentur, maximè, qui laborant verbo DEI: prædicare eos decet, --- nemo hinc episcoporum inuidiâ diabolicæ tentationis inflatus irascatur, si plebem interdum presbyteri exhortentur, si in Ecclesiis prædicent, si plebi benedicant. Inde verò Episcoporum siue inconsultam arrogantiam siue ambitiosum Zelum discere licet, qui, quod sibi commune erat jure divino cum presbyteris, ad se solos rapiebant, cum inuerso hodiè ordine officium istud prorsus declinent, & quibusvis aliis siue presbyteris, siue monachis non sine dedecore relinquunt.

IX. In Româ tamen urbe nullas suo tempore habitas fuisse conciones, testis est Sozomenus d. lib. 7. cap. 19. In eâdem Urbe, inquit, *nec Episcopus, nec alius quisquam in Ecclesiâ populum docet.* Mirum id esse, ait Henricus Valefius in annotationibus, idemque confirmari à Cassiodoro historiæ tripartitæ autore, nec ob stare Leonis Papæ sermones ad populum, qui adhuc extant, quod exemplum id Sozomeno sit recentius. Sed enim Leo Magnus in cathedram Romanam euectus est anno CDXL. atq; ita si superstitem non habuit Sozomenum, ejus tamen ætatem quam proximè attigit, cum uterque sub Theodosio juniore vixerit. Necputo tamen, Leonem seculi sui mores tam subitâ & repentinâ metamorphosi immutaturum fuisse, nisi exempla antecessorum suorum habuisset, Cassiodori autem ævo, qui Sozomeno integris ferè centum annis posterior fuit, negligentiores in officio suo fuisse Pontifices Romanos mirum non est, quippe qui eo tempore seculari luxu & superbiâ superare principes non verebantur. Et quia Cassiodorus historiâ suam tripartitam ex Socratis, Sozomeni & Theodoriti scriptis concinnavit, dubitare licet, annon ille Sozomeni historiâ corruerit, & suo tempori conformem fecerit. Id quod aliis discutiendum relinquo.

X. Qui ita olim, uti supra dixi, aliis omnibus exclusis, ad se solos translatum voluerunt prædicandi officium, posterioribus temporibus prorsus neglexerunt, & quasi pro derelicto habuerunt, ita ut istud deinceps cederet occupanti. Ubi observo, seculo nono sensim invaluisse Episcoporum hanc in concionando desidiam, & jam tùm eos alieno ore sermones habuisse ad populum. Id enim haud obscure prodit canon. 16. Concilii Valentini III. ubi constitutum legitur: *Ut unusquisq; nostrum siue per se, siue per aliquem vel aliquos ex ministris Ecclesiæ fideliter doctos ita verbum prædicationis tam in Urbe, quam foris, in plebibus exhibeat, ut omninò eis admonitio & exhortatio salutaris deesse*

deesse non possit &c. Nec dubium mihi est, permissione hac, ut per alios prædicare liceret, semel concessâ & per decretum conciliare firmatâ, Episcopos deinceps prorsus suum id munus neglexisse. Cumque nec presbyteri quidem multo diligentiores essent, occuparunt tandem illam provinciam Monachi, quibus tamen, uti supra dixi, antiquitus potestas prædicandi prorsus interdicta erat, cum monachus, uti apud Gratianum legitur c. 4. caus. 16. q. 1. non docentis, sed plangentis habeat officium. Et hæc fuit præcipua causa Monachalium concionum, quod tam altas deinceps radices egerint; quanquam Papirius Massonius lib. 3. annal. illas non ex desidiâ Episcoporum, sed hanc potius ex illis ortum habuisse contendat. Hi ordines, inquit, per Europam diffusi docendi munus in Ecclesiâ suscepere: unde evenit, ut Episcopi & paræciarum Rectores soliti ad id tempus sacras conciones ad populum habere, deinceps in alto ferè otio vixerint. Rectius omninò ex Dominicanorum ordine Antonius histor. part. 3. tit. 23. c. 1. Divina providentia animadvertens, Pontifices loca tenentes Apostolorum parochialesq; Sacerdotes successores LXXII. discipulorum, quos ad prædicandum Dominus Jesus Christus eligens destinavit per orbem, ab officio prædicationis quasi cessare, & multo magis ab hæresium extirpatione, & in Zelo animarum tepescere, Ecclesiæ suæ sacrosanctæ affluenter providit, suscitando tempore illo Ordinem mendicantium, qui his tam solerter quam ardentè insisterent. Hic tamen ordo bifariam distinctus invenitur: in prædicatores videlicet & Minores, quibus tamen adjuncti sunt ex privilegio Eremitani & Carmelite. -- Hi status mendicantium utrumque statum videntur comprehendere: Prelatorum Ecclesiæ, Episcoporum & aliorum, quoad actum doctrinæ & prædicationis, spectantis ad vitam activam: & statum Religiosorum, seu monachorum, deservientium contemplativæ, quoad ceremonias regulares & officia.

XI. Quibus autem artibus alienam istam provinciam involarunt primum, optimè explicat Matthæus Parisius monachus Albanensis in Angliâ in chron. p. 286. Anno MCCXXXV. quidam de fratribus Minorum, nec non & aliqui de ordine Prædicatorum, impudenter nimis, suæ professionis & ordinis immemores, in territoria aliquorum nobilium cœnobiorum se clam ingesserunt, sub pretextu officii sui adimplendi, & velut post crastinam prædicationem recessuri. Sed vel infirmitatem, vel quippiam aliud simulantes manserunt, & fabricato ex ligno altari, superpositoq; altariolo lapideo benedicto secum allato, Missas clandestinas demissâ voce celebrarunt, confessiones multorum receperunt etiam parochialium in præjudicium presbyterorum. Dicebant namque se talem à Domino Papâ suscepisse potestatem, ut eis scilicet fideles, quæ suo erubescunt Sacerdoti confiteri, vel dedignantur, quia consimili peccato constringuntur, vel timent, quia temulento, confiteantur: quibus injungant Minores pœnitentias, & absolvant. Interim ad Romanam Curiam misso procuratore festino & diligenti, contra Re-

Itt

ligio-

ligiosos, in quorum degebant territorio, concessam impetrarunt cum aliquo adiun-
cto beneficio mansionem &c.

XII. Alibi refert idem Parisiensis, quâ ratione circa annum Domini MCCXLVI. Fratres prædicatores impetratis à Gregorio IX. & Innocentio IV. privilegiis latificati & magnificati, varios Ecclesiarum Prælatos, Episcopos, Archidiaconos, in Synodis suis præfidentes (ubi multi & magni Viri, videlicet Decani, presbyteri & vicarii, nec non & Ecclesiarum Rectores cum clericis convenerant) procaciter alloquentes, indulta sibi privilegia in propatulo demonstrarunt, erectâ cervice ea exigentes recitari, & in eorum Ecclesiis veneranter recipi & commendari, & ad prædicandum populo, sine aliquâ contradictione, vel in Synodis, vel in Ecclesiis parochianis, quasi Legatos, vel etiam DEI angelos admitti, & se ingerentes nimis impudenter, rogabant singulos, etiam sæpe viros religiosos: esne confessus? Quibus si responsum fuisset: etiam; à quo? à Sacerdote meo. Et quis ille idiota? nunquam Theologiam audivit, nunquam in Decretis vigilavit, nunquam unam questionem didicit enodare. Caci sunt & duces caecorum. Ad nos accedite, qui novimus lepram à lepra distinguere: quibus ardua, quibus difficilia, quibus DEI secreta patuerunt. Nobis confitemini imperterriti, quibus tanta, ut jam videtis & auditis, concessa est potestas. Multi igitur præcipue nobiles & nobilium Uxores, spretis propriis Sacerdotibus & prælatis, ipsis prædicatoribus confitebantur &c.

XIII. Perstiterant diu in affectato hoc munere suo Monachi, cum Episcopi ex veterano tandem excitati, & ad sanio rem mentem revocati, amissam prædicandi partem seriùs deplorarent. Agitata fuit causa ista ex eorum suggestione potissimum in Concilio Tridentino, in quo tamen, non ut ipsis sibi concionari deinceps licitum esset, sed ut de idoneis tantum instituendo populo hominibus prospiciendi, & in homines his ministeriis propósitos inspiciendi cura atque potestas committeretur, cautè admodum & circumspèctè postularunt. Concionandi enim id munus abjectum nimis & ab fastigio Episcopali alienum visum fuit. Illis verò maximâ cum *παρρησία* objiciebant Regularium Generales, neglecto ab Episcopis & Curionibus pastoris officio in eum modum, ut compluribus seculis neque templa ad populum concionibus, neque scholæ doctrinâ Theologiæ personarent, DEUM mendicantium ordines excitasse refarciendis functionum necessariorum defectibus, quas ipsi haudquaquam invaserint, sed supermi pastoris concessione obtinuerint. Ejus cum potissimum interfit pascere gregem Domini, injuriâ illud affirmari, quos ipse suffecisset suppleendis eorum defectibus, qui curam ejus gregis, ad quam ex officio tenebantur, abjecissent, in alienam messem falcem immisisse, imò potius dicendum, nisi ipsi charitate & amore officium illud præsticissent, Christiani nominis vestigium vix fuisse superfuturum. Jam, ex quo trecentos annos &

supra

supra pio huic operi cum manifesto hominum bono vacaverint, & bonæ fidei à summo Pastore Romano Pontifice donationis titulo, longissimique temporis præscriptione, functiones eas sui juris fecerint, non esse, quod Episcopi litem ipsis moveant, aut prisca temporis usum obtendant recuperando huic officio, quod illi tot seculis ultrò deseruerint &c. Litem istam prolixius describit Petrus Svavis in *bist. Concil. Trid. lib. 2.* Nec puto tamen, concionandi potestatem à mendicantibus fratribus usurpatam adeo invisam fuisse Episcopis, quippe qui non tam prædicandi munus eis invidebant, quam quod illi à suâ jurisdictione exempti esse vellent, & quotidianos interciperent redditus. Ipsi certè Episcopi in ipso hoc Concilio Tridentino tam studiosi non fuerunt concionum habendarum, ut inde aliquod de Zelo eorum peti potuisset argumentum. Et memorabile est, in conventu LX. Episcoporum & XXX. Fratrum Theologorum, qui prædicandi officio assueverant, tum temporis, cum sessio VII. habenda esset, ne unum quidem potuisse reperiri idoneum, quatuor verba fari, etiam quatuor horarum spacio dato ad præmeditandum, uti refert idem Petrus Svavis.

XIV. Nihilominus tamen in Concilio Tridentino decretum fuit, omnes Episcopos, Archiepiscopos, primates & omnes alios Ecclesiarum Prælatos teneri per seipso ad prædicandum sanctum Jesu Christi evangelium. Nec enim potuerunt aliter decernere, si quidem institutionem divinam & praxin Apostolicam observare non puduerit. At verò, quam parùm efficax decretum illud fuerit, & experientia mox comprobavit, & iusta Claudii Espencæ querela, cujus d. l. hæc sunt verba: *Sed quid horum, queso, servatur? Quotusquisque prælatorum majorum minorumve populum suum docere videtur? an illi ipsi decreti hujus autores unquam docuerunt? quorum exemplo alii ad docendum aliaq; munera sua facienda excitarentur? Certè, ex nostratibus Episcopis, qui Tridenti & Bononiæ pars aliquota fuerunt, nemo per se, quod quidem audiverim, docet. Ludimusne in re adeo seriâ? an potiùs hæc decretorum specie reformationem poscentibus illudimus? Quid emendationis sperari potest à nobis, nostra tam recens edita non observantibus? Novi Episcopos etiam Græcè peritos, qui se ut ad istam docendi servitutem demittant, ad istas sordes descendant, (generosi scil. & excelsi Viri) teneri præfate negent: quod cum Episcopos affecuti sunt, mos is non esset: quasi contra perpetuam DEI legem ulla hominum prevaleat desuetudo magis, quam consuetudo. Quos cum omnis omnium temporum natura, scriptura, Ecclesia, Concilia, Pontifices, Cæsares, superi, inferi, accusent damnentq;, quis est, qui absolvat? Plura sequuntur ejusmodi *σηλπιονα*, quæ apud ipsum videri possunt. Uti & in ejusdem commentar. ad cap. 1. epist. ad Tit. ubi cum de impedimentis concionandi provinciam retardantibus objectionem sibi movisset, ita respondet: *Sed legitime impediti sunt. Requiribus queso impedimentis? aulicis, bellicis, civicis, profanis, a-**

Tit 2

blicis,

blicis, veris sanè impedimentis; sed quæ quid aliud quàm sunt excusationes in peccatis?

XV. Ante eum simili invektivâ Episcopos malè *Μοναχὸν* perstrinxit Nicolaus de Clemangiis Archidiaconus Bajocensis *epist.* 75. Dicit fortè aliquis, inquit, merito illos excusari, si non temerè ad predicandum se ingerant, cum illam artem non didicerint, temeritatis enim plenum est, quempiam id exercere velle, quod non didicit. Si suæ sibi consciî erant ignorantia, quæ eos latere non poterat, quâ ergo ad id se impudentiâ ingerebant. Quod eam artem requirebat, eam notitiam poscebat, id exercitium habebat annexum, cum id etiam ultro oblatum recusare non suscipere debuisset. Sanè non aliter à temeritatis vitio purgantur, quam homo nauticæ prorsus artis imperitus, si aliorum in mari turbido navigantium gubernator effici flagitet, quos inter tumentes fluctus omnes secum pariter demergat. Desperat autem ipse tandem Espencæus, obtineri ab Episcopis aliud aliquando posse, idcirco admonet eos, ut per inferiores Clericos, sed eruditiores factitent, quod à se præstari minus posse vident & suspirant.

XVI. Ut redeamus ad ea, quæ de Episcopis concionantibus subinde leguntur, observat Henricus Valesius ad *Socrat. lib. 6. cap. 5.* Episcopos olim non ex ambone, sed in gradibus altaris verba fecisse. Idque probat ex antiquâ Childeberti Regis constitutione, quam recenset Jacobus Sirmondus *tom. 1. Concil. Gall.* sed verbis illis, quæ huc faciunt, mutilam & mancā, & ea quidem Valesius ex vetustissimo Codice Corbejensi hunc in modum supplet: *Qualiter in sacrilegos DEI injuria vindicetur, nostrum est pertractandum. Et quia fides nostra, ut verba de altario sacerdote faciente, quæcunq; de Evangelio, Prophetis vel apostolo fuerit annunciatum, in quantum DEUS dat intellectum: ad nos querimonia processit &c.* Utrum perpetuum id fuerit, non ausim asserere. Ex cathedrâ enim suâ videntur docuisse Episcopi, quæ, utrum in altaris gradibus posita semper fuerit, dubiè admodum statuetur. Et fortasse alicubi cathedra illa è regione altaris collocata fuit. Sic enim capio verba Prudentii in *passione Hippolyti*, prope finem.

*At medios aperit tractus vialatior alti
culminis, exurgens editiore apice.*

*Fronte sub adversâ gradibus sublime tribunal
Tollitur, Antistes prædicat unde DEUM.*

Et quia ex cathedrâ verba ab Episcopis facta fuisse dixi, conficere inde licet, sedendo conciones fuisse habitas. Sic enim sedere in cathedrâ perpetuò legitur tum in Scripturâ Sacrâ, tum apud bonos autores. Auditores autem stantes non sedentes attendebant. Utramque & sedendi ex parte Doctorum & audiendi ex auditorum parte, consuetudinem colligere licet

ex

ex verbis Optati Milevitani lib. 4. aduers. Donatistas: Eleſti eſtis, qui ſeden-
tes populum doceatis, & detrahitis nobis, utiq; fratribus veſtris. -- Ergo unicuiq;
veſtrum dictum eſt: Sedens aduerſus fratrem tuum denotabas & aduerſus filium
matris tue ponebas ſcandalum. Dum peccatorem arguit & ſedentem increpat
DEUS, ſpecialiter ad vos dictum eſſe conſtat non ad populum, qui in Eccleſiâ non
habet ſedendi licentiam. Sic & Conſtantine M. laudatur ab Euſebio in ipſius
vitâ, lib. 4. cap. 33. quod ſibi de ſervatoris noſtri ſepulchro concionanti,
ſtans ipſe cum cæteris aures præbuerit, pium & religioſum eſſe, dictitans,
ut de rebus divinis ſtantes audiant. In aliquibus tamen Eccleſiis etiam au-
ditoribus ſua fuiſſe ſedilia, idque attentioni magis commodum eſſe, ſcribit
Auguſtinus lib. de catechiz. rud. c. 13. Longeq; ait, conſultius in quibusdam
transmarinis Eccleſiis non ſolum Antiltites ſedentes loquuntur ad populum; ſed
ipſi etiam populo ſedilia ſubiacent: ne quisquam infirmior ſtando laſſatus, à ſalu-
berrimâ intentione avertatur, aut etiam cogatur abſcedere.

XVII. Sed uti externa hæc ſunt, & arbitrio hominum relicta: ita ſer-
vandū illud, quod iure divino inſtitutum eſt, ut ipſe doceat & pascat oves
ſuas Episcopus. Grave namque eſt pondus ſacerdotii, uti loquitur Gre-
gorius Magnus lib. 2. epiſt. 39. ind. 10. De prædicationis ſemper miniſterio
cogitet: intentiſſimo timore conſiderans, quod reſſurus ad percipiendum regnum
Dominus & talenta ſervis diſtribuens dicat: Negociamini, dum venio. Quod
proſectò negocium tunc verè nos agimus, ſi vivendo & loquendo, proximorum
animas lucramus, ſi infirmos quosq; cœleſtis regni gaudia prædicando in ſuperno
amore roboramus, ſi protervos ac tumidos, gebennæ ſupplicia terribiliter inſonan-
do ſtetimus, ſi nulli contra veritatem parcimus &c. Et quanquam viderit Epi-
ſcopus, nihil omninò concionibus ſuis ſe proficere, non deſinat tamen ille
docere, admonere, increpare, arguere, objurgare, inſtare tempeſtivè & in-
tempeſtivè. Sicut enim aquarum venæ, eſi nullus veniat aquatum, manant ta-
men; & fontes, quamvis hauriat nemo, ſcatebras emittunt: ita Episcopus &
Concionator verbum DEI prædicare debet, etiamſi pauci illum audiant & con-
vertantur. Verba ſunt Chryſoſtomi homil. de Lazaro & divite in cap. 16.
Luc. tom. 2.

CAP. IV.

De Potestate adminiſtrandi Sacramenta.

ETiam hæc poteſtas non Episcopo tantum, ſed etiam preſbytero com-
petit, & jam olim in veteri Eccleſiâ communis fuit, ſed ita, ut preſby-
teri id munus ſub Episcopi inſpectione eſſet, & ab ejus directione pen-
deret.

deret. De sacramentis autem dum hic agimus, præter baptismum & sacram Eucharistiam nullum aliud agnoscimus. Neque aliud statuerunt veteres Ecclesiæ Doctores, quando dedita operâ de propriè dictis sacramentis agunt. Sic enim Cyprianus *lib. 2. epist. 1. ad Steph.* Tunc demum plane sanctificari & esse filii DEI possunt, si utroq; Sacramento nascantur. Et Augustinus *lib. 3. de doctr. Christ. c. 9.* Quædam pauca pro multis, eademq; factu facilissima & intellectu augustissima & observatione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina, sicuti est baptismi Sacramentum & celebratio corporis & sanguinis Domini. Agit ibi Augustinus de differentiâ signorum veteris novique testamenti, quo loci sine dubio reliqua novi Testamenti Sacramenta adduxisset, si plura statuisset ipse. Ad constitutionem namq; Sacramenti præter auctoritatem divinam duo præcipuè requiruntur, nempe externum aliquod elementum, sive corpus, quod sub sensus cadit, & verbum ab ipso Salvatore Christo præscriptum. Inde Augustinus *tr. 80. in Johannem:* Accedat verbum ad elementum & fit Sacramentum.

II. Talia cum non sint reliqua quinque, quæ nobis obtrudit Ecclesia Latina, sed vel verbis careant, vel elementis, vel ipsa etiam auctoritate divinâ, facile inde colligere licet, non esse ea propriè dicta Sacramenta. Ita Matrimonio, ordini & pœnitentiæ adest quidem verbum DEI, sed elemento externo destituuntur. Confirmatio instituto, verbo & promissionibus divinis & omnibus adeo requisitis sacramentalibus caret. Unctio extrema nec ipsa à Christo instituta est, & simul caret promissione. Unde ipsi etiam ex Scholasticis Doctoribus nonnulli rectius, & quod res est, de illis sentiunt. Alexander Alensis, *Sacramentum*, inquit, *confirmationis*, ut est Sacramentum, neq; Dominus instituit, neque Apostoli, sed postea institutum est in Concilio Meldensi. *part. 4. q. 24. memb. 2.* Durandus etiam, *matrimonium*, inquit, *strictè & propriè loquendo, non est Sacramentum.* Sic & de unctione extrema, quod à Christo instituta sit, negant Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacram. c. 2.* Lombardus *4. dist. 23.* Alensis *part. 4. q. 8. memb. 2. a. 1.* Altifiodorensis *l. 4. sum. tr. 7. c. 1.* Et de ipso eorum numero septenario ingenuè Vazquez, quod septem sint Sacramenta, inquit, *Patrum testimoniis confirmare supervacaneum est, quia nullus de eorum numero quicquam speciatim definit.*

III. De Sacramentis ergo dum agimus, unicè nobis sermo est de illis, quæ propriè dicta talia sunt, & de quibus, quod talia sint, nulla omninò est controversia. De reliquis enim, quatenus aliqua in illorum collatione Episcopis competit potestas, non ut Sacramentis, sed ut ritibus Ecclesiasticis, deinceps videbimus. Utrumque autem istud Sacramentum ab Episcopis administratum & collatum jam olim fuisse, non ex Apostolorum tantum exemplo patet, qui in hac tali actione etiam Successoribus suis exemplar fuerunt; sed etiam ex insequentium temporum praxi Ecclesiasticâ. Nec forte

forte quisquam est, qui ea de re dubitet. Autor constitutionum Apostolicarum lib. 8. cap. 28. de diaconorum potestate ita loquitur, ut potestatem consecrandi solis Episcopis & presbyteris propriam faciat. Diaconus, inquit, non benedicit, neque dat benedictionem; accipit vero ab Episcopo & presbytero: Non baptizat, non offert; oblatione vero ab Episcopo aut presbytero facta ipse diaconus dat populo, non tanquam sacerdos, sed tanquam qui ministrat presbyteris. Ita etiam respondit Gelasius I. Pontifex in epistola ad Episcopos Lucaniae, apud Gratianum c. diaconos, dist. 33. Diaconos propriam constituimus observare mensuram: neque ultra tenorem paternis canonibus deputatum quippiam tentare permittimus: & nihil horum in suo ministerio penitus applicare, quae primis ordinibus propriè decrevit antiquitas. Absque Episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi praedictis ordinibus fortassis longius constitutis necessitas extrema compellat: quod etiam Laicis Christianis facere plerumque conceditur. Sacri corporis erogationem sub conspectu Episcopi seu presbyteri, nisi his absentibus, jus non habeant exercendi.

IV. Ex hoc ergo principio Laurentius Archidiaconus, cum videret Xystum Episcopum suum ad martyrium trahi, suam doluit infelicitatem, quod non simul cum eo martyrem esse liceret, apud Ambrosium lib. 1. de offic. c. 41. Non praeceamus etiam S. Laurentium, qui cum videret, Xystum Episcopum suum ad martyrium duci, flere cepit, non passionem illius, sed suam remanentem. Itaque his verbis appellare cepit; Quo progredieris sine filio pater? Quo sacerdos sancte sine diacono properas? Nunquam sacrificium sine ministro offerre consueveras. Quid in me ergo displicuit pater? Numquid degenerem probasti? Experire certe, utrum idoneum ministrum elegeris. Cui commisisti dominici sanguinis dispensationem, cui consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas &c. Quibus verbis aperte constat, ad Episcopum pertinuisse eucharistiae administrationem & consecrationem, diaconum autem eandem distribuisse & dispensasse.

V. Imò vero administrationem Sacramentorum aliquando ita quasi propriam Episcopis fecerunt patres, ut eam presbyteris non aliter competere dicerent, nisi ex Episcopi permissione. Diserte eam in rem Tertullianus de baptismo. c. 17. Superest ad concludendam materiam, de observatione quoque dandi & accipiendi baptismum commonefacere. Dandi quidem habet jus summus sacerdos, qui est Episcopus, debinc presbyteri & diaconi, non tamen sine Episcopi auctoritate propter Ecclesiae honorem, quo salvo, salva pax est. Et Hieronymus dial. advers. Luciferianos: Sine Chrismate & Episcopi iussione neque presbyter neque diaconus jus habent baptizandi. Inde & canone, uti appellatur, Apostolico 40. constitutum fuit: Presbyteri & Diaconi sine sententia Episcopi nihil perficiant, ille enim est, cui creditus est populus Domini, & pro animabus rationem redditurus. Quae verba licet Interpretes Graeci Theodorus Balsamon, Johan-

Johannes Zonaras, & Alexius Aristenus explicare velint de Ecclesiasticis præcipuè censuris & aliis ad Episcopum pertinentibus negociis; non videtur tamen eam expositionem admittere sententia Ignatii, quam in epist. ad Smyrnenfis his verbis exprimit: *Nemo præter Episcopum aliquid agat, eorum quæ ad Ecclesiam pertinent. Firma Eucharistia reputetur. quæ ab Episcopo concessa fuerit.* -- Propterea non licet sine Episcopo, ἢ π βαπτίζειν, ἢ π προσφέρειν, ἢ π θυσιὰν προσκομίζειν, ἢ π δοχὴν ὑπὸ πλῆν, neq. baptizare, neq. offerre, neque sacrificium immolare, neq. missas facere, sive, ut alii reddunt, neq. agapen facere, quod probat Jacobus Usserius Archiepiscopus Armachanus in not. Quicquid tamen hujus sit, non videtur ea horum patrum sententia, quod potestatem suam habeant & accipiant ab Episcopo, sed quod ad exercitium actus requiratur etiam scientia Episcopi, cum contingere possit casus aliquis dubius, cujus cognitio merito Episcopo defertur.

VI. Cæteroquin rectè docet Isidorus Episcopus Hispalensis, etiam presbyteros, qui Episcopi non sunt, præesse Ecclesiis Christi, esse consortes Episcoporum in doctrinâ populo tradendâ, in officio prædicandi, in administratione Sacramentorum, & solâ ordinatione exceptâ omnia competere Episcoporum munia. Presbyteri, inquit, interpretantur Seniores, quia seniores ætate Græci presbyteros vocant, his enim sicut Episcopis dispensatio mysteriorum DEI commissa est. Præsent enim Ecclesiis Christi, & in confectioe divinâ corporis & sanguinis Christi consortes cum Episcopis sunt; similiter in doctrinâ populorum, & in officio prædicandi: sed sola propter auctoritatem summo Sacerdoti Clericorum ordinatio & consecratio reservata est, ne à multis Ecclesiæ disciplina vindicata concordiam solveret, scandala generaret. Non tamen sine fundamento putat Hugo Menardus not. ad sacram. Gregorii p. 144. tempus fuisse, cum sæpè sæpius contingeret, ut ipse baptizaret Episcopus, rarius baptizarent presbyteri & diaconi. Ista tamen praxis presbyterum jure baptizandi minimè excluderat, sed per accidens fiebat, quod cum presbytero major esset Episcopus, indecorum fuisset, ipso præsent presbyterum communes aliqui sacri ministerii actus exercere.

CAP. V.

De Potestate confirmandi baptizatos.

I.

EX antiquissimis Ecclesiæ documentis constat, in collatione baptismi non manûs tantum impositionem adhibitam fuisse, sed junctam simul unctionem sive chrisma. Theophilus Antiochenus Episcopus, qui sub

sub M. Aurelio & Commodio Imp. p. vixit, lib. 1. adv. Autolycum: Nos propterea Christiani vocamur, ὅτι χρίομεθα ἐλαίου Θεοῦ quoniam unguimur oleo DEI. Tertullianus de resurr. carn. c. 8. Caro abluitur, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima consecratur. Cyrillus Hierosolymitanus cateches. mystagog. 2. Statim ut ingressi estis, vestem exuistis. -- O rem admirandam! Nudi fuistis in conspectu omnium, & non vos pudebat. -- Deinde jam exuti exorcizato oleo uncti estis à summis capillis ad ima. -- Postea deducebamini ad sanctum divini baptismi lavacrum. Atq; tunc unusquisq; interrogabatur, an crederet in nomen Patris & Filii & Spiritus S. & confessi estis salutarem confessionem: & meriti ter in aqua rursus emeristis. Et Catechesi seq. Vobis, postquam ex aquis sacri lavacri adscendistis, datum est chrisma, -- quo frons & alii sensus corporis symbolicè inunguntur. -- Ac primum quidem fronti illinitur. -- Deinde verò aures unguuntur: -- postea nares: -- tum verò & pectus inungitur, ut induti thoracem iustitiæ fortiter adversus insultus diaboli consistatis. Ambrosius de Sacrament. l. 1. c. 2. Unctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen seculi huius luctaturus. Chrysostomus homil. 6. in epist. ad Colos. Antequam adscendat è lavacro adeò facile exuit veterem hominem atq; vestimenta. Inungitur more athletarum, qui stadium jam ingressuri sunt. Augustinus tr. 33. in Job. Chrisma græcè latine unctio nuncupatur. Idè autem Christus nos unxit, quia luctatores contra diabolum fecit. Et tr. 118. in eund. Signum Christi nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi aquæ quæ regenerantur, sive oleo quo chrismate unguuntur, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum ritè perficitur. Et lib. 15. de Trin. c. 26. Donum gratiæ visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia.

II. Ritus hic, uti ab initio receptus fuit liberè ad instar aliarum ceremoniarum & rerum indifferentium: ita non alius ejus fuit usus, nisi ut commonefacerent baptizatos, quod gerere se in posterum debeant, ut Reges, Sacerdotes & athletæ spirituales, & quod Christo sepulto atque è sepulchro ad novam & immortalem vitam resurgenti conformari debeant. Huic autem ritui qui necessitatem quandam tribuunt, & ex eo Sacramentum conficiunt, vix erit, ut quæ capite antecedenter recensui, ordinaria Sacramenti requisita, institutionem scil. immediatè à Christo factam, elementum & signum visibile, & verbum denique ad elementum accedens, salutaris gratiæ promissionem continens, ostendere queant. Cum enim statuunt, materiam huius Sacramenti remotam esse oleum balsamo admixtum, ab Episcopo consecratum, proximam verò, unctionem ex ipso oleo in fronte adhibitam ad formam seu figuram crucis; formam ejus, verba quædam solennia: *Signo te signo crucis* &c. nihil sanè horum ex mandato & institutione divinâ profectum docebunt unquam. Imò verò ex discordantibus opinionibus, quæ inter eos foventur, tantum abest, ut de Sacramenti huius naturâ certè aliquid definiri possit, ut potius dubitare de ple-

risque omnibus oporteat, & hæc tandem conclusio resulter, haudquaquam id esse divinitus institutum.

III. Nobis unicè id nunc incumbit, ut dispiciamus, utrum soli Episcopo competat potestas confirmandi, an etiam cæteris Ecclesiæ ministris? Prius enim illud dum communiter affirmari & exerceri solet, non conferatur tantum hoc Sacramentum cum baptismo, sed etiam propter dignitatem ministri ei subinde præfertur. Disceptatum eâ de resummâ cum contentione & procacitate fuit inter Jacobum Sirmondum notissimi nominis Jesuitam, & Doctorem quendam Sorbonicum, qui sub Petri Aurelii nomine in Jesuitas stylum exacuit. Sirmondus statuerat, chrismationem in confirmatione non esse necessariam, & posse eam etiam à presbytero administrari; cui utrique propositioni acerbè & cum hæreseos notâ contradixit Aurelius, adeo, ut qui legerit scripta eorum de controversiâ hæc edita, antirrheticum scil. Sirmondi & anæreticum Aurelii, mirari satis non possit, post tot secula non convenire inter Latinæ Ecclesiæ Doctores de materiâ hujus Sacramenti, & de ministro Chrismatis consecrandi & administrandi, cum tamen pleriq; omnes institutionem ejus ad prima Ecclesiæ tempora, plurimi ad ipsum Christum autorem referant.

IV. Occasionem ei contentioni præbuit canon secundus Concilii Arausici I. quem Gratianus c. 125. *de consecrat. dist. 4.* his verbis recenset: *Nullus ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine Chrismate usquam debet progredi, quia internos placuit semel in baptismate chrismari.* (Hic finiri canonem in quibusdam exemplaribus notat David Blondellus in *apol. de episc. & presb. sect. 3. n. 5.* nec ulterius procedit canon vigesimus septimus Concilii Arelatensis II, qui ex Arausicano videtur desumptus, Gratianus verò pergit) *De eo autem, qui in baptismate quacunq; necessitate faciente chrismatus non fuerit, in confirmatione Sacerdos commonebitur.* Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una benedictio est. Non præjudicantes cuiquam hoc dicimus: sed ut non necessaria habeatur chrismatio. Plurima hæc tum de verâ lectione & constructione verborum, tum de expositione & genuino eorum sensu hodiè lis agitur, quam vix est, ut quisquam componere queat, si præsertim studia partium accesserint, & *ædēs vñv* suam quisque sustinere velit sententiam.

V. Johannes Dallæus lib. 3. *de confirmat. cap. 2.* canonem hunc corruptum esse confidenter asserit, neque laciniam illam, quæ incipit à verbis: *nam inter nos &c.* absque evidenti absurditate consistere posse cum canone Arausicano, sed additam esse ab aliquo antiquario, iis temporibus vivente, quibus chrismationem repeti in usum Ecclesiæ jam invecum fuerit, primoque adjectam fuisse in margine, mox verò per incuriam librariorum in ipsum contextum irrepsisse. Omnino autem legenda esse verba ultima in

in sensu negativo, & inferendam, particulam, *non*, hoc modo: *non ut præjudicans quicquam, sed ut non necessaria habeatur repetita chrismatio*: quam lectionem optimâ aliorum Codicum fide restituerit Sirmondus. Esse autem utrâque manu acceptandum, quod notet lacinia hujus autor, chrismatis unam esse benedictionem apud quoslibet, & unum propterea esse chrisma; verbis autem sequentibus, quâ se non præjudicare velle dicit, modestè admodum ac verecundè seculi sui autoritati, quo chrismationi repeti mos erat, satisfacere, & veritati tamen consulere, dum repetitam illam chrismationem docet nequaquam esse necessariam. Illam Commentatoris istius modestiam cum non cæperet Gratianus, ademptâ clausulæ illius negatione ad temporum suorum consuetudinem, uti rectè observat Sirmondus, jure ac more suo accommodavit. Gratiani scil. seculo, uti & nostro hoc, non habebatur chrismatus, nisi quem Episcopus etiam post acceptum à presbytero in baptismo chrisma, denuò chrismaverit. Arausicanorum verò patrum ævo semel in baptismo acceptum chrisma sufficiebat, quod utriusque chrismationis & presbyterialis & Episcopalis eadem esset ratio; quæ deinceps ita discriminari à se invicem cœperunt, ut hæc sola verum Sacramentum, illa baptismi mera ceremonia conseatur. Laciniam autem illam ab alio quoque, non ab ipsis Arausicanis Patribus superadditam fuisse, etiam exinde post Grotium conjecturam capit Dalæus, quod præjudicandi verbum in hoc significato non conveniat isti seculo, sed in hoc nocendi sensu à Bartolo & Baldo primùm usurpatum fuerit.

VI. Jacobus Sirmondus retinet negandi particulam in verbis ultimis, & canonem Arausicanum eadem prorsus ratione explicat, nempe, unicam tantum fieri debere & sufficere in fronte chrismatis unctionem, & necessarium proinde esse, ut minister, qui baptismum administrare velit, chrisma in promptu habeat, quo simulatque baptizatio facta fuerit, ungi in fronte baptizatus queat. Quod si verò vel propter defectum chrismatis, vel propter aliam aliquam causam unctio omissa fuisset in baptismo, debuisse Episcopum in confirmatione eâ de re admoneri, ut defectum istum suppleret, & chrismationis actum superadderet. Chrismatis enim unam esse benedictionem, sive ea à presbytero fieret post collatum baptismum, sive ab Episcopo in confirmatione. Nec proinde necessariam esse repetitionem Chrismatis, ita ut à presbytero prius in baptismo, & ab Episcopo iterum in confirmatione chrismari debeat baptizatus.

VII. Petrus verò Aurelius ille, de quo dixi, graviter insultat Sirmondo, & retentâ constructione verborum affirmativâ, quâ repetitio chrismatis necessaria statuitur, suam hunc in sensum addit interpretationem, non debere quenkum baptizandi gratiâ progredi sine chrismate, eò quod baptismus non debeat sine chrismatis unctione peragi: hanc autem semel

tantum conferri, eo scil. quod extra baptismum chrismatio illa, quæ Episcopis competit, baptizantibus non sit permessa. Nec tamen inde sequi putat, quod baptismi minister nusquam sine chrismate progredi debeat, quia, inquit, *Chrismatio etiam si semel facienda sit, poterit tamen extra baptismum fieri*, adeoque nihil necesse erit, ministrum baptismi Chrisma, quo eam in baptismo peragat, semper in promptu habere, & posse adeo chrismationem illam presbyterialem in aliud tempus differri. Si quis enim in baptismo chrismatus non fuerit, debere Episcopum in confirmatione eâ de re admoneri, ut scil. confirmandum remittat ad presbyterum, eum in finem, ut ab eo chrismetur in vertice. Hanc enim chrismationem ab Episcopo perfici non posse, quia chrismatis ab eo conferendi non nisi una benedictio est. Effet autem duplex, si prius vicem presbyteri per chrismationem in vertice suppleret, & suas deinceps per chrismationem in fronte partes ageret. Et esse adeo à presbytero expectandam chrismationem omisam, quia necessaria est repetita chrismatio, prima scil. quæ in baptismo adhiberi debuit, & secunda, quæ ab Episcopo in confirmatione perficienda est. Et hanc remissionem ad presbyterum non ideo fieri, ut Episcopali chrismationi præjudicetur, h. e. ut virtus & efficacia ejus inde minui existimetur, sed ut repetita chrismatio necessaria habeatur.

VIII. Hæc Aurelii explicatio, etsi multâ cum mordacitate adversus Sirmondum inducta fuerit, ab eruditis tamen ferè omnibus hætenus explosa est. Post utriusque bellum finitum, Petrus de Marca, cujus nomen ubique cum encomio aliquo intellectum volo, in *not. ad Concilium Claromontanum*, dum canonis Arausici facit mentionem, hanc ejus reddit interpretationem. Primo canonis membro disertè præcipi ministris baptismi, ut chrisma in eo sacramento adhibeant, & aquâ tinctos ungant; altero de omisâ in baptismo Chrismatione agi, & ad hunc solum casum posteriora verba trahi debere. His verò constitui, necessum non esse, ut hoc casu Episcopus tempore confirmationis duplici utatur chrismatione, priore eâque solitaria, qua negligentiam Presbyteri suppleat, & omisam in baptismo unctionem ipse restauret; posteriore verò, quæ in confirmatione manuum impositioni jungitur; hanc enim solam sufficere. Hinc adeo præsupponit Marca, presbyteris baptismum conferentibus licuisse olim infantes ungere, non tamen in fronte, nec unctionem istam olim fuisse præceptam: Canone verò Arausicano injunctum fuisse ministris baptizantibus, ut tenerentur deinceps ex officio baptizandis chrisma adhibere in vertice, conversum ita, quod voluntatis & arbitrii primum fuit, in necessitatem. Sed quia in illis novi decreti exordiis contingere potuerit, ut casu aliquo omitteretur à baptizante chrismatio in vertice, eâ de re admonendum fuisse Episcopum, non eum in finem, ut baptizatum remitteret ad ministrum baptismi,

mi, qui omiffam unctionem verticis præftaret, & fic Epifcopo confirmandum redderet; fed ut ipfe arbitraretur, an duplici chrifmatione fungi vellet, unâ, quâ fuppleretur defectus omiffæ in baptifmo ceremoniæ, alterâ fibi competente & confirmationi propriâ. Priore cafu nihil præjudicari, cum fuperflua non noceant, nec tamen chrifmationem illam repetitam i. e. iteratam & bis actam ab Epifcopo, necessariam effe, cum unâ eâdemque benedictione confecratum fit chrifma, quo utuntur Epifcopi & presbyteri. Hæc ita Marca eum in finem, uti ipfe ait, ut vetuftati fua ratio conftaret.

IX. Sed fortè non defunt, quæ Viro illuftriffimo reponi poffint. Præfumpta eft hypothefis & ab Aurelio accepta, legem hanc de chrifmandis à presbytero in vertice baptizatis tunc primum in Galliis effe latam; & propterea non fine ratione rejicitur à Dallæo d. l. Et violentia videtur explicatio verborum, *Placuit inter nos femel chrifmari*, per verba: *Necceffarium effe duximus ut chrifmatis delibutio non pendeat impofterum ex arbitrio presbyterorum, fed fimul & femel cum baptifmo adminiftratur*. De arbitrio presbyterorum nullus hic fermo. Et quanquam placuerit, ut delibutio fiat à baptizante, inque eum finem jubeatur ille chrifma fecum deferre, placitum tamen illud de chrifmatione unicâ, quod fequitur, non tam ad exclusionem arbitrii referendum eft, quàm ad exclusionem iteratæ chrifmationis ab Epifcopo perficiendæ. Testimonium autem Innocentii I. Pontificis, cui tantam tribuit autoritatem Vir fummus, haud obfcure oftendit, ejus ævo nondum receptum fuiffe ubique terrarum, ut Epifcopi in fronte chrifmarent. Et optimè hinc concludit Sirmondus, in Italiâ ipsâ vix extra Urbem (Eugubium enim, ad cujus Epifcopum Innocentius id fcripferat, Umbriæ civitas eft) vicinas Ecclefias institutum hoc tenuiffe. Atque idcirco aliunde videtur in Arauficanum canonem illata ifta expositio, neceffitatem tùm primum injunctam fuiffe Epifcopis in Galliâ, ut in vertice ungerent. Nec fatis cohæret, quod ftatuit vir fummus, deficiente illa Chrifmatione in arbitrio fuiffe Epifcopi, unâ tantum an duplici chrifmatione fungi vellet ipfe. Quid opus enim illâ admonitione præviâ de nondum factâ à presbytero chrifmatione, & quid opus deliberatione Epifcopi, fi unica illa Epifcopalis chrifmatio in confirmatione peragenda fufficiens fuerit.

X. Verba canonis, fi confiderentur in constructione fuâ attentius, hoc innuere videntur, non Epifcopis tantum chrifmandi jus competere, fed presbyteris etiam & diaconis. Miniftri enim, quorum fit mentio, quibusque baptizandi & chrifmandi potestas tribuitur, *ὑποψευται* five diaconi funt, qui ita dicuntur, quod miniftrant Epifcopo & presbyteris. Unde, quando miniftri Sacerdotibus five in Conciliorum decretis, five in Legibus Imperatorum opponuntur, aut adjunguntur, per Sacerdotes Epifcopi & presbyteri, per miniftros vero diaconi intelliguntur. Id quod in præfenti mate-

riâ satisclarè & dilucidè patet ex *can. 3.* Concilii Vasensis I. Quod si igitur vel presbyter vel diaconus, qui baptizavit, chrisma adhibuerit, necessaria non erit ulterior aliqua chrismatio ab Episcopo perficienda, sed ab eo tùm sola adhiberi debet impositio manûs. Et hæc simplicissima videtur & verbis, ut ja cent, maximè conformis interpretatio. Observat autem ex collatione diversorum canonum aliorumq; testimoniorum Dallæus *d.l.* varium nec uniformem fuisse Ecclesiarum in hoc negotio usum: communem tùm Latinarum omnium hunc fuisse, ut manûs impositio, quæ olim & presbyterorum fuerat, à solis fieret Episcopis; chrimationem verò in Hispaniâ ab Episcopis & presbyteris, exclusis diaconis, in Galliis verò etiam à diaconis peractam fuisse: Romæ solos Episcopos in fronte chrismasse, extra frontem etiam presbyteros: ibique adeò duplicem fuisse chrimationem, alibi unicam, veterem scil. illam, quæ in fronte fiebat.

XI. Sed ne controverso testimonio diutiùs inhæreamus, apertum magis & perspicuum ex ipso jure Canonico prostat, quo presbyteris potestas confirmandi concessa legitur. Desumpsit id Gratianus *c. pervenit dist. 95.* ex Gregorii Magni *lib. 3. epist. 26.* quam scripsit ad Januariam Episcopum Caralitani. Verba hæc sunt: *Pervenit quoq; ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod presbyteros tangere chrismate eos, qui baptizati sunt, prohibuimus. Et nos quidem secundum veterem usum Ecclesiæ nostræ fecimus: sed si omninò de hac re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* Qui epistolas Gregorii noviter ediderunt, cum vidissent, verba ista hodierno Romanorum dogmati adversari, quippe apud quos solis Episcopis baptizatos in frontibus ungere jus est, audacter ea mutarunt, & pro eo, quod scripserat Gregorius, *tangere chrismate eos, qui baptizati sunt*, item, *in frontibus baptizatos chrismate tangere*, substituerunt nimis protervè, *eos qui baptizandi sunt, & baptizandos chrismate tangere.* Sed veram esse lectionem, quam exhibuimus, ipsius Gregorii eodem libro epistola nona ostendit, quæ prohibuerat ante, ne presbyteri baptizatos infantes chrismate signent in fronte, & agnoscit Cardinalis Bellarminus *de conf. c. 12.* non esse genuinam lectionem, quæ modo legitur in Codicibus impressis, & præferendam eam, quam secutus fuit & exhibet Gratianus.

XII. Huic Gregorii constitutioni cum subjecisset Gratianus auctoritatem Leonis & Gelasii, contrarium præcipientium, suam hanc addit *Ingruitur: Sed istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur; illud autem Leonis Papæ & Gelasii, usu approbante, prævaluit nisi forte: ubi aliquorum consuetudo hoc admisit, ut in absentia Episcopi extremâ necessitate cogente & ex concessione Gregorii Presbyteri baptizatos in frontibus liniant. Prohibitio verò Leonis & Gelasii in eo casu intelligatur, cum Episcopi presentes sunt, vel cum non cogit*

cogit ultima necessitas; oleo vero sanctificato permittitur eis ungere infirmos &c. Sed ista Gratiani conciliatio displicet Antonio Augustino l. 1. de emend. Grat. dial. 17. Quid ita? quia ordinarii ministri hujus Sacramenti sunt Episcopi, ut in Concilio Tridentino dicitur. At hoc μέγα λίσαν αἴτιμα est, neq; concessum, & omnino Gregorii constitutioni adversum, solum Episcopum chrismare posse & debere. Neq; ex Concilii Tridentini decretis explicare licet anteriorum Pontificum rescripta. Imò, ut maximè concedamus confirmationis ministerium ordinarium esse Episcopum, quid prohibet, quo minus extra ordinem idem negotium committere liceat presbyteris? Neque enim de hoc dubitat Severinus Binius in not. ad dict. Gregorii epist. 26. cujus verba oportune faciunt ad nostram sententiam: *Autoritate, inquit, Concilii Florentini & Tridentini Episcopi dicuntur esse ordinarii ministri confirmationis; ita ut ex delegatione summi Pontificis etiam quilibet Sacerdos idem ex justâ causâ administrare possit. Quod ajunt, ministerium Episcopale esse de essentiâ hujus Sacramenti, verum non est. Nam quod confirmatio ordinariè ab Episcopis, non autem à presbyteris administratur, factum reperitur, inquit Hieronymus adversus Luciferianos, ad honorem potius Sacerdotii, quàm ad legis necessitatem. Add. Didac. Covarruvias lib. 1. var. resol. cap. 10. num. 11. Verba Hieronymi, ad quæ provocat Binius ita se habent: Quod si hoc loco queris, quare in Ecclesiâ baptizatus, nisi per manûs Episcopi, non accipiat Spiritum Sanctum? quem nos asserimus in vero baptismo tribui. Disce, hanc observationem ex eâ autoritate descendere, quod post ascensum primum Spiritus S. in Apostolos descendit. Et multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius Sacerdotii, quàm ad legis necessitatem. Alioquin si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus S. defluit, lugendi sunt, qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur.*

XIII. Ex dictâ autem Gregorii concessione hoc maximè notandum venit, fateri eum, prohibitionem antea à se factam fuisse secundum veterem usum Ecclesiæ Romanæ. Quæ verba ostendunt, non ubique in Ecclesiis catholicis omnibus, sed Romæ tantum invaluisse, ut non nisi Episcopus chrismate baptizatos signaret in fronte. Illa autem consuetudo ortum habuit, vel à temporibus Innocentii I. vel illicò post constitutionem Sylvestri, cujus hæc fuit in Synodo Romanâ constitutio c. 5. *Constituit etiam voce clarâ Sylvester Episcopus Urbis Romæ, ut nemo presbyter chrisma conficeret, dicens, quoniam Christus à chrismate vocatur.* Habemus hic primum pontificalis chrismationis autorem: habemus etiam rationem constitutionis, sed parum probabilem, & planè ἀναξάρτην; ut adeò frustra sit longius excurrere, & à temporibus Apostolorum πρὸς τοὺς ἑπισκόπους hanc Episcoporum arcessere aut etiam ipsius Christi institutioni eam adscribere. Ad usum autem Ecclesiæ,

clesiæ Romanæ veterem provocat Gregorius, non ad ipsam hanc Sylvestri constitutionem aut legem Ecclesiasticam aliam, quandoquidem leges Ecclesiasticas non aliter obligare volunt ipsi illi, qui Romanam sedem venerantur, quam si usu sint receptæ. Usui igitur optimo jure adscribi potest, quod lege Ecclesiasticâ primum constitutum fuit.

XIV. Hanc autem Sylvestri constitutionem, qui prodiit anno CCCXXIV. non fuisse ubique receptam, colligitur ex *canone 20. Concilii Toletani I. anno CCCC. celebrati.* In illo enim expressè decretum fuit, *diaconum non chrismare, sed presbyterum absente Episcopo, præsentem verò, si ab ipso fuerit præceptum.* Hæc verba accipienda esse ait Severinus Binio non de sacramentali unctione Chrismatis in fronte, sed de unctione ceremoniali, quæ in solenni baptismo in vertice baptizandi adhibetur. Hanc ceremoniam unctionem ait olim presbyteris interdictam, non nisi cum licentiâ Episcopi, ab iisdem usurpatam fuisse. Et ne frustra hoc dixisse videatur, provocat ad verba Hugonis Victorini, & Leonis I. Pontificis Romani *epistolam 88.* At verò nemo quisquam hoc permittet Binio, ut ex verbis scriptoris recentioris sententiam Concilii integris septem seculis, & quod excurrit, antiquioris, explicet & interpretetur. Vixit enim Hugo de sancto Victore circa annum Christi MCXXX. cui propterea canones Concilii Toletani explicanti non magis credemus & ad stipulamur, quam ipsi Binio. Leonis autem epistola, quæ allegatur, Leonina non est, sed spuria & adulterina à plano quodam conficta, cujus *veritas* manifestam fecit David Blondellus in erudito opere, quod *Pseudo Isidorum* inscripsit. Manet ergo, in Hispaniâ tum temporis presbyteris licuisse chrismare baptizatos. Nam quod præsentem Episcopo, nisi ejus jussu presbyteros chrismare verant Patres Toletani, id jam obtinebat, ex quo tantam super presbyteros acquisiverat præminentiam Episcopus, ut non chrismare, non baptizare, non pœnitentem reconciliare, & ne usitatissima quidem atque infima sui ordinis ministeria, si adesset Episcopus, expedire vel attingere, nisi eo imperante vel certè annuente, auderent presbyteri.

XV. Vertente tamen seculo, haud paulò severiores extiterunt Episcopi Toletani. Post Concilium namque Toletanum II. quod anno Christi DXXXI. celebratum fuit, ad Palentinos scripsit Montanus Toleti Archiepiscopus, & verbis atrocibus invehitur in presbyterum, qui chrisma confecerat. Epistola legitur *tom. 2. Concil. pag. 401.* In ea tamen talia leguntur verba, quæ haud obscure produnt, prohibitionem istam non esse ex jure divino, sed merè Ecclesiastico. *An forsitan, inquit, sanctorum patrum regulas & constitutiones synodicas ignoratis, quibus præcipiuntur parochenses presbyteri, non per viliores personas, sed aut per semetipsos aut per rectores sacrariorum, annuis vicibus chrisma à Præsidente sibi Episcopo petant? Credo, quod*
qui

qui petere jufferunt, potestatem consecrandi penitus abstulerunt. Si abstulerunt, præsupponi debet, presbyteros eam potestatem habuisse. Quandoquidem auferri nequit, quod non adest, quod quis non habet. Nec potest videri defuisse habere, qui nunquam habuit. l. 208. ff. de R. J. Sed & disertè ait, ex sanctorum patrum regulis & constitutionibus synodicis id jus ortum suum habuisse, ne quis putet, ex jure divino provenisse. Nec meruit proinde istud presbyteri facinus tam severam, & horridam reprehensionem.

XVI. Quantæ in Concilio Tridentino hæc de controversiâ obortæ fuerint contentiones disceptantibus hinc inde patribus, utrum presbyteris potestas chrismandi à Pontifice Romano concedi possit, accuratè exponit Petrus S. vav. in *hist. Concil. Trid. lib. 2.* Cum autem svaderent alii, damnandos solummodo eos, qui dicerent, Sacerdotem, non autem solum Episcopum esse ministrum ordinarium, quod iis verbis utraque opinio posset stabiliri, relietâ hinc libertate inferendi: Ergo alius est minister extraordinarius; aut illinc colligendi: Ergo non potest esse alius minister, Sacramenta ministri nullum admittunt, nisi ordinarium: videretur consilium hoc adprehendisse Patres Tridentini, cum anathematismum hunc in modum conceperunt: *Si quis dixerit, confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Quæ verba, cum ambiguum interpretationem eo, quo dixi, modo, patiantur, satis ostendunt infelicem hujus decisionis exitum, nec aulos fuisse Tridentinos ministerium presbyteri per anathematismum prorsus excludere, aut invalidum reddere.

CAP. VI.

De jure Episcopi circa edificandas Ecclesias.

I.

IN Concilio Chalcedonensi *can. 4.* constitutum legitur: *Quoniam nonnulli monachico pretextu utentes & Ecclesiastica & civilia perturbant negocia, temerè & citra ullam discriminis rationem in Urbibus circumcursantes, quin etiam monasteria sibi constituere studentes; visum est, nullum usquam edificare nec construere posse monasterium vel oratoriam domum, præter sententiam ipsius civitatis Episcopi.* De monachis quidem loquitur canon, qui per πολυπραγμοσύνην suam humana atque divina confundunt, deque constructis & edificatis per eos Oratoriis, οἰκοῖς ἐκκλησίαις, ut hæc ratione plebem à parochis suis abstraherent, & ad se allicerent; in genere tamen Aristenus antiquus

Xxx

Glossa

Glossator hanc inde colligit sententiam: *Domus Oratoria vel monasterium, citra Episcopi sententiam, non sunt extruenda.* Et mox: *Præter provincialis Episcopi sententiam monasterium aut Ecclesiam condere non oportet.* Et hanc generalem conclusionem ipsa suggerunt verba canonis, si absolute legantur, sine procæmio, quod causam impulsivam continet: Ἐδοξεν μηδὲν μὲν μηδαμῶς οἰκοδομεῖν, μηδὲ σιωπᾶν μοναστήριον, ἢ ἐκκλησίαν οἶκον ὧν οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς πόλεως ἀποστόλης. Placuit nullum usquam ædificare aut constituere monasterium vel orationis domum, præter conscientiam civitatis Episcopi. Nec est ut sollicitè hic distinguamus oratoria à templis aut Ecclesiis, vel etiam inter ipsa oratoria aliquod adhuc discrimen faciamus, secundum *novellam* 8. *novell.* 131. c. 8. Nunquam enim inde quis conficit, oratoria quidem ædificare prohibitum, non autem id extendi debere ad Ecclesias, quandoquidem cui prohibitum est, quod minus est, multo magis prohibitum esse censetur, quod majus est. Et rectè adeò Aristenus prohibitionem istam ad Ecclesiam produxit.

II. Et ne quis hæc de re dubitet, Justinianus specialius magis tùm de monasteriis, tùm de Ecclesiis, tùm etiam de Oratoriis lege publicâ sancivit, non licere cuiquam sine præscitu aut consensu Episcopi diocesani tale aliquod ædificium extruere. Hæc enim ejus sunt verba ex *Novell.* 67. c. 1. Sancimus, præ omnibus quidem illud fieri, & nulli licentiam esse, μηδὲ μοναστήριον, μηδὲ ἐκκλησίαν, μηδὲ ἐκκλησίαν ἀρχιερέως οἰκοδομεῖν, neque monasterium, neq. Ecclesiam, neque orationis domum incipere ædificare, antequam civitatis DEO amabilis Episcopus orationem in loco faciat & crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens. In eandem sententiam concepta est *Novella* 131. cap. 7. Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium aut monasterium (σεβασμιον ἐκκλησίαν, ἢ μοναστήριον, per σεβασμιον ἐκκλησίαν sine dubio Ecclesiam intelligens) præcipimus, non aliter inchoandam fabricam, nisi locorum sanctissimus Episcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem. Eodem tendit canon Concilii Aurelianensis, quem decreto suo inseruit Ivo part. 3. c. 8. & Gratianus c. nemo de consecrat. dist. 1. quanquam ille hodiè nullibi appareat inter canones Conciliorum Aurelianensium: Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat: publicè atrium designet, & ante præstiat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiunt, & ostensâ donatione sic domum ædificet, & postquam consecrata fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sanctâ aquâ conspergat. Repetitus tamen hic canon & in legem conversus est in capitularibus Karoli M. & Ludovici Imp. lib. 5. tit. 229.

III. Consensus Episcopi non propter autoritatem tantum, & quia Ecclesiasticæ res omnes ejus regimini subiectæ sunt, sed etiam propter ipsius Ecclesiæ salutem requiritur. Prius enim inquirendum est, an fructus & redditus adsint sufficientes, ut & Ecclesia construi, constructa conservari, & ministri, qui ad cultum divinum in eâ constituendi sunt, sustentari commodè queant, num ædificium loco fiat congruo, num ratio ædificandi institutis Ecclesiasticis conformis sit, num causa justa ædificandi adsit, num fiat ædificatio in præjudicium alterius, &c. Quæ omnia, ut & alia plura, ad Episcopi cognitionem & judicium spectant, & expediri debent, antequam initium ædificandi fiat. Sic enim aliquando usu venit, ut certatim homines, non ex pietate omnes, sed plurimi inanis gloriæ stimulo, Ecclesias ædificarent, quarum numerus cum excreset quotidie, neque conservari omnes possent, quod ei rei nulla præsto essent subsidia, ipsæ mox ruinosa fiebant, & in seipsas concidebant, uti queritur Justinianus novell. 67. præfat.

IV. Ante omnia autem dispiciat Episcopus, ut area, quæ Ecclesiæ ædificandæ destinatur, commercio hominum eximatur, & ab omni proprietate liberetur, atque exauctoretur. Quia enim templum in eâ ædificandum sacrum fieri debet, & res sacræ omni prorsus commercio eximuntur, ipsam etiam aream sub tali qualitate dare oportet, ut à domino, qui fuit hætenus, omni proprietati renunciatur. Et hinc fit, ut æde sacrâ terræ motu dirutâ aut igne combustâ, locus ædificii non fiat profanus, nec venire possit, l. 73. ff. de contr. empt. sed sacer adhuc maneat. §. 8. Inst. de R. D. Et si igitur possit patronus cum consensu Episcopi legem dicere foundationi, sibi etiam reservare aliquam pensionem, vel aliud aliquod onus imponere c. Eleutherius 18. q. 2. non tamen potest sibi reservare proprietatem fundi, ne quidem si stipulari velit in eum casum, quando Ecclesia destructa est. Quæ enim naturâ sui dominio nostro exempta sunt, in obligationem deduci nullo modo possunt, §. 2. Inst. de inut. stip. quemadmodum nec pacisci licet, ut extructa aut extruenda Ecclesia non sit sub regimine Episcopi diocesani. Theod. Balsamon ad Photii nomocan. tit. 2. cap. 1.

V. Extat tamen Lotharii Imperatoris constitutio in Legibus Longobardorum lib. 3. tit. 1. c. 47. quam etiam refert Goldastus tom. 3. constitut. Imp. pag. 303. his verbis: Statutum est, ut si quis liber homo per consensum Episcopi, Ecclesiam in suâ construxerit proprietate, fontesq. ab Episcopo in eâ fuerint consecrati, ideò non perdat suam proprietatem: sed si Episcopus voluerit, officium sacri baptismatis in suam Ecclesiam transferat, ipsa verò Ecclesia, à quâ transfertur, in constructoris maneat jure. Ex quo factum porro, ut inter heredes etiam dividerentur Ecclesiæ, & plurimæ inde contentiones nascerentur, de quibus promulgata est Lex Ludovici Pii in addit. capitul. 3. n. 25.

Xxx 2

relata

relata itidem à Goldasto d. tom. 3. p. 226. Perlatum ad nos est, quod inter heredes Ecclesie in rebus propriis constituta dividantur, & tanta per eandem divisionem simultas oriatur, ut unius altaris quatuor partes fiant, & singule partes singulos habeant presbyteros, quod sine discordiâ & simultate nullo modo geri potest. Unde nobis visum est, quod hujusmodi Ecclesia inter heredes dividi non debeant, & si in contentionem venerint, & simultates inter eos surrexerint, per quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit, præcipiatur ab Episcopo civitatis, ut nullo modo ibi missarum solemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atq; consilio Ecclesia illa sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium ibi peragere possit. Imò verò videtur aliquando in heredum arbitrio fuisse, utrum Ecclesiam ab antecessoribus acceptam sacris usibus relinquere, an verò eis subducere, & in alios usus vertere voluerint. Id enim, ni fallor, subinnuit Constitutio Lotharii Imp. in leg. Longobard. d. l. c. 44. De Ecclesiis, quæ inter coheredes divisæ sunt, considerandum est, quatenus si secundum nostram providentiam & admonitiones Episcopi ipsi coheredes eas tenere voluerint & honorare faciant. Si autem hoc contraxerint, ut in Episcopi potestate maneat, utrum eas ita consistere permittat, aut reliquas exinde auferat &c. Jure hoc, ut inter heredes dividi possent Ecclesiæ, recepto, invaluit mox aliud, ut etiam vendi possent & alienari. Idque perstringit Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis de dispensat. c. 15. Nunc non solum possessiones Ecclesiasticæ, sed ipsæ etiam Ecclesiæ cum possessionibus venduntur &c. Sed id factum vitio seculi, quo eodem etiam redemptiones Ecclesiarum & altarium invaluerunt; quod alibi commodius explicabitur.

VI. Et si verò, uti supra dixi, omnem ejus loci, in quo ædificari debet Ecclesia, proprietatem abdicare oporteat donatores; non tamen propterea etiam Principis cessare debet imperium, quippe quod saluum & integrum manet, etiam, postquam Ecclesia consecrata est. Quod enim ex proprietate hominum abit, non propterea ab omni humanâ potestate exemptum est, cum utique etiam Princeps circa res sacras habeat, quod agat, quodque ex potestate sibi à DEO concessâ agere oportet. Agnovit imperium hoc in Ecclesias Athanasius, cum Ecclesiæ suæ restitutus Constantio Imperatori ex Arianorum suggestionem templum pro Arianis postulanti stante pede respondit: *Tua potestatis est, Imperator, jubere & facere quodcumque volueris. Ego verò à te vicissim beneficium peto ac postulo, quod mihi concedas velim. Cumq; Imperator alacri animo daturum se promississet, continuo subjunxit Athanasius, petere se, ut idem sibi concederetur, quod Imperator ab ipso exegerat. Nam & ipse postulabat, ut per singulas civitates una Ecclesia tribueretur illis, qui Arianorum communionem refugiebant; uti refert Socrates lib. 2. hist. Eccles. 6. 23.*

VII. Vi.

VII. Videntur autem aliquando, qui potentiores erant, vel domini-
nium sibi reservare voluisse fundi illius, in quo ædificationem Ecclesiæ in-
tendebant, vel saltem Ecclesiam fundatam Episcopo diœcesano subicere
noluisse. Cujus rei si qua suspicio subesset, solebat Episcopus in ipsâ fun-
datione, quid expectandum sibi esset, explorare, & in casum denegatæ sub-
jectionis consecrationem prorsus recusare. Idque comprobatur relatio, quæ
habetur in notitiâ donationum Ecclesiæ Salisburgensis cap. 9. apud Cani-
sium tom. 6. antiq. Lect. de Comite Guntherio : Convocavit illuc sanctum
Virgilium Episcopum eodem anno, quo ad Episcopum ordinabatur, dixitq. ei, se
velle ibi monachos congregare, & Abbatem constituere, & tunc Virgilius Epi-
scopus requisivit ab eo, in cujus dominio voluisset, ut Abbas ille esset & Monachi,
quos illic congregasset, & ille ei primitus hoc dicere noluit, dixitq. ei Episcopus :
Neq. ego tibi Ecclesiam consecro, nec monasterium, neq. abbatem, nisi secundum ca-
nones sciam, ad quem locorum illorum reſtitutio & donatio constare debeat, & vo-
luit inde abire. Deniq. idem Comes Guntherius divino compunctus amore cogno-
vit, quod Episcopus secundum canonum statuta incedere vellet, & promisit, se hoc
ipsum, quod ibi constructum habuit, ad monasterium perficere velle, & cum omni
proprietas sua eandem Ecclesiam, si consecrasset, ad Salzburgersem Sedem Episco-
patus & ad illam dominationem pleniter per omnia, secundum canones tradere vel-
le, & per omnia inde ita facere, sicut Virgilius Episcopus illum doceret, & tunc
demum consensit Virgilius Episcopus & consecravit ipsam Basilicam, in honore
S. Stephani, & omnem locum hunc &c. Et statuerunt proinde Episcopi in Con-
cilio Valentino III. congregati c. 9. Seculares & fideles Laici, si condere vo-
luerint basilicas in prædiis suis, unam colonicam vestitam cum tribus mancipiis do-
nationis gratiâ eis conferant, moxq. Episcoporum juri, & sanctæ matri Ecclesiæ
eandem basilicam submittant. Aliter verò nos earum consecrationem sciant non
impleturos.

VIII. Secundum, quod attendere & exigere debuit Episcopus, ante-
quam consensum suum ædificandæ novæ Ecclesiæ impertiret, hoc fuit, ut
dispiceret, num iusta constitueretur dos, quæ ministris illius Ecclesiæ alen-
dis sufficeret. Eò enim tendit canon, quem supra ex Gratiani compilatio-
ne adduxi, Concilii Aurelianensis. Nemo Ecclesiam ædificet, antequam --
-- præſinat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia
custodum sufficiunt : & ostensâ donatione sic domum ædificet. Et hunc in mo-
dum etiam constituit Justinianus Imp. Novel. 67. c. 2. non aliter quempiam
Ecclesiam ex novo ædificare debere, priusquam loquatur ad DEO amabilem
Episcopum & deſinat mensuram, quam deputat, & ad luminaria, & ad sacrum
ministerium, & ad incorrumpendæ domus custodiam, & observantium alimenta :
& si sufficienter habere videtur, faciat prius donationem eorum quæ futura sunt
deputari, & ita domus ædificetur. Quod si omnino ædificata jam fuerit ec-
clesia,

clesia, nec tamen congrua dos ei adhuc constituta, jubetur Episcopus consecrationem tantisper differre, donec conditio ista adimpleta fuerit. Decretum ita in Concilio Wormatiensi *can. 3.* & Bracarensi II. *can. 5.* Unusquisque Episcopus meminerit, ut non prius dedecet Ecclesiam, nisi antea dotem Basilicae obsequium ipsius per donationem chartulae confirmatum accipiat: Nam non levis est ista meritas, si sine luminaribus vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tanquam domus privata, consecratur Ecclesia. Eoque pertinet, quod rescribit Gelasius Papa, *c. pia mentis 16. q. 7.* Quæ autem sit dos congrua, alibi commodius & prolixè explicavi. Cavendum verò insuper etiam hoc, ut Ecclesiæ antiquitus constitutæ nec decimæ nec aliâ ullâ possessione priventur, ita ut novis tribuatur Ecclesiis, uti statutum in Concilio Arelatensi VI. *can. 20.* Moguntin. *can. 41.* & in capitul. Caroli Magni *c. 19. tom. 2. Concil. Gallic. pag. 325.*

IX. Sequamur Justinianum Imperatorem in *d. novell. 67.* ubi jubet porro, ut postquam expedita ea fuerint, quæ dixi, Episcopus orationem in loco faciat, & crucem figat, publicum processum ibi faciens, & causam manifestam omnibus statuens. Et hæc scilicet sunt solennia illa atque ceremoniæ, quibus ædificandi potestas conceditur. Publicus actus eam in rem institui debet, & ut majore cum auctoritate locus ille ab omni hominum commercio eximatur, atque ab reliquis fundis separetur, & ut innotescat magis, quid agatur, ne cuiquam damnum inferatur, quod fieri facile posset, si in loco alieno Ecclesia fundetur. Utque ea res in oculos magis incurrat, publica processio institui debet, *δημοσία πορεία*, ita ut Episcopum habitu sacro indutum comitentur tum Clerici tum Laici ejus civitatis, Hymnos & Psalmodias cantantes, DEUMq; pro felici successu precantes. Tales enim processiones Justiniani ætate in usu fuisse, ex variis ejus constitutionibus plusquam manifestum est. Quæ quidem rejici nullo modo possent, nisi in superstitionem degenerassent, & gentilium institutis propiores nos redderent, quam Christi monitis, uti conqueritur Polydorus Virgilius *lib. 6. de inventor. rer. c. 11.*

X. Denique jubetur Episcopus manus extendere ad cælum & per orationem locum consecrare DEO, ibique crucem figere, uti habetur *d. novell. 67.* itemque *novell. 5. c. 1. & novell. 131. c. 7.* Preces in ejusmodi actibus solennibus necessariæ erant, & per eas segregabatur locus à cæteris, quæ in dominio & commercio, hominum manebant, DEUSq; invocabatur ut benedicere velit novo operi, & precantibus in eo, auxilio suo adesse. Figenda deinde est crux lignea & quidem in loco illo, ubi poni debet altare, ubi volunt, qui Pontificale Romanum composuerunt. Collocatione autem crucis profana loca expiabantur, DEOq; consecrabantur, atque idcirco prohibitum fuit, venerabilem crucem in ædes publicas & ad populi oblectamen.

Ætamenta destinatas deferre, l. 26. C. de Epif. ne illæ populi usibus eriperentur. Eumq; in modum sana, templa, atq; delubra gentilium in Ecclesias Christianorum converti voluit Theodosius Imp. in l. 25. C. Theodos. de pagan. ut per collocationem venerandæ Christianæ religionis signi expientur.

XI. In Oriente sunt quædam Ecclesiæ, in quibus post Episcopalem illam crucis fixationem, ubi ædificatæ jam fuerint, alia crux patriarchæ mandato figitur, quæ propterea *σταυροpegία* dicuntur. Totus ille ritus recensetur in Euchologio Græcorum c. 30. Stauropegium sic fit: Refertur ad patriarcham de ædificatione templi, & conscribuntur literæ commonitorie ad exarchum ipsius vel aliquem ex Archipresulibus, ut templum fundetur, consecratur & perficiatur sub nomine Stauropegii Patriarchici. Jubet autem fieri crucem ligneam, in quâ notarii Patriarchici scribunt ex unâ parte hæc verba: Stauropegium patriarchicum consecratum in nomine sancti N. in hac à DEO servatâ Urbe; in tali provinciâ, proprio nutu & voluntate talis sanctissimi Patriarchæ: ex alterâ verò parte scribitur: regnantibus piissimis Regibus tali mense, tali anno &c. Indicium verò hoc esse, Ecclesiam istam jurisdictione Dioecesani exemptam Patriarchæ immediatè subjectam esse, tradit Jacobus Goarus in Eucholog. pag. 612.

XII. De his Stauropegiis inveniuntur in Jure Græco-Romano lib. 3. decreta synodalia Germani Patriarchæ Constantinopolitani. Inter alia hæc eorum refertur descriptio: Patriarchalis nominis relatio in illis solis obtineat, & clarius exprimat, in quibus extructio per patriarchalia crucifixa facta fuerat, sive monasteria sint, sive Ecclesiæ catholice, sive oratoria. Et in hujusmodi nihil sit commune regionis antistiti, sive ad sacrorum consecrationem, sive ad abbatibus designationem, sive ad delictorum inquisitionem, neq; aliud quidquam, usque ad canonicorum illationum exactionem. Etenim qui in his Sacerdotes sunt patriarchales erunt & nominabuntur, & patriarchalium jurium ex archiepo subiciantur, eiq; solita canonica persolvent. -- Ubi autem patriarchale Stauropegium præstructum non fuerit, regionis antistes illius potestatem habebit: sive monasterii suburbanum sit, sive paralaarium, sive domus Oratoria, & illius erit relatio, confirmatio, inquisitio &c. Talium autem crucifixionum, uti in antecedentibus dicitur, soli patriarchali amplitudini relictum est privilegium, metropolitanorum autem nemini. Atque idcirco cum Artæ Episcopus Johannes in istâ synodo egisset adversus Naupaeti metropolitanum, quod cruces apud S. Demetrii monasterium in dioecesi Artæ fixisset, judicavit Synodus, ut cruces Episcopales, quas metropolitanus dejecerat, restituerentur, quæ verò ab illo erectæ fuerant, deicerentur, & aliæ earum in locum ab Episcopo erigerentur.

XIII. Illud insuper observo, etiam jejunia quandoque ab Episcopis tum temporis, quando ædificarentur Ecclesiæ, observata fuisse. Testem habeo

habeo Bedam, qui libr. 3. hist. cap. 23. de Cedd, Episcopo Orientalium Saxonum ita loquitur: *Studens autem Vir Domini acceptum monasterii locum primo precibus ac jejuniis à pristina flagitiorum sorde purgare, & sic in eo monasterii fundamenta jacere, postulavit à Rege, ut sibi per totum quadragesimæ tempus quod instabat, facultatem ac licentiam ibidem orationis causâ demorandi concederet. Quibus diebus cunctis, excepta dominica jejunium ad vesperam juxta morem protulans, nec tunc nisi panis permodicum & unum ovum gallinaceum cum parvula & aquâ mixto percipiebat. Dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, à quibus normam discipline regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium vel Ecclesiam prius orationibus ac jejuniis Domino consenserent &c.*

CAP. VII.

De Jure consecrandi Ecclesias.

I.

DE Ecclesiis ipsis & splendidioribus istis ædificiis, quando ædificari cœperint, & num veteres Christiani ejusmodi basilicas habuerint olim primis illis seculis, quoque tempore consecrationis ritus introducti fuerint, ad nostrum institutum non pertinet, ut speciatim discutiamus. Egit eâ dere quasi ex professo Johannes Seldenus de synedr. lib. 3. cap. 15. seq. Sufficit nobis ad Constantini Magni tempora respicere, quippe quibus non tuta tantum, sed & honorata facta fuit Religio Christiana. Eo autem regnante consecrationes Ecclesiarum multâ cum solennitate peractas fuisse testis est Eusebius lib. 10. hist. c. 3. Posthæc votivum nobis ac desideratum spectaculum præbatur, dedicationum scil. festivitas per singulas Urbes & Oratoriorum recens structorum consecrationes; ad hæc Episcoporum conventus, peregrinorum ab externis & procul dissitis regionibus concursus: populorum mutua inter se charitas ac benevolentia &c. Ceremonias autem tum temporis adhibitas mox addit, & his verbis explicat: *Jam verò antistitem absolutissime ceremoniæ & accurata sacrificia Sacerdotum & divini quidam augustiq; Ecclesiæ ritus; hinc psalmos canentium & reliquas nobis divinitus traditas voces auscultantium; illinc divina & arcana obeuntium ministeria. Mystica quoq; salutaris passionis symbola tradebantur. Deniq; omnis ætas & promiscua utriusq; sexus multitudo, toto pectore precationibus & gratiarum actionibus incumbens, cum summâ animorum letitia DEUM bonorum auctorem venerabatur. Sed & Ecclesiarum antistites, quotquot aderant, panegyricas habebant orationes, & quantum quisq; ingenio poterat, conventum laudibus extollere studebant.*

II. Idem

II. Idem Eusebius, seu quisquis autor est librorum de vitâ Constantini lib. 4. c. 43. 44. 45. refert, quâ ratione ad dedicationem Ecclesiæ Hierosolymitanæ ex omnibus provinciis convenerint non Episcopi tantum, sed innumerabilis etiam aliorum hominum multitudo. *Aderat, inquit, porro his omnibus regalis cujusdam apparitionis obsequium, & ex imperii palatio missi quidam spectate probitatis Viri, qui sumptibus ab Imperatore subministratis festivitatem illustrarent.* Quid autem actum fuerit in tantâ festivitate, præsertim ab Episcopis, Eusebius describit his verbis: *Hic igitur (Marianus ab Imperatore præfectus) omni cum sinceritate Imperatoris jussibus obsecutus Episcoporum quidem cœtum singulari comitate & magnificentissimis epulis atq; convivii honorifice excepit; egentibus verò ac nudis & pauperum utriusq; sexus infinite multitudini, cibi ac reliquarum rerum inopiâ laboranti, magnam pecunie vim & plurimas vestes distribuit. Postremò basilicam omnem regalibus donariis magnifice exornavit. At Sacerdotes DEI partim precationibus, partim sermonibus festivitatem ornabant. Alii siquidem comitatem religiosi Imperatoris erga omnium Servatorem laudibus celebrabant, & Martyrii magnificentiam oratione persequabantur. Alii sacris Theologiæ dogmatibus ad præsentem celebritatem accommodatis, spiritale quoddam epulum audientibus præbebant. Quidam sacrorum voluminum lectiones interpretabantur, arcanos & mysticos sensus in lucem proferentes. Qui verò ad hæc adspirare non poterant, incruentis sacrificiis & mysticis immolationibus DEUM placabant, pro pace communi, pro Ecclesiâ DEI, pro Imperatore tot bonorum autore, ejusq; piissimis liberis, preces DEO suppliciter offerentes. Ibi nos quoq; quibus majora, quàm pro meritis nostra bona contigerant, variis sermonibus publicè habitis solemnitatem decoravimus; nunc regalis fabricæ decorem ac magnificentiam scriptis enarrantes; nunc prophetorum Oraculorum sensus aptè & accommodatè ad præsentis figuras atque imagines interpretantes. Hoc modo dedicationis solennitas ipsis Imperatoris tricennalibus summâ cum hilaritate celebrata est.*

III. Hæ fuerunt ceremoniæ tum temporis usitatæ, simplices admodum, & verâ pietate omnium pectora imbuentes, quibus hodiè in Ecclesiâ Latinâ additæ sunt haud paulo plures, non tam pietatem, quàm superstitionem redolentes, multisque modis à pristinis illis abeuntes. Sola scilicet hymnorum cantio, Scripturarum publicè prælectarum & explicatarum auscultatio, Eucharistiæ participatio, precum sermonumque sacrorum recitatio totam festivitatem absolvebant. Successu temporis addita fuerunt alia, quæ splendidiorum quidem, non meliorem tamen fecerunt Christianorum cultum. Et sunt enim perquam multi, qui in externâ talium rituum & ceremoniarum observatione justitiam & fiduciam collocant, neglectis interim veræ & internæ pietatis, quibus servire illæ debent, officiis: neque defunt, qui præposterâ æstimatione ceremonias istas verbo divino

non æquant modo, sed præferunt. Et hinc illis non significandi tantum, sed sanctificandi etiam vim & virtutem tribuunt, ita ut templum per tales ceremonias consecratum divinâ quâdam virtute præditum existimari debeat.

IV. Utile est, & conveniens, imò necessarium, ut fideles in loco, quantum fieri potest, commodo, ad divini nominis invocationem, auditum verbi & Sacramentorum participationem congregentur. Neque improbari potest, ut locus ille, per solennem quandam festivitatem ex communi hominum commercio segregetur, & divino cultui destinetur. Illa festivitas, ut verbi divini prædicatione, Scripturæ S. lectione, hymnorum laudibus, & Eucharistiæ communione peragatur, laudabile admodum est, & prioris Ecclesiæ institutis conforme. Poterunt etiam ceremoniæ aliquæ externæ adhiberi, quæ conspicuum magis reddant consecrationis actum, non tamen aliæ, nisi quæ ad præscriptum DEI cultum exornandum extolendumque faciunt, nec alium in finem, nisi ut sustineant imperitorum per externa signa ad notitiam rerum sacrarum vel devotionem, pædagogiam. Quod si verò vel pro cultu ipso venditentur ejusmodi ceremoniæ, vel ad vetitum verboque DEI adversum cultum inducendum ornandumque tendant, vel sub opinione necessitatis intrinsecæ, quæ earum indifferentiam tollat, præscribantur, vel pro mediis promerendi gratiam aliosque effectus spirituales producendi habeantur, tantum abest, ut recipi illæ debeant, ut potius eliminandæ, si receptæ fuerint, & prorsus rejiciendæ sint.

V. Antequam ulterius pergamus, necesse est, ut inquiramus, utrum consecratio Ecclesiarum tam necessaria sit, ut antequam ea facta fuerit, sacra peragere in iis neutiquam liceat? Videtur autem decisio hujus questionis peti posse ex historiâ Athanasii, cui crimini datum fuerat, quod conventum habuisset in magnâ Ecclesiâ, antequam consecrata ea & consummata fuisset. Augebatur inculpato ex eo, quod majestatis læsæ crimen subesse videretur; consecrationem enim Ecclesiæ sine Imperatoris mandato fieri nec posse nec debere, & conventum illum non videri absimilem dedicationi aut consecrationi. At verò crimen ita ab adversariis impatum eleganter & solidis rationibus diluit Athanasius *apol. ad Constantium Imp.* Festum paschatis erat, & populus valde multus, tantoque numero, quanto per singulas Urbes esse voleant Christianorum Reges. Cum igitur pauca minimaque essent Ecclesiæ, conventum in magnâ Ecclesiâ fieri, ac ibidem universos pro tuâ etiam salute, prout factum est, preces fundere petentium, tumultus non parvus erat: cum verò hortarer, ut interim differrent in aliisq. etiam cum pressurâ, ut ante contigit, congregarentur, non obtemperarunt, sed Urbe excedere, & in desertis locis ad Solem convenire parati fuerunt, viæ fatigationem ferre, quam cum tristitiâ festum agere satius ducentes. -- -- Pro gaudio tristitiam, pro letitiâ luctum,

tum, pro festo plantum populis esse non decuit, quandoquidem me vel maxime patrum exemplar habere sciebam. Nam beate memorie Alexander, cum alia loca angusta essent, nuncupatamq; Theonā, quæ tunc Ecclesia major habebatur, edificaret, ibidem propter multitudinem collegit, nec collectam agens edificiū curam abiecit. Id ipsum apud Treviros & Aquilejæ factum vidi. Ibi enim in festis cum adhuc edificarentur loca propter multitudinem conventus fuit, nec talem ibidem accusatorem nati sunt pii. Imò beate memorie frater tuus cum talis Aquilejæ collecta fieret, cum aliis convenit. Id ipsum etiam feci, nec Encenia fuerunt, sed collecta ad preces; admisisses igitur populorum alacritatem, mibiq; tanti populi preces non prohibenti condonas. Ego verò hæc de re rursus obtrectatorem rogatum velim, ubinam populum preces fundere legitimum fuerit, in desertis, an verò in orationis, qui adhuc edificatur, loco? -- Ab omnibus fusa de tuā salute preces Enceniorum celebritatem non impediunt, ne id imperiti mentiantur, sed à patribus discant, Scripturasq; legant, imò à te, studiosus enim es, discant, Jesum Josedeci filium Sacerdotem fratresq; ejus Zorobabelem Selabielis filium sapientem, Esdram quoq; Sacerdotem & legis scribam, cum templum post captivitatem edificaretur, instaretq; tabernaculorum solenne (festum verò erat, & conventus & precatio magna in Israël) populum in spatio primo ad Orientem siti vestibuli loco unanimiter congregasse, DEI altare preparasse, ibidemq; oblationes fecisse & festum celebrasse, ac de cætero sacrificia, quæ singulis sabbathis & noviluniis immolanda erant, ipsosq; populos preces suas obtulisse. Manifestè Scriptura hæc facta dicit, nec dum templum edificatum fuisse, imò his ita precantibus domum, quæ edificabatur in majus auctam, nec ob Enceniorum expectationem inhibitas preces, aut ob conventus orationum causā factos impedita Encenia, sed populum sic precatum, ac tū cum domus tota consummata est Encenia fecisse &c. SuffICIENTER hæc demonstrant, non esse absolutè necessariam consecrationem Ecclesiæ ad cultum divinum peragendum, & posse adeò in locis etiam non consecratis sacra fieri.

VI. Id verò insuper discimus ex hoc Athanasii loco, non licuisse olim Encenia celebrare, & consecrationis festivitatem instituere sine mandato & autoritate Imperatoris. Idque adhuc clarius docet Athanasius, dum ait: Nequaquam Enceniorum diem celebravimus, religiosissime Auguste, hoc enim ante præceptionem tuam verè nefas fuisset, neq; consultò eò devenimus; nec Episcopus ullus aut Clericus alius eo nomine vocatus est, imò nec ex denunciatione ullā synaxis acta est. Atque inde confecerunt ejus adversarii crimen læsæ majestatis, quod scilicet sine prævio Imperatoris mandato Encenia celebrasset Athanasius. Jus tamen istud Regium, vel indultu, vel conniventia Imperatorum, vel etiam usurpatione Pontificum in Romanam Sedem translatum sequentibus temporibus fuisse, patet ex rescriptis Gelasii apud Gratianum c. 2. 3. 4. de consecrat. dist. 1. quibus severè prohibitum fuit, ne quis

Yyy 2

finc

sine præcepto & autoritate summi Pontificis Ecclesiam noviter conditam consecraret.

VII. Ista tamen Pontificis Romani præsumpta autoritas non videtur in Galliis observata fuisse. Sanè detestati fuerunt Præsules Galliæ factum Pontificis, quod is Cardinalem Legatum à latere misisset, ut suo nomine basilicam noviter ædificatam consecraret, excluso ordinario loci Archipræsulo Turonensi. Rem gestam refert Glaber Rudolphus lib. 2. hist. c. 4. cujus verba, etsi prolixiora non pigebit hic adscribere: *Fulco*, inquit, *Andegavorum Comes ædificavit Ecclesiam admodum pulcherrimam in pago Turonico milliario interposito Alveacense castro. Expleto deniq. quantocyus basilicæ opere, protinus misit ad Hugonem Turonorum Archipræsulem, in cujus scilicet constituta erat diocesi, ut illam sacraturus, quemadmodum decreverat, adveniret. Qui venire distulit, dicens, se minime posse illius votum dicendo Domino committere, qui videlicet matri Ecclesiæ sedis sibi commissæ prædia & mancipia surripuerat non pauca. -- Fulco mox copiosâ argenti & auri assumptâ pecuniâ Romanam pergens ac Johanni Papæ causam suæ profectionis exposuit. At deinde poscens, quod ab illo optaverat, plurima ei munerum dona obtulit. Qui protinus misit cum eodem Fulcone ad prædictam basilicam sacrandam unum ex illis, quos in B. Petri Apostolorum principis Ecclesiâ Cardinales vocant, nomine Petrum, cui etiam præcepit veluti Romani Pontificis auctoritate assumptâ, quicquid agendum Fulconi videbatur, intrepidus expleret. Quod utiq. audientes Galliarum quique præsules, presumptionem sacrilegam cognoverunt ex cæcâ cupiditate processisse, dum videlicet unus rapiens, alter raptum suscipiens recens in Romanâ Ecclesiâ schisma creavissent. Universi etiam pariter detestantes, quoniam nimium indecens videbatur, ut is, qui Apostolicam regebat sedem, Apostolicum primitus ac canonicum transgrediebatur tenorem. Cum insuper multiplici sit antiquitas auctoritate roboratum, ut non quispiam Episcoporum in alterius diocesi istud præsumat exercere, nisi præsule, cujus fuerit, compellente seu permittente &c. In sequentibus refert, quâ ratione illicò post dedicationem à Cardinale peractam eodem die Ecclesiâ ista repentino turbine impetita corruerit, & tum hanc addit *Præterea*: Quod cum multi per regionem factum comperissent, nulli venit in dubium, quoniam insolens præsumptionis audacia irritum constituisset votum, simulq. presentibus ac futuris quibusque, ne huic simile agerent, evidens indicium fuit. Licet namq. Pontifex Romanæ Ecclesiæ ob dignitatem Apostolicæ sedis ceteris in Orbe constitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo canonici moderaminis tenorem. Sicut enim unusquisque orthodoxæ Ecclesiæ Pontifex ac sponsus propriæ sedis, uniformiter speciem gerit Salvatoris, ita generalliter nulli convenit quippiam in alterius procaciter patrare Episcopi diocesi.*

VIII. Cum ergo ista Pontificis Romani insolentia non Gallis tantum, sed gentibus etiam aliis odiosa esset, non potuit ista ejus ~~propria~~ aliqua ha-

habere efficaciam, quod nec comprobaretur moribus utentium. Cumq; adeo consuetudo contraria ubique recepta esset, dubia redditur Glossa, quid de canone 3. & seq. de consecrat. dist. 1. statuere debeat. *Hæc quinq; capitula*, inquit, *non tenent hodie, vel fuerunt localia, vel casualia: Vel exaudi de Ecclesiâ Episcopali, licet contradicat finis illius Sc.* Rectius dixisset, Gelasium quidem talem prærogativam affectasse, & sibi tribuere voluisse, sed ab Episcopis impetrare non potuisse. Utrum autem potestas hæc consecrandi Episcopis semper propria fuerit, an verò cum presbyteris communis, aut saltem presbyteris ab Episcopo committi potuerit? non adeo certa præsto sunt testimonia. Certè prohibitio, quæ extat in *can. 43.* Concilii Agathensis, & ex eo refertur à Gratiano *c. ministrare 26. q. 6.* haud obscurè ostendit, à presbyteris potestatem istam aliquando usurpatam fuisse, nec alio, nisi Ecclesiastico jure axioma hoc Episcopis competere. Quò facit, quod generaliter solâ ordinatione exceptâ, statuatur Hieronymus in *epist. ad Evagrium*. utriusque Episcopi scil. & presbyteri æqualem esse potestatem. *Quid enim facit*, inquit, *exceptâ ordinatione Episcopus, quod non facit presbyter?* Nec perfraderi potest David Blondellus *apol. de Episc. & presb. pag. 285.* tot presbyteros olim ad propagandum Evangelium in peregrinas & longius disfitas terras missos, nullam habuisse potestatem consecrandi basilicas, sed aliunde consecraturum Episcopum acciri debuisse.

IX. Quicquid hujus sit, invaluit tandem hoc jus, quasi fixum & perpetuum, ut à solis Episcopis consecrationem Ecclesiarum fieri neesse esset. Et quidem, uti Ecclesia quævis noviter ædificata Episcopo, cujus est ea diocesis, subjecta est; ita etiam ab ipso illo Episcopo consecrari debet; nec alii fas est, sine ejus permissione ad hoc officium sese ingerere. Inde est, quod in mandatis Pontificis Rom. de consecrandis Ecclesiis, inserta ut plurimum reperiatur conditio, si ad tuam pertinet parœciam aut diocësin, uti patet ex *c. pie mentis, Sc. seq. 16. q. 7.* Ut maximè ergò Episcopus aliquis hæc potestare polleat, extra tamen suam diocësin exferere eam nequit, & propterea si in alieno territorio novam ædificaverit Ecclesiam, non ipse, sed ejus territorii Episcopus, consecrare eam debet. Statutum ita fuit in Concilio Arausicano I. c. 10. Si quis Episcoporum in alieno civitatis territorio Ecclesiam ædificare disponit, vel pro fundi sui negotio, aut Ecclesiasticâ utilitate, vel pro quâcunq; suâ opportunitate, permittâ licentiâ ædificandi, quia prohibere hoc votum nefas est, non presumat dedicationem, quæ illi omnimodis reservatur, in cujus territorio Ecclesia assurgit: reservata ædificatori Episcopo hæc gratiâ, ut quos desiderat Clericos in re suâ videre, ipsos ordinet is, cujus territorium est; vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat. Et omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexerit, pertinebit. Quod si etiam secularium quicumq; Ecclesiam ædificaverit, & alium magis, quàm eum, in cujus

territorio ædificat, invitandum putaverit: tam ipse, cui contra constitutionem ac disciplinam gratificari vult, quam omnes Episcopi, qui ad hujusmodi dedicationem invitantur, a conventu abstinebunt. Si quis excesserit, in reatum devocabitur: si quis excesserit, ordinem recognoscat.

X. Quandoquidem autem multâ cum festivitate consecrationes Ecclesiarum peragi solebant, non erit hic alienum, nonnulla commemorare, quibus feriæ illæ celebriores redditæ fuerunt. Et primum quidem ad eas invitabantur plurimi ex vicinâ Episcopi, uti patet ex locis Eusebianis supra adductis. Ita Basilius Ancyram Galatiæ ad dedicationem basilicæ à se constructæ, multos vicinarum urbium Episcopos convocavit. Sozom. lib. 4. cap. 13. Ita Eusebius, postquam ad Constantinopolitanam Sedem evectus fuisset, concilium Antiochiæ convocavit, prætextu quidem dedicandæ Ecclesiæ, quam Constantinus ædificare cœperat, Constantius autem filius absolverat, re ipsâ autem, sicut exitus declaravit, ut decreta Nicæni Concilii abrogarent. Et convenerunt tum septem & nonaginta Episcopi. Sozom. lib. 2. c. 8. Sozom. lib. 3. cap. 5. Ita apud Fulbertum epist. 118. legitur eucharisticon à Pictavorum episcopo ad episcopum Andegavensium, à quo ad pretiosissimam templi solennitatem, uti loquitur, invitatus fuerat. Plurima alia in veterum monumentis occurrent exempla, quæ in remanifestâ colligere, supervacaneum est. Quin & Imperatorum aliquando invitatum docet Cedrenus in Leone Philosopho: Junio mense Constantinus Afer in monasterium suum, quod prope sanum Apostolorum condiderat, Imperatorem invitavit, ut dedicationi ejus & prandio interesset.

XI. Et quia præter eos, qui specialiter invitati erant, plurimi alii ad festivitatem istam magno numero convenire & ex variis locis undique convolare solebant, apparatu multiplici opus erat, ut dignè exciperentur, qui adessent, suâque præsentia festivitatem frequentiore & celebriorem reddidissent. Apollinaris Sidonius lib. 4. epist. 15. Epulum multiplex & capacissima lecti sternia para: plurimis viis, pluribus turbis ad te venit. Ita bonorum contubernio sedit: quippe postquam omnibus tempus futuræ dedicationis inclavit. Nam baptisterium, quod olim fabricabamini, scribitis jam posse consecrari. Ad quæ festa vos voti, nos ministerii, officii multos, fidei totos causa sollicitat. Et ut pauperes quoque, qui eò convenissent, haberent, quod oblectamento esset, publicâque lætitiâ exsultare possent, non exiguas quandoque largitiones in eorum gratiam faciebant. Eoque pertinet epistola Gregorii M. ad Petrum Subdiaconum, lib. 1. ep. 54. Sed quia cellæ ipsius tenuitas exigit, debere nos in ipsâ diei festivitate concurrere, propterea volumus, ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus, in auro solidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, vervices duodecim, gallinas centum, quæ in tuis possint rationibus postmodum imputari.

XII. Sæ.

XII. Sæpè etiam Principes & Magnates munificentia specimen ediderunt, ut eo celebrior & illustrior dedicationis actus existeret. Repetendum hic ex historia Eusebii, quod de dedicatione templi Hierosolymitani adduxi supra. Eoque pertinent verba Theodoriti *lib. 1. c. 31.* Quosdam etiam sibi charissimos Rectores eo misit, pietate ac fide conspicuos, mandans, ut cuncta abundè omnibus præberentur, non Episcopis solum & illis, qui eos comitabantur, sed cunctis etiam egentibus, qui eo undiq; confluebant. Tale exemplum refert etiam Matthæus Westmonasteriensis ad ann. *DCCXCVIII.* de Kinulpho Rege Merciorum, cum Ecclesia, quam apud Wincelcumbam ædificaverat, dedicaretur. *In conventu, inquit, tredecim Episcoporum nullus largitatis passus est repulsam, dum singuli resectis marsupis hinc abibant. Nam præter illa Xenia, quæ optimates susceperant inestimabilis pretii & numeri, in utensilibus, vestibus, equis lætissimis, omnibus qui agros non habebant, libram argenti, presbyteris marcam auri, Monachis solidum unum, & postremo multa universo populo erogavit.* Quæ eadem verba leguntur apud autorem, qui Bedæ historiam continuavit, *lib. 2. cap. 16.* De Henrico II. Rege Anglorum & dedicatione Ecclesiæ Radingensis similia refert Robertus de Monte in *append. ad Chron. Sigeberti ann. MCLXV.* Circa octavas paschæ rex Henricus fecit dedicari Ecclesiam beatæ Mariæ Radingis, & per tres dies regaliter procuravit conventum monachorum & hospites. Ex his testimoniis simul constat, post consecrationem factam solenne convivium exhibitum, & opipare exceptos fuisse hospites.

XIII. In ipsâ consecratione quales observatæ primis illis Ecclesiæ nascentis seculis fuerint ceremoniæ supra exposui. Dixi autem additas fuisse plurimas alias, qualis est etiam illa, quod nullum omninò templum, nullumque altare consecrari debuerit, in quo non conditæ essent aliquæ sancti alicujus reliquiæ. Cœpisse istam religionem seculo demum quarto, patet ex eo, quod nullum Ambrosio vetustiorum autorem adducere possint *ei e& ievastias.* Eum autem seculi IV. anno XCVII. decessisse certum est. Et quia post ea tempora non altaribus tantum, sed etiam portis Ecclesiarum reliquiæ sanctorum inferebantur, inde factum, ut specialiter altaria, specialiter etiam illæ portæ consecrarentur. Colligere id licet ex capitularibus *lib. 4. cap. 13.* ubi Ludovicus Pius hunc in modum constituit: *Si in atrio Ecclesiæ, cujus porta reliquiis sanctorum consecrata est, hujusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur vel componatur; Si verò porta Ecclesiæ non est consecrata, eo modo componatur, quod in atrio committitur sicut componi debet, quod in immunitate violenter committitur.*

XIV. Qua ex ratione reconditæ fuerint reliquiæ istæ & ossa sanctorum, videri potest apud Panormitanum *ad c. 1. de consecrat. dist. 1.* Henricum Valesium *ad Sozom. lib. 9. c. 2.* Sed cum infinitæ fraudes & impostu-

ræ circa reliquias sanctorum committantur, & talia sæpè occurrant exempla, quæ pudendum in modum eam cultus partem constituent, uti videre licet apud Amulonem Archiepisc. Lugd. epist. 1. Nicol. Camuzat. in antiq. Tricassin. pag. 338. Joh. Papon. lib. 1. tit. 1. arrest. 5. & 6. improbari nequit iudicium Georgii Cassandri, quod in consultat. de venerat. reliq. his proponit verbis: Cum igitur veræ & compertæ reliquæ præsertim in his provinciis perpaucæ sint, & multa ex illis, quæ ostentantur, non temerè suspectæ haberi possint, atq; illarum frequentatio & veneratio, non multum pietati, plurimum verò superstitioni vel questui serviant, multo consultius videtur, ut ab omni reliquiarum ostentatione absteineatur, & populus ad veras sanctorum reliquias colendas, id est, exempla pietatis & virtutum, quæ in scriptis vel ab ipsis vel de ipsis extant, imitanda provocetur.

XV. Inter additamenta sequiorum seculorum refero etiam dedicationem Ecclesiarum, quæ fit sanctis & martyribus, cum soli DEO olim omnes Ecclesiæ dedicarentur. De Constantino id testatur Eusebius in orat. de laudib. Constant. propè fin. Continuo igitur Servator noster victorie tropea ubiq; terrarum erexit, templisq; sanctissimis & oratoriis consecratis universum orbem de integro exornavit, & in urbibus ac pagis, in agris ac desertis barbarorum locis, sana ac delubra in honorem unius omnium Regis ac Domini dedicavit. Unde etiam Domini vocabula honorata sunt; non ab hominibus sed ab ipso omnium Domino cognomentum sortita. Ab eo quippe Dominica appellantur. Et hinc rectè Augustinus lib. 1. adv. Maximin. Nonne si templum alicui sancto angelo excellentissimo de lignis & lapidibus faceremus, anathematizaremur à veritate Christi & ab Ecclesiâ DEI, quoniam creaturæ exhiberemus eam servitutem, quæ unitantum deberetur DEO? Si ergò sacrilegi essemus faciendo templum cuicunq; creaturæ, quomodo non est DEUS verus, cui non templum facimus, sed nos ipsi templum sumus? Legerat verba hæc Augustini Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis, eaque in testimonium vocat, postquam præmisisset ipse hanc thesin, lib. de imagin. n. 11. Non solum enim lapidi sacrificandum non est, sed nec ulli corporali incorporalive creaturæ, nec in alicujus honorem præter solius vivi DEI templum construendum. Floruit Agobardus circa annum DCCCXIII. & eo tempore negavit in honorem alicujus sancti ædificari debere templum.

XVI. Negari tamen nequit, jam inde à quarto seculo sanctorum nomina templis imposita fuisse. Sed nunquam illa aliis, quàm soli DEO consecrata, nec alio fine sanctorum nominibus insignita fuerunt, nisi ut ab invicem discernerentur. Unde honor Apostolis & sanctis hæc ratione habitus, non fuit religiosus, aut divinus cum fiducia aliquâ de illorum meritis & auxilio conjunctus, sed humanus & charitativus, in honorificâ eorum recordatione, & commendatione virtutum, quibus illi eminuerunt, consistens.

stens. Cum enim Christiani Martyrum gloriam ab ignominia illis illata, vindicant, eorumque memoriam in exemplum conservatam cuperent; soliti fuerunt ossa & reliquias eorum in templis, vel potius intra templa in certis quibusdam adytis ac monumentis reponere, & hoc facto templa ipsa ab illis martyribus denominare. Ejus igitur appellationis causa non erat religiosus aliquis cultus, sed solum honorifica memoria piorum, quam Christiani hoc modo æternitati consecratam cupiebant. Optimè Augustinus lib. 22. de C. D. c. 10. dum martyres Christianorum cum de astris Gentilium confert, Denique, inquit, illi talibus diis suis & templa edificaverunt & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem Martyribus nostris non templa sicut diis, sed memorias, sicut hominibus mortuis, quorum apud DEUM vivunt Spiritus, fabricamus; nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificemus Martyribus; sed uni DEO & martyrum & nostro sacrificium immolamus. Ad quod sacrificium sicut homines DEI, qui mundum in ejas confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen à Sacerdote, qui sacrificat, invocantur.

XVII. Videtur verò etiam illud inter recentioris Ecclesiæ placita referri debere, quod ædes sacræ construi non debuerint illic, ubi mortuorum cadavera sepulta essent. Sic enim in genere præcipit Gregorius I. Papa Johanni Episcopo Surrentino l. 1. epist. 52. ut reliquias S. Agathæ in monasterio S. Stephani tum demum reponat, si ibi nullum corpus constet humatum. Et lib. 2. epist. 9. sub eadem conditione jubet consecrari oratorium à Timothea fœminâ in civitate Ariminensi ædificatum. In capitularibus lib. 5. c. 48. similis habetur sanctio, sed restricta ad sola infidelium cadavera, quam etiam sub autoritate Concilii Agrippinensis recenset Gratianus c. Ecclesiam 26. de consecrat. dist. 1. Ecclesiam, in quâ mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet. Sed si apta videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus, & rasas parietibus vel tignis ejus loci reædificetur. Sed si hæc consecrata ante fuerit, missas in eâ celebrare licet: tamen si fideles fuerint, qui in eâ sepulti sunt. Nihilominus tamen circa annum DCCCL. noluit Prudentius Episcopus Hispanus consecrare Ecclesiam, in quâ præter alia, non infidelium, sed Christianorum cadavera, etiam Frodoberti Abbatis Cellensis corpus sepultum fuerat. Rem gestam refert autor, qui vitam Frodoberti descripsit, editus à Nicolao Gamuzato in promptuar. antiq. dicecesis Tricassina, his verbis: Erat per idem tempus præfatæ sedis antistes Prudentius nomine, natione Hispanus, pontificalis vitæ institutione clarissimus, in divinis rebus undecumq; non mediocriter eruditus. Is ad prædictæ basilicæ consecrationem à fratribus evocatus diligentius percunctatur, utrum inter sacrandos parietes sepulta aliquorum cadavera tegerentur. Cumq; comperisset inesse quam plurima, universa prius de templo eliminanda præcipit, contestans se non aliter consecratio-

nis officium suscepturum, ignorabat enim adhuc prænominatus Pontifex B. Frodo-
berti meritorum eximiam claritatem temporum negligentia obscuratam. Sed
enim non abhorruisse olim in sacris suis Christianos veteres à cadaveribus
piorum, vel ex eo constat, quod ad sepulchra suorum martyrum, quorum
sacrosancta erat memoria, frequentes convenire, ibique sacra peragere
consvenerunt, ita, ut aliquando cœmeteria Christianis locum ordinarium
constituerunt, in quo res divinas facerent. Unde & Imperatores quando-
que, cum persecutiones intenderent, cœmeteria adire prorsus prohibu-
erunt. Nullatenus vobis nec quibuscumq, aliis licebit conventus agere, aut ea,
quæ vocantur, cœmeteria adire, verba erant Æmiliani Præfecti, apud Euseb.
lib. 7. c. 11. De Maximino Imperatore refert idem Eusebius lib. 9. c. 2. quod
Christianos à conventibus, qui in cœmeteriis fiebant, arcere aggressus
fuerit.

XVIII. Festa illa, quæ propter consecrationem celebrabantur, Encæ-
nia dicebantur. Augustinus in Job. cap. 48. Encænia festivitas erat de-
dicationis templi. Græcè enim ναὴν dicitur novum, quandocumq, novum ali-
quid fuerit dedicatum, Encænia vocantur. Jam & usus habet hoc verbum, si quis
novâ tunicâ induatur, enceniare dicitur. De templis sub Constantino in im-
mensam altitudinem erectis scribit autor Chronici Alexandrini sub Olym-
piad. 274. πλεονέκτων ἐγκαινία ἐγένοντο. Absolutorum Encænia facta sunt. In-
valuit autem consuetudo, ut festivitas illa die statò quotannis celebraretur,
& primæ dedicationis memoria solenni cultu repeteretur. De encæniis
templi Hierosolymitani à Constantino extructi Sozomenus lib. 2. c. 26. Ex
eo verò tempore solennem quotannis festivitatem admodum splendide Hierosoly-
mitana celebrat Ecclesia, aded ut baptismi quoq, Sacramenta eo die tradantur, &
per continuos octo dies collectæ fiant. Multiq, ex omni ferè terrarum orbe con-
veniant, qui hujus festivitatis tempore ad sacra loca perlustranda undiq, accu-
runt. Dixi, consuetudine hanc iterationem annuam invaluisse, nec enim
hic ullum produci poterit præceptum vel divinum vel ecclesiasticum. Fe-
licis IV. epistola, ex quâ fragmentum inseruit Gratianus c. solennitates, de
consecr. dist. 1. tota spuria & adulterina est; nec verum est, quod in eâ dici-
tur, Christum exemplum & formam dedisse encæniis. Legem enim dum
implevit pro nobis factus sub lege, haudquaquam formam dedit Christianæ
observantiæ. Neque ex eo, quod apud Judæos encænia per integros octo
dies celebrata fuerunt, Christianis, ut idem faciant, imponitur necessitas,
eum ad Christianos haudquaquam pertineant leges ceremoniales. Nec
dubito tamen, Christianos hâc in re imitatos fuisse Israëlitas, quod utique
non potuit improbari. Erant autem tria apud Judæos encænia: Templi
per Salomonem conditi: per Zorobabelem restaurati, & per Judam Mac-
cabæum repurgati. Per mensem Tisri primum celebrabant: mense Adar
secun-

secundum: Et mense Casleu, Novembri, tertium. Et de hoc statuit Judas & fratres ejus & universus populus Israël, 1. *Maccab. IV.* ut ageretur dies dedicationis altaris in temporibus suis, ab anno in annum, per dies octo, à vigesimo quinto mensis Casleu, cum lætitiâ & gaudio.

XIX. A consecratione distinguunt Canonistæ reconciliationem Ecclesiæ, & hanc locum habere volunt cum, quando Ecclesia polluta tantum est, vel effusione sanguinis, vel seminis, vel per sepulturam excommunicati. At nullam hanc in parte distinctionem facit jus Canonicum, quippe quod eo etiam casu, quando Ecclesia polluta est, consecrationem denuo fieri debere præcipit, *c. si motum, § c. seq. de consecrat. dist. 1.* cujus utriusque capituli autoritas sublestat quidem fidei est; κατ' ἀνθρώπων tamen, & ubi cum Canonistis res agitur, sanctissimum suggerit testimonium. Hanc reconciliationem, perinde ut consecrationem, à solo Episcopo fieri debere, nec alii inferiori Sacerdoti committi posse, Gregorius IX. primus constituit *c. 9. §. de consecrat. Eccles.* additâ ratione, quod, quæ ordinis Episcopalis sint, non possint inferioris gradus Clericis demandari. Sed hoc ipsum est in quæstione, utrum reconciliatio talis ad ordinem Episcopalem cum exclusione reliquorum Clericorum pertineat. Addunt, in Ecclesiâ pollutâ, antequam reconciliatio facta fuerit, haudquaquam fieri debere sacra, & graviter peccare ministrum, qui in tali Ecclesiâ divina peragat officia. Sed quo jure & quâ autoritate id statuatur, incertum est, nisi quod in eam rem adduci soleat constitutio ejusdem Gregorii IX. in *c. fin. §. eod.* quæ jus istud novitum esse, & priori Ecclesiæ ignotum, haud frustra arguit.

XX. Fatentur enim verò communiter Canonistæ, non scdari aut pollui Ecclesiam per ejusmodi delicta in rei veritate, sed haberi tantum pro pollutâ, & reconciliari propter scandalum & ad fidelium exemplum atque terrorem, ut scilicet videntes Ecclesiam, quæ in nullo peccavit propter alterius culpam lavari & purificari, reminiscantur, secumque recogitent, quantum de propriis peccatis eorumque expiatione sit laborandum. Vid. Augustin. Barbosa *de off. & pot. Episcopi part. 2. alleg. 28. num. 20.* Athâc ratione mera agitur histrionia, & fingitur peccatis inquinata res inanimata, quæ pollui propter sanctitatem, quam statuunt, nullo modo potest. Optime illis objici possunt verba Optati Milevitani *ex lib. 6. contra Donatist.* Quid & parietes lavare voluistis, in quibus humana non possunt poni vestigia? parietes non calcare, sed tantum videre potuimus. Si & quod tangit aspectus, lavandum esse censetis, cur cætera dimisistis inlota? Videmus tectum, videmus & cælum; hæc à vobis lavari non possent. -- Cum igitur alibi quasi diligentes videri vultis, alibi negligentes estis inventi: si tamen diligentia est stultitia, & ut vero nomine appelletur, vanitas vestra, nisi fortè, quia hoc faciendo in pavorem

missis populos imperitos, ut quia lota est columna, lavarentur & corpora. Si in his rebus consilium latet, miseros subtiliter decepistis. Si talis res sine consilio gesta est, manifesta est vestra bebetudo &c.

CAP. VIII.

De Potestate ordinandi ministros Ecclesiae.

I.

Potestas hæc qualis sit, & quâ ratione solis Episcopis cesserit tandem, sufficienter explicavimus *lib. 1. cap. 3.* Summa dictorum est, nihil hic præcipui habuisse olim Episcopos, quod non haberent etiam presbyteri; tandem verò illos abstulisse his istam potestatem, sibi que solis eam vindicasse, & quidem per circumventionem atque fraudes. Nec ergò ferendum est, si quis dicere velit, irritam esse ordinationem à presbytero factam, quanquam illicita esse possit, si accesserit prohibitio legis Ecclesiasticæ. At verò cum potestas illa sive *divinus* jure divino competat tam Episcopo quàm presbytero, ut maximè *ἐξουσία* per legem Ecclesiasticam restricta sit, non tamen propterea omnino nullum erit, quod contra legem istam factum fuerit. Quemadmodum prohiberi potest, ne quis doceat publice, qui non sit in ordine Professorum; si tamen tale quid ausus quis fuerit, doctrina ab eo tradita non poterit dici omnino nulla. Sed ista prolixius jam *d. l.* explicata repetere hic perquam erit tædiosum, cum præsertim & consuetudine introductum deinceps, & lege Ecclesiasticâ confirmatum sit, ut non nisi ab Episcopo ordinationes fierent.

II. Hoc tamen addo, per prohibitionem istam Ecclesiasticam non posse adimi facultatem ordinandi presbytero, jure divino ei competentem, nec posse adeò dici, ordinationem ab eo factam prorsus esse irritam, aut taliter ordinatum verè ordinatum non esse, quandoquidem facultas illa, quæ jure divino competit, inhiberi quidem potest, ne in exercitium transferatur, ita tamen auferri non potest, ut non sit, aut ut non efficax sit, si de facto contra prohibitionem exercita fuerit. Hoc autem constituere potest Ecclesia, ut qui ita contra prohibitionem ordinatus fuerit, sacerdotio careat, nec ad officium Ecclesiasticum admittatur, quemadmodum etiam Episcopis, quibus sine dubio & ex omnium concessione potestas ordinandi competit, si quando contra statuta majorum aliquos ordinaverint, interdicare potest, ne deinceps potestate hæc suâ utantur. Hoc enim est, quod legitur in decretis Concilii Taurinensis *c. 3.* Proinde judicavit Synodus, ut si quis ex hoc fecerit contra statuta majorum, sciat is, qui ordinatus fuerit, sacer-

sacerdotii se honore privandum: ille verò, qui ordinaverit, auctoritatem se in ordinationibus vel in conciliis minimè retenturum &c. Quà ratione Comiti Palatino, qui potestatem creandi Doctores habet ab Imperatore, inhibere quidem potest Princeps Imperii, ne in territorio suo tales creet Doctores, potest etiam cavere, ut, si creatus aliquis de facto fuerit, non fruatur privilegiis Doctoris; sed non potest facere, ut taliter creatus, Doctor non sit, aut Doctoris nomen illi non queat dici collatum.

III. Negari tamen nequit, à multis retrò seculis, & quidem ab illo tempore, quo *avastaris* ista Episcoporum, uti vocat Chrysostomus, firmata fuit, nullas ferè in hoc negotio relictas fuisse partes presbyteris. Imò verò etiam Episcopum privari hanc suam potestatem crediderunt, si quando dejectus à sede sua fuisset. Nota est controversia, quæ seculo nono in Ecclesià Remensi oborta fuit de ordinationibus factis ab Ebbone Archiepiscopo Remensi post dejectionem suam. Condemnatus is erat anno DCCCXXXV. ab Archiepiscopis octo, & Episcopis triginta quinque, in Synodo apud Theodonis-villam à Ludovico Pio Imperatore convocatâ, ob crimen majestatis, quod commiserat, dum partes Lotharii secutus, Ludovicum ejus patrem acerrimè insectatus fuit, indictâ etiam poenitentia publicâ. Post dejectionem non cessabat ille ordinare Clericos, vacante scil. Ecclesià Remensi per integrum decennium. Cui deinceps cum suffectus fuisset Hincmarus, disputari cœpit de Clericis ab Ebbone post dejectionem ordinatis, utrum eorum ordinatio valida esset. Nec tamen inde aliqua petebatur ratio dubitandi, quod ordinem retinisset, & ab officio tantum remotus fuisset, sed longè alia, quæ in facto contigerant, movebantur dubia, strictim explicata à Dn. Baluzio in not. ad Rabani Mauri epist. quàm ille scripsit ad Heribaldum Episcopum Autissiodorensis, pag. 598. Præsupponebant igitur & pro certo habebant utrinque, non potuisse Ebbonem post dejectionem validè ordinare, si justo judicio & canonicè condemnatus fuisset. Provocassent autem sine dubio, qui ordinationes defendebant, ad ordinem, quem retinuit Ebbo, si sufficere eum putassent. Sed pergendum nunc est ad alia.

IV. Dixi in capite antecedente, prolixum examen tum de eruditione & industriâ, tum de vitâ & moribus promovendi præmissum fuisse, antequam quis ordinaretur. Eum in finem decretum fuit in Concilio Meldensi c. 52. Qui ex nostris parochiis aut ad titulum aut absolute ordinari petuntur, nullatenus ordinentur, nisi aut in Clero certo & religioso, vel etiam in civitate saltem uno anno immorentur, ut de vitâ & conversatione atq. doctrinâ illorum certitudo possit agnosci. Notos scilicet, & in publico versatos esse oportebat, qui ministerio Ecclesiastico adaptari volebant, ut quæ eorum vivendi esset ratio, quæ conversatio, qui mores, quæ doctrina, quæ disciplina, testimonium haberi posset. Nec alia fuit procedendi ratio cum illis, qui aliunde venien-

tes ordinati jam erant, & in ministerium transferri atque intitulari cupiebant. De quibus hoc extat decretum in Concilio Liptinenſi c. 4. Statuimus etiam, ut secundum Canonicam cautelam omnes undecumq; venientes ignotos Episcopos vel presbyteros, ante probationem synodalem in Ecclesiasticum ministerium non admitteremus. Et in Concilio Suesſionenſi c. 5. Statuimus, ut supervenientes Episcopi vel presbyteri de aliis regionibus non suscipiantur in ministerium Ecclesie, nisi prius fuerint probati ab Episcopo, cujus parochia est.

V. Expleto ita temporis spacio, quod Candidatis ministerii præfixum erat, & ubi jam satis probati credebantur, ad ordinationis actum fiebat transitus. Hic verò ne careret solennitatibus, ab Archidiaconi comitatu incipiendus erat, qui & ipse de qualitatibus ordinandorum certior fieri debuit. Archidiaconos enim ad Ordinationis actum promovendos adduxisse patet ex Hincmari Remensis Capitulis, quæ Archidiaconibus presbyteris præscripsit n. 11. Sollicitè providete de vitâ & scientiâ Clericorum, quos ad ordinationem adducetis, ne pro aliquo munere tales ad ordinandum introducat, qui introduci non debent, quoniam Simoniacum est. Et talis processus describitur in Concilio Suesſionenſi II. añ. 6. cùm disquireretur de Halduino, qui ab Ebbone Episcopo Remensi diaconus, & à Lupo Episcopo Catalaunenſi presbyter sine examine fuerat consecratus. Surgens enim idem Lupus Episcopus porrexit volumen, in quo continebatur, Quia metropolis Remorum Ecclesia carebat pastore, jussus est regiis literis domini Karoli, ut suæ matri Ecclesie pro sua possibilitate in Ecclesiasticis negotiis consulere procuraret. Quâ de re cum epistola Regi ut eundem fratrem nomine Halduinum & presbyterum ordinaret, & Abbatem monachorum in monasterio Altvillarum sacraret, Archidiaconus Remensis Ecclesie, cum aliis ministris tam Canonicis, quam Monachis, eundem illi ad ordinandum in gradu diaconi ad presbyterium obtulit; quem secundum consuetudinem, quam in offerendo ordinandus ex canonica & monasteriis ipsa Metropolis Ecclesia habebat, ordinandum suscepit, & ad votum præcipientis principis & offerentium ordinavit.

VI. Nimirum Archidiaconis aliquando hoc cesſit officium, quod Episcopis & presbyteris olim competiſſe supra dixi, ut scil. reliquos Ecclesie ministros informarent, & ad ministerium Ecclesiasticum habiles redderent, eosq; ita præparatos ad Episcopos ducerent, & suo testimonio ordinationem procurarent. De Ostiariis clara sunt verba Concilii Carthaginienſis IV. c. 9. Ostiarius, cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo DEI debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradat ei Episcopus claves Ecclesie de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus DEO rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur. Hinc adeò Innocentius III. in descriptione officii, quod Archidiaconus gerit, c. 7. x. de offic. Archidiacon. inter alia refert: In quâdam nostrâ constitutione jam aliâ vice nos meminimus

expressisse, quod institutio corporalis tam super beneficiis, quam etiam dignitatibus, ad ipsum debeat pertinere: examinatio etiam Clericorum, si fuerint ad sacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus observandum: ut qui beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo prius examinentur archidiacono, & per ipsum postmodum Episcopo presententur.

VII. Inter Canones Concilii Nicæni, quos ex Arabia accepisse se jactat, & in Latinam Ecclesiam invexit primus Franciscus Turrianus, notum nominis Jesuita, sexagesimus hanc continet sententiam: *Si qui sunt ex diocesi ad sacerdotium, id est, ad sacros ordines eligendi, primum quidem adducendi sunt ad Episcopum, postea examinent eos Archidiaconus & Choroepiscopus, & videant an idonei, & intelligenter legant Scripturas, & an sciant leges Sacerdotales & statuta Ecclesiæ. Qui si fuerint verè approbati, quod ipsi sciunt ista, sintque verè digni sacerdotio, & a DEO, qui novit secreta, electi orabunt pro eis orationem solitam, ut fiant digni remissione & accipiant indulgentiam. Postea adducendi sunt ad Episcopum, ut imponat eis manus, & benedicat, eosque ordinet &c.* Nihil est in his verbis, quod repugnet vel analogiæ fidei vel solennitatibus & ceremoniis in Ecclesiâ aliquando receptis. Alias enim *vo. d. d. d.* vitio laborant canones illi, quos supra viginti produxit Ecclesia Arabica, aut qui ejus auctoritatem obtendit, Franciscus Turrianus. Et subdubitare licet, utrum ævo eo, quo celebratum fuit Concilium Nicænum, cognitum hoc fuerit ministerium Archidiaconorum. Interim tamen certum est, noviori Ecclesiæ placuisse hoc Archidiaconorum officium.

VIII. Et hæc quidem partes Archidiaconi interveniebant tunc, quando ordinandi erant presbyteri & alii Clerici inferiores. At si Episcopus ordinari debuit, ad Metropolitanum & Coepiscopos provinciales spectabat examen, & omne id, quod circa reliquos expediri debuit ab Archidiacono. Dixi eâ de re *lib. 2. cap. 8.* Presbyteri enim, licet sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent, ut ait Theodulphus Aurelianensis *in lib. de ord. baptismi cap. 17.* Episcopi autem dignitatis apicem habent, atque ideò eminentiæ titulo aliquando claruerunt, qui hodiè solis Cardinalibus ex instituto Urbani VIII. & præterea Archiepiscopis Moguntino, Colonienfi & Trevirenfi tribuitur. Atque ideò non major tantum scientia requiritur ab eo, qui ad Episcopum promoveri cupit, sed morum etiam integritas major, major industria, examen rigorosum magis & majores etiam tunc in præparatione, tunc in ipso ordinationis actu solennitates. Sic enim longo usu receptum fuit, ut quo unum, quodque majus est, majore etiam cum celebritate id peragatur, & majore cum apparatu.

IX. Quod igitur ordinationes attinet, longo usu receptum fuit in Ecclesiâ & quamplurimis decretis confirmatum, ut ad ordinationem Episcopi, si plures haberi non possent, tres saltem Episcopi alii, aut ex eadem,

aut

aut ex aliâ vicinâ provinciâ, unâ cum metropolitano convenire deberent. Ejus rei testimonia produxi *lib. 2. cap. 9.* Quibus addi potest, quod in Concilio Carthaginienſi III. diſceptatum atque decretum fuit, & habetur in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ c. 49. **HONORATUS ET URBANUS** Episcopi dixerunt : Et illud nobis mandatum est, ut quia proximi fratres nostri Numidiæ duo Episcopi ordinare præſumpſerunt pontificem, non niſi à XII. cenſeatis celebrari episcoporum ordinationes. **AURELIUS** Episcopus dixit : Forma antiqua ſervabitur, ut non minus quàm tres ſufficiant, qui fuerint deſtinati ad Episcopum ordinandum propterea, quia in Tripoli fortè, & in Arzuge interjacere videntur barbara gentes, nam in Tripoli, ut aſſeritur, episcopi ſunt quinque, tantummodo, & poſſunt fortè de ipſo numero vel duo neceſſitate aliquâ occupari, difficile eſt enim, ut de quolibet numero omnes poſſint occurrere, nunquid debet hoc ipſum impedimento eſſe eccleſiaſtica utilitati? Nam & in hac Eccleſiâ, ad quam dignata eſt veſtra ſanctitas convenire, crebro ac penè per diem dominicam ordinandos habemus : numquidnam frequenter duodecim potero, vel decem, vel non multo minus advocare Episcopos? ſed facile eſt mihi duos adungere mee parvitati vicinos. Quapropter cernit mecum charitas veſtra hoc ipſum obſervari non poſſe. Erant Honoratus & Urbanus Episcopi Mauritanix Sitifenſis Legati, quæ erat provincia præſidialis ſub Vicario Africæ, atque illi in mandato habebant, ut in Concilio ampliorem aut majorem numerum Episcoporum ordinantium ad majorem ordinis autoritatem comparandam expeterent. Sed Aurelius Episcopus Carthaginienſis difficultates exponit, & quod vix fieri poſſit, ut tantus Episcoporum numerus convenire ad cujuſvis Episcopi ordinationem queat, ſatius proinde eſſe, ut forma antiqua ſervetur, quæ non niſi ternarium numerum exigat, ut adeò ſufficiat, duos Episcopos unâ cum Metropolitano aut primatu præſentes eſſe, & ab eis ordinationem peragi.

X. Poterat igitur ad ordinationem Episcopi quivis alius Episcopus etiam extraneus concurrere. Dum enim Episcopus quis eſt ordinatus, ſimul accepit poteſtatem ordinandi alios. Sed tamen, qui extra provinciam ſunt, non niſi requiſiti & volentes congregabantur; comprovinciales autem, niſi viſ major impedierit, ad eſſe præciſè & ex debito oportebat. Sic enim decretum in Concilio Agathenſi c. 35. Si metropolitaniſ Episcopus ad comprovinciales Episcopos epistolâ direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem ſummi Pontificis, aut ad Synodum invitet, poſtpoſitis omnibus, exceptâ gravi inſirmitate corporis, aut præceptione regiâ, ad conſtitutam diem ad eſſe non differant. Quod ſi deſuerint, ſicut priſca canonum præcipit autoritas, uſq; ad proximam Synodum, charitate fratrum & Eccleſiæ communionem priventur. Idem repetitum in Concilio Epaonenſi c. 1. Primâ & immutabili conſtitutione decretum eſt, ut cum Metropolitanus fratres vel comprovinciales ſuos ad Concilium aut ad ordinationem cujuſcunq; conſacerdotis crediderit

diderit evocandos, nisi causâ tādii evidentis extiterit, nullus excuset. Idem in Concilio Aurelianensi II, c. 1.

XI. Et hæc quidem ita circa ordinationes Episcoporum obtinuerunt. In ordinationibus autem presbyterorum, itemque diaconorum & reliquorum inferiorum Clericorum necesse non fuit, ut plures convenirent Episcopi, sed sufficere creditum fuit, si unusquisque à proprio suo ordinaretur Episcopo. Et de hoc agit canon secundus Apostolicus, uti vulgò dici solet: *Presbyter ab uno Episcopo ordinetur, itemq; diaconus & reliqui clerici.* Itemque canon sextus Concilii Hispalensis II. *Episcopus sacerdotibus & ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest.* Uni tamen & soli Episcopo dum adscribitur potestas ordinandi non propterea excluditur Collegium presbyterorum, cujus præsentia omninò necessaria est ad hunc actum perficiendum, nisi quod proratione officii committendi diversitas aliqua ceremoniarum introducta fuit. Diversitas ista describitur in Concilio Carthaginiensi IV. c. 2. 3. 4. 5. seq. Quia enim officia Ecclesiastica paria non sunt, sed unum altero sublimius est, atque hinc gradus introducti fuerunt, quis velit asserere, ad ordinationem acolythi, lectoris aut ostiarii easdem ceremonias adhiberi oportere, quæ adhiberi solent in ordinatione Episcopi? Servus servo potior est, inquit Aristoteles lib. 1. polit. & sic etiam in ministerio Ecclesiastico alius alio præstantior. Vid. apud Gratian. c. ult. dist. 89.

XII. Quapropter noluit Ecclesia iisdem cæremoniis omnium Ministrorum ordinationes peragi, sed alias in ordinatione Episcopi, alias in ordinatione presbyteri, in ordinatione diaconi alias, & sic deinceps adhiberi voluit. *Episcopus cum ordinatur, sunt verba canonis secundi dicti Concilii Carthaginiensis IV. duo Episcopi ponant & teneant Evangeliorum Codicem super caput & cervicem ejus, & uno super eum fundente benedictionem, reliqui omnes Episcopi, qui adsunt, manibus caput ejus tangant.* Et Can. 3. *Presbyter cum ordinatur, Episcopo eum benedicente, manum super caput ejus tenente, etiam omnes presbyteri, qui presentes sunt, manibus suas juxta manum Episcopi super caput illius teneant.* Can. 4. *Diaconus cum ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.* Can. 5. *Subdiaconus cum ordinatur, quia manibus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipit vacuam & calicem vacuum.* De manu verò Archidiaconi urceolum cum aquâ & mantile & manutergium. Et sic de cæteris. Nec dubito in omnibus istis ordinationibus specialem ab Episcopo sermonem habitum fuisse ad populum, ut, quid ageretur, ab omnibus perciperetur, utve populi preces ministerii precibus jungerentur. De Lectore disertè id annotatum legitur can. 8. *Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans ejus fidem, ac vitam atque ingenium.*

A a a a

Post-

Post hæc, spectante plebe tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe & esto Lector verbi DEI, habiturus, si fideliter & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum DEI ministraverunt.

XIII. Ipsi actui ordinationis certa olim præfixa fuerunt tempora, quæ religiosè observavit posteritas. Non passim, inquit Leo Papa in epist. ad Episcopos provincie Viennensis c. 3. Sed die legitimo ordinatio celebretur, nec sibi constare status sui noverit firmitatem, qui non die Sabbathi vespere, quod luceat in primam sabbathi, vel ipso Dominico die fuerit ordinatus. Solum enim majores nostri resurrectionis Dominicæ diem hoc honore dignum judicarunt, ut Sacerdotes, qui sumuntur, hoc die potissimum tribuantur. Sic & Gregorius II. Papa in epist. 4. ad Clerum, ordinem, & plebem Thuringorum: Ordinationes presbyterorum, sive diaconorum, non nisi quarti, septimi, & decimi mensis jejunis, sed & in ingressu quadragesimali, atque medio vespere sabbathi noverit celebrandas. Pariter Zacharias Papa in literis, quibus respondet Bonifacio Archiepiscopo ad proposita quædam dubia, hoc etiam, quod destinatis diebus ordinationes ab eo peractæ non fuerint, hunc in modum emendatum cupit: De ordinatione etiam presbyterorum & diaconorum, cogente necessitate & paupertate rogantium non legitimis temporibus & diebus à te promoveri, te offensionem incurrisse insinuasti. Dicimus autem tibi frater, ut benè nosti, quod sacri canones docent, aptis temporibus sacerdotes ordinandos. Attamen in eo, quod à te propter Zelum fidei actum est, à Domino DEO nostro indulgentiam postulamus. Non dicit, ordinationes istas esse irritas & planè nullas, sed solum veniam à DEO petendam esse propter transgressionem legis Ecclesiasticæ.

XIV. Ad sacros canones provocat Zacharias, quos tamen non alios esse puto, nisi quos ex literis antecessorum sibi construxit ejus temporis Ecclesia. Ante eum enim in Concilio aliquo tale quid constitutum aut decretum fuisse, nullibi apparet. Nec alia ad rem præsentem testimonia producere potuit Gratianus sub dist. 75. Ipse Leo Papa alibi, epist. nempe 81. ad consuetudinem provocat, sed cujus originem frustra ex scripturis quaerit. Verba ejus hæc sunt: Quod ergò à patribus nostris propensiore curâ novimus esse servatum, à vobis quoque volumus custodiri, ut non passim diebus omnibus sacerdotalis vel Levitica ordinatio celebretur, sed post diem Sabbathi ejus noctis, quæ in primam Sabbathi luceat, exordia deligantur, h. e. sub lege divini officii substituantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, jejunis & à jejunantibus sacra benedictio conferatur. Quod ejusdem observantia erit, si manè ipso Dominico die, continuato Sabbathi jejunio, celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt, quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam præter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica novimus venire doctrinâ, etiam sacra Scriptura manifestat, quod cum

Apo-

Apostoli Paulum & Barnabam ex præcepto Spiritus S. ad Evangelium gentibus mitterent prædicandum, jejunantes & orantes imposuerunt eis manus, ut intelligamus, quanta & dantiam & accipientium devotione curandum sit, ne tanta benedictionis Sacramentum negligenter videatur impletum &c. Nihil, inquam, agit Pontifex, dum ex Scripturâ sacrâ probare conatur, specialia Apostolos observasse tempora in conferendis ordinibus. Jejunantes & orantes dicuntur Actor. XIII, 3. imposuisse manus, sed quo tempore, quo die, aut horâ id factum fuerit, ne verbum ibi reperitur.

XV. Putavit tamen Leo singulis diebus Sabbathi, aut Dominici ordinationes peragi posse & debere. Gelasius verò, qui eum secutus est, ipsos etiam illos dies limitavit magis & ad certa tempora restrinxit. Hæc enim sunt ejus verba, quæ refert Gratianus d. dist. 75. c. ult. Ordinationes presbyterorum & diaconorum nisi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id est, quarti mensis (qui est Junius. Nam à Martio primum mensem numerarunt Christiani) jejunio, & septimi (Septembris) & decimi (Decembris) sed etiam quadragesimalis initii, ac mediane hebdomadæ, & Sabbathi jejunio circa vespæram ipsas ordinationes noverint celebrandas, nec cujuslibet utilitatis causâ seu presbyterum seu diaconum his præferre audeant, qui ante ipsos fuerint ordinati. Rationem communiter reddunt istam, quia his temporibus solennia observantur jejunia, & à jejunis atque jejunantibus ordines conferri debere sacra doceat pagina. Sed jejunia illa potissimum propter ordinationes tum temporis celebratas, observata fuisse, testatur Rabanus Maurus de Instit. Cler. lib. 2. c. 24. ubi docet, ideò tam strictè jejunia illa servata fuisse, quod Gelasius constituerit, illis diebus ordinationes presbyterorum & diaconorum fieri debere, mansisse igitur eam observationem, etiam cum non celebrarentur ordinationes. Quid verò de jejunis illis sentiendum sit, videri potest Johannes Dallæus in erudito de jejunis & quadragesima libro.

XVI. Quod igitur consuetudine primum coepit, & liberè ab initio receptum fuit, versum est deinceps in necessitatem, ita ut vix toleraretur alibi consuetudo contraria, quanquam consuetudinis ea sit natura, ut intra suos limites consistat, neque consuetudinem aliam contrariam alibi receptam destruat. Sed fuit tamen hæc sententia Alexandri III. Pontificis, qui c. 2. de temp. ordinat. Episcopo Herfordensi ita rescribit: Sanè super eo quod moris esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotie & Wallie, in dedicationibus Ecclesiarum vel altarium extra jejunia quatuor temporum, clericos ad sacros ordines promovere. Significamus, quod consuetudo illa (utpote institutioni Ecclesiasticæ inimica,) est penitus improbanda, & nisi multitudo & antiqua consuetudo terre esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare; nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate

ritate ordinandi. Non audet Alexander eos, qui aliis temporibus ordinati sunt, pro non ordinatis habere, aut ab officio prorsus remove, consuetudinem tamen ipsam improbat, eamque institutioni Ecclesiasticæ inimicam & detestabilem esse dicit, uti habetur in antiquâ decretali apud Antonium Augustinum. Cur verò detestabilis? quia scilicet discedebat à consuetudine Romæ receptâ & decretis Pontificum confirmatâ. At verò in causis disciplinæ unaquæque Ecclesia peculiare suas consuetudines retinere potest, quæ tamen fidei contrariæ non sunt, nec propterea rumpi debet fraternæ concordie vinculum, nec injungi isti Ecclesiæ, ut aliud à consuetudine suâ diversum recipiat. Optimè Augustinus epist. ad Casulanum: In his rebus, in quibus nihil certi statuitur Scripturâ divinâ, mos populi DEI vel instituta majorum pro lege tenenda sunt: de quibus si disputare voluerimus, & ex aliorum consuetudine alios improbare, orietur interminata luctatio. Et Hieronymus epist. ad Lucinium 28. Illud breviter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim, quod fidei non officiant, ita observandas, ut à majoribus traditæ sunt: nec aliquorum consuetudinem, aliorum contrario more subverti, apud Gratianum c. 5. dist. 12.

XVII. Eadem Alexandri III. verba decretali suæ epistolæ inseruit Cælestinus III, quam scripsit ad Episcopum Hydruntinum in Apuliâ. In quâ dubitavit, annon reordinari deberet, qui extra tempora in Latinâ Ecclesiâ constituta ordinatus fuerat. Partem ejus decretalis compilationi suæ inseruit Gregorius IX. c. 9. §. de temp. ordinat. & quidem valde concisam. Præstat eam ex antiquâ decretalium collectione II. eod. tit. totam hic exhibere. Cùm secundum Ecclesiasticas regulas & sanctorum instituta Pontificum sacri sunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Episcopi ritus sui & consuetudinis observantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad sacros ordines passim provehant, qui non sunt, præterquam in quatuor temporibus conferendi. Sanè sicut latoris presentium Johannis relatione cognovimus, quod enim ipse à quodam domino, cui servierat, & ut in capellâ suâ divina officia celebraret, cuidam Græco Episcopo foret præsentatus, idem Episcopus Cathamarsensis eum in Sacerdotem promovit, quem postmodum diocesanus Episcopus ab executione officii vel suscepti ordinis credidit suspendendum. Quæ utiq; consuetudo consuetudini (institutioni, dixerat Alexander supra d. l.) Ecclesiasticæ inimica & detestabilis est, & penitus improbanda, & nisi multitudo & antiqua consuetudo esset in causâ, sic ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare. Nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de censurâ canonum privarentur. Verum quia nos plenam de Græcorum observantia notitiam habere non possumus, nec est nobis certum, utrum consuetudo sic se habeat, quod in partibus Calabriæ ut Latini à Græcis & Græci à Latinis secundum alterutrius institutionis observantiam ordinentur, & an sit antiquitus obser-

observatum, s. tuæ, qui discernere melius ista poterit ejusdem Johannis judicium diximus committendum: per Apostolica s. m. & potestatem tibi auctoritate præ. indulgentes, ut cognita diligentius veritate & observantiâ consuetudinis, si qua super his à Latinis Clericis recepta est, & hætenus approbata; vel si tibi apparuerit aliter decernere de ipso Johanne, quod cum salute animæ suæ poteris cess. ap. diffugio statuere, non moreris, studiosius attendens, utrum reordinandus sit, an sine periculo animæ suæ in sic recepto ordine debeat celebrare, addito si quid noverris in supplemento ordinis adjungendum. Nolumus autem de cætero commixtiones rituum & consuetudines ordinum observari, nec summi ab aliis in exemplum, sicum isto duxeris misericorditer dispensandum.

XVIII. Difficulus videtur Pontifex istam admisisse dispensationem, nec, nisi constiterit de consuetudine in Calabriâ, quod Latini à Græcis & Græci à Latinis secundum alterutrum populi ritum ordinentur. Apud Græcos namque ex consuetudine, sacri ordines passim quolibet die extra quatuor tempora conferebantur, uti patet insuper ex c. 1. & 3. collect. 3. eod. Illi igitur etiam Latinos presbyteros sibi præsentatos secundum consuetudinem apud se receptam quolibet die ordinabant, & vicissim Latini Græcos sibi præsentatos juxta suæ Ecclesiæ ritum consecrabant. Id verò Pontifici videbatur valde absurdum, & subdubitat proinde, annon reordinari taliter ordinatus debeat, cui ministerium in Ecclesiâ Latinâ commissum fuerit, præsertim si *apocrita* illa consuetudo probari nequeat. Idcirco totum negotium committit judicio Archiepiscopi Hibruntini. Etsi verò Innocentius III. deinde reprehendat Episcopum Latinum, qui sibi subiectum presbyterum à Græco Episcopo Græcorum more ordinari permittit, negat tamen, ita ordinatum ab executione officii debere suspendi, aut aliter ordinari. Si verò, inquit, de mandato vel licentiâ sui Præsulis à Græco Pontifice secundum morem Græcorum fuerit ordinatus, licet culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos à Græco facit antistite ordinari; quamdiu tamen talis mos ab Ecclesiâ toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum. c. 11. §. de temp. ordinat. Ex quo consequitur, statâ ista tempora, quæ in Latina Ecclesiâ observantur, esse ex constitutione Ecclesiasticâ, non ex jure divino, nec si observata illa non fuerint, ordinationem propterea esse irritam, aut invalidam. Noluit tamen idem Innocentius lib. 4. epist. 148. eum, qui statuto tempore ad sacerdotium promotus fuerat, exequi ea, quæ diaconalis essent ordinis, si constet, eum statuto tempore non fuisse ordinatum diaconum. Sic igitur majore ordine subsistente, minorem diu antea exercitum extingui & expirare contigit, cujus, non efficacia olim aliqua esse potuerit, merito dubitare hinc licet.

XIX. Cæterum à primis Ecclesiæ incunabulis nulla magis repetita fuit lex, quàm ea, quæ de ordinatione gratis faciendâ ab ipso Spiritu S. promulga-

mulgata fuit. Sic enim objurgaverat ex ore Petri Spiritus S. Simonem Magum, potestatem supernaturalem sibi emere volentem: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum DEI existimasti pecuniā possideri. Act. VIII, 20.* Inde Simonia dicta fuit hæc nundinatio, quæ directo ipsum Spiritum S. gravi afficit contumeliā, & propterea ab ipso primo acri & asperā istā censurā notata fuit. *Vivit Spiritus S.* inquit Apollinaris Sidonius in concione, quæ habetur lib. 7. post epist. 9. omnipotens *DEUS noster*, qui *Petri voce damnavit in Simone Mago, cur opinaretur gratiam benedictionis pretio se posse mercari.* Eam deinceps & canonibus & legibus multifariam compescere conata est Resp. Christiana, quod propter avaritiam, quam plurimis Sacerdotibus quasi innatam & naturalem, nunquam coerceri satis promptè potuerint Simoniaci, & semper recruderit istud vitium gravissimis licet pœnis subjectum. Et dantem & accipientem remotione ab officio punit Concilium Chalcedonense c. 2. Secuta in eandem sententiam sunt Concilia multa alia, quorum aliqua etiam anathematis vinculum addiderunt. Legi eā de re in primis meretur epistola Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani, quam specialiter scripsit ad Adrianum Papam Romanum, *de non faciendis pecuniā ordinationibus.* Et quia prolixè de hoc vitio egimus lib. 2. cap. 5. repetere hic eadem, profus erit superfluum & satietati adversum.

XX. Insuper aliud quidquam exigere ab ordinandis prohibentur Episcopi. Seculo namque nono invaluerat, ut iuramenta exigerentur ab illis, qui ad ministerium Ecclesiasticum promoveri cupiebant. Et iuramenta quidem ista vel desidiā & ignorantiam Episcoporum, vel αἰλαζονείας eorum arguebant. Id namque colligitur ex formulā iuramenti, quam his verbis recensuit & prohibuit Concilium Cabilonense II, c. 13. *Dictum est interea de quibusdam fratribus, quod eos, quos ordinaturi sunt, jurare cogant, quod digni sint, & contra canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo, qui eos ordinat, & Ecclesie in quā ordinantur. Quod iuramentum, quia periculosum est, omnes unā inhibendum statuimus.* Nolebant Episcopi de habilitate promovendorum examen instituere, vel quod vile id sibi videretur nimis & abjectum, aut etiam quod fastidirent planè istud scrutinium, vel quod inhabiles & indocti essent ipsi, & prorsus idonei ad examen tale subeundum. Ne ergo nihil egisse viderentur, utque canonibus veterum utcunque latisfieret, conscientie ipsorum ordinandorum id committebant, eosque jurare cogebant, dignos se esse, qui ad officium Ecclesiasticum promoverentur, nec velle se contra canones quicquam facere. Sanè noluit Justinianus Imperator novell. 6. c. 1. ab Episcopo ordinando promissionem talem sub iuramento fieri, sed sufficere putavit, si pollicitus fuerit ille, servare se velle leges Ecclesiasticas, quoad ejus fieri possit. *Et si quidem, inquit, ille declaraverit, & dixerit precepta sacrarum regularum non se valere servare, nullo modo ei ordina-*

dinationem imponi. Si verò susceperit, & dixerit, quia quantum homini est possibile, complebit hæc, quæ bis continentur, tunc monere eum & dicere, quia nisi hæc observaverit, & à DEO alienus erit, & cadet à jam dato honore. Obedientia verò, etsi debeatur Episcopo à quibuscunque inferioribus ordinibus, non tamen ea per iuramentum iunctum est exigenda. Meminerint enim illi, se majores esse non dominos, & ob id inferioribus non tanquam subditis dominantur, sed quasi clericos honorent & diligant: & tales sint, qui non solum præsent, verum etiam prosint. Hæc namque est differentia, inter Regem & Episcopum, si utriusque eminentiam consideres, quod ille nolentibus præsit, hic volentibus, uti alicubi loquitur Hieronymus. Eleganter Bernhardus lib. 2. de confid. ad Eugenium: Nec enim tibi ille (Petrus) dare, quod non habuit, potuit: quod habuit hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Nunquid dominationem? audi ipsum; non dominantes in clero, sed formâ facti gregis. Et ne dictum solâ humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, & infert: Vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicum dominatum. Planè ab alterutro prohiberis; si utrumque similiter habere velis, perdes utrumq.

XXI. Possem hic finire hanc tractationem, & ad alia stylum convertere, nisi me ad fontes respicere juberet toties resuscitata hodiè controversia de ministro ordinationis Sacerdotalis, & de potestate ordinandi, quibus ea competat. Episcopis enim solis dum id jus adscribitur, & quidem ita, ut si à presbytero tale quid factum fuerit, id omni prorsus destituatur efficaciâ, dubium non est, non *ἐξουσίαν* tantum, sed ipsam etiam *δύναμιν* Presbyteris denegari, sed quam illi non habent ab Ecclesiâ, sed ab ipso DEO in actu propriæ suæ ordinationis collatam, vi mandati & promissionis divinæ Apostolis declaratæ: Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos. Et similis missionis ab Apostolis deinceps per alios factæ. Tit. I, 5. 2. Tim. II, 2.

XXII. De hac potestate anticipavimus dicere nonnulla, cum libro. I. de differentiâ, quæ est inter Episcopos & presbyteros, & libro 2. de consecratione Episcopi, ageremus, quæ hic repetenda sunt. Etsi autem ordinationis actus ad substantiam ministerii Ecclesiastici simpliciter & absolute necessarius non sit, ita ut ne quidem tempore eo, quo ordinatio fieri nequit, (uti obsidionis aut pestis tempore contingere aliquando potest,) legitime ab Ecclesiâ vocatus ministerio suo fungi non possit, nisi ejus præcesserit ordinatio; ritus tamen iste omitti pro lubitu nequit, tum propter antiquam Ecclesiæ Apostolicæ consuetudinem, quæ solita fuit per preces & impositionem manuum personas legitime vocatas à reliquo populo segregare & DEO

DEO consecrare; tum etiam propter salutare fines, ut admoneatur scil. populus, DEUM per hanc personam & ejus ministerium velle ipsos docere, exhortari, consolari, à peccatis absolvere, & viam ad salutem atque æternam beatitudinem monstrare.

XXIII. Nec tamen ordinari ad ministerium debet quisquam, nisi ad certum jam ante vocatus fuerit officium, eique idoneam se præstiterit. Ordinatio enim est vocationis complementum & consummatio, quâ deficiente nec ordinatio locum habere potest. Atque idcirco caverunt antiqui Canones, ne quis sine titulo aut absolute ordinetur. *Neminem absolute ordinari*, prohibuit Concilium Calchedonense *can. 6.* nec presbyterum, nec diaconum, nec quemlibet omnino eorum, qui sunt in ordine Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesiâ civitatis, aut vici, aut martyrio, vel monasterio, qui ordinandus est, prædicetur. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta synodus irritam habere ejusmodi ordinationem: *Et nusquam posse operari ad injuriam ejus, qui ordinavit.* Gratianus, dum sub *dist. 70.* canonem hunc recenset, inserit vocabulum *sua*, hoc contextu: *nisi manifeste in Ecclesiâ suâ civitatis, sive possessionis &c.* Ex quo conficit glossa, sufficere titulum patrimonii, ut quis ordinari queat. Perperam omnino! cum seopus istius canonis hic sit, neminem debere ordinari *ἀπολελυμένως*, h. e. sine certo loco, quando locum nondum habet, in quo munus suum exerceat. Haud ergo quisquam ad ordinationem admittendus, nisi constet, quod per vocationem ad certam aliquam Ecclesiam destinatus fuerit, cum nec ulla Ecclesia potestatem habeat mittendi Doctores ad aliam, quæ in missionem non consentit.

XXIV. Hæc ordinandi potestas, si institutum Apostolorum consideres, toti competit presbyterio. Timotheo enim, cum in ministerium Ecclesiæ inauguraretur, non à solo Paulo, sed etiam à reliquis presbyteris manus impositas fuisse, ex ipsius Pauli verbis colligere licet, *1. Timoth. IV, 14.* *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum in presbyterii, καὶ τῶν πρεσβυτέρων ἐπέθηκεν ἐπ' ἐμὲ τὰς χεῖρας.* Presbyterium igitur, quod manus imposuit Timotheo, integrum fuit Collegium Sacerdotum ex Episcopis & presbyteris constans, titulo & jurisdictione in hoc actu nequaquam distinctis. Etsi namque in quamplurimis codicibus tam MS, quàm excusis, non *presbyterii* (πρεσβυτερίου,) sed *presbyteri*, (πρεσβυτέρου) personali aliquâ denotatione legatur, uti collatione institutâ demonstratum dedit Johannes Seldenus *de synedr. vet. Hebr. lib. 1. cap. 14.* quæ tamen prostant inter Romanenses editiones celebriores, pleræque omnes *presbyterii* vocabulum continent, eamque lectionem etiam sequuntur Romanæ monarchiæ & Episcopalis eminentiæ vindices acerrimi Bellarminus atque Baronius. Et verò videretur verborum istorum contextus turbi-

turbidus quodammodo & involutus, si *πρεσβυτερος* vocabulum de ipso Paulo loquente & ad Timotheum scribente accipi & explicari deberet, cum præsertim ipsum etiam vocabulum *μετ'* causam sociam ordinationis innuere videatur. Et non solum Paulum, verum etiam presbyteros Paulo assistentes Timotheo manus imposuisse, argumento esse potest actus similis, qui in ordinatione Pauli & Barnabæ celebratus fuit, *Actor. XIII, 1. seq.*

XXV. Cæterum, quæ ita in tali genere expediuntur, nomine & auctoritate totius Ecclesiæ peragi censentur. *Omnia enim vestra sunt*, inquit Paulus *1. Cor. III, 21*. Ecclesia itaque tota sicut eligit & vocat ita censetur etiam ordinare ministros, non una duntaxat vel altera persona. Exsequitur autem & expedit ordinationem propter *ἐκκλησιαστικὴν*, per ministerium, in quo præcipuus est, & Directoris partes sustinet, Episcopus, qui tamen propterea officio suo fungitur non privatâ suâ, sed publicâ auctoritate, nomine scil. voto, auctoritate, & approbatione totius Ecclesiæ. Atque sic totus iste actus est totius Ecclesiæ, executio verò illius actus fit à personis Ecclesiasticis ministerium constituentibus, & inter has principaliter ab Episcopo. Ita Paulus ordinavit Timotheum *2. Timoth. I, 6*. & tamen à toto presbyterio eundem ordinatum dicit *1. Tim. IV, 14*. Nec fieri proinde ordinatione debet, nisi in publicâ congregatione & præsentem totâ Ecclesiâ, quod & Zephyrinus Pontifex constituit, *ut præsentibus Clericis & Laicis fidelibus sive Clericus, sive Levita sive Sacerdos ordinetur*, uti habetur in *lib. Pontif.* Sed & refragari & contradicere potuit populus, si quis contra canones ad ordinationis actum admitteretur. De Novato Ecclesiæ Romanæ presbytero Eusebius *lib. 6. hist. c. 43*. Nam cum egregius ille Vir Ecclesiam DEI reliquisset, in quâ post susceptum baptismum Presbyteri gradum fuerat consecutus, idq. per gratiam Episcopi, qui manûs illi imponens eum ad presbyterorum ordinem evexit. Cui cum universus Clerus, multiq. ex populo refragarentur, eò quod non liceret quenquam ex iis, qui urgente vi morbi in lectulo perinde ac ille, persusi fuissent, in clerum assumi; postulavit ab iis Episcopus, ut hunc solum ordinari a se paterentur.

XXVI. Inde est, quod Theophilus Alexandrinus, in commonitorio, quod accepit Ammon, *can. 6*. ordinationis certum præscribere voluit modum, his verbis: *De iis qui ordinandi sunt, hæc erit forma, ut quicquid est Sacerdotalis ordinis, consentiat & eligat, & tunc Episcopus examinet, vel ei etiam assentiente Sacerdotali ordine in mediâ Ecclesiâ ordinet, præsentem populo & Episcopo alloquente, an etiam possit ei populus ferre testimonium. Ordinatio autem non fiat clanculum. Ecclesiâ enim pacem habente decet præsentibus sanctis ordinationes fieri in Ecclesiis. In regione autem si qui sint, qui communicantium animis communicaverint, non aliter ordinentur, quam iis, qui sunt verè orthodoxi Clerici, examinantibus, præsentem rursus Episcopo & præsentem populum alloquente; ne*

B b b b

inter-

intercedat aliqua circumventio. Et huc referri debet, quod scribit Chrysostomus homil. 18. in epist. 2. ad Corinth. Audi, quemadmodum Apostolorum tempore, ipsi persēpe eos, quibus praeerant, consiliorum suorum socios adhibebant. Nam & cum septem diaconos crearent, ad plebem prius retulerunt: & cum Mattiam eligerent, de eā re cum omnibus, qui tunc aderant, tam Viris, quā mulieribus Petrus agitavit. Neque enim hoc imperium in praesidentium fastu & arrogantia, nec in subjacentium servili quādam demissione consistit, sed spirituale est, hoc praecipue excellens, quod pro vestra salutis curā plures labores suscipiat, non autem quod plus honoris requirat. Omnes enim tanquam domum unam, Ecclesiam habitare, omnes & unum corpus affectos esse convenit.

XXVII. Ordinandi hoc jus Apostolos primū & eorum adjuutores exercuisse, nemo dubitat. Post eos presbyteri & pastores, qui collegium constituebant & communi consilio Ecclesias gubernabant, simul omnes exercitium hoc ordinationis continuabant, ita quidem, ut qui primus tempore in collegium istud cooptatus & ad munus Ecclesiasticum vocatus esset, actionem dirigeret, reliqui autem non tantum consentirent, sed etiam decernerent & manūs simul imponderent. Eo tempore namque inter Episcopum & reliquos presbyteros nullum tantum fuit discrimen, quantum deinceps sensim introductum fuit, natum ex eo, quod ex presbyterorum consensu & electione unus presbyter in altiori gradu collocaretur, cui deinceps alia acceperunt axiomata & praerogativae, uti fieri solet, cum primū à vetere institutione disceditur. *Alexandria*, inquit Hieronymus epist. ad Evagriū 85. à Marco Evangelistā usq. ad Heraclam & Dionysium Episcopos presbyteri semper unum ex se electum in excelsiori gradu collocatum Episcopum nominabant. Quomodo si exercitus Imperatorem faciat, aut diaconi eligant de se, quem industriū noverint, & Archidiaconum vocent. Uti ergo totum Collegium presbyterorum ex se facere potuit Episcopum, quid obstat, quo minus etiam reliquos Episcopo inferiores constituere potuerit?

XXVIII. Quod ergo solis Episcopis potestas ordinandi tribui coeperit, id seriū videtur invaluisse, neque ex Apostolorum aeo, multo minus ex juris divini dispositione petendum erit. Ipsa tota Episcoporum *historia* ad consuetudinem refertur ab Hieronymo in epist. ad Tit. c. 1. Hæc propterea, ut ostenderemus, apud veteres eosdem fuisse presbyteros quos & Episcopos: Paulatim verò, ut dissensionum plantaria evellerentur ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo presbyteri sciunt, se ex Ecclesiae constitutione ei, qui sibi prepositus fuerit, esse subiectos: Episcopi noverint, se magis consuetudine, quā dispositionis Dominicae veritate presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere: imitantes Moysen, qui cum in potestate haberet solus praesse populo Israel, septuaginta elegit, cum quibus populum judicaret &c. At quod consuetudine invaluit, non potest dici, quod ex jure di-

vino

vino aut lege introductum sit. Nota est Ulpiani sententia in l. 33. ff. de legib. Diuturna consuetudo pro jure & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari licet. Atque ideo consuetudo definitur, quod sit jus quoddam moribus introductum, & pro lege suscipitur, cum deficit lex. Neque introduci potest consuetudo, nisi usurpatione & actuum frequentia. Unde longa dicitur, quod longo usu constituatur. Lex autem & jus constitutum talem actuum frequentiam non exigit.

XXIX. Idem Hieronymus post verba ex epist. ad Euagrium supra memorata, brevem hanc addit per modum interrogantis *Θικερον*: Quid enim facit, excepta ordinatione, Episcopus, quod non facit presbyter? Non quidem hic agit de origine potestatis & præcellentiæ istius Episcopalis, sed solum eminentioris cujusdam *εξουσίας* meminit, veruntamen cum alibi differentiam illam, quæ est inter Episcopum & presbyterum ad solam referat dispositionem Ecclesiasticam & consuetudinem receptam, non poterit *εξουσι* illa aliunde accerfiri. Idem enim Hieronymus in dialogo contra Luciferianos introducit Orthodoxum his verbis loquentem: Quod si hoc loco queris, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum Sanctum? quem nos asserimus in vero baptismo tribui; Disce hanc observationem ex eâ autoritate descendere, quod post ascensum primum Spiritus S. in Apostolos descendit. Et multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legis necessitatem. Alioqui, si ad Episcopi tantum imprecationem Spiritus S. desluit, lugendi sunt, qui in vinculis, aut in castellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Episcopis inviserentur. Eandem pariter Hieronymi circa potestatem ordinandi fuisse sententiam, venire scil. illam non ex Dominicæ legis necessitate, sed ex observantiâ Ecclesiæ, pluribus ostendit contra Thomam Waldensem Alphonsus à Castro in voce Episcopus. Adeoque certum est, Hieronymum statuisse, nullam jure divino inter Episcopum & presbyterum esse differentiam, sed eam successu temporis consuetudine & jure Ecclesiastico esse introductam, quod & agnoscit Dominicus Soto in 4. d. 24. q. 2. a. 2.

XXX. Non alia fuit mens & sententia Johannis Chrysostomi, qui dum sollicitus est, cur Apostolus à descriptione officii Episcopalis illico descenderit ad officium diaconorum describendum 1. Tim. 3. nullâ factâ mentione presbyteri statûs intermedii, hanc reddit rationem: Postquam de Episcopis disseruit, eorumque officium peculiari charactere definiuit, dicens, quidam eos habere, à quibus idem abstinere oporteat, omisso presbyterorum ordine ad diaconorum officia transit. Cur hoc quæso? Quia non multum interest. Nam & presbyteri assumpti sunt ad docendum populum, & ad præfecturam Ecclesiæ: ideoque quæ de Episcoporum ordine dixit, etiam presbyterorum ordini congruunt.

Bbbb 2

Solâ

Solâ enim impositione manuum adscenderunt Episcopi supra presbyteros, & hoc solum lucri videntur praripuisse presbyteris. *Τὸ δὲ χειροτονίαν μόνον αὐτῶν ἀναστρέφειν καὶ τὸ τοῦ μόνου δόξαι πλεονεκτεῖν τὰς πρεσβυτέρους.* Quæ verba attentè consideravimus lib. 1. ibique docuimus, ad factum magis & usurpationem atque invasionem referri hanc Episcoporum prærogativam, quàm ad jus aliquod constitutum ab Apostolis. Eadem verba repetit Theophylactus Bulgarorum Archiepiscopus in commentar. qui & aliàs Chrysostomum ita secutus fuit, ut Chrysostomi abbreviator videri possit.

XXXI. Addam Concilii Hispalensis II. cap. 7. in quo agnoverunt Patres tùm congregati, non esse ex jure divino aut primævo istam Episcoporum ἐξουσίαν, sed ex novellis constitutionibus Ecclesiasticis, & ex auctoritate canonum. Verba ita habent: *Septimo examine relatum est nobis, venerandissimum quondam Agapium Cordubensis Urbis Episcopum frequenter presbyteros destinasse, qui absente Pontifice altaria erigerent, basilicas consecrarent. Quod quidem non est mirum, id præcepisse virum Ecclesiasticis disciplinis ignarum & statim à seculari militiâ in Sacerdotale ministerium delegatum.* -- -- Nam quamvis cum Episcopis plurima illis (presbyteris) ministeriorum communis sit dispensatio, quædam novellis & ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint: sicut presbyterorum & diaconorum ac virginum consecratio, sicut constitutio altaris benedictio vel unctio: siquidem nec licere eis Ecclesiam vel altarium consecrare, nec per impositionem manûs fidelibus baptizatis vel conversis ex hæresi paracletum Spiritum tradere. -- Hæc enim omnia illicita esse presbyteris, quia pontificatus apicem non habent, quem solis deberi Episcopis auctoritate canonum præcipitur &c.

XXXII. Nec verò ullum afferri potest ex priorum seculorum historiâ Ecclesiasticâ idoneum testimonium, quo confirmari posset, presbyterum non esse, nec haberi debere, nisi cui manûs solenniter imposuisset Episcopus κατ' ἐξουσίαν ita dictus, ita, ut si alius, præter Episcopum, consecraret five ordinet sacerdotem, consecratio illa irrita sit, & invalida. Et ut maxime demus, Episcopis eam progressu temporis assertam fuisse potestatem, nullibi tamen talis aliqua Lex Ecclesiastica promulgata fuit, quæ clausulam contineret irritatoriam, uti vocant, h. e. quæ interdicto suo faceret, ut irritus esset actus ordinationis ab alio, quàm Episcopo, celebratus. Imperfectas vocat Ulpianus tales leges, in fragment. tit. 1. quæ fieri quid vetant, sed factum non rescindunt. Et si verò deinceps per legem Theodosii in l. 5. C. de legib. inductum sit, ut si quid lex prohibuerit, nec specialiter addiderit, inutile esse debere, quod contra factum fuerit, nihilominus id ipsum casum, inutile & pro infecto haberi debeat; tota tamen nullitatis ratio non descendit ex vi prohibitionis, sed ex vi novæ istius legis Theodosianæ, quæ ad

ad canones Ecclesiasticos naturam legis nondum adeptos, applicari nequaquam potest. Sed nec proferri poterit canon istiusmodi Ecclesiasticus, quo prohibitus fuerit presbyter, ne ordinationis actum celebret. Et in hoc probando insignem diligentiam præstitit David Blondellus in *apolog. de Episc. & presbyt. pag. 309. seqq.* Summè placet Guillelmi Antifiodorensium ac exinde Parisiensium Præsulis sententia: *Si essent in mundo tantum tres simplices Sacerdotes, oportet, quod aliquis illorum consecraret alium in Episcopum, alium in Archiepiscopum &c. in 4. sentent. dist. 25.*

XXXIII. Quod *χειροθεσία* attinet, præcipuum in ordinationibus & fere unice olim usitatum ritum & ceremoniam, recepta illa & adhibita fuit apud Ebræos, tam in publicis ac solennibus victimarum consecrationibus, quam in precibus ac benedictionibus privatis, in quibus, qui alicui benè precabantur, indicabant hanc ceremoniam personam, cuius gratia DEUM interpellabant. Itaque hoc ritu significatum volebant, preces, quas ut plurimum vel pro se ipsis, vel pro multis in communi facere solent, qui precantur, nunc propriè ac singulariter pro isto, cui manus imponebantur fieri, huius caput DEO fisci vel regendum, vel donis & benedictione ornandum ac coronandum. Eleganter Justinianus in l. 34. *Cod. de Episc. aud.* In diaconorum, presbyterorum & Episcoporum ordinationibus preces ad Dominum mittuntur *Christum DEI M nostrum, & invocatio sancti & adorandi sit Spiritus, & eorum capitibus aut manibus imponantur sanctissima eorum, quæ apud nos sunt, mysteriorum, ut scilicet ipsis sensoria omnia instrumenta pura fiant & consecrentur DEO.* Fuit ergo manuum illa impositio precum quoddam quasi symbolum, quod divinæ potentæ invocationem denotare posset. Ejus enim raro in scripturis sine oratione fit mentio, vel si non disertè memoratur oratio, ita tamen res describitur, ut facile sit perspicere, eam sine precibus transactam non fuisse, ut nihil aliud hic ritus fuisse videatur, quam sacrarum precum adjunctum quoddam certis rebus causisque solenne. Et hinc rectè Augustinus lib. 3. *de baptis. c. 16.* *Quid est, inquit, aliud manus impositio, nisi oratio super hominem.* Hanc ceremoniam, utpote bonam atque utilem Christus ipse & ejus Apostoli retinuerunt, & quidem eodem modo, & ex iisdem causis & ad eosdem fines, quibus ea adhiberi apud Judæos consueverat. Nec malè ea retinetur adhuc in nostris Ecclesiis, dummodo, quæ à DEO impetrantur dona ordinando necessaria, non ipsi manus impositioni, sed comitantibus precibus adscribantur.

XXXIV. Circa differentiam, quam nonnulli inter *χειροτονία* & *χειροθεσία* constituunt, fatendum est, apud Demosthenem & alios auctores prophanos *χειροτονία* electionis significatum sustinere, quem eundem etiam in canone quarto Concilii Nicæni subinnui volunt Theodorus Balsamon & Johannes Zonaras, sed perperam & ex receptis Ecclesiarum suarum mori-

bus, postquam non populum tantum, sed ipsos etiam magistratus à jure eligendorum Episcoporum arcuissent. Sæpè autem utraque actio, tum eligendi, tum consecrandi, per vocabulum *χειροτονίας* denotatur, ita ut *χειροτονία* etiam *χειροθεσίαν* sub se comprehendat, & totam præterea *λειτουργίαν* in ordinatione Episcopi, aut presbyteri aut diaconi adhiberi solitam. Idque forte ex eà ratione, quia duo illi actus electionis sc. & ordinationis connexi olim fuerunt. Aliquando tamen per vocabulum istud sola sacerdotalis consecratio ad prædicandum Evangelium & Sacramenta administranda solet denotari. Atque iste significatus apud Scriptores Ecclesiasticos maxime est usitatus; Scripturæ tamen Sacræ non æquè cognitus. Quod si enim testimonia ex Codice Novi testamenti colligere & collationem instituire quis velit, inveniet, vocabulum *χειροτονία* frequentius usurpari pro designatione personæ sacræ ad executionem alicujus officii & ministerii sacri ad certum tempus in loco extraneo, ad quem pastor ordinarius non mittebatur, quàm pro ritu sacro, quo persona ad certum locum destinabatur, ut ibi perpetuo maneret, & cultui divino inserviret. Atque illa *χειροτονία* toties solebat iterari & repeti, quoties specialem talem expeditionem committere necesse esset. Ita Apostolus 2. Cor. VIII, 19. loquitur de comite & socio Titi, quod non solum *magna ejus laus sit per omnes Ecclesias in Evangelio* (h. e. in prædicatione vel ob prædicationem Evangelii, ad cujus ministerium jam ante ordinatus fuerat;) *sed etiam quod electus sit, χειροτονηθείς; ab Ecclesiis, ut socius esset peregrinationis Paulinæ.* Quæ *χειροτονία* planè alia fuit à consecratione, quâ ad obeundum officium prædicationis Evangelicæ jam ante ordinatus fuerat. Idem apparet ex *Act. XIII, 2. 3.* ubi Paulus & Barnabas per *χειροτονiam* vel *chirothesiam* separati fuerunt ex mandato Spiritus S. non à Laicis, sed à reliquo cœtu clericorum, cujus ipsi partem constituebant.

XXXV. Ordinationis vocabulum in Ecclesiâ Africanâ non illis tantum qui majoribus ordinibus sunt insigniti, sed minoribus etiam, ut acolytho, exorcistæ, Lectori, & Ostiario applicatum fuisse patet ex canonibus Concilii Carthaginensis IV. quos recenset Gratianus c. *acolythus* & seqq. dist. 23. Græci tamen distinctionem faciunt, & illos, qui ad majores ordines promoventur, *χειροτονείας*, qui ad minores, *σφραγίδας*, reliquos adhuc inferiores *πρεσβυτείας* dicunt. Sic enim commentatur Theodorus Balsamon ad can. 2. Concilii Chalcedonensis: *Episcopi, Chorepiscopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi χειροτονούνται, ordinantur: Cantores, Lectores, Presides & alii σφραγίζονται, characterē designantur: Oeconomi autem, chartularii, paramonarii & alii πρεσβυτείας promoventur.* -- Ordinationis nomine etiam characteris impressio *σφραγίς*, comprehenditur, ut per manum facta; sed non itidem promotio,

tio. Ad eundem modum etiam Zonaras ibid. Alii quidem, quo in numero Episcopi, presbyteri, diaconi & hypodiaconi sunt, ordinantur; nonnulli, ut Lectores, Cantores ac huiusmodi alii, quod ipsum non sine manuum impositione contingit, solo charactere signantur, οἱ δὲ σφραγίζονται μόνον, καὶ τὰ τοῦδε χειροθεσίας εἶναι, alii demum, ut Oeconomi, Defensores, Paramonarii, promoventur, περιβάλλοντες. Fatentur ergo & maiores & minores ordines per χειροθεσίας conferri, sed ita ut χειροθεσία ista in maioribus χειροτονίας efficiat, in minoribus σφραγίδα tantum conferat. Quid verò χειροτονίας nomine intellectum velint, dubium relinquunt Lectorem.

CAP. IX.

De jure consecrandi virgines.

I.

Virginitatis & continentiae laus eximia semper fuit apud plerasque gentes moratior, nisi quod Romanorum Imperator Augustus, cum Legem Papiam Poppæam sanciret, maritis præmia, cœlibibus verò poenas constituendo, parum propitium se erga cœlibatum gesserit. Nec tamen improbari poterit hoc ejus factum, si justitiam causæ moventis consideraverimus. Invenerat enim, recensito equitum Romanorum numero, superiorem esse numerum illorum, qui cœlibes essent, quam eorum, qui haberent Uxores; & erat tamen Urbs propter bella civilia, civibus suis penè exhausta, ut adeò necesse esset damnum istud quocunque modo reparari, & tum præmiis, tum poenis propositis auctiorem civitatem reddere. Cœlibatui verò, quam indixerat poenam, non protinus ad continentiam applicari voluit. Quæ enim perpetuam virginitatem servassent, non immunes tantum erant à poenis cœlibum, sed eisdem eadem, quæ matribus præmia largitus est, ut refert Dio hist. Rom. lib. 56. Sed de aliarum gentium & gentilium institutis nobis nunc non licet esse sollicitis. Potius agamus id, cuius gratiâ laborem hunc suscepimus.

II. Apud Christianos itidem à primis fundatæ Ecclesiæ initiis semper magno in precio fuit virginitas & continentia. Scribit Athenagoras apol. pro Christian. "Ευραὶς δ' ἂν πλεῖς τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καταγγέλλοντες ἀγῶνας, ἐλπίδι τῶ μάλλον συνιδεῶν τῷ Θεῷ. Et Justinus Martyr. apolog. 2. pro Christian. Πολλοὶ πνες καὶ πλῆθος, ἐξηκοντῶν, καὶ ἑξοκοντῶν, οὐκ ἐκ παίδων ἐμαθητύησαν τῷ Χριστῷ, ἀφ' ὧραι διαμένοντες. Minutius Felix in Octavio: Plerique, inviolati corporis virginitate perpetuâ fruuntur potius

potius, quàm gloriantur. Conjuges ipsi mutuo consensu continentiam sibi quandoque promittebant, & ab invicem abstinebant. Quot sunt, inquit Tertullianus lib. 1. ad Uxor. c. 6. qui consensu pari inter se matrimonii debitum tollunt? voluntarii spadones pro cupiditate regni cœlestis &c. Et hoc plerumque fiebat post unam alteramve susceptam sobolem, uti id colligere licet ex Apollinaris Sidonii lib. 9. epist. 6.

III. Sciendum tamen, primis illis temporibus ἐπαγγελμα sive ὁμολογία & promissionem sive sponsonem sanctimonialium tantæ religionis non fuisse, ut contrahere postea matrimonium nullo modo liceret. In Concilio Ancyrano can. 19. statutum fuit, ut qui virginitatem profitentes, professionem suam irritam reddiderint, bigamorum definitionem impleant, h. e. bigamorum pœnæ subiciantur, Ad quem canonem Theodorus Balsamon rectè notat, voti virginitatis infirmationem h. l. non esse fornicationem, sed legitimum matrimonium. Malè autem, dum ait porro, per virgines hic intelligi Viros & fœminas, non qui mundo renunciavere & vitam monasticam elegere, sed alios quosdam cum Laico habitu ad DEUM accedentes & virginitatem profitentes. Rationem addit hanc, quia, qui vitam monasticam elegerunt, suam DEO professionem irritam facientes, & se matrimonio jungentes digamorum pœnis non subicientur, sed divulso & separato matrimonio, ut quod non possit consistere, valde punientur, & monasterio, in quo tonsi sunt, tradentur. Sed enim malè agit interpretes, qui ex sui seculi moribus disciplinam veteris temporis judicat, nec aliud obtinuisse olim, contra expressam veterum monumentorum literam asseverat.

IV. In Concilio Chalcedonenſi can. 16. eodem modo statutum fuit, Virginem, quæ se DEO domino dedicavit, similiter & monachos non licere matrimonio conjungi. Si verò hoc fecisse inventi fuerint, excommunicentur. Statuimus verò auctoritatem habere loci Episcopum iis humanitatem largiri. Hic iterum ad distinctionem suam supra traditam confugit Balsamon & canonem interpretatur de mulieribus cum Laicali habitu ad DEUM accedentibus & virginitatem profesſis. Asſimilari autem eas dicit monachis propter tonsuram, & quod earum pacta conventa seu vota fiant in Ecclesiâ. At verò nullam talem distinctionem eruere quisquam poterit ex textu. Ipse verborum positus satis ostendit, per virgines DEO dicatas non alias intelligi debere, quàm moniales sive nonnas, atque illis perinde ut monachis conjugium interdici, ut tamen, si contra prohibitionem matrimonium inierint, illud haudquaquam sit nullum, sed contrahentes ad arbitrium Episcopi puniantur. Nec tamen negare velim, fuisse aliquando à monialibus distinctas quasdam virgines Ecclesiasticas, quarum meminit Sozomenus lib. 8. cap. 23. Eas tamen profesſas castitatem fuisse, & solenni se voto adstrinxisse, non ausim asserere. Cæterum quod de tonsurâ virginum adjicit

jicit Balsamon, meminisse debuisset, virgines sacras olim intonsas fuisse, uti patet ex Concilii Gangrensis *canone* 17. sed quem ipse rursus de tonsurâ monasticâ intellectum non vult. Nobis tamen rectior videtur interpretatio, quæ in Concilio Vernensi II. *can.* 7. facta est.

V. Sed & Concilium Valentinum I. *can.* 2. quo de monialibus ad nuptias transeuntibus agit, non irritat matrimonium ab illis contractum, sed poenas tantum decernit: *De puellis verò, quæ se DEO voverunt, si ad terrenas nuptias sponie transierint, id custodiendum esse decrevimus, ut poenitentia his nec statim detur; & cum data fuerit, nisi plenè satisfecerint DEO, in quantum ratio poposcerit, earundem communio differatur.* Imò verò antequam decreta ista conciliorum hætenus memorata edita fuèrunt, Cyprianus insignis Ecclesiæ Doctor prudenter admodum judicavit, licitum esse virginibus DEO dicatis nubere, si aliter se continere non possent. *Quod si ex fide se Christo dicaverint, pudicè & castè sine ullâ fabulâ perseverent: ita sortes & stabiles præmium virginitatis expectent: Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.* *epist.* 62. Ad eundem modum etiam Epiphanius, *heres.* 61. consultius facere judicat, si matrimonio implicentur, qui votum servare nequeunt. *Melius est, inquit, lapsum à cursu, palam sibi sumere uxorem secundum legem, & post virginitatem multo tempore poenitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut, qui mala operatus est, velut lapsum & fractum & obligatione opus habentem, & non quotidie occultè jaculis sauciari ab improbitate, quæ ipsi à Diabolo infertur &c.* Nec prætereunda hîc est Novella Majoriani *Imp.* 8. quæ, etsi speciatim agat de iis virginibus, quæ à parentibus invitæ religioni monasticæ addictæ fuèrunt, talibus tamen referta est sententiis, quibus libera nubendi castitatem professis datur potestas. Inter alia hæc ejus sunt verba: *Neque enim sacrilega judicanda est, quæ se hoc ante noluisse, aut certè non posse complere adpetiti Conjugii honestate prodiderit, cùm Christianæ religionis instituta atque doctrina melius esse censuerit virgines nubere, quàm impatientiæ ardore naturali professe pudicitie non servare virtutem.*

VI. Cæterum virgines ejusmodi jam à multis seculis imposito sacro velamine consecrari mos fuit. De isto sacro velamine Hieronymus *epist.* 8. ad *Demetriadem*: *Scio ad imprecationem Pontificis flamen virginale sanctum operire caput.* Sed & Ambrosius *libr. ad virginem lapsam* pluribus agit de sacro ritu servari solito, cum virgini DEO dicandæ sacrum velamen imponitur. Erat verò velamen hoc à communi illo, quo non apud Christianos tantum, sed Gentiles etiam, Romanos, Græcos & Barbaros, mulieres tectæ incedebant, valdè distinctum, neque est, ut de illo multa hîc verba faciamus. Videri potest Cardinalis Baronius in *martyrolog.* ad d. 7. *Maji.* Quia autem apud Gratianum de velandis mulieribus non una nec unius

Cccc

modi

modi fit mentio, inde diversa planè & sex potissimum sacra Monialium velamina conficit Augustinus Barbosa lib. 1. de jur. Eccles. c. 44. n. 14. seqq. Primum dicit esse probationis, idq; dari ait novitiis ante probationem, non antea tamen annum ætatis duodecimum completum, idq; albi esse coloris. Secundum dicit esse professionis, nigrum quidem hodiè, olim verò etiam purpureum, idq; non dari, nisi anno ætatis decimo sexto completo. Tertium velum ait esse consecrationis, idq; dari debere vigesimo quinto ætatis anno. Quartum, ordinationis, quod tamen idem esse dicit cum quinto, quod prælationis vocat. & Abbatisis dari solet. Sextum autem dicit esse continentia & observationis, viduis dari solitum. Verum ita dum distinguit Barbosa, confunderemagis videtur, quod nec ipse circa quartam & quintam speciem diffiteri omnino potest.

VII. Ipsum verò velandi jus diversimodè exercitum fuisse, antiqui Conciliorum Canones docent. Ad Episcopos illud pertinuisse dubium non est, uti plerique alii actus Ecclesiastici cum solennitate aliqua perficiendi Episcopis cesserunt. Si tamen à presbytero aliqua velata fuisset virgo, actus ipse non fuit invalidus, neque ab Episcopo consecratio aliqua nova superaddita fuit. Sanè in Concilio Cæsar-Augustano c. 8. lectum fuit, non velandas esse virgines, quæ se DEO voverint, nisi quadraginta annorum probata ætate, quam Sacerdos comprobaverit. Et hoc placuit universis illic ex Hispaniâ & Aquitaniâ collectis Episcopis. Sacerdotis autem nomen commune fuit presbyteris & Episcopis, ut adeò consecratio æquè à presbytero atque ab Episcopo fieri potuerit. Sed & in Concilio Carthaginensi ll. can. 3. qui sextus est in Codice canonum Ecclesiæ Africane, proposita fuit quaestio, sicubi puellarum consecratio à presbytero facta fuerit, quid de eo esset statuendum? Nec tamen quaestio deciditur, aut definitur, quid statui debeat, sed simpliciter asseruerunt universi Episcopi, puellarum consecrationem à presbyteris fieri non debere, tacitè innuendo, actum talem à presbytero celebratum esse tantum contra Legem Ecclesiasticam, non esse ipso jure nullum aut invalidum. Verba ita habent: *Fortunatus Episcopus dixit: In præteritis conciliis statutum meminimus esse, ut chrisma vel reconciliatio penitentium, nec non & puellarum consecratio à presbyteris non fiant, si quis autem emerferint hoc faciens, quid de eo statuendum sit? Aurelius Episcopus dixit: Audivimus dignationem vestram suggestionem fratris & coepiscopi nostri Fortunati, quid ad hæc dicitis? Ab universis Episcopis dictum est, chrisma confessio & puellarum consecratio à presbyteris non fiat, vel reconciliare quenquam in publicâ misera presbytero non licere; hoc omnibus placet.* Nil aliud respondent patres congregati, quam quod jam ante constitutum proposuerat Fortunatus, quodque ad quaestionem decidendam nihil adhuc faciebat. Et hinc adeò sequitur, presbyteris ita interdictam puellarum consecrationem fuisse, ut tamen,

men, si quis tale quid ausus fuisset, actus ipse non sit omnino nullus. Est enim talis lex prohibitiva, uti capite antecedente dixi, hætenus imperfecta, quatenus fieri quid vetat, sed factum non rescindit. Sed & Concilium Rothomagensis, cujus canonem nonum refert. Ivo Carnotensis *part. 7. decret. cap. 52.* puniri quidem vult presbyterum, qui velaverit virgines, nec actum tamen istum pronunciat invalidum.

VIII. Et ut eo minus dubitetur, etiam presbyteris aliquo casu in Africâ competiisse potestatem consecrandi & velandi virgines, statutum legitur in Concilio Carthaginiensi III. c. 36. ut presbyter *inconsulto Episcopo virgines non consecret, chrisma verò nunquam conficiat.* Quod inconsulto Episcopo facere prohibitum est, id licitum esse censetur, si Episcopus consenserit; adeoque non denegatur simpliciter presbyteris potestas velandi virgines, sed sub conditione istâ, ne id facerent incio & contradicente Episcopo. Et oppidò notetur, diversum omnino placuisse patribus Carthaginiensibus circa chrismatis consecrationem, quippe quam simpliciter & absolute interdiciunt presbyteris, virginum autem consecrationem non æquè. Quod si prohibitio ista jure divino niteretur, nihil omnino interesset, consulto an inconsulto Episcopo presbyter virgines consecraret, nisi probaretur, sub eadem limitatione juris divini prohibitionem conceptam fuisse. Et hinc est ergò, ut statuamus, non omnino nihil agere presbyterum, dum consecrat virgines.

IX. Circa ætatem velandarum virginum quæ prostant Constitutiones, itidem merè sunt Ecclesiasticæ; idque vel exinde patet, quod varia earum sit definitio, & prævectiorem aliæ, aliæ viridiorem circumscribant ætatem. Ex Concilii Cæsar-Augustani decretis supra audivimus, non velandas esse virgines, nisi quadraginta annorum probatâ ætate. Ita & in Concilio Agathensi c. 19. statutum fuit: *Sanctimoniales, quamlibet vita earum & mores probati sint, ante annum ætatis sue quadragesimum non velentur.* Sed in Concilio Carthaginiensi III. c. 4. ad annum vigesimum quintum ætatis consecratio ista reducta est: *Placuit, ut ante annos viginti quinque ætatis nec diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.* Quem ita allegat Gratianus c. *placuit dist. 77. & c. placuit 20. q. 1.* Sed in vetustis quibusdam codicibus, quorum meminit Severinus Binius ad hoc Concilium, nihil habetur de virginibus velandis. Constat tamen ex alio canone Carthaginiensi, qui in codice canonum Ecclesiæ Africanæ est centesimus vigesimus sextus, placuisse patribus annum ætatis vigesimum quintum, & ut eo habilis esset virgo ad accipiendam consecrationem: *Item placuit, ut quicumque Episcoporum necessitate periclitantis pudicitie virginalis, cum vel petitor potens vel raptor aliquis formidatur: vel si etiam aliquo mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his, ad quorum cu-*

ram pertinet, velaverit virginem seu velavit intra viginti quinque annos ætatis, non ei obstit concilium, quod de isto annorum numero constitutum est. Refertur hic canon inter canones Concilii Milevitani sub numero 26. Et recenset Ivo Carnotensis part. 7. c. 39. ex decretis Pii Papæ, virgines non debere velari ante 25. annos ætatis, nisi fortè necessitate periclitantis virginalis pudicitia.

X. Quantacunque verò ex historiâ Ecclesiasticâ & veterum scriptis allegari queat ritus hujus & consecrationis virginum antiquitas, abrogatam tamen eam, neque amplius in usu esse, docet Paulus Piasecius *prax. Episc. part. 1. cap. 2. n. 4.* imò verò tollendam eam esse, si alicubi adhuc vigeat, respondisse refert Congregationem Regularium Patriarchæ Veneto 5. Decembr. anno 1595. Quod demiror equidem contigisse, & sublatum fuisse morem tam vetustum, & quidem ab Ecclesiâ, quæ consuetudines antiquas ubique magnâ cum jactantiâ crepat, & tam proterve quandoque, ut eas ex instituto divino aut Apostolico proficisci asseveret. Et illi tamen, qui tam antiquam ceremoniam ex arbitratu suo aboleri posse censuerunt, valde indignari multisq; injuriis proscindere solent Ecclesias alias, quibus noviores quasdam ceremonias nudius tertius excogitatas & superadditas, propter emergens inde aliquod incommodum tollere collibuit.

XI. Viduarum sanctimonialium, quod consecrationem concernit, non fuit eadem, quæ virginum conditio, sive quod virginitas majori semper in pretio haberetur, sive quod dubia crederetur continentia, servanda ab illis, qui blanditiarum conjugalium & copulæ carnalis delicias expertæ jam essent. Idcirco noluerunt Patres antiqui viduas eodem modo, quo virgines, velari. Quorum cum varia extent eâdere decreta, pleraque ea in syllogen quandam contrahere operæ erit pretium. Antiquissimum, quod occurrit, statutum extat inter decreta Concilii Arausici I. quod habitum fuit anno post Christum natum CCCCLXI, ut adeò dubitem, utrum ante seculum quintum professioni viduitatis solennitas aliqua Ecclesiastica accesserit. Canon ipse, qui in ordine est vigesimus septimus, in antiquis Codicibus diversâ lectione prostat. In Conciliis Galliæ tom. 1. hæc ejus sunt verba: *Viduitatis servandæ professionem, coram Episcopo in secretario habitam, imposita ab Episcopo veste viduali indicandam.* Apud Gratianum autem c. *viduitatis* 27. q. 1. ita legitur: *Imposita coram Episcopo veste viduali dicimus non esse violandam.* Et notant, qui à Gregorio XIII. correctores destinati fuerunt, pro verbis, *coram Episcopo* in omnibus editionibus conciliorum & codicibus manuscriptis legi: *apresbytero.* Differentia in eo est, quod non constet, utrum ab Episcopo ipso, an verò coram Episcopo à presbytero vel etiam à viduâ sibi ipsi imposita fuerit vestis vidualis. Sed observat Jacobus Sirmondus, vetustissimos & optimos quosque Codices, Lugdunen-

dunensem, Remensem, Fossatensem, Tilianum & alios legere: ab Episcopo, paucos recentiores, à presbytero, quod inde ortum putat, quia viduas velare postea licuerit etiam presbyteris. Quicquid hujus sit, illud præcipue ex hoc canone colligere licet, viduas eo tempore non ut virgines fuisse consecratas, nec velum aut vestem vidualem accepisse in publico aut præsentepopulo, sed in sacrario.

XII. Eodem seculo anno Domini CCCCXCIV. scripsit Gelasius Papa ad Episcopos Lucaniæ de diversis disciplinæ Ecclesiasticæ capitibus. Inter alia: *Viduas autem velare pontificum nullus attentet, quod nec auctoritas divina delegat, nec canonum forma præstituit. Non est ergo penitus usurpandum, eisq; sic Ecclesiastica sunt ferenda præsidia, ut nihil committatur illicitum. Et porro: Nam de viduis sub nullâ benedictione velandis superius latè sufficienterq; prædiximus. Quæ si propriâ voluntate professam pristini conjugii castitatem mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit, quali DEUM debeant satisfactione placare, quia juxta Apostolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundum Apostolum nullatenus nubere vetabantur: sic habitâ secum deliberatione, promissam DEO pudicitia fidem debent custodire. Nos autem talibus nullum laqueum debemus: injicere, sed solum adhortationes præmii sempiterni, pœnasq; proponere divini judicii, ut & nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem DEO reddat intentio &c.* Hæc igitur prima videtur prohibitio Ecclesiastica, quâ Episcopis viduas velare interdictum fuit, ideo scilicet quod in illis majori periculo exposita sit castitas, dum adhuc sanguis & pristinae conjunctionis maritalis memoria fervet, atque carnalis concupiscentiæ ignis difficulter extinguitur. Nec tamen, si professæ continentiam fuerint, neque votum servaverint aliquæ viduæ, pœnas decernere audet Gelasius, quod excusatiùs peccare videantur, qui à carnis illecebris, quas expertæ jam sunt, superantur, & novis libidinis excitulantur furiis.

XIII. Sub initium seculi VI. celebratum fuit Concilium Epaonense in Aquitaniâ vel Galliâ Narbonensi, cujus canone 21. statutum fuit: *Viduarum consecrationem, quas diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solam eis pœnitentiæ benedictionem, si converti ambiunt, imponendo.* Sed hic canon eas viduas concernit, quæ diaconissæ dictæ aliquando fuerunt, non etiam cæteras, quæ cum diaconissæ non essent, viduitatis tamen professionem faciebant. Alibi dixi, receptum aliquando fuisse, ut etiam diaconissæ, non minùs, atque diaconi masculi ad officium suum ordinarentur, idque probavi ex Concilii Arausici I. canone 26. itemque ex Concilii Aurelianensis II. canone 18. Id verò in istis Conciliis ut & Epaonensi hoc, prohibitum fuit, solâ eis pœnitentiæ benedictione concessâ, præter eam, quæ universo populo impenditur. Pœnitentiæ autem benedictio, ut hoc

obiter addam, manuum impositione peragebatur, & hæc specialiter viduæ poenitenti impertiebatur.

XIV. Observo tamen, canonem hunc Epaonensem in Concilio Turonensi II. c. 21. in genere de quavis viduâ castitatem professâ acceptum fuisse. Verba, quæ huc faciunt, hæc sunt: *Nam quæ se veste mutaverit, absq; dolo in eo proposito, quod disposuit, perseverare procuret. Illud verò, quod aliqui dicunt, vidua quæ benedicta non fuit, quare non debet maritum accipere? cum omnes sciant, quod nunquam in canonicis libris legitur benedictio vidualis, quia solum propositum illi sufficere debet, sicut in Epaonensibus canonibus à Papâ Avito vel omnibus Episcopis conscriptum est: Viduarum consecrationem, quas diaconas vocant, ab omni religione nostrâ penitus abnegamus &c.* Videtur sensim irrepsisse opinio, viduas, nisi consecrentur, ut maximè secundum Concilium Arausicanum Episcopo professionem in sacrario fecerint, & vidualibus vestibus indutæ fuerint, mutare hanc animi intentionem & ad conjugium redire posse, & hinc fortè receptum aliquando fuit, ut ipsæ quoque viduæ perinde ut virgines consecrarentur. Id verò prohibuit Epaonense non tantum, sed etiam, quod anno DLXVII. habitum fuit Turonense concilium secundum, additâ hâc ratione, quod sufficiat propositum semel firmatum & professione atque habitu viduali declaratum.

XV. Et hæc in Galliis ita constituta fuerunt. In Hispaniâ verò sola habitus delatio sufficiens videtur fuisse argumentum continentiae perpetuò servandæ. In concilio enim Toletano IV. anno Christi DCXXXIII. can. 56. differentia fuit constituta inter Viduas seculares & sanctimoniales, ita ut utrasque habitus discerneret. *Duo sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales. Seculares viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere Laicalem habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ jam mutato habitu seculari sub religioso cultu in conspectu Sacerdotis vel Ecclesiæ apparuerint &c.* Sed anno DCLVI, cum observatum fuisset, plurimas viduas à proposito hoc suo discesse, & habitum religiosum abjecisse, in Concilio Toletano X. can. 4. fortiore vinculo constringendas eas esse duxerunt Patres Hispani, & addiderunt proinde solennitates aliquas, quibus velut auctoratæ nullâ deinceps ratione liberare se à comprobato isto vitæ genere possent. *Videmus ad tanta fraudum studia convalescentem excrevisse perniciem, ut & primæ a patrum constitutio à quibusdam æstimetur illudi & nova judicium putetur intentio falli. Nam inveniuntur nonnullæ viduæ, diversis excusationibus se adeò contegentes, ut blandiantur sibi, non se patrum plena religionis alligatas institutione teneri. Unde antiquis inconcussæ permanentibus regulis, hoc adjiciatur novæ oraculo sanctionis, ut vidua, quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, sacerdoti vel ministro, ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat, à se aut signo aut subscriptione notatam, continentem se & religionis* pro-

propositum velle & hoc perenniter inviolatè servare. Tunc acceptâ à sacerdote vel ministro aptâ religionis hujus veste, seu lectulo quiescens, sive quocumq. in loco consistens, incunctanter utatur. -- -- Ut autem deinceps nil devocetur in dubium, pallio purpureo vel nigri coloris caput contegat ab initio susceptæ religionis, ut dum illic tulerit signum probabilis sanctitatis, ubi nullius falli poterit visio intuentis, nunquam ausus attentet detestande presumptionis. Obiter noto, secundum canonem hunc professionem continentix fieri debere sacerdoti vel ministro, h. e. presbytero vel diacono, & ab horum alterutro etiam dari vestem professioni tali congruam, cum in Concilio Arausicano supra memorato jubeatur fieri professio coram Episcopo. In hoc autem Concilio Toletano etiam mentio fit veli, quò caput contegere oportebat, ut non dubitem ad imitationem veli virginalis receptum illud tum temporis fuisse.

XVI. Hinc adeò, cum de consecrandis non possent, de velandis viduis, ortæ sunt disquisitiones. Et propterea prohibitum in Concilio Turonensi III, c. 27. ut juvenes viduæ citò nequaquam velentur, usq. dum probetur illarum religio, & bona ab eis nota sit conversatio. Et hujus quidem velaminis à viduis continentiam professis usurpari soliti multa fit mentio seculo nono, idque sacrum & sanctum dicitur, ita ut ex solâ assumptione talis velaminis crederetur perpetuæ continentix ream se fecisse. Apud Gratianum c. 6. dist. 27. Nicolaus Papa ad Albinum Viennensis Ecclesiæ Archiepiscopum rescribit: Quod interrogasti de fœminâ, quæ post obitum mariti sui sacrum velamen super caput suum imposuit, & finxit se sub eodem velamine sanctimoniale esse, postea vero ad nuptias rediit, bonum mihi videtur, ut pœnitentiam agat de illusione nefandâ &c. Ejusdem fragmentum Epistolæ ad Carolum Archiepiscopum de tali viduarum velamine vid. apud eundem Gratianum c. vidua 27. q. 1. quod ipsum legitur etiam in Concilii Wormatiensis canone 21. tom. 3. Concil. fol. 847.

XVII. Cæterum ex decretis Conciliorum Gallicorum observare licet, non obtinuisse perpetuò eandem in velandis viduis consuetudinem. Imò verò ex Concilio Rothomagensi refert Ivo Carnotensis part. 7. decreti c. 52. canonem, qui viduas velari prorsus vetat, ita ut nec presbyteris quidem velamentum tale eis imponere liceat: Statutum est, viduas non debere velari. Simul & hoc statutum est, ut si quisquam presbyterorum deinceps hujus constitutionis normæ contumaciter transgressor extiterit, scilicet, ut aliquas viduas velare præsumat, quia hoc & Episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Habitum fuit Concilium istud, ut vulgò creditur, anno Domini DCXXCII. Sed in Concilio Parisiensi VI. can. 40. & 43. non tantum velamentum sacrum viduis conceditur, sed etiam ut eis id à presbyteris imponatur, permittitur, dum tamen id non fiat inconsulto Episcopo. Canon quadragesimus hic est: Comperimus, quod quidam presbyterorum incautè &
extra-

extraordinariè velum viduarum inconsultis Episcopis suis, consecrarent, & ob id eidem religionis macula ingerebatur, quia eisdem velatis per diversa vagandi occasio præbeatur. Ut autem nullus Pontificum viduas velare attentet, canonica auctoritas inbibet. Quod verò presbyteri, inconsultis Episcopis suis, velum viduarum consecrare non præsumant, prorsus interdicimus. Quod si quisquam presbyterorum hujus constitutionis contumaciter transgressor extiterit, canonica correctionis pœnas luet. Et in can. 43. reprehenduntur Abbatissæ & cæteræ sanctimoniales, quod viduas atque puellas velare præsumant. In eo dicitur: Ita ergò idem illicitum & temerarium factum habetur in usu, ut vix aut viduæ velari à presbyteris, aut puellæ virgines consecrari expetant à pontificibus. Nulli quippe dubium est, quia hoc factum ex toto à divinâ abhorreat auctoritate, & ad negligentiam quorundam pertineat sacerdotum &c.

XVIII. Imò verò ex Concilio Aurelianensi recenset Gratianus c. viduas 27. q. 1. canonem, quo viduis permittitur, ut ipsæmet sibi velamen, si ita libuerit, imponent, & ut hoc facto sanctimonialium vitæ genus elegisse præsumantur. Viduas, inquit, quæ spontaneâ voluntate ab altari conversionis sacra velamen suscipiunt, decrevit sancta synodus in eodem proposito permanere. Non enim fas esse decernimus, postquam se domino semel sub velo consecraverint, iterum eis concedi Spiritui Sancto mentiri. Iste canon sine dubio de velo consecrato accipiendus est, quia scil. ab altari susceptum dicitur. Et vela ejusmodi consecrari solita fuisse, ex canonibus Concilii Parisiensis modo adductis patet. Sed etsi velum nondum consecratum susceptum à viduâ fuerit, & illa inter velatas in Ecclesiâ comparuerit, statuit Concilium Triburiense c. 25. sanctimonialem eam esse & manere debere: Quod si sponte velamen quamvis non consecratum sibi imposuerit & in Ecclesiâ inter velatas oblationem DEO obtulerit, velit nolit, sanctimoniae habitum ulterius habere debet: licet Sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione velamen sibi imponere, ut iterum possit deponere. Extat apud Gratianum c. viduas 27. q. 1. sub inscriptione: Ex concilio Martini Papæ.

XIX. Oppidò autem notetur, de viduis quæ diximus hætenus, ita constituta esse, ut præsupponatur liberrima voluntatis electio, cum ad tale vitæ genus nemo facile cogi debeat. Atque idcirco in canone 10. Concilii Tolerani III. legitur, statuisse sanctum Concilium, ut de viduis, quibus placuit tenere castitatem, nulla vidua ad nuptias iterandas venire cogatur. Quod si priusquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. In capitularibus tamen lib. 5. cap. 113. sancitur, ut etiam illa mulier, quæ invita velum accepit, istud nunquam dimittat. Verba hæc sunt: Qualicumq; modo mulier, permittente canonicè viro suo, aut eo defuncto velum sanctum in caput acceperit, aut sponte, aut invita, in eo permaneat omnino, nec dimittat. Quid est ergò quod dicitur hic, resiliere mulie-

mulierem non posse, quæ invita velata est? Optime verba ista explicat Stephanus Baluzius *ad Agobardi apolog. c. 9.* de eâ muliere, quæ adulterii perpetrati convicta est, atque ob hoc ipsum in monasterium concludi iussa, volente marito. Statuerat enim Justinianus Imp. *novell. 134. c. 10.* mulierem adulteram in monasterium detrudi debere. Detrusam, si recipere maritus velit, ut intra biennium id facere sine fraude liceat: Sin minus, ut tondeatur mulier, monasterioq; in perpetuum mancipetur.

XX. Ex dictis autem patet, habuisse etiam viduas suum aliquem vendendi ritum, sic tamen à virginali distinctum, ut cum virginibus nec reciperentur nec remanerent. Quamquam, uti ex decretis Concilii Parisiensis audivimus, corruptela talis invaluerit aliquando, ut Abbatissæ & Sanctimoniales etiam viduas velarent, ita ut penè in omnibus monasteriis puellaribus huiusmodi velatæ invenirentur. Duo hinc nascuntur gradus Sanctimonialium, Virgines scil. & Viduæ; his Leo I. *epist. 87. quæ est ad Episcopos Africanos per Mauritaniam Cesareensem constitutos*, adjecit, tertium intermedium, earum scil. quæ cum continentiam vovissent, à militibus per vim stupratæ fuérunt. *De his*, inquit, *quæ in sacro virginitatis proposito constitutæ barbaricam pertulere violentiam, & integritatem pudoris non animo sed corpore perdidere, ea nobis servanda videtur moderatio, ut neque in viduarum deiciantur gradum, nec in sacrarum & perseverantium virginum numero censeantur &c.* Addi posset gradus quartus & infimus earum scil. quæ cum vitam meretriciam antea egissent, poenitentia ductæ ad sanctiorem conversationem se conferunt, & monasteria ingrediuntur. De quibus videri potest Claudius Espenceus *de vot. continent. l. 4. c. 13.*

XXI. Obiter addo, Sanctimoniales ejusmodi tum viduas, tum virgines, nonnas dictas fuisse & adhuc dici. Idque vocabulum Ægyptiacæ originis esse putant nonnulli. Pro viduis conjugium fugientibus usurpat Hieronymus *epist. ad Eustochium*: *Et quia maritorum expertæ dominatæ, viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur & nonnæ.* Et capitul. *lib. 5. c. 2.* Similiter *& nonnæ velatæ eadem poenitentia contineantur.* Utitur eo vocabulo etiam Xiphilinus in *Domitiano*, eoque denotat virgines, quas à reliquo mulierum cœtu distinguit his verbis: *Πολλὰς δὲ τὰς ἀγῶνας νύκτωρ ἐποίησαν, ὅτι καὶ νόννας καὶ γυναῖκας σιωπᾶσαι.* Sæpe noctu exhibebat certamina, in eaq; nonnas & mulieres introducebat. Aliquando etiam dicuntur nunnantes, vocabulo ferè Germanico per translationem, cum propriè significet suam sceminam castratam. Joh. Lydius in *Glossar.* Est tamen etiam reverentiæ nomen. Sic enim etiam monachorum præpositi nonni aliquando dicuntur. Synodus Aquisgranensis: *Ut qui præponuntur, Nonni vocentur, hoc est, paterna reverentia.* Idque desumptum videtur ex regulâ Benedicti *cap. 63.* Juniores priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia.

tia. Ita ut Nonnus alius non sit quam dominus, & viduæ ita dicantur apud Hieronymum, quasi sui dominæ factæ.

XXII. Putat autem Cardinalis Baronius in *martyrologio* ad d. 5. Augusti, appellativum hoc nomen transivisse in proprium, cum ita dicta fuerit mater Gregorii Nazianzeni, idque etiam apud Latinos factum, dum S. Augustini mater eodem ferè nomine appellata fuerit, licet pro monacha Monica dicta sit; id verò idem esse quod Nonna. Sicque, ait, *duæ amplissimarum Ecclesie Doctorum matres eodem dictæ nomine habentur.* Sed vana admodum hæc est collectio, & nominum comparatio. Non enim ideo, quod ita dicatur aliqua mulier, ad ipsam quoque rem illicò concludere licet. Et oppidò falluntur illi, qui Monicam Augustini matrem monialem esse volunt, quos falsè perstringit Claudius Espenæus d. l.

CAP. X.

De Potestate Clavium.

I.

CHRISTUS in his terris Regnum suum extructurus tantam dedit potestatem discipulis suis, quantam ei sufficientem iudicavit, & ut ostenderet nobis, quid commodi humano generi afferret ministerium verbi & Sacramentorum à se institutum, geminam adhibuit similitudinem, unam clavium, alteram ligandi & solvendi, sed quæ utraque eandem potestatem exprimit. Sic enim ait *Matth. XVI, 19.* ad Petrum & Apostolos reliquos: *Et tibi dabo claves regni cælorum, & quodcunq; ligaveris super terram, erit ligatum in cælis, & quodcunq; solveris super terram, erit solutum in cælis.* De clavibus dum loquitur, cælum domicilium esse statuit, in quod nullus hominibus pateat ingressus, nisi fores referentur. At enim nobis omnibus, qui ab Adamo primo parente descendimus, clausum est cælum, sicut Adamo ipsi Paradisus, propter innumera, quæ hæreditaria habemus, & quotidie ipsi committimus, peccata. Quandoquidem non intrabit in illud inquinatum aliquid, aut abominationem faciens & mendacium. *Apoc. XXI, 27.* Postquam autem DEUS pater filium suum misisset, in mundum, & filius hic vicissim Apostolos suos eodem modo misisset, quo Pater ipsum, ad prædicandum scilicet verbum divinum eum in finem, ut iis qui resipiscerent & crederent, peccata remitterentur, non autem remitterentur illis, qui increduli persisterent, & gratiam omnem respuerent, tum auctoritatem concessit quasi aperlendi cælum fidelibus, claudendi vero impiis & contumacibus. Atque hoc claudendi aperiendique munus, quia clavium operâ in ædibus exerceri solet, & œconomus clavem habere dici-

dicitur, quâ domum aperiât & claudat, ideo Christus ædium suarum dominus ipse, & primarius Dei domus œconomus dicitur habere clavem Davidis, *Apoc. III, 7.* Et cum is porro alios sub se œconomos habere vellet, quâ ita dicuntur *1. Cor. IV, 1.* dedit eis ad sustinendum hoc suum munus claves regni cœlorum, quibus aperire & claudere illud possent.

II. Adeundem finem spectat altera comparatio, solvendi scilicet, ligandique similitudo. Quia enim naturâ sumus filii iræ & peccatis penitus immerfi, atque hinc morti æternæ obnoxii, peccata autem perinde adstringunt & vinciunt animam, uti funes corpus, & infiniti dolores mortis catenis similes sunt, quibus impii in tartaro veluti in carcere ligantur, hinc adeo, quibus peccata remittuntur, à peccati funibus, æternisque mortis catenis non malè solvi dicuntur; quibusque peccata retinentur, illi ligati permanent. Illi enim soli condemnabuntur, quorum sunt retenta peccata, ut catenis caliginis vinciantur; soli illi servabuntur, quorum peccata remissa sunt, quibusque proinde soluti funes animam pessimè constringentes. Et huc pertinet illud Hieronymi: *Funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur, quos funes & quæ vincula solvere possunt Apostoli imitantes magistrum suum, qui eis dixerat: Quaecumque ligaveritis in terrâ, &c.* Eâdem igitur ratione, quâ Christus dicitur missus fuisse ad proclamandam captivæ libertatem, & vinctis aperturam ergastuli, etiam ministri ejus, quibus hoc prædicandum commisit, ligare & solvere, retinere & remittere peccata dicuntur. Atque adeo utrumque loquendi genus idem innuit, quod clavibus significatur. Nam ligare & retinere peccata nihil aliud est, quàm claudere: Idem etiam solvere & remittere, quod aperire regnum cœlorum. Quandoquidem claves regni cœlorum nihil aliud sunt, quàm potestas ligandi & solvendi, remittendi & retinendi peccata. Et Christus cum claves promitteret, illam potestatem dare promisit; & illam potestatem cum daret, claves dedit. Proinde Abulensis in *Matth. XVI, q. 76.* inquirens, quid illud sit, in quo solvitur quis & ligatur per claves, decernit, *claves super peccatum habere usum suum solvendo & ligando.*

III. Hic est genuinus significatus verborum Christi. *Matth. XVI, 19.* quando ait ad Petrum: *Tibi dabo claves regni cœlorum.* Ait: *regni cœlorum,* non regni terrarum, ut innueret, hanc potestatem se non ad temporalia & mundana, sed ad spiritualia tantum extendere. Neque ex isto loco quicquam aliud certò colligi potest, quàm spiritualis potestas, quæ ad Ecclesiæ regimen necessaria est. Sicut enim Ecclesia ipsa ex Christi institutione non temporalis, sed spiritualis est Respublica, ita etiam omnem potestatem spirituali Reip. accommodatam habere debet. Et proinde solvere & solutio non de temporali, sed de spirituali tantum solutione intelligenda sunt. Rectèque colligit Franciscus Suarez celeberrimus Societatis Jesu

Dddd 2

Theo.

Theologus, verba illa, erit *ligatum in cælo*, satis declarare potestatem hanc non esse naturalem, sed supernaturalem, & ligamen istud esse spirituale, & superioris ordinis. Complectuntur autem claves illæ totam eam functionem atque potestatem, quæ perficiuntur omnia, quæ sunt necessaria ad regnum Christi promovendum & Ecclesiam gubernandam, quæ ministri verbi dignis thesauros Evangelii aperiunt, eosque ad possessionem & usum fructum admittunt, indignis occludunt, eosque procul à Regno Dei arcent.

IV. Hallucinantur igitur illi, qui ex verbis Christi aliam potestatem majoris autoritatis, quam quæ in ligando & solvendo consistit, inferunt. Quin etsi demus, per claves, non illud, quod nos exposuimus, officium, sed aliam quandam potestatem significari, sequitur tamen adhuc, nihil præcipui accepisse Petrum præ reliquis Apostolis, sed eandem datam fuisse reliquis omnibus & eorum successoribus. Christus namque Apostolos omnes interrogaverat, quemnam ipsum esse dicerent. Petrus omnium nomine respondit, & communis fidei confessionem edidit. Quod ergo Christus vicissim ei dicit, ad omnes pertinet. Atque sic Petrus gesit personam Ecclesiæ. Ita Christi hoc dictum explicat Augustinus *tract. 50. ad cap. 12. Johannis*, apud Gratianum *c. quodcunque*, 24. q. 1. Verba hæc sunt: Si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit Ecclesia. Si autem *Et in Ecclesiâ sit*: utique quæ in terrâ ligantur, *Et in cælo*, *Et quæ solvuntur in terrâ*, soluta sunt *Et in cælo*, quia cum excommunicat Ecclesia in terrâ, in cælo ligatur excommunicatus: cum reconciliat Ecclesia, *Et in cælo* solvitur reconciliatus. Si ergo hoc in Ecclesiâ sit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. In eandem sententiam loquitur Origines ad h. l. An soli Petro dantur claves Regni cælorum, nec alius beatorum quisquam eas accepturus est? Quod si dictum hoc, tibi dabo claves Regni cælorum, cæteris quoque commune est, cur non simul omnia, *Et quæ prius dicta sunt*, *Et quæ sequuntur*, velut ad Petrum dicta sunt omnibus communia? Pariter & Theophylactus: Habent potestatem remittendi *Et ligandi*, qui sicut Petrus Episcopatus gratiam consecuti sunt. Quamvis autem Petro soli dictum sit, tibi dabo claves, omnibus tamen *Et Apostolis concessæ sunt*: quando? cum dixit, quorumcunque remiseritis peccata, remittuntur. Et Hieronymus lib. 1. *advers. Jovinianum*: Super Petrum, inquit, fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, *Et cuncti claves regni cælorum accipiant*, *Et ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur*, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio.

V. Potestas igitur ligandi & solvendi omnibus Apostolis fuit communis. Quod enim Petro dictum est, *Matth. XVI. Quodcunque ligaveris in terrâ* &c. hoc idem omnibus dictum est *Matth. XVIII. Quodcunque ligaveritis*

veritis in terrâ, ligatum erit &c. per quos transmissa ad successores potestas universalis Ecclesiæ communis est. Et ingenuè proinde Maldonatus in *Matth. XVI.* Video, inquit, omnes autores præter Originem in eâ fuisse sententiâ, eodem sensu Petro atq; aliis Apostolis dictum, quodcumq; ligaveris in terrâ &c. Sed & ipse Origines aliquando communem sententiam secutus est, uti verba ejus supra adducta ostendunt. Optimè Hieronymus: *Habent eandem judicariam potestatem alii Apostoli, quibus post resurrectionem dictum est: accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata &c.* Habet etiam omnis Ecclesia in presbyteris & Episcopis; sed idè Petrus specialiter accepit, ut omnes intelligant, quod, quicumq; ab unitate fidei & societatis ejus seperaverint se, nec à peccatis solvi, nec cælum ingredi posse. Potestas igitur ligandi & solvendi toti Sacerdotum nationi Christus in cælum abiturus concessit, atque adeo pertinet ad *ἐκκλησίαν* discipulorum, ut maximè uni Petro indulta videatur.

VI. Nec quicquam facit, quod in vocabulo clavium singulare aliquod mysterium quærant nonnulli. Uti enim supra dixi, æquè latè patent, habere potestatem ligandi & solvendi, & habere potestatem clavium. Clavium usus ultra peccata se non extendit. Et talis etiam est potestas ligandi & solvendi. Ipsum vocabulum clavis hoc satis exprimit. Translatum enim est istud, uti ex Bonaventura notat Johannes Altenstaig in *Lexic. Theol.* à corporalibus ad spiritualia. In corporalibus clavis est instrumentum ad removendum aliquod obstaculum. Et quoniam in spiritualibus invenimus obstaculum ingrediendi in regnum cœleste, necesse est illud removeri: idè ad spiritualia nomen clavis transferimus, vocantes clavem illam virtutem, per quam obstaculum, ut est peccatum, removetur, sive per quam excluditur vel includitur. Clavis ista spiritualis communiter à Doctoribus triplex esse dicitur: *autoritatis*, quæ ad DEUM spectat: *excellentiæ*, quæ ad Christum hominem: & *ministerii*, quæ ad Sacerdotes. Id si verum est, non aliam sibi vindicare potest quisquam inter Episcopos, quàm quæ est ministerii. Sed hæc æqualis est & communis omnibus aliis Sacerdotibus, & cuivis è turba Sacerdoti non minùs competit, quàm Episcopo summo, cùm clavigeri sint omnes ex æquo, nec aliqua inter eos quoad hanc potestatem sit differentia.

VII. Verum est, in Scripturâ S. clavis vocabulum sæpè ad exsortem aliquam & eminentem potestatem designandam adhiberi, non parem tamen semper, neque ejusdem generis. Et proinde explicari claves illæ debent diverso planè modo, pro loco & re, & personâ, de quibus est sermo; quam differentiam qui non attendunt, diversissimas potestates confundere, & ex ministro quandoque dominum facere solent. Vulgaris usus clavium, qui in communi vitâ exercetur, satis declarat diversas illas potestates. Ecce enim, quando civitas Regi aut Principi suo advenienti, aut civitas vi bel-

licā occupata Victori claves exhibet, indicium id est in Rege aut Victore, dominii & imperii; in civitate, subjectionis, adeoque quando civitas obsessa per proceres suos obsidenti offert claves, argumentum istud est, velle eam deinceps subjectam esse obsidenti, ejusque jussui obtemperare. Aliquando verò per traditionem clavium nulla inferitur subiectio, sed translatio tantum dominii rei alicujus, quam transferens sub clavi istā custoditam habuit. Quā ratione si venditor apud horrea claves tradiderit, emptor confestim dominium & possessionem mercium in horreis reconditarum adipiscitur l. 74. ff. de contrab. empt. Aliquando verò, si citra titulum emptionis, donationis, aliumve similem traditio clavium facta sit, tunc facta præsumitur ad solam custodiam. Et plerumque tum munus aliquod aut ministerium denotatur. Quæstori traduntur claves à Principe aut Republicā, ut communi ærario aut fisco præsit, & pecuniam publicam bonā fide tractet & administret. Ita paterfamilias tradit claves Oeconomo, ut is rem familiarem procuret. In utroque hoc exemplo ministerium denotatur in accipiente, nihil omnino, quod *ἀποκρυσσιν* inferre possit. Nec profectò parem omnino acceperunt Apostoli eorumque successores Episcopi potestatem, qualem habuit eorum Magister, & habet etiamnum. Habet ille clavem David, *Apoc. III, 7.* h. e. supremum dominium & absolutissimam potestatem, qualem clavem nunquam acceperunt Apostoli & Episcopi. Ita cum in Concilio Carthaginensi IV. *can. 9.* apud Gratianum c. *ostiarius dist. 23.* legitur, quod ad suggestionem Archidiaconi Episcopus Ostiario tradat claves Ecclesiæ, argumentari inde non licet, quod Episcopus Ostiarium hanc traditione sibi parem faciat.

VIII. Ad eundem modum etiam potestas ligandi diversimodè accipitur, & ex diversis principiis suam habet originem. Alia namque potestas ligandi competit Principi, quam is supremam propter summum quod gerit imperium habet: alia magistratui, quæ ex jurisdictione à Principe accepta, aut mero imperio, uti loquuntur Jcti, oritur: alia denique Lictori, quam is vi ministerii sustinet. Potestas igitur illa modo major est, modo minor, prout se habent personæ, quibus competit. Nec propterea confundi inter se debent, & frustra adeò erit, qui potestatem Principi competentem lictori tribuere velit. Sic igitur se habet etiam potestas clavium & potestas ligandi in Ecclesiā. Officium totum est ministeriale, à potestate divinā dependens, nec ultra spirituales effectus se extendens. Qui igitur superiorem aliquam potestatem in domo DEI sibi vindicant, hoc agentes, ut non sint ministri, sed Domini Ecclesiæ, injurii sunt cumprimis in maiestatem Christi, deinde etiam in Ecclesiæ libertatem. Est tamen potestas eorum, quæ verè competit, tantæ nihilominus autoritatis, ut absolutio aut ligatio perinde habeatur, ac si ab ipso Christo facta esset, & qui verè credunt.

dunt, sic verè absolvantur à peccatis in terrâ, ac si ab illis solvantur in cœlo: rursus, qui non credunt, sic verè peccatis suis maneant immersi ac ligati in terrâ, ac si ligentur in cœlo.

IX. Claves enim quas creditas sibi talis minister habet, verè aperiunt, non apertum tantum significant Regnum cœlorum. Per consequens non annunciat tantum minister verbi, peccata esse remissa, sed etiam remissionem ipsam per modum causæ ministerialis applicat pœnitentibus, & mediante istâ annunciatione influit in absolutionem pœnitentis. Uti enim qui baptizat & prædicat verbi minister, non regenerationem tantum indicat vel annunciat, sed revera ut causa ministerialis per verbum & baptismum regenerat: ita qui absolvit, non præco tantum est remissionis peccatorum, sed organum etiam, per quod DEUS remissionem peccatorum, operatur. Atq; hinc dubium non est, per privatam absolutionem DEUM efficacem esse, & peccata remittere illis, qui vocem Evangelii in absolutione fide apprehendunt. Atque hoc modo absolutio ministri organum est & testimonium divinæ absolutionis, ex quo conscientia firmiter sibi persuadere potest, peccata sibi à DEO verè esse remissa.

X. Hanc verò absolvendi & ligandi potestatem habent omnes Ecclesiæ ministri, quotcumque legitime vocati & ordinati sunt. Quando enim quis ordinatur presbyter, tunc ei claves dantur, & simul potestas iis utendi. Ad quid enim aliâs clavium esset utilitas? Omnibus æquè Apostolis datæ sunt istæ, & ab Apostolis ad omnes Episcopos & presbyteros ex æquo transierunt. Quisque ergo presbyter claves jure divino plenè habet, à DEO & Ecclesiâ sibi simul cum presbyteratu concessas: Et tanta est hæc potestas penes minimum, in vulgi opinione vix triobolarem, presbyterum, quanta in Episcopo quocumque, vel in ipso denique Papâ. Dicitur enim est à Christo cuique ex Apostolis, & consequenter cuique ex presbyteris: *Quorumcumq; remiseritis peccata &c.* Et hæc potestas à Christo ministris Ecclesiæ universaliter & sine exceptione collata argumentum etiam hoc præbet, peccata quæcumque, quorum pœnitet peccatorem, per quemcumque Ecclesiæ pastorem remitti posse, neque jure divino ullius peccati remissionem cuiquam seorsim reservatam esse, si præsertim attendatur & conferatur, quod ipse DEUS dicit *Ezechiel. XVIII, 22. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.*

XI. Et ex hoc facilè patet, quid de casibus reservatis uti vocantur, sit sentiendum, nempe nullum eos in jure divino habere fundamentum. Origo eorum fluxit ex opinione temerè assumptâ, quod ad hoc, ut valeat & efficax sit absolutio, non sufficiat potestas ordinis & quod minister habeat legitimam vocationem, sed quod requiratur insuper potestas jurisdictionis in personam absolvendam. Atque hinc statuunt, nullius momenti esse abso-

absolutionem, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem, ut maximè ad eam Ecclesiam, in qua degit absolvendus, sit legitimè vocatus. Hanc opinionem semel firmatam, in auxilium vocarunt alteram, quæ ejusdem est farina, omnem scilicet jurisdictionem, quæ est in Ecclesiâ, tam ordinariam quam delegatam, manare à Pontifice Romano. Ex his principiis Pontifices primùm à potestate jurisdictionis, quam concesserunt Episcopis, casus aliquos exceperunt, sibi quæ reservatos voluerunt, & ad eundem modum etiam Episcopis, ut sibi reservarent nonnullos, permisérunt, quos involare sacerdotibus inferioribus, etiam potestate jurisdictionis pollentibus, haudquaquam fas esset. Nec defuit occasio, quâ hanc suam *ἐκπερχὴν* sine strepitu obtinere facillè poterunt. Cum enim in veteri Ecclesia de enormibus flagitiis, quibus censura excommunicationis deberi videbatur, relatio ad Episcopos fieret, ut ex ipsorum consilio eò tutior proferretur sententia, & hoc ordinis atque disciplinæ gratiâ ita invaluisset, Pontifices & Episcopi casus inde reservatos fabricarunt, & ex consuetudine regulas fecerunt, ut non liceret deinceps inferiori alicui in ejusmodi reservatis moliri quicquam, ita ut si quid tale factum fuisset, id totum prorsus invalidum esset & nullum. At verò hoc est claves adimere illis, quibus Christus dedit, & hæc reservatio præsupponit, claves non esse nisi in manibus Papæ & Episcoporum, & ab horum voluntate pendere, quas claves dare velint inferioribus, atque adeò presbyteris concedi clavium usum limitatum, non ad omnia, sed quædam tantum peccata. Quod omninò est contra jus divinum & concessionem Christi Salvatoris.

CAP. XI.

De Potestate excommunicandi.

I.

CLavis ligans in Ecclesiâ multâ cum prudentiâ est adhibenda, ne ex pravo & contaminato affectu usurpetur, & erga innocentes exerceatur. Quanquam enim Ecclesiæ ministri clave ligante non minùs, quàm solvente, utendi potestatem habeant, quia tamen circa usum ligantis certi observandi sunt gradus, diversique inde resultantes effectus, qui in solvente ad eundem modum præscripti non sunt, dubium non est, majore cum curâ atque circumspectione agendum esse, sicubi morosus aliquis peccator ad frugem reduci debeat. Singuli pastores suspendere à Sacramento

cœnæ

cœnæ possunt, cum mandatum habeant monendi unumquemque suorum auditorum peccantem, & videndi, ne dent sanctum canibus, *Matth. VII, 6.* Sed excommunicandi potestatem singuli pastores non habent, verum Ecclesia repræsentativa h. e. Consistorium aut presbyterium, quod repræsentat totam Ecclesiam, ita ut ipsa reliqua Ecclesia sit conscia, & tacite subscribat latæ sententiæ.

II. Ipsum vocabulum excommunicationis dicit quandam habitudinem, respectum & relationem ad communionem aut communitatem quandam, à quâ separatur ille, qui extra communitatem illam statuitur, ita ut ipsa communitas judicet & sentiat, solvi & rescindi aliquod membrum à se, quod antea totius integralis pars erat. Ideoque dicit Apostolus fieri talem excommunicationem non debere, nisi consciâ & approbante aut ratum habente totâ Ecclesiâ *1. Cor. V, 4.* *Congregatis vobis & meo spiritu cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradere constitui hujusmodi hominem Satane in interitum carnis.* Et *2. Cor. II, 6.* Sufficit illi, qui ejusmodi est, oburgatio hæc, quæ sit à pluribus. Cumque ipse Christus dicat, eum qui Ecclesiam audire recusat esse debere velut Ethnicum & publicanum *Matth. XVIII, 17.* facile hinc patet, per periphrases istas significari notitiam in corpore & communitate illâ, à quâ quis separatur. Quod si enim à familiari & ordinariâ conversatione cum excommunicato tota Ecclesia abstinere debet, utique necessarium est, ut in congregatione totius cœtus & cum tacitâ ejusdem approbatione aut rati habitatione excommunicatio suscipiatur. Et hoc est, quod ait Salvator: *Dic Ecclesiæ h. e. multis,* uti exponit Hieronymus, *ut illum detestationi habeant, & qui non potuit pudore salvari, salvetur is opprobrio.*

III. Quamquam autem plures excommunicationis gradus statui possint, diversis communiorum gradibus respondentes, duo tamen præcipui in scholis hætenus in considerationem venerunt, secundum quos excommunicatio alia major, alia minor dicta fuit. Illa ab ipsâ Ecclesiâ & communionem atque cœtu fidelium peccatorem refractarium abscindit; hæc tantum à participatione Sacramentorum arcet atque repellit. Cujacius in *comm. ad c. 10. & de judic.* ab utrâque hæc excommunicationis specie distinguit anathematismum, ita ut excommunicatio minor separet à Sacramentorum perceptione tantum; major verò insuper à fraternâ societate & consuetudine; & anathematismus rescindat & avellat ab ipso corpore Christi. Ita namque distinguuntur apud Ivo nem *decret. part. 14. c. 51.* & Gratianum *c. fin. 3. q. 4.* Engeltruden *Uxorem Bosonis noveris* non solum excommunicatione, quæ à fraternâ societate separat, sed & anathemate, quod ab ipso corpore Christi, quod est Ecclesiâ, rescindit, crebro percussam. In eandem sententiam scripsit Arsenius Episcopus Hortensis, Legatus Apostolicus apud

Eeee

Baron.

Baron. ad ann. DCCCLXV. n. 74. ut nullus vestrum eam (Engeltruden) in sua parochia recipiat, sed eam funditus in omnibus Ecclesiis vestris predicate excommunicatam, & ab omni communione Christianorum sequestratam & extraneam, insuper & anathematis vinculo innodatam, & inter impias & scelerosas manus damnatam &c. ut adeo nequeam consentire Didaco Covarruviae, qui in relect. c. alma mater part. 1. §. 8. de excomm. in 6. n. 6. ex d. c. Engeltrudem constare putat, anathema ab excommunicatione majore nihil omnino differre. Erat autem Engeltrudis illa nobilissima femina, filia Matfridi Comitis; sed moribus admodum impudica, quæ Bolone Comite marito suo deserto corpus prostituerat, uti de eâ scribunt Regino Prumiensis annal. lib. 2. Hincmarus Remensis de divort. Lotharii & Thetb. interr. 22. & quest. 5. it. ad interrogationem Guntharii Archiep. Colon. tom. 2. ap. n. 38.

IV. Hanc eandem anathematis & excommunicationis majoris distinctionem innuere videtur Urbanus Papa apud Gratianum c. notandum 24. q. 3. dum ait in fin. Unde apparet liquido aliud esse excommunicationem, aliud, eradicationem. Qui enim excommunicatur, ut Apostolus ait, ad hoc excommunicatur, ut spiritus ejus salvus fiat in die Domini. Disciplina enim est excommunicatio & non eradicatio, nisi forte ex contemptu & superbia excommunicati proveniat. Hoc enim testimonio utitur Georgius Blacuellus Archiepresbyter à Clemente VIII. designatus & in Angliam missus, cum in carcere responderet, & excommunicationem à Pontifice in Principum capita factam nullos istiusmodi effectus edere aut inferre ostenderet, quibus seditionum & tumultuum ansa subditis dari posset. Alii verò, quos refert Covarruvias d. l. n. 8. eandem dicunt esse vim idemque vinculum anathematis & excommunicationis majoris & differre tantum quoad solennitatem & terrorem, eò quod anathematismus adjunctas habeat diras imprecationes & maledictiones atque execrationes publicas. Ista verò solennitates specialem olim excommunicationis formam, & singularem adeo speciem constituisse, non videtur probari posse, si quidem testimonia ex primitivâ Ecclesiâ peti debeant. Videatur dictum Hieronymi apud Gratianum c. audi. 11. q. 3.

V. Et si autem non negemus, circa excommunicationem, ut vocant, minorem pastoribus Ecclesiæ singulis liberiores competere potestatem, atque hinc inferant nonnulli, clavem istam ligantem, quæ in prohibitione ab usu Eucharistiæ occupatur, à quolibet pastore, sine præcitu aut prævia consultatione Consistorii aut presbyterii adhiberi & usurpari posse; quia tamen observatum fuit, sæpissimè eam ad offensusunculas privatas vindicandas, ob damnum exile etiam jumentis & canibus illatum, & ob furtum rei parvæ usurpari solitam fuisse, rectè idcirco in quibusdam Germaniæ provinciis, & in his terris Saxonici maxime, quibusvis Ecclesiæ ministris

inter-

interdictum fuit, ne quis sine jussu & consensu Consistorii Ecclesiastici quemcunque à communione Sacramentorum arceat, neve Consistorium ipsum sine praviâ causâ cognitione tale quid decernat. Et verò cujusvis judicio considerandum relinquo, utrum justa & sufficiens excommunicationis causa sit, si quando secularis Clerico non assurgat, aut perfunctorie nimis salutet, uti seculo VI. decrevit Concilium Matisconense II. c. 15. Si quidem ille secularis equo vehitur, clericusq; similiter, secularis galerum de capite auferat, & Clerico sincera salutationis munus adhibeat. Si vero Clericus pedes graditur & secularis vehitur equo sublimis, illicò ad terram desuat, & debitum honorem prædicto Clerico sincera charitatis exhibeat: ut DEUS, qui vera charitas est, in utrisq; letetur, & dilectioni suæ utrumq; adsciscat. Qui verò hæc, quæ Spiritu S. dictante sancita sunt, transgredi voluerit, ab Ecclesiâ, quam in suis ministris dehonorat, quamdiu Episcopus illius Ecclesiæ voluerit, suspendatur.

VI. Sed de excommunicatione minore nolumus nunc esse multum solliciti. Properamus ad majorem, quam dixi fieri per abscissionem à communione & coetu fidelium. Talem similem in usu habuerunt olim non Judæi tantum, sed gentiles etiam. De Druidibus enim eorumque disciplinâ refert Julius Cæsar lib. 6. de bell. Gall. quod refractariis & morem sibi non gerentibus aliorum commercio tam sacro quam profano severe interdixerint. Si quis, inquit, aut privatus, aut populus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicitur. Hæc poena apud eos est gravissima. Quibus ita est interdictum, ut numero impiorum ac sceleratorum habentur: ab iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemq; defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant; neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. His autem omnibus Druidibus præest unus, qui summam inter eos habet auctoritatem.

VII. Apud Judæos tres olim in usu fuisse memorantur excommunicationis species. Prima dicta fuit נִרְיָא i. e. remotio aut seclusio. Ea erat excommunicatio ab aliorum societate etiam Uxoris & domesticorum ad quatuor cubitos, durabatque per triginta dies, si resipisceret; sin minus, duplicabatur ad sexaginta vel etiam triplicabatur ad nonaginta dies. Quod si nec tunc ad frugem rediret & resipisceret, secundâ specie excommunicationis coerceretur, חֲרִיבָא dicta, quæ erat exclusio à coetu sacro seu synagoga cum maledictionibus ac diris ex Deut. XXVIII. Et hæc non nisi in coetu & congregatione, ut eò ignominiosior esset, fiebat à Decemviris. Tertia excommunicationis species appellabatur אֲנָתָה h. e. anathema seu execratio. Et hæc, quæ erat omnium gravissima, homo post tentatos priores gradus omnes, totaliter & finaliter soli divino judicio committebatur, ut eo periret, nec ad Ecclesiam reditus amplius pateret. Dericibus in his speciebus usurpari solitis, deque toto processu videri potest accuratissimus rerum Judaicarum enucleator Johannes Seldenus de Synedr. lib. 1. cap. 7. & 8.

seq. & de jur. nat. gent. & civ. lib. 4. cap. 6. 7. 8. ubi horrendam simul execrationis formulam Judæis recentioribus usitatam recenset.

VIII. Cæterum quando in antiquis Ecclesiæ canonibus *communione privari*, aut à *communione removeri*, aut à *communione alienus haberi* quis dicitur, non accipiendum id illico est, de excommunicatione tali, quâ quis aut ab usu Eucharistiæ, aut à cœtu fidelium excluditur, cum utique communio plures alias societatis alicujus species sub se comprehendat, & pro ratione rei, de quâ agitur, diversos significatus obtineat. De Clericis, qui sine Episcopi licentiâ & epistolâ ejus formatâ aut canonicâ, per regiones, oppida & Urbes vagantur, statutum fuit in Concilio Milevitano *can. 20.* Placuit, ut quicumq; Clericus propter necessitatem suam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Episcopo suo accipiat; quod si sine formatâ voluerit pergere, à *communione removeatur.* Item in Venetico *c. 5.* Clericis sine commendatitiis Episcopi sui epistolis licentia non pateat evagandi, & in omni loco, ad quem sine epistolis Episcopi sui, ut dictum est, venerint, à *communione habeantur alieni.* Et in Hispalensi II. *can. 3.* Qui eum susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam Ecclesiam remittendum elegerit, quamdiu eum restituat, *communione se privatum agnoscat.* Quis verò putabit, in his canonibus excommunicationem sive minorem sive majorem decerni, & sic vel Eucharistiæ usu vel cœtu fidelium abstinere debere Clericum literas sui Episcopi non ferentem? Imò verò communionem longè aliam subintelligi hic debere, ipsius delicti levitas arguit.

IX. Communio nempe in Ecclesiâ, de tali enim nunc nobis sermo est, vel generalis est & universalis, vel specialis & particularis. Illa est omnium fidelium inter se & cum capite hujus corporis mystico, quod est Christus. Talis enim communio nihil aliud est, quam ipsamet Ecclesia, quatenus unum corpus constituit. Specialis autem aut particularis communio diversimode se habet, prout sunt in corpore isto mystico distincti aliquot membrorum & certi ordines, quomodo in corpore naturali digiti suam in manu habent communionem. Et quia summa personarum ad Ecclesiam Christi pertinentium divisio hæc est, quod vel Laici in eâ sint, vel Clerici, summa etiam communionis divisio inde nascitur, quod Laica alia sit, alia Clericalis sive Ecclesiastica in specie ita dicta. Laica ferè una est & simplex, quæ proinde facit, ut Ecclesia dicatur communio sanctorum. Licet enim dona in sanctis sint differentia; tamen quod ad remissionem peccatorum & vitam æternam attinet, communio est omnium fidelium, qui communiter similiter & ex æquo omnes gratiâ DEI propter meritum Christi fide accipiunt remissionem peccatorum & vitam æternam. Per cognitionem enim Christi donata sunt nobis maxima & pretiosa promissa, ut per ea fideles efficiantur divinae consortes nature 2. Petr. I, 3. 4. Et hæc communio non ad

Lai-

Laicos tantum, sed ad Clericos etiam spectat, Laica tamen dicitur, ut distinguatur à Clericali, quippe quæ restrictior magis est, neque tam latè patet, ut perinde Laicis competat, quomodo Laica competit Clericis. Quanquam, uti in sequentibus audiemus, non tam ratione effectus, quam ratione formæ, specialem conditionem personæ denotet communio Laica, sicuti ea Clerico in pœnam injecta fuerit. Idque ex lege Ecclesiæ positivâ. Communio igitur quoad sacra est societas fidelium, cujus qui inter Laicos particeps, unâ cum eis consistebat, precabatur, Eucharisticam accipiebat. Et hoc integram cum Laicis communionem absolvebat; neque enim alia munia illi obibant. At præter hæc, si Clericos spectemus, qui ecclesiæ ministerio se addixerant, & in ejus κατὰ λόγον ἱερατικῶν descripti erant, suo loco & ordine liturgiam & alia officia peragebant, quorum ratione specialem ipsi inter se communionem habebant.

X. Clericalis istius communionis tot sunt genera & species, quot sunt ministrorum Ecclesiæ ordines & gradus. Ecce enim aliam inter se communionem habent Episcopi, aliam presbyteri, aliam diaconi, & sic porro. Et qui diaconus est, non debet sibi vindicare ea, quæ sunt Episcopi. Per consequens, si qui gradu motus fuisset, excidebat simul functione illâ, quæ gradui illi adhærebat, quæque communionem cum reliquis ejusdem gradus Clericis induxerat. Et in ipsis etiam illis gradibus pro ratione & qualitate rei gestæ vel omnino excidebat quis communione, vel ex parte tantum. Accidebat enim aliquando, ut Episcopus ipso toto gradu sui ordinis non privaretur, sed certis tantum ejus gradus officiis interdiceretur, dignitate, nomine & honore salvo; qui ipse, etsi πρῶτον Episcopi, & inter Episcopos reliquos etiam locum quandoque atque sessionem retinisset, propter imminutam tamen & amissam officii sui partem, non poterat dici, quod æquam cum reliquis Episcopis habuerit communionem. Idque in primis patet ex Concilio Nicænico *canone 8.* ubi Episcopus Novatianus, qui ad Ecclesiam orthodoxam redit, primus inter presbyteros sedere & vicariam operam præstare jubetur, servato tamen tum nomine tum honore Episcopi, si ita Episcopo loci placuerit. Et de Melitio Episcopo, qui Arii partes secutus fuerat, statuit Synodus Nicæna, ut is incivitate suâ maneat, nec ullam habeat aut manus imponendi aut eligendi potestatem, nec hujus rei causâ aut in vico aut in urbe ullâ compareat, sed nudum honoris sui nomen retineat; apud Socratem *lib. 1. cap. 9.*

XI. Tales certè, qui vel prorsus depositi erant ab officio, vel suspensi tantum, non poterant dici, quod essent in communionem Episcoporum. Quemadmodum è contrario, qui integrum suum sine imminutione gerebant munus, rectè κοινωνικοὶ dicebantur, h. e. ejusdem communionis, & quod sibi invicem communicarent, uti hoc vocabulum in hoc significato usurpatur

tur in epistolâ Synodicâ Concilii Constantinopolitani apud Theodori. lib. 5. hist. cap. 9. Quo modo etiam Ibas Episcopus Edessenus in Concilio Berytenfi dixit, sibi invicem communicatores fuisse, se & Cyrillum Alexandrinum, uti legitur in actis Concilii Calchedonenfis, act. 10. E contrario *ἀκκοινωνήτες* vocat Concilium Nicænum can. 16. Clericos illos, quibus sacra peragere prohibitum, sive, ut Theodorus Balsamon explicat, quibus non est permissum *συνεργεῖν*, ut simul sacrificent. In eâ enim, inquit, significatione non communicare accipitur, non autem in eâ, quæ est, in Ecclesiam non accedere, vel Sacramenta non participare. Et Johannes Zonaras ibidem: *Communio privationem h. l. eam intelligendam esse arbitror, quâ initiati videlicet iis sacra facientibus nullo modo communicare, sed eos in sacro ministerio penitus averfari jubentur: communionisq. nomine non sacrorum mysteriorum perceptionem, sed in sacris muneribus ac ministeriis unâcum iis, ad quos accedunt, obeundis societatem hîc à patribus reor esse significatam* Sc. Cæterum à communione, quæ inter ministros Ecclesiæ est, etiam literæ dicebantur communicatoriæ, nec recipiebantur literæ eorum, qui erant communione privati, uti id patet ex epistolâ Synodali h. ex Concilio Sardicensi ad Julium Episcopum Romanum scriptâ: *Tua autem excellens prudentia disponere debet, ut per tua scripta, qui in Sicilia, qui in Sardinia, qui in Italia sunt fratres nostri, quæ acta sunt & quæ definita cognoscunt, & ne ignorantes eorum accipiant literas communicatorias, id est, epistolia, quos iusta sententia redarguit. Perseverent autem Marcellus, Arbuanus & Asclepius nostrâ communione, quia obesse eis non poterat iniquum iudicium.* Omnes fratres & Coepiscopos nostros literis tuis admonere digneris, ne epistolia, id est, literas communicatorias eorum accipiant.

XII. Uti dixi, non omni illico excidebat communione, nec in maiorem illico aut minorem excommunicationem incidebat, qui communione ordinis & gradus privabatur. Perspicue id docet Canon Carthaginensis octogelimus in Cod. canon. Eccles. Afric. Item placuit, ut si quis de alterius monasterio repertum vel ad Clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterio maiorem monasterii constituerit Episcopus, qui hoc fecerit, à cæterorum communione se iunctus, suæ tantum plebis communione contentus sit, & ille neq. clericus neq. præpositus perseveret. Qui hîc à cæterorum Episcoporum communione se iungitur Episcopus, communione eorum, qui in diocesi suâ sunt, non excluditur. Eademque poena decernitur etiam iis, qui sine iustâ causâ ad synodum se non conferunt, can. 76. Ut adeo firmiter colligere liceat, quod, quotiescunque in antiquis Conciliis Clerici à communione se iungi debere dicuntur, toties id de Clericali communione intelligendum sit; sive jam omnimoda & perpetua depositio decreta dicatur, quæ & functionem omnem & ipsum etiam nomen atque titulum aufert, sive temporalis tantum, aut certæ functionis prohibitio. Illa enim Clericum in statum & numerum Laicorum redi-

redigit, sine ulterioris excommunicationis notâ; hæc verò statum & conditionem Clericalem conservat, & facit, ut restitui aliquando in pristinam functionem, qui ita exclusus fuit, & recuperare amissas officii partes queat. Nec verò Clericus unquam vel maiore vel minore excommunicatione punitus fuit, sed ut hæc locum haberet, in statum Laicorum prius eum redigere oportuit.

XIII. Græci eleganter distinguunt τὸ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ ἀφ' ὧν ἐξέρχεται, illud scilicet de Clericis delinquentibus, hoc verò de Laicis usurpando. Frequens horum vocabulorum usus occurrit in Canonibus, qui dicuntur Apostolici. In canone 25. dicitur: *Episcopus vel presbyter vel diaconus fornicationis, vel perjurii, vel furti convictus deponatur, & non separetur, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ μὴ ἀφ' ὧν ἐξέρχεται.* Can. 31. *Si quis presbyter, contempto proprio Episcopo seorsim collectas egerit, & alterum altare fixerit, deponatur κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, Laici autem separentur ἀφ' ὧν ἐξέρχεται.* Can. 42. & 43. *Episcopus, presbyter & diaconus aleis & ebrietati studens deponatur κατὰ τὴν ἐκκλησίαν; Subdiaconus verò, Lector & Cantor similia faciens ἀφ' ὧν ἐξέρχεται separetur.* Quod si crimen à Clerico commissum tam atrox fuisset, ut poena κατὰ τὴν ἐκκλησίαν non videretur sufficiens, tunc præter κατὰ τὴν ἐκκλησίαν etiam ἀφ' ὧν ἐξέρχεται decretus fuit, uti ostendit canon 28. *Si quis Episcopus vel presbyter vel diaconus justè ob manifesta crimina depositus, sibi aliquando creditum ministerium attingere audeat, ab Ecclesiâ omninò abscindatur, πάντα πᾶσιν ἐκ τῆς ἐκκλησίας.* It. can. 29. *Si quis Episcopus per pecunias banc sit dignitatem assecutus, vel presbyter, vel diaconus, deponatur & ipse, & qui eum ordinavit, & à communione etiam omninò excindatur, ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας πάντα πᾶσιν.* Et can. 30. *Si quis Episcopus secularibus Principibus usus, per eos Ecclesiâ adeptus sit, deponatur, & separetur, κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀφ' ὧν ἐξέρχεται.* Qui canones ostendunt, propter crimina nonnulla Laicos excommunicatione, Clericos verò depositione solum punitos fuisse, ne videlicet duplici poenâ afficiantur, uti ait d. canon 25.

XIV. Qui ita à ministerio & communione Clericali removebantur, laicæ tantum communionis participes erant, neque in ordinem Ecclesiasticum recipiebantur amplius. Quanquam enim Bellarminus & qui eum sequuntur, communionem Laicam in antiquis canonibus memoratam, interpretentur de communione sub unâ specie; ex collatione tamen locorum, quibus communionis Laicæ mentio occurrit, rectè ostensum fuit ab eruditissimis, amandari ad communionem Laicam, nihil aliud esse, quam Clericum propter crimen admissum ordine suo motum ad statum Laicum redigi. De solis enim Clericis & quidem delicto contaminatis, & de nullis aliis phrasibus hæc usurpata legitur. Et talis Clericus non quidem omnipenitus privatur com-

communione sacrorum; sed hæc tamen ei neque conceditur, neque restituitur aliter, quàm Laico; nec ipse propter hanc concessam vel restitutam alio loco vel ordine habetur, quàm Laico. Soli nempe Clerici propter commissæ flagitia gradu moveri & ad statum Laicum redigebantur, redacti in perpetuum in eo perseverare cogeantur, neque spem habebant restitutionis in pristinum statum. Si grauius quid commisissent, ipsâ quoque Laicâ communione privabantur, & veræ excommunicationi subiciebantur. Et tùm beneficium erat, gratiæque imputabatur, si sub vitæ finem ad Laicam communionem admitterentur. Pertinebat igitur communio Laica ad disciplinam Ecclesiasticam, neque Laicis unquam, sed solis Clericis infligebatur. Uti hæc omnia solidè exponit Gabriel Albaspinæus Episcopus Aurelianensis *lib. 1. observ. 4.* & qui eum sequitur Johannes Morinus *lib. 2. exercitat. 9.*

XV. Alia similiter solis Clericis irrogabatur pœna, quæ dicebatur communio peregrina, cuius qualitatem variè explicant Doctores. Videtur autem ex collatione canonum antiquorum id maximè concludi posse, communionem peregrinam non perinde, ut Laicam, Clericos in ordinem Laicorum coëgisse, & fecisse quidem, ut catalogo Clericorum expungerentur, Clerici tamen esse non desinerent, cùm rescribi in matriculam & dignitatem recipere potuerint. Id quod minimè licuit illis, qui in communionem Laicam redacti fuerant. Qui igitur communionem peregrinam damnati erant, corporis Clericorum partem non amplius constituebant, neque Clerici deinceps eis, ut Clericis, communicabant, tenebantur tamen in eos humanitatis officia exercere, & pro talibus habere, qui in pristinam dignitatem restitui facillè possent. Ratio denominationis videtur nata ex eo, quod Clerici peregrini olim, qui sine Episcopi sui literis formati advenissent, ad Ecclesiæ communionem non admitterentur, sed seorsim sumptibus Ecclesiæ in loco separato alerentur, ideò scilicet, quia de eorum statu & conditione non constabat. Id verò, quod ita ab initio tùm securitati Ecclesiæ, tùm honori Clericorum peregrinorum, quos penitus rejicere incivile erat, inservire debuit, traductum deinceps fuit in certum animadversionis ac disciplinæ genus, quo Clerici etiam non peregrini, ut in officio continerentur, puniti ad certum temporis spaciū fuērunt. Vid. Gabr. Albaspinæus *d. l. obs. 3.*

XVI. Hinc verò intelligere licet, quid sibi velint canones supra adducti, quando Clericum sine formatâ Epistolâ vagantem removeri à communionem jubent, nempe non accipi eos debere de excommunicatione in significato vulgari, quo exclusio à communionem Eucharisticâ aut cœtu fidelium denotatur, sed de tali privatione, quâ Clerici Ecclesiastici suis fungi officiis prohibentur. Patet id ex *canone 13. Concilii Chalcedonensis*, qui sic habet:

habet: Peregrinos Clericos & Signotas in aliâ civitate sine proprii Episcopi commendatitiis literis nusquam ullo modo ministrare, μηδὲ ὅλως μηδαμᾶ λειτουργεῖν. Itemque ex Concilii Antiocheni can. 3. Si quis presbyter vel diaconus vel quis omnino ex Sacerdotali ordine suam parœciam deferens, in aliam abierit, deinde omnino commigrans, in aliâ parœciâ multo tempore immorari conatur, ne amplius ministret, μήποτε λειτουργεῖν. Communione ergo qui ita privabatur Clericus, prohibebatur ille functione sui ministerii, non movebatur ordine, neque excludebatur usu eucharistiæ; sed pœna illa, suspensio magis erat ab officio, uti hodiè loqui solemus, quàm perfecta depositio.

XVII. Quibus ita sufficienter explicatis redeundum nobis est ad id, de quo dicere cœpimus. Nempe propositum nobis fuit de excommunicandi potestate, quousque & quatenus Episcopo competat, quidque circa eam observandum sit, nonnulla, postquam de potestate clavium egimus, subnectere. Anticipavimus autem dicere, excommunicationem in sensu famosiore non aliam denotare, nisi eam, quæ major aliàs à Doëtoribus communiter dici solet. Et de hac inprimis nobis nunc sermo erit, quandoquidem eam quasi propriam Episcopo faciunt Canonistæ, cum minorem etiam ab inferiori, qualis est plebanus, irrogari posse contendunt, per c. 3. §. de offic. jud. ordin. Et propterea excommunicatio illa major mucro Episcopi dicitur c. visis 16. q. 2. & bannus Episcopalis, in Synodo Triburiensi can. 8. ad imitationem banni secularis, quod condemnatum ab omni hominum consortio excludit, ita ut à nemine in clientelam fidem aut amicitiam recipi, ab omnibus verò impunè tam in persona quàm rebus offendi possit, de quo vocabulo videri potest Andreas Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 1.

XVIII. Non fuisse tamen potestatem hanc Episcopis propriam aut ab illis solis exercitam non tantum exinde constat, quod Salvator ipse principalis autor hujus potestatis eam omnibus Apostolis eorumque successoribus ex æquo dederit, uti ejus verba post alios explicat Beda in Matth. XVI. Hæc, inquit, potestas sine dubio cunctis datur Apostolis, quibus ab eo post resurrectionem dicitur generaliter, accipite Spiritum S. &c. nec non Episcopis & presbyteris; sed etiam ex praxi priorum temporum, quàm non minus presbyteris, quàm Episcopis, talis potestas concessa probari potest. Sanè Hieronymus & Chrysostomus suâ ætate non crediderunt, solis Episcopis potestatem excommunicandi competere. Ille enim in epist. ad Heliodorum his verbis utitur: Mibi ante presbyterum sedere non licet: illi, si peccavero, licet tradere me Satane in interitum carnis, ut Spiritus salvus sit in die Domini Jesu. Et in veteri quidem lege, quicumque Sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spiritali mucrone truncatur: aut ejectus de Ecclesiâ, rabido demonum ore discerpitur. Quæ verba anno DCCCXVI. repetiit & sua

F f f f

fecit

fecit Concilium Aquisgranense c. 97. Hic autem, scil. Chryloftomus *homil. 17. in Matth.* adhuc presbyter Antiochenis suis tales ex ambone ingessit minas: *Ego de cetero vobis, ne sacra hac vestibula ingrediamini, vetabo.*

XIX. De Theodosio juniore refert Theodoritus *Eccles. hist. lib. 5. cap. 37.* eum ab inferiore Clerico, quem professione monachum dicit, excommunicatum noluisse cibum capere prius, quam vinculis ab ipso illo, qui ligasset, solutus esset, nec contentum fuisse absolutione Episcopi. Inde verò, quod ad rem præsentem facit, infert Henricus Valesius, se non dubitare, quin, qui excommunicasset, presbyter fuerit. Sed & Ivo Carnotensis *epist. 156.* refert exemplum presbyteri, qui incendiarium excommunicaverat, & disputat, quousque ab excommunicato illo abstinere oporteat. Quæ disputatio prorsus esset inutilis & supervacanea, si propter defectum potestatis presbyteri excommunicatio omnino esset invalida. Et ut omnis dubitatio hæc de re tollatur, extat inter capitula Herardi Archiepiscopi Turonensis, quæ reperiuntur *tom. 3. Concil. Gall. à Jacobo Sirmondo editorum pag. 111. capitulum sive decretum sub n. 121. de his quos presbyter excommunicaverit, ut alius eos non recipiat.* Edita & promulgata sunt ista capitula anno Christi DCCCLVIII. Ex quibus constat, seculo adhuc nono æquam fuisse presbyteris atque Episcopis potestatem, & excommunicationem à presbytero factam ab Ecclesiâ reliquâ non minus reverenter habitam fuisse, quàm si ab Episcopo facta fuisset.

XX. De potestate hæc presbyteris competente nulla tùm fuit dubitatio. Modus autem procedendi improbari, nî fallor, potuisset, si quidem ad Christi præscriptum examinari debuisset. Quia enim Ecclesiæ dici debet, si quis refractarius & incorrigibilis fuerit *Matth. XVII, 17.* non utique erit in unius alicujus Clerici potestate, ut quis communionem Ecclesiasticam privetur, sed totius Ecclesiæ, necesse est, ut accedat consensus aut ratihabitio, & antequam is condemnatur, ut de crimine intentato à pluribus instituaturn cognitio. Nec poterit ergò vel presbyter, vel ipse etiam Episcopus, solus potestatem presbyterio reliquo & toti Ecclesiæ competentem exercere, & si hoc fecerit, alienam invadit provinciam, suosque excedit limites. Temperare mihi nequeo, quin hæc adscribam verba Marfilii Patavini, qui circa annum MCCCXXIV. in *defensore pacis part. 2. cap. 6.* excommunicationis processum, à quo ille peragi debeat, hunc in modum describit: *Et propterea dicendum, quod, licet ad tale iudicium promulgandum requiratur vox & assensio Sacerdotis, non tamen ad aliquem solum, aut tantummodo ad ipsorum Collegium pertinet iudicium coactivum & præceptum dare de excommunicandis aut absolvendis. Sed talem statuere iudicem, cujus videlicet sit reum punire ac examinare, judicare, absolvere aut condemnare, sic publicè diffamandum, aut à fidelium consortio praeidendum, pertinet ad fidelium universitatem in*

com-

communitate illa, in qua debet aliquis tali iudicio judicari, vel ad superiorem ipsius, vel ad concilium generale. Veruntamen debet examinatio criminis, si tale fuerit, propter quod debeat quis excommunicari nec ne, fieri per talem iudicem habito collegio Sacerdotum, aut ex eis peritorum determinato numero secundum leges positas aut consuetudines. Sacerdotes namque iudicio primæ significationis debent crimina judicare seu discernere, quibus secundum legem Evangelicam debet quis à fidelium prædici consortio, ne alios inficiat, quemadmodum medicus aut medicorum Collegium, iudicio primæ significationis, judicare habent de morbo corporali, propter quem debet quis, ne alios inficiat, ut leprosus ab aliorum consortio separari. Et rursum debet esse crimen huiusmodi, quod certo testimonio probari possit per aliquem fore commissum. Et propterea, sicut non ad medicum quenguam, aut ipsorum tantummodo collegium, iudicium seu iudicem, cuius est coactiva potestas expellendi leprosos, statuere pertinet, sed ad civium fidelium universitatem aut ipsorum partem valentiorē: Sic quoque propter animæ morbum, ut crimen notorium expellendorum à communi consortio, iudicium aut iudicem, cuius sit horum coactiva potestas, ad nullum Sacerdotem solam, aut ipsorum tantummodo Collegium statuere pertinet in communitate fidelium, quanquam ex ipsorum consilio debeat tale iudicium procedere, --- secundum tamen probationes inductas, & si per testes convictus fuerit, & tale fuerit crimen, propter quod debeat excommunicari, in quo solo stari debet iudicio Collegii Sacerdotum, aut sanioris partis illius, tunc per supra dictum iudicem à fidelium universitate illius loci statutum ad hoc, debet sic criminosus excommunicandus per sententiam nunciari. Et fieri debet executio talis sententiæ voce Sacerdotis &c.

XXI. Transiit tamen successu temporis exercitium huius potestatis, uti alia ferè omnia negotia Ecclesiastica, ad Episcopum, si ve quod negligenter esset Ecclesia reliqua in hoc jure suo tuendo, si ve quod Episcopi quibuscunque artibus id sibi proprium facerent, & valentiores essent, quam ut cuiquam resistere ipsis liceret. Sæpè tamen presbyteri adhuc eo jure uti sunt, ita ut Canonistæ, qui potestatem illam soli Episcopo competere malent, coacti sint distinguere inter excommunicationem, quæ fit cum solennitate, & quæ sine eâ, illam Episcopo soli, hanc reliquis etiam prælatis vindicantes. Panormitan. in 2. not. ad c. cum in Ecclesiis &c. de major. & obed. Communitè verò solent iidem potestatem hanc tribuere Clericis illis, qui jurisdictionem habent, quandoquidem eam non ad ordinem referri debere dicunt, sed ad jurisdictionem. Goffred. de Trano ad tit. de sentent. excomm. num. 8. Sed quæso ego, qualem Apostolos dicamus habuisse jurisdictionem, cum excommunicarunt nefarios & flagitiosos? Omni sanè jurisdictione & potestate externâ ἀρχιδικαστικὴν tum temporis caruit Ecclesia: & excommunicatio tota erat poena spiritualis ad finem spirituales obtinendum directæ, & ex potestate clavium proveniens. Quanquam enim

jurisdictionis aliquam haberet speciem & cum illâ quodammodo conveniret, vi tamen cogendi & coercendi erat destituta, ita ut nisi sponte sententia excommunicationis paruiſſet excommunicatus, nihil haberet Ecclesia amplius, quo eum cogeret. Si qua igitur coactione & vi externâ excommunicatus ad obsequium compulſus fuit, id aliunde & ex potestate ſeculari ortum habuit. Atque hinc non malè diſtinxit Johannes Seldenus de *Synedr. l. 1. cap. 9. in fin.* inter ſtatûs, qualiter ſe habuerint olim ſive Judæi, ſive Chriſtiani, de utriſque enim idem fert judicium, ita, ut ſi ex permiſſione Imperatorum Gentilium imperio aliquo & regimine proprio gauderent, jurisdictionis aliqua portio ad excommunicationem ſuſtinendam traheretur; ſin minùs, ex pacto tantum & reverentiâ quâdam excommunicatum paruiſſe ait, inobedientem autem citra violationem Legum de vi publicâ & privatâ, cogi non potuiſſe. Quâ ratione autem brachium ſeculare adverſus excommunicatos potestate Eccleſiaſtica ſubvenerit, intelligi poteſt ex conſtitutione Lotarii, quæ extat in legibus Longobardorum *lib. 2. tit. 55. n. 1.*

XXII. Dum ita excommunicatio non ſubſtitit in terminis cenſuræ Eccleſiaſticae, ſed in civilem quaſi degeneravit pœnam, & Clerici ſibi eam propriam fecerunt, quâ intemperantiùs eâ nonnunquam atque perversè & improbè ad bonorum peſtem utebantur, noluerunt Principes ſuo deeſſe officio; ſed cum illi præcipuam quaſi communionis Eccleſiaſticae partem conſtituerent, indignè tulerunt, Eccleſiæ reliquæ judicium competens ereptum fuiſſe. Suarum ergo partium eſſe duxerunt, ut fibulam lege publicâ injicerent huic Clericorum potestate, ne temerè atque inconſultè eâ uterentur, neve iniquâ excommunicationis ſententiâ innocentes percellerent deinceps. Eam in rem proſtat conſtitutio Juſtiniani, *novell. 123. c. 11.* Omnibus autem Episcopis & presbyteris interdicoſus ſegregare aliquem à ſacra communione, antequam cauſa monſtretur, propter quam ſanctæ regulæ hoc fieri jubent. Si quis autem præter hoc à ſanctâ communione quenquam ſegregaverit, ille quidem qui injuſtè à communione ſegregatus eſt, ſolutus excommunicatione à majore Sacerdote, ſanctam mereatur communionem; Qui verò aliquem à ſanctâ communione ſegregare præſumpſerit, modis omnibus à Sacerdote, ſub quo conſtitutus eſt, ſeparabitur à communione, quanto tempore ille perſpexerit, ut quod injuſtè fecit, juſtè ſuſtineat &c. Repetiérunt eam Juſtiniani conſtitutionem circa annum Chriſti DCCCXXXVIII. Leo & Conſtantine Imp. in *ἐκλογῇ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ*, quæ habetur in jure Græco-Rom. part. 2. pag. 79. tit. 9. num. 5. item Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus in *nomocan. tit. 9. cap. 9.* & Michael Actaliata in *Synopſ. tit. 3.*

XXIII. Juſtiniani hanc conſtitutionem ſecuti in Occidente Karolus M. & Ludovicus Imp. edixerunt, ne excommunicationes paſſim & ſine cauſâ fiant, *lib. 1. capitul. 142.* lidem, qualiter ſe gerere debeant excom-

muni-

municati, lege publicâ præscripserunt, lib. 5. cap. 42. & addunt tamen: *Quod si aliquis se reclamaverit, quod injustè sit excommunicatus, licentiam habeat ad metropolitanum Episcopum venire, ut ibidem secundum Canonicam institutionem judicetur, & interim suam excommunicationem custodiat.* Cum vero alibi sub Ludovici regimine defuisset ferè excommunicationis processus, ipsi agnovèrunt Episcopi congregati, ab Imperatore impetrandum esse, ut ille restitueretur. Sic enim legitur in addit. 3. ad capitul. c. 23. *Pœnitentiam agere juxta antiquam Canonum institutionem in plerisq; locis ab usu recessit: & neq; excommunicandi neque reconciliandi antiqui moris ordo servatur. Ut à domno Imperatore impetretur adiutorium, qualiter si quis publicè peccat, publicâ multetur pœnitentiâ & secundum ordinem canonum pro merito suo excommunicetur & reconcilietur.*

XXIV. Inter constitutiones Karoli Calvi, quas collegit Goldastus tom. 2. Constitut. Imper. extant pag. 34. ejusdem literæ ad Papam Johannem de presbyteris delinquentibus, qualiter judicari debeant. In illis de excommunicatione temerè haud raro suscepta cap. 26. hæc leguntur verba: *Suggerendum etiam vestræ summæ auctoritati necessarium credimus, ut de quorundam Episcoporum coercendâ inconsideratione alios decreto generali instruente cautos efficiatis, ut quorum debent esse matura & perpensa judicia, non sint precipites in proferendis sententiis, nec facile ac indiscretè, neq; aliter, nisi juxta sanctarum Scripturarum tramitem traditionemq; majorum & pro evidentibus culpis quemcumq; à communione corporis & sanguinis Domini DEI nostri Jesu Christi, in quibus post unicum baptismum præcipue humanæ salutis reconciliatio & summa consistit, pro suis injuriis vel animi sui motibus ac iracundiâ separent &c.* In fine adducit Carolus legem Justiniani supra ex novellâ 123. prolatam, ut Pontificem commonefaciat Imperatoriæ potestatis qualem ille, ut compesceret Episcoporum proterviam, antehac exseruerit, tacitè innuens, sibi eandem competere potestatem, si Pontifex officio suo defungi nolit. Videntur autem tùm temporis, cùm hæc scriberet Karolus, Episcopi parum memores fuisse decreti sui, quod jam ante in Concilio Meldensi & Parisiensi fecerant, quodque in Sparnaco Villâ Remensis Ecclesiæ cum primoribus suis approbaverat Karolus sub num. 7. Id enim tale erat: *Ut nemo Episcoporum quemlibet sine certâ & manifestâ peccati causâ communione privet Ecclesiasticâ. Anathema autem sine consensu Archiepiscopi aut Coepiscoporum, prolata etiam Evangelicâ admonitione nulli imponat, nisi unde canonica docet auctoritas, quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.*

XXV. Circa idem tempus in Comitibus Confluentanis, quibus interfuerunt etiam Episcopi decem, recessus, uti vocatur, factus est inter Reges Francorum, Ludovicum II. Regem Germaniarum & Slavonarum, Carolum II.

lum II. Regem Galliarum, Ludovicum Imperatorem Romanorum & Regem Longobardorum, Lotharium Regem Lotharingæ, & Carolum Regem Burgundiæ atque Provinciæ. Recessus iste habetur apud Goldastum tom. 1. *Constit. Imperial. pag. 192.* atque in eo artic. 6. hunc in modum conventum fuit: *Ut nemo Episcoporum hominem peccantem ab Ecclesiâ Christianâ alienet, donec illum secundum Evangelicum præceptum, ut ad emendationem & pœnitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans si commonitus inobediens & incorrigibilis permanserit, & ad emendationem redire noluerit, Regiam & Reip. potestatem per se ipsos & per ministros suos adeant, ut constringatur & ad emendationem & pœnitentiam peccator redeat. Qui etiam si ita ad correctionem perducere nequiverit, tunc secundum Leges Ecclesiasticas medicinali separatione communionis Ecclesiastica segregetur.*

XXVI. Neque aliter processum excommunicationis in Regno suo observari voluit Henricus II. Rex Anglorum, nisi ut prius in iudicio Regio constitueretur, utrum, qui de crimine accusatus esset, pœnam istam promeritus fuerit. Sic enim convocatis Episcopis & proceribus Regni in Comitibus Clarendonensibus constituit ille apud eundem Goldastum tom. 3. c. 7. Nullus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum ministrorum ejus excommunicetur, nec terra alicujus illorum sub interdicto ponatur, nisi prius Dominus Rex, si in terrâ fuerit, conveniatur, vel justitia ejus, si extra Regnum fuerit, ut rectum est, de ipso faciat: & ita id, quod pertineat ad Curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo, quod spectabit ad Ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem tractetur. Consuetudines vocantur diu jam ante receptæ, quæ in Synodo illâ Clarendonensi renovatæ & confirmatæ fuerunt. Quas quidem à Guilielmo Normanno sive Conquæstore primum in Angliam propagatas fuisse probabile est. In Normanniâ enim non licuit quenquam Officialem Regium sine Regis consensu excommunicatione percellere. Et obtinisset etiam in Angliâ tale decretum, nisi Thomas Cantuariensis Pontifex Romanum Alexandrum III. instigasset, ut illud ceu libertati Ecclesiæ adversum damnaret.

XXVII. Quæ omnia sufficienter ostendunt, ad Principis curam pertinere, ut ab Episcopis circa excommunicationes modus observetur, neve in quemcunque pœna ista tam gravis temerè decernatur. Quàm faciles enim fuerint non Episcopi tantum, sed ipsi etiam Pontifices Romani in execrationibus, publicis & dirarum obnunciationibus, omnis temporis historia loquitur. Et poterunt videri de ejusmodi corruptelis gravamina Principum Germaniæ, quæ adversus Sedem Romanam ac totum Ecclesiasticum ordinem in Comitibus Norimbergenfibus Oratori Pontificio fuerunt exhibita sub num. 34. 35. 36. Levisima sæpè ex causâ, & cui tollendæ sufficere potuisset brachium seculare, pœna ejusmodi inflicta fuit, ideò tantum, quod brachio seculari & superioris potestatis exer-

exercitio uti nollent Episcopi. Servitia debebant nonnulli ex casamento, seu feudo, quod tenebant & recognoscebant ab Ecclesiâ Carnotensi. Illa verò quia præstare recusaverant, his eos denunciationibus atque minis insectabatur Episcopus Fulbertus *epist. 19.* Voco vos & admoneo, ex parte DEI & sancte Mariæ & nostræ, ut infra proximum pascha veniatis ad nos, aut nostrum servitium facere, aut de vestris casamentis legitimam rationem reddere. Quod si non feceritis, excommunicabo vos, propter contumeliam vestram, & interdicam, ut non audiatis divinum officium. Nec vivi recipiatis communionem, neq. mortui sepulturam. Quin etiam castellum Vidocinium & territorium ejus anathematizabo, ut in eis divinum officium non celebretur, neq. mortuus sepeliatur: postea verò ipsa Casamenta, quæ tenetis, aut uni aut pluribus dabo, ultra etiam vobiscum de illis non concordabo. Apud Petrum Blesensem *epist. 73.* indignatur Richardus Archiepiscopus Cantuariensis in Clericos occisores non animadverti severius cum in fures rei licet minimæ acerbior pœna constituta sit: Si capra, inquit, si ovicula furto sublata sit, vel occisa, in hujus rei autorem, si lateat, sententia excommunicationis emittitur; convictus verò aut confessus furcarum patibulo deputatur.

XXVIII. Quis verò non indignetur, propter capram, propter oviculam furto subreptam, propter servitia denegata tantam illicò intentari pœnam, dirisque deprecationibus ita defigi refractarios? Non arbitror, tam felicem eo tempore fuisse Galliam, ut nulli judici nec ordinario nec delegato excommunicationis aut interdicti sententiam proferre liceret in terram Regis absque speciali mandato Sedis Apostolicæ; quale privilegium deinceps à Pontifice Romano accepit, uti id aliud agendo commemorat Petrus de Marca *de concord. sac. & imp. lib. 4. cap. 10. n. 7.* Non certè tam audacter & apertè minas suas jactitasset Fulbertus. Et quis verò negaret, intercedere debere hoc casu auctoritatem Principum, ne inolentiùs suâ potestate abutantur Episcopi? Justè igitur animadversum fuit in Archiepiscopum Tholosanum, postquam is excommunicationis fulmina vibrasset in officiales Regios, quod illi Clericum carceri inclusum tradere nollent, ut Archiepiscopus retractaret omne, quod actum fuisset, excommunicatos absolveret, & tota acta prorsus perimeret & aboleret, uti refert Joh. Paponius in *arrest. Franc. lib. 1. tit. 4. n. 9.* ubi & alterius arresti mentionem facit promulgati adversus Episcopum Castrensem, qui, quod à Parlamento Tholosano ad collationem pro reparandâ Ecclesiâ condemnatus esset, ipsam totam Curiam excommunicaverat. Coactus igitur fuit ille excommunicationem suam revocare, indictâ simul mulcta duorum millium coronatorum ad Regis palatium instaurandum.

XXIX. His ita expositis, ordinis ratio postulat, ut videamus, qui excommunicari justè possint & debeant. Ubi quidem duo semper attendere oportet.

oportuit requisita. Primum, excommunicationis fulmine facinorosos tantum & incorrigibiles percelli debere. Secundum, debere eos esse & domicilium suum habere in parochia ejus, qui excommunicationem intonat. De primo plurimæ extant Patrum & Conciliorum sententiæ. Leonis I. Pontificis Romani hæc est in epist. 89. quam scripsit ad Episcopos provincie Viennensis: *Nulli Christianorum facile communicatio denegetur: nec ad indignantis fiat hoc arbitrium Sacerdotis, quod in magni reatus ultionem invitus & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis.* Cognovimus enim pro commissis & levibus verbis quosdam à gratia communionis exclusos, & animam, pro qua Christi sanguis effusus est, irrogatione tam sevi supplicii sauciatam & inermem quodammodo, exutamque omni munimine, diabolicis incursionibus, ut facile caperetur, objectam. Certè, si quando causa talis emergerit, ut pro commissi criminis qualitate aliquem justè faciat communionem privari, is tantum pœnæ subdendus est, quem reatus involvit, nec particeps debet esse supplicii, qui consors non docetur fuisse commissi &c.

XXX. Idem decrevit Concilium Aurelianense V. c. 2. *Ut nullus Sacerdotum quenkum recte fidei hominem pro parvis & levibus causis à communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui Patres ab Ecclesia arceri iusserunt committentes.* Idem etiam Meldens. c. 56. cujus verba supra adduximus, & quia penetrantia sunt, nunc repetimus: *Ut nemo Episcoporum quemlibet sine certâ & manifestâ peccati causa a communione privet Ecclesiasticâ. Anathema autem sine consensu Archiepiscopi aut Coepiscoporum, prelatâ etiam Evangelicâ admonitione nulli imponat, nisi unde canonica docet auctoritas: quia anathema æternæ est mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non potuerit corrigi.* Rectè dicit, excommunicari debere tantum illum, qui in flagitio permanet, & aliter non potest corrigi. Cum enim omnium acerbissima hæc sit pœna, quâ scil. à Christi fidelium consortio quis sejungitur, quâ DEI patrociniū, & pastoralis cura prorsus denegatur, quâ excommunicatus Satanæ potestati subjicitur, ut ille tyrannidem suam in eum exerceat & ferocissimi Leonis instar miserandam ejus animam discerpant & voret, quis erit tam immanis & ab omni humanitate alienus, qui velit peccantem, de quo spes emendationis superest, in stygium carcerem conjicere, & æternis Satanæ suppliciis committere?

XXXI. Quocirca recte monet Concilium Agathense c. 3. *ut Episcopi, si sacerdotali moderatione postpositâ innocentes, aut minimis causis culpabiles, excommunicare præsumpserint, & ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerint, à vicinis Episcopis cujuslibet provincie literis moneantur: & si parere noluerint, communicatio illis usque ad tempus Synodi à reliquis Episcopis non negetur; ne fortasse ad excommunicatoris peccatum excommunicati longo tempore morte præveniantur.* Legitur apud Gratianum c. Episcopi 11. q. 3. Hoc enim erat reme-

remedium, quo corrigi poterat, si circa excommunicationis processum affectibus indulgisset Episcopus. Idque jam ante ex præscripto Concilii Nicæni can. 5. invaluerat, quo statutum fuit, ut de iis qui à communione segregati sunt, sive Clericorum sive Laicorum sint ordinis, ab Episcopis, qui sunt in unaquaq; provinciâ, valeat sententia secundum canonem, qui pronunciat, eos qui ab aliis ejecti sunt, non ab aliis admittendos. Examinetur autem, numquid vel similitate vel contentione vel aliquâ ejusmodi Episcopi acerbitate, congregatione pulsi sint. Ut hoc ergo convenientem examinationem accipiat, rectè habere visum est, ut singulis annis in unaquaq; provinciâ bis in anno Synodi fiant, ut cum omnes provincie Episcopi in eundem locum communiter conveniant, ejusmodi questiones examinentur. Eoque pertinet simile decretum Concilii Sardicenis can. 14. Si inveniatur quis Episcopus ad iram propensus, quod quidem ab ejusmodi homine abesse debet, & adversus presbyterum vel diaconum citò commotus, eum ex Ecclesiâ ejicere voluerit, providendum est, ne is repente condemnetur, & communione privetur. Omnes Episcopi dixerunt: Qui ejicitur potestatem habeat confugiendi ad Episcopum metropolis ejusdem provincie; si autem Metropolitanus abest, ad finitimum concurrendi & rogandi, ut suum negotium accuratè examinet &c.

XXXII. Interim tamen, dum pendebat judicium, non debebat contemni aut insuper haberi excommunicatio, sive ab ipso excommunicato, sive ab aliis eidem communicare solitis. De excommunicato statutum fuit in Concilio Vernensi c. 9. his verbis: Quod si aliquis se reclamaverit, quod injustè sit excommunicatus, licentiam habeat ad Metropolitanum Episcopum venire, & ibidem secundum Canonicam institutionem dijudicetur, interim suam excommunicationem custodiat. De aliis verò ei communicantibus, in specie de Episcopis, Concilii Arausici I. c. 11. extat decretum: Placuit in reatum venire Episcopum, qui admonitus de excommunicatione cujuscunque, sine reconciliatione ejus, qui excommunicavit, ei communicare præsumperit, ut integra omnia, si reconciliatio intercesserit, de justitiâ vel de iniquitate excommunicationis, proxime Synodo referrentur. Itemque generalis Callisti Pontificis sententia apud Gratianum c. excommunicatos 11. q. 3. Excommunicatos quoscunque à Sacerdotibus nullus recipiat ante utriusque partis examinationem justam, nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec ave eis dicat &c. Optimè Gregorius homil. 26. in Evang. Utrum justè an injustè obliget Pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui subest, & cum injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis sue sententiam ex aliâ culpâ mereatur. Pastor ergo vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injustè, nec pastoris judicium temerè reprehendat: ne & si justè ligatus est ex ipsâ tumide reprehensionis superbia culpa, quæ non erat, fiat. Hæc verò omnia accipienda sunt de casu, quando de justitiâ ipsius causæ dubitatur, non verò quando defectus potestatis & autoritatis

Gggg

ritatis

ritatis in excommunicante certus est. Vid. Severin. Binius tom. 1. Concil. pag. 141. aut causâ notoriè injusta subest.

XXXIII. Solebant jam olim, qui in hæresin prolapsi erant, fulmèn hoc in orthodoxos evibrare, & mutata scenâ, quod veræ Ecclesiæ adversus contumaces hæreticos competeat, animadversionis genus sibi vindicare, sed quod propterea, quia falsæ causæ patrocinabatur, contemptui erat, & nihili omnino æstimabatur. Eleganter Photius Patriarcha Constantinopolitanus epist. 115. Erat olim terribile anathema & fugiendum, nempe cum a veritatis præconibus, contra reos & improbos ferebatur; ex quo verò audax & impudens Alastorum quorundam vesania contra leges omnes divinas, humanas, contra omnem rationem Græcam, barbaram, ipsorum anathema in propugnatores orthodoxæ pietatis jaciatur insolenter, & furores barbaricos, ecclesiasticas transgressiones magnâ contentione habendas contendunt, è vestigio illud formidandum & omnium suppliciorum extremum, in fabulam & ludibrium evasit: potius Viri pii illud exoptaverint; non enim sententiæ per audacissimos veritatis hostes lata pœnas saltem Ecclesiasticas formidabiles facit, sed reatus eorum in quos intorquentur &c.

XXXIV. Ut maximè verò Episcopo aut presbytero, cui jus excommunicandi competit, de crimine à parochiano suo commissio constet, idque tam atrox sit, ut universas in se comprehendat culpas, & improbitates omnes superet, nisi tamen publicè cognitum id sit, non debet terribili hoc excommunicationis fulmine in istud animadvertere. Quid enim si exprivatâ delinquentis confessione id ei cognitum fuerit, omnibus aliis inscientibus? An putabimus, minùs rectam & parum excusatam esse prælati conscientiam, nisi diris omnibus & severissimâ execratione peccatorem devinciat? Imò verò placet sententia Ivonis Carnotensis, qui epist. 186. Laurentio Monacho tale suggerit consilium: *De his qui criminalia peccata occultè confitentur, nihil melius respondere possum, quàm quod B. Augustinus in quiddam epistolâ scribit: nos à communione nullum suspendimus, nisi accusatum publicè atq; convictum, vel sponte confessum similiter publicè. De manifestis autem manifesta sententia est: quia qui manifestè peccarunt, manifestè sunt arguendi, & publicâ pœnitentiâ sunt corrigendi. Dicendum est tamen eis non præcipiendo, sed consulendo, ut seipsos ab officiis Ecclesiasticis suspendant, vel à Sacramentorum communione abstineant: quia tali humilitate & pœnitentiâ veriùs agitur, & salus reparata tutius munitur.* Modum hunc jam olim præscripserat Concilium Valsense l. c. 8. cujus verba compilationi suæ inseruit Gratianus c. si tantum 6. q. 2. Sed & statuit insuper Concilium Carthaginense VII. c. 5. ut eo magis coërceret Episcopos, ne temerè procederent, ipsos tales Episcopos, qui sine causâ aliquem excommunicant, communione reliquorum Episcoporum exclusos esse debere. Verba in Codice canonum Ecclesiæ Africanæ c. 132. & 133. ita habent: *Item placuit, ut si quando Episcopus dicit aliquem sibi* solâ

soli proprium crimen fuisse confessum, atq. ille neget & pœnitere noluerit, non putet ad injuriam suam Episcopus pertinere, quod illi soli non creditur, etsi scrupulo propriæ conscientie se dicit neganti nolle communicare. Quamdiu excommunicato non communicaverit suus Episcopus, eidem Episcopo ab aliis non communicetur Episcopis: ut magis caveat Episcopus, ne dicat in quenquam, quod aliis documentis convincere non potest.

XXXV. De altero, quod scil. Episcopus neque extra diœcesin suam quenquam, neque peregrinum aut extraneum aliquem diœcesi suæ non subjectum, ut maxime in diœcesi suâ repertus fuerit, excommunicare queat, nota est Callisti Pontificis apud Gratianum c. nullus 9. q. 2. sententia: Nullus alterius terminos usurpet: nec alterius parœcianum judicare vel ordinare aut excommunicare præsumat: quia talis judicatio vel ordinatio, aut excommunicatio vel damnatio nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullius alterius judicis nisi sui sententia tenebitur aut damnabitur. Unde & Dominus in deuteronomio loquitur dicens: Non transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui. Sed nec metropolitano quidem, quanquam is superior sit, & in sua provinciâ comprehensas diœceses sibi subjectas habeat, extra parochiam suam, cujusquam suffraganei parochianum excommunicare licet, nisi comprovincialis ille Episcopus consentiat. Sic enim pergit Callistus: Nullus autem Primas vel Metropolitanus, diœcesani Ecclesiam vel parochiam, aut aliquem de ejus parochiâ præsumat excommunicare vel judicare, vel aliquid agere absq. ejus consilio vel judicio. -- Si quis metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam, sine consilio ac voluntate omnium comprovincialium Episcoporum, extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit: & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Eoque pertinent omnes illæ constitutiones, quæ Episcopo extra diœcesin suam nihil quicquam juris concedunt aut permittunt, inter quas eminet decretum Concilii Constantinopolitani, can. 2. Idcirco, quando in antiquis canonibus de excommunicatis fugiendis agitur, plerumque illi ita describuntur, ut intelligantur excommunicati à propriis Episcopis, ὡς τὸ ἰδίῳ Ἐπισκόπῳ ἀνεῳγμένῳ, uti videre licet Concil. Antiochen. can. 6. Nicen. c. 5. Sardicenf. c. 16. Capitular. Karoli M. lib. 1. c. 1.

XXXVI. Hinc verò rectè reprehendit Hincmarus Remensis Archiepiscopus Hincmarum Laudunensem cap. 3. quod aliorum Episcoporum parochianos propriâ autoritate excommunicaverit: Causâ, inquit, injuriarum tuarum, meos & aliorum primatum atque Episcoporum diversarum provinciarum parochianos, non confessos neque convictos de aliquo crimine in parochiâ tuâ vel alicubi admissis, sine meo vel eorum ad quorum curam pertinebant consensu, contra divinas & humanas leges anathematizare, & ab omni omnium Christianorum societate alienare præsumpsisti. Unde multos scandalizasti & maximum

Gggg 2

scanda-

scandalum non solum Ecclesiæ, sed & Regi ac Regno intulisti, cum Lex prohibeat, ut per alienam messem transiens falcem non mittas, sed manu spicas conteras & manduces &c. Ex quibus verbis simul colligo, licuisse excommunicare parochianum, si Episcopi, cujus ille parochianus erat, accessisset consensus. Tum enim ipse ejus Episcopus excommunicasse credebatur.

XXXVII. Regulariter igitur non excommunicatur, nisi subditus, isque ab illâ particulari Ecclesiâ, in quâ deliquit. Ex consequenti tamen fit, ut excommunicatus ab unâ Ecclesiâ à communione reliquarum omnium exclusus censeatur, uti postea dicam. Sed & fieri potest, ut, quemadmodum in seculari foro delinquens etiam illic loci, ubi deliquit, puniri potest, Dd. ad l. 1. C. ubi de criminib. ag. op. ita etiam excommunicetur in loco delicti, qui crimen aliquod atrox commiserit, ut maximè ille ex alienâ sit diocesi. In quam sententiam ex Concilio apud Compendium Gratianus c. placuit 6. q. 3. hoc refert decretum: *Placuit pro communi utilitate, ut nullus Episcoporum graviter ferat, si ejus parœcianum pro depredationis causa alter Episcopus excommunicaverit.* Itemque aliud ibid. ex Concilio Meldensi: *De illis autem, qui intra parœciam beneficium aut hereditatem habent, & alterius Episcopi parœciani sunt & de loco ad locum iter faciunt, & rapinam & depredationes peragunt, placuit, ut excommunicentur, nec ante ex parœciâ exeant, quam quæ patrârunt dignè emendent &c.* Quemadmodum etiam jure civili latrones, ubicunque reperti fuerint, supplicio capitis affici possunt, l. 2. C. quand. lic. unicuiq. sine jud. se vind. Quâ ratione, si hæreticus aliquis extraneus miscuerit se gregi, poterit Episcopus gregi illi præpositus eum segregare, & communione suâ excludere, ad præservandas scilicet oves sibi commissas, & damnum inde resultans avertendum.

XXXVIII. Cæterum in Latinâ Ecclesiâ propter universalem Pontificis Romani episcopatum, quem credunt, etiam ille extra diocesin suam excommunicandi facultatem habere censetur, qui à Pontifice delegatam sustinet potestatem. Ita namque Ivo Carnotensis Puteacensem dominam ejusque milites propter injurias Carnotensi Ecclesiæ illatas, ex potestate delegatâ excommunicavit. Et quanquam Aurelianensis Episcopus, in cujus diocesi illa domicilium suum habebat, plenam in Capitulo Aurelianensi causæ cognitionem obtulisset, noluit tamen Ivo hoc admittere, sed in suâ Ecclesiâ, h. e. Carnotensi eam audiri voluit, additâ ratione, quod quæque negocia in locis, in quibus orta sunt, primum sint discutienda. epist. 75. Quod omnino conveniens est axiomati juris civilis, in l. 30. ff. de judic. Provocat autem Ivo ad potestatem sibi à Pontifice concessam, dum ait: *Cum illa potestas hoc concesserit, cujus est de omni personâ & de omni Ecclesiâ judicare.* -- Quia & ego ad præsens non privabor apostolico munere, quod accepi. Et epist. seq. 76. Apostolicâ autem auctoritate à nobis eam esse excom-

muni-

municatam, exemplar Apostolicarum literarum, quod vobis transmissi, declarabit.

XXXIX. Suprà dixi, propter delicta aliqua Clericos solà depositione aut remotione punitos fuisse, propter quæ Laici excommunicatione majore notari solebant. Id tamen perpetuum non fuisse, sed pro diversitate temporum variasse, veterum, quæ extant, docent monumenta. Adduxi canonem Apostolicum 25. in quo statutum fuit, *Episcopum aut presbyterum fornicationis convictum, deponi, non verò segregari debere.* At vero in Concilio Neo-Cæsariensi can. 1. placuit, *ut presbyter fornicationis convictus penitus extrudatur, & ad poenitentiam deducatur.* Rursus in Basilii ad Amphilochem canonibus n. 32. Clerici, qui ad mortem peccant, *de gradu quidem defici juben- tur, à Laicorum autem communione non arcentur.* Aliquando severius in Clericos, quàm in Laicos animadversum fuisse colligitur ex Socratis *hist. lib. 7. c. 25.* ubi refertur colloquium Attici Episcopi Constantinopolitani, & Asclepiadis Novatianorum Episcopi. Dixerat Atticus: *Ego Novatum quidem laudo; Novatianos verò non probo.* Turbatus hoc dicto Asclepiades: *Quomodo, inquit, hoc dicis Episcopo?* Cui Atticus: *Ego, inquit, illum laudo, quod cum iis, qui sacrificaverant, communicare noluerit, idem enim & ipse fecissem; Novatianos verò minime probo, qui ob levia delicta Laicos à communione excludunt.* Ad hæc Asclepiades ita respondit: *Præter sacrificium idolorum sunt & alia multa peccata ad mortem, ut loquuntur Scripturæ, propter quæ vos quidem Clericos, nos verò etiam Laicos à communione removemus, soli DEO potestatem condonandi illis relinquentes.*

XL. Porro autem, si quis Laicus manûs violentas intulerit Clerico, illicò incidit ille, secundum Canonistarum sententiam, in excommunicationis censuram, adeò ut non possit à quoquam alio, præterquam à Romano Pontifice, absolvi. Id quod jure Ecclesiastico introductum, & ab Innocentio II. (cujus est decretum apud Gratianum *c. si quis 17. q. 4.*) primum constitutum rectè observat Didacus Covarruvias *pract. quæst. c. 31. n. 4.* Et ex hoc principio noluit Ivo Carnotensis absolvere Raimbaldum militem à se excommunicatum, postquam is monachum & presbyterum Bonævallensis monasterii castrasset: Reservantes, inquit *epist. 135.* quam ad Paschalem Pontificem scripsit, *hanc indulgentiam Apostolica moderationi, ad Apostolorum eum limina direximus: quatenus & fatigatione itineris hujus peccatum suum diluat, & apud pietatis vestræ viscera misericordiam, quam DEUS vobis inspiraverit, inveniat.* Sed etsi manûs quis violentas non injecerit, inferenti tamen vel autor, vel fautor, vel adjutor fuerit, aut factum ratum habuerit, pari poenâ illum plectendum Latinæ Ecclesiæ Rectores voluerunt, eos etiam delinquentibus favere interpretati, qui cum possunt, manifesto sceleri

desinunt obviare; uti jura noviora in hanc summam contrahit Joh. Paul. Lancellott. *instit. jur. Canon. l. 4. tit. 13. §. 4.*

XLII. Disputatur insuper à Gratiano *caus. 24. q. 2. an post mortem aliquis possit excommunicari?* Et rectior quidem est sententia eorum, qui statuunt, defunctos nullam planè incurrere censuram, neque condemnari amplius posse. Mortuus enim non amplius est sub jurisdictione Ecclesiasticâ, quippe quæ solvere & ligare tantum potest in his terris; sed subest judicio divino, quod illicò post obitum cujusque incipit. Nec verò sunt temerè damnandi, qui in peccato decedere videntur, cum quid in ultimo vitæ halitu atque agone divina gratia in iis operata sit, nobis constare nequeat. Et meritò ambigo, utrum satis promptè defendi possit factum Cypriani & reliquorum Episcoporum comprovincialium, quod Geminium Victorem post obitum excommunicatum esse pronuntiaverint, ideò, quia ille Fortunatum quendam presbyterum testamentum filiorum suorum tutorem nominaverat. Quà de re videri potest epistola ipsius Cypriani *ad Clerum & plebem Furnitanorum, tom. 1. Concil. pag. 189.* Caula sanè tanti momenti non fuit, ut tam severam animadversionem mereretur. Et debuit utique bona hæc intentio, quâ liberis prospicere voluit, ei non esse fraudi. Alioquin non nego, posse in exemplum & emendationem viventium decerni aliquid in defunctum, non quidem, ut pro excommunicato habeatur, sed ut minoribus cum ceremoniis, aut etiam pro re natâ omninò nullis sepeliatur; imò verò potest quandoque cadaver prorsus insepultum relinqui, quod tamen non impedit, quo minus defunctus beatam deinceps in regno gloriæ agat vitam, & communionem sanctorum gaudeat.

XLIII. Quandoquidem autem excommunicationis finis proximus & immediatus hic est, ut, qui ita punitur, à communionem fidelium excludatur; facile hinc patet, non posse eam exerceri nisi in personam certam & determinatam. Quemadmodum enim in foro seculari sententia à judice certa pronunciari debet, & sententia, quæ certam quantitatem non habet, omninò nulla est, nec vires rei judicatæ acquirere potest, *l. pen. & ult. C. de sentent. quæ sine cert. quant.* ita etiam intentio excommunicantis tum & ipsa excommunicatio, si quid operari debet, in certam personam dirigenda est. Forum enim Ecclesiæ externum, in quo sententia excommunicationis fertur, instrui nequit, nisi adversus talem delinquentem, qui Ecclesiæ apertè notus est. Ut maximè in conscientia suâ sentiat delinquens, subjacere se pœnæ canonis, eamque se commiseruisse, ligamen tamen istud conscientie solum respicit tribunal divinum & forum animæ internum, nullatenus forum & tribunal Ecclesiasticum, quamdiu delinquens Ecclesiæ fuerit ignotus. Et verò quomodo Ecclesia in talem suam exequetur sententiam? quomodo eum evitabit? quomodo eum expel-

expellet? quomodo à conventibus sacris excludet? quomodo fidelium consortio privabit? de quo, quis fuerit, nihil omnino constat. Atque ex his principiis rectè everit vulgarem Canonistarum distinctionem Marcus Antonius de Dominis *de Rep. Eccles. lib. 5. cap. 9. n. 22.* quando illi excommunicationem aliam faciunt & dicunt esse Canonis, aliam iudicis. Semper enim in excommunicatione requiritur sententia, quæ, quod à canone pronuntiatur legaliter, & in genere, pronunciet de Titio individualiter & applicativè. Quà eadem ratione pœna legis civilis in foro seculari applicatur delinquenti, ut maximè is propter flagitium commissum pœnam promeruisse dicatur, antequam lata fuerit sententia.

XLIII. Illud verò sive in vanitatem abit, sive in superstitionem & impietatem, quod ab Heduis suis observatum aliquando refert Bartholomæus Chasseneus *consil. 1.* Illi enim, si quando locustas & alia perniciofa animalia è campis expellere volebant, aliquem adiutorem in iudicem eligebant, coram quo duo procuratores constituebantur, ex populi parte unus, ex brutorum animalium alter. Populi procurator contra locustas vel similia animantia iustitiam peribat, ad ea exigenda; cui ex adverso respondebat alter, non esse abigenda: tandem servatis servandis, nisi intra certum tempus abirent, contra locustas excommunicationis sententia ferebatur. Qui sanè processus tam absurdus est, ut mirer observatum eum aliquando fuisse apud populum tam prudentem. Creaturæ irrationales neque excommunicari, neque ulla aliâ propriâ censurâ notari possunt, quia neque peccati, neque emendationis, ad quam censura dirigitur, capaces sunt: & neque lis quidem cum illis agitari potest. Ridiculæ meritò & superstitionis habentur à Viris cordatis tales in aves & bestiolas frugiperdas sententiæ, ut perstringere eas ulteriori discursu supervacaneum sit.

XLIV. Pergimus ad modum procedendi. Qui quidem, qualis à Christo præscriptus est *Matth. XVIII, 15.* ad privata & occulta pertinet delicta. Aliter se res habet cum peccatis publicè commissis & vel omnibus, vel quamplurimis Ecclesiæ membris cognitis. Tum enim facilior est locus publicæ censuræ, & tales delinquentes publicè in conspectu omnium arguendi sunt, *1. Tim. V, 20.* In quem locum optimè commendatur Thomas Aquinas: *Distingue tempora & peccatum, quia aliud est occultum, aliud publicum. Sed primum indiget occulto remedio, id est, occultè est arguendum, & de hoc loquitur Dominus; Sed Apostolus loquitur de peccato publico, quod publicè poenitentia indiget.* Quò & faciunt verba Augustini apud Gratianum *c. si peccaverit 2. q. 1.* Nec tùm tamen illicò ad sententiam excommunicationis properandum est, nisi qui ita publicè deliquit, in peccato suo contumax & incorrigibilis existat. *Argue*, inquit Apostolus, *ἐλεγξε*, h. e. increpa, objurga, reprehende, cum vehementiâ quâdam corripe, ut & reli-

qui

qui metuant. Quæ objurgatio & correptio non infert illico exclusionem ex cœtu fidelium, quanquam eò quoq; procehi & extendi possit, si delinquens resipiscere & ad frugem redire nolit.

XLV. Requiritur igitur etiam in publicis criminibus, & de quibus fama omnium sermone percrebuit, prævia & exacta causæ cognitio. Eleganter Augustinus lib. de pœnitentiâ, quem refert Hincmarus Archiepiscopus Remensis ad Episcopos & proceres suæ provinciæ n. 27. Nos, inquit, à communione quengquam prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo sive seculari sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum. Quis enim sibi utrumq; audeat assumere, ut cuiquam ipse sit accusator & iudex? Adductis deinde verbis Apostoli 1. Cor. V, 9. seq. sic ait porro: Quibus verbis satis ostendit, non temere & quomodo libet, sed per judicium auferendos esse malos ab Ecclesiæ communione: ut si per judicium auferri non possunt, tolerantur potius, ne per versè malos quisq; evitando ab Ecclesiâ ipse discedens, eos quos fugere videtur, vinciat ad gehennam &c. Idem Hincmarus in opusculo adversus Hincmarum Laudunensem cap. 28. addit casum contumaciæ his verbis: Sacricanones neminem ab officio removeri permittunt, nisi aut sponte confessum, aut regulariter convictum, aut eum, qui regulariter vocatus ad reddendæ rationis judicium venire noluerit &c.

XLVI. Providentissimè rationes suas in tali negotio constituit Ivo Carnotensis, uti patet ex ejus epistol. 168. 169. & 170. Rotrocius Perticens Comes munitionem fecerat in fundo quodam contradicentibus Vice-Comite Carnotensi & Ivone Curvæ villæ Domino. Vice-Comes, qui tùm Hugo Puteacensis erat, à Papa delegatos acceperat judices, Senonensem Archiepiscopum, ipsum Ivonem Carnotensem, itemque Parisiensem & Aurelianensem Episcopos. Accusatores Rotroci excommunicari debere Rotroci contendebant, in quo sibi consentientes habuisse videntur nonnullos ex iudicibus delegatis, ideò præcipuè, quod in literis Apostolicis talis sententia decreta jam esset. Sed Ivo adduci non poterat, ut id fieret, sine præviâ causæ cognitione. Idcirco ad Senonensium Archiepiscopum epist. 168. postquam ab eo de ratione procedendi informationem petiisset, literas hunc in modum concludit: Et si ad præsens non eluxerit vobis certa sententia, his qui in literis nominati sunt locum & diem competentem constituite & accusatores & accusatum ad eundem locum invitate, ut præsentialiter audita & cognita veritate plenius possitis iustitiæ satisfacere.

XLVII. Ad Parisiensem verò Episcopum in eadem causâ epist. 169. scripsit his verbis: Acceptis literis istis (scil. Pontificis) importune exigunt à me Guido fraternarum rerum custos & dominus Curvæ villæ, quatenus prædictum Rotroci sine audientia sine judicio excommunicem: cùm ipse Rotrocius paratum se dicat, ut ad audientiam domni Metropolitanæ, vel nostræ, vel comprovincialis

lium Episcoporum congruo tempore & loco veniat, & secundum justum iudicium de objectis satisfaciat. Ego itaque servato legum tramite nolo quenquam moreficariorum sine audientia punire: nolo Satana tradere, donec vel audientiam subterfugiat vel iudicium contumaciter respuat. Consulatur super hoc Evangelium, consulantur leges divinae & humanae, si de re in contentione posita aliter aliqua lex fieri iusserit: postposita mea sententia libenter cedam alienae. Nec aliter puto domnum Papam intellexisse, ubi praecepit nos pro debito officii nostri praedictis petitoribus iustitiam facere. Hoc tonitruo circumstrepente, quamvis non essem dubius de veritate, scripsi tamen Metropolitano, ad quem jam literae Apostolicae venerant, ut diligenter inspectis literis Apostolicis, & intellecta rerum gestarum veritate, quam ei conscripseram, consilium mihi daret, utrum praedictum Rotrocum deberem sine audientia excommunicare an ad iudicium vocare. Ipse verò nescio quo instinctu, quo intellectu rescripsit mihi, ut literis Apostolicis obedirem, & Rotrocum excommunicarem. Nec tamen determinavit juxta inquisitionem meam, utrum hoc facere deberem cum audientia &c.

XLVIII. Mens & sententia Metropolitani sine dubio fuit, debere Rotrocum sine ulteriori causae cognitione excommunicari, & hac ratione literis Apostolicis, quas vocat, satisfacere. Ivo autem dissimulavit hoc, & sibi ad interrogationem suam responsum non fuisse causatur. Quam quidem in re modestia ejus laudanda est, qui servata autoritate superioris sui aliorum inflectit ejus responsionem. Et cur verò alias excusasset se Ivo episc. seq. 170. nisi de hac Metropolitani sui sententia certus fuisset. De cetero, inquit, si relatum fuerit ad vos, nos Rotrocum nondum excommunicasse, sciatis, nos non inobedienter fecisse, sed rationabili & legitima causa distulisse, quia pendente negotio quamlibet humilem personam lege prohibente excommunicare non audeo; nec Apostolicus, cum ad hanc excommunicationem nobis presentibus multis persuasionibus urgeretur, aliter fieri voluit: qui literis suis nos, qui vicini eramus, admonuit, ut rei veritatem investigaremus, & cognita veritate non sententiam precipitaremus, sed sicut debet officium nostrum servato legum tramite rebellium inobedientiam ulcisceremur &c.

XLIX. Non debuit ergo excommunicari quis, nisi confessus aut convictus. In contumaces verò similem sententiam pronunciari potuisse, ex Hincmari & Ivonis locis adductis jam constat. Sed ea in re multo superiores mihi videntur in suis iudiciis Episcopi, quam in foro seculari Principes & Jcti. Theodosius Imp. l. 9. C. Theod. de fid. test. noluit absentem illico damnari, nisi simul ab accusatore legitimis probationibus convincatur. Contumax enim absens non quasi plenè convictus habendus est, ut non praeterea legitime rem probari & reum peragi oporteat. Praesumptio est, & jura omnia elamant contra contumacem; ex ea tamen causa condemnari illico non debet, aut si condemnatur, mitior tamen poena tunc

Hhhh

locum

locum habet. Ulpiani in l. 5. ff. de pæn. sententia est, in absentes (contumaces) pecuniarias quidem pœnas, vel eas, quæ existimationem contingunt, si sepius admoniti per contumaciam desint, statui posse, & usque ad relegationem procedi; verum si quid gravius irrogandum fuisset, puta in metallum, vel capitis pœnam, non esse absentibus irrogandam. Sed relegatio, quæ summa contumacium est pœna, multo mitior & benignior est excommunicatione. Relegatus enim bona sua non amittit, l. 1. ff. de interdict. & releg. quomodo feuda Ecclesiastica amittit excommunicatus c. 53. in f. de sentent. excom. Sic & relegatus civitatem Romanam retinet, l. 7. §. 3. ff. eod. Excommunicatus autem civitatem Ecclesiasticam non retinet, sed communione tali prorsus excluditur. Relegatis restitutione in integrum succurritur, l. 26. §. 1. ff. ex quib. caus. maj. sed excommunicati talem restitutionem vix impetrabunt. Et ex Fulberti Carnotensis epist. 60. constat, denegatam eam, licet pro excommunicato intercessisset Leuthericus Archiepiscopus Senonensis. De Guidone, inquit, excommunicato nostro nos appellas, reverende Pater, dicens, quod Episcopali se velit examinari iudicio, & Ecclesiasticâ satisfactione purgari. At nos precem tuam, seu verba minimè parvipendentes tibi respondemus, nos ejus libenter misereri velle, sed examinationem ejus ultra non curare. Apud nos enim jam de ipso, sicut de manifesto reo optimè factum est Episcopale, b. e. Canonicum ac decretale iudicium, dum illum secundum auctoritatem Canonum, ac decreta sanctorum Patrum excommunicavimus. Dicimus autem illum manifestè reum propter rationes subscriptas. -- His itaq; modis nobis apertè reus comprobatur: unde vocatus & per sex menses expectatus, dum confessionis ac pœnitentiæ remedia à nobis querere distulit, jure meritam excommunicationis sententiam pertulit. -- Cum ille, inquam, propter has causas indubitabili crimine teneatur obnoxius, quis curet examinationem ejus? an quia manifesta culpa examinari egeat, an fortè crederetur examinatus, si culpam se non habere pejerando culpam accumularet &c. Nullus in judiciis secularibus tantus adhibetur rigor, cum etiam in delictis notoriis reo concedendam defensionem statuatur post alios Julius Clarus q. 9. n. 7. itemque Bened. Carpzovius, audiendum esse reum, etiam si judici videatur, justam defensionis causam nullam subesse, in prax. crim. q. 115. n. 4.

L. Ut verò quis contumax sit, & dicatur, atque excommunicationis sententiâ feriri possit, requiritur secundum c. 48. de sentent. excomm. ut præcedat trina monitio justis intervallis facta. Quæ quidem trina monitio videtur primum ad normam processûs à Salvatore Christo Matth. XVIII. præscripti recepta; sed Doctores eam communiter de citationibus judicialibus interpretantur, præeunte ita Gratiano post c. de illicita 24. q. 3. eum hac tamen limitatione, ut non sufficiat, nisi certo casu, eam citationem ad domum fieri, sed debere esse personalem. Didac. Covarruv. ad

c. alma

c. alma mater, de excomm. in 6. part. 1. §. 9. n. 4. Et hanc citandi rationem ex jure civili & foro seculari petitam esse non dissimulat Gratianus d. l. Nec improbari ea potest, dummodo & aliàs, quæ de absentibus condemnandis bene constituta sunt, observarent Episcopi, nec tam præcipientes ferrentur in exercitium suæ potestatis. Sed nec volunt trinam istam admonitionem præmitti, si crimen fuerit notorium. Quæ quidem doctrina multis corruptelis obnoxia est, nec dubito, intemperantiùs eâ sæpè uti Episcopos, cum pro notorio venditant, quod nihil tale est. Rectè enim observat Antonius Matthæus tit. de probat. c. 1. n. 2. aut nullum esse crimen verè notorium, aut, si quod est, non aliud esse, nisi quod palàm & inspectante populo vel in conspectu judicis & circumstantis coronæ perpetratum est; nec sufficere eo modo perpetratum esse, nisi & eodem loco, quo perpetratum est, accusetur, & recens sit ejus memoria.

LI. De ceremoniis usurpari solitis & excommunicationem solenniorē magisque in oculis incurrentem facientibus non est, ut multum solliciti simus, cum præsertim ex pro lubitu recipi & variare in diversis mundi partibus possint. Gratianus c. debent 11. q. 3. talem præscribit modum: *Debent duodecim sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusionē anathematis vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus &c.* His ceremoniis in Concilio Lemovicensi dicta est sententia in milites, qui in Jordanum Lemovicensem Episcopum deliquerant. Sic enim legitur tom. 2. Concil. pag. 1091. Ex auctoritate DEI Patris omnipotentis & Filii & Spiritus S. -- -- nos Episcopi in nomine DEI specialiter congregati Anno Archiepiscopus Bituricensis, Jordanus Antistes Lemovicensis &c. excommunicamus illos milites de isto Episcopatu Lemovicensi, qui pacem & justitiam Episcopo suo firmare, sicut ipse exigit, nolunt aut noluerunt. *Maledicti ipsi & adjutores eorum in malum, maledicta arma eorum, & caballi eorum: erunt cum Cain fratricida & cum Juda traditore, & cum Dathan & Abiron, qui vivi introierunt in infernum.* Et sicut hæ lucernæ extinguuntur in oculis vestris, ita gaudium eorum extinguatur in conspectu sanctorum angelorum, nisi ante mortem ad satisfactionem & emendationem, sive pœnitentiam dignam venerint in judicium Episcopi sui. Omnes Episcopi & presbyteri candelas ardentes in manibus tenentes, mox eas in terram projicientes extinxerunt. Ad quod verbum cor populi valde expavit, & omnes clamaverunt dicentes: *Sic exstinguat DEUS letitiam eorum, qui pacem & justitiam suscipere nolunt.* Sic & in violatores libertatum Ecclesiæ sententiam excommunicationis per Episcopos Angliæ promulgatam ipso Rege Henrico III. candelam tenente & extinguente, refert Matthæus Paris ad ann. MCCXL.

LII. Aliquando in ipso actu excommunicationis Psalmus CVIII. recitabatur, ut succumberet excommunicatus maledictionibus in eo conten-

H h h h 2

tia

tis. In Concilio Turonensi II. c. 24. agitur de his, qui per discordias Regum res Ecclesiarum aut Sacerdotum invadunt, & in illos, si pertinaces fuerint, talis decernitur poena: *convenit, ut omnes omnino una conniventia simul cum nostris Abbatibus ac presbyteris vel Clero, qui stipendiis ex ipso alimento pascuntur, quia arma nobis non sunt alia, auxiliante Christo, circumsepto clericali choro, necatori pauperum, qui res pervadit Ecclesie, Psalmus CVIII. dicatur, ut veniat super eum illa maledictio, quae super Judam venit, qui dum loculos faceret, subtraheret pauperum alimenta, ut non solum excommunicatus, sed etiam anathematizatus moriatur, & coelesti gladio feriatur &c.* Ita in Concilio Parisiensi cum Prætextatus Episcopus Rotomagensis crimen læsæ majestatis à se commissum confessus fuisset, petiit Rex Chilpericus, *ut aut tunica ejus scinderetur (quæ similiter videtur fuisse ceremonia tum temporis in tali actu usitata) aut centesimus octavus psalmus, qui maledictiones Ischarioticas continet, super caput ejus recitaretur, aut certe judicium contra eum scriberetur, ne in perpetuum communicaret.*

LIII. Non his tamen aliisque talibus ceremoniis usi fuerunt prioris Ecclesie Antistites; sed simpliciore via incesserunt. Qui enim Nestorium condemnarunt in Concilio Ephesino, hunc in modum conceperunt sententiam: *Igitur Dominus noster Jesus Christus, quem suis ille blasphemis vocibus impetivit, per sacram hanc Synodum eundem Nestorium, omni prorsus Episcopali dignitate privatum & ab universo nihilominus Sacerdotum consortio & cœtu alienum esse decernit.* Hanc sententiam cum universi subscriptione sua confirmassent, postridiè Nestorio intimarunt, hoc addito epistolio: *Agnosce te propter impias conciones tuas, obstinatamque adversus sacros canones contumaciam, contumacemque obstinationem vigesimo secundo mensis Junii jam decurrentis juxta Ecclesiasticarum sanctionum decreta à sacra Synodo exautoratum, atque adeo ab omni Ecclesiastica dignitatis gradu amotum esse. Quæ omnia leguntur in actis Concilii Ephesini tom. 2. cap. 10. § 11.*

LIV. Ad eundem modum Felix III. Papa Romanus cum condemnasset Acacium Episcopum Constantinopolitanum, ei excommunicationis sententiam scripto conceptam misit. Hanc verò cum Acacius præsidio Imperatoris fultus acceptare nolleret, ignotus quidam monachus Achimæntensis eam ad pallium Acacii, dum ad sacra peragenda procederet suspendit. Qualiter sententia ista concepta fuerit, colligi utcunque potest ex literis Felicis ad eundem Acacium, dum ita scribit: *Habe ergo cum his, quos libenter amplecteris portionem ex sententiâ presenti, quamper tue tibi direximus Ecclesie defensorem; sacerdotali honore & communione Catholicâ, nec non etiam à fidelium numero segregatus: Sublatum tibi nomen & munus ministerii sacerdotalis agnosce, sancti Spiritus judicio & Apostolicâ auctoritate damnatus, nunquamque anathematis vinculis exuendus.* Alias ejusmodi formulas vid. apud. Hincmarum Remens. tom. 2. pag. 811. § 821.

LV. Qui

LV. Qui ita à communione fidelium separati fuerunt in unâ Ecclesiâ, illi ab omnibus aliis Ecclesiis segregati intelligebantur. Est enim Ecclesia Christi in toto terrarum Orbe diffusa unum aliquod Corpus mysticum, à cuius qualicunque parte si membrum aliquod abscissum est, non potest ita ab eâ avulsam intelligi, ut adhæreat, & agglutinatum maneat corpori reliquo. Digitus, qui è manu excisus est, à toto corpore avulsus est, neque pro parte ejus aut membro haberi amplius potest. Atque ideò prohibentur Episcopi, ne recipiant eos, qui ab aliis excommunicati sunt. Actum eâ de re jam tum in Concilio Nicæno c. 5. De his qui communione privantur, seu ex clero, seu ex Laico ordine, ab Episcopis per unamquamq; provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abijciuntur ab aliis, ab aliis non recipiantur. Itemque in Concilio Antiocheno c. 2. Ab aliâ Ecclesiâ non suscipiendum, qui in aliâ minimè congregabatur. *Μη συνάγομεν* & c. 6. Si quis à proprio Episcopo fuit excommunicatus, ne prius ab aliis suscipiatur, quàm suo reconcilietur Episcopo, vel synodo, quæ congregatur, accedens se defenderit & persuasâ synodo aliam sententiam retulerit. Et porrò in Concilio Sardicensi c. 16. Hoc quoq; omnibus placet, ut sive diaconus, sive presbyter, sive quis clericorum ab Episcopo suo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit is, ad quem confugit, eum ab Episcopo suo fuisse abjectum, non oportet, ut ei communionem indulgeat: quod si fecerit, sciat se convocatis Episcopis causas esse dicturum. Atque idcirco justè petunt Patres Africani in epistolâ Synodicâ à Cœlestino Pontifice Romano, ut à se excommunicatos recipere ne velit amplius. Impendio deprecamur, ajunt, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non faciliùs admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere, quia hoc etiam Nicæno Concilio definitum faciliè advertet venerabilitas tua &c. Legitur hæc epistola in calce Codicis Canonum Ecclesiæ Africanæ.

LVI. Imò verò non Episcopi tantum & reliqui ex clero, sed alii etiam cujuscunque conditionis Christiani vitare excommunicatos debuérunt, ut cogerentur hâc ratione excommunicati de emendatione suâ & reconciliatione cum Ecclesiâ cogitare, & ut eo faciliùs eorum vinceretur pertinacia. Et certè tanta olim erat disciplinæ severitas, ut non ecclesiastica tantum communio illis denegaretur, sed etiam civilis, ita ut omnes eos aspernarentur, omnes abhorrerent, omnes eos ut putrida membra & ressecanda fugerent, cum iis rationem inire, aut rem ullam contrahere nefas esset, nemo eos salutatione, nemo fratris appellatione, nemo adspectu, nemo alloquio, nemo convivio eos dignos judicaret. Omnes eos execrabantur, malè precabantur omnes, & velut κατὰ κράτος omnibus modis aversabantur, nec quisquam erat, qui ἀποφεύδας illos non extremè abominabatur. Hos tales excommunicationis effectus quasi in compendio describit Concilium

H h h h 3

Ver.

Vernense c. 9. Et ut sciatis, qualis sit modus istius excommunicationis: In Ecclesiam non debet intrare, nec cum ullo Christiano cibum vel potum sumere; nec ejus munera quisquam accipere debet, vel osculum porrigere, nec in oratione se jungere, nec salutare, antequam ab Episcopo suo fuerit reconciliatus.

LVII. Utque hæc disciplina eo sanctius custodiretur nec usu remissior fieret, quamplurimis Conciliorum decretis sancitum fuit, ut ipse etiam in excommunicationem incideret, qui excommunicato communicaret, & ut pari cum excommunicato sententiâ teneretur, ejusdemque poenæ ut criminis particeps fieret. Antiquissimus in hanc rem est canon secundus Concilii Antiocheni: *Si quis autem de Episcopis, aut presbyteris, vel diaconis seu quilibet ex clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste privetur communione.* Idem statuit Concilium Arausicanum l. c. 11. *Placuit in reatum venire Episcopum, qui admonitus de excommunicatione cujus-cunque, sine reconciliatione ejus, qui excommunicavit, ei communicare præsumpserit.* Reatum istum ita explicat Concilium Arelatense II. c. 8. ut intelligatur ille contractus ex injuriâ commissâ in cœtum fidelium & fraternitatem Christianam: *Si quis, inquit, excommunicatum alterius, sive Clericum, sive secularem recipere post interdictum præsumpserit, noverit se reum fraternitatis factum causam in concilio redditurum.* Clarius adhuc reatum istum exponit Concilium Turonense II. c. 8. *Quicumque Episcopus illum, quem alter Episcopus excommunicatum habet, postquam fuerit de ipsius excommunicatione commo-nitus, communicare præsumpserit, usque ad Synodum excommunicatus habeatur.*

LVIII. Et ne quis putet, Episcopis aut Clericis tantum poenam hanc decretam fuisse, si excommunicatis communicaverint, generale est statutum Concilii Bracaren-sis l. c. 33. *Placuit, ut qui pro hæresi, aut pro crimine aliquo excommunicantur, nullus eis communicare præsumat, sicut & antiqua canonum continent statuta.* Quod si quis spernit, voluntariè se ipsum alienum à communione facit. Canonum antiquorum dum facit mentionem, Lectori in memoriam revocat Antiochenum quartum, qui ita concludit: *Sed & omnes ei communicantes ab Ecclesiâ abiciantur: & maxime si postquam cognoverint sententiam adversus prædictos fuisse prolatam, eis communicare ausi fuerint.* Et hæc tales prohibitiones in tantam severitatem aliquando adaugebantur, ut nec colloquium quidem, neque convivia cum excommunicatis permitterent. Sic enim decrevit Concilium Antifiodorense c. 38. *Non licet cum excommunicato communicare, nec cum eo cibum sumere.* Etc. 39. *Si quis presbyter aut quilibet de clero, aut de populo excommunicatum absq; voluntate ipsius, qui eum excommunicavit sciens receperit, aut cum illo panem manducaverit, vel colloquium habere decreverit, simili sententiæ subjacebit.* Itemque Arelatense II. c. 49. *Secundum instituta Seniorum, si quis à communione fuerit au-*
ritate

ritate sacerdotali suspensus, hunc non solum à Clericorum, sed etiam à totius populi colloquio atq; convivio placuit excludi, donec respiciens ad sanitatem redire festinet. Et Toletanum l. c. 15. Si quis Laicus abstinetur, ad hunc vel ad domum ejus vel clericorum vel religiosorum nullus accedat. Similiter & Clericus si abstinetur, à clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstineatur.

LIX. Illud verò disciplinam Christianam excedere ferè, & rigorem omnem superare videtur, quod etiam orare cum excommunicatis prohibitum aliquando fuerit, & qui secus fecerit, ipse etiam pro excommunicato haberi debuerit. Apud Gratianum c. sicut apostoli, & tribus seqq. 11. q. 3. quatuor, eà dè re recensentur testimonia, inter quæ eminet Concilii Carthaginienfis IV. canon. 73. Qui communicaverit vel oraverit cum excommunicato, sive clericus, sive laicus excommunicetur. Sive uti apud Gratianum legitur: si laicus est, excommunicetur: si clericus, deponatur. Apostolicum id esse statutum, dicit Pseudo Fabianus d. c. sicut Apostoli, ut Pseudo Apostolico canoni 10. aliqua comparatur authenticia: qui sic habet: Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces conjunxerit, iste communionem privetur. Est tamen hæc sententia etiam in Concilio Antiocheno c. 2. confirmata: Non autem licet communicare excommunicatis, neq; cum his per domos ingredi, & cum eis orare, qui Ecclesia non participant in oratione, nec in alteram Ecclesiam recipi, qui ab aliâ excommunicantur. Quò & facit canon nonus Concilii Vernenfis. Et certè potest oratio talis proficua & salutaris esse excommunicato, ut impetretur auxilium divinum, utque gratia conversionis ad frugem bonam revocet hominem perditum, utque is ipse reviviscat tandem, & ad sanitatem revertatur, qui proprius est finis excommunicationis factæ. Ex quo de ratione prohibitionis meritò disquirat Martinus Azpilcueta Navarrus in manuali c. 27. n. 36. Nec satisfacit Severinus Binius ad d. c. 10. Apostolicum. Benignior olim & propensior in hos tales fuit martyrum pietas, de quibus hoc extat Dionysii Episcopi Alexandrini testimonium apud Eusebium l. 6. c. 42. Quosdam è fratribus lapsos & idolis sacrificasse convictos suscepérunt & conversionem illorum ac pœnitentiam cernentes, cum judicassent, eam placere posse illi, qui peccatoris pœnitentiam mavult quàm mortem, eos admisérunt & collegérunt, atque in cœtum suum recepérunt; & in orationibus ac cibo cum iisdem communicarunt.

LX. Tantum cum sit communicantium cum excommunicatis periculum atque discrimen, ut & ipsi per communicationem istam in excommunicationem incidant, optimo consilio receptum in Ecclesiâ & constitutum fuit, ut excommunicatorum nomina publicè indicentur & proponantur non parochianis tantum, sed etiam vicinis Episcopis. Quâ de re agit Honorii Papæ decretum apud Gratianum d. l. can. seq. Curæ sit omnibus Epi-

Episcopis, excommunicatorum omnium nomina tam Episcopis vicinis quam suis paræciis pariter indicare, eaq; in celebri loco posita præ foribus Ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraq; diligentia excommunicatis ubiq; ecclesiasticus aditus excludatur: & excusationis causa omnibus auferatur. In hunc finem Alexander Alexandrinæ Episcopus, cum Arium ejusque sectatores excommunicasset, Episcopis vicinis singulorum nomina, tum & causam excommunicationis, & quæ eorum fuisset hæresis, longo ordine recensuit, apud Socratem lib. 1. c. 6. Istæ literæ his finiuntur verbis: *Jure merito nos, qui impietatem illorum coram audivimus, ejusmodi homines, sicut prædictum est, anathemate perculimus, eosq; ab Ecclesiâ ac fide Catholicâ alienos esse declaravimus. Idipsum autem vestræ pietati indicavimus, dilecti & charissimi Commistri, ut neq; eos, si forte ad vos etiam venire præsumperint, suscipiatis, neq; Eusebio vel alteri cuiquam, qui illorum causâ ad vos scripserit, fidem accommodetis &c.*

LXI. Videtur insuper Ivonis Carnotensis tempore receptum fuisse, ut qui in unâ diœcesi excommunicatus erat, ab reliquis etiam vicinis Episcopis, quibus notum id esse coeperat, similiter excommunicaretur. Sic enim scribit epist. 76. ad Daimbertum Senonensem Archiepiscopum: *ex auctoritate Apostolicâ à nobis excommunicatos precando insistimus, & insistendo precamur, ut vos quoq; excommunicetis, aut male invasa nobis restitui faciatis. Sic enim antiquitus est institutum & nuper in Arvernensi Concilio omnium Episcoporum, qui aderant, consensu confirmatum: ut ab uno Episcopo quemlibet pro injuriis Ecclesiasticis excommunicatum vicini quoq; Episcopi excommunicent &c. Et epist. 111. Postulamus, ut eum à nobis excommunicatum excommunicetis. Itemque in epist. 194. eum à nobis excommunicatum monemus & rogamus, ut pro excommunicato in Ecclesiis vestris teneri faciatis. Et epist. 204. orat Paschalem Pontificem, ut Episcopos sibi vicinos ad similem excommunicationem peragendam adigere velit: Unde, inquit, flexis genibus cordis paternitati vestræ supplico, ut sententiam anathematis justè in eum factam Apostolicâ auctoritatè confirmetis, & Archiepiscopo Senonensi, Episcopo Aurelianensi, Episcopo etiam Parisiensi, ut idem anathema in eum faciant, vestrâ auctoritate Apostolicâ injungatis.*

LXII. Quod si quis sciens excommunicatum in communionem recepisset, schismati inde causam dari putabant. Sic enim ipse interpretatur Pontifex Benedictus IX. cum ei exprobrasset Stephanus Avernenfis Episcopus, quod à se excommunicatum Pontium Comitem Arvernensem absolvisset, & communioni Ecclesiasticæ restituisset: *Quod nescienter egi, inquit, frater charissime, non mea, sed tua est culpa. -- -- Debueras certè mihi, antequam illa mortua ovis Romam veniret, ejus causam tuis innotescere apicibus, & eam ego omnimodè abjicerem, tuamq; firmando auctoritatem, eam anathematis ictu repercuterem. Profiteor quippe, omnibus consacerdotibus meis ubique*
terra-

terrarum adiutorem me & consulatorem potius esse, quàm contradicteorem. Absit enim schisma à me & à Coëpiscopis meis &c. Quæ epistola legitur in Concilio Lemovicensi, tom. 3. Concil. p. 1093. Utique enim in schisma degenerat, si quis à communione particularis & sic etiam universalis Ecclesiæ separatim alteri Ecclesiæ particulari inferere & implantare velit. Hæc namque ratione à fraternâ charitate, quâ invicem devinciuntur Ecclesiæ, disceditur, atque ea Ecclesia, quæ excommunicavit, contemptui quasi habetur. Idque proprium veluti *νέμεσις* est schismatis jam facti.

LXIII. Non ita evitari possunt, sed nec debent illi, qui nullâ certâ sententiâ condemnati, ex generali comminatione excommunicationem se meruisse sentiunt & agnoscunt. Uti enim supra dixi, excommunicatio canonis, quæ vulgò vocatur, operari nequit, nisi applicatio fiat ad certam & determinatam personam. Nisi ergo vel iudicio condemnatus & excommunicatione specialiter notatus quis fuerit, aut etiam ipsemet se, dum sibi canonem applicat, ab Ecclesiæ corpore separet, vix erit, ut ab Ecclesiastica communione excludi, & ex hoc vitari, atque conversatione Christianâ privari queat. Eleganter Ivo epist. 186. De excommunicatis communi sententiâ, non tamen nominatis sive in Capitulo sive in Concilio facta sit illa excommunicatio, sive sint Simoniaci, sive presbyteri Uxorati, idem consilium est, quod est de aliis criminosis: quia non sunt à communione suspendendi, nisi publicè convicti vel publicè confessi; quia & Dominus Judam furem sciebat, & ita excommunicatum, ut etiam diabolus nominaret; tamen quia non fuit accusatus, donec seipsum Dominum prodendo manifestavit, minimè eum abiecit.

LXIV. Quo in statu & quâ conditione fuerint illi, quibus communio Ecclesiastica denegabatur, ex iis, quæ dicta jam sunt, intelligi potest. Quibus addi potest illud, quod in maiorem rei fidem excommunicatorum nomina ex diptychis Ecclesiasticis, quibus inscripta erant, eraderentur. Mos enim ille apud summas sedes invaluerat, ut cæterorum Patriarcharum nomina tabulis ecclesiasticis, quas diptycha vocabant, inscripta, dum sacra peragebantur recitarentur ad testandam universalis Ecclesiæ communionem: à quâ si quis illorum excideret, nomen ejus è diptychis expungebatur, uti præter cætera docent acerrimæ de nomine Johannis Chrysostomi restituendo & Acacii expungendo contentiones, adeò ut ipsi etiam Euphemio Episcopo Constantinopolitano cæteroqui orthodoxo, ideò, quod Acacii prædecessoris sui ab Ecclesiâ Romanâ damnati nomen è diptychis expungere noller, communio denegaretur. Idem etiam obtinuit in Ecclesiis Episcopalibus, ut piè defunctorum Episcoporum nomina publicè inter preces recitarentur, & ex diptycho legerentur. Sic enim diptychi vocabulum explicant Episcopi Ægyptiacæ diœceseos in epist. ad Anatolium Archiepiscopum Constantinopolitanum tom. 2. Concil. pag. 149. In diptycho pie memo-

Iiii

rie

rie transitum ad cœlos habentium Episcoporum vocabula continentur, quæ tempore sanctorum mysteriorum secundum sanctas regulas releguntur. Ibiq̃ gravi- ter invehuntur in Timothei Aeluri Alexandrinæ Ecclesiæ invasoris facinus, quod in diptycho suum & Dioscori excommunicati nomen posuerit, & de- leverit exinde Proterii Episcopi nomen.

LXV. Illud insuper observo, fratrum nomine nihilominus compella- tos fuisse aliquando eos, quibus communio denegabatur. Ita namque Ge- lasius Papa fratrem vocat Euphemium seu Euphemianum Constantinopo- litanum, in ipsâ illâ, quâ eum in communionem admittere se posse negat. *tom. 2. Concil. pag. 232.* Id verò factum fuit sine dubio exinde, quod or- thodoxiam adhuc tenuerit, neque ab omni Ecclesiasticâ communione eje- ctus fuerit Euphemius. Sic enim de eo scribit Nicephorus lib. 16. c. 19. *Papa scripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo favit, sed il- lum in Episcopalem communionem non admisit, propterea, quod Acacii quoque & Flaviti nomen de sacro libro non deduxisset.* Et hoc est, quod supra dixi, uti communionem, ita etiam communionis denegationem non esse uniusmo- di, sed differentes planè habere formas, & diversos planè effectûs. Quâ ratione apud Cononem Episcopum Prænestinum Apostolicæ sedis legatum pro Episcopo Bajocensi intercedit Ivo Carnotensis epist. 273. ne ab Eccle- siæ introitu ille prohibeatur prorsus propter excommunicationem Episco- pis Normanniæ inflictam. Unde, inquit, pro Bajocensi Episcopo iustis de cau- sis nobis amicissimo sollicitudini vestra supplicamus, quatenus excommunicationem in Episcopos Normanniæ intentatam ita in eo temperetis, pro amore DEI & no- stro, & ceterorum pro eo supplicantium, ut si Episcopale officium ei concedere non potestis, saltem introitum Ecclesiæ ad tempus non negetis. Aliàs non nego, fra- tris nomine compellatum aliquando fuisse eum, qui erat extra Ecclesiam Catholicam, quâ ratione B. Augustinus Donatistas fratres vocare conse- vit. Quotidiè, inquit in collat. 3. Carthaginiensic. 242. etiam quibusdam non nobiscum in unâ Ecclesiâ, nec in iisdem Sacramentis constitutis dicimus Frater. Et Amulo Archiepiscopus Lugdunensis epist. 2. ad Gotheschalcum: Quod te fratrem nomino, quem fraternæ unitati contrarium non ignoro, eâ in quantum DEUS largitur, facio charitate, quam Scriptura nobis præcepit dicens: Dicitis bis, qui odérunt vos, fratres nostri estis.

LXVI. Atque hunc in modum se habebat olim disciplina ecclesiasti- ca, si quando quis vitiis ita infectus fuisset, ut propter contumaciam nulla amplius de eo spes emendationis superesset. Erant enim, qui fidem Chri- stianam profitebantur olim, acerrimi morum censores, nec patiebantur in- veniri in cœtu suo, qui opprobrio esse potuissent apud gentiles: *Ordinati sunt, inquit Origenes lib. 3. contra Celsum, aliquot, qui in mores ac vivendi ra- tionem eorum, qui illuc adeunt, inquirant: ut iis, qui turpibus & indignis facino- ribus*

ribus vitam commaculant, conventus sui aditum interdican: alios autem horum dissimiles toto corde admittant, & meliores quotidie efficiant. Adeoque rectè ait Tertullianus apolog. c. 46. Sed dicit aliquis, etiam de nostris excedere quosdam à regulâ discipline. Desinunt tùm Christiani haberi penes nos. Quid autem operetur censura talis ecclesiastica, & quâ conditione fruuntur, qui ita in cœtu Christianorum esse desinunt, optimè idem exponit Tertullianus ibid. c. 39. Nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de DEI conspectu: summumq; futuri iudicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut à communicatione orationis, & conventus, & omnis sancti commercii relegatur. Et Cyprianus ad Pomponium: Spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesiâ ejiciuntur. Neque enim vivere foris possunt, cùm domus DEI una sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesiâ, possit. Atque ista facinorosi ab Ecclesiâ DEI ejectio, etiam post obitum excommunicati hoc operabatur, ut honestâ & Ecclesiasticâ sepulturâ planè indignus judicaretur, ideò quod quibus non communicamus vivis, nec defunctis communicare debeamus. c. 12. x. de sepultur.

LXVII. Et hæc poena salutaris admodum erat olim, maximeque conducebat disciplinæ conservandæ, quoad illa justitiæ & charitatis regulis continebatur, & ab invitis emendationis magis gratiâ, quàm vindictæ cupiditate decernebatur. Postquam autem versa fuissent omnia, & vel depravatè vel corruptè in judiciis suis causas agitare cœpissent Episcopi, indeque corruptelæ omnis generis nascerentur, neque in salutem Ecclesiæ amplius adhiberentur istiusmodi stricturæ, sed totæ ex affectibus decernerentur, factum inde, ut ipsa aliquando contemptui esset, & sæpè ludibrio exponeretur excommunicatio, præsertim, si vel nulla vel futilis admodum præcessisset causa, aut in Reges & Principes fulmen istud excussum fuisset. Hoc enim erat σφισμα illud politicum Pontificum Romanorum, per quod statum & salutem Ecclesiæ prætendebant atque simulabant, ut suam, quam affectabant, tyrannidem stabilirent, spiritualem administrationem in omnibus, etiam merè civilibus, causis præferentes, ut temporalem sibi dignitatem atque honorem compararent. Sub specie igitur & potestate ligandi solvendique acerrimè Principes & Imperatores insectabantur, & spiritualem hanc censuram in pœnam civilem convertebant, non modo interdicens ipsi communionem fidelium, sed eos etiam omni potestate suâ & autoritate in subditos exuentes, eosque ut ab Ecclesiâ, ita & ab imperio removebant.

LXVIII. Hæc ergò suâ potestate cùm ambitiosè nimis uterentur tùm Pontifices Romani, tùm ad eorum exemplum alii Episcopi, factum inde, ut vis atque acies gladii Ecclesiastici sensim hebesceret, atque sic retunderetur aliquando, ut excommunicatione apud plerosque principes nihil

contemptius existeret. Qui vitam Ludovici pii conscripsit, cap. 14. refert, quâ ratione filii ejus in patrem excitati fuerint, quodque tûm Gregorius IV. Pontifex ad invitationem filiorum in Galliam iter instituerit. Sed cûm suspicio esset venire Gregorium, ut tàm Ludovicum, quàm Episcopos ei faventes excommunicaret, nisi prompta ab eis præstaretur obedientia, hoc ait egisse Episcopos, ut, si eâ intentione veniret Gregorius, ipse vicissim ab eis excommunicatus abiret. Cum, inquit, rumor usquequaque diffusus fereret de cæteris, quod verum erat, de Papâ verò Romano, quod idè adesset, ut tàm Imperatorem quàm Episcopos excommunicationis irretire vellet vinculis, si qui inobedientes essent suæ filiorumq; Imperatoris voluntati, parum quid surripuit Episcopis Imperatoris præsumptio audaciæ, asserentibus, nullo modo se velle ejus voluntati succumbere; sed si excommunicaturus adveniret, excommunicatus abiret, cum aliter se habeat antiquorum auctoritas canonum.

LXIX. Quid Patrum nostrorum memoriâ adversus Gregorii XIV. diplomata, Henricum Galliæ Regem excommunicationis fulmine percellentia, & ipsum Nuntium Apostolicum Marcellinum Landrianum, qui illa attulerat, à Camerâ Catalaunenfi, & parlamento Turonensi decretum fuerit, prolixè refert Jac. Augustus Thuanus sub ann. MDXCI. brevius Piascius in Chron. pag. 93. cujus hæc sunt verba: Excommunicatione magis irritati Galli, eam contempserunt. Parlamentum Turonense publicè edito eam damnavit, irritamq; esse Immunitatibus Ecclesiæ Gallicanæ contrariam pronuntiavit: ejus diplomata & exemplaria publicè ante suam Curiam per Carnificem lacerari & igne cremari fecit, ac eorum latorem Marsilium Landrianum Nuntium Apostolicum comprehendendi & puniri jussit, nisi celerius ad tutiora secessisset. Ipsum quoq; Papam Gregorium XIV. juratum pacis Catholicæ & Regni Franciæ hostem declaravit. Archiepiscopis verò, Episcopis & Ecclesiarum Gallicarum Antistitibus mandavit, ut non curantis illam excommunicationem Regi obedirent, & editum hocce Parlamenti observarent, ac in suis Ecclesiis publicarent. Simile interdiktum publicavit suprema Curia Catalauni Præses, damnando illam excommunicationem, & ejus exemplaria per Carnificem cremari præcipiendo.

LXX Obiter addo, inter exceptiones, quæ in foro seculari opponi solent, etiam referri, exceptionem excommunicationis, & sicubi ea opposita à parte non fuerit, supplere eam debere à judice quantumvis seculari, Carol. de Grassis de except. c. 4. Sed in Franciâ ex generali consuetudine in foro seculari eam non admitti, testis est Andreas Tiraquellus de retract. §. 1. gloss. 9. n. 282. addens: Potius se Canonistæ ruperint, quam ut id apud nos obtineat. Imò refert Antonius Mornacius ad l. 3. C. de apostat. raro ad ultimam perfectionem in Galliâ venire excommunicationis fulmen. Publicari quidem, inquit, monitiones in Lutetianis Ecclesiis, sed ut ad ritum veterem exequendi, fulminandive, quod vocant, anathematis iretur, de quo ritu agit canon, debet,

debet, 11. q. 3. nunquam hactenus visum est. Semel atq; iterum promulgat Curio intermissarum solennia: in tertiâ vero promulgatione definit. Inde fit, ut facinorosi, qui intra pectus norunt, quod ita queritur, blandiri sibi soleant de perficiendi anathematis omisâ nec usitata ferali specie.

LXXI. Plura, quæ in hanc rem ex antiquis & novis historiis produci possent, studiosè prætereo. Etsi enim propter corruptelas, quæ in utrâq; Republicâ, Ecclesiasticâ & civili, invaluerunt, solenne quasi hoc sît Pontificibus Romanis, ut in Reges sibi parum morigeros excommunicationis fulmen projiciant, & eum quidem in modum, ut regimen eorum prorsus expiret, & subditi ab obedientiæ vinculo liberi existant; vix tamen erit, ut excusari illa tanta audacia & affectata superioritas queat, tum, quod regia dignitas, in munere regio exercendo, nullius judicio obnoxia sit, sed soli divino numini succumbat, tum, quod ea, quæ sunt juris naturæ, haudquaquam tolli & everti possint per excommunicationem. Hæc enim pœna, quæ spiritualis & animæ propria est, non alia dissolvit vincula, quàm quæ per communionem Christianismi, baptismum nempe & Sacramentum cœnæ contracta sunt; ad alia, quæ ex jure naturali & gentium suam habent originem, sese non extendit. Uti igitur prohiberi non possunt conjuges, quo minùs reddant sibi invicem conjugale debitum, nec liberi, ne parentibus debita officia præstent, neque servi, ne dominis suis obediant: ita nec prohiberi possunt subditi, quo minùs Regibus & principibus suis pareant & obsequi præstent. Ut taceam, Ecclesiæ hoc munus haudquaquam esse, ut destruat politias, & rebelliones excitet; sed magis, ut doceat subditos sub imperio fideliter atque obedienter se gerere.

LXXII. Ex quo conficitur, in Reges & Principes non nisi minorem excommunicationem decerni posse, majorem autem locum invenire planè nullum, & nec vitari quidem posse vel Principes ipsos, vel qui cum illis faciunt, quandoquidem vix ullus Principum tam perditus est, qui non habeat aliquos amicos & clientes, quorum operâ sustinere auctoritatem suam utcunque possit. Quorum propterea congressum & conversationem evitare vix licet. Atque id sibi impossibile esse scribit Hincmarus Remensis in epist. ad Hadrianum Papam, quâ se excusat, quod Carolum Regem à Pontifice excommunicatum non aversetur. Quomodo, inquit, ipsius Regis, in cujus regno parochia & provincia mea consistit, & eorum qui cum eo degunt, sine animæ periculo & mihi commissæ Ecclesiæ detrimento, consortium vel præsentiam valeam devitare, non video. Et porro: nescio, quomodo ipsius Regis, vel inter quos habito, præsentiam & communionem vel consortium valeam devitare, cum Rex & cohabitantes mecum unâ cum Rege non solum in parochiam, verùm & in civitatem meam sæpè conveniant. Et post pauca: Ecclesiam & plebem mihi commissam deserere, & aliorum ut mercenarius non valeo fugere, nec quò extra Regnum ejus

liii 2

fugiam,

fugiam, habeo: sed regio cultu eo recepto de Ecclesiasticis facultatibus, sicut præcipit, & quamdiu præcipit, illi & sibi obsequentibus servio &c. Eaque propter rectè negarunt Jesuitæ in Gallia, excommunicari posse Regem, nisi, quod aliter se sensuros, si Romæ essent, credidissent ipsi, uti refert Gabr. Barthol. Gramondus lib. 15. hist. Gall. in fin.

LXXIII. Antequam finiamus, id unicum erit addendum, excommunicationis poenam hanc præcipuè intentione infligi, ut emendetur reus, & resipiscat, suamque cum Ecclesiâ reconciliationem flagitet ipse. Quod si corrigi nolit, & in peccatis suis perseveret, judiciis secularibus committatur olim, & ad regia tribunalia ablegabatur. Decretum ita in Concilio Vernensi c. 9. Quod si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus emendare minimè potuerit, Regis judicio exilio condemnatur. Aliquando per brachiumulare cogebantur ad absolutionem petendam, sicubi tempus, quod ad eam impetrandam præscriptum erat, elapsum fuisset. Uti eam in rem conceptum legitur Ludovici Regis edictum: Et si aliqui per annum contumaces extiterint, ex tunc compellantur redire ad Ecclesiasticam unitatem, ut quos à malo non retrahit timor DEI, saltem poena temporalis compellat. Unde precipimus, quod Ballivi nostri omnia bona talium excommunicatorum, mobilia & immobilia, post annum capiant, nec eis aliquo modo ea restituant, donec prædicti absoluti fuerint, & Ecclesiæ satisfecerint.

CAP. XII.

De Jure & potestate imponendi poenitentiam.

I.

Poenitentia vocabulum hoc loco significat poenam, quæ pro expiandis criminibus & delictis publicis imponitur iis, qui de crimine publico convicti sunt. Hoc sensu constitutum fuit in Concilio Cabilonensi c. 8. De poenitentia verò peccatorum, quæ est medela animæ, utilem hominibus esse censemus: & ut poenitentibus à Sacerdotibus data confessione indicatur poenitentia, universitas Sacerdotum noscitur consentire. Et in Concilio Remensi II. c. 12. Omnibus his actis ventilata est ratio poenitentiae, ut sacerdotes certius intelligerent, quomodo confessiones recipere & poenitentiam secundum canonicam institutionem poenitentibus deberent indicare. Item in Concilio Parisiensi VI. c. 32. Quoniam multi Sacerdotum partim incuriâ, partim ignorantia modum poenitentiae reatum suum consitentibus secus quàm jura Canonica decernant, imponunt, &c. Sic & in Concilio Moguntino anno DCCCXLVII. c. 31. Modus tempusque poenitentiae peccata sua consitentibus, aut per antiquorum

cân-

canonum institutionem, aut per sanctarum Scripturarum auctoritatem, aut per Ecclesiasticam consuetudinem imponi debet à Sacerdotibus. -- -- Nam qui publicè peccat, oportet ut publicà mulctetur pœnitentiâ & secundum ordinem canonum pro merito suo & excommunicetur & reconcilietur. Eadem significatio alibi passim occurrit. Sic enim receptum erat, ut quas decrevisset aut præfinitisset pœnas aut supplicia Episcopus pro gravitate & atrocitate criminum, ea exactè omnia pœnitens observanda sibi duceret.

II. Ita nempe receptum erat in Ecclesiâ, ut illos, quorum peccata gravia censuræ Ecclesiasticæ subjecta essent, castigationibus quibusdam externis de pœnitentiâ suâ testatum facere oporteret, quibus exercerentur per aliquod temporis spacium, & idoneos se redderent, ut reciperentur. Ut enim tuti magis & securi existerent prisci Ecclesiæ Patres, neve temerè peccatoribus publicis pacem Ecclesiasticam restituerent valde asperum ac difficile illis præscribere solebant pœnitentiæ modum. Atque illa opera pœnalia requirebantur tum ad humilitatem peccatoris, & consequenter ad dispositionem pro obtinendâ verâ compunctione, tum etiam ad Ecclesiæ ædificationem, ubi scandalum fuit publicum, ut Ecclesiæ etiam satisfaceret, scandalum elueretur, & cætera Ecclesiæ membra per huiusmodi spectacula magis excitarentur ad pietatem, sibi que ab enormibus istiusmodi delictis caverent magis, ipsi etiam lapsi cautiùs deinde mercari discerent, denique & palam fieret, non doceri in Ecclesiâ licentiam peccandi.

III. Hæc fini in multos sæpè annos pœnitentiam istam publicam continuare oportuit, ut ex diuturniore disciplinæ huius Ecclesiasticæ exercitio de conversione peccatoris eo exactior haberi posset notitia, neve restitueretur temerè pristinæ communioni, cuius affectus nondum satis fuerint probati. Et in hoc enim differt receptio, quæ fit ex parte DEI, & quæ fit ab Ecclesiâ, quod illa statim fiat, simulatque ad DEUM reversus fuerit peccator, hæc non nisi post elapsa aliquot tempora, & edita veræ pœnitentiæ specimina. Rationem diversitatis eleganter exponit Ivo Carnotensis epist. 228. Quærit fraternitas tua, quomodo inter se conveniant prophetica sententia, quæ dicit: In quacumq; horâ peccator conversus ingemuerit, salvus erit, & synodalis, quæ crimina sua consistentes aliquamdiu à corporis & sanguinis Christi communione suspendit. Repugnare enim tibi videtur, dissentire sententiam capitis & corporis, ut quos caput, id est, Christus celeriter à peccato liberat, eos corpus Christi, id est, Ecclesia sub pœnâ peccati diu ligatos retineat. Quæ questio facile solvitur, si interni iudicis animadversio & humana fragilitatis consideratio diligentius attendatur. Cùm enim criminalis culpa delinquentem separet à capite & à corpore, rationis ordo hoc exigit, ut internus iudex tanto remittat celerius, quanto solus magis videt interiùs. Iudex verò, qui tantum videt in facie usq; ad eò delinquentes sub peccati pœnâ detineat, donec per manifestum pœnitentiæ fructum, qui fit pœni-

pœnitentis affectus, intelligat. Per internum enim gemitum satis fit interno iudici, quidcirco indilata datur ab eo peccati remissio, cui manifesta est interna conversio. Ecclesia vero quia occulta cordis ignorat, non solvit ligatum, licet suscitatum, nisi de monumento elatum, id est, publicâ satisfactione purgatum &c. Didicit hanc distinctionem Ivo ab Augustino, cujus in *Enchiridio* cap. 65. hæc sunt verba: In actione pœnitentie, ubi tale crimen commissum est, ut is, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humilitatum DEUS non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba, vel quæcumque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur, gemitus meus à te non est absconditus, rectè constituuntur ab iis, qui Ecclesiæ præsent, tempora pœnitentie, ut fiat etiam satis Ecclesiæ, in quâ remittuntur ipsa peccata. Locus extat apud Gratianum c. 83. de pœnit. dist. 1.

IV. Temporis determinatio obtinuit jam tum ineunte seculo quarto, uti ex Concilio Ancyran, quod anno CCCXV. celebratum fuit, aliquot canonibus patet. Idem ostendit Concilii Nicæni canon undecimus & duodecimus, ut adeo videatur istud in ipsis persecutionibus introductum & accuratè observatum. Nec tempora tantum præfixa pœnitentibus fuerunt, sed stationes etiam & loca in Ecclesiâ, ne reliquis fidelibus immiscerentur temerè. Quin & ipsi inter se locis istiusmodi distinguebantur, pro ratione gradus, quem sustinere oportebat. Erant scilicet *προσλαϊόντες* in veteri Ecclesiâ, erant *ἀκροῦχοι*, erant porro *ἐκποπίνοντες*, & denique *συνιστάμενοι*. Singuli suam habebant *εὐρίαν* ab reliquis separatam, quam retinere oportebat, dum in ordine isto & gradu pœnitentiæ consistebant. Primus & infimus ordo pœnitentium erat eorum, qui *προσλαϊόντες* dicebantur, qui extra Ecclesiam stantes, eum luctu & lacrymis eos, qui ingrediebantur, orabant, ut pro se misericordiam DEI implorarent. *Σπίσις* eorum erat in *προπύλαιῳ* Ecclesiæ seu porticu, quæ erat extra portam. Hos excipiebat ordo *ἀκροῦμένων* sive audientium, quibus in narthece stare, & divinas Scripturas atque conciones audire permissum erat. Tertius ordo erat *ἐκποπίνων*, genuflectentium, quibus intra Ecclesiæ septa post suggestum stare permissum erat, quosque cum catechumenis antequam mysteria sacra peragerentur, exire oportebat. Priusquam autem dimitterentur, in genua procidebant coram Episcopo, qui & ipse cum populo procidens & statim exsurgens manus ipsis imponebat. Quartus ordo erat *τῶν συνιστεμένων* consistentium, ita dictorum, quod reliquorum fidelium more stantes orarint ad finem usque actionum sacrarum, quæ in Ecclesiâ peragebantur. Atque hi, uti cum Catechumenis non egrediebantur, ita in hoc uno differebant ab reliquis fidelibus, quod unâ cum ipsis communicare

nicare non liceret, siue ad Sacramentum non admitterentur, τῶν ἀγασμάτων μήτε ἀξιωματοί, uti loquitur Harmenopolus epit. can. sect. 5. tit. 3. Idque est ἐν τῇ μὲν κοινῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, in canone 4. § 5. Concilii Ancyran. Singulos gradus eo modo, quem explicavimus, describit Gregorius Neocæsariensis, qui Thaumaturgus aliàs dicitur, can. 11. & Mathæus Blastares in Syntagm. alphabet. lit. M. cap. 6.

V. Hi ordines ita erant sub dispositione Episcopi, ut ab ejus arbitrio penderet, pœnitentibus leges & modum, atque sic non locum tantum, sed etiam tempus præscribere, observatis tamen quæ jam prostabant, decretis Ecclesiasticis. Poterant etiam determinatum jam tempus nunc dilatare, nunc coarctare, prout magis minusve dolorem suum ob commissâ peccata pœnitentes signis externis declarabant. Ita disertè statutum fuit d. can. 5. in Concilio Ancyrano: *Episcopi autem potestatem habeant modum conversionis eorum examinantes aut humanius agere, vel plus temporis adjicere. Ante omnia autem & præcedens vita, & quæ consecuta est, examinetur, & sic eis clementia impertiatur.* Ad quem ita commentatur Zonaras: *Cum æqualem non esse in omnibus pœnitentiæ rationem, ac alios quidem perfectiore conatu, remissiore alios in expiandis criminibus laborare intelligerent, de unoquoque statuendi potestatem omnem Episcopis permiscere, ut quam quisque emendationis rationem ostendat, in singulis explorent, ac in quibus pœnitentiæ studium ardentius perspexerint, eos benignius accipiant, tempusque animadversionis contrabant, vel etiam ad præfinitum illud criminis luendi spaciū iis, qui remissiore pœnitentiā agunt, adjungant &c.*

VI. Canon iste Ancyranus insertus reperitur in Capitularibus lib. 7. tit. 3. Sed quod dixi, ab Episcopi arbitrio pendere, quem pœnitentibus præscribere modum velit, ne id ad nudum ejus beneplacitum, & simplex arbitrium referatur, ac si licitum esset, pro lubitu qualemcunque pœnitentiæ externæ modum decernere, optimè prospectum fuit per constitutiones Karolinas, qualiter se gerere debeat Episcopus. Sic enim legitur eodem lib. 7. c. 294. *Quærendum est Sacerdoti, cum accipit cujuslibet fidelis confessionem peccatorum, qualiter primo peccatum perpetratum, ut si postea iteratum, aut frequenter actum sit, si sponte, si coactè, si per ebrietatem aut per quodlibet ingenium factum sit, & cum viderit, unde radix illius peccati processit, tunc congruam adhibeat medicinam. Qualis verò peccati adhibenda sit medicina, secundum canonum auctoritatorum sanctorum patrum esse debet, & non secundum placitum hominis, sed secundum DEI voluntatem: nec in hac parte voluntas aut gratia hominis sequenda est, sed voluntas DEI in omnibus exquirenda: quatenus dignis precibus, ut pœnitentia digna placari possit omnipotentis DEI vindicta, omnes concurrant, quam suo vitio provocavit.*

VII. Canones ipsi diversa tempora pro gravitate aut levitate delicti definiuerunt, uti patet ex Concilii Nicænicani. 11. & Concilii Ancyran. ad ductis canonibus quarto & quinto. In Capitularibus autem Karolinis lib. 5. c. 71. generaliter constitutum est: Qui pœnitentiam publicè gerunt, debent unum annum esse cum cilicio inter audientes, vel usq. ad magnum diem, & populo, quando intrat in Ecclesiam, persusi lacrymis veniam postulare, precarique, qualiter septem annorum pœnitentia agatur cum humilitate, ut pro eis dignentur orare. Tribus verò annis subiaceant inter pœnitentis, manibus sacerdotum in loco retrò ostium Ecclesiæ pœnitentibus constituto, & seorsum infra ipsam tamen Ecclesiam secluso: populo tamen jam non in terram prostrati, sed vultu & capite humiliato, humiliter & ex corde, ut supra dictum est, veniam postulent, & pro se orare exposcant. Duobus etiam annis oblationes modis omnibus non sinantur offerre: sed populo tantummodo in oratione socientur, ut perfectionem septimo in Cœnâ Domini consequantur anno. -- In his verò septem annis multipliciter jejuniis, & orationibus, sletibus & eleemosynarum, prout melius potuerint, exhibitionibus & lacrymis persistent &c. Septem annis pœnitentiam sustinendam præcipit, quod numerus ille etiam alibi in rebus sacris præscriptus legatur. Augustinus certè lib. 5. Quæst. super Deuteron. & lib. 2. de C. D. c. 21. septenarium, quod ex ternario & quaternario conflatus coalescat, numerum maximè perfectum esse scribit: Horum enim numerorum alter primus est, qui totus censetur impar & exsuperantiam designat: alter perfectus habetur par, & sacram in rebus convenientiam, matremq. justitiam, æquabilitatem vel efficit, vel exprimit. Ille etiam in sanctissimis adhibetur mysteriis, ut numerus sanctitatis, hic in rerum corporearum formatione, ut nota ac symbolum perfectionis apparet. Verum uti supra dixi, neque canones præcisè septenarium annorum numerum præscribunt, neque ad eum alligatus est Episcopus, quo minus vel dilatare vel minuere tempus pœnitentiæ queat. Rationem reddit Fulbertus Carnotensis Episcopus epist. 36. Mensuram temporis in agenda pœnitentiâ idcirco non satis attentè præfigunt canones pro unoquoque crimine, sed magis in arbitrio Antistitis statuendum relinquunt: quia apud Dominum non tantum valet mensura temporis, quam doloris: nec abstinentia tantum ciborum, sed mortificatio potius vitiorum. In vestra ergo manus situm est, pœnitentiam ejus vel brevare vel protetare, juxta quod eum in pœnitendo diligentem seu negligentem videritis.

VIII. Sequioribus temporibus in valuérunt redemptiones pœnitentiæ, quibus disciplina Ecclesiasticâ valde imminuta & tantum non tota collapsa est. Non enim placuit amplius rigor ille, quem in veteri Ecclesiâ observare oportebat. Et factum inde est, ut breviori compendio temporis satisfacere quis posset, quæ plurimorum annorum termino persolvere tenebatur, uti loquitur Cardinalis Baronius ad ann. 1055. n. 9. Utve tam pauperes

peres quàm divites compendium istiusmodi habere possent, duplex exco-
gitata est methodus redimendi, pro divitibus altera, altera pro pauperibus.
Divites nimirum pretio redimunt annos, quot Lex Ecclesiastica præscri-
psit, & tùm Episcopi pro modo liberalitatis de rigore antiquæ pœnitentiæ
remittere solent. Atque istum morem ante sexcentos præterpropter an-
nos invaluisse docet Petrus Damiani Cardinalis in quâdam epistolâ quam
recenset Baronius d. l. n. 6. Cùm à pœnitentibus terram accipimus, inquit,
juxta mensuram muneris, eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus, sicut scriptum
est: *Divitiæ hominis redemptio ejus.* Altera ratio & via redimendi fit per
corporeas afflictiones, quibus pauperes & alii, qui velint, redimere brevi
tempore plurimos annos possunt. Quâ quidem in re valdè nugantur Ro-
manæ Ecclesiæ Doctores. Audiamus tantùm dictum Petrum Damiani,
qui lib. 1. epist. 19. hunc in modum philosophatur: Cum tria scoparum millia
unum pœnitentiæ annum apud nos regulariter expleant: decem autem psalmorum
modulatio, ut sæpè probatum est, mille scopas admittat, dum CL psalmis constare
psalterium non ambigitur, quinq. annorum pœnitentia in unius psalterii disciplina
rectè supputantibus invenitur. Sed sive quinque vices ducas, sive 20. quinquies,
centum faciunt. Consequitur ergò, ut qui viginti psalteria cum disciplinâ decan-
tat, centum annorum pœnitentiam se peregrisse confidat. Alia ejusdem farinæ
refert alibi, quæ piget hîc recensere longius. Patet verò inde simul illud,
sequalioribus istis temporibus pœnitentiam diuturniorem & ætatem homi-
nis haud rarò excedentem injunctam fuisse, sed tamen hoc artificio facilè
expleri eam potuisse. Ut nihil nunc dicam, conduci aliquando solere alios,
qui mercede acceptâ, pro conductoribus suis, flagellis humeros suos cæ-
dunt, & eorum hinc veluti vicariam operam in se suscipiunt. Quod, quàm
alienum sit à pristinâ disciplinâ, & intentione Ecclesiæ primitivæ, quàmque
absurdum sit, unusquisque ex naturâ rei facilè intelligit.

IX. Cæterum qui ad pœnitentiam publicam ita se præparabant,
multum sibi promittebant ex conjunctione precum, quam sperabant à fi-
delibus ejusdem Ecclesiæ membris. Eleganter Cæsarius Arelatenlis ho-
mil. 1. Et ille quidem, qui pœnitentiam publicè accepit, poterat eam secretis
agere. Sed, credo, considerans multitudinem peccatorum suorum videt se contra
tam gravia peccata solum non posse sufficere, idèò adjutorium totius populi cupit
expetere. Quomodo solet fieri, ut cujus vinea per negligentiam deserta remanse-
rit, roget vicinos & proximos suos, & unâ die multitudinem hominum congre-
gans, quod per se solum non potuit, multorum manibus adjutus, id quod desertum
fuerat reparetur: ita ergò & ille, qui publicè pœnitentiam vult petere, quasi con-
rogatam dinoscitur congregare, ut totius populi orationibus adjutus spinas & tri-
bulos peccatorum suorum possit evellere, ut in eâ bonorum messis valeat. DEO
auxiliante consurgere, & vinea cordis sui, quæ non uvas sed spinas consueverat
dare,

dare, dulcedinem spiritualis vini exhibere incipiat Sc. In sequentibus autem verbis ejusdem homiliæ admonet pœnitentem, ne ex conjunctione hæc precum & intercessione populi apud DEUM tantam sibi præsidii spem faciat, ut prorsus securum se salutis suæ existimare queat: *Et tamen, inquit, hic ipse, qui tam fideliter compuncto corde & contrito pœnitentiam petit, sic de intercessione totius populi debet esse securus, ut totis viribus in bonis operibus se exercens cum DEI adjutorio de suâ sit salute sollicitus, ne forte dicat in corde suo: Ecce totus populus pro meis iniquitatibus supplicavit, jam ego & possum & debeo esse securus. Absit, ut hoc vel in cogitatione, non dicam in sermone habeat ille, qui pœnitentiam agit Sc.*

CAP. XIII.

De Potestate absolvendi & reconciliandi pœnitentes.

I.

Quandoquidem qui per enôrmia peccata prorsus exciderant gratiâ divinâ, & mancipia Diaboli facta fuerant, non poterant in communionem fidelium permanere nec restitui, nisi prolixâ multorum annorum pœnitentiâ susceptâ dignos se præstitissent, qui in numerum & cœtum fidelium reciperentur, factum inde, ut accuratè & curiosè pœnitentium mores examinarentur, antequam quicquam de restitutione eorum decerneretur. Sic enim tum ex Scripturâ sacrâ, tum ex disciplinâ suorum temporum persuasi erant, divinæ justitiæ iram vehementer pertimescendam, peccati turpitudinem immortali odio dignissimam, & ut ardentissimam pestem fugiendam, magno simul & excelsò animi robore ad virtutis iter multis difficultatibus vepretis atque dumis obseptum progrediendum, nec posse alios, nisi patientiæ laude præcellentes, & altâ quâdam mente præditos illud inire, cæteroquin etiam sanctissimè viventes infici & contaminari ab illis, qui tetri alicujus flagitii & sceleris conscientia exulcerati essent, neque congruam adhuc pœnitentiam suis in actionibus & vivendi genere ostendissent. Tantoperè igitur fidelium animi à communione & societate perditorum & flagitiosorum abhorrebant, ut eos non nisi certis spatiis emensis pristinum jus communionis, quantum vis dolorem suum & ægritudinem propter peccata commissâ, jejniis, lacrymis aliisque indiciiis abunde declararent, recuperare posse statuerent.

II. In hunc finem constituti erant nonnulli apud veteres Christianos, uti refert Origenes *lib. 3. contra Celsum*, ad inquirendum in vitam ac mores eorum, qui ad sacra ipsorum accedebant, ut eos, qui turpia perpetrassent faci-

facinora, à publicis ipsorum conventibus arcerent. Ipsi etiam Christiani reliqui talium hominum commercium, colloquium, convictum sponte respuebant, quod eorum consortio contaminari se, ac pollui existimarent. Quod si accessisset publica excommunicationis sententia, vix erat quisquam, qui eorum aliquam rationem haberet, quique miseris eorum & turbidis rebus, si quæ incidissent, indoleret. Quia verò præcipuus excommunicationis finis hic est, ut qui contumax in peccatis manifestis & impoenitens hactenus fuit, hoc modo ad veram peccatorum suorum agnitionem & detestationem, itemque ad seriam offensionis & iræ divinæ considerationem, denique ad veram poenitentiam adducatur, utque ipse tandem remedia quærat, quibus Ecclesiæ reconciliari, & in gratiam cum eâ redire possit. Hinc adeo Ecclesia ipsa certa præscribere solet tempora, eaque interdum haud modica aut exigua, intra quæ illum in variis poenitentiae speciminibus exerceri oporteat, quibus elapsis restitutionem in pristinum statum petere liceat. *In Ecclesiâ, inquit Ambrosius in Psalm. 118. serm. 8. Ubi maxime miseri debet, teneri quam maxime debet iustitiæ forma, ne quis à communio- nis consortio absensus, brevi lachrymulâ ad tempus paratâ, aut etiam uberioribus fletibus, quod plurimis debet postulare temporibus, facilitate sacerdotis extorqueat &c.* Atque inde puto, non malè explicari plenam poenitentiam, cuius aliquoties meminit Cyprianus, de eâ, quæ tempus ab Episcopo constitutum explevit, secus atque putat Gabriel Albaspinæus lib. 1. *Observat. 30.* qui plenam poenitentiam accipit de eâ, quæ fit bonâ fide & animo verè dolente. Quæ ipsa tamen qualitas separari ab illa nunquam debet.

III. Quando verò deinceps ex indicibus & speciminibus externis constabat, tales excommunicatos secundum DEUM contristatos peccati magnitudinem agnoscere & execrari, iram DEI expavescere, ac seriò petere remissionem atque reconciliationem cum DEO & Ecclesia, ut in communionem fidelium reciperentur, noluit Ecclesia, videns, se finem, quem severâ hâc suâ disciplinâ intenderat, assecutam, difficilem se amplius præbere, sed talem adhibuit moderationem, ne is, qui tam longâ ac laboriosâ defunctus erat poenitentiae ἀσκήσει, vel in desperationem vel in sensum reprobum conjiceretur, & utramque propterea manum resurgenti porrigere solita fuit. Et tunc quidem reconciliari dicebatur ille, qui ita poenitentiam egit, reconciliari scilicet Ecclesiæ, quam gravissimis suis peccatis offenderat, & à cuius communionem ipse propterea exclusus fuerat. Ut adeo reconciliatio illa nihil aliud sit, quam absolutio à peccatis, & plenaria in pristinum statum restitutio.

IV. Ad hanc reconciliationem impetrandam præcipuum momentum conferebat testimonium presbyteri, qui in poenitentis vitam & mores inspectionem habuit. Presbyteris enim eam curam commissam fuisse, di-

K k k k 3

scimus

scimus ex c. in capite, dist. 50. in quo adesse iubentur presbyteri pœnitentium, qui eorum conversationem diligenter inspicere debent. Et horum testimonium tanti erat roboris in hoc actu, ut non immerito eos admonuerit Riculfus Svesfionensis in capitulis suis c. 9. ne hanc suam autoritate abuterentur, & in fraudem converterent vel Ecclesiæ, vel ipsorum pœnitentium. Videant, inquit, ne Simoni Mago & Jude traditori efficiantur similes, si pro precio aut pro familiaritate vel propinquitate pœnitentes ante tempus ad reconciliationem adduxerint, & eis pro reconciliatione testimonium dederint, vel si cum fervore & diligentia pœnitentes aliquam amaritudine, vel, quod absit, odio, aut quia nihil ab eis accipiunt, à reconciliatione suspendi fecerint: quia ut comministri, ita etiam co-operatores presbyteri in ministerio divino à DEO sunt constituti Episcopis. Similiter etiam Hincmarus Remensis in capitulis, quæ presbyteris dedit, c. 13. hoc addidit præceptum: Ut nemo presbyterorum à quocumque pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, ut minus digne pœnitentem ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat, & quocumque livore alium quemlibet dignius pœnitentem à reconciliatione removeat, quia hoc Simoniacum & DEO & hominibus abominabile est. Et Regino Abbas Prumiensis lib. 1. de Eccles. discipl. sub præceptis inquisitionis, quæ præmisit, num. 38. Episcopum inquirere jubet, si presbyter aliquem minus digne pœnitentem favoris aut familiaritatis, aut consanguinitatis gratia ad reconciliationem adducat, & ei testimonium reconciliationis ferat.

V. Quia verò in Episcopi potestate erat, pro conditione pœnitentis & qualitate delicti commissi tempus præfixum contrahere & minori spacio circumscribere, uti capite antecedente exposuimus, presbyteri officium erat, etiam post reconciliationem per totum istud temporis spacium, quod pœnitenti remissum erat, accuratè ut dispiceret, quatenus se in vitam & moribus gereret reconciliatus. Sic enim pergit Riculfus d. l. Si verò publice pœnitentes pro certâ necessitate vel ratione, ante præfixos à canonibus annos fuerint reconciliati, sicut ante reconciliationem, secundum pœnitentium possibilitatem & qualitatem, de eorundem pœnitentiâ sollicitudinem habuerunt: ita & post reconciliationem vitam eorum & conversationem, donec præfixum pœnitentie tempus expleatur, non negligant; sed solerter discutiant, & attendant, scientes, non solum Episcopis, sed etiam secundum modum suum presbyteris convenire, quod dicitur: Speculatorem dedi te domui Israël &c.

VI. In Ecclesiâ Orientali certus erat presbyter constitutus & pœnitentibus præpositus, qui curiosè inquirebat in crimina singulorum, audiebat testes ac delatores, & coram illis noxios vincebat, convictisque poenam injungebat. Ejus mentionem facit Socrates lib. 5. hist. Eccl. cap. 19. & Sozomenus lib. 7. c. 16. Sozomeni verba hæc sunt: Cum in nullo penitus peccare diviniore cuiusdam naturæ sit, & humanâ præstantioris; pœnitentibus vero,

vero, etiamsi saepius deliquerint, veniam dare DEUS praeceperit; cumq; in petenda venia peccatum necessariò confiteri oporteat: grave ac molestum ab initio jure merito visum est sacerdotibus tanquam in theatro, circumstante totius Ecclesiae multitudine sua crimina evulgare. Itaq; ex presbyteris aliquem, qui vitae integritate spectatissimus esset, & taciturnitate ac prudentia polleret, huic officio praefecerunt, ad quem accedentes ii qui deliquerant, actus suos confitebantur. Ille verò pro cuiusq; delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, poenae loco indicens, absoluebat confitentes, à se ipsis poenas criminum exacturos. In sequentibus refert, matronam aliquam tali presbytero de stupro sibi à Diacono quodam illato confessam, & re comperta graviter commotam fuisse plebem, & propterea à Nectario Episcopo Constantinopolitano prorsus sublatum presbyterum istum poenitentiarium. De quâ re multa disquirat Henricus Valelius ad Socratem, d. l.

VII. Dum pergimus ad alia, repetendum est ex capite antecedente, quatuor fuisse gradus publicae poenitentiae, *πρόκλυσιν* nimirum, *ἀκρόασην*, *ἐπίκλησιν* & *σύνεσιν*, antequam ad *μέτλην*, quae absolutissimam inferebat reconciliationem, admitterentur poenitentes. Et ex illis quidem omnibus, si atrocius quoddam commissum erat flagitium, gradatim surgendum erat. Nec omnes tamen poenitentes ad omnes & singulos hos gradus condemnabantur, sed alii ad hunc, alii ad illum, pro ratione criminum ab eis commissorum. Sed & liberum erat, Episcopis, uti jam ante dixi, poenarum illarum partem remittere, & pro ratione conversionis, quae vel probata jam erat, vel sperabatur, humanius erga poenitentes agere. In eorum, scil. Episcoporum, est potestate non solum poenarum tempora minuendi, sed etiam poenas commutandi, inquit Theodorus Balsamon ad Basilii can. 74. & porro: Quare non est accipiendus hic canon, ut nonnulli dicebant, ad solam temporis poenarum diminutionem, sed ad omne poenae genus.

VIII. Ex difficillimis istis poenitentiae gradibus dum sensim & gradatim, nisi dispensatio Episcopi accessisset, eluctari poenitentibus licebat, satis constat, plurimas ærumnas in illis singulis exantlari oportuisse, antequam reconciliatio fieret, & jus pristinum in Ecclesia restitueretur. Interea verò solennia quaedam adhibere moris erat, potissimum, quando ex uno gradu in alium, ab imo ad ulteriorem fieret transitus, ut in conspectu omnium esset poenitentis conversio, atque ut de emendatione ex plurium testimonio rectius ferri posset iudicium, cum in tanto fidelium numero semper esse soleant, qui, si minus sincere & hypocriticâ quâdam simulatione quid actum fuerit, cognitum habeant, & veritatem occultatam prodere queant. Quemadmodum verò in plerisque sacris actibus impositio manus in usu erat, praesertim quando super personam aliquam specialiter invocabatur nomen divinum, & hac ratione persona illa offerebatur quasi DEO & siste-

filtebatur in conspectum ejus, additis supplicationibus, ut DEUS gratiam & benedictionem suam illi largiri dignaretur: ita etiam in poenitentium statum quis erat, per manus impositionem DEO commendabatur, ut Spiritus S. gratiam in eum effundere & ad veram salutis viam reducere vellet; simul ut indicaretur, graviter hunc poenitentem in DEUM peccasse, nec posse in Ecclesiae gratiam redire, nisi post plurima poenitentiae specimina, & saepius iteratas preces. Sic enim etiam apud Judaeos non in benedictionibus tantum personarum, itemque in ordinationibus munerumque collationibus; sed & in victimarum ac reorum devotionibus manuum impositiones fiebant.

IX. Quatuor autem manus impositiones in decursu poenitentiae in usu fuisse, eruditè tradit Gabriel Albaspinæus lib. 2. c. 31. *Prima* quidem, quando poenitentiae agenda copia dabatur, h. e. quando Episcopus pro ratione delicti commissi poenitendi tempus & modum decernebat. Et hæc videtur ad *περίκlausιν* pertinuisse, quâ præviâ poenitentiae publicæ copia fiebat. Et hinc est, quod putent nonnulli, *περίκlausιν* non constituere speciem poenitentiae, sed eam cum hac impositione manuum esse veluti januam poenitentiae, & *περικλαίωνης* esse veluti poenitentiae Candidatos. Eos enim nondum ab Ecclesiâ inter poenitentes admissos fuisse, sed ad Ecclesiae fores in *περιπύλαις* steteris, luctu & lacrymis eos, quæ ingrediebantur, supplices exorasse, ne sacris Ecclesiae liminibus diutius arcerentur: Secutâ verò & impetratâ manus impositione simul obtinuisse, ut pro poenitentibus haberentur, & sacras portas ingredi liceret.

X. *Secunda* manus impositio fiebat illis, qui in tertio poenitentiae gradu, *ὑποπίπτοντων* scil. consistebant. *ἀκροώμενοι* enim, qui in secundo gradu erant, cum Catechumenis dimittebantur, antequam reliqua sacra peragerentur, & impositiones manuum fierent. Sed *ὑποπίπτοντες*, egresfis Catechumenis, vel in loco quo eis stare in Ecclesiâ & conciones audire licebat, vel in loco paulo altiore, ut in conspectu magis essent fidelium, prout se in faciem abjiciebant, & ab Episcopo manus impositionem recitatis quibusdam precibus accipiebant. *Tertia* manus impositio fiebat illis, qui à tertio gradu *τῶν ὑποπίπτοντων* ad quartum *τῶν συνισταμένων* digrediebantur. Hi enim restituebantur in communionem rerum tum divinarum tum humanarum omnium, solis exceptis oblationibus & Sacramento eucharistiae. *Quarta* denique & ultima plenissimè reconciliabat poenitentes, & restituebat eos in pristinam communionem, nullâ planè re excepta, ita ut etiam ad Eucharistiam accedere, eaque cum reliquis fidelibus frui, cumque illis oblationes facere liceret. Conf. Jacob. Sirmond. in *hystor. poenit. publ.* cap. 7.

XI. Ex

XI. Ex his verò manuum impositionibus, tertiâ quidem & quartâ, conficit Albaspinæus c. 32. & 33. duo reconciliationum genera, sive species, minorem & maiorem, quæ respondeant duabus speciebus communionis, minori & majori. Minor est, quæ omnium rerum societatem & communionem largitur, solo Eucharistiæ & oblationum usu excepto; Major verò etiam hunc concedit, nec excipit quidquam, quod fidelibus reliquis competat. Hinc adeo etiam per reconciliationis speciem unam, quæ minor dicitur, poenitentes in tantum absolvuntur, ut jus primæ communionis recuperent; per alteram, maiorem, jus communionis integrum, & ipsam etiam Sacramentis utendi potestatem recipiant. Eum sequitur Franciscus Bosquetus ad Innocentii III. epist. 149. Primam reconciliationis speciem qui impetraverant, *συμμετέχουσι* dicebantur, & in quarto poenitentium ordine existerant, quos proinde his verbis describit Matthæus Blastares in syntagm. lit. M. Consistentes sunt, qui simul cum fidelibus orant, canuntque, à sacrorum autem Sacramentorum participatione abstinentes, donec adveniente secundum leges illis præscripto tempore, perfectio eos in divinam communionem recipiat. Exigendum scil. in hoc ordine erat temporis aliquod spacium, ut eo magis accenderetur in eis desiderium plenariæ restitutionis. Magna Synodus Nicæna biennium præscribit can. 11. Duobus annis sine oblatione populo communicent in orationibus. Idem & Ancyrana can. 24.

XII. Quanquam verò poenitentes ordinariâ hâc viâ ad reconciliationem progredi oporteret; si tamen urgens aliqua necessitas, quæ ex imminente periculo mortis nasci poterat, supervenisset, noluit Ecclesia rigori illi insistere, suâque benignitate eos privare amplius, sed prout illi se gessissent hactenus, ita se erga eos exhibuit vicissim, & verè contritos suam recepit in gratiam. Quâ de re multi passim agunt Conciliorum canones. Potissimum vero Concilii Nicæni canon. 13. De his, qui vitâ excedunt, & Canonica lex nunc quoque servabitur, ut si quis vitâ excedat, ultimo & necessario viatico minime privetur. Si verò desperatus & communionem affecutus supervixerit, sit inter eos, qui communionem orationis tantummodo consequuntur. Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, & eucharistiæ participationem petenti Episcopus cum examinatione oblationem impertiat. Concilii Arausiacani I. canon tertius: Qui recedunt de corpore poenitentia acceptâ, placuit sine reconciliatoriâ manûs impositione eis communicari, quod morientis sufficit consolationi, secundum definitiones patrum, qui huiusmodi communionem congruenter viaticum nominarunt. Quod si supervixerint, stent in ordine poenitentium, & ostensis necessariis poenitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoriâ manûs impositione percipiant. Idem prorsus repetitum in Concilio Arelatensi II. can. 28. Et in hunc sensum etiam conceptus legitur canon 36.

Concilii Epaonenſis: *Ne ullus ſine remedio, aut ſpe veniæ ab Eccleſiâ repellatur, neve ulli ſi aut pœnituerit, aut ſe correxerit, ad veniam redeundi aditus obſtruat. Sed ſi cui forſitan diſcrimen mortis immineat, damnationis conſtituta tempora relaxentur. Quod ſi ægrotum accepto viatico revaleſcere fortâſſe contingit, ſtatuti temporis ſpacia obſervare conveniet.* Eodem tendit Concilium Carthaginienſe IV. c. 76. *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, ſi caſu, dum ad eum invitatus Sacerdos venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in pbrneſin verſus fuerit, dent teſtimonium, qui eum audiêrunt, & accipiat pœnitentiam. Et ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manûs impoſitionem, & infundatur ori ejus euchariftia. Si ſupervixerit, admoneatur à ſupradictis teſtibus, petitioni ſuæ ſatiſfactum, & ſubdatur ſtatutis pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dederit, probaverit.*

XIII. Viaticum hoc, quod morituris dari debere volunt canones, quale ſit, dubium facit Gabriel Albaſpinæus lib. 2. obſ. 32. potiffimum ex eo, quod à Patribus dicatur, à quolibet preſbytero ſine delectu aut inquisitione pœnitenti viaticum iſtud dari poſſe & debere, cum tamen Euchariftiæ viaticum communi conſenſu non niſi permiſſu & ex conſeſſione Episcopii exhiberi poſſit, & ab eo dijudicari oporteat, utrum pœnitens, qui in extremo vitæ periculo id petat, dignus ſit, cui detur. Putat ergo Albaſpinæus, viaticum iſtud non eſſe euchariftiam, ſed ſub viatici nomine his caſibus venire primam illam ſive minorem reconciliationem, quâ pœnitentes uno eodemque tempore duo reciperent, noxarum condonationem, & ſimplex atque minimum jus communionis. At verò, quid opus eſt, ut ab uſitatâ vocabuli ſignificatione recedatur, ſicubi ea negotio, de quo res eſt, non repugnet. Per viatici vocabulum euchariftiam moribundis dari ſolitam denotari, notior res eſt, quàm ut prolixo commentario illuſtrari debeat. Et cur verò pœnitentibus, ſi animam egiffent, & vitâ exceſſuri fuiſſent, dari non oportuiſſe dicamus euchariftiam, cum diſertè id ſtatuat Concilium Toletanum I. can. 18. *Si qua vidua Episcopii aut diaconi maritum acceperit, nullus Clericus, nulla religioſa cum eâ convivium ſumat, nunquam communicet: morienti tantum ei Sacramentum ſubveniat.* Per Sacramentum hic Euchariftia innuitur. Idque ulterius conſtat ex canone Carthaginienſi paulo ante adducto, quo etiam illi, qui pœnitentiam petit in infirmitate, nec adeptus adhuc fuit, euchariftia infundi jubetur. Et ipſi quidem illi canones, qui de viatico hoc dando agunt, communionem talem, quæ ex viatici huius participatione ſignificatur, ſecernunt à communionem legitimâ, cum reconciliatoriâ manûs impoſitione conjunctâ, cum prior illa ſine reconciliatoriâ manûs impoſitione fiat, uti exſertè ita diſtinguit Canon Arauſicanus.

XIV. Ex quo constat, illos, qui in pœnitentiâ cùm essent, viaticum hoc accipiebant, in communionem quidem receptos, non tamen plenè reconciliatos fuisse, cùm non dissimulent canones, eos si supervixissent, reliqua pœnitentiæ impositæ tempora absolvere debuisse. Fuit igitur communio illa, in quam recepti fuerant, minùs plena, & eum tantùm in finem concessa, ut, si mori contingeret, ne extra Ecclesiæ gremium decessisse dicerentur, & ut beneficiis, quæ post mortem contingere illis possent, frui liceret. Idque verbis valdè perspicuis indicat Concilii Namnetensis canon quintus. *Infirmus, qui necessitate mortis urgente confitetur peccata sua, sub eâ conditione à Sacerdote reconcilietur, ut si ei Dominus vitam donaverit, sanitatemq; reddiderit, secundum qualitatem delicti omnimodis pœniteat.* Semper enim de pœnitentibus, nisi ipsi se malè gessissent, benè sperabant, adeò, ut etiamsi communionis restitutionem illi morte suâ prævenissent, noluerint tamen eos misericordiâ suâ destitutos esse. Quem in finem etiam in Concilio Vasensi I. constitutum fuit, ut si vel maximè ante communionem decessisset quis in pœnitentiâ constitutus, dum tamen bona spes de ejus emendatione præsto fuisset, oblationes ejus recipi deberent. Sic enim se habet ejus Concilii canon secundus: *Pro his, qui pœnitentiâ acceptâ in bonæ vitæ cursu satisfactoriâ compunctione viventes, sine communionem inopinato nunquam transitu, in agris aut in itineribus præveniuntur, oblationem recipiendam, & eorum funera, ac deinceps memoriam Ecclesiastico affectu prosequendam; quia nefas est eorum commemorationes excludi à salutaribus sacris, qui ad eadem sacra fideli affectu contendentes, dum se diutiùs reos statuunt, indignos salutiferis mysteriis judicant, ac dum purgatiores restitui desiderant, absque sacramentorum viatico intercipiuntur: quibus fortasse nec absolutissimam reconciliationem sacerdos denegandam putasset.* Ex hoc canone colligitur, (1.) communionem aliquam fuisse aliam ab eâ, quæ per absolutissimam reconciliationem restitui dicebatur, (2.) absolutissimam reconciliationem fieri potuisse sine præviâ communionem aliquâ simplici. (3.) Oblationes eorum, qui in verâ contritione decessissent, non debuisse respui, ut maximè in communionem nondum fuissent. (4.) Communionem hanc per Sacramentorum viaticum inductam fuisse, & sic etiam per eucharistiæ participationem. Nec aliud ergo intelligi in superioribus canonibus debere viaticum, quam quod confertur per ulum eucharistiæ. Et exinde communio, quæ hâc ratione restituitur, viatica dicitur in Concilio Aurelianensi III. c. 6. & eucharistia ipsa communionis viaticum, in Concilio Remensi can. 9.

XV. Nec tam faciles tamen in communionem hâc reddendâ fuèrunt Christiani primitivæ Ecclesiæ, uti successu temporis fieri consuevit ab eorum successoribus. Illi enim, ut in Gentilium oculos eo magis incurreret extrema vitiorum detestatio, quæ præter fidem salvificam, Ecclesiæ tum

temporis propria erat, sufficere putarunt, ad pœnitentiam & conversionis ἀποκτίν revocatum fuisse taliter delinquentem; in communione verò concedendâ tenacissimi fuerunt, nec quenquam nisi post longa annorum spacia & insignia veræ pietatis atque pœnitentiæ specimina admiserunt. Constat id ex Innocentii I. epist. 2. c. 2. cuius verba operæ precium erit ut hic legantur: *Et hoc, inquit, quæsitum est, quid de his observari oporteat, qui post baptismum omni tempore incontinentiæ voluptatibus dediti, in extremo fine vite sue pœnitentiam simul & reconciliationem communionis exposcunt. De his observatio prior durior, posterior interveniente misericordiâ inclinatio est. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret à lapsu, negata meritò communio est, concessâ pœnitentia, ne totum penitus negaretur: & durior remissionem fecit temporis ratio. Sed posteaquam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, jam terrore depulso communionem dari abeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam quasi viaticum profecturis, & ne Novatiani heretici negantis veniam asperitatem & duritiem sequi videamur. Tribuitur ergò cum pœnitentiâ extrema communio, ut homines huiusmodi, vel in supremis suis pœnitentes, miserante Salvatore nostro, à perpetuo exilio vindicentur.*

XVI. Quod verò viaticum hoc, de quo loquimur, de eucharistiâ accipi debere ideo negat Albaspinæus, quia eucharistia pœnitentibus non nisi ex concessione & arbitrio Episcopi exhiberi solita fuerit, viaticum autem hoc à presbyteris datum legatur, id non facit, ut in sententiam ejus nos trahi patiamur, quandoquidem fieri non potest, ut de omnibus & singulis pœnitentibus in extremo vitæ constitutis consuli queat Episcopus, in diœcesi præsertim præter modum amplâ, aut certè periculum erit, ne interim, dum Episcopi judicium expectatur, ægrotus id morte suâ antevertat, nullâque impetratâ communione decedat, quod tamen viatici huius largitione evitare summo studio contenderunt veteris Ecclesiæ Doctores. Enim verò, quando primum Episcopis solis hæc provincia reconciliandi pœnitentes cesserit, vix erit, ut in obscuris, quæ supersunt, Ecclesiæ primæ instrumentis inveniri queat; hoc tamen constat, non alium antiquiorem extare canonem, quo presbyteris ea potestas adempta fuerit, præterquam illum, qui Carthagine primum circa finem seculi quarti conditus est, his verbis: *Fortunatus Episcopus dixit: In præteritis Conciliis statutum meminimus esse, ut chrisma, vel reconciliatio pœnitentium, nec non & puellarum consecratio à presbyteris non fiant; si quis autem emergerit hoc faciens, quid de eo statuendum sit?* -- -- *Ab universis Episcopis dictum est: chrismæ consecratio & puellarum consecratio, à presbyteris non fiat, vel reconciliare quenquam in publicâ missâ presbytero non licere, hoc omnibus placet.*

XVII. Non

XVII. Non alia inquam antiquior extat prohibitio, quanquam extitisse alias anteriores ipse hic canon innuat, non tamen fortasse multo antiquiores. Africa enim tum temporis plurimas coegit synodos brevi temporis spacio ab invicem distantes. Ex iterata hac autem & repetita inhibitione haud frustra colligitur, arbitratos fuisse presbyteros, ad se quoque pertinere hanc potestatem, & difficulter adeo extorqueri eam ab illis potuisse. Et tamen in eodem concilio, cum animadvertissent Episcopi congregati, non posse ita simpliciter & ἀποτόμως presbyteris hanc potestatem adimi, propter eos, qui animam agunt, & reconciliationem enixè cupiunt, concesserunt quidem presbyteris, ut eam hoc casu exercerent, sed jubente & permittente Episcopo. Sic enim se habet canon sequens quartus, qui est septimus in Codice canonum Ecclesiae Africanæ: *Aurelius Episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & se reconciliari divinis altaribus petierit: si Episcopus absens fuerit, debet utique presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem ejus precepto reconciliare, quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est: placet, quod Sanctitas vestra necessario nos instruere dignata est.*

XVIII. Videbatur autem adhuc imperfecta hæc constitutio, propterea, quod non liceret semper consulere Episcopum ejusque rogare sententiam, absente fortè eo, aut in extremis constituto poenitente. Condidérunt igitur Patres Africani in Concilio mox sequente can. 32. alium novum canonem: *Ut presbyter inconsulto Episcopo, non reconciliet poenitentem, nisi absente Episcopo & necessitate cogente.* Videtur ergò hoc saltem inde sequi, prohibitionem istam, quæ potestatem hanc presbyteris denegant, non esse ex jure divino, & competere adeo eam non minùs presbyteris, quàm Episcopis, nisi per canones aliud constitutum fuerit. De justitiâ autem talium canonum nunc nihil addo, quam tamen satis fundatam arbitror in eo, quod in Ecclesiâ καὶ μέγιστον fieri debeant omnia, quodque non temerè imponi debeant manûs, & ab Episcopi regimine totum ministerium Ecclesiasticum dependeat. Quemadmodum igitur ex Canonistarum sententiâ etiam casibus Pontifici Romano reservatis, sicubi reservatio illa sublata, & delegatio à Pontifice Episcopo facta fuerit, ut excommunicatum absolvere liceat, Episcopus tum ordinariam suam, non verò delegatam exercet potestatem, Aug. Barbosa *ad c. fin. §. de offic. Ordin.* ita etiam reconciliandi hanc potestatem, quam Episcopi sibi reservarunt, reservatione sublata, presbyteri exercent, ut suam propriam, non ut concessam aut delegatam, eaque illis semper competit, nisi per reservationem impediatur.

XIX. Nec verò absolvendi istam potestatem ita annexam Ordini Episcoporum credidit Ecclesia Orientalis, ut ab alio etiam extra casum ne-

cesfitatis exerceri non posset. Supra, cum de excommunicandi potestate agerem, retuli exemplum Theodosii junioris, qui ab alio, quam ab Episcopo, & sine hujus mandato aut jussu excommunicatus fuerat, & quidem propter causam non satis prægnantem, ut ipse etiam Episcopus ab Imperatore imploratus excommunicationem istam injustam & minus efficacem judicaret; nihilominus tamen hæc Episcopi absolutione contentus esse noluit, sed ab Episcopo petiit, ut præciperet Clerico suo, qui eum ligaverat, ut ipse absolveret. Referam eâ de re verba Sozomeni ex lib. 5. hist. Eccl. c. 37. Vir quidam, ait; professione monachus, sed animo audacior, ad Imperatorem accessit, ut aliquid ab eo postularet. Quod cum sapius frustra fecisset, tandem Imperatori Ecclesiasticâ communionem interdixit, injectoq; vinculo discessit. Verum fidelissimus Imperator ad palatium reversus, cum jam tempus instaret convivii, & adessent convivæ, negavit se prius cibum sumpturum, quam vinculis solutus esset. Atq; idcirco unum ex familiaribus ad Episcopum misit, rogans ut mandaret ei, qui ligaverat, ut vinculum demeret. Cumq; Episcopus respondisset, non à quovis vinculum recipi oportere, solutumq; eum esse renunciasset, solutionem non admisit, donec is, qui ligaverat, non sine multo labore quesitus communionem restituisset. Quis & cujus ordinis ille fuerit, qui excommunicationis vinculum Imperatori indixerat, Sozomenus non meminit, ἀνδρα eum vocat ἀσκητικόν. Sufficit nosse, alium eum fuisse & inferiorem Episcopo, nec adeo potestatem vel excommunicandi vel excommunicatos reconciliandi Episcopis propriam fuisse, ipsum verò Imperatorem, ab non alio absolvi voluisse, quam ab eo, qui excommunicationis vinculo eum ligaverat.

XX. Quandoquidem verò ad ipsum illum spectat potestas solvendi, qui ligavit, & hoc naturali rationi consentaneum est, rectè omnino statuit Synodus Antiochena can. 6. Si quis à proprio Episcopo fuit excommunicatus, ne prius ab aliis suscipiatur, quam suo reconcilietur Episcopo, vel synodo, quæ congregatur, accedens se defenderit, & persuasâ synodo aliam sententiam retulerit &c. Simile statutum recenset ex Concilio Rothomagensi Ivo Carnotensis decret. part. 14. c. 106. his verbis: Sunt aliqui, qui culpis exigentibus à proprio Episcopo excommunicantur, & ab aliis Ecclesiasticis vel Laicis præsumptuose in communionem accipiuntur: quod omnino sanctum Nicænum Concilium, simul & Chalcedonense, nec non & Antiochenum atq; Sardicense fieri prohibent. Qui canon quasi in compendium contrahit anteriorum Conciliorum decreta, quod etiam ita factum apud Regionem Abbatem Pruniensem l. 2. de ecclesi. discipl. c. 414. Nullus Episcopus alterius parochianum excommunicare vel reconciliare præsumat sine conscientia vel consensu proprii Episcopi.

XXI. Merito igitur succenset Ivo epist. 112. Fulconi Parisiensis Ecclesiæ Decano, qui postea ejus Ecclesiæ Episcopus fuit, quod à se excommunicatos ille recepisset. De cætero, inquit, culpa dilectionem vestram, quod Paganum

num à nobis Ecclesiasticè excommunicatum & Apostolicà auctoritate exigentibus
culpīs suis in infamiam pulsum, in communionem recipitis, & Hugonem Puteacen-
sem similiter, quod à nobis fieri de vestris excommunicatis manifestè culparetis.
Moneo itaq, ut de cetero, quam à nobis iustitiam in necessitate vestrâ vobis fieri
velletis, eandem nobis in nostrâ necessitate faciatis, ne si vos negligentes inveneri-
mus in nostris, & nos similes inveniamur in vestris. Nec pepercit is Pontificis
Romani Legato Hugoni Ecclesiæ Lugdunensis Archiepiscopo, postquam
is eodem modo à se excommunicatum in communionem recepisset: De
cetero, inquit epist. 60. prædam à Puteacensibus in me & in Carnotensem Eccle-
siam factam jure possem à vobis repetere, si reverentiam vestram in jus vocare pos-
sem, qui ad suggestionem amulorum meorum prædictos sacrilegos à me & à coepi-
scopis meis communionem privatos, me nesciente communioni reddidistis. Ac per
hoc scelerum suorum impunitate ad perpetranda majora sacrilegia relaxastis.
Quod utrum faciendum fuerit, vel post factum cognitâ veritate corrigendum, ju-
dicet iustitia vestra, cum iusta vincula non solvat, nisi vera poenitentia.

XXII. Et quia ipse quoque Papa Romanus potestatem istam sibi ar-
rogabat, ut putaret, licere sibi à quibuscunque Episcopis ubique terrarum
excommunicatos in communionem recipere, grave id visum fuit Episcopis,
sua excommunicationis decreta tam parvi æstimari ab excommunicatis, &
tam facile à Pontificibus Romanis rescindi posse. Deliberatum eâ de re
fuit in Concilio Lemovicensi occasione datâ, quod excommunicati Aqi-
tanigenæ ignorantibus Episcopis suis, à Romano Papa poenitentiam & ab-
solutionem acciperent, ex quâ causâ putarunt pacem & concilium in Aqi-
taniâ destrui, dum quos ligant isti, ille injustè absolveret. In memoriam
revocabatur, quid contigisset ante aliquot annos, cum Stephanus Aruer-
nensis Episcopus conquestus esset de absolutione à Papâ Pontio Comiti
Aruernensi indultâ, licet ab Episcopo excommunicatione constrictus esset;
& legebantur literæ Pontificis, quibus responderat ille, ignotam sibi fuisse
excommunicationem factam, de quâ si certior ab Episcopo redditus fuisset,
Pontium non solum repulisse se, sed etiam Episcopi auctoritatem firmando,
eum anathematis ictu repercussisse. Et quanquam excusatum hinc Ponti-
ficem crediderint Patres Lemovicenses, concludunt tamen, inconsulto
Episcopo suo ab Apostolico poenitentiam & absolutionem nemini accipere
licere, & subinferunt porro: Sic Apostolici Romani Episcoporum omnium
sententiam confirmare, non dissolvere debent: quia sicut membra caput suum sequi,
ita caput membra sua non necesse est, contristari. Vid. Cardin. Baronius ad
ann. 1034. n. 20. seqq. Sed fuit tamen satis calva illa Pontificis excusatio,
quod debuisset ille causam excommunicationis factæ ab Episcopo requi-
rere, nec involare adeò sine causæ cognitione in messem alienam, quam
propterea rectè sibi vindicarunt Patres tum congregati.

XXIII. Ta-

XXIII. Tale quid cum metueret Fulbertus Carnotensis Episcopus, propter Comitem Rodolphum, quem excommunicaverat, quod absolutionem ille à Papâ Romano petiturus esset, literis sibi ad Pontificem datis cautum voluit, his verbis eum compellans *epist. 22.* Nunc verò ad limina S. Petri contendit, tanquam ibi possit accipere de peccatis absolutionem, unde venire non vult ad emendationem. Underogamus te, dilectissime Pater, cui totius Ecclesie cura commissa est, ut eum de sanguine atq. injuriâ filiorum tuorum ita arguere & castigare memineris, sicut meritum esse tua providentia novit. Nec tua Sanctitas injustè in communionem recipiat, quem divina auctoritas sicut Ethnicum alienat. Unde bone pastor, evigila super nos, ne per incuriam tuam grex Domini detrimentum sustineat. In eandem sententiam ad Paschalem Pontificem scripsit Ivo Carnotensis *epist. 204.* cum Guidonem Puteacensem excommunicasset. Unde, inquit, flexis genibus cordis paternitati vestre supplico, ut sententiam anathematis justè in eum factam Apostolicâ auctoritate confirmetis, & Archiepiscopo Senonensi, Episcopo Aurelianensi Episcopo etiam Parisiensi, ut idem anathema in eum faciant, vestra auctoritate Apostolicâ injungatis.

XXIV. De reservatis, quæ hic facit & sibi soli vindicat Papa Romanus, nihil omninò hic adjiciam. Per ea verò valdè attritam & imminutam esse potestatem clavium ministris Ecclesiæ omnibus ex æquo competentem, nemo non intelligit. Sed enim quod Episcopi reliquis Sacerdotibus abstulerunt, & sibi præripuerunt, id eodem modo Episcopis ademit & sibi uni vindicavit Pontifex Romanus. Ita nempe vara vibiam sequitur. Cumque Pontifex hanc suam absolvendi potestatem sæpè committat Legatis suis, mirum non est, per abusum eam quandoque in corruptelas trahi multo uberiores. Conqueritur eâ de re idem antea memoratus Ivo *epist. 144.* Cum enim Philippus Francorum Rex propter turpem consuetudinem, quam cum Bertradâ adulterâ habuerat, anathematis vinculo obligatus fuisset, tandem verò pœnitentiâ ductus absolutionem petiisset, Pontifex absolvendi potestatem Richardo Episcopo Albanensi delegavit, sed qui verba mandati improbè captando diem ei rei præfixum diffindere maluit, indignantibus plerisque Episcopis, qui comparuerant. Convenit, inquit Ivo, etiam Rex & lateralis sua, & secundum præceptum vestrum tactis sacrosanctis Evangeliiis parati fuerunt abjurare absolute omnem carnalis copulæ consuetudinem, insuper & mutuam colloquutionem, nisi sub testimonio personarum minime suspectarum, usq. ad vestram dispensationem. Sed quia in literis vestris continebatur, ut in hac absolutione consilium prudentium sibi adhiberet dominus Albanensis Episcopus, totum onus consilii voluit ex arbitrio pendere pontificum. Episcopi verò nescimus quid conjicientes, semper replicabant, se debere esse hujus consilii comites & non duces. Quamvis quibusdam nostrum videretur, quod prædicta absolutio ita posset, sicut prætaxata est, honestè fieri, & propter quorundam similitates

non

non satis rationabiliter impediri. Non obscure perstringit Ivo Legati Apostolici occultum odium, quo ille in Regem ferebatur, quodque adeo undique occasione captabat suam exlerendi acerbiteratem.

XXV. Methodus & modus, qualiter Episcopus reconciliare vel recipere debeat excommunicatum, describitur apud Reginonem Abbatem Prumiensem lib. 2. de eccles. disciplin. can. 414. Cum aliquis excommunicatus vel anathematizatus, pœnitentiâ ductus, veniam postulat, & emendationem promittit, Episcopus qui eum excommunicavit, ante januas Ecclesie venire debet, & duodecim presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent; ubi etiam adesse debent illi, quibus injuria vel damnum illatum est: & ibi secundum leges divinas & humanas oportet damnum commissum emendari, aut, si jam emendatum est, eorum testimonio comprobari. Deinde interroget Episcopus, si pœnitentiam, juxta quod canones præcipiunt, pro perpetratis sceleribus suscipere velit. Et si ille terre prostratus veniam postulat, culpam confitetur, pœnitentiam implorat, de futuris cautelam spondet, tunc Episcopus, apprehensâ manu ejus dexterâ, eum in Ecclesiam introducat, & ei communionem & societatem Christianam reddat. Post hæc secundum modum culpe pœnitentiam ei injungat, & literas per parochiam dirigat, ut omnes noverint, eum in societate Christianâ receptum. Aliis etiam Episcopis hoc notum faciat &c. Ipsa verò hæc verborum structura & contextus ostendit, non adeo antiquam esse hanc descriptionem, imò verò à disciplinâ veteris Ecclesiæ haud parum differentem. Olim enim pœnitentiæ pœnales præcedebant absolutionem, nec facile quisquam, nisi diuturno prius jejuniorum & orationum labore exercitatus, in communionem recipiebatur; in hæc verò descriptione in communionem pristinam restituitur delinquens, antequam pœnitentia ei injuncta fuerit: Idque etiamnum in Ecclesiâ Latinâ ita observatur, ut Legum Canonicarum venia in antecessum concedatur, & tunc demum sequatur determinatio atque injunctio pœnæ.

XXVI. Quod verò in dictâ methodo apud Reginonem de literis propter factam reconciliationem exaratis dicitur, id jam olim receptum fuisse constat, cum nihil non factum & gestum fuerit antiquitus, in ipsis etiam negociis Ecclesiasticis, cujus non facta fuerit per scripturam consignatio. In Concilio Svesfionensi II. quod in monasterio S. Medardi habitum fuit, Hincmarus Archiepiscopus Remensis in hunc modum disseruit: Legum ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper per scripturam requirant: adeo ut qui ad sacrum fontem accedit, suum dare nomen præcipiatur; qui ad summum sacerdotium provehitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus literas accipere jubetur; qui etiam ab Ecclesiasticâ societate quolibet excessu discinditur, libellari inscriptione aut recipitur, aut dejicitur. Sed & qui accusatur, vel qui ex-

Am m m

com.

communicatur, seu reconciliatur, per Scripturam accusari, vel reconciliari jubetur. Et sic in ceteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut sicut B. Gregorius in commonitorio ad Johannem Defensorem ex Romanis legibus sumens scribit, Sententia quæ sine scripturâ præfertur, nec nomen sententia habere mereatur. Refertur à Gratiano c. Legum 2. q. 1.

XXVII. Plura alia de pœnitentiâ publicâ, & reconciliatione pœnitentium eruditè ex veterum scriptis congefferunt Dionysius Petavius speciali diatribâ, quam inseruit notis ad Epiphan. pag. 225. seqq. itemque Jacobus Sirmondus tom. 3. opusculor. quæ tamen ita legenda sunt, ut perpetuus habeatur respectus ad ea, quæ in sacro Codice præscripta sunt. Optimè enim Cyprianus lib. 2. epist. 3. Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliud ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed veritatem. Plura non addam, eò quod historicè tantum nunc recenscamus ea, quæ antiquitus obtinuerunt, nec solliciti simus, quàm benè maleve singula constituta aut recepta fuerint.

CAP. XIV.

De Potestate concedendi indulgentias.

I.

Ad potestatem clavium refèrri solet hodiè potestas largiendi indulgentias, quam quidem plenissimam tribuunt Pontifici Romano, adstrictum magis Episcopis reliquis. Quare autem non etiam Sacerdotibus reliquis? qui tamen non minus ligare atque solvere possunt, ac Episcopi. Sed enim, ut reliquos hic excludant ministros Ecclesiæ, ad vulgaram suam distinctionem confugiunt Canonistæ, quâ potestatem jurisdictionis aliam faciunt à potestate ordinis, & liberalitatem indulgentiarum non ex hac ultimâ, sed priore illâ ortum habere somniant. Quod perinde est, ac si dicere quis vellet, sacerdotem, cui data est potestas remittendi peccata & poenam propter illa promeritam, non habere potestatem conferendi indulgentias: & vicissim, conferre posse indulgentias, qui non habeat potestatem remittendi peccata, qui nullum habeat sacrum ordinem, quique nec Sacerdos sit, dummodo habeat potestatem jurisdictionis. Quæ certè *absurda* sunt, & causam produnt divinis literis parùm convenientem.

II. Ut perfungamur isto, quem in hoc capite suscepimus, labore, unicuique id ostendere sufficiet, admodum recentem & veteribus planè igno-

tam fuisse potestatem indulgentiarum. Hoc enim probato, causæ nihil erit, cur in eâ explicandâ immorari oporteat, quod propositum nobis sit, ea tantum, quæ ex divinis literis aut purioris Ecclesiæ placitis Episcopo competunt, axiomata recensere & ex veterum memoriarum libris illustrare. Quæ recentia sunt, & à pristina morum doctrinâ atque disciplinâ recedunt, ipsâ sui novitate se suspecta reddunt. Nec enim negari potest, patres nostros recentibus & postremis retrò seculis in summam ignorantiam delapsos, atque à Scripturis, tum & ab omnibus eruditionis comparandæ subsidiis violenter abductos fuisse, nec adeò, quæ credi oporteret, quæque ex humano commento & insulsis ad superstitionem promovendam fabulis publicè docerentur, promptè discernere potuisse. Dixerat Eutyches in Concilio Calchedonensi *act. 1.* Sic à progenitoribus meis accipiens credidi, in hac fide genitus sum, & consecratus DEO, & in eâ opto mori. Sed hæc professio non liberabat dogma ejus ab hæresi, quam fovebat, quemadmodum nec Anxentium Arianum ab hæreseos notâ absolvere poterat quod diceret: *Quemadmodum ab infans edoctus sum, ita credidi & credo*, uti refert Hilarius Pictaviensis *adversus eund.* Sic etiam Judæi idololatræ Hieremiæ Prophetæ restiterunt dicentes: *Sic fecimus nos, & patres nostri, Reges nostri, & principes nostri & saturati sumus panibus, & benè nobis erat.* Jeremie XLIV. DEUS autem illis dixerat: *In statutis patrum vestrorum nolite ambulare &c.*

III. In hunc verò censum optimo jure refertur doctrina de indulgentiis. Quanquam enim à majoribus nostris recepta, & summâ cum superstitione custodita ea fuerit, hoc tamen suo patrocínio efficere non potuit, ut retineretur ab Ecclesiâ puritati restitutâ, & unicè verbo divino se sustinente, præsertim postquam constabat, frustra eam ex antiquitate sibi petere præsidium. Scripserat Martinus Chemnitius in *exam. Concil. Trid. part. 4. c. 4.* in hac de indulgentiis disputatione non posse vel ulla patrum testimonia, vel veteris Ecclesiæ exempla proferri, quod usus talis indulgentiarum ullo unquam tempore usque ad annos post natum Christum mille ducentos in veteri Ecclesiâ fuerit. Id malè habet Johannem Buxæum in *comment. ad Petri Blesensis tr. de itinere Hieros. accel.* & facit, ut calammum in Chemnitium stringat, doceatque, longè antiquiorem indulgentiarum fuisse usum. Videamus, quàm benè. Provocat autem ad ipsius Petri Blesensis verba, in quæ suum adornat commentarium, & sic habent: *Principes & magnates terre signum crucis nuper acceperunt; privilegio siquidem Petri Apostoli & auctoritate Ecclesiæ generali proposuerat Dominus in hoc signo verbum reconciliationis, ut via Jerosolymitane assumptionis esset pœnitentiæ consummata & sufficiens satisfactio de commissis.* Quanquam in his verbis de indulgentiis, ut vulgò hodiè explicari solent, disertè nihil habeatur, non cre-

dendum tamen est Petro Blesensi, Scriptori recentiori & ævi à priscâ sinceritate remotioris, asserenti, in signo crucis per privilegium Apostoli Petri verbum reconciliationis contineri; & neque hoc quidem, susceptionem itineris Hierosolymitani pœnitentiam esse consummatam, & sufficientem satisfactionem de commissis. Melior hic longè Gregorius Nyssenus in *epist. de euntib. Hierosolyma*. Is ipse autem, cujus mentionem facit Blesensis, cruce signandi ritus recentior est, quàm ut ab Apostolo Petro originem ejus petere liceat. Nempe in Hierosolymitanis expeditionibus illis seculis receptum erat, ut crucis signum vestibus & fronti imprimeretur. Indulgentias autem accipit Chemnitius in significato tali, qualem exhibent earum encomiastæ, quod scilicet propter opera supererogationis olim à Sanctis præstita & pœnitentibus applicata extinguant illæ pœnas purgatorii aliàs subeundas. Non ergò, si quando in veterum scriptis indulgentiæ vocabulum occurrat, illicò inferendum est, acceptum id fuisse in significato hodiè usitato, & noviter conficto.

IV. Quod si vel maxime antiquior aliquis talium indulgentiarum usus probari possit, non tamen antevertet ille seculum undecimum, & nec institutum fortè Urbani II. Pontificis Romani, qui, cum militia sacra & expeditio in terram sanctam adornaretur, pro stipendio indulgentias amplissimas exposuit, quod factum seculo undecimo exeunte. Nec immerito igitur suam censuram in Germaniâ passum est decretum Tridentinum, quod in temperandis abusibus veterem & probatam consuetudinem observari debere voluerit. Sic enim arguebant Protestantes, certum esse neque dissimulari posse, in Ecclesiâ Orientali cujuscunque nationis Christianæ, neque antiquis temporibus neque ultimis ullum fuisse usum indulgentiarum cujuscunque generis; & in Occidentali, si nomine veteris consuetudinis intelligenda sit illa, quæ observata ante Urbanum II. usque ad annum MXCV. nullas, quod quisquam sciat, aut fidem facere possit, indulgentias in usu fuisse. Ab illo tempore usque ad annum MCCC. earum aliquem ulum apparere, sed infrequentem & duntaxat pro liberatione à pœnis per Confessorem impositis. Ex eo tempore qui abusus inveteraverint, è Concilio Viennensi cerni posse; qui usque ad Leonem X. creverint in immensum. Hæc Protestantium sententia, uti eam exposuit Petrus Svavis in *hist. Concil. Trid. lib. 8.* enucleatè petita est ex historiâ Ecclesiasticâ.

V. Sed videamus, quid ipsi de antiquitate suarum indulgentiarum censeant Latinæ Ecclesiæ Doctores. Fatentur, qui aperte & ingenuè rem agunt, ex Scripturâ sacrâ nullum eis peti posse præsidium. Sic enim Sylvester Prierias sacri palatii Magister & primus Lutheri antagonista: *Indulgentiæ autoritate Scripturæ non innotuere nobis, sed autoritate Ecclesiæ Romanæ,*
Roma-

Romanorum pontificum, quæ major est. Similiter Johannes Major in 4. sent. dist. 20. q. 2. De indulgentiis pauca dici possunt per certitudinem, quia Scriptura de illis expressè non loquitur. Nam quod dicitur Petro: Tibi dabo claves &c. certum est quod oportet intelligere illam auctoritatem cum sale. Idem Johannes Major ne quidem ab antiquis Doctoribus causam suam juvari profiteatur: Apud Hilarium, inquit, Hieronymum & Augustinum & breviter ante Gregorium primum de indulgentiis in significatione, quæ quarimus, nihil legimus unquam. Postea addit: Nec juvat dicere, locus à non legitur negativè, est nullus, quia tempore eorum maxima in divinis Scripturis erat exercitatio, & studium continuum, & aliquid fuisset ab eis positum, si expressè locum in novo Testamento haberent. Thomas de Vio Cardinalis Cajetanus tractatum de indulgentiis, quem edidit & Cardinali Julio Medici inscripsit, hunc in modum orditur: De ortu indulgentiarum si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret; verum nulla sacre Scripturæ, nulla priscorum Doctorum Græcorum aut Latinorum auctoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiam. Sed hoc solum à recentioribus scripturæ commendatum est de vetustis patribus, quod D. Gregorius indulgentias stationum instituit. Pari modo velut singulare aliquid annotavit Dominicus Soto 4. sentent. dist. 20. Neque apud Augustinum, Hieronymum aut alium illius classis sanctum Patrem ulla indulgentiarum memoria reperitur, & quod multum movet, neq; Petrus Lombardus diligens sententiarum Patrum Collector, ullibi de indulgentiis meminit. Hunc probationum defectum cum animadvertisset Petrus à Soto in instruct. Sacerd. lect. 1. de indulg. suos admonet religionis socios, ne minus certis innitantur, & addit, se antiquæ & primitivæ Ecclesiæ certa non habere testimonia.

VI. Dilucidè magis fontes & originem indulgentiarum exponit insignis Lutheri Antagonista Johannes Fischerus Episcopus Roffensis, dum art. 18. ait: Multos fortasse movet indulgentiis non multum fidere, quod earum usus in Ecclesiâ videatur fuisse recentior, & admodum serò repertus apud Christianos. Quibus ego respondeo, non certò constare, à quo primum tradi cœperunt. De purgatorio apud priscos nulla vel rarissima fiebat mentio. Sed & Græcis ad hunc usq; diem non est creditum, purgatorium esse. Nec tam necessaria fuit sive purgatorii sive indulgentiarum fides in primitivâ Ecclesiâ, atq; nunc est. Quamdiu nulla fuerat de purgatorio cura, nemo quæsit indulgentias. Nam ex illo pendet omnis indulgentiarum existimatio. Si tollas purgatorium, quorsum indulgentiis opus erit? Cum itaq; purgatorium tam serò cognitum ac receptum fuerit universæ Ecclesiæ, quis jam de indulgentiis mirari potest, quod in principio nascentis Ecclesiæ nullus fuerit earum usus? Roffensem Episcopum sequitur Polydorus Virgilius lib. 8. de rer. invent. c. 5. Cœperunt igitur indulgentiæ, postquam ad purgatorii cruciatûs aliquandiu trepidatum fuerat. Nec malè proinde judicarunt nonnulli, quos refert Gregorius de Valentia de indulg.

c. 2. indulgentiam Ecclesiasticam nullam poenam remittere per se, neque in foro Ecclesiæ, neque in foro DEI; sed esse *pia* quandam fraudem, quæ Ecclesiæ per illam remissionis pollicitationem, homines allicit ad exsequendum devotè ea opera pia, quæ in indulgentiæ formâ exiguntur, ut pro ratione ejus devotionis, & valore eorum operum DEO satisfiat, non autem per vim ipsius indulgentiæ: quemadmodum si mater parvulum ad currendum illiciat, promittendo illi pomum, quod postea tamen non dat. Quæ verba, etsi de satisfactione DEO præstandâ orthodoxæ fidei minus conformia sint, sufficienter tamen explicant, quousque in hac de indulgentiis disputatione excurrere soleant ingenia, Scripturæ sacræ & antiquorum patrum testimoniis destituta.

VII. Justè igitur applicari hic potest, quod monet Alphonsus à Castro *advers. heres. lib. 1. c. 14.* Ipsa doctrina novitas est de se suspecta, quoniam Christus & Apostoli ejus sufficientem doctrinam ad vitam eternam consequendam dedērunt. Nec post legem à Christo datam est alia lex iterum à DEO danda, quoniam testamentum hoc est æternum. Si ergo aliquid novi nunc prædicatur, cujus nec vestigium habetur relictum ab Apostolis in Ecclesiâ usq; ad hanc diem, ipsâ rei novitate est suspectum, quoniam tunc oportet fateri, Apostolos non perfectè ac sufficienter prædicasse Evangelium, Ecclesiâq; quam docendam Spiritus S. suscepit, tam longò tempore fuisse in tenebris ignorantie. Nec profectò de antiquitatis suffragio gloriari multum possunt, qui doctrinam suam antiquiorem docere nequeunt, quam quod à temporibus Gregorii Magni inceptit primum. Vixit Gregorius ille ineunte sæculo septimo. Et frustra igitur erit, quisquis articulum fidei proponere, nec eum tamen ex Scripturâ sacrâ probare velit. Et fuit sanè ipso illo Gregorii ævo Ecclesia variis corruptelis & doctrinis ad placitum hominum confectis jam tum miserè contaminata.

VIII. Sed nec potest quidem testimonium aliquod in hoc negotio à Gregorio peti, quippe qui indulgentiarum talium nullam omninò in scriptis suis facit mentionem. Edidit quidem ille homilias aliquas ad populum in stationibus habitas, sed quid istæ faciant ad probandas indulgentias? Non enim, quia sequioribus temporibus Pontifices Romani stationibus in certis Ecclesiis addiderunt & promiserunt multas & magnas indulgentias, idè statuendum erit, etiam à Gregorio tales profusas fuisse. Quod si hæc illationis ratio sibi constaret, multo antiquior statui & ab ipsius Tertulliani ævo peti posset indulgentiarum origo, quippe qui & ipse stationum subinde facit mentionem, quod tamen vix quisquam ausus fuit ante Justum Rycquium Canonicum Gandavensem, qui in *Syntagm. de jubileo*, Tertulliani, in quibus de stationibus loquitur, testimonia protervè admodum in partes suas trahit. Quid enim verò fuerint eo tempore Stationes, optimè exponit Nicolaus Rigaltius in *Not. ad Tertulliani libr. de orat. pag. 43.* statos scil.

scil. fuisse dies, quibus ad martyrum sepulchra conventus indicerentur, atque ibi statim ab exortu Solis, orationibus, hortamentis, sacrarum lectionum interpretationibus vacantes, & jejuni, sed non ultra nonam perstarent; horâ nonâ post Eucharistiam & oscula, conventus & jejunia solverent. Has tunc temporis stationes, hanc castrorum disciplinam fuisse Christianis. Ad eundem modum Dionysius Petavius in *Epiphan. p. 356.* stationem definit religiosum fidelium officium, quo certis diebus ad synaxin adeuntes ibidem ad nonam usque jejuni perseverabant. *Indeque factum, ait, ut pro multitudine ipsâ conventuque nonnunquam accipi soleat stationis vocabulum.* Nihil verò tum de indulgentiis, nihil deliberatione animarum ex purgatorio, aut de minuendis cruciatibus purgatorii adhuc actum fuit. Proprius atque genuinus conventuum istorum finis fuit oratio atque deprecatio, & hic finis duravit adhuc tempore Gregorii, cujus in scriptis nihil omnino invenire licet, quod indulgentiis, uti hodie describuntur, fulcrum aliquod supponere queat. Et ut maxime inveniatur, recurrendum tamen semper est ad primum illud, quod est ab Apostolis, à quâ simplicitate ut recedamus, nulli antiqui moribus & decretis suis nos obligare poterunt.

IX. Et quid verò nunc opus est, ut de potestate concedendi indulgentias solliciti simus. Statuunt Canonistæ & Theologi Ecclesiæ Romanæ communiter, potestatem istam Pontificem Romanum à DEO immediate plenissimam accepisse: reliquos Episcopos à summo Pontifice & quidem restrictam atque secundum mensuram à Sede Apostolicâ determinatam habere: Sacerdotes verò Episcopis inferiores non posse jure communicare & largiri indulgentias, sed solum ex commissione aut delegatione Pontificis Maximi vel Episcoporum. Quod si assertionis hujus probationes exigantur, recurrere illi solent ad prærogativas Petro Apostolo à Magistro datas sive per concessionem clavium, sive per commissum officium pascendi. At verò si vel maxime darentur indulgentiæ, & earum thesaurus, atque clavis, quæ ad eum aperiendum destinata esse dicitur, sub clavibus à Christo donatis contineretur. Similiter, etiam si daretur aliqua talis absolutio, & sub potestate absolvendi atque remittendi à Christo datâ comprehenderetur; tamen non sine gravissimâ injuriâ cæterorum Episcoporum Pontifex solum se faceret clavigerum thesauri hujus. Uti enim supra exposui, non Petro tantum, sed reliquis etiam Apostolis, quorum nomine ad quæstionem propositam responderat Petrus, eorumque successoribus æqualiter traditæ fuerunt claves. Quamvis enim in Petro personales quædam fuerint ἐξουσίαι seu prærogativæ, ut ordo vocationis ad Apostolatam, *Matth. IV, 18.* ætas major, ἀρχαία seu prima collocatio inter Apostolos, *Matth. X, 2.* ἡγεμονία amoris erga Christum *Joh. XXI, 15.* &c. propter quas etiam cæterorum os & orator fuit; tamen hæc omnia nihil aliud probant,

bant, nisi Petro competiisse primatum quendam ordinis inter Apostolos, & quidem ut inter Collegas seu collaterales, non autem ut subordinatos. Nulla autem hinc inferri potest prærogativa potestatis, neque successori- bus potius & majus quid tribui potest; sed sicut omnes Apostoli parem acceperunt potestatem clavium: ita quoque omnes ministri Ecclesiæ jure divino æquales sunt in pastoritio officio, nec possunt partem aliquam clavium usurpare, partem autem Episcopis solis vel etiam Papæ reservare.

X. Ridere oportet, quando Augustinus Barbosa *de offic. & potest. Episcopi part. 3. alleg. 88.* istos sibi colligit flosculos, Episcopum in diœcesi suæ plenam indulgentiam ideo dare non posse, quia singularum diœcesium thesaurus indulgentiarum generali thesauro commixtus non ita locuples est fortassis, ut inde plena remissio concedi possit, solo thesauro generali, qui Pontifici in universum commissus est, nunquam deficiente: hunc ipsum, quo plus inde hauritur, eo plus accipere incrementi, instar fontis vel putei semper uberius abundantiusque scaturientis, propter operum piorum, quæ temporibus indulgentiarum fiunt, abundantiam: Papam posse dare sibi ipsi indulgentias, recipere enim eas, ut Ecclesiæ membrum, ut verò caput concedere: potestatem dandarum indulgentiarum non esse annexam clavibus ordinis, vel sacramento poenitentiae, sed clavibus jurisdictionis externæ: Episcopum in dedicatione Ecclesiæ unius tantum anni indulgentiam concedere posse, & in anniversario dedicationis vel aliàs solùm indulgentiam quadraginta dierum: indulgentias papales non solùm poenitentias à Confessariis junctas auferre, verùm etiam poenitentias quascunque ipsi justitiæ divinæ quomodocunque debitas: Episcopum gaudere & frui posse indulgentiis, quas aliis concessit. Pudet & piget referre fuitiles & commentitias sententias alias, quibus ut plurimum tractatus suos exornare solent indulgentiarum præcones, qui tamen absolvi à *παραπομπῇ* nequeunt, quando thesaurum istum pro ditioribus apertum esse volunt, nec pauperes ad ejusdem felicitatis usum faciliè admittunt. Sic enim Augustinus de Ancona *de potestat. Pap. q. 30. a. 3.* Quantum ad remissionem poenæ, quæ acquiritur per indulgentiam, in tali casu non est inconveniens, quod dives sit melioris conditionis, quàm pauper.

CAP. XV.

De Potestate examinandi ordinandos.

I.

Interest Ecclesiæ, ut habeat sacerdotes eruditione & virtute præstantes, cum & vitæ atque moribus irreprehensibiles. Utrumque enim hoc, eruditio scilicet & sanctitas vitæ, exigitur ab eo, qui, ut rectè se habeat cultus divi-

divinus, utve Ecclesiæ sua constet integritas, ministerium suum addicit, & ad hoc operam venditat. Alterutrum non sufficit, quanquam satius fuerit, si comparatio institui debeat, pietate aliquem & exemplo præstantem esse, quam scientiâ. Utrumque verò etiam post factam & probè consideratam hanc comparisonem exigit Karolus Magnus Imp. in *epist. generali de schol. instit.* Quamvis enim, inquit, melius sit bene facere, quam nosse, prius tamen est, nosse, quam facere. Debet ergò quisque discere, quod optat implere. Et profecto fœdus ac turpius nihil est, quam eum qui alios vitæ sanctitatem docet, vitam agere doctrinæ suæ contrariam: aut aliquem existimare, probè se satisque Theologi partibus defungi, quando veritatem divinam proponit ac tuetur, atque adversus errantes accuratè & acutè disputare potest, ut maxime omnes impuritates & turpitudines quotidie ipse suscipiat. Utrumque optimè conjungit Hilarius *lib. 8. de Trinit.* Non statim, inquit, boni atque utilis Sacerdotis est, aut tantummodo innocenter agere, aut tantummodo scienter prædicare; cum & innocens sibi tantum proficiat, nisi doctus sit; & doctus sine doctrina sit autoritate, nisi innocens sit.

II. Quocirca non Episcopi tantum, sed reliqui etiam Clerici pro cuiusque statu atque conditione non aliter ad officium admittebantur, nisi prævio examine, & excusis probationibus, quæ de vitâ ante actâ haberi poterant. Nec sine ratione Justinianus Imperator corruptelas sui seculi inde quoque natas putat, in *novell. 137. c. 1.* quod Clerici sine prævio examine ministeriis applicentur. Illud quoque, inquit, nihilominus quibusdam peccandi occasio fuit, quod absque examinatione & rectæ fidei atque honestatis vite testimonio ordinantur Episcopi, presbyteri diaconi, & reliqui Clerici. Nam si ad orandum pro populo destinati, indigni divino ministerio inveniantur, quomodo pro transgressionibus & delictis populi DEUM propitiare poterunt? Planè ordinationes Sacerdotum cum omni diligentia & rigore fieri oportere docet nos, & qui inter Sanctos censetur Gregorius Theologus &c. Enimverò in ordinandis olim Sacerdotibus communia plebis cum Clero vota recenset Cyprianus *lib. 2. epist. 5. de Aurelio*, & *epist. 20. de Celerino*, Clericis ac Lectoribus ordinatis. Quem in finem etiam Leo *epist. 89.* Episcopis per Viennensem provinciam constitutis rescribens, dum improbat factum Hilarii jus Metropolitanæ sibi arrogantis, ad hanc receptam consuetudinem provocat: Expetantur certè, ait, vota civium, testimonia populorum, quaeretur honoratorum arbitrium, electio clericorum, quæ in Sacerdotum solent ordinationibus ab his, qui norunt Patrum regulas, custodiri, ut apostolicæ auctoritatis norma in omnibus servaretur, quâ præcipitur, ut Sacerdos Ecclesiæ præfaturus, non solum attestazione fidelium, sed etiam eorum, qui foris sunt, testimonio muniatur. --- Teneatur subscriptio Clericorum, honoratorum testimonium, Ordinis consensus & plebis. Qui præfaturus est omnibus, ab omnibus eligatur. Et Coelestinus I.

Nnn

epist. 2.

epist. 2. ad Episcopos Galliarum: Cleri, plebis, & ordinis consensus & desiderium requiratur in ordinatione Sacerdotum. Atque hinc generaliter decrevit Concilium Carthaginense III. c. 22. Ut nullus ordinetur Clericus non probatus, vel Episcoporum examine, vel populi testimonio. Imò verò ipsum Concilium Nicænum disertè de presbyteris c. 9. hoc edidit decretum: Si qui sine examinatione presbyteri promoti sint, vel cum discuterentur, peccata sua confessi sint, eisque confessis, homines contra Canonem moti, manus imposuerint, tales Canon non admittit. Quod enim reprehensibile est, Catholica Ecclesia non defendit.

III. Hinc igitur, quæ supra lib. 2. c. 4. de qualitatibus Episcopi diximus, maximam partem etiam locum inveniunt in sacerdotibus reliquis, ut adeo pleraque repeti hic debeant. Est enim hic perinde ut illic instituendum scrutinium, hoc est, solennis inquisitio de ætate, scientiâ, moribus & idoneitate ordinandorum. Et in eum finem solebant olim ordinandorum nomina publicè proponi, ut unicuique de eorum vitâ & moribus referre liceret, cum fieri posset, ut Curios simulent, qui quotidiana vivunt bachanalia. Scientia quidem & eruditio tanta, quanta ab Episcopo exigitur, non videtur perinde necessaria olim fuisse presbyteris, uti colligere licet ex dicto Augustini, quod decreto suo inseruit Ivo Carnotensis part. 6. c. 22. Quæ ipsis Sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est liber Sacramentorum, lectionarius, baptisterium, computus, canon penitentialis, psalterium, homilia per circulum anni Dominicis diebus & singulis festivitibus aptæ. Ex quibus omnibus si unum defuerit, sacerdotis nomen in eo vix constabit, quia valde periculose sunt minæ Evangelicæ, quibus dicitur: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Sed quod vitam & mores attinet, non minor presbyteris & reliquis Sacerdotibus, quàm Episcopis, commendata est sanctitas, quam si non sequantur, vix erit, ut docendo, arguendo & corripiendo quicquam proficere possint. Hoc ipsum inculcat Concilium Turonense III. c. 9. Presbyteri quoque & diacones in omnibus bonorum operum exhibitionibus Episcopi sui vestigia sectentur, & in bonorum morum probitate, quæ Episcopo sunt observanda, eadem & sibi observanda esse cognoscant.

IV. Videtur autem scrutinium istud ab ipsomet Episcopo olim fuisse institutum, quemadmodum & Paulus Apostolus Titum suum instruit c. 1. vers. 5. & 6. ut constituat per civitates presbyteros inculpabiles &c. Et ut eo sincerius esset iudicium, soliti fuerunt Episcopi adhibere reliquos suos Sacerdotes, quemadmodum luculentum eâ de re est testimonium Cypriani epist. 5. ad presbyteros & diaconos de ordinationibus Clericorum: In ordinandis Clericis solemus vos ante consulere. fratres charissimi, & mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Et sic constitutum fuit deinceps post obitum Cypriani in Concilio Carthaginensi IV. c. 22. ut Episcopus sine

Com

Concilio Clericorum suorum Clericos non ordinet, ita ut civium assensum & con-
niventiam & testimonium querat. Plurimum namque suffragio tum opus est,
quandoquidem fieri vix potest, ut unus explorare queat singula tam expe-
ditè, quæ ex plurium relationibus & auditionibus discenda atque colligenda
sunt. Episcopos verò præcipuas partes in examine tali sustinuisse, certum
est. Easque idcirco ab illis observari debere, sicubi à Patrono præsentatus
quis fuerit, monet Justinianus Imp. *Novell. 57. c. 2.* ubi Mennam Patriar-
cham Constantinopolitanum his alloquitur verbis: *Decernimus, si quis edi-
ficans ecclesiam, aut etiam aliter expendens in eâ ministrantibus alimenta, voluerit
aliquos clericos statuere, non esse fiduciam ullam, quos vult, per potestatem dedu-
cere tue reverentiæ ad ordinandos eos, sed examinari à tua sanctitate: sententiâ
tuâ, & qui pontificalem Sedem rexerit, semper hos suscipere ordinationem, qui tue
beatitudini, & qui postea opportuni videbuntur existere, & DEI ministerio
digni.*

V. Successu temporis videtur id negotium datum quibusdam aliis,
ut inquirerent & discuterent, quæ esset ordinandorum scientia, quæ mo-
rum integritas, quæve vitæ transactæ ratio. Quorum iudicio deinceps
vel admittebat Episcopus Candidatum ad ordinationis actum, vel repel-
lebat. Patet id ex Concilii Nannetensis canone 11. cujus hæc sunt verba: *Episcopus quando ordinationem facere disponit, omnes, qui ad sacrum ministerium
accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civita-
tem, una cum archipresbyteris, qui eos præsentare debent. Et tunc Episcopus
è latere suo dirigere debet Sacerdotes & alios prudentes Viros, gnaros legis di-
vinæ & exercitatos in Ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, ge-
nus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint benè literati,
si in lege Domini instructi, diligenter investigent. Ante omnia, si fidem Catholi-
cam firmiter teneant, & verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem, quibus
hoc committitur, cavere debent, ne aut favoris gratiâ, aut cujuscunque muneris
cupiditate illecti, à vero deviant, ut indignum & minus idoneum ad sacros gradus
suscipiendos Episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, & ille qui indignè ac-
cessit, ab altari removebitur, & illi, qui donum Sancti Spiritus vendere conati
sunt, coram DEO jam condemnati, Ecclesiasticâ dignitate carebunt. Igitur per
tres continuos dies diligenter examinentur, & sic Sabbatbo, qui probati inventi
sunt, Episcopo represententur. Recensetur à Gratiano c. quando dist. 24.*

VI. Ut verò paratiores ad examen subeundum aliquando essent, qui
promoveri cupiebant, receptum aliquando fuit, & synodali decreto con-
firmatum, ut presbyteri juniores Clericos informarent, & tum in iis, quæ
fidem concernunt, quam, quæ ad disciplinam conservandam pertinent,
privatim erudirent. Idque in Vasensi Concilio II. can. 1. constitutum le-
gitur: *Hoc enim placuit, ut omnes presbyteri, qui sunt in parochiis constituti,*

Nun 2

secun-

secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores, quantoscumque, sine Uxore habuerint, secum in domo, ubi ipsi habitare videntur, recipiant, & eos quomodo boni patres spiritualiter nutriendos, psalmos parare, divinis lectionibus insistere, & in lege Domini erudire contendunt, ut & sibi dignos successores provident, & à Domino præmia æterna recipiant. Fuerunt ergo tum temporis presbyteri reliquorum Clericorum informatores, imò fortasse & aliorum successu temporis, eorum scilicet qui sacris nondum initiati erant. Id namque innuere videtur Riculfus Suesfionum Episcopus, dum c. 16. ait: Presbyteri scholarios suos modeste distringant, caste nutrant, & sic literis imbuant, ut malâ conversatione non destruant; & puellas ad discendum cum scholaris suis in scholâ suâ nequaquam recipiant &c. Non quod puellas recipere prorsus non debeant, sed quod non liceat eas jungere Scholaris. Puellas autem quibus recipere permissum est, etiam alios discipulos masculos, qui Clerici non sunt, recipere non erit prohibitum, uti mox dicam.

VII. Ordinariè tamen in Galliis videtur unusquisque presbyterorum, specialem sibi commendatum habuisse Clericum, quem in religionis negotio idoneum ministeriis sacris redderet, præter scholares reliquos qualicumque aliâ ejus informatione utentes. Disco id ex Waltherii Episcopi Aurelianensis capitulis, quæ inseruit supplementis ad Concilia Galliæ Petrus Delalande pag. 182. Inter illa in ordine sextum ita se habet: Ut unusquisque presbyter suum habeat Clericum, quem religiosè educare procuret; & si possibiliter illi est, scholam in Ecclesiâ suâ habere non negligat, solerterque caveat, ut quos ad erudiendum suscipit, caste sinceriterque nutriet. Scholæ illæ plerumque ex pueris aut puellis constabant, quos propterea presbyteris commendatos esse voluit Theodulfus Episcopus Aurelianensis in capitular. num. 20. Presbyteri per villas & vicos scholas habeant, & si quilibet fidelium suos parvulos ad discendas literas eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summâ charitate eos doceant &c. Quod si presbyter ipse scholis habendis, vel propter occupationes, vel aliâs, superesse non poterat, tenebatur eam in rem constituere Clericum, uti refertur in capitulis Hincmari Remensis, quæ præscripsit Magistris & Decanis presbyteris num. 11.

VIII. Majores verò & illustriores scholæ Clericorum gratiâ institutæ erant, ut seminarium in illis haberetur, ex quo Ecclesiæ idoneos aliquando sibi petere posset ministros. Admonuerat eâ de re Ludovicus Pius Imp. Episcopos in Attiniaco palatio congregatos, neve id memoriâ excideret, repetitum mox voluit in capitulari II. n. 5. Scholæ sanè ad filios & ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promi-

promissis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi nec dum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non negligentur. Fecit hoc ardentissimum laudatissimi Imperatoris in promovendis literis studium, ut Episcopi deinceps in Concilio Parisiensi VI. congregati, sub num. 30. tale ederent decretum: Jam dudum à pio & orthodoxo Principe Domino Ludovico DEO amabili Imperatore jussu & admonitum est, ut Rectores Ecclesiarum in Ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus DEUS placari posset, præpararent, & educarent. -- Sed super hac ejusdem Principis admonitione, imò jussione à nonnullis Rectoribus tepidè & desidiosè hactenus actum est. Unde omnibus nobis visum est, ut abhinc postposita totius torporis negligentia, ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Christi, & vigilantior adhibeatur diligentia, & quando ad provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisq; Rectorum, sicut jam in precedentibus memoratum est, scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat. Referunt se Decreti hujus Conditores ad decretum antecedens 26. quod, quales fuerint tum temporis tales discipuli, his verbis exponit: Visum siquidem nobis & valde profuturum sanctæ DEI Ecclesiæ fuit, ut quia Ordo Canonicus docet, ut in ipsis Conciliis adsint presbyteri & diaconi, & omnes qui se laicos existimant, & Synodi experiantur examen, ut adsint etiam uniuscujusq; Episcopi eruditi viri, quos ad Christi militiam, ejusq; Ecclesiæ honorem, utilitatemq; præparat, quatenus & cæteris Ecclesiis noti sint, & studium ac providentia Episcopi ad aliorum exempla manifesta fiat.

IX. In Oriente unà cum presbyteris etiam diaconis hanc curam incubuisse, ut minorum ordinum Clerici digni & apti efficerentur ad officium suum, colligo ex canonibus Basilii Magni, sub num. 90. hæc verba facientis: Eos qui Ecclesiæ ministrabant, olim consuetudo, quæ in DEI Ecclesiis obtinuit, accuratissime probatos admittebat, & omnis eorum vitæ agenda ratio curiosè inquirebatur, annon essent maledici, annon ebriosi, annon prompti ad pugnas, an suam juventutem rectè erudirent ac castigarent, ut possent sanctificationem rectè gerere, sine quâ nemo Dominum videbit. Et hæc quidem examinabant presbyteri & diaconi, qui cum eis versabantur. Referebant autem ad Chorepiscopos, qui à verè testificantibus susceptis suffragiis & eorum admonitis Episcopis ita ministrum in sacerdotalem numerum coaptabant. Præparabant igitur presbyteri & diaconi Clericos inferiores, & de eorum habilitate examen instituebant, & relatione ad Chorepiscopum factâ de industriâ eorum testimonium ferebant, ut Episcopus deinceps eos in clerum reciperet.

X. Sed & ad ipsos etiam Episcopos cura hæc pertinebat, ut erudirentur promovendi in omnibus illis, quæ ad ministerium Ecclesiasticum sustinendum necessaria erant. Ideoque jubet Concilium Francofordiense can. 29. ut unusquisq; Episcopus sibi subditos bene doceat & instruat, ita ut in do-

mo DEI semper digni invenientur, qui canonicè possint fieri electi. Et in hunc finem decretum fuit in Concilio Turonensi III. c. 12. ut priusquam quis ad consecrationem presbyteratus accedat, maneat in Episcopo discendi gratia officium suum tamdiu, donec possint & mores & actus ejus animadverti: & tunc, si dignus fuerit, ad sacerdotium promoveatur. Et in Concilio Carthaginiensi III. c. 3. ut ordinandis Episcopis vel Clericis prius ab ordinatoribus suis decreta Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse pœniteat. Debet enim Episcopus generali hâc sollicitudine animum intendere, ut legitimè se habeat in Ecclesiâ cultus divinus, qui certè se ita habere nunquam poterit, nisi id, quod officii sui est, unusquisque expediat accuratè. Et propterea tenetur Episcopus, etiam post ordinationem, in presbyterorum actiones subinde inquirere, novoque examine, quandocunque libuerit, eorum habilitatem explorare. Prostat eâ de re Karoli Magni Capitulare Aquisgranense, quod sub num. 70. his verbis conceptum est: *Ut Episcopi diligentur discutiant per suas parochias presbyterorum fidem, baptisma catholicum, & missarum celebrationes, ut fidem rectam teneant, & baptismum catholicum observent & missarum preces benè intelligant, & ut psalmsi dignè secundum divisiones versuum modulentur: & Dominicam orationem ipsi intelligant, & omnibus prædicent intelligendam, ut quisq; sciat, quid petat à DEO: & ut Gloria patri cum omni honore apud omnes cantetur, & ipse Sacerdos cum sanctis angelis & populo DEI, communi voce Sanctus, Sanctus, Sanctus decantet.* Tali scil. modo, dum per inspectionem Episcopi in perpetuo exercitio atque præscripto officii sui usu agitantur presbyteri, dubium non est, ad ornandum juvandūq; cultum divinum nihil magis esse accommodatum.

XI. Dixi, non esse ordinandum, nisi in examine prævio habilem se & idoneum præsticisset. Singulare igitur fuit exemplum, quod de Meroveo Chilperici Regis Francorum filio refert Gregorius Turonensis *hisor. lib. 5. cap. 14.* Missus erat ille à Patre ad Pictones, post in Aquitaniam transmitendus. Is verò in Turonibus aliquandiu moratus, mox Cenomanos petens, velut invisurus Audocram matrem, ibi exultantem, repente Rothomagum Brunechildem Sigeberti patruī viduam eò relegatam advolat. Quam cum deinceps, assentiente Prætextato Rothomagensi Antistite, Uxorem duxisset Chilperici Patris odium incurrit, & Fredegundis nocivæ amaritudinem atque vires ingenii adversus se expertus fuit. Morti eum destinaverat Pater, sed Fredegundis novum molita mortis genus, persuasit ut attonsâ comâ juvenem ad sacerdotium adigeret. Crine ergo deposito ac mutatâ veste Meroveus adscribitur Clericis, atque Aninsulam cenobium in Cenomanicis, jam ordinatus presbyter, detruditur, ut illic quæ ad officium Sacerdotis explendum pertinent, addisceret. Hæc enim sunt verba Gregorii Turonensis: *Post hæc Meroveus cum in custodia à patre retineretur,*

neretur, tonsuratus est, mutataq; veste, quâ clericis uti mos est, presbyter ordinatur. Ad monasterium Cenomannicum, quod vocatur Aninsula, dirigitur ut ibi Sacerdotali erudiretur regulâ. Fuit igitur Meroveus ordinatus, antequam per examen de ejus habilitate constaret, imò antequam ea, quæ scitu necessaria sunt, didicisset. Discere autem ea debuit in monasterio, ex quo tamen difficulter olim Gelasii tempore petiti fuerunt Clerici, uti patet ex cap. 1. dist. 55.

XII. Sed & communiter omnes presbyteri, ut hoc obiter addam, obstricti erant aliquando, ut certo tempore studiorum causâ civitates frequentarent. Sic enim præceptum legitur in capitulis Herardi Archiepiscopi Turonensis, c. 73. ut *discendi gratiâ ad civitatem, vel ad loca constituta, presbyteri veniant, quadragesimali tempore.* Id verò mutatum quidem est in Capitularibus Karoli M. lib. 1. c. 99. sed quoad tempus tantum, & constitutum, ut *discendi gratiâ alio, non quadragesimæ, tempore ad civitates convocentur.* Credo ego, eodem tempore illos rationes villicationis suæ reddere oportuisse, ut & hâc ratione, si quid minus rectè gestum fuisset, id per admonitionem Episcopi addiscerent. In iisdem enim capitularibus lib. 7. c. 108. constitutum legitur, ut *unusquisq; presbyter per singulos annos Episcopo suo rationem ministerii sui reddat, tam de fide Catholicâ, quàm de baptismo, atq; de omni ordine ministerii sui.* In Hispaniâ autem ratio officii gesti reddenda erat tùm, quando ad Litanias vel ad Concilium veniebant, secundum canonem 25. Concilii Toletani IV.

XIII. Cæterum, quæ scitu necessaria sint Sacerdotibus, quæque num satis cognita illis sint, sub examen revocari debeant, ex jam dictis constare arbitror. In compendium ea redegit modo memoratum Concilium Toletanum IV, cap. anteced. 24. Sacerdotes *legere sanctas scripturas frequenter admonet Paulus dicens ad Timotheum: Attende lectioni & exhortationi &c.* Sciant ergo sacerdotes *scripturas sanctas, & canones meditentur, omne opus eorum in prædicatione divinâ & doctrinâ consistat, atq; edificent cunctos, tam fidei scientiâ, quàm operum disciplinâ.* Apud Reginonem Abbatem Prumiensem lib. 1. de Eccles. discipl. post init. habetur integer catalogus eorum, de quibus examinari debet presbyter in ministerio jam constitutus; sed ea non ad ordinandum pertinent, sed ad jam ordinatum, nisi, quod etiam ordinandus in illis benè informatus esse debeat, ne si quando ad officium peragendum venerit, errorem committat, non sine scandalo totius Ecclesiæ, cui suam operam addixit. Et jam supra Augustini dictum adduxi, quo, quæ necessaria sint presbyteris, quasi in compendio exposuit.

CAP. XVI.

CAP. XVI.

De Jure investiendi Sacerdotes.

I.

Non agimus hic de jure illo, quo Episcopi investiti fuerunt, cui id competat, & quæ ejus fuerint fata, quandoquidem istud jam tum *lib. 2. cap. 2.* delineatum fuit, neque opus est, ut refricentur vulnera illa, quibus miserè sauciata fuit Imperii Romani facies. Sed agendum hic nobis est de jure illo, quo Episcopi inferiores Sacerdotes in possessionem ministerii constituere soliti fuerunt. Hic enim proprius est significatus vocabuli investituræ, ejusque usus in jure feudali maxime occurrit, ex quo suas etiam investituras formare voluisse videtur Ecclesia. Uti namque jure feudali investitura alia statuitur esse abusiva, alia propria; ita hæc vocabula etiam applicari poterunt ad investituras Ecclesiasticas, propter eundem scilicet procedendi modum, & easdem investiendi rationes. Et sanè abusiva investitura, cum per eam non propriè, sed fictè & impropriè traditio feudi fiat, nec possessionem quidem propriè transfert, sed tantum transferre fingitur, eum in finem, ut vassallus per eam jus feudi, & actiones ac remedia, quibus possessionem actualem adipisci potest, consequatur. Sed per propriam investituram plus consequitur vassallus, ipsam scil. realem & actualem possessionem, in quam ipse aut alius ejus nomine ab ipso Domino, vel alio ejus nomine, præsentè Curia, inducitur.

II. Haud aliter etiam in Ecclesiasticis beneficiis investitura, quam abusivam dicerent Feudistæ, distingui cœpit ab institutione, quæ investituræ propriæ æquipollet. Sic enim statuunt juris Canonici Doctores, per investituram, possessionem beneficii non acquiri, sed per institutionem, sive inductionem in possessionem beneficii, quæ ipsius investituræ veluti quædam executio sit. Eamque distinctionem fundatam ajunt in *c. visis. 16. q. 2.* cujus tamen verba tam obscura sunt, ut difficulter aliquis inde elici possit sensus. Videtur verò distinctio ista omnino conformis esse juri Feudali, in quo *lib. 2. c. 7. in fin.* hæc leguntur verba: *Investiturâ factâ & fidelitate subsequatâ, omni modo cogatur Dominus investitum in vacuam possessionem mittere.* Et hæc missio jure Canonico dicitur institutio, ita ut præcedat investitura, sequatur institutio. Anton. Bengens & Francisc. Pinsson. *de benefic. ad verb. institutione, pr. n. 2. seqq.* quanquam sint alii, qui institutionem & missionem in possessionem haud convenire statuunt, eò quod inductio in realem possessionem etiam in laicum cadat, institutio verò non cadat. H. Zoef. *in comment. ad tit. de institut. n. 4.* Subtilius adhuc discrimen faciunt alii inter

inter institutionem, inveſtituram, & miſſionem in poſſeſſionem, uti videre licet apud Paulum de Civitate de jure patron. part. 6. art. 3. n. 82.

III. Quicquid hujus ſit, non alius videtur fuiſſe finis & ſcopus hujus institutionis, & inveſtituræ realis ac propriæ, niſi ut in poſſeſſionem reddituum & perceptionem veniret noviter ordinatus miniſter Eccleſiæ. Eſſi enim officia Eccleſiaſtica ſint ſpiritualia, nec adeo in commercio ſint, & propterea omnem poſſeſſionem reſpuant; ea tamen Canoniſtæ ita conglutinarunt redditibus & bonis temporalibus, ut ex eorum conjunctione unum aliquod conſtitutum ſit, quod beneficium vocant; & quidem tantâ cum diſparitate, ut utile temporale, quod annexum, & acceſſorium atque conſecutivum eſſe deberet, principale hodiè ſit atque præcipuum. Sic enim definiunt beneficium, quod ſit diſtincta & ſpirituali muneri conjuncta juriſdictio eccleſiaſticorum portio, certis ædibus ſacris in hoc aſſignata, ut perpetuo per Clericos ad vitam utenda, Clerico legitime aſſignetur. Petr. Gregor. tr. de benef. cap. 6. n. 5. Sic igitur retinuit quidem beneficium aliquem officii reſpectum, ſed eum admodum tenuem & penè nullum. Nec mirum proinde eſt, tantam ſollicitudinem haberi de adipiſcendâ poſſeſſione beneficii, quippe quæ propter exceſſum, quo ſpirituale à temporali ſuperatur, facilius nunc locum invenit, quæque propterea tamenix nunc quaeritur, & ſummâ cum contentione.

IV. Hanc institutionem non aliàs locum habere volunt hodierni Canoniſtæ, niſi in Eccleſiâ patronatâ, & propterea diſtinctionem faciunt inter institutionem & collationem. Inſtitutio enim illis nihil aliud eſt, quàm beneficii translatio facta ad præſentationem patroni ab Epifcopo vel Ordinario, & receptio in Clerum, ut officium ſeu liturgiam in Eccleſiâ præſcripto modo peragat. Collatio verò dicitur eſſe libera beneficii conſeſſio, ſine ullâ cujuſquam vel patroni vel alterius præſentatione vel nominatione præviâ. Unde dicunt Canoniſtæ, collationem beneficii factam à prælato continere gratiam & liberalitatem non in dando, ſed in cui dando, quia ſcil. tenetur beneficium conſeſſe, non tamen præciſè Titio aut Gajo; institutionem autem neque in dando, neque in cui dando continere gratiam ex parte inſtituentis, cum prælatus etiam invitus præſentatum idoneum inſtituere teneatur, dum tamen is ad beneficium adipiſcendum ſit idoneus. Didacus Spino à Caceres in ſpec. teſtam. gloſſ. 27. n. 61.

V. Quæ omnia tamen cum ſint noviorum temporum inventa, vix erit, ut eorum aliqua ex antiquis Eccleſiæ ſcriniis peti poſſint probationes. Quin arbitror, in ipſo ordinationis actu datam fuiſſe ſimul poteſtatem eundi & adprehendendi poſſeſſionem officii vacantis. Et quia feudaliſimum juriſimitatio tantopere placuit Eccleſiæ, placuiſſe videtur etiam modus, qui habetur 2. F. 32. ubi dicitur: *Sciendum eſt itaq. feudum acquiri inveſtiturâ,*

O o o o

ſuc.

jucceffione, velleo, quod habetur pro investitura: ut ecce si dominus alicui coram paribus curiæ dixerit: *Vade in possessionem illius fundi, & teneas illum pro feudo.* Licet enim non intercessisset investitura, tamen tale est, ac si intercessisset: quia ille ejus voluntate possessionem fundi actus est feudi nomine. h. e. Licet non intercessisset proprius tradendi modus & investitura realis ac propria, tamen postquam vassallus à domino in possessionem ire iussus, possessionem nactus est, tale est, ac si realis investitura intercessisset, quia scilicet occupatio ista pro traditione est. Quasi traditio enim facta videtur, si adprehendatur possessio domini voluntate, l. 6. ff. de donat. Ad eundem modum potuit etiam is qui ordinavit alterum potestatem ei dare eundi in possessionem ministerii vacantis, & hic possessionem voluntate ordinantis adprehendere. Et hæc fortè causa est, quod tam pauca hodiè in veterum scriptis inveniantur hujus in possessionem missionis & introductionis realis argumenta.

VI. Investituræ autem abusivæ nonnulla subinde occurrunt testimonia, quam tamen & ipsam in ordinationis actu plerumque exercitam existimo. In jure civili inter alios traditionis modos recenseri solet etiam ille, qui fit per symbola, quæ rem ipsam repræsentant, quomodo per traditionem clavium res inclusæ traditæ intelliguntur §. 44. *Inst. de R. D. l. 74. ff. de contr. empt.* & per traditionem instrumenti sive documenti literarii, res in isto instrumento descriptæ traditæ censentur, l. 1. C. de donat. l. 77. ff. de R. V. Hos eosdem modos & longè adhuc plures in usum recepit Ecclesia, sive ipsa dederit aliquid, sive acceperit ab alio, quos longo ordine recenset Anton. Dadinus Alteserra ad c. 2. §. de consuetud. & copiosius adhuc Carolus du Fresne in glossar. verb. investitura. Seculo verò octavo & nono obtinuit, ut beneficiorum minorum investitura ut plurimum libello, majorum autem pedo aut baculo fieret. Eoque facit testimonium Ivonis Carnotensis episcopi. 182. dum ait: *Nuper cum in capitulo nostro quedam officia secundum ecclesiæ consuetudinem dispensarem, & porrecto libro investituram subdecania Fulconi clerico strenuo & in agendis causis Ecclesiasticis valde necessario facere vellem &c.* Et ejusmodi traditiones symbolicas in ipso actu ordinationis intervenire colligere licet ex canonibus Concilii Carthaginienfis IV. quos recenset Gratianus c. subdiaconus, & seqq. dist. 23.

VII. Quibus solennitatibus hodiè fieri soleant in Ecclesiâ Hispanica institutiones, investituræ, & missiones in possessionem, disci potest ex formulis, quas recenset Augustinus Barbosa de offic. & potest. parochi, part. 1. cap. 2. Ostendunt illæ, institutiones quidem fieri ab Episcopis per bireti impositionem, sed missionem sive introductionem in possessionem auctoritate & ex mandato Episcopi, per Archipresbyteros, Vicarios, Rectores, Clericos, Capellanos, Notarios & Tabelliones publicos, quisquis eorum requi-

requisitus fuerit. Sed & institutionem non præcisè in Ecclesiâ fieri debere, sed posse eam expediri in quocunque loco alio, quamvis non solito, dummodo honesto, ex Cæsare Lambertino docet idem Barbosa *de offic. Episc. potest. Episc. part. 3. alleg. 72. n. 195.* Introductionem verò nec præsentiam quidem noviter instituti aut ordinati exigere, sed posse eum etiam per procuratorem induci, ostendit formula 10. n. 2. ab eodem Barbosa loco supra adducto relata: *Ipsi vel eorum alter, qui super hoc fuerit requisitus, ad dictam parochialem Ecclesiâ accedant, seu alter eorum accedat, ac te vel procuratorem tuum tuo nomine in corporalem, realem, & actualem possessionem parochialis Ecclesiæ, jurium & pertinentiarum prædictorum inducant, auctoritate nostrâ, & defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, ac tibi de illius fructibus, redditibus, proventibus, juribus & obventionibus universis respondeant & responderi faciant &c.*

VIII. Quibus verò ceremoniis hæc introductio fieri soleat, patet ex instrumento Notarii, quod idem recenset Barbosa *form. 13.* Verba huc facientia sunt ista: *Ego verò Notarius prædictus, ut præmittitur, requisitus in vim mandati ex parte illustrissimi D. præfati in hac parte mihi facti volens & cupiens obediente parere præfatum D. N. in corporalem, realem & actualem possessionem prædictæ parochialis Ecclesiæ Sancti N. juriumq; & pertinentiarum prædictorum per ingressum majoris porte sive januæ dictæ Ecclesiæ, tactu annuli ejusdem, & per tactum cordarum Campanarum, & missalis, calicis, & ornamentorum, clavium Sacrarum & fontis baptismalis dictæ Ecclesiæ & subsequenter per accessum domus presbyterialis ejusdem Ecclesiæ & per tactum vultus anterioris porte & per introitum dictarum domorum nemine contradicente in DEI nomine posui & induxi &c.*

IX. Quæ omnia manifestè probant, totum istum institutionis & investituræ actum in Ecclesiâ Latinâ solum propter ministrum Ecclesiæ, qui instituitur, & propter temporales redditus, qui ei assignati fuerunt, haudquam propter gregem, cujus cura ei committitur. Hoc enim est, quod jam sæpe dixi, in officiis Ecclesiasticis non tam id quæri hodiè solere, ut Ecclesiæ benè sit, & ut cultus divinus promoveatur, quàm ut benè sit illi, qui ad hoc officium constituitur. Quanto rectius in nostris Ecclesiis investitura hodiè peragitur, quippe quâ persona ad ministerium legitime vocata & ordinata gregi, cui præficienda est, per Superintendentem sistitur, ac prælectis confirmationis literis solenniter introducit, cui actui conjungi solent seriæ adhortationes, quibus tum novus minister, tum auditores officii sui admonentur, ac stipulatâ manu ad sedulam illius executionem obligantur, seriæ item preces, quibus officium ministri DEO commendatur. Gerhard. *Loc. de minister. Eccles. §. 170.* Formula & modus procedendi præscribitur in *Ordinat. Eccles. Saxonica.*

CAP. XVII.

De Jure faciendi Clericos per tonsuram.

I.

PEnè omissem hanc, quam absolvere oportuisset, tractationem, antequam de ordinatione dici quicquam debuit. Hanc enim tonsuram Romanæ Ecclesiæ Doctores hodiè primam esse dicunt qualitatem, personis Ecclesiasticis tam necessariam, ut nemo Clericus esse aut dici queat, antequam Clericali hâc tonsurâ donatus fuerit, licet ad majores ordines promotum se probaverit. Censeri enim talem per saltum promotum, idque prohibitum esse per canones. Inde verò religiosè admodum & sollicitè sibi prospicere solent, ut vel per literas vel per testes tonsuram hanc in se factam probare queant. Guid. Pap. *quest. 474.* Nicol. Poër. *de cis. 171. n. 23.* quanquam Gallica edicta in tali casu, quo de primâ tonsurâ alicui quæstio status movetur, non nisi per tabulas probationem admittant, titi testatur Renatus Choppinus *de sacr. polit. lib. 3. tit. 1.* Add. Joh. Papon. *lib. 1. tit. 5. arrest. 38.*

II. Hanc igitur tonsuram januam esse dicunt ad Ecclesiastica officia obtinenda, & fundamentum reliquorum ordinum omnium, ita ut totum corruat, quod huic fundamento non fuerit superstructum aut inædificatum. Ant. Bengueus & Franc. Pinsfon. *de benef. tit. de qual. ordinand. §. 1. n. 5.* Inde primitias clericatus & signum clericatus vocat Petrus Cellensis *lib. 7. epist. 16.* Præ cæteris hoc unum ad præsens postulat, ut de manu vestrâ primitias Clericatus, id est, coronam accipiat. Et *epist. 18.* Habeat itaq; vos Dominum & signo Clericatus à vobis suscepto patronum & auctorem hujus ordinis habeat. Græci *παιδικήραν* vocant, uti videre licet apud Theodor. Balsamonem *ad c. 21. Concilii Sexti in Trullo.* Minores enim Clerici iisdem *παιποι* dicti fuerunt. Et quia per ejusmodi tonsuram characterem imprimi volunt, hinc adeò tantè eam æstimant, ut, licet indignè alicui collata fuerit, ejus tamen rationem habendam esse statuunt. Exemplum refert Johannes Paponius *lib. 5. tit. 12. arrest. 4.* de Laico, cui imprudenter & inconsideratè post crimen admissum corona Sacerdotalis facta & vestes Clericales indutæ fuerant. *Judices,* ait, *arbitratos fuisse, postquam criminis convictus fuisset, antequam judicaretur, pristinâ veste eum amiciendum, & tondendum ad delendam coronam, quæ ipsi facta fuerat.*

III. Simplicem inde dicunt dari clericaturam, eamque conferri per levem tonsionem vel abscissionem capillorum in vertice capitis existentium, ita ut coronæ speciem referat, & corona quoque dicatur. Et hanc

coro-

coronam non nisi ab Episcopo dari contendunt, aut ab abbate, sed ab hoc non aliis, nisi subiectis suis, quos sub regulâ habet Concilium Pictavense anno MCIX. *can. 1. Ut nullus præter Episcopum Clericis coronas benedicere presumat, exceptis abbatibus, qui illis tantummodo coronas faciant, quos sub regula B. Benedicti militaturos susceperint.* Abbates tamen aliqui per privilegium Pontificis Romani id habent, ut primam tonsuram Clericalem in locis sibi subiectis quibuscunque conferre possint. Quale refert Cluniacensibus ab Urbano V. concessum Andreas Quercetanus in *not. ad bibliorb. Clun. pag. 122.* Ut tu & Successores tui Abbates dicti monasterii, qui erunt pro tempore, tam in eodem monasterio, quam in prioratibus & Ecclesiis sive locis tibi & eidem monasterio immediatè subiectis, infra metas tamen exemptionis monasterii ejusdem consistentibus omnibus & singulis scholaribus volentibus clericali charactere insigniri, qui de locis hujusmodi oriundi fuerint, primam tonsuram clericalem conferre valeatis &c.

IV. A proprio Episcopo rectè illam conferri tonsuram, nemo est, qui ambigit. Sed ab extraneo collata an eundem habeat aut habere debeat effectum, valde adhuc disquiritur. Utriusque sententiæ rationes recenset Petrus Gregorius de *benefic. cap. 36.* Nostra nihil interest, litem eam componi, cum, ut mox dicemus, parum præsidii inveniat hæc tondendi necessitas in testimoniis Ecclesiæ antiquæ. Nihilominus tamen tam superstitiosè ea exigitur, ut si collata fuerit ab eo, qui Episcopus non est, nullam habeat virtutem & efficaciam, sed adhuc conferri debeat à proprio Episcopo, non obstante, quod iterari hoc modo videatur, cum iteratio dici nequeat ejus, quod nunquam fuit concessum. Et inveni tamen aliquando, quod mirum videbatur, ex literis systaticis Jesuitarum, quæ in manus meas venerunt, haberi tonsuram istam pro accidente, quod abesse posset. Sic enim scripserat Franciscus Schüz Societatis Jesu ad Sebastianum Lysandrum S. Th. D. Ord. min. con. S. Francisci, d. 28. Maji 1677. Polonii: *Multos enim prodidit ac perdidit habitus & tonsura, quæ accidentia sunt in homine spiritali, possuntq. adesse & abesse sine subiecti corruptione &c.*

V. Non desunt tamen inter ipsos Canonistas, qui etiam simplici sacerdoti & presbytero facultatem tondendi tribuunt, quos refert Augustinus Barbosa de *offic. & potest. Episcopi part. 2. alleg. 3. n. 16.* Et illi consentientem habent glossam in *c. quoniam dist. 69. & in c. cum contingat. 2. de etat. & qual. ord.* Id verò indicium facit, inter jura Episcopalia relatum id olim non fuisse. Et contigit igitur hic idem, quod in aliis partibus observavimus, ut ad se rapuisse dicamus Episcopos, quod commune olim ipsis fuit cum presbyteris. Nectanti tamen est hoc axioma, ut succensere debeant presbyteri, quippe quod ab initio non ab ipsis personis Ecclesiasticis, sed à tonsoribus expeditum videtur. Et quia Apostolos omnes tonsos esse fingunt,

non malè quis interrogaverit, utrum ab ipso Salvatore Christo hanc eis tonsuram collatam putent? Necessaria enim si ea est ad officium Ecclesiasticum sustinendum, nec ab ipsis etiam Apostolis potuit aut debuit omitti, & negligi. Ut verò de necessitate hanc exactius constet, paulo altius in ejus originem inquirere, & ex antiquis instrumentis eam deducere operæ erit pretium.

VI. Et quidem non negamus, tonsos fuisse jamdudum in Ecclesiâ, qui in ministerio ejus destinati fuerunt. Nec tamen ab antiquitate illâ præsidium aliquod peti potest, cum etiam in crassissimis erroribus ad antiquitatem provocare quandoque soleant eorum patroni. Quibus merito obvertitur, quod legitur apud Augustinum *de quest. Vet. & N. T. q. 114. Inventis aspersit quedam præstigia Satanas, per quæ illiceret homines ad morem. Et sic factum est, ut per traducem antiquitatis commendaretur fallacia, & excusaretur turpis inventio.* Optimè igitur Cyprianus lib. 2. ep. 3. Non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putaverit, sed quid, qui ante omnes est, Christus prior fecerit. Et Tertullianus lib. de veland. virgin. c. 1. Veritati nemo præscribere potest, non spaciū temporum, non patrociniā personarum, non privilegium regionum. Ex his enim ferè consuetudo initium ab aliquâ ignorantia vel simplicitate sortita in usum per successionem corroboratur, & ita adversus veritatem vindicatur. Sed Dominus noster Christus veritatem se, non consuetudinem cognominavit. Si, ut monet Cyprianus, respiciendum est ad id, quod Christus prior fecerit, nunquam certè, caput Christi attonsum fuisse, probabit quisquam. Imò verò, si fides habenda est Nicephoro, prorsus contrarium ex lib. 1. histor. statuendum erit. Sic enim ille: *Capillum habuit flavescens, non admodum copiosum, honestum illum quidem, & quasi in cirros desinentem, ut aliquantulum crispus videretur. -- Sed prolixiorē capitis gestabat capillum. Nunquam enim attigit caput ipsius novacula, ne hominis quidem manus omnino, præterquam matris nutricis parvuli.* In eandem ferè sententiam concepta est epistola, quæ Publii Lentuli nomine circumfertur: *Capillos circinos & crispos aliquantum ceruliores & fulgentiores ab humeris volitantes, discrimen habens in medio capitis juxta morem Nazarenorum.*

VII. Ab ipso igitur Magistro Clericorum omnium, & Ecclesiæ autore Christo cum nihil tale vel factum vel præceptum probari queat, ad Apostolos recurritur, & non ipsos tantum attonsos fuisse, sed ut alii quoque eorum successores similiter attonderentur, instituisse, confidenter nimis asseritur. Testimonia ejus rei & probationes si exigas, Aniceti Pontificis verba nonnulla, & alia Dionysii Areopagitæ recensentur, sed quibus ut spuris & suppositiciis nullam adhuc fidem conciliare potuerunt. Et nihilominus firma inde, si diis placet, hæc regula constituitur: *Que per universam Ecclesiam toto terrarum orbe recepta ab Apostolorum temporibus usu frequen-*

quentata leguntur, ea secundum regulam S. Augustini, ab Apostolis profecta & constituta esse rectè creduntur. Augustini quidem regula, cætera si paria sunt, reprehendi non potest, sed ad præsentem statum malè applicatur, cum nondum probari potuerit, ab Apostolorum temporibus tonsuram frequentatam fuisse. Quin & Apostolos ipsos clericalis ac monasticæ tonsuræ prototypum & exemplar præbere voluisse, verisimile haud videtur, eò quod ipsi inter se omnes uno eodemque modo attonsi non fuerunt, uti ad Regem Pictorum Naitanum scripsit Abbas Ceolfridus apud Bedam *lib. 5. Eccles. histor. cap. 22.* Id si verum est, dubitari posset, cur ipsi prototypum hoc suum tam variè formaverint, nec uno & eodem modo coronam Clericalem sibi adaptaverint. Id verò argumentum facit, noluisse eos, ut in exemplum statuatur, si unquam facta fuit, talis eorum tonsura. Talis, inquam, quæ clericalem inferret ordinem. Aliàs enim tonsos eos ex consuetudine nationis suæ fuisse non negaverim. Israelis enim populum Græcorum veterum, Romanorum, Gallorum, & Germanorum more comatum haudquam fuisse, vel inde colligi potest, quod comam alere proprium esset Nazæorum, uti hi facile ex comâ dignosci possent ab aliis popularibus. Vid. Geierus *de luct. Ebr. c. 8. §. 6.*

VIII. Sed nec Christiani quidem, si Clerici fuissent, si Laici, comam alebant olim, secuti monitum Pauli, qui viro comatum esse ab ipsâ naturâ interdictum ait, *1. Cor. XI, 14.* Et sic autor Constitutionum Apostolicarum *lib. 1. c. 3.* Tibi, ait, qui fidelis & homo DEI es, non licet nutrire comam & in unum colligere: hæc enim luxuria est & molities, neq; effusam gestare, neq; discriminatam, neq; facere, ut tumescat, neq; eam carpendo & formando crispare, neq; flavam reddere. Idem colligitur ex sententiis Clementis Alexandrini *lib. 3. Stromat. c. 3.* Cypriani *lib. 3. ad Quirin. cap. 85.* Epiphaniï in *heres. Massalianor. 80.* & aliorum. Et quis verò putet, tonsuram illam, quam Clericis hodiè necessariam esse comminiscuntur, perinde olim Laicis adplicatam fuisse? Imò verò videntur Clerici tum temporis conformasse capillos suos capillis Laicorum, adeò, ut cum illi comam nutrent deinceps, etiam hos idem factitasse, verisimile sit. Huc enim traho, quod scribit Ambrosius in *Hexamero lib. 6.* comam esse reverendam in Senibus, venerandam in Sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus; comptam in mulieribus, dulcem in pueris &c. Et huc pertinet, quod in vita Martini legitur, cum ad Episcopatum ille peteretur, statuisse ex ipsis Episcopis nonnullos, indignum esse eum, hominem vultu despicabilem, veste sordidum, crine deformem, apud Sulpitium Severum in *vita S. Martini.* Istam crinis deformitatem ita describit Benedictus Paullinus Petrocorius in *eiusd. vitâ lib. 2.*

Quosdam etiam perhibent, nefas est quod credere, doctâ
Mente Sacerdotes similem traxisse furorem,

Ri-

Ridentes gaudenda sibi, quod nulla verendam

Gratia compisset faciem, quod crine reciso

Proferret totum Domini frons libera signum,

Lumina nec premeret tremularum nube comarum.

Calumniandi igitur materiam præbebat, quod Martinus ad Episcopatum evehendus non haberet capillos amœnos & delicatos, nec ad lenocinium decoris promissos. Non erat ergo tunc moris, uti rectè commentatur Caspar Barthius, quod postea factum est, ut sacerdotalibus honoribus invehendi comam deponerent. Scripsit autem Paullinus circa annum Christi CCCCLXX.

IX. Videtur tamen sensim recepta ea sententia, ut putarent, discrimen aliquod in ipsâ etiam coma statui debere inter Clericos & Laicos, utve monitum Pauli Apostoli, si à Laicis negligetur, saltem inter Clericos observaretur. Hinc enim commendat Cyprianum Martyrem & Episcopum Carthaginiensem Prudentius:

Jamq; figura alia est, quàm quæ fuit oris & nitoris,

Exuitur tenui vultus cute, transit in severam,

Deflua casaries compescitur ad breves capillos.

Et Hilarius Arelatensis Honoratum decessorem suum in ejus vit. Rediguntur ad breves capillos luxuriantes comæ, transfertur ad nitorem mentis vestium splendor, cervicis lacteæ decus palliis rigentibus occupatur. Id verò non ita accipiendum est, ac si jam tunc eo tempore corona ista clericalis, quam hodie necessariam esse volunt, in usu fuisset, & sub certâ istâ formâ casaries abscessa dici debeat, sed quod exuberantes & in humeros promissi capilli breviores redditi fuerint, ut quæ delicatulis, propter affectatum comæ ornatum, tribuuntur elogia, nullum apud Clericos possent habere locum. Indeque non malè statutum deinceps fuit in Concilio Agathensi c. 20. ut Clerici, qui comam nutriunt, ab Archidiacono, etiamsi noluerint, inviti detondeantur.

X. Fuit igitur hæc præcipua Doctorum Ecclesiæ tunc temporis intentio, ut saltem in Clericis restitueretur disciplina ab Apostolo Paulo accepta, si minùs ad eundem simul revocari possent Laici. Et si enim hos eosdem ad parem capillorum occisionem commovere nunquam cessaverint, impetrare tamen ab iisdem istud haud potuerunt. Perstringunt istam Laicorum proterviam patres in Concilio Quinisexto in Trullo congregati can. 96. Qui Christum per baptismum induerunt, ejus in carne vitæ agendæ rationem imitari professi sunt. Eos ergo, qui capillos ad videntium detrimentum scitè excogitatis nexibus adornant, & componunt, & infirmis animis escam ea ratione obijciunt, conveniente supplicio paternè curamus, ipsos instituentes, & temperanter vivere docentes, ut relicta fraude & vanitate, quæ ex sordibus mundanis oritur, ad

ad interitū expertem beatamq; vitam mentem assidue traducant &c. Quid verò profecerint suis hūc monitis, ut maximè excommunicationis pœna adjecta fuerit, posteriorum temporum ostendunt relationes & repetitæ bonorum auctorum in istam luxuriæ speciem declamationes.

XI. Temperare mihi nequeo, quin adscribam Johannis Zonaræ ad canonem istum Trullanum commentarium, quod & suis temporibus, quid obtinuerit, eleganter describat, & non minus nostris hodiè moribus conveniat. Ita autem ille: *Que porro magis affectata ac supervacanea exornandi corporis ratio, quàm eorum, qui capillum variis nexibus implicant, multâ arte disponunt, in partes concinne dividunt, eoque imbecilliores in fide animos, quique propterea ad intemperantiam facilius delabuntur, velut quâdam escâ deceptos, in fraudem alliciunt? Igitur divini illi Patres implexi nodis apteque ac studiose compositi capilli meminere. Nihil enim aliud, ut videtur, in ornatu comarum eo tempore peccabatur. Nihil eorum scilicet, quæ nostris temporibus in capillo tingendo fingendoq; homines elaborant, qui quidem omne studium suum eò conferunt, ut comam alant, ac cincinnorum simbras, sceminarum ritu, si fieri possit, ad Zonam usque demittant. In quo non solum illi nimium de non tondendo capillo solliciti sunt, sed etiam, præterquam quod ferramenti omne genus à capite amoveant, omnia præterea comæ nutriendæ aut augendæ medicamenta studiose nimis atque accurate conquirunt. Fingunt sibi exinde crines calamistro, quo crispi fiant, in-torquentes; tingunt quoque ut flavescant, & auri speciem referant. Alii aquâ madefactos in Sole explicant, ejusq; radiis torreri patiuntur, ut ater inde capillo-rum color immutetur. Sunt etiam, qui mentitam cesariem, nativo ac ingenito crine abrafo induunt. Atque hæc quidem hoc tempore in componendo ornandoq; capillo, à plurimīs usurpantur. Contra verò omnia, quod ad barbam attinet, fieri consuevere. Quibus etenim juvenilis ille flosculus primū innascitur, illum subitò, ne in lanuginem ex crescat, sed illorum in facie levitas oberret, sintq; mulierum in-star teneri ac molles, abradi jubent. Quibus verò longius ætate provec-tis densio-res ferè pili mento enascuntur, illi, ne demissiore barbâ conspiciantur, à novaculâ quidem abstinēt, testæ verò ignito fragmento barbæ admoto, quicquid è mento altius eminet, depascuntur, tantumq; linguunt, ut lanuginis modo pubescentis simili-tudo appareat; ac jam in viros adsciti, nihil ab adolescentioribus primo ævi flore pubescentibus, differre videantur. Quæ quidem non à tenuioribus modo, sed ab ipsis quoq; longè amplioris fortunæ hominibus usurpantur. Hinc diffusum longè lateq; ma-lum universos penè occupavit, ac instar pestis cujusdam, in eos, qui Christianorum nomine censentur, irruens ubiq; ferè grassatur. — Nostri verò Patres hoc tem-pore, qui in capillo & barba ea quæ diximus peccant, ac deformis adhuc lasci-viunt, eoque ornatu Ecclesiam ingrediuntur, non modo impune abire patiuntur, sed & iis benedicunt & sacra mysteria communicare volentibus prob facinus, imper-tiunt &c.*

Pppp

XII. Con-

XII. Continuatus fuit iste cultus mollior atque delicatus ad ætatem usque Matthæi Monachi sive Blattaris, qui in syntagmate alphabetico litterâ T. cap. 9. ad supra adductum canonem Trullanum his verbis commentatur: *Quid verò vanius, quam plurimam curam capillis capitis ac barba impendere adornandis, & juxta artem disponendis, adeoque escam proponere animabus ad intemperantiam pronis, cum interim insuper habent interioris hominis per virtutes cultum? -- Eos qui ista fecerint primum paternè increpari jubet, perseverantes tamen excommunicari. Easdem pœnas incurrunt etiam hi, qui crines plicant, ut crissi fiant, & tingunt, aut aquâ primum irrigantes in Solè aresciant, ut flavedinem acquirant, vel student ut aurei evadant vel densi, aut cincinnos furios gestant, aut mentum rasum habent, aut maximam ejus partem testâ ignitâ exurunt, semet nitidulos ut sibi videntur, reddentes, quasi lanugo ipsis jam primum excreverit. Hoc enim hodiè potissimum tanquam morbus epidemicus apud Christianos increbuit. Nihilomeliores sunt mores hodierni, & fuerunt adeo semper, qui, ut Seneca ait, sollicitiores sunt de capitis sui decore, quam de salute: qui inter speculum pectinemque occupati sunt, qui concinniores esse malunt, quam honestiores, qui Remp. suam turbari minus curant, quam comam.*

XIII. Sed hæc *ὡς ἐν παραδείσῳ*. Redeo in viam, & ex ante dictis conficio, vix reperiri in primorum quinque seculorum scriptis aliquid vestigium, ex quo de tali tonsurâ, qualis deinceps necessaria judicata fuit, firmum aliquod colligi queat argumentum. Putat quidem Jacobus Gothofredus, & ex l. 38. C. Theodos. de Episc. Eccles. & Cler. probari posse contendit, jam eo tempore, quo constitutio ista promulgata fuit, hoc est, anno Christi CCCCVII. coronam insigne fuisse Clericorum, & per coronatos proinde illic memoratos intelligi debere clericos, quod coronam Clericalem per amputationem capillorum gestarent in capite. Eoque referri solent Hieronymi, Augustini, & aliorum testimonia, qui aliquoties coronam Sacerdotalem pro reverentiâ & auctoritate usurparunt. Magnum eorum numerum recenset Carolus du Fresne in glossar. sub vocab. Corona. At verò, quia vocabulum coronæ admodum ambiguum est, & alium sæpenumero atque diversum admittit significatum, & quæ superius adduxi testimonia contrarium sustinent, nempe non ita tonsos fuisse olim Clericos, ut specialis inde aliquis character, & quidem sub necessitatis vinculo imprimeretur, vix erit, ut tuto inhærere liceat isti sententiæ. Nisi quis statuere velit, istum tonsuræ modum non eodem simul tempore ubique terrarum receptum fuisse. Certè Lorinus Jesuita cum de hoc titulo, *corona vestra*, multa disputasset, & observasset, Episcopis eum, non autem presbyteris & nudis sacerdotibus tributum fuisse, his tandem concludit verbis: *Sed cum solis Episcopis, qui Sacerdotum nomine aliquando intelliguntur, videatur tribui dicta*
coronæ

coronæ nomenclatura, fortasse per coronam intelligitur augustus ille capitis amictus, quem dicunt mitram, proprius Episcoporum. Aliter vocabulum coronæ usurpavit Valentinianus III. Imp. in novell. de Episcopor. ordinat. dum Petrum appellat principem Episcopalis coronæ.

XIV. Nihil facit, quod ex Concilii Carthaginensis IV. can. 44. adducere solent: *Clericus nec comam nutriat, nec barbam.* Nec enim ex eo, quod nutrire comam prohibetur, quisquam mihi conficiet coronam clericalem, sequioris ævi inventum. Præsertim cum & Laici comam nutrire prohibeantur. Nec profecto, si ea fuisset Patrum Carthaginensium mens, Donatistis obijcere potuisset Episcopus itidem Africanus, Optatus nempe Milevitanus lib. 2. adversus Parmenian. Docete, ubi vobis mandatum est radere capita Sacerdotum, cum è contrario sint tot exempla proposita, fieri non debere. *Κομῶν περιτομή*, qui rasuram hinc prohibitam esse volunt, non verò tonsuram. Quanquam enim distinguere alias illæ inter se queant, hoc tamen ad rem præsentem perinde est, uti optimè notat Renatus à Valle in Hipparcho de religios. negotiatore num. 81. Utiturque in hæc eadem materiâ rationis vocabulo Ivo Carnotensis serm. 2. de excell. sacerdot. ord. Ad hoc, inquit, capillos in modum coronæ in summitate capitis raditis, ut & regnum spirituale, quo ceteris præminetis, tali figurâ ostendatis, & curæ mortalis illecebras frequenter redeuntis sic amputetis de corde, sicut crines frequenter resurgentes abraditis de capite &c.

XV. Dixi, solum id prohibitum fuisse ab initio, ne Clerici comam alerent, neve paria in hæc re cum delicatis Laicis & Veneris nepotulis facerent. Sed degeneravit deinceps ista tondendi obligatio in certum quendam & religiosum modum, quem negligere nefas fuit. Sic enim anno DCXXXIII. decretum legitur in Concilio Toletano IV. can. 40. Omnes Clerici vel Lectores, sicut Levitæ & Sacerdotes, detonso superius capite toto, inferius solum circuli coronam relinquant. Non sicut bucusq. in Gallicie partibus facere lectores videntur, qui prolixis, ut Laici, comis, in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispaniis bucusq. hæreticorum fuit. Unde oportet, ut pro amputando ab Ecclesiis scandalo hoc signum dedecoris auferatur. Qui secus fecerit, fidei Catholicæ reus erit. Utrum hæretici illi, quos refert, ritum istum tondendi primi introduxerint, an verò Christiani reliqui, ut ab illis secerni possent, novum aliquem modum instituerint, divinare haud licet.

XVI. Imò verò ipsos etiam Apostolos non fuisse omnes uno eodemque modo attonfos, supra Bedæ verbis, si eis fides haberi debet, retulimus. Qui insuper addit: *Nec nunc Ecclesia Catholica, sicut una fide, spe & charitate in DEUM consentit, ita & jam una atq. in dissimili totum per orbem tonsuræ sibi forma congruit.* At putaram ego, ab Apostolis quod institutum est, uti

quidem de tonsurâ perhibetur, debere id uniformiter se habere, nec posse adeò in eis pro lubitu Ecclesiam variare. Et tamen etiam hodiè non observari eundem tonsuræ modum, qui olim in usu fuit, ipse fatetur Jacobus Sirmundus in *not. ad Apollinar. Sidon. lib. 6. epist. 3.* Tonsura enim Clericalis ita olim fiebat, ut circulus tantummodo capillorum emineret, instar coronæ. Hodiè autem, ait, apud nos antequam coronæ formam soli ferè monachi retinent, & pueri vocales symphoniaci. Nam brevis ille orbis in vertice, quo Cleri pars magna utitur, insolens olim atque inusitatus in Ecclesiâ fuit. Tanta ergò cum sit differentia, tantaque à priorum seculorum usu discrepantia, quæso ego, unde certus quis esse possit, quæ forma & num omninò aliqua ab Apostolis instituta fuerit, aut præscripta.

XVII. Ipsa etiam hic seorsim abit Ecclesia Orientalis. Apud Romanos enim olim eadem fuit tonsura & Clericorum & Monachorum, cum hodiè non modo tonsura in rasuram sit conversa sed diversi etiam generis Monachi & Clerici gerere soleant coronam, uti dixi. Monachi namque totâ supra capitis parte abrasâ inferiorem ad modum coronæ, puræ tamen & illibatæ, non, ut olim, spineæ, in tonsam relinquunt; clerici verò brevi tantum in vertice utuntur orbe. Eumque morem à Petro, ad quem omnium traditionum suarum originem referunt, se accepisse jactitant. At diversæ Orientalium tonsuræ originem ad Paulum refert Bedæ *hist. lib. 4. cap. 1.* ubi scribens de Theodoro Tharsi in Ciliciâ nato & ad Archiepiscopatum Cantuariensem evecto, *subdiaconus*, inquit, *ordinatus quatuor expectavit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset, habuerat enim tonsuram more Orientalium, Sancti Pauli Apostoli.* Idem recenset ex archivis Johannes Josselinus in *vit. Theodori*. Ergò ut posset Theodorus in Occidente Archiepiscopus fieri, necesse fuit, Apostoli Petri, si ita placet, signaturam accipere. Pauli autem tonsura qualis fuerit, aut qualis saltem credita fuit ab Orientalibus, colligere forte licet ex eo, quod scribit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in *theoriâ rer. Ecclesi.* *Radi toto capite, ad imitationem sit S. Jacobi DEI fratris & Pauli Apostoli & reliquorum.* Toto ergò capite dum rasus erat Theodorus, ut coronam deinceps more Latinorum per tonsuram accipere posset, per quadrimestre spacium capillos nutrire oportuit. Nec enim tonsura Latinorum applicari ei potuisset, nisi capillos prominentiores & cutem opertam habuisset.

XVIII. Tanta ergò pro temporum & locorum diversitate cum fuerit tonsuræ Clericalis diversitas, & cum omninò illa sine subjecti corruptione abesse possit, uti supra ex literis syftaticis hodierni Jesuitæ adduxi, quid est, quod eam ut necessariam nobis obtrudere volunt, qui Pontificis Romani castra sequuntur? & cur tam acriter pro eâ pugnantur,

tur, ac si pro totâ religione Christianâ certamen institutum esset? In superstitionem scilicet degeneravit, quod ab initio modestiæ argumentum fuit, & quod Clericos à mundanis deliciis ad simplicem corporis habitum & masculinam faciei formam à Paulo omnibus Christianis præscriptam revocare debuit. Contigitque deinceps hic idem, quod de gentiliū superstitione eleganter olim scripsit Prudentius:

*Ut semel obsedit gentilia pectora patrum
Vana superstitio, non interrupta cucurrit
Ætatem per mille gradus, tener horruit heres,
Et coluit, quicquid sibi met venerabile cani
Monstrarent atavi, puerorum infantia prima
Errorem cum lacte bibit, gustaverat inter
Vagitus, &c.*

XIX. Ut verò superstitio illa firmatâ jam stirpe robur suum & alimentum ab religione acciperet, variâ conquisita sunt mysteria, quæ per tonsuram illam significarentur. Nonnulli ad spineam Christi coronam referunt, quam per sacram hanc tonsuram in memoriam revocari contendunt. Alii ad imitationem Petri receptam volunt, quem eâ ratione ab Ethnicis ignominosè detonsum ajunt; rursus alii Regiam dignitatem Christianis omnibus collatam denotari dicunt: alii ex circulari figurâ nescio quam perfectionem eliciunt, & ad homines DEO sacratos applicant. Optimam verò putat Renatus à Valle d. L. rationem istam, quâ analogia aliqua & comparatio instituitur inter liberos olim & clericos suæ Ecclesiæ, ut quemadmodum manumissorum capita rasa fuérunt olim, ut servile nihil in eis remanere censeretur; ita homines DEO sacrati capita raderent, quò se à DEO manumissos in libertatem filiorum DEI, nec ultra distinendos servilibus seculi occupationibus agnoscerent. Quæ comparatio etsi quodammodo in Clericorum personis locum inveniat; non video tamen, uti adaptari ea possit Monachis & eorum tonsuræ, quippe qui pro servis habentur inter Canonistas. Quod si omninò analogia hic aliqua & mysterii cuiusdam significatio elicienda fuerit, dicerem potius per inversionem, tonsuram clericalem ex liberis facere servos, quos tonsos fuisse olim, ex Aristophane, Juvenale & aliis constat. Ad eundem igitur modum dicerem ego, eos, qui ab Ecclesiâ tonsi fuérunt, servos factos fuisse, scil. DEI, quo nomine ipsi etiam monachi venire quandoque solent, uti notat Dn. Baluzius ad Servat. Lup. epist. 25. Et hoc fine, ut servus fieret, comam deposuisse dicitur Rex Bulgarorum ab Anastasio Bibliothecario in præfatione historica ad Synodum Octavam: In tantum autem, inquit, pietas venerat principis & abundabat circa beatum Petrum veneratione affectus, ut quoddam die manu propria capillos suos apprehenderet & contemplantibus cunctis se Romanis missis tradiderit,

PPPP 3

di-

*dicens: Omnes primates & cuncti populi Bulgarorum terræ cognoscant, ab hodie-
no die me servum fore post DEUM beati Petri, & ejus Vicarii. Ex unico hoc
tonsuræ actu cum tot tantaque mysteria eaque planè contraria colligere li-
ceat, facile patet, mysticas istas interpretationes, quibus admodum luxu-
riat Ecclesia Latina, planè nullius esse momenti, & meros esse ingeniorum
humanorum lusùs, nec putaverim ego, primos rerum inventores eosdem,
qui elici hodiè solent, intradissee significatus.*

XX. Illud addo, tonsuram istam sive Clericalem sive monachalem
multà quandoque cum solennitate peractam fuisse. Præterquam enim,
quod ab Episcopo ea, & quidem cum benedictione, expediri debuit, etiam
personæ aliquando in summâ dignitate constitutæ adhibebantur, qui primi-
tias quasi ex capillis delibarent, & hoc ipso quasi susceptores essent novæ
creaturæ. Ita refert Faustus monachus in vitâ S. Mauri Abbatis de Floro
quodam: *Deinde veniens ante sacrosanctum altare adstante B. Mauro, & omni
congregatione, -- -- jubente viro DEI, Rex primus post eum de comâ capitis
ejus totondit, deinde, quicumq; ex optimatibus ejus voluit. Eodem pertinet,
quod ab imaginum cultoribus observatum refert Michael Imperator Con-
stantinopolitanus, Iconomachus ipse, in epistolâ ad Ludovicum Imperatorem
in Occidente: Alii, inquit, religiosum habitum monasticum sumere volentes, re-
ligiosiores personas postponebant, qui prius comam capitis eorum suscipere solebant,
adhibitis imaginibus, quasi in sinum earum decidere capillos illorum sinebant.*
Tota epistola extat apud Baronium ad ann. DCCCXXIV. num. 18. seq.

CAP. XVIII.

De jure convocandi Synodos.

I.

PEr synodum hîc intelligo conventum piorum, eruditorum & gravium
Virorum autoritate publicâ ex omnibus Ecclesiæ ordinibus congre-
gatorum, ut de verâ & falsâ religione, vel de disciplinâ & ritibus Ec-
clesiasticis secundum præscriptum verbi divini collatis sententiis judicent.
Descriptio hæc accommodata est primis Conciliorum natalibus & institu-
tis. Ab illis enim recessum sequioribus temporibus fuisse, negari haud po-
terit, si hoc saltem consideretur, Laicos in Scripturis divinis exercitatos
hodiè ad suffragia non amplius admitti, quos tamen excludere noluerunt
veteris Ecclesiæ Doctores. Corruptelæ aliæ, quæ se ingesserunt subinde,
ut hîc memorentur, parum facit ad institutum. Primum autem Conci-
lium ab ipsis Apostolis celebratum refertur Act. XV. idque veluti regu-
lam

lam aliquam sibi præscriptam observarunt Ecclesiæ posteriores. Optimum enim maximumque creditum fuit semper quod Apostolos habuit autores.

II. Ex hoc autem Apostolorum instituto vix erit, ut de necessitate Conciliorum determinari certi quid possit. Quia enim *θεόπνευσι* fuerunt Apostoli omnes & singuli, potuisset quæstio controversa ab uno eorum accuratissime decidi, nec opus adeo fuisset reliquorum conventu. Hæc namque fuit circa supernaturalia divinæ providentiæ *συγκατάθεσις*, ut in illis, quæ ad salutem hominis faciunt, consignandis ipsâ divinâ assistentiâ & Spiritu S. gubernarentur primi Ecclesiæ fundatores, ne quidquam vel dicerent vel scriberent, quod non esset ex re, vero, decoro & congruo. Quinimò, quia constat, Spiritum S. non tantum res, sed ipsam etiam methodum docendi, & phrasin, quâ res illas proponerent, Apostolis inspirasse atque illos inspirata optimè percepisse, & dehinc percepta ipso Spiritu S. suggerente tradidisse, & vel vivâ voce vel scripto proposuisse, ita ut nulla falsitas, nullus error, nullum erroris periculum sermonibus aut scriptis eorum fuisse potuerit, facile hinc colligere licet, ad controversiam illam, quæ *Athor. XV.* ventilata fuit, decidendam necessariam non fuisse, ut conventus Apostolorum simul cum reliquis Christi fidelibus indiceretur, sed potuisse eam ab uno aliquo Apostolorum ex dictamine Spiritus S. & *θεόπνευσία* illa, quâ non intellectus tantum, sed linguæ etiam eorum gubernabantur, optimâ ratione definiri. Huc tamen videntur illi simul tracti cœlitus & gubernati fuisse, ut successuræ Ecclesiæ non quidem totidem verbis, sed *κατάλογον*, & ut exemplum inde capiatur, methodum præscriberent, quâ uti possent tum in sopiendis controversiis, tum in ordinandâ disciplinâ Ecclesiasticâ, & condendis statuis ab Ecclesiâ observandis.

III. Sed & ex historiâ primitivæ Ecclesiæ abunde probari potest tantam non esse Conciliorum aut synodorum necessitatem, ut sine illis constare Ecclesia nequeat. Ea enim tum fuit & Imperatorum plerorumque & magistratuum in Christianos sævitia, ut nullum omnino eorum conventum, & ne in cœmeteriis quidem, quod eis tum solenne erat, tolerarent. Res notior est, quàm ut prolixâ probatione illustrari debeat. Imò verò, cum ipsum etiam nomen Christiani exosum esset, ut vel solum id ad condemnationem sufficeret, uti ex Tertulliani *apologet.* c. 2. Eusebii *lib. 5. hist. Eccles. c. 1.* & Plinii *lib. 10. epist. 97.* constat, quis crederet, solennes aliquos eorum conventus, qui synodos referre possent, habitos fuisse? Puto tamen, in ipsis illis conventibus, quibus cultum divinum privatim & occultissime quandoque in cryptis & speluncis exercebant, deliberatum sæpè & statutum de iis rebus fuisse, quæ ad fidem & disciplinam Ecclesiasticam facerent.

cerent, quæve Ecclesiam in statu suo aut conservare aut auctiorem reddere possent. Eoque refero verbo Tertulliani ex apologet. c. 39. Coimus ad literarum divinarum commemorationem, si quid presentium temporum qualitas aut premonere cogit, aut recognoscere. Certè fidem sanctis vocibus pascimus, spem erigimus, fiduciam figimus, disciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus densamus. Ibidem etiam exhortationes, castigationes, & censura divina. Nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de DEI conspectu; summumq; futuri judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut à communicatione orationis, & conventus, & omnis sancti commercii relegatur. Præfident probati quiq; Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neq; enim pretio ullares DEI constat &c. Observat autem Isidorus Hispalensis lib. 6. Origin. cap. de canon. concil. in prioribus seculis Christianam religionem in varias hæreses fuisse prolapsam, ideò præcipue, quia non licuerit Episcopis in unum convenire, nisi postquam Imperator Constantinus M. rerum potitus fuisset.

IV. Isidori hæc sententia rectè opponitur iis, qui nullam omnino agnoscunt Conciliorum necessitatem, urgentes, constitisse sibi primis trecentis annis Ecclesiam, ut maximè nulla tùm habita fuissent concilia. Uti enim necessitas suos habet gradus, neque omne, quod quomodolibet ad effectum consequendum requiritur, eidem necessitatis generi substat: ita dici nequit, necessarium nullo modo esse, quod necessarium non est ad liberandam rem ab interitu. Consistere potest Ecclesia sine conciliis, sed valde afflicta, & scissuris immanibus atque perpetuis subjecta, quas tollere solent, & sustulerunt magno sæpè cum fructu Concilia. Optimè huc faciunt verba Petri de Alliaco Cardinalis Cameracensis, quibus respondet sententiæ statuentium, necessaria non esse concilia, ideò, quod Pontifex Romanus ipse solus sufficere possit omnibus controversiis decidendis. Sic autem ille lib. de ref. Eccles. Si dicatur, quod hodiè non est opus Concilia generalia aut provincialia congregare, sicut fuit in primitivâ Ecclesiâ, & quod, ad tollendas vexationes Prelatorum in hujusmodi Conciliis, Romana Ecclesia seu Papalis curia potest sufficienter casibus emergentibus respondere, responderetur, quod hoc non est utiq; verum, tùm primo, quia experientia docet, quod propter defectum Conciliorum & maximè generalium totius Ecclesiæ, quæ sola potest audacter & intrepide omnes corrigere, ea mala quæ universalem tangunt Ecclesiam, diu remanserunt impunita, incorrecta, & adeò creverunt & inveterata sunt, ut tandem multa injusta & iniqua sub pretextu fidei & corruptæ consuetudinis licita reputentur. Item multi suspicantur, quod hæc dissimulaverit Romana Curia, & super hoc fieri neglexerit, ut posset ad suæ voluntatis libitum plenius dominari, & jura aliarum Ecclesiarum liberiùs usurpare. Quod non assero esse verum. Sed quia contra eam hujusmodi laborat infamia, debent ad eam purgandam super congregatione Con-

Conciliorum generalium & provincialium providere. Alioqui, juxta dictum Augustini, si famam suam negligit, crudelis est. Item illa sanctissima Romana Curia S. Petri & Apostolorum, licet potuisset sine congregatione Concilii per epistolas vel alias vias causas & negotia Ecclesie faciliter terminare, tamen legitur quatuor Concilia celebrasse. Unde dicit Isidorus, quod quia ante tempora Constantini Episcopis non erat licentia conveniendi in unum scil. publice per modum Concilii generalis, ideo Christianitas in diversas hereses scissa est. Et ita dicere possumus modo, quia propter defectum celebrationis Conciliorum Ecclesia in diversa schismata & alia innumerabilia mala, forte etiam ad hereses disponentia, pro dolor, lapsa est, &c.

V. Durior haud paulo est sententia Gregorii Nazianzeni in epist. 55. ad Procopium hunc in modum scribentis: Si vera scribere oportet ita animo affectus sum, ut omnia Episcoporum concilia fugiam; quoniam nullius Concilii finem letum faustumq. vidi, nec quod depulsionem malorum potius, quam accessionem & incrementum habuerit. Pertinaces enim contentiones & dominandi cupiditates (ac ne me queso molestum & importunum existimes hæc scribentem) ne ullis quidem verbis explicari queant; citiusque aliquis in culpam vocabitur, dum de aliena judicium fert, quam ut aliorum perversitatem comprimat. Satis indicant verba ipsa, quâ mente, & quo sensu ita scripserit Gregorius. Respectum scil. habuit ad Concilia suo tempore habita, quorum eventum se vidisse memorat expectationi minimè respondentem, eò quod pertinaces contentiones & dominandi cupiditates, quæ verbis exprimi satis nequeant, consilia omnia everterint & contaminaverint. Nec certè sperari aliquid aliud unquam omninò potest, ubi contendendi libido dominatur, & hoc tantum agunt in synodis congregati, ut sententiam suam mordicus quisque defendat, nec cedere velit meliora monenti. Hoc enim verò etiam in civilibus negotiis valde lædit pacem & tranquillitatem publicam, si in deliberationibus perviciaciam unusquisq. & inflexibilem obstinationem mente foveat, & pugnaciter cum reliquis certare secum constituat. De autoritate autem Conciliorum aliorum, quæ ab his vitiis immunia & libera fuerunt, optimè sensisse Gregorium, alia ejus dicta ostendunt, præsertim quando Concilii Nicæni mentionem facit, quæ tamen prolixè hic recensere nulla urget ratio. Sed hæc *ὡς ἐς πρόσωπον*.

VI. Subesse verò adhuc aliam in super causam existimo, propter quam non licuerit olim in tam solennes coetus coire Christianis, quod scil. prohibita olim fuerint Collegia in universum omnia, nisi quæ nominatim vel Principis, vel Senatûs auctoritate permessa essent l. 1. pr. l. 3. pr. & §. 1. ff. de colleg. & corp. Et quanquam in d. l. 1. §. 1. eod. religionis causa coire non esse prohibitum dicatur; accipi tamen id debet, de religione tali, quæ penitus non erat interdicta. At Christianorum religionem inter prohibitas

fuisse quis nescit? quippe quos homines omnium scelerum reos, deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum existimabant, uti loquitur Tertullianus *apol. c. 2.* Vetere SCto negotium erat magistratibus datum, ut sacra externa fieri vetarent, sacrificulos vatesque foro, circo, urbe prohiberent, vaticinos libros conquirerent, comburerentque: omnemque disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano abolerent. Judicabant enim, nihil æquè dissolvendæ religionis esse, quam ubi non patrio sed externo ritu sacrificaretur. Liv. *decad. 4. lib. 9.* Propter hoc SCtum tam malè accepti sunt publicè ac privatim Christiani, ut non temperarit sibi acutissimus Jctus Ulpianus, Consiliarius Alexandri Severi, & Magister Scrinii, quin scriptis suis Christianum dogma sibi confutandum proponeret. Traditque Lactantius *lib. 5. Instit. c. 11.* septem rescripta Principum collegisse eum in libris *de offic. procons.* ut doceret, quibus pœnis affici oporteret eos, qui se cultores DEI profiterentur. Quis crederet ergò licitum fuisse Christianorum præsulibus & ministris Ecclesiæ solennes ejusmodi conventus, qui Conciliorum speciem referrent, habere? cum præsertim Tertullianus in *apologetico* multam impendat operam, ut excuset coitiones eas, quæ cultus divini exercendi gratiâ fiebant.

VII. Si quæ igitur tùm temporis habitæ fuérunt Synodi, & rariores illæ fuérunt, & paucorum numero, & in latebris absconditæ, & nullâ autoritate publicâ coactæ. Quin videntur istiusmodi tales deliberationes, quæ ad fidem & disciplinam pertinebant, plerumque in illis locis, ubi res divina fiebat, post finitas preces susceptæ, & ab universâ, quæ tùm congregata erat, Ecclesiâ finitæ. Crebriores tamen forte fuérunt aliquando tales congressiones, & ex vicinis quoque Ecclesiis collectæ, prout remissius aut adstrictius fuit imperium eorum, qui gubernacula tenuerunt. Simulatq; verò Constantinus M. rerum potitus fuerat, major illicò libertas dari cœpit Christianis, ut non coire tantum tutò ad sacra celebranda, sed etiam seorsim ad deliberationes de rebus Christianam religionem concernentibus habendas liceret. Ultramque tùm Synodum & Ancyranam & Neocæsareensem, in confinio persecutionis & tranquillitatis coisse certum est, præsertim cum Ancyrana pleraque de lapsis in persecutione constituat, & utraque collapsam disciplinam instauret. Secutum deinceps est Concilium Nicænum, quo in Ecclesiâ post Apostolos nihil aut illustrius augustiusve fuit, aut gravius habitum est, aut multis seculis magis in omnium ore atque etiam disputatione versatum. Atque ab eo tempore non publica tantum fieri, sed etiam publicâ autoritate niti cœperunt Concilia Christianorum, ita ut sub certis deinde regulis continerentur, & decreta ab eis facta obedientiam exigèrent legibus conformem.

VIII. Quan-

VIII. Quantum igitur ad primitivæ Ecclesiæ statum respicere licet, non videtur tum temporis inter Christianos tanta fuisse potestas, quæ convocatione aliquâ imperativâ cogere synodum potuisset. Si qui enim conventus ex aliis Ecclesiis particularibus habiti fuerunt, mutuo illi consensu mutuisque adhortationibus & petitionibus collecti fuerunt. In ipsâ Ecclesiâ Apostolicâ, cum disceptatio de Legis Mosâicæ observatione apud Antiochenos exorta fuisset, decretum inter eos fuit, ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos ac presbyteros Hierosolymam, percontaturi de quæstione. Atque hoc pacto communi eorum consensu ac decreto dirempta lis fuit, custodita fidei veritas & in Ecclesia pax conservata. Ad ejusmodi exemplum Episcopi, qui illis successerunt, similes conventus de causis similibus instituerunt, & communi congressu colloquioque tum doctrinæ tum disciplinæ negociis, quæ ad Ecclesiarum suarum statum pertinebant, prospexerunt. Quod si omnino aliquis inter eos fuit, quem conventus tales cupientem sequerentur reliqui, eum autoritate magis, quam potestate prævalentem fuisse, verosimile est. Magnam autem inter potestatem & auctoritatem intercedere differentiam, quis nescit? Potestas enim jus quoddam imperii, regiminisque significat, quo præditi sunt superiores in suos inferiores, ad humanam societatem conservandam, qualem habent Principes in subditos, Domini in servos, mariti in uxores. Auctoritas verò est quædam existimatio, & bona opinio propter virtutes, quas dignas esse judicamus, ut à nobis æstimentur. Quos enim vel virtutis suæ, vel prudentiæ, vel conditionis causâ aut propter alias dotes tanti æstimamus, ut eos tanquam autores nobis in actionibus, judiciis, factis, dictisve imitando proponamus, illi multæ auctoritatis apud nos esse dicuntur, etsi potestate in nos destituantur. Hæc igitur ratione potuit aliquis inter Ecclesiæ primitivæ pastores tantæ auctoritatis fuisse, ut cum ille de synodo habendâ animi sententiam reliquis proposuisset, hi illico assensum suum præstiterint, & ad locum destinatum convenerint.

IX. Postquam verò Principes religionem Christianam desertâ idololatriâ amplexi fuerunt, uti tum etiam in Ecclesias potestatem sibi jure optimo vindicarunt, ita etiam conciliorum indictionem & regimen ad se pertinere arbitrati sunt. Præter rationes enim alias, & fortissimam quidem illam, quod forma regiminis politici exerceri & conservari sine jurisdictione aliquâ circa sacra sive religionem in genere dictam nequeat, etiam illa maximè inservit, quod, ut supra dixi, collegia omnia & coitiones suspitione non carerent, & propterea prohibita essent, præsertim cum ipsa tota religio Christiana infinitorum delictorum rea argueretur. Cum verò Imperatoribus Christianis satis constaret, quis Conciliorum & Syno-

dorum finis esset, quæve negocia in illis tractarentur, non permiserunt tantum ejusmodi conventus, sed iussus etiam suos & mandata interposuerunt, imò voluerunt, ut sua maximè in illis convocandis intercederet autoritas, neque se invitis talis aliqua congregatio fieret. Ab eo igitur tempore, quo Imperatores Christianam fidem susceperunt, autoritate publicâ eaque vel expressâ vel tacitâ convenerunt Ecclesiæ Doctores. Ad quasvis enim particulares synodos necessarius non fuit, sive iussus, sive consensus Principis expressus, sed sufficere visum fuit, quod in genere tale aliquid ab Imperatoribus constitutum esset, quodque illi quæstiones circa religionem & disciplinam ecclesiasticam occurrentes ad synodos Theologicas remisissent, uti patet ex constitutione Gratiani in l. 23. C. Theod. de Episcop. Theodosii junioris in l. 6. C. Justin. de SS. Eccles. Justiniani in novell. 137. c. 4. Caroli Magni, capitul. lib. 1. c. 133. De generalibus autem conciliis disertè Socrates in proem. lib. 5. hist. Eccl. Ex quo Imperatores Christiani esse ceperunt, ex illis pependèrunt res Ecclesiasticæ, & αὐτὸν μέγιστον συνέδος τῶν ἀνθρώπων γεγονώς πρὸς τὸν ζῶντα, & maxima quæq; concilia eorum arbitrio tum facta sunt antea, tum hodieq; fiunt.

X. Ut, quæ dixi, vera esse, appareat, operæ erit pretium in historiam ejus temporis excurrere, & quæ tum Constantini, tum successorum ejus, hæc in re fuerit potestas, primis quasi apicibus describere. Rerum positus fuit Constantinus ineunte seculo quarto. Sub ipsis his imperii initiis teterrimum Donatistarum schisma in Ecclesiâ Africanâ ortum habuit, quod anno CCCXXI. in hæresin manifestam erupit. Antequam verò hoc fieret, criminationes variæ in Cæcilianum ex diacono electum Episcopum Carthaginiensem sparsæ fuerunt, quibus cum nihil omnino commoveri Cæcilianum, & universos suos conatus impediri per eum animadvertent, Donatistæ Anulinum Africæ Proconsulem adierunt, petentes, ut libellum suum, quem adversus Cæcilianum scripserant, ad Constantinum Imperatorem in Galliis tum agentem, additis literis promotorialibus mitteret. Quas cum accepisset Imperator, & secum perpenderit, negocium istud optimâ ratione per Synodale aliquod decretum ex plurium cognitione terminari posse, concilium particulare indixit Romæ habendum apud Melchhiadem Episcopum Romanum, adeò ut Constantinus meritò autor dicatur ejus Synodi, & quidem talis, qui non svasione tantum, ob quam sæpenumerò autor quis dicitur, sed etiam jussu & mandato suo Synodum istam coëgit. Hoc enim innuunt verba ipsius Constantini in literis ad Melchhiadem: Placuit mihi ut idem Cæcilianus una cum decem Episcopis, qui accusare ipsum videntur, & cum decem aliis, quos ipse ad suam causam necessarios esse judicaverit, Romam naviget: ut ibi coram vobis &

coram

coram Reticio, Materno ac Marino Collegis vestris, quos eâ causâ Romam pro-
perare jussi possit audiri, quemadmodum sanctissimæ legi convenire optimè nostis.
Tota epistola legitur apud Eusebium *hist. Eccl. lib. 10. cap. 5.* Et concilium
istud habitum fuit anno Domini CCCXIII. Adjuncti deinceps in hoc Con-
cilio ab ipso Imperatore videntur fuisse adhuc alii, qui cognitioni isti expe-
diendæ interessent. Sic enim intelligo verba ejusdem Constantini ad Vi-
carium Africæ, cum de Arelatenſi concilio celebrando ad eum scriberet:
Nam etiam ad supradictum Urbem nostram Romam quosdam Episcopos
ex Galliis ire præceperam, ut tam hi pro integritate vitæ suæ, atque lauda-
bili instituto, sed & septem ejusdem communionis, quàm etiam Urbis Ro-
mæ Episcopus, atque illi qui cum iisdem cognoscerent, possent rei, quæ vi-
debatur esse commota finem debitum adhibere.

XI. Succubuerant in hoc Concilio Donatistæ & causâ ceciderant, sed
à decreto ad Imperatorem appellaverant, prætendentes quod eorum omnis
causa non fuisset audita; sed potius iidem Episcopi (Cognitores) quodam loco
se clausissent, & prout ipsis aptum fuerat, judicassent, uti refert ipse Constanti-
nus in dictâ epistola. Hæc igitur querela occasionem dedit, ut Constanti-
nus novam de alio Concilio Arelati habendo susciperet curam, quod idem
anno mox sequente indixit, & ex Episcopis Galliæ, Hispaniæ, Britannæ,
Africæ & Italiæ coëgit ipse. Perspicua satis in eam rem sunt verba episto-
læ ejusdem Constantini ad Episcopum Syraculanum, quâ jubet eum cum
duobus aliis ad Concilium istud proficisci: *Quoniam ergo plurimos ex diver-
sis compluribus locis Episcopos in Arelatensium oppido ad Kalendas Augusti conve-
nire præcepimus, tibi etiam per literas significandum duximus, ut accepto à claris-
simo Viro Latroniano Correetore Siciliae publico vehiculo, cum duobus aliis secun-
da sedis, quos ipse diligendos judicaveris, tribusq; unâ famulis, qui vobis in viâ
ministrent, adscitis, designatum in locum ad diem prædictam te conseras: ut per
gravitatem tuam, & cæterorum, qui conventuri sunt, unanimem conspirantemq;
prudentiam, dissidium hoc, quod malè hætenus per fœdas quasdam contentiones
perseverat, omnibus auditis, quæ ab iis, qui inter se nunc dissident, quosq; pariter
adesse jussimus, in medium proferentur, ad debitam religionem & fidem fraternamq;
concordiam, vel serò tandem revocari queat.*

XII. Ab hoc Arelatenſi judicio Donatistæ denuò appellaverant ad
ipsum Imperatorem Constantinum, quos cum Romam unâ cum Cæciliano
evocasset Imperator, nec tamen eò venire tempore destinato posset Cæci-
lianus, Mediolani tandem, quò secesserat Imperator, institutum fuit judi-
cium. Venerunt eò quoque Donatistæ. Ibique Imperator causâ cogni-
tâ ultimo judicio Cæcilianum innocentissimum, Donatistas verò improbi-
simos judicavit, uti scribit Augustinus *epist. 162.* Ex quo constat, quanta
tunc temporis in ipsa concilia fuerit potestas Imperatorum. Non obstan-

te enim quod in particulari concilio Romano, & pleniore Arelatensi causa Donatistarum ventilata jam & decisa esset, Constantinus nihilominus novum penes se iudicium constituit, sine dubio mutaturus decretum synodale, sicubi id parum conforme illis, quæ proposita fuerant, deprehendisset. Imperatoris autem illud iudicium habitum fuit, uti colligere licet, anno Domini CCCXV.

XIII. Eodem anno Romæ aliud Concilium habitum fuit, si credimus actis, quæ sub Sylvestri nomine prostant, & quidem eodem Constantino autore. Verba ex actis istis ita se habent: *In ipsis exordiis Christianorum, cum ad fidem converteretur Imperator Constantinus, mater sua Helena Augusta ad eum cum duodecim scribis & Phariseis ac Magistris & principibus Judeorum in Urbem Romam venit, & ipsa una cum filio suo Constantino Augusto, Concilium Judeos cum Christianis facere censuerunt. In quo presidens sanctus Papa Silvester cum plurimis sanctissimis Episcopis, in ampliorem statum dilatantes Christianorum fidem tam per sacram Scripturam, quam per miracula Domino protegente virescentes effecti sunt.* Sed Sylvestri illa acta fabulis & mendaciis repleta, & prorsus falsa ac fictitia esse eruditè docet Johannes Dallæus de vero usupatrum cap. 3. quod nec diffitetur omnino Baronius ad ann. CCCXV, n. 12. & 13. quanquam ipsam hanc de Christianorum & Judæorum colloquio relationem non ausit prorsus in dubium vocare. Et sic igitur ejusdem Concilii sive Colloquii autor fuerit Constantinus.

XIV. Majorem fidem meretur, quod de celeberrimo Concilio Nicæno uno ore referunt Ecclesiasticæ historiæ Scriptores, convocatum id fuisse ab eodem Imperatore Constantino. Sic enim Eusebius lib. 3. de vit. Constantini c. 6. *Mox velut divinam quandam phalangem adversus eum instruens, generalem Synodum convocavit honorificis literis Episcopos undiq; invitans, ut quantocyns adessent. Nec verò simplex ac nuda erat jussio, sed præterea multum ad hoc opus contulit Imperatoris benignitas. Qui aliis quidem cursu publici copiam præbuit, aliis verò jumentorum usum abundè subministravit.* Sic etiam Socrates lib. 8. c. 8. *Imperator universalem Synodum congregavit, omnes undequaq; Episcopos per literas invitans, ut Nicæam Bithyniæ convenirent.* Et sic quoque Sozomenus lib. 1. c. 17. *Imperator Synodum convocavit apud Nicæam, urbem Bithyniæ & ad omnes ubiq; Ecclesiarum Antistites scripsit, ut præstituto die adessent.* Imperator ipse in literis suis ad Catholicam Alexandrinorum Ecclesiam apud Eusebium lib. 1. c. 9. hæc de se verba facit: *Convocari in Urbem Nicæam quamplurimos Episcopos.* Et Episcopi Nicææ congregati in epistolâ Synodali ad Ecclesias Alexandrinam & reliquas per Aegyptum, Libyam, ac Pentapolin constitutas ibid. *Quandoquidem DEO optimo Maximo, eiq; Charissimo Principe Constantino, nos ex diversis civitatibus ac provinciis congregante sacra & magna Synodus Nicææ celebrata est &c.* Quæ verba

verba omnia tam clara sunt, ut non patiantur interpretationem aliam, nisi quam ipsa eorum structura subministrat. Fuit autem concilium istud omnium, quotquot unquam fuerunt, nobilissimum, & ex diversis terrarum partibus, atq; universo Orbe congregatum.

XV. Post habitam Nicænam Synodum anno XXII. hoc est, anno Domini CCCXLVII. congregata fuit è variis orientis & occidentis provinciis Synodus alia in Urbe Sardicensi, quam & ipsam *μεγάλην σύνοδον* vocat Athanasius apol. 2. Actum in eâ fuit de restitutione Pauli Constantino-
politani & Athanasii Alexandrini, quos Ecclesiis & cathedris suis dejece-
rant Ariani. Ut autem coire ea posset, impetrandum id fuit ab Imperato-
ribus Constantio & Constante, qui tùm rerum potiebantur. Testis est So-
crates lib. 2. c. 20. Paulus, inquit, & Athanasius aliud concilium convocari po-
ssulant. Indicitur ergò iterum generale concilium apud Sardicam, quæ Urbs est
Illyrici, idq; de sententiâ duorum Imperatorum, quorum alter hoc per literas fla-
gitaverat; alter verò, Orientis scil. Imperator, libenter annuerat. Ad eundem
modum scribit Sozomenus lib. 3. c. 11. Athanasius ac Paulus Constantem
adeuntes, Synodum fieri flagitarunt. Ex communi consensu utriusq; Imperatoris
placuit, ut tam Orientis quàm Occidentis partium Episcopi constituto die Sardi-
cam convenirent, quæ urbs est Illyrici. Et Theodorus lib. 2. c. 4. His literis
adductus Constantius Orientis atq; Occidentis Episcopos iussit Sardicam convenire.
Et Episcopi ibidem congregati in epistolâ Synodicâ apud eundem Theo-
dorit. c. 8. Itaque opitulante DEI gratiâ ipsi quoq; DEO charissimi Principes
nos ex diversis provinciis & civitatibus congregarunt, & sanctum hanc Synodum
in Urbe Sardicensi celebrari permiserunt. Athanasius ipse apol. 2. in pr. Quod
cùm rescitum esset ab religiosissimis Imperatoribus Constantio & Constante, iussi
sunt Episcopi Orientis & Occidentis Sardim convenire &c. Ut adeò dubium
non sit, etiam hanc Synodum iussu & mandato Imperatorum coactam
fuisse.

XVI. Sardicensem Synodum immediatè quasi secuta est Sirmiensis,
quam & ipsam in causâ Photini autoritate Constantii Imperatoris congre-
gatam scribit Socrates lib. 2. c. 29. Imperator Synodum Episcoporum in Urbe
Sirmio fieri iussit. Et cap. 30. Igitur constituto ad eam rem die ex ipsius quoque
Imperatoris sententiâ conveniunt tùm Episcopi, qui illic aderant, tùm Senatorii
Ordinis haud pauci, quos Imperator disputationi interesse præceperat. Nec ali-
ter Sozomenus lib. 4. c. 6. Imperator non mediocriter indignatus est, Qui cum
eo tempore Sirmii moraretur, Episcoporum Synodum congregavit. Et porro:
Hosius ab Imperatore ad Synodum vocatus est. Et iterum: Itaq; cùm ad con-
stitutum diem convenissent Episcopi, præsentibus ex Imperatoris mandato judi-
cibus, qui & doctrinâ & dignitate in palatio præcellere videbantur, partes dispu-
tandi contra Photinum suscepit Basilius Episcopus Ancyra &c. Ita & Castio-
dorus

dorus in *hisor. Tripartit. lib. 5. cap. 6.* Tumultu surgente jussit Imperator Concilium in Sirmio congregari. Sirmienſe hoc Concilium habitum fuit anno Domini CCCLVII, uti oftendit Jacobus Gothofredus ad *Philoforgii lib. 4. c. 3. Scadl. 14. C. Theod. de Episcop.*

XVII. Sub idem tempus, cum ubique terrarum vires & incrementa acciperet hærefis Arianorum atque illi Athanaſio valde inſenſi eſſent, duobus ante Sirmienſe annis Mediolani conveniunt amplius trecenti Episcopi Occidentis, ut etiam ab his de cauſa Athanaſii diſceptaretur. Conveniunt autem juſſu Imperatoris ejusdem Conſtantii, uti teſtatur Sozomenus *d. l. 4. c. 8.* Simul ſperans (Conſtantius) poſſeſe Orientis atq; Occidentis Episcopos in unam eandemq; de fide ſententiam perducere, Synodum in Italia fieri juſſit. Et Socrates *l. 2. c. 36.* Siquidem Imperator præceperat, ut in Urbe Mediolano Episcoporum Synodus haberetur. Etſi verò autoritas Imperatoris Concilio huic non defuerit, eventus tamen docuit, ſynodum iſtam factionem fuiſſe & violentam graſſationem & Synagogam malignantium, ut eam Hilarius vocavit, ubi Arrianis omnia conceſſa, Catholicis denegata omnia, ſuppreſſaque eorum in dicendo libertas. Et Eccleſiæ tamen hoc valde videtur proficuum fuiſſe, quod inter concertationes ſolutum fuerit concilium iſtud, uti legitur apud Socratem *d. l.* Nihilominus tamen exceptis oppidò paucis reliqui omnes Athanaſium condemnarunt.

XVIII. Conſtantius, ut eo magis odioſum redderet Athanaſium & qui cum eo faciebant, ſuosque Arrianos ne defereret, anno Domini CCCLIX. duas ſimul ſynodos indixit. De quibus hæc ſunt verba Socratis *lib. 2. c. 37.* Quod ubi comperit Imperator, illos quidem in exilium ablegavit: generale vero Concilium convocare ſtatuit, ut cunctis Orientis Episcopis ad Orientis partes accerſitis, univerſos, ſi fieri poſſet, ad unius fidei concordiam adduceret. Sed cum ei Italia cogitanti difficultatem afferret itineris longitudo, duas in partes concilium dividi juſſit. Et eos quidem, qui tunc aderant, apud Urbem Italia Ariminum congregari mandavit: Episcopos autem Orientis, Nicomediæ, quæ civitas eſt Bithyniæ, colligi datis ad eos literis præcepit &c. Similia recenſet Sozomenus, niſi quod pro Nicomediâ civitate Seleuciam ſubſtituat *lib. 4. cap. 17.* Rectè omnino, uti oftendit Jacobus Gothofredus ad *Philoforg. lib. 4. cap. 10.* Quid in iſtâ Synodo actum fuerit, ſcire noſtra nunc nihil refert. Sufficit noſſe, eam ab Imperatore Conſtantio congregatam fuiſſe. Cum verò in Synodo Seleuciensî acerbæ diſſenſiones exortæ fuiſſent, eodem illo anno novam in Urbe Conſtantinopolitanâ ſynodum indixit Conſtantius, juſſis omnibus eo convenire; uti refert poſt alios Philoſtorgius *lib. 4. cap. 12.*

XIX. Anno Chriſti CCCLXIV. cum circa doctrinam fidei magna adhuc ubique eſſet contentio, neque conciliari inter ſe poſſent tot diverſæ homi-

hominum sententiæ, capèrunt nonnulli Episcopi de novo Concilio ab Imperatore, qui tùm temporis Valentinianus erat, impetrando cogitare. Illi verò quâ ratione preces suas adornaverint, & quid eis ab Imperatore responsum fuerit, hunc in modum recenset Sozomenus lib. 6. cap. 7. Porro cùm relictâ Constantinopoli Romam contendens per Thraciam iter faceret, Episcopi Helleponti ac Bitbuniae & reliqui, qui filium patri consubstantialem esse assertebant, Hypatianum Heracleæ Perinthi Episcopum elegerunt, qui susceptâ pro ipsis legatione ab Imperatore peteret, ut ad corrigendam fidei doctrinam convenire permitterentur. Qui cum Imperatorem adisset, & Episcoporum mandata exposuisset, Valentinianus ita respondit: mihi quidem in Laicorum ordine constituto, fas non est huiusmodi negotia curiosius scrutari. Sacerdotes verò, quibus id curæ est, seorsim, ubicumq; voluerint, conveniant. Hæc cùm Imperator ad Hypatiani legationem respondisset, Episcopi Lampfacum conveniunt &c. Utrum Ariani aut Semi Ariani fuerint Episcopi illi, qui Concilium hoc flagitarunt, nihil omnino facit ad rem præsentem. Conveniunt enim in hoc utrique tùm Catholici tùm Ariani, non haberi debere Synodum sine præcitu, consensu aut permissu Imperatoris. Nec enim ex responsione Imperatoris diversum quid conficere licet. Removet ille à se scrupulosas quæstionum curiosarum enodationes; non inde tamen sequitur, Imperatorem à se duxisse alienum, ut Synodum indiceret, cùm è contrario disertis verbis ejus cogendæ Episcopis gratiam faciat. Vid. Petrus de Marca *de concord. Sacerd. & Imp. lib. 2. c. 6. n. 2.* Et sic, quod Lampfaci coactum fuit concilium, ipsum etiam autoritate Imperatoris subnixum fuit.

XX. Gratianus, Successor Valentiniani, eodem hoc jure usus est. Cùm enim is Sirmium venisset, accesserant eum ex Arianis Episcopis duo, Palladius scilicet, & Secundianus, dumque improbè secum agi à Catholicis quiritarentur, impudenter nimis atque iteratis precibus generale ab eo flagitarent Concilium, & impetraverant tandem. Id verò cùm intellexisset Ambrosius, probrosum esse atque indignum asseruit propter duos curiosos hæreticos, totius Catholici Orbis Episcopos magno Ecclesiarum detrimento convocare, fecitque hæc suâ sententiâ, ut Imperator comprovinciales tantum Italiæ Episcopos Aquilejam convocaret, cum reliquis autem externarum provinciarum Episcopis eâ uteretur modestiâ, ut neminem cogeret, sed cujusque arbitrio relinqueret adventum, venientes tamen, ut publicis deducerentur expensis, præciperet, Orientalibus etiam per præfectum Italiæ significaret, ut, si vellet, conveniendi liberam potestatem haberent. Hæc ita ex actis ejus Synodi refert Cardinalis Baronius *ad annum CCCXXC. num. 19. & CCCXXCI. num. 81.* Ipse Palladius in conflictu aliquoties exprobrat Ambrosio, quod sub & obreptitiè impetraverit hoc ab Imperatore, ut plenum concilium non esset, uti videre licet in actis

Rrrr

apud

apud Severinum Binium tom. 1. Concil. p. 519. 521. Quorquot igitur Aquilejæ convenerunt Episcopi, quod contigit anno CCCXXCI. autoritate Gratiani Imperatoris congregati fuerunt. Idque profitetur Ambrosius in actis ejus Concilii: Nos in Occidentis partibus constituti convenimus ad Aquilejensium civitatem, juxta Imperatoris præceptum. Et ipsi tunc congregati Patres in epistolâ Synodicâ ad Imperatores: *Gratias agimus vobis, clementissimi Principes, quod & fidei nostræ studium probavistis, qui ad removendas altercationes congregare studuistis sacerdotale Concilium.*

XXI. Antequam Aquilejensis hæc in Occidente à Gratiano indicetur Synodus, ipso eodem hoc anno haud paulo celebrior Constantinopoli congregata fuit, à mense scil. Majo ad VII. id. Julias, cum Aquilejensis mense demum Septembri celebraretur. Constantinopolitanum autem hoc Concilium, quod vulgò secundum Oecumenicum dicitur à Theodosio Seniore indictum fuisse, testis est Socrates lib. 5. c. 8. verbis: *Posthec Imperator nihil cunctatus suæ fidei Episcoporum Concilium convocat.* Testis Sozomenus lib. 6. c. 7. item Theodorus lib. 5. c. 6. & Nicephorus lib. 12. c. 10. Testes ipsi in Concilio congregati Episcopi, qui in epistola Synodicâ ad Theodosium Imperatorem ita scribunt: *Agentes autem DEO gratias, necessaria quoque ea, quæ acta sunt in sancto concilio, ad tuam referimus pietatem, nempe quod ex quo tempore ex mandato tuæ pietatis Constantinopoli convenimus, &c.* Obiter addo, epistolam Synodalem, quæ legitur apud Theodoretum lib. 5. c. 9. non esse hujus Concilii Constantinopolitani, sed alterius alicujus post Synodum Aquilejensem congregati, ipsius tamen Theodosii jussu. Sic enim se habent verba: *Conveneramus enim Constantinopolin, juxta literas reverentiæ vestre, superiore anno post Aquilejense Concilium ad piissimum Imperatorem Theodosium missas ad hanc solam profectionem instructi Constantinopolin usque &c.* Scripserant scil. Episcopi Italiæ ad Theodosium, debere Nectarium, qui deposito Maximo Episcopus erat ordinatus, loco cedere, aut Romæ Concilium generale haberi, & rogaverant, ut faceret Episcopos Orientis etiam eo concurrere. Ipsum verò illud etiam Romæ congregatum Concilium autoritate Imperatoriâ coisse testis est Hieronymus epist. 27. ad Euseb. Cumque Orientis & Occidentis Episcopos ob quasdam Ecclesiarum dissensiones Romam Imperiales literæ contraxissent, &c.

XII. Gratiano occiso, cum Maximus Tyrannus ejus imperium fere per quinquennium obtineret, Siricius Episcopus Romanus eum de Agretio quodam indignè ad presbyteratus gradum promotum interpellaverat. Respondit Tyrannus, coacturum se Synodum, in quâ causâ ea judicari posset. Cæterum, inquit, de Agretio, quem indebitè ad presbyteri gradum conscendisse commemoras, quid Religioni nostræ Catholicæ possum præstare reverentiis, quam

quam ut de hoc ipso, cujusmodi esse videatur, Catholici judicent Sacerdotes? Quorum conventum ex opportunitate omnium, vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque provincias commorantur, in quâ elegerint Urbe, constituam, ut iisdem residentibus & cognoscentibus, quid habeat consuetudo, quid legis sit, judicetur. Epistola extat tom. 1. Concil. pag. 535. apud Binium, & apud Baronium sub anno CCCXXCVII. n. 65, ut & apud Sirmondum, tom. 1. Concil. Gall. pag. 25. Imperatoris scil. partes cum suscepisset Maximus etiam, has ad se pertinere credidit, ut antecessorum suorum exemplo Concilium indicere posset. Num verò hæc ejus resolutio & responsum effectum habuerit, & Concilium ab eo deinceps aliquod eam in rem indictum, an verò hic ejus conatus morte interceptus fuerit, non constat. Burdegalensem Synodum ab eo convocatam fuisse refert Sulpitius Severus lib. 2. sacr. hist. sed in causâ Priscillianistarum. Putat tamen Petrus de Lalande in supplem. Concil. Gall. pag. 12. speciale aliquod propter Agricii causam in quâdam Galliarum Urbe anno CCCXXCVI. habitum fuisse & jussu Maximi Tyranni coisse Concilium. Quod suo loco relinquo.

XXIII. Ab eo tempore multa alia Concilia particularia habita fuerunt, quæ omnia quâ autoritate coacta fuerint, curiosum nimis esset singulatim inquirere. Ad potiora magis & celebriora respiciendum nobis est, quippe quæ majorem auctoritatem exigunt, cum ad particularia aliqua, quæ paucorum Episcoporum fuerunt, non nisi permissio tacita sufficere poterit. Pergimus igitur ad Concilium Ephesinum, quod generale tertium vulgo dicitur. Id verò à Theodosio juniore indictum & ejus auctoritate anno Christi CCCCXXXI. celebratum fuisse, ipsius Imperatoris ad Cyrillum epistola, quæ extat in actis ejus Concilii tom. 1. cap. 25. luculenter docet. Verba inter alia hæc sunt: Sæpenumero jam ante ob ea, quæ subinde accidunt, religiosam sanctissimorum Episcoporum undequaq. in unum coactorum Synodum necessariam judicavimus. Hactenus tamen, ne eorum pietati molestiam exhiberemus, cunctatiores hæc in re fuimus. At nunc verò tam Ecclesiasticarum, quam quæ hisce coherent, publicarum rerum controversia, eam usq. ad eò utilem ac necessariam declarat, ut refutari nullo modo queat. Quam ob rem -- tua pietas DEO bene propitio operam dabit, ut sacrosancto paschate, quam in foribus arget, elapso sub sacre Pentecostes diem ad Ephesiorum, Asiæ civitatem, accurrat, nonnullosq. quos nimirum idoneos judicabit, sanctissimos provincie suæ Episcopos simul eodem secum adducat. Eos verò qui ad communem Synodum venire, detrectaverint, suspicionem malæ conscientie præbituros ait, nec impune laturos talis contumacie reos. Omnino autem persuasum habemus, inquit, neminem ex piissimis DEOq. devotissimis Episcopis fore, qui simulatq. rerum Ecclesiasticarum causa, atque ad eò controversiarum totius Orbis gratia nostro hoc decreto sanctissimam Synodum cogi intellexerit, non propere studioseque

occursum, rebusque tantopere necessariis ac DEO usque adeo gratis pro virili consulturus sit. Nos quoque harum rerum cura sedulo incumbentes nullum impune abesse sinemus. Nec ullam ille vel apud DEUM, vel apud nos quoque habiturus est excusationem, qui statim impigre secundum praefinitum tempus ad destinatum locum praesto non fuerit. Enimvero quicumque ad Sacerdotalem Synodum accitus, alacriter non accurrit, is sane conscientie parum sincere se esse ostendit &c. Hinc adeo recte scribit Evagrius Scholasticus lib. 1. hist. c. 3. Cyrillus petiit a Theodosio, qui tunc Orientis Imperium administrabat, ut ejus mandato prima Synodus Ephesi congregaretur, Imperialibus literis tum ad Cyrillum ipsum, tum ad omnes ubique sanctissimarum Ecclesiarum Episcopos missis. Igitur Theodosius Synodum indixit die sanctae Pentecostes, &c. Et Nicephorus lib. 14. c. 34. Theodosius imperialibus literis suis in metropoli Epheso locorum omnium Episcopos convenire jussit.

XXIV. Nulla autem firmior regalis hujus Imperatorii probatio adduci potest, quam ex confessione ipsius Pontificis Romani, Leonis I. postquam de Eutychis haeresi certior factus non alia commodiore ratione suppressi eam posse cerneret, quam per concilium aliquod universale. Eutyches ille vel Eutychius Archimandrita erat Constantinopolitanus, qui, cum Nestorianae haereseos odio incensus esset, inconsiderate in aliam incidit ferè contrariam, & non tantum duas in Christo personas, atque id quidem recte, negavit, sed nec duas quidem in eo naturas asserere voluit. Haec ejus haeresis examinata fuit primum Constantinopoli anno Domini CCCC XLVIII. a quibusdam Episcopis, qui tum fortè Constantinopoli morabantur ob quaedam negotia Ecclesiastica, quos ἐνδημάρχους Ἰπποκρίτους vulgo nominabant, uti recte notat Henricus Valesius ad Evagrii lib. 1. cap. 9. Sed quae mox secuta est Synodus alia Constantinopolitana, jussu Imperatoris coisse videtur, quando quidem ante eam Theodosio libellum precum oblatum fuisse d. l. refert Evagrius. Et quae anno sequente CCCC XLIX. habita fuit in eadem causâ Synodus Ephesina II. ab Imperatore coactam refert Liberatus diaconus in breviar. cap. 12. Scripsit, inquit, Dioscorus (Alexandrinus Episcopus) Theodosio Imperatori, quia aliam Synodum generalem fieri oportet, & ut fieret, persuasit Eutyches. Annuit Imperator. Et dirigens sacram Dioscoro in Alexandriam, praecepit, ut cum decem metropolitanis Episcopis, quos voluisset, ipse eligeret, & veniret Ephesum: & congregato universali Concilio, Eutychetis causam discuteret, jubens Barsumam archimandritam interesse Concilio, & vices agere omnium monachorum Orientales Episcopos accusantium. Theodorum vero Cyri Episcopum adesse Concilio interdixit &c. In hoc Concilio Ephesino II. restitutus fuit Eutychus, qui damnatus erat in Constantinopolitano, & vicissim, qui ei adversi erant, damnati & depositi, Flavianus Constantinopolis & Eusebius Dorylaei Episcopi cum quibusdam aliis.

XXV. In

XXV. In hac Conciliorum dissensione & periculo Orthodoxiæ quid faceret Leo Romanus? Videbat, necessarium esse, ut quam primum ex omnibus mundi partibus ad extinguendum hunc ignem convocarentur Ecclesiæ Doctores. Petebat igitur ab Imperatore, ut id fieret, & quidem verbis talibus, quæ autoritativam Imperatorum in convocandis conciliis potestatem satis clarè describunt. Unde, ait, *epist. 9. si pietas vestra suggestioni ac supplicationi nostræ dignetur annuere, ut intra Italiam haberi jubeatis Episcopale concilium, citò, auxiliante DEO, poterunt omnia scandala, quæ in perturbationem totius Ecclesiæ sunt commota, refecari &c.* Sibi Pontifex suggerendi & supplicandi, Imperatori verò jubendi tribuit potestatem. Huic petitioni cum annuisset Imperator, nec tamen eundem, quem voluerat Leo, locum Concilio destinasset, secutæ sunt Pontificis literæ aliæ hunc in modum conceptæ, *sub num. 17, Quamvis ad diem Concilii Episcopalis, quem pietas vestra constituit, occurrere me ratio nulla permittat, -- -- præsertim cum tam evidens fidei causa sit, ut rationalibus causis ab indicendâ synodo fuisset abstinendum; tamen in quantum Dominus juvare dignatur, meum studium commodavi, ut clementiæ vestræ statatis aliquatenus pareatur, ordinatis hinc fratribus meis &c.* Utræque hæc literæ intra unius mensis spacium scriptæ fuerunt, & ut videtur animi intentione diversâ, quæ inconstantiam Leonis quodammodo prædit. In priore enim necessarium duxit cogi concilium; in posteriore verò abstinendum ab indicendâ Synodo fuisse ait. Sed inconstantia ejus unica causa fuit hæc, quod Theodosius Ephesi celebrari concilium voluit, non Romæ, aut in Italiâ, ad suggestionem Pontificis.

XXVI. Non destitit tamen Leo petitionibus suis insistere, & plenarium in Italiâ Concilium postulare. Et ut eo facilius impetrare id posset, intercessionibus aliorum sibi utendum putavit. Et quidem primum Clerici & plebis Urbis Constantinopolitanæ, quos *epist. 23.* hunc in modum excitat: *Et quoniam oportet vos post divinum auxilium, etiam Catholicorum Principum gratiam promereri, humiliter ac sapienter exposcite, ut petitioni nostræ, quâ plenariam indici synodum postulamus, clementissimus Imperator dignetur annuere.* Deinde verò Pulcheriæ Augustæ, quam *epist. 26.* orat, ut per intercessionem suam talis concilii convocationem ab Imperatore impetrare haud gravatim dignetur. *Quod ut obtinere mereamur, inquit, probatissime nobis fidei pietas tua, quæ labores Ecclesiæ semper adjuvat, supplicationem nostram apud clementissimum principem sibi specialiter à beatissimo Petro Apostolo legatione commissa dignetur asserere &c.* Et has easdem preces repetit *epist. 35.* Tandem etiam Valentiniani Imperatoris Occidentis, ejusque Uxoris Eudoxiæ, uti memorat Liberatus *d. c. 12.* Valentinianum autem Imperatorem, & Eudoxiam Uxorem ejus, ad memoriam B. Petri, cum multis Episcoporum generibus provolutus, Romanus Pontifex deprecatus est, ut Imperatorem Theodosium

Rrrr 3

borta-

hortarentur aliam fieri synodum, ad retractandum illa, quæ a Dioscoro male acta atq; perpetrata fuerant &c. Sed & ipsum Imperatorem denuò aggressus est Leo, epist. 24. & quidem verbis valde supplicibus & summâ cum submissione conceptis, quibus variè præmissis sic tandem concludit: *Cui Sacramentum quia impiè nunc à paucis imprudentibus obviatur, omnes partium nostrarum Ecclesia, omnes mansuetudini vestre cum gemitibus & lacrymis supplicant Sacerdotes, ut quia & nostri fideliter reclamationum, & eidem libellum appellationis Flavianus Episcopus dedit, generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrari &c.* Utque annueret tandem Theodosius huic suæ petitioni, duos Episcopos itemque duos presbyteros ad eum misit, qui confessionem fidei in Occidentali Ecclesiâ probatam offerrent, eum in finem, ut aut subscriberet eidem Constantinopolitanus antistes, & ad hoc ab Imperatore adigeretur, aut novum aliquod intra Italiam concilium universale indiceretur, uti legitur epist. 33. Ubique supplicantis partes sustinet Pontifex, nullas jubentis, quod scilicet tum temporis ignota adhuc esset, quæ postea sese exhibuit, monarchia visibilis Ecclesiastica.

XXVII. Sed quod tam enixè à Theodosio juniore flagitavit Leo, impetrare ab eo non potuit. Postquam verò Theodosio defuncto, Martinus rerum potitus fuit, iteratò non Pulcheriam tantum, sed ipsum etiam Imperatorem precibus suis fatigare continuavit Leo, qui tandem ut haberetur synodus exorari se passus est, non quidem in Italiâ, uti optaverat Leo, sed Nicææ in Bithynia. Sed cum locus iste sibi ipsi, dum præsens esse cuperet, parum commodus videretur, alium postea locum elegit, Chalcedonem nempe. Sed nec consentire voluit Martinus in dilationem Concilii, quam in tempus magis opportunum fieri debere contenderat Leo, uti patet ex ejus epistola 43. 44. 49. 50. 51. sed tempus à se præstitutum, non obstantibus illis, quæ objecerat Leo, districtè observari voluit. Adeo liberas ubiq; manus in conventibus istiusmodi indicendis tum temporis habebant Imperatores. Et sic anno CCCCLI. celebrata est jussu Martiani Imperatoris Synodus Oecumenica quarta Chalcedonensis. Idque constat insuper ex ipsius Marciani constitutione, quæ habetur in l. 4. C. de summ. Trin. tum & ex præfatione, quæ Concilii istius actioni primæ præmittitur.

XXVIII. Ex dictis constat, à primis Christianæ Reip. initiis non solum particularia aliqua, sed ipsa etiam, quæ toto terrarum Orbe celebrata semper fuerunt, universalia quatuor Concilia ab Imperatoribus convocata fuisse. Cum ad Justinianum rerum summa devoluta esset, ipse quoque eandem insistens viam anno Domini DLIII. simile Concilium aliud Constantinopoli congregari voluit, ut ve sui hujus facti rationem redderet, primâ mox sessione scripto explicavit, quæ antecessorum suorum in convocandis synodis Oecumenicis, & nunc sua esset potestas. *Semper, inquit, studium*

studium fuit orthodoxis & piis Imperatoribus Patribus nostris, pro tempore exortas haereses per congregationem, religiosissimorum Episcoporum amputare, & rectâ fide sincere predicata in pace sanctam DEI Ecclesiam custodire. Quapropter & Constantinus pie recordationis Arioblasphemante -- congregavit Nicæa ex diversis diocesis trecentos decem & octo sanctos Patres. -- Sed & Theodosius senior pie recordationis, Macedonio negante deitatem sancti Spiritus -- congregatis in Regiâ Urbe centum quinquaginta sanctis Patribus fecit rectam predicare fidem. -- Iterum Nestorio impio blasphemante Theodosius junior pie recordationis congregavit priorem Ephesinam sanctam synodum. -- Et post hac iterum, cum Eutyches demens emerisset, -- pie recordationis Marcianus congregavit Chalcedone sanctos patres, -- & ad concordiam omnes perduxit. Post aliquam multa, quibus de tribus capitulis suo tempore in controversiam vocatis contentiones partium exponit, ait tandem: Quoniam verò & post condemnationem à vobis factam in eisdem ipsis permanent quidam, eadem impia tria capitula vindicantes, idèd vocavimus vos ad regiam Urbem, hortantes communiter convenientes, quam habetis pro his voluntatem iterum manifestare. Coiit igitur Constantinopolitanum istud Concilium indicente & jubente Imperatore Justiniano.

XXIX. Idem Justinianus novell. 137. c. 4. non dubitavit sibi asserere potestatem præscribendi, quoties & quando haberi debeant synodi provinciales, quæ celebrari ferè desierant. Constitutum nempe erat can. 37. Apostolico, & repetitum canone 5. Concilii Nicæni, ut synodi provinciales episcoporum bis in anno celebrarentur. Verum tempore Concilii Chalcedonensis id observatum amplius non fuisse, ex ejus concilii canone 19. patet Quo ipso cautum denuò fuit, ut rem delictam restituerent deinceps Episcopi, & provinciales synodos in posterum diligentius celebrarent. Sed constitutione hac suâ nihil omnino profecerunt, ut ex allegatâ novellâ patet. Justinianus igitur post annum octogesimum restitutos vult pristinos mores, sed ita, ut semel tantum quotannis mense vel Junio, vel Septembri, habeatur Synodus provincialis. Sed & addit, quibus de causis disceptari in tali Synodo debeat. Jubeat nempe motas lites & interpellationes vel pro fide, vel canonicis questionibus, vel administratione rerum Ecclesiasticarum, vel de Episcopis & presbyteris, vel diaconis aut aliis clericis, vel de abbatibus aut monachis, vel de accusatâ vitâ, vel de aliarum rerum correctione, moveri quidem & agitari, & convenienter examinari, & eorum correctionem secundum sacros canones procedere, & secundum nostras leges. Atque sic etiam particularia concilia vel generali vel speciali Principes autoritate nitebantur.

XXX. Creditum scilicet illis temporibus fuit, & rectè quidem, non posse, nec debere Episcopos sine mandato, jussu, aut præscitu, aut permissione saltem Imperatorum, synodum aliquam celebrare. Ideoque quoties
opus

opus erat conventu suo vel ad fidei dogmata defendenda, vel ad disciplinam Ecclesiasticam firmandam, vel ad lites dirimendas, toties ipsi precibus Principes interpellabant, ut liceret sibi in synodo congregatis per communia suffragia causas istiusmodi examinare, & quod visum fuerit vel omnibus, vel plerisque per decretum definire. Aliquando tamen sufficebat generalis iussio aut concessio, qualis est illa, quam à Justiniano editam dixi, aliquando etiam permissio tantum, ita ut nihilominus principi maneret iussio istas & conventus inhibendi aut abrumpendi pro re natâ. Nec fuit tunc temporis quisquam, qui de isto principum jure dubitaret, aut alteri alicui assertum iret. Notabilis est expositio Hieronymi *apol. 2. adv. Rufinum*: Responde queso, synodus à quâ excommunicatus est, in quâ Urbe fuit? Dic Episcoporum vocabula: profer sententias subscriptionum, vel diversitatem vel consonantiam: Doce, qui eo anno Consules fuerunt, quis Imperator hanc synodum jussit congregari.

XXXI. Post ætatem Justiniani continuavit ista apud ipsos Pontifices Romanos sententia. Gregorius enim Magnus in confinibus seculi sexti & septimi cum extirpare vellet pravam, quæ circa ordinationes in Regnis Burgundiæ & Austrasiæ invaluerat, consuetudinem, primum ipsos compellat Episcopos Syagrium, Betherium, Virgilium & Desiderium in Galliis consistentes, *lib. 7. epist. 112.* ut de Synodo habenda solliciti esse velint. De his itaq; inquit, quæ superius dicta sunt, fraternitatem vestram, auctore DEO, volumus Synodum congregare, atq; in eâ reverendissimo fratre nostro Syagrio Coepiscopo & dilectissimo filio nostro Cyriaco abbate mediantibus, omnia damnentur. Quia verò sine præscitu & autoritate potestatis Regalis synodus convocari non poterat, adeundam sibi putavit Gregorius simul Brunichildam Regum tunc temporis imperantium aviam, quam *epist. 115.* his verbis exoratum cupit: *Salutantes excellentiam vestram paterno affectu petimus, ut de hujus pravitate emendatione DEUM vobis placabilem faciatis. Et ut nullâ deinceps valeat occasione committi, synodum fieri, iussio vestra constituat.* Ipsos verò Reges Theodoricum & Theodebertum *epist. 116.* his compellat precibus: *Proinde paterno salutantes affectu petimus, præcellentissimi filii, ut hoc tam detestabile malum de regni vestri studeatis finibus prohibere. -- Quâ de re ut magnum omnipotenti Domino munus valeatis offerre, synodum congregari precipite.* Cumque difficiles adhuc essent Reges in synodo indicendâ, monuit Gregorius *lib. 9. epist. 49.* Virgilium Episcopum Arelatensem; ut synodus ad eruendam ipsam heresim congregari possit, *insiste.* Et *epist. 50.* Aetherium Episcopum Galliæ: *Itaq; assidue instanterq; ad congregandam synodum imminete.* Quomodo autem? precando scilicet supplicando, instando apud Reges. Quos ipse etiam Gregorius denuò rogat *epist. 53. & 54.* his verbis: *Iteratâ vos pro vestrâ magnâ mercede adhortatione pulsamus,* ut

ut congregari Synodum jubeatis. Et porro: itaq, excellentia vestra DEI nostri mandatis inherens, studium ad congregandam Synodum pro sua mercede adhibere dignetur. In eandem sententiam scripsit etiam Clotario Regi epist. 55. & Brunichildæ Reginæ epist. 57.

XXXII. Possent eam in rem exempla colligi multo plura, ne tamen excreseat nimium hæc tractatiuncula, unicum adhuc addam de Concilio Francofurtensi, quod exeunte seculo octavo, anno Domini DCCXCIV. congregatum fuit. De eo sic referunt Episcopi ibidem consistentes in libello ad provincias Gallicie & Hispaniarum, specialiter ad Elipandum Episcopum Toletanum: Clementissimi ac tranquillissimi gloriosiq, Caroli, Regis Domini terre, imperii ejus decreto per diversas provincias regni ejus ditionis subjectas, summâ celeritate præcurrente, multitudo antistitum sacris obtemperando præceptis in uno collegio aggregata convenit &c. Et in aliâ epistolâ synodicâ ad Præsules Hispaniæ: Congregatis nobis in unum charitatis conventum præcipientem & presidente piissimo & gloriosissimo Domino nostro Carolo Rege &c. Ipse Karolus Imp. in simili ad Elipandum & reliquos Hispaniæ Episcopos epistolâ, ex potestate sibi competente, concilium se convocasse scribit: Ad impletionem verò hujus gaudii, fraternâ cogente charitate, jussimus sanctorum patrum synodale ex omnibus undique nostræ ditionis Ecclesiis congregari concilium &c. De eo concilio sic scribit Adelmus Benedictinus seu Ademarus Monachus ad ann. DCCXCIV. Rex propter condemnandam hæresin Felicianam æstatis initio, quando & generalem populi sui conventum habuit, Concilium Episcoporum ex omnibus Regni sui provinciis convocavit. Et sic etiam annales rerum gestar. à Karolo ann. DCCXCIV.

XXXIII. Plura non addam. Sufficit enim per integra octo secula ostendisse, quis tum temporis potestatem habuerit convocandi Synodos. Optime Franciscus de Zabarellis summus Jctus, Archiepiscopus Florentiæ & Cardinalis, in libello de schismate Innocentii VII. & Benedicti Pontificis hanc format quæstionem: Quis habebit congregare Concilium? & respondet, quod olim Imperator congregabat Concilium. Sic congregavit Constantinus, item Justinianus congregavit sextam Synodum. Item Synodus Nicæna facta est mediante Constantino 15. dist. c. sancta, & ibi legitur de multis aliis Conciliis, quæ facta sunt mediantibus Imperatoribus. Item Carolus Imperator constituit Concilium cum Adriano, & de pluribus aliis Imperatoribus legitur, quod Concilia congregarint. Postea constitutum est, quod ad solum Romanum pontificem spectet talis congregatio 2. q. 7. c. ideo. 17. dist. cap. 1. & c. concilia & hinc etiam. Sed enim quæ ad pontificiæ potestatis assertio- nem adducit testimonia, domestica sunt, & ex ipsius Pontificis curiâ nata. Primum illud, quod ex causâ 2. q. 6. (non 7. ut vitiose annotatum est) depromptum legitur, Julium præfert autorem; sed totam ejus epi-
Stolam

Ssss

stolam & singula in eo capita sublesta fidei & *ὑποβολιμαία* esse, docet David Blondellus in *Pseudo-Isidoro* pag. 476. Sed & secundum testimonium ex *distinctione* 17. sumptum similis esse notæ observat idem Blondellus pag. 403. Quin & Baronius ipse ad ann. CCCVIII. n. 24. verba, quæ in hanc rem adduxit Gratianus & ex eo Zabarella, surreptitia & aliunde addita putat. Quod ultimo loco affertur testimonium, Gratiani est, compilatoris, cujus tanta nunquam fuit autoritas, ut tribuere aliquid potuerit Pontifici Romano, quod non habuerat antè.

XXXIV. Sed nolumus nunc pluribus vel exemplis vel testimoniis colligendis insudare. Constare autem ex dictis arbitror, quale fuerit olim jus illud convocandi Synodos, quod hodiè Episcopale dicitur. Uti enim in aliis negociis Ecclesiasticis usurpatione invaluit, ut potestates seculares prorsus excluderentur, & jura illis competentia vel invitis vel obdormiscentibus quasi, & nequicquam sentientibus eriperentur: ita etiam hoc jus perditum tandem ivisse, mirum non est. Indignum enim visum fuit monarchiam Ecclesiasticam stabilientibus, ut insigne hoc axioma potestatibus secularibus reservatum esset, ut ipsi Episcopi convenire pro lubitu non possent, sed præcibus primùm adoriri deberent Imperatores & Principes. Qui judicium sibi sumpserant in capita Regum, nefas putabant ad Reges supplicatum ire & veniam ab eis exposcere aut licentiam in unum conveniendi multis verbis impetrare. Sic igitur hoc quoque regale sensim amisērunt Reges & Principes, & per metamorphosin quandam, ut est fluxa rerum conditio, jus Episcopale factum est, quod Imperatorium antea fuit. Sensim dixi id contigisse. Nec enim momentum temporis, quo primùm mutatio hæc cœperit, consignare licet. Uti namque omnium ubique rerum principia parva sunt, suis progressibus & usu augentur, ut ait Cicero lib. 5. de finib. cap. 21. ita hanc quoque mutationem ab exiguis initiis, & ferè ex conniventia Imperatorum profectam esse verosimile est. Sub Gregorio tamen VII. qui Hildebrandus aliàs dictus fuit, eam & doctrinam & praxin ad *ἀκμὴν* pervenisse arguit propositio, quæ inter dictatus ejus his verbis concepta legitur: *Quod nulla Synodus absq. præcepto ejus debet generalis vocari.*

XXXV. Sed pergendum est tandem ad alia. Ante omnia autem necesse est, ut videamus, quotuplicia sint concilia, & quæ in iis sit diversitas. Ea præcipuè oritur ex diversitate graduum, quæ est inter Episcopos, quod ab Episcopis hodiè omnis Synodorum convocatio fiat. Quia igitur tripertitus est ordo Episcoporum, Patriarcharum scil. Archiepiscoporum, sive Metropolitanorum & Episcoporum simpliciter ita dictorum, etiam Conciliorum tripertitus erit ordo, patriarchalia scil. sive dicecesana, provincialia, & Episcopalia, pro ratione scil. & dignitate ejus, qui Synodum con-

convocat. Patriarchalia namque à patriarchis vel primatibus ex universâ diœcesi convocantur, & ex metropolitanis diversarum provinciarum in unum convenientibus constant. Provincialia Episcopus unius provinciae continent, & à metropolitanis sive archiepiscopis convocantur. Episcopalia verò ab uno Episcopo ex suæ civitatis aut districtus clericis coguntur. In singulis præsidet ille, qui convocat & reliquis præpositus est: in patriarchalibus patriarcha sive primas diœceseos: in provincialibus metropolitanus, sive archiepiscopus: in Episcopalibus Episcopus. Præter ista verò tria Conciliorum genera fuerunt olim adhuc alia, Oecumenica dicta, quæ ex universo Orbe Christiano confluerunt, & ab Imperatore tantum convocari poterant, quippe qui tùm Dominus erat plerarumque Orbis Christiani partium. Et horum quidem respectu, quæ universalia jure merito dicuntur, priora illa tria particularia sunt & topica.

XXXVI. Oecumenicum igitur Concilium nihil aliud est, quàm conventus totius Orbis, non, quod omnes & singulæ Ecclesiæ in particulari, nedum ut omnes & singuli fideles convenisse intelligantur, id enim & impossibile erit, & concilium tale sine & effectu suo prorsus destituetur; Sed quod ex omnibus provinciis & diœcesibus Imperii, tam Orientis, quàm Occidentis Episcopi præ reliquis conspicui & autoritate pollentes convenierint, & eorum decreta deinceps à plerisque omnibus Ecclesiis particularibus recepta fuerint. Totius enim terrarum Orbis, quantus eo tempore habitatus erat, maxima & cultissima pars Romanis parebat. Et in hoc significato rectè ait *Lucas cap. II. v. 1.* ab Augusto Imperatore descriptam *πάντες τὴν οἰκουμένην*. Non malè ab aliis dicitur *ἑσμὶν Ῥωμαῖοι* & *πολιτεῖα Ῥωμαίων*. Quomodo Gelasius Cyzicenus in *exord. l. 1. auct.* Concil. Nic. ait, Synodum Nicænam convocatam *ἐκ πάντων Ῥωμαίων ἑσμὶν ἱεραρχῶν*. Et Cedrenus Oecumenica Concilia dicta scribit ideò, quod ad ea *οἱ καὶ πάντων τῆν Ῥωμαίων πολιτείαν ἀρχιερεῖς* omnes, qui essent in Romano Imperio Sacerdotes convocarentur. Et hinc est, quod apud Scriptores Græcos *οἰκουμένης* nomine denotetur Imperium Romanum. Quâ ratione ipse etiam Imperator dicitur totius Orbis Dominus in *l. 9. ff. ad L. Rbod. de jact.*

XXXVII. Oecumenica Concilia aliquando plenaria dicuntur Augustino *l. 2. de baptismo contra Donatistas cap. 3.* Forumque tantam describit autoritatem, ut reliquis omnibus potiora esse debeant. *Ipsa, inquit, Concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum autoritati, quæ fiunt ex universo Orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedunt ipsaque plenaria, sæpè priora posterioribus, cum aliquo experimento rerum, apertè*

ritur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat. Habet enim hic etiam subordinatio locum, quæ in Rep. civili attendi solet, quomodo SCrum de-
cisioni comitali, & hæc Imperiali cedere debet. Quanquam in hoc sit
differentia, quod in Conciliis Ecclesiasticis non procedere liceat autori-
tate prætorii, aut nudâ suffragiorum multitudine atque pluralitate, uti in
conventibus secularibus, sed quod semper respectus haberi debeat ad Scri-
pturam sacram, quippe quæ una & sola controversiarum, quæ de fide obo-
riri solent, iudicis officium sustinet. Concilii enim omnis, etiam sanctis-
simi, definitio non est prætorii, sed tantum declaratio & indicium ejus,
quod DEUS judicat & jubet credere ac facere: multo minus est absoluta,
qualis est, quæ soli DEO competit, cujus est præscribere fidei & vitæ nor-
mam, ita ut nulli fas sit, aliter credere aut agere.

XXXVIII. Talia Concilia Oecumenica, quæ ab omnibus adprobata
hactenus sunt, quorumque magna semper autoritas in omni Ecclesia fuit,
quatuor tantum sunt, quæ intra unius seculi spacium & quod excurrit,
celebrata fuerunt: Nicænum scilicet I. anno Domini CCCXXV. Constā-
tinopolitanum I. anno CCCXXC. Ephesinum I. anno CCCXXXI. &
Chalcedonense anno CCCCLI. Addunt quidem Græci alia tria, Con-
stantinopolitanum II. Constantinopolitanum III. & Nicenum II. uti
videre licet apud Photium Patriarcham Constantinopolitanum in epistola,
quam scripsit ad Michaelem Bulgariæ principem, pag. 3. Totidemque recen-
set etiam ex synopsi Ecclesiæ Græcæ Rittershusius noster ad *Novellas Ju-
stiniani part. 1. c. 2.* Aliqui addunt octavum, Constantinopolitanum nem-
pe IV. Anton. Augustinus de emendat. Gratiani lib. 1. dial. 8. circa fin. Ad-
huc alii nonum sub Andronico Palæologo & Johanne filio ejus adversus
Barlaam & Acondinum habitum, uti notat Guilielmus Beveregius in pro-
legom. ad Synodic. Græc. p. 5. Sed illa ab omnibus nondum fuerunt agnita
aut recepta, præsertim cum de Nicæni II. Concilii autoritate multa adhuc
sit disputatio, quippe quod nec septimum nec universale dici debere de-
cretum fuerit in Synodo Francofurtensi. Et certè præter nomen usur-
patum nihil id habet Concilio Episcopali dignum.

XXXIX. Prima verò illa quatuor concilia tantæ semper autorita-
tis fuerunt, ut posterioribus leges præscripsisse videantur, à quibus disce-
dere illis haudquaquam liceat. Idcirco Isidorus, cum recensuisset eadem
apud Gratianum c. canones dist. 15. mox addit: *Hæ sunt quatuor Synodi princi-
pales, fidei naturam plenissime prædicantes. Sed et si quæ sunt alia Concilia, quæ san-
cti Patres Spiritu DEI pleni sanxerunt, post istorum quatuor autoritates omni ma-
neant stabilita vigore &c.* Et Gelasius dist. ead. c. sancta. Sed et si quæ sunt Concilia
à sanctis patribus hactenus instituta post istorum quatuor autoritatem etiam custo-
dienda

dienda & recipienda decernimus. Quæ verba cum adduxisset Hincmarus Remensis in opusculo § 5. capitulorum adversus Hincmarum Laudunensem c. 25. ita ea *ἡ ἀποφασίς*: Si qua sunt autem Concilia à sanctis patribus instituta, post quatuor Conciliorum auctoritatem custodienda & observanda decrevit; verbis scilicet iisdem, ut clarum inde evadat, Hincmari adhuc ætate quatuor ista concilia prævaluisse, & reliqua omnia cedere illis debuisse. Sic & ante eum Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis lib. advers. leg. Gundobadi c. 12. Neque hoc ideo dicitur, ut passim omnium Episcopaliū conventuum sanctiones æquali auctoritate recipienda credantur, ut Nicæni, Chalcedonenfis & ceterorum generalium ex totius mundi consensu congregatorum vel receptorum. Nihilominus tamen Augustinus Maximinum Arrianorum Episcopum cap. 14. his verbis compellat: Nec ego Nicænum tibi, nec tu debes Ariminense mihi tanquam præjudicaturus proferre Concilium. Nec ego hujus auctoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum auctoritatibus non quoruncunque propriis sed utriusque communibus testibus res cum re, ratio cum ratione concertet. Ideo scilicet quod multo inferior sit Conciliorum quantorumcunque quam Scripturæ auctoritas, & quod nec recipi debeant Conciliorum decreta, nisi sint Scripturæ & fidei revelatæ conformia.

XL. Plusquam igitur hyperbolicum est elogium, quod quatuor illis conciliis tribuit Gregorius lib. 1. epist. 24. relatum Gratiano c. sicut dist. 15. hic verbis: Sicut sancti evangelii quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor. Non enim consistunt in pari gradu Evangelia & quatuor illa concilia. Quatuor enim Evangelii credimus, ut *ἡ ἐκκλησία* propter semet ipsa; Conciliorum verò decretis non æquæ, nisi ea quæ credenda proponuntur, ex Scripturâ S. probari possint. Ratio est, quia quæ in Scripturâ S. dicuntur, à nullâ aliâ revelatione dependent, quæ autem in Conciliis definiuntur, dependent à revelatione superiori. Etsi igitur in Conciliorum decretis & Episcoporum scriptis eadem invenitur veritas, quæ in sacrâ Scripturâ, quoad materiam, longè tamen impar est auctoritas, nec coæquari ea Scripturis sacris ullo modo possunt. Idq; agnoscit Bellarminus, dum lib. 2. de concil. c. 32. ad dictum istud Gregorii notat, adverbium illud, sicut similitudinem innuere, non æqualitatem. Sed & ante Gregorium Justinianus Imperator ad eundem modum loquitur novell. 131. cap. 1. *Τῶν γὰρ περὶ ἐκκλησίας ἀγίων συνόδων τὰ δόγματα καὶ πάντα τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα*. Prædictarum enim quatuor synodorum dogmata sicut sanctas Scripturas accipimus.

XLI. Cæterum Oecumenicum ejusmodi Concilium sperari amplius haud potest, tum quod Ecclesiæ, quæ Christi nomen profitentur, valde divulsæ & sejunctæ sint, tum quod ipsa etiam imperia secularia secreta planè sint, & discerpta quasi, atque separata ab invicem, ita ut per-

petuâ ferè hostilitate inter se colliduntur. Unus olim Imperator coire faciebat & convocabat tum ex Oriente tum ex Occidente Episcopos. Sed quis hodiè eos convocabit? Nec enim si dixeris, fieri id debere à Pontifice Romano, auscultantem habebis Ecclesiam Græcam, quæ multo latius patet, quam Latina, uti observavit Petrus Bellonius *lib. 1. Obs. c. 35.* In Occidente verò tot hodiè sunt Imperia, quot Reges, quorum unusquisque *αὐτοκράτωρ* est & independens, ita ut nullus eorum in alterum quicquam Imperii habeat. Sed & Ecclesiæ Occidentales ita scissæ atque divisæ sunt, ut uniri se nullo modo patiantur, neque religioni consultum videatur, si qua earum *αὐτοκρατορία* affectare & reliquis leges præscribere velit.

XLII. Proxima ab Oecumenicis Conciliis sunt patriarchalia, quæ ita dicuntur, quod conflentur ex iis, qui ordinationem suscipiunt à patriarcha. Sic enim ea describit Justinianus *novell. 137. c. 4.* ubi ait, *convenire debere apud beatissimos patriarchas illos, qui ab ipsis ordinati sunt, & qui habent jus alios Episcopos ordinandi.* Ultima enim verba non negativè, ut vulgariter fieri solet, sed affirmativè legenda esse ex Photii Nomocan. *tit. 8. cap. 8.* docet illustris Marca de Concord. *Sacerd. & Imp. lib. 1. c. 7. n. 3.* Consimili modo jubet idem Justinianus *novell. 123. cap. 10.* unumquemque beatum archiepiscopum & patriarcham & metropolitam sanctissimos Episcopos sub se constitutos in eadem provinciâ ad se convocare. Conventus verò iste apud Patriarcham fieri aliquando solebat quotannis, ita tamen, ut pro re natâ, sicubi graviora emerferint negotia, extra ordinem quandoque congregarentur Synodi tales, quibus intererant Metropolitani & aliquot Episcopi provincialibus synodis, de quibus postea dicendi erit locus, electi. Poterat igitur unusquisque Patriarcha ex metropolitanis suis, quos ordinare solebat, synodum conficere; & de rebus ad universam dioccesin pertinentibus, sed & aliis quibusque accuratorem disquisitionem exigentibus decreta condere. Id verò jus patriarchale quâ ratione Episcopo Constantinopolitano comparatum fuerit, quasi in compendio dixi *lib. 1. cap. 7.* quæ plenius exposuit Petrus de Marca *speciali dissertatione de Constantinopolitani patriarchatus institutione.*

XLIII. Patriarchalibus his conciliis conformia sunt diocesana, quæ in Occidentali præcipuè Ecclesiâ celebrata fuèrunt, convocata scil. & congregata à primatibus, sive primis dioceseos Episcopis, quorum quæ fuerit dignitas & conditio, abundè expositum est supra *lib. 1. c. 11.* Conformia ea esse ajo Conciliis patriarchalibus, tum quod ipsi etiam primates aliquando dicti fuèrunt patriarchæ, uti itidem exposui *lib. 1. cap. 5.* & testatur Innocentius III. *epist. ad Trinovitan. Archiepisc.* quæ invenitur in ejus gestis *pag. 60.* *Fraternitatem tuam scire volentes, quod apud nos hæc duo nomina,*
Primas

Primas & patriarcha, penè penitus idem sonant, cum patriarcha & primates teneant unam formam, licet eorum nomina sint diversa. Itemque Nicolaus Papa in epist. ad Rodulphum Bituricensem Archiepiscopum, apud Gratianum c. conquestus 9. q. 3. tum verò, quia concilia patriarchalia nonnunquam dioeceseos appellantur, uti in actis Concilii Ephesini mentio fit synodi dioeceseos Orientalis, & alibi Synodi ex dioecesi Ægyptiacâ Alexandriæ congregatæ. Notum autem est, Patriarcham Alexandrinum convocasse Synodum dioeceseos Ægyptiacæ, id est, Synodum sui Patriarchatus; & patriarcham Antiochenum convocasse dioecesi Orientalem h. e. patriarchatum Orientis.

XLIV. Dioeceseos igitur concilia sunt Synodi Episcoporum, quas è multis provinciis sibi subiectis patriarcha, vel primas, vel exarchus dioeceseos congregat. Primas enim dioeceseos, & patriarcha dioeceseos, & exarchus dioeceseos omninò idem sunt. Primas dioecesis quilibet etiam patriarcha dicebatur: & quicumque patriarcha dictus est, etiam primas fuit dioeceseos. Idem erat & de exarcho dioeceseos apud Græcos. Omnes ἐξάρχαι διοικήσεων etiam πατριάρχαι nomen usurpabant: omnes verò πατριάρχαι etiam ἐξάρχαι διοικήσεων erant ac dicebantur. Hinc ἐξάρχης τῆς διοικήσεως & πατριάρχης τῆς διοικήσεως eundem denotant, & eundem etiam apud Latinos primas dioecesis & patriarcha dioeceseos, uti id colligere licet ex actis Concilii Chalcedonenfis, tum & ex can. 9. & 17. ejusdem, itemque ex Justiniani Novell. 123. c. 22. & locis aliis passim. Dioecesis autem vocabulum in tali constructione significat tractum diversarum provinciarum in unum corpus compactarum, uti etiam in seculari regimine accipiebatur. Sic igitur in orientalibus dioecesibus, quarum quinque erant, totidem colligi poterant Synodi dioeceseos. Ægyptiaca scilicet ab Alexandrino Episcopo, Orientalis ab Antiocheno, Asiana ab Ephesino, Pontica à Cæsareensi, Thracica olim ab Heracleensi, postea ab Episcopo Constantinopolitano. Sic & in Occidente Concilia Romana ex dioecesi Urbis Romæ, Aquilejensia ex dioecesi Italiæ, Gallicana ex dioecesi Galliarum, Britannica ex dioecesi Britanniarum, Toletana ex dioecesi Hispaniarum, & Africana sive Carthaginiensia ex dioecesi Africæ cohebantur. Quæ ipsa interdum etiam nationalia dicebantur, quod unius integræ nationis Episcopi in unum convenirent. Et tales in Occidente Synodi dioeceseos vel autoritate & jussu Regum congregabantur, vel mutuo consensu Regum autoritate concurrente, uti imprimis ex historiâ Conciliorum Toletanorum constat.

XLV. Dioeceseos hujusmodi Synodi μέγαντες dicuntur, in Concilio Antiocheno can. 12. Δέον ἐπὶ μέγαντες ἐπισκοπῶν συνέδον τέλει παρ᾽, oportet ad majorem synodum converti. Et in can. 6. Constantinopolitani Concilii I.

Ἐν δὲ συμβαίῃ ἀδυνατίᾳ τοὺς ἐπαρχιώτας πρὸς διόρθωσιν τῶν ὑποφερομένων ἐγκλημάτων τῷ Ἐπισκόπῳ, ὅτε αὐτοὺς προσέτιναι μέζονι συνόδῳ τῶν τῆς διοικήσεως Ἐπισκόπων ἐκείνης &c. Si verò acciderit provinciales ad correctionem illorum criminum non sufficere, tunc accedant ad majorem synodum Episcoporum illius diœceseos. Hæc concilia, Africana præsertim, aliquando dicuntur plenaria, can. 94. in Cod. Can. Eccles. African. aliquando universalia, can. 19. ejusd. cod. item can. 77. 107. 108. ibid. Quomodo etiam diœcesana, quæ in Galliis habita fuerunt Concilia, dicta sunt in Concilio Matifconensi II. can. fin. Et sic etiam Hispanica modo universalia, modo generalia dicuntur in Concilio Toletano III. can. 18. Toletano IV. can. 3. Toletano V. can. 2. 3. 6. & 7. & alibi passim. Et tale generale Concilium contradistinguitur speciali, sive provinciali in dicto can. 3. Concilii Toletani IV. qui ita habet: Si fidei causa est, aut qualibet alia Ecclesiæ communis, generalis Hispaniæ & Galliciæ synodus celebretur. Si verò talis non extiterit causa, speciale erit concilium uniuscujusque provincie, ubi metropolitanus elegerit, peragendum.

XLVI. Quando autem cœperint diœcesana ista & nationalia concilia, dissentiunt Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imp. lib. 6. cap. 16. & Jacobus Gothofredus ad l. 23. C. Theod. de Episc. Constituerat nempe Gratianus Imp. in d. l. 23. ut si qua essent ex quibusdam dissensionibus levibus, de liis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis & à suæ diœceseos synodis audirentur. Hanc legem, quæ promulgata fuit anno CCCLXXVI. mirè acceptam fuisse ait Marca d. l. personis Ecclesiasticis, factumque exinde, ut in Concilio Constantinopolitano anno CCCXXCI. distribueretur Ecclesiæ corpus in diœceses. Sed negat Gothofredus per hanc constitutionem Episcopis unius diœceseos concessum fuisse primum, ad exemplum judicum & Honoratorum, ut non solum in singularum provinciarum Synodis, sed etiam generali totius diœceseos synodo in unum coire jure ordinario sine mandato speciali possent, fuisse enim jam ante Gratianum synodos diœceseos in usu. Sanè ad Orientales Episcopos eorumque diœceses nullus tunc fuit à Gratiano habitus respectus, quippe qui Occidentem regebat, neque ad alios nisi Episcopos Occidentis scriptam hanc constitutionem volebat, quod ex subscriptione præcipue patet, quæ Treverin civitatem memorat. Sed & propria vineta cedere quodammodo videtur Marca, dum ex constitutione Imperatoris & ex ejus concessione fabricatum fuisse canonem Concilii Constantinopolitani contendit, cum tamen alibi statuat, præcessisse canones conciliorum, secutas leges publicas, has vero neutiquam antecessisse. lib. 2. de Concord. Sacerdot. & Imp. cap. 7. n. 8.

XLVII. Nationale istiusmodi concilium voluit Hilarus Papa in Galliis celebrari singulis annis. Sic tamen rescripsit ipse epist. 4. ad Episcopos diversarum provinciarum Galliæ: Per annos singulos ex provinciis, quibus potuerit

tuerit congregari, habeatur Episcopale concilium, ita ut opportunis locis atq. temporibus secundum dispositionem fratris & Coepiscopi nostri Leontii, cui sollicitudinem in congregandis fratribus delegavimus, Metropolitanis per literas ejus admonitis celebretur, ut si quid usquam vel in ordinandis Episcopis vel presbyteris, aut cujuslibet loci clericis faciendis contra praecepta Apostolica reperitur admissum, aut in eorum conversatione quippiam reprobatur, communi omnium auctoritate resecetur &c.

XLVIII. Pergimus ad Concilia provincialia, quæ sunt conventus Episcoporum unius provinciae à metropolitano coacti. Cum enim Metropolitanus sive Archiepiscopus integram provinciam Ecclesiasticam, quæ ex pluribus Episcopatibus constat, gubernandam habeat, si Episcopi illi auctoritate & jussu ejus in unum conveniunt, Concilium provinciale inde conflatur. Atque hoc etsi minus sit & angustioribus limitibus contineatur, quam dioecesanum, dicitur tamen & ipsum plenarium, *can. 98. in cod. can. Eccles. African.* & generale *can. 26.* Concilii Constantinopolitani IV. item perfectum propter praesentiam metropolitani, uti ita describitur *can. 16.* Concilii Antiocheni. *Perfecta synodus illa est, cui interest & metropolitanus Episcopus.* Variant nempe in usu Ecclesiastico vocabula plenarium & generale, quæ modo latius modo strictius accipiuntur, cum & genus dici soleat quandoque apud Logicos, quod in aliâ consideratione species est, pro ratione scil. & respectu superiorum & inferiorum.

XLIX. Ut concilium tale haberi posset, necesse erat, ut præcederet jussus Metropolitanus, sive admonitio ejus, uti dicitur in *can. 20.* Concilii Antiocheni, *ὑπομνήσκοντες τὰς ἐπαρχίας & ἐν τῇ μητροπόλει, metropolitano provinciales Episcopos admonente.* Sine ejus jussu autem coire haudquaquam poterant Episcopi subjecti, uti disertè prohibetur in dicto canone: *Nullis verò liceat per se synodos celebrare, sine iis quibus metropoles credita sunt.* Sive uti Dionysius Exiguus vertit: *Nullis liceat apud se celebrare concilia, præter eos, quibus à Metropolitanis videntur esse jura commissa.* In Græco est: *ἀνευ τῶν πεπιστευμένων τὰς μητροπόλεις.* Quod non videtur assecutus Dionysius, quanquam absurdum non sit, ab ægrotante metropolitano vices conferri alii alicui. Interim certum est, excluso metropolitano & sine ejus jussu reliquos Episcopos provinciales synodum habere non posse, uti rectè colligit Johannes Zonaras ad istum canonem: *A solis Episcopis, non adhibito cujusque provinciae metropolitano, synodum haberi canon vetat.*

L. Uti autem jus metropoliticum intra unius provinciae limites subsistebat, neque extra eos quicquam validè poterat: ita etiam potestas convocandi synodos ultra istos limites non extendebatur. Nec poterat igitur

T t t t

metro-

metropolitanus alterius provinciæ Episcopus ad Synodum cogere. Et ex hoc principio concepta est apud Ivonem Carnotensem epistola 236. quâ Daimbertus Senonensium Archiepiscopus cum quibusdam Episcopis aliis exprobrat Johanni Lugdunensis primæ sedis Archiepiscopo, quod ad Concilium vocasset Episcopos extra provinciam suam constitutos. Jure primatûs, inquit, vestri invitastis nos ad concilium apud Ansam celebrandum, in quo tractare disposuistis de fide & investituris Laicorum, ad quod venire minimè contemnimus, sed terminos quos posuerunt patres nostri, terminos antiquos transgredi formidamus. Nusquam enim reverenda patrum sanxit auctoritas, nusquam hoc servare consuevit antiquitas, ut primæ Sedis Episcopus Episcopos extra provinciam propriam positos inviteret ad Concilium, nisi hoc aut Apostolica sedes imperaret, aut una de provincialibus Ecclesiis pro causis quas intra provinciam terminare non poterat, primæ sedis audientiam appellaret &c. Ad hanc epistolam ita refertur Johannes primæ Lugdunensis Sedis Archiepiscopus, ut & excuset factum suum, & axiomata primatûs sui tueatur. epist. seq. Testem, inquit, DEUM & conscientiam nostram adhibemus, nos neque extra provinciam, neque ad judicandum de illis personis fraternitatem tuam trahere voluisse, sed simpliciter, dilectionis tue præsentiam ad colloquendum & consulendum de diversis perturbationibus, quæ in Ecclesiâ DEI ortæ sunt, adsciscere studuisse: ut laborem & meritum ac premium laboris ac meriti tecum & cum aliis religiosis viris participaremus. Siquidem cum prima Lugdunensis provincia sit, nihilominus secunda & tertia Lugdunensis provincia est. Cum ergo primæ sedis Lugdunensis Præsul pro suis aut illorum necessitatibus secunda vel tertia provinciæ præsules vocat, non ad alienam provinciam trahit, sed rationabili & justo ordine servato inferiora membra ad caput revocat, ut ei vel de adversitate condoleant, vel de prosperitate congaudeant. Nec prudentiam tuam latere credimus, quoslibet metropolitæ provincialia concilia intra suos fines convocandi jus habere. Quâ autem habitudine suffraganei ad suos metropolitæ se habent, eadem metropolitæ ad suos primates se habere noscuntur, ut videlicet causæ, quæ apud inferiores terminari nequeunt, apud superiores diffiniantur. Et porro: Sed & forsan formidas, quod jura tui præsulatûs annullare velimus. Nihil ad tuum sive Ecclesiæ tuæ jus pertinens usurpare volumus, solam obedientiam, quam metropolitanus primati suo debet à te charitativè requirimus. Obsecundare tibi, sicut charissimo fratri, & invicem obsequium tuum recipere parati sumus. -- Extra provinciam te trahere nolumus, sed nec volumus. Credebamus enim & credimus, convenientius esse, ut secundarum provinciarum præsules ad primam provinciam pro causarum necessitate invitentur, quam primarum sedium Pontifices ad secundas pro quibuslibet causis trahantur provincias. Alioquin, quomodo stabit, quod in sacris canonibus cautum est, ut majores causæ ad suos refe-

referantur primates? Id enim non esset causas ad primates referri, sed primates ad singularem provinciarum causam reduci. Postremo si prime sedis Pontifex ad secundam, vel tertiam, vel forte quartam provinciam progrediens, provinciam non excedit: profecto secundæ vel tertie vel quartæ metropolitanus dum ad primam vocatur, ad alienam provinciam non trahitur. Nullum enim causarum forum secundarum provinciarum præsulibus convenientius est, quàm sua prima provincia.

LI. Persuadere voluit Johannes Daimberto & reliquis, quorum nomine ab Ivone Epistola concepta fuerat, primam provinciam non esse à cæteris alienam, imò potiùs ex quatuor Lugdunensibus unam solidam confici provinciam, nec proinde extra provinciam trahi Episcopos secundæ & tertie Lugdunensis, si ad primam vocentur. Et hoc colore patriarchatum, qualis in Oriente obtinebat olim, sibi asserere cupiebat Johannes, sed conatu ut videtur frustraneo, quod ei semper obstaret regula, quam in epistolis suis non unis vicibus in testimonium vocat Ivo, primates vel patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Episcopis, nisi quantum sacri canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitus contulit. Ex veteri autem instituto solum appellationis iudicium eis indultum erat, si quando in provincialibus Ecclesiis causa terminari non poterat, & una de istis Ecclesiis ad primam sedem appellasset. Et in hoc significatu accipiendum erat, quod regesserat Johannes, majores causas ad suos referri debere primates. Fecit verò hæc Lugdunensium Episcoporum *φιλοπρέπεια*, ut eorum injustis conatibus non resisteret tantum Senonensis provincia, sed etiam ab eâ Sede colendâ prorsus desisteret tandem, uti observat illustris Petrus de Marca *dissert. de primatib. num. 120.*

LII. Non aliter observatum id fuit in Africâ, ubi plures erant primates provinciarum & nullus tamen eorum alterius provincie Episcopos convocare poterat, nisi solus, qui præerat omnibus & primus Africæ primas erat, Episcopus Carthaginiensis. Primates enim dicebantur omnium Africæ provinciarum metropolitani haud secus ac Carthaginiensis. Diocæsis scilicet Africana sex provincias habuit, Africam ipsam, Byzacenam, Numidiam, Tripolitanam, Mauritaniam Sitifensem & Mauritaniam Cæsariensem; Unaquæque suum habuit primatem. Sed quia harum provinciarum prima fuit Africa proconsularis, & ejus metropolis Carthago, factum inde ut Episcopus Carthaginiensis totius Africanæ diocæseos primus & maximus esset metropolitanus, qui propterea, si in Oriente fuisset, *ἐξαρχὸς τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως* dici potuisset. Uti ergo Episcopo Lugdunensi sua peculiaris erat provincia, prima Lugdunensis sic & Carthaginiensi etiam sua ac propria, Africa nempe proconsularis,

& uti Lugdunensis Episcopus alterius provinciæ Episcopos ordinare non poterat, sic neque Carthaginiensis. Sed tamen *in* *no* *ve* *o* Episcopi Carthaginiensis multo præstantius erat, quàm vel Episcopi Lugdunensis, vel reliquorum in Africâ primatum, saltem in hoc, quod omnes diœceſeos suæ provinciæ sub Ecclesiasticâ regulâ continebat, concilia ex universâ diœceſi convocabat, iisdemque præſidebat, omnium Ecclesiæ totius diœceſeos sollicitudinem sustinebat, aliisque nonnullis privilegiis ac prærogativis pollebat. Et in hoc ipſo superior erat Carthaginiensis Episcopus reliquis omnibus diœceſeos suæ primatibus provincialibus, qui alterius provinciæ Episcopos convocare haudquaquam poterant.

LIII. Tempore Augustini Synodum in Numidiâ celebrare volebat Victorinus provinciæ ejus primas, convocatis non Numidiæ tantum Episcopis, sed & Mauritaniarum, missâ tractoriâ ad singulos. Quæ ubi ad Augustinum Hipponensem in Numidiâ Episcopum pervenit, temperare sibi non potuit, quin ad Victorinum scriberet, & argueret, quæ sibi in tractoriâ istâ juri Ecclesiastico minùs consentanea viderentur. Et quidem præ cæteris animadvertit, Mauritaniarum Episcopos evocatos fuisse, qui tamen suos haberent primates: *Legi*, inquit, *in eadem tractoriâ etiam ad Mauritanias esse scriptum, quas provincias scimus suos habere primates. Quod si ex eis ad Numidiâ convocandum esset concilium, oportuit utique, ut aliquorum Maurorum Episcoporum, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerentur.* Epistola illa Augustini est in ordine ducentesima decima septima. Et ex eâ disci potest, in Mauritanis plures tum fuisse primates, & Numidiæ primati non fuisse jus, ex Mauritanis istis Episcopos convocare, ne ex Mauritanâ quidem Sitifensi, ut maximè ea olim Numidiæ conjuncta fuisset. Post divisionem enim paulo ante ista tempora factam nullum amplius jus competeſcit Primate Numidiæ in istam Mauritaniam Sitifensem. Et proinde meritò ab Augustino reprehenditur tractoriâ Victorini, quod Mauritaniarum Episcopos ad Synodum suam evocasset. Sed fuit tamen ea Augustini modestia, ut corrigeret mox suam istam animadversionem, & obiter adjiceret quid fieri oportuisset, si ex Mauritanâ ad Numidiâ convocandum fuisset concilium, id interim non obscure edisserens, unius provinciæ Primatem alterius Episcopos convocare non posse.

LIV. His verò, quæ dicta hæcenus sunt, minimè obstant verba canonis 14. Synodi Antiochenæ, ubi dicitur, dissidente Synodo provinciali metropolitanum Episcopum alterius provinciæ Episcopos convocare debere. *Pro totâ componendâ controversiâ placuit sanctæ synodo, ut Episcopus*
metro

metropolitanus è vicinâ provinciâ iudices alios convocet, qui controversiam tollant, & quod cum provinciâ Episcopis probatum fuerit, confirmet. Ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν ἐπαρχίας μετακλήσει ἑτέρους πᾶσι τῆς ὁμοεπὶμνήτης. Quæ verba accipi non possunt de majore synodo dicecesanâ, quippe quæ à metropolitano convocari & celebrari haud potest, neque de appellatione ad iudicem aliquem superiorem; sed de amicâ invitatione metropolitani, quâ vicinos quosdam ex aliâ provinciâ Episcopos sibi & reliquis suis Episcopis provincialibus adjungit, ut dissidium, quod inter se de causâ ventilata habent, simul examinent, & junctis suffragiis tollant, quos proinde τὴν ἀμφοτέρωθεν διαλύειν dicit canon. Nempe non possunt cogi imperativa convocatio- ne vicini Episcopi, ut ad iudicium hoc veniant, sed rogari debent, & quidem à metropolitano, qui & processum & synodum dirigit, cum, ut supra dixi, reliqui provinciales Episcopi sine metropolitani autoritate synodum habere nequeant, nec ut maximè velint, synodus eorum sine metropolita- ni præsentia perfecta dici queat. Sed nec ipsi etiam vicini Episcopi sine metropolitani invitatione præviâ immiscere se possunt, uti disertè in prohi- bitum in Concilio Constantinopolitano I. can. 2. Non vocati autem Episco- pi ultra dicecesin ne transeant ad ordinationem vel aliquam aliam administra- tionem.

LV. Fieri hinc solebat, ut diversarum provinciarum metropolitani quandoque mutuis adhortationibus concilia sua provincialia jungerent, & unum inde facerent, junctisque suffragiis statuta ederent. Tale fuit Con- ciliium Avenionense habitum anno Domini MCCCXXXVII. in quo cum suffraganeis suis convenérunt Gasbertus Arelatensis, Bertrandus Ebredu- nensis, & Armandus Aquisensis Archiepiscopi. Neve id fraudi esset cujus- que eorum privilegiis & juribus, præfati sunt, celebrare se concilium pro- vinciale, prorogata primò jurisdictione de loco ad locum per nos Ebreduensem & Aquisensem Archiepiscopos nostrosq; suffraganeos præsentis, nobis Gasberto Arelatensi Archiepiscopo & Johanne Avenionensi Episcopo & procuratoribus supra- dictis consentientibus &c. Tale etiam fuit Concilium Vavrense celebratum anno MCCCXLVIII. in quo convenérunt Archiepiscopi, Petrus Narbo- nensis, & Gaffredus Tholosanensis, & vicarius Archiepiscopi Auxitanen- sis cum suis suffraganeis, fuitque tum itidem præmissa protestatio de pro- rogatione jurisdictionis de loco ad locum.

LVI. Cæterum, qui ad synodum provincialem vocati erant Episcopi suffraganei, præsentis adesse oportebat, neque excusabantur, nisi propter necessitatem imbecillitatis. Quo tamen casu imbecillitatem illam per li- teras allegare, sed & vicarium aliquem mittere tenebantur. Antiquissi- mi id testantur canones, qui & poenam quandoque addunt, suspensionis scilicet ab officio aut à communione. In Concilio Laodicensi can. 40. statu-

tum fuit, ut Episcopis ad Synodum vocatis non liceat contemnere, sed ut teneantur abire & docere vel doceri ad correctionem Ecclesie & reliquorum. Si quis autem contempserit, seipsum accusabit, præterquam si propter infirmitatem ire non possit. Et in Concilio Chalcedonensi can. 19. Statuit sancta synodus secundum sanctorum Patrum canones bis in anno in unum convenire uniuscujusque provincie Episcopos, ubi metropolitanus Episcopus probaverit, & singula, quæ emergerint, corrigere. Qui verò non advenierint Episcopi, si in suis civitatibus resident, atque adeò in sanitate consistunt & omni inexcusabili & necessaria occupatione liberi sunt, fraternè reprehendantur. Haud paulò rigidiores fuerunt Patres Africani, quorum hoc est decretum can. 76. Placuit, ut quotiescunque concilium congregandum est, episcopi, qui neque ætate neque ægritudine, neque aliqua graviore necessitate impediuntur, competenter occurrant. --- Quod si non potuerint occurrere, excusationes suas in tractoria conscribant, vel si post adventum tractorie aliquæ necessitates repente forsitan ortæ fuerint, nisi rationem impedimenti sui apud suum primatem reddiderint, Ecclesie sue communione debere esse contentos.

LVII. Quod ita placuit Asiæ & Africæ, displicere non potuit Europæ. Simili enim planè modo statutum fuit in Concilio Arelateni II. c. 18. Si quis commonitus infirmitatis causâ defuerit, personam vice suâ dirigat. Et c. 19. Si quis autem adesse neglexerit, aut cætum fratrum, antequam Concilium dissolvatur, crediderit deferendum, alienatum se à fratrum communione cognoscat: nec eum recipi liceat, nisi in sequenti synodo fuerit absolutus. Repetitur id in concilio Agathensi c. 35. Si metropolitanus Episcopus ad comprovinciales Episcopos epistolas direxerit, in quibus eos aut ad ordinationem summi Pontificis, aut ad Synodum invitet, postpositis omnibus, exceptâ gravi infirmitate corporis, aut præceptione regiæ ad constitutum diem adesse non differant. Quod si defuerint, sicut prisca canonum præcipit auctoritas, usque ad proximam Synodum, caritate fratrum & Ecclesie communione priventur. Et in Concilio Tarraconensi c. 6. Si quis episcoporum commonitus à metropolitano ad synodum nullâ gravi necessitate intercedente corporali venire contempserit, sicut statuta patrum sanxerunt, usque ad futurum concilium cunctorum Episcoporum charitatis communione privetur.

LVIII. Quod Concilium Agathense in verbis adductis de præceptione Regiæ statuit, justè excusari, qui talem allegare queat, id in Lusitaniâ similiter admisit Concilium Emeritense can. 5. sed ita ut nihilominus de causâ excusationis Concilio aliqua relinquatur cognitio. Verba hæc sunt: Quod si contigerit aliquem de fratribus retineri ab infirmitate, qualiter non possit venire, aut per Regiam jussionem injunctum acceperit aliquid agere, ut sit, per quod non possit Concilio interesse, quicquid tale acciderit, Metropolitano suo fideliter inti met cuncta, per suam epistolam manu suâ subscriptam: ut postmodum queratur, anne

anne excusationem faciat aliquam. Videtur hæc limitatio ideò addita, ut temperaret quodammodo sententiam Concilii Turonensis secundi, cujus canon primus multum recedit à constitutione & decreto concilii Agathensis, nec admittere quidem vult aliquam ex præceptione Regiæ excusationem. Placuit, ita habent verba, *ut semel in anno sine cujuslibet excusatione persona, id est, regie vel private, sine cujuscunq; utilitatis obstaculo, præter infirmitatis certissime labore preventum, nullius occasione velaminis, habeat unusquisq; concursus; sed sicut dictum est, neq; per impedimentum Ordinationis regie, neq; sub occasione utilitatis, aut causæ propriæ debeat à Concilio separari, Apostolo prædicante: Quis nos separabit &c. Non debet spiritali operi etiam regalis præferri præceptio, cum primum in Ecclesia sit mandatum: Diliges Dominum tuum &c. Unde non debet præcepto Domini persona cujuslibet hominis anteponi, neq; debet terrene conditionis actio vel persona terrere, quos Christus spe crucis armavit.*

LIX. Verba hæc diversam planè & omnino contrariam continent sententiam ab eâ, quæ Concilio Agathensi placuerat. Istam autem ut temperaret Concilium Turonense II. hæcenus admisit excusationem à præceptione Regiæ petitam, si ea nec affectata fuerit, nec improbata à Concilio. Affectabant scil. tum temporis Episcopi varias expeditiones & officia secularia, ita ut à Regibus imponi ea sibi quandoque flagitarent; sæpè etiam mentiebantur, sibi talia à Regibus commissa fuisse, ut haberent scil. quo absentiam suam à synodis provincialibus excusare possent. Quia tamen fieri poterat, ut proprio motu Rex Episcopi alicujus necessarium sibi duceret ministerium, & salutare esse id posset communi bono, noluit Concilium Emeritense talem Episcopi excusationem prorsus rejicere, uti rejicere voluisse videtur Concilium Turonense, sed ulteriori cognitioni reservari jussit, *ut postmodum quæatur, inquit, anne excusationem faciat aliquam?* Cæterò quin certum est, officia secularia parum convenire personis Ecclesiasticis. Non nostrum hoc est onus, bos clitellas.

LX. Admisit verò non tantum Concilium Arelatense II. c. 18. cujus supra mentionem feci, ut Episcopus, qui venire ipse infirmitatis causâ ad Concilium non poterat, legatos vice suâ mitteret, sed etiam, quod anteriori tempore celebratum fuit, Concilium Arausicanum l. cap. 29. ubi graviter perstringit eos, qui synodo aut per se, aut per consensu suos, vel ad vicem sui per legatos destinandos adesse detrectant. Idem Agroëcio Episcopo exprobrant Episcopi in Carpentoratenſi Synodo congregati, quod neq; ipse nec per personam vicariam adfuerit Synodo. Pari modo cum à Synodo Agathensi abfuiſſet Ruricius Episcopus Lemovicenſis, & excuſationem per literas interpoſuiſſet, Cæſarius Episcopus Arelatenſis ita eas acceptavit, ut nihilominus reprehenderet, quod nullum ille miſiſſet vicarium. *Licet, inquit, sanctos & desiderabiles vestros apices miſeritis, tamen, ſicut ipſi optime noſtis,*

nostis, dignissimum fuerat, ut personam dirigeretis, quæ ad vicem vestram subscriberet, & quod sancti fratres vestri statuerunt, in personâ vestrâ firmaretur. Et ejusmodi vicariorum subscriptiones etiamnum leguntur in editionibus Conciliorum.

LXI. Nec verò presbyteris tantum olim, sed etiam diaconis vices suorum Episcoporum sustinere licebat, quod præcipuè Hispanica docent Concilia, quæ subscriptiones quorundam diaconorum exhibent. - In Concilio Toletano V. in fine hæc legitur subscriptio: *Petrus in Christi nomine Decanus, agens vicem domini mei Antonii Episcopi his decretis annuens subscripsi.* Non dubito legi debere: *Diaconus.* Omnino enim idem est ille, qui subscripsit Concilio Toletano VI. his verbis: *Wamba diaconus, qui & Petrus, Ecclesie Segobiensis, agens vicem Antonii Episcopi, subscripsi.* Jungitur ei in hoc Concilio Toletano adhuc alius: *Severinus, sancte Ecclesie Valentinae Diaconus, agens vicem Musitacii Episcopi, subscripsi.* In Concilio Toletano VII. subscripsérunt Ambrosius diaconus agens vicem Episcopi Mentefani: Aquila diaconus agens vicem Episcopi Bigastrensis, & Matacellus diaconus Vicarius Episcopi Malacitani. In Concilio Toletano octavo subscripsérunt diaconi vicarii Episcoporum suorum numero quinque: In nono, unus: In decimo, duo: In aliis, alii, plures aut pauciores, prout Episcoporum absentium major vel minor erat numerus. Et nec olim quidem in Orientali Ecclesiâ excludebantur diaconi, qui vice & nomine suorum Episcoporum comparebant. Id quod patet ex mandato Constantii Imperatoris, cujus meminit Sozomenus lib. 4. cap. 16. Cum enim post terræ motum & ruinam Nicomediensem Nicææ concilium indixisset, diserte iussit, ut ineunte æstate ibi convenirent Episcopi, exceptis his, qui corporis infirmâ valetudine essent: ita tamen ut isti presbyteros aut diaconos suo loco mitterent, quos vellent, qui ipsorum sententiam significarent, & de rebus ambiguis consulerent, simulq; omnes inter se de omnibus consentirent. Ex quo loco simul patet, presbyteros & diaconos vices Episcoporum suorum agentes, eorum nomine etiam suffragia tulisse; & collatis sententiis ad decreta facienda concurrisse. Idque de presbyteris ulterius confirmat tractoria epistola Aviti Episcopi Viennensis, quâ Episcopos Regni Burgundionum vocat ad Synodum Epaonensem: *Duos, inquit, presbyteros magne ac probabilis vite mandati instructione firmatos, fratribus pro se presentare procuret, sed tales dignetur eligere, quos Episcoporum Concilio non minùs scientiâ quàm reverentiâ jure faciatis interesse, cum quibus delectet summos Pontifices conferre sermonem, quos ad diffinitiones pro Episcopo suo sanciendas, subscribendas que, cum fuerit solertia eligi, sit auctoritas legi.*

LXII. Quæ verò diaconis ita aliquandiu competierat auctoritas, in ipsâ Hispaniâ per concilium Emeritense denegata eis deinceps fuit. Non aliam

aliā ejus decreti allegare licebit causā, nisi insignem Episcoporum & presbyterorum arrogantiam, quā tū temporis in nervum erupit, & pudori duxit, adfidere sibi diaconos ordine multo inferiores. Neque id dissimulant Patres Emeritenses, sed aperto ore fatentur, violari dignitatem suam, sicubi suffragatores admiserint diaconos, et si Episcoporum suorum auctoritate munitos. Hæc sunt eorum verba cap. 5. Injustum enim hoc accipit cœtus noster, ut quisquam Episcoporum diaconum ad suam personam dirigat. Hic enim, quia presbyteris junior esse videtur, sedere cum Episcopis in Concilio nullā ratione permittitur. Quemcunque ergo ex presbyteris dirigere elegerit, instructum per informationem dirigat, ut ratio poscit &c. Presbyteros igitur admittendos adhuc putant, sed, ut videtur, non adeo promptē, cum eos, et si Episcoporum suorum legatos & vicarios, sibi adfidere nolint, sed veluti ministros à tergo suo capere subsellia jubeant. Ad suam tamen personam, verba hæc sunt immediatē antecedentia, non aliter nisi aut Archipresbyterum suum dirigat, aut si Archipresbytero impossibilitas fuerit, presbyterum utilem, cujus dignitas cum prudentia pateat, à tergo Episcoporum inter presbyteros sedere, & quæque in eo Concilio fuerint, acta scire & subscribere. Diaconi autem non exclusi tantum & privati fuerunt jure suffragii, quod habuisse olim in Conciliis probavi tr. de diaconis cap. 9. num. 5. seq. Sed etiam jure sedendi, quippe qui non alium in finem admittebantur deinceps, nisi ut starent, veluti *κατὰ πρὸς ὤμους*, & observarent Episcopos suos. In veteri descriptione celebrandi Concilii, quam Decreto Gratiani subjunxit Antonius Contius, hæc habentur verba: Post ingressum omnium Episcoporum atque confessum vocentur deinde presbyteri, quos causa probaverit introire; nullus se inter eos ingerat diaconorum. Postea ingrediuntur diacones probabiles, quos ordo poposcit interesse, & coronā factā de sedibus Episcoporum presbyteri à tergo eorum residebunt, quos tamen sessuros secum metropolitanus elegerit. (Verba hæc ostendunt, nec promiscuē omnes admissos fuisse presbyteros, nec dignos eos judicatos omnes, qui sederent) Qui utique & cum eo judicare aliquid & definire possunt. Diacones in conspectu Episcoporum stabunt &c. Quæ eadem verba referuntur in Concilii Tolentani IV. c. 3.

LXIII. Quod invitationem ipsam metropolitani ad concilium tale suum provinciale attinet, jam diu observarunt Ecclesiasticarum antiquitatum periti, usurpatas in eam rem fuisse certas epistolas, quæ tractoriæ dicebantur, quibus Concilium à primatē aut Archiepiscopo intimabatur, & Episcopi ad Synodum vocabantur. Nec tamen ad singulos Episcopos singulæ aut singulares istiusmodi literæ scribebantur, verum omnium & singulorum nomina, quæ ad Concilium vocabantur, unā tractoriâ comprehendebantur, servato ordinationis cujusque tempore. Quin & huic tractoriæ

Uuuu

ctoriæ

traxerunt ipsi Episcopi ad concilium vocati, si venire non possent, suas exhortationes subscribebant, uti ex *canone Africano* 76. & aliis testimoniis docet Jacobus Gothofredus *ad l. 1. C. Theod. de tractor. & stativ.* Est verò & hoc insuper notandum, ad solos Episcopos missas fuisse ejusmodi tractorias, presbyteros verò & diaconos speciatim invitatos fuisse nullos, multo minus seculares aut Laicos, sed in arbitrio tamen fuisse Episcoporum, quos secum adducere vellent. Constat hoc ex Concilii Tarraconensis *can. 13.* cujus hæc sunt verba: *Epistolæ tales per fratres à metropolitanis sunt dirigende, ut non solum è cathedralis Ecclesiæ presbyteris, verum etiam de diocesanis ad concilium trahant, & aliquos de filiis Ecclesiæ secularibus secum adducere debeant.*

LXIV. Sed quod dixi de unâ tractoriâ omnium Episcoporum nomina comprehendente, non videtur fuisse perpetuum, aut mutatum saltem, si quando specialis metropolitani ad unum Episcoporum addenda fuit commonitio. In Concilio Duziacensi I. in quo Hincmarus Episcopus Laudunensis Episcopali gradu dejectus est, refert Hincmarus Remensis ejus Metropolitanus, quâ ratione eum ad Synodum evocaverit. Et in indiculo, inquit, quo ad hanc Synodum eum vocavi, sicut & ceteros provincie Remorum Episcopos, illi superaddidi: *Sciat etiam tua fraternitas, eos, qui adversum te anno præterito apud me querelas suas deposuerunt, & de quibus in Synodo fuisti apud Attiniacum impetratus, quoniam, quæ conventa ibi fuerant, non es regulariter prosecutus, nunc iterum suas querelas deponere.* Unde moneo fraternitatem tuam, ut ita inde præcogitatus & preparatus ad denuntiata Synodum venias, quatenus querimonie indecentes Episcopo sopiantur, ne nomen bonum, quod Apostolica regula jubet habere Episcopum, in tuâ opinione notetur, & sicut idem dicit Apostolus non vituperetur ministerium nostrum. Hæc admonitio sine dubio seorsim in speciali aut singulari indiculo, uti vocat Hincmarus, sive epistolâ scripta fuit. Ad quid enim opus fuisset solenni hæc ejus recitatione in concilio, si ex tractoriâ generali omnibus Episcopis jam ante cognita fuisset? Quam omnino nihil autem humanitate hæc suâ profecerit Hincmarus, ex ejusdem Concilii actis constat. Speciales ejusmodi tractorias quandoque in usu fuisse, intelligi potest etiam ex verbis Concilii Constantinopolitani IV. *can. 17.* ubi agitur de Metropolitanis ad concilia patriarchalia vocatis, & concluditur, subiacere eos vocationibus proprii Patriarchæ, sive cum communiter, sive cum singulatim factæ fuerint.

LXV. De tempore habendorum Conciliorum provincialium diverſa extant decreta Ecclesiastica, quæ compilationi suæ sub distinctione 18. inle-ruit Gratianus. In Concilio Nicæno *can. 5.* statutum fuit, ut singulis annis in unâquâque provincia bis in anno Synodi fierent, -- una quidem ante quadagesimam, ut omnibus animi sordibus sublatis, purum DEO munus offeratur, secun-

secunda autem circiter autumnus tempus. Idem ut bis fiat, decrevit etiam Concilium Chalcedonense c. 19. non additâ tamen temporis determinatione, quæ verò tacitè comprehensa videtur sub generali definitione, quâ decernit convenire debere Episcopos secundum sanctorum Patrum canones. Eundem numerum binarium inculcat Concilium Antiochenum can. 20. sed sub aliâ temporis specialis determinatione. *Visum est, inquit, ut synodi Episcoporum in unâquâq; provinciâ bis in anno fiant: semel quidem post tertiam hebdomadam festi paschæ, ut quarto hebdomade pentecostes perficiatur Synodus; secundam verò Synodum idibus Octobris futuram, qui est decimus hyperberetæi Sc.* Diversimodè ita cùm statuerint Patres in Conciliis Nicæno & Antiocheno, & utrumque hoc Concilium Chalcedonensi antiquius fuerit, dubitare meritò licet, quale tempus comprobatur sit patribus Chalcedonensibus, præsertim quia cum Antiocheno tacitè canon, qui dicitur Apostolicus, trigessimus septimus, si quidem aliqua ei tribuitur auctoritas. Et quidem ex consonantiâ illâ ad canonem istum commentatur Johannes Zonaras, visum fuisse aliquibus, in descriptione canonum pro Quinquagesimâ per oblivionem in canone Nicæno transcriptum fuisse, Quadragesimam. *Sed ea causa, inquit, quam Nicænus canon adducit, neminem patitur hoc arbitrari, dicens, una quidem ante Quadragesimam, ut omni sublata similitudine donum sanctè offeratur DEO. De temporibus igitur sic dissentiant. Duos attamen locales conventus unoquoque anno fieri constituunt Sc.*

LXVI. Videntur igitur Patres Chalcedonenses in numero binario decernendo sanctorum Patrum canones observare, & in hoc acquiescere voluisse, tempus ipsum, quo celebrari Synodi istæ deberent, arbitrio metropolitani relinquentes. Cùm enim tempora illa à Nicenâ & Antiochenâ Synodis præscripta non omnibus ubique opportuna & satis commoda essent, & propterea negligenter sæpè celebratio Synodorum, sufficere putavit Concilium Chalcedonense, unicè id emendare, & ad pristinam consuetudinem revocare, ut quotannis duæ deinceps haberentur Synodi à metropolitani, quocunque tempore libuerit. Postquam verò ne sic quidem restitui collapsa in hoc genere disciplina Ecclesiastica posset, & negligentiores adhuc essent metropolitani nonnulli in convocandis Synodis, constitutionem edidit Justinianus Imp. *novell. 137. c. 4.* ut deinceps una saltem in quâvis provinciâ haberetur Synodus, & quidem certo tempore, ut eo fortius adstringerentur metropolitani. *Nos autem, inquit, inveniunt, quod ex huiusmodi negligentia multi diversis peccatis impliciti sunt, jubemus omnibus modis unam Synodum fieri singulis provinciis mense vel Junio vel Septembri Sc.* Non abrogat Justinianus pristina Ecclesiæ placita, sed

binas adhuc comprobat Synodos quotannis habendas, uti patet ex novellâ 123 c. 10. quia tamen obtineri id difficulter potuit, unam saltem, in quâvis provinciâ celebrari voluit, idque omnibus modis, *πᾶσι τρόποις*, omni studio & conatu observari iussit.

LXVII. Hanc Justiniani constitutionem sequitur & imitatur canon octavus Synodi Quinisextæ in Trullo habitæ, his verbis: *Canonem renovamus, qui jubet singulis annis uniuscujusque provinciæ Episcoporum Synodos fieri, ubi Metropolitanus Episcopus satius esse duxerit. Quoniam autem propter aliquas barbarorum incursiones & quasdam alias incidentes causas non possunt qui Ecclesiis præsident synodos bis in anno facere, visum est, ut omnino semel in anno propter Ecclesiasticas quæstiones, ut verisimile est, emergentes, prædictorum Episcoporum in unaquâque provinciâ fiat synodus à sanctæ paschæ festo & ad Octobris mensis complementum singulis annis in loco, quem, ut prædictum est, Metropolitanus Episcopus aptiorem judicaverit &c. Ad eundem modum synodos suas provinciales celebrari iussit Africa, Gallia, Hispania, uti ex plurimis Conciliorum decretis constat, quæ tamen hic singula adducere nihil nunc attinet. Idque approbavit suo tempore Gregorius M. lib. 7. epist. 112. Et quidem, inquit, quid de habendo bis in anno concilio patrum sit regulis statutum, non latet. Sed ne forte aliqua impleri hoc necessitas non permittat, semel tamen in anno sine excusatione aliqua decernimus congregari, ut expectatione Concilii nihil præsumatur illicitum &c.*

LXVIII. Uti verò obtineri vix potuit, ut semel saltem in anno tale aliquod concilium haberetur: ita vix ullum dari poterit exemplum, quo superatum fuisse numerum binarium doceri queat. Imò verò, si quid tale attentatum aliquando à Metropolitano quocunque fuisset, credo ego refragantes eum habiturum fuisse suos suffraganeos. De nationali synodo certum est, improbatum fuisse Ivoni Carnotensi concilium Lugdunensis Archiepiscopi Legati Apostolici, quod intra unius anni spacium tertiâ vice concilium nationale congregari voluerit. Consultus enim eâ de re à Rege Francorum, respondet epist. 56. *De eo, quod parvitati meæ mandavit vestra sublimitas, post duo concilia hoc anno à domno Papa celebrata, nunc legatum ejus Lugdunensem Archiepiscopum infra eundem annum tertium generale convocare & ad hoc regni vestri Episcopos invitare, Serenitati vestræ respondeo, quia cum nuper literas ejus habuerim, nihil tale ibi legi, vel à misso ejus audivi. Quod tamen si faceret, non esset hæc Apostolica institutio, vel Ecclesiastica consuetudo. Quod si quis eos ultra terminos à patribus constitutos angariare voluerit, vos habito cum eis communi consilio injustis oppressionibus pro personâ vestrâ resistite, sic ut quæ DEI sunt, DEO reddant, & quæ Cesaris sunt, Cesari reddere* non

non omittant. Quæ verba Ivonis cum recitasset Cardinalis Baronius ad ann. 1095. n. 53. hanc addit *Ἰννεσιον*: Vides quantum obsint Ecclesiæ indigere ministri, cum præcipiant interdum absq; consilio dura, quæ præstari vix possint.

LXIX. Sufficiant hæc de tempore & numero conciliorum provincialium. Sequitur, ut videamus de materiâ, quæ habilis esset, ut super eâ disceptationes haberentur in talibus Conciliis. Eam describit ex parte canon quintus Concilii Nicæni, & canon vigesimus Concilii Antiocheni, qui ultimus in genere definit, haberi debere ejusmodi concilia *Ἀπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ῥεῖας, καὶ τὰς τῶν ἀμφισβητησάντων διαλύσεις*, propter usûs Ecclesiasticos, & pro dirimendis controversiis. Justinianus novell. 137. cap. 4. idèd ea haberi vult, ut emergentes causæ excutiantur & competentem accipiant correctionem. Ibidem loci speciatim enumerat rerum tractandarum genera. Quo in loco, inquit, *motas lites & interpellationes vel pro fide vel canonicis quæstionibus, vel administratione rerum Ecclesiasticarum, vel de Episcopis & presbyteris, vel diaconis aut aliis clericis, vel de abbatibus vel monachis, vel de accusatâ vitâ, vel de aliarum rerum correctione, moveri quidem & agitari & convenienter examinari, & eorum correctionem secundum sacros canones procedere, & secundum nostras leges.* Idem Justinianus novell. 123. cap. 10. ait, debere congregatos Episcopos omnes causas subtiliter examinare, quas Episcopi aut Clerici aut Monachi ad invicem habeant, easque disponere, & super hoc, quicquid extra regulas à quâcunque personâ delinquitur, emendare.

LXX. Sed quod ait Justinianus etiam quæstiones pro fide in synodis provincialibus agitari, in eo non convenit cum Gratiano, qui id simpliciter negat in principio distinct. 18. Episcoporum, inquit, *concilia sunt invalida ad diffiniendum & ad constituendum, non autem ad corrigendum.* Sunt enim necessaria Episcoporum concilia ad correctionem & ad exhortationem &c. Hanc Gratiani censuram redarguit Glossa his verbis: *Illud non est verum, quia Episcopi bene possunt condere canones Episcopales, & Archiepiscopus provinciales, quia quilibet populus & qualibet Ecclesia sibi potest statuere aliquod jus, sed de majoribus negotiis non possunt aliquid statuere &c.* Rectè omninò, cùm inveterata superiorum seculorum praxis satis ostendat, à quamplurimis conciliis conditos fuisse canones, quibus non parere religio erat, dum tamen contrarii non essent canonibus Conciliorum generalium. Hinc verò nata est distinctio, quod regulæ Ecclesiasticæ aliæ uni duntaxat Ecclesiæ conditæ sint, aliæ ad universalem Ecclesiam spectent. Et ratione objecti, quod aliæ pertineant ad fidem, quæ dogmata est *ἀπὸ τῶν ὁσίων* appellantur, aliæ verò ad mores & disciplinam Ecclesiasticam, quæ speciali canonum nomine designantur, quanquam canonis vocabulum utrique speciei sæpè applicari soleat.

soleat. Sequioribus temporibus regulæ istæ non canones amplius sed capitula dici solebant, quod notum est.

LXXI. Et si verò potestas Synodorum in duobus his præcipue versetur, ut vel fidei dogmata explicent, & puritati suæ atque Orthodoxiæ restituant, vel disciplinam Ecclesiasticam custodiant atque conservent, circa utrumque tamen hoc objectum non habent se eodem modo aut æquali prorsus ratione. Ultimus enim iudex controversiarum de fide exortarum est scriptura sacra, & ab hoc iudice etiam Concilia suam habent auctoritatem, dependentem scilicet & eatenus æstimandam, quatenus ab hoc iudice decisiones sibi suppeditatas recipiunt & tuentur. Et ratio est, quia in Conciliis non revelatur ulla nova decisio divina ante non existens in sacro Codice, sed fertur tantum sententia de sensu revelationis jam ante de tali questione factæ, & in Codice sacro jam contentæ. Ideoque concilium non dat suæ definitioni auctoritatem, sed definitionem suam eruit & probat, ac ostendit, undenam illa suam habeat auctoritatem. Et proinde potestas hæc restricta omnino & alligata est ad Scripturæ divinæ conformitatem, ut nec latum unguem ab eâ discedere valeat. Haud paulo liberior est altera illa, quam in aliis causis extra fidem, id est, in capitibus disciplinæ non in facto solum sed etiam in jure versantibus occupatam dixi. Potest enim ea circa ritus praxin & disciplinam Ecclesiasticam judicare, definire, statuere etiam præter scripturam sacram, prout scilicet status cujusque Ecclesiæ exigit, eo quod variare hic possit, canon autem doctrinæ mutari non queat. Interim cavendum nihilominus, ne canones illi ad disciplinam externam pertinentes vel sacræ Scripturæ repugnent, vel superstitionem habeant admixtam, vel laqueum conscientiis injiciant, vel numero plures sint, aut exercitio graviores, quam ut facile observari possent, vel denique per eos Ecclesiis præcidatur libertas mutandi, addendi, demendi, prout Oeconomia cujusque postulabit.

LXXII. Descendo nunc ad Concilia Episcopalia, quæ Episcopus in suâ dioecesi singulis annis convocat, dum inter suos Abbates, presbyteros & clericos cognoscit. *c. pen. dist. 18.* Abbates enim comparere in istiusmodi synodis tenentur, uti definit Concilium Aurelianense l. *can. 19.* etsi exempti fuerint ab Episcopali jurisdictione, prout ita observari debere tradit Innocentius III. *lib. 3. epist. 4.* ratione scil. Ecclesiarum, quæ Episcopo manent subjectæ, quomodo etiam monachus, qui Ecclesiam parochialem sive curatam habet, ad Synodum Episcopalem venire tenetur, uti decretum legitur in Concilio Moguntiaco anno DCCCXLVII. *can. 14.* Ecclesiæ enim quorumcunque monachorum in singulis parochiis sitæ Episcoporum subjectæ sunt regimini, secundum decretum concilii apud Confluentiam apud Ivonem *part. 3. cap. 280.* Atque ideo nihil facit exemptio monasterii

nafterii ad immunitatem comparendi in Synodo, quia scil. ab exemptio-
ne monasterii nullatenus fuit exemptio parœciarum ad istud monasterium
pertinentium. Et propterea debent parœciani Sacerdotes ab Episcopo in-
stitui, illiq; rationem villicationis suæ reddere, siue visitationis tempore, siue
in synodo ab illo indictâ.

LXXIII. Hâc tamen in specie dupliciter adhuc sumi vocabulum
Synodi optimè notat antiquitatis Ecclesiasticæ peritisſimus Stephanus Ba-
luzius ad Reginonis Abbatis Prumiensis *lib. 2. de eccles. discipl. cap. 1.* Ali-
quando enim denotat illum conventum, quem Episcopus in civitate suâ
instituit, quoties scil. convocat presbyteros ex rusticis parœcijs diœce-
seos suæ, ut illi ministerii sui rationem reddant. Aliquando verò denotat
conventum parochianorum cum Episcopo, quem scil. Episcopus vel ejus
ministri habuerunt in unâquâque Ecclesiâ, cum visitationis munus obibant,
in quâ similiter presbyteros rationem ministerii sui reddere oportebat, & in
quâ judicabantur causæ synodales aliæ. Prior illa distinctionis gratiâ Epi-
scopalis siue civitatenſis posterior hæc parochialis dici posset. Prior illa
apud Episcopum habebatur in civitate, ubi cathedram habebat, & ad eam
conveniebant, quotquot in diœcesi illius Episcopi ecclesias parochiales re-
gebant; hæc verò in Ecclesiis parochialibus ipsis habebantur, neque ad
eam conveniebant alii, nisi cum Episcopo Archidiaconi & Archipresbyteri,
qui præire solebant uno vel duobus diebus, & unâ plebes istius parochiæ,
non tantum ut testimonium illa ferret de vitâ & conversatione presbye-
rorum & reliquorum clericorum suorum, sed etiam ut ipsa de se suâque vi-
vendi ratione interrogata responderet. Sed de posteriori hâc plenius &
commodius agetur capite aliquo sequente.

LXXIV. De priore verò specie accipiendum, quod dicitur in Capi-
tulari Tholosano Caroli Calvi Regis *cap. ult.* ut *Episcopi Synodos à presbyte-
ris, nisi sicut docet auctoritas canonum, duas scilicet, & per tempora constituta
non exigant. Sed & in eisdem Synodis non per occasionem, sed per veritatem
ministerii sui, teste DEO, ad quod constituti sunt, presbyteros & tractent & teneant,
& absolvant.* Videntur tùm temporis Episcopi haud paulo elatioris animi
fuisse & vexasse suos presbyteros non crebrioribus tantum Synodis, sed aliis
etiam oneribus impositis, uti jam ætate Hieronymi despiciere eos & nullo
ferè loco numerare cœperunt. Huic corruptelæ capitulare istud Tholo-
sanum obviam ire voluit, statuitque ne quid amplius tale ab Episcopis fiat,
sed ut illi presbyteros suos temperatè & scienter tractent, utve DEUM sibi
præsentem agnoscant. Uti autem Episcopis Synodos quotannis plures
duabus celebrare non licet: ita presbyteri, si vocati fuerint, comparere
omninò teneantur. Eoque pertinet admonitio Karoli Magni ad presby-
teros, quæ adjuncta legitur Capitulari quarto imperii anno promulgato,
ubi

ubi constituit, ut nullus presbyter ad Synodum contemnat venire. Quod si aliter facere presumpserit, coactus veniat, & secundum canones judicetur.

LXXV. In ejusmodi Synodis variæ agitabantur causæ, quæ propterea synodales dicebantur. Potissimum verò examinabantur ea, quæ ad cujuscunque mores & conversationem pertinebant, & num officio suo unusquisque debito ordine fungeretur. Nec dubium mihi est, sæpè etiam orthodoxiam in discussionem venisse, si quis fortè aliena & parum consona veritati divinæ docuisset, saltem eum in finem, ut si emendari per correctionem non posset, quæ interim tentari solebat, tota ea causa ad judicium majus, h. e. synodum provincialem referretur. Cæteroquin, quæ ad officium cujusque pertinebant, illa omnia, num ad præscriptas regulas expedirentur, in disquisitionem vocabantur. Sic enim à sanctis patribus institutum est, ut quando ad Concilium venerint, rationem Episcopo reddant, qualiter susceptum officium vel baptismum celebrent. Sunt verba Concilii Arelatensis VI. c. 4. Et sic etiam lib. 7. Capitularium cap. 108. constitutum est, ut unusquisque presbyter per singulos annos Episcopo suo rationem ministerii sui reddat, tam de fide catholicâ, quam de baptismo, atque de omni ordine ministerii sui. Quæ verba probant id, quod modo dixi, etiam de fide & orthodoxiâ cujusque reddendam fuisse rationem, etsi dogmata ipsa eorumque veritas propriè in eum censum non referrentur, ut de illis in Synodo tali disceptare licuisset. Sed & in tali synodo publicare oportebat ea, quæ in Concilio provinciali decreta fuerant. Idque ostendunt verba Concilii Toletani XVI. c. 7. quæ Gratianus in *fin. dist. 18.* seu potius Antonius Contius perperam Concilio Toletano III. tribuit: *Decernimus, ut dum in quolibet provinciâ Concilium agitur, unusquisque Episcoporum admonitionibus suis infra sex mensium spatium omnes abbates, presbyteros, diaconos atque Clericos seu etiam omnem conventum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, nec non & cunctam diocesis sue plebem aggregare nequaquam moretur, quatenus coram eis publice omnia referata, de his quæ eodem anno in concilio acta vel definita extiterint, plenissimè notiores efficiantur &c.* Quæ verba ostendunt etiam plebem ad ejusmodi synodos vocari debuisse.

LXXVI. Sed verò promulgatio hæc decretorum in Conciliis provincialibus factorum cum ipsis illis conciliis provincialibus desit. Joh. nnis Zonaræ querela est ad c. 37. *Apostolicum*: Nunc autem harum synodorum (provincialium) magnus est ubique contemptus. Et ad Canonem Nicenum 5. *Nostri temporibus tota hæc synodorum ratio eousque negligitur, ut nusquam celebrentur.* Rationem ejus rei, cur ira in desuetudinem abierint Synodi provinciales, non malè dicit illustrissimus Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imp. lib. 6. cap. 15. petendam esse ex frequenti celebratione Conciliorum patriarchalium, quæ & ipsa singulis annis congregare moris erat. Impe-

dimen-

dimento enim erant illa, quo minus haberi possent synodi provinciales. Observatum id fuit in Concilio Constantinopolitano IV. quod octavum Oecumenicum quibusdam dici solet, & statutum idcirco tunc temporis fuit, ut si concursus esset synodi patriarchalis & provincialis, provincialis conventus negligi deberet. Et ex hoc negligentius deinceps haberi cœperunt, tandem etiam prorsus desierunt Synodi provinciales. Hæc sunt verba canonis 17. *Consueverunt autem Metropolitani bis in anno synodos facere, ideoque, sicut dicunt, ad patriarchale penitus non posse concurrere caput. Sed sancta hæc & universalis synodus nec concilia, quæ à Metropolitanis sunt interdicens, multo magis illa novit rationabiliora esse ac utiliora Metropolitanorum conciliis, quæ à patriarchali sede congregantur, & idcirco fieri exigit. A Metropolita quippe unius provincia efficitur, à Patriarcha verò sæpe totius causa diœceseos dispensatur, ac per hoc communis utilitas providetur. Propter quod & speciale propter generale bonum despicere convenit, cum à majoribus super hoc facta fuerit advocatio: quamvis apud quosdam Metropolitanorum antiqua consuetudo & Canonica traditio per contemptum ipsorum postposita videatur, non currentibus eis ad communem profectum. Quos leges Ecclesiæ severe condemnantes omni excusatione semotâ, subjacere vocationibus proprii Patriarchæ, sive cum communiter, sive cum singulatim factæ fuerint, exigunt. Poenas has ut evitent Metropolitani, maluerunt deinceps prorsus abstinere à provincialibus suis conventibus, quanquam utrisque synodis, si commodè indictæ fuissent, præsentibus adesse haud difficulter potuerint.*

LXXVII. Hanc eandem quæstionem de concursu synodorum patriarchalium & provincialium cum discutiendam sibi sumpsisset Theodorus Balsamon ad can. 8. Concilii Sexti in Trullo, in alia omnia abit, & decidendam eam putat ex Justiniani Imperatoris supra adductâ novellâ 137. cap. 4. Videamus, quo successu. Dico, inquit, non nemo, quod cum Episcopi quotannis apud Metropolitanos convenire coguntur, metropolitani apud Patriarcham convenire non coguntur. Vel enim illi apud patriarcham conveniunt, & provincialium Episcoporum synodos cessare usu venit, vel non conveniunt, & patriarchæ synodi non fiunt. Et hæc quidem dicat aliquis, verisimile est. Rectè hoc colligit Balsamon, & eventus docuit, haud vanam esse collectionem. Sed nunc pergit ille: Tu autem diligentius lege caput vigesimum tituli 1. lib. 3. (novellam scilicet supra memoratam) hæc ex parte dicens, omnimodo unam synodum quotannis celebrari mandamus in unâquâque provinciâ vel Junio vel Septembri mense, & eos qui ab illis ordinantur, alios autem Episcopos ordinandi jus non habent, apud beatissimos patriarchas convenire. Apud religiosissimos autem metropolitanos cujusque provinciæ, qui ab eis ordinati sunt. Nota igitur ex hac novellâ, quam ob rem provinciales patriarchæ Constantinopolitani ἐπαρχιαὶ & πατριαρχὲς Κωνσταντινουπόλεως, vocantur Archiepiscopus Derci, Messana, Parii, Apri & alii

X x x

alii

nonnulli Archiepiscopi & metropolitani, quibus nulli subsunt Episcopi. Illi enim soli ad patriarcham semel quotannis convenire compelluntur &c.

LXXVIII. Quod de pluribus patriarchis constituit Justinianus, ut apud eos convenire deberent, qui ordinati ab eis essent, id de uno Constantinopolitano explicat Balsamon. Cumque deinceps negativè legat verba ἐκείνους τῆς πύρ' αὐτῶν μὴ χειροτονεῖν, μὴ ἔχοντας ἢ ἄλλων ἄλλους ἐπισκόπους χειροτονῶν, illos qui ab ipsis ordinati sunt, & qui non habent jus alios Episcopos ordinandi, uti communiter etiam legitur in vulgaribus novel- larum editionibus, illa restringit Balsamon ad obscuros illos Archiepiscopos Derci, Messanæ, Parii, Apri & alios nonnullos, qui sine dubio Justiniani sæculo nulli fuerunt. Supra autem laudavi συχασμὸν Petri de Marca, qui in Novellâ adductâ expungit negativam particulam μὴ, quod absurdus planè ex eâ & omninò nullus haberi possit sensus. Inde ergò secundum ipsius interpretationem Metropolitanis his verbis descripti illic sunt: *Hi qui à Patriarchis ordinati sunt, & habent jus alios ordinandi.* Et illos vult Justinianus apud Patriarchas suos quotannis convenire.

LXXIX. Cæterum, quæ ita per consensum decreta fuerunt in Conciliis, ex se, nisi quid aliud extrinsecus accesserit, non habent obligandivim aliam, nisi talem, qualis ex qualicunque conventionem oritur. Legis autem naturam induunt, & leges reipsâ fiunt, sicubi confirmantur ab eo, qui τὸ νόμον tenet in Rep. Et hæc confirmatio per legem publicam facit, ut vi ἀναγκαστικῆς cogi possint refractarii ad paritionem, cum Ecclesia quæ talis, ut aliàs plenius dicam, potestate tali externâ destituatur. Ut hic longius excurram, necesse non est, cum in historiâ Ecclesiasticâ nota sint exempla Constantini, Theodosii, Marciani & aliorum Imperatorum, qui νομοθεσίαν addiderunt decretis Conciliorum, definitis simul pœnis, si quis secus quid dixerit vel fecerit. Et omninò interest Reip. ut tum religio facta tecta conservetur, tum etiam disciplina Ecclesiastica, sed quam utramque difficulter sustinebit Ecclesia, nisi accesserit brachiumulare.

CAP. XIX.

De Jure condendi statuta.

I.

EX his quæ antecedente capite diximus sequitur, Episcopum cum Synodo suâ etiam statuta condendi potestatem habere. Universitates enim omnes & Collegia omnia licita & approbata possunt condere statuta

statuta circa ea, quæ pertinent ad administrationem rerum suarum, & super illis quæ pertinent ad artem & professionem suam. Idque apud nostros in confesso est, propter l. 1. ff. *Quod cujusque univ. nom.* l. 9. ff. *de just. & jur.* l. ult. ff. *de colleg.* & corp. l. fin. 6. *de jurisdic. omni. jud.* quanquam de hoc inter se disceptent adhuc Jcti, utrum, quod Baldus vult, *tr. de Statut. vocab. Collegium n. 2.* facere statuta sit aliquid jurisdictionis, & ex jurisdictione ortum habeat? an verò, quæ communior est sententia, nulla hic sit attendenda jurisdictio? dum hoc tantum observetur, ne per statuta istiusmodi derogetur juri communi. Hoc unicum si observetur, nullum opus erit jurisdictione, quum tota obligatio statuti talis ex pactione veniat. *d. l. fin. ff. de colleg.*

II. Quandoquidem igitur Episcopus cum presbyteris suis corpus aliquod & collegium constituit, præsertim quando in Synodo congregati fuerint, nullo modo illis denegari poterit potestas talis, quam corporibus in universum omnibus competere dixi. Inde enim Clemens Romanus, si quidem is autor est, *lib. 2. Constit. Apostol. c. 28.* presbyteros dicit esse consiliarios Episcopi & Ecclesiæ coronam, itemque consilium & Senatum Ecclesiæ. Itemque Ignatius *epist. ad Trallian.* presbyteros vocat confessum DEI & conjunctionem Apostolorum Christi. Et porro: *Quid est*, inquit, *presbyterium*, nisi sacer cætus, *ὁ ἅμα ἱερόν*, consilarii & confessores Episcopi, *ὁμολογοῦντες ἡ συνδρομὴ τῶν ἑποσκοπῶν*. Quò inprimis facit, quod ab eruditis hætenus ex antiquissimâ praxi Ecclesiasticâ probatum fuit, ab Episcopis communi presbyterorum consilio & potestate gubernatas fuisse Ecclesias. Et ad quid verò convocarentur ad Synodum presbyteri, nisi ut cum illis deliberationes instituantur, cujuslibet Ecclesiæ status examine, parochianorum & ipsorum parochorum sive presbyterorum mores & conversandi rationes expendantur, lites, si quæ exortæ fuerint, sopiantur, totumque id, quod Ecclesiis salutare & proficuum deprehensum fuerit, omni studio promoveatur. Et in hunc finem congregari solent Synodi cujusque dioceseos Episcopalis, cujus maximam partem faciunt presbyteri.

III. Ad Cyprianum hic provoco, cujus in epistolis multa ad hoc regimen facientia observanda occurrunt. In *epistolâ 4.* presbyteris & diaconis suis hæc scribit exul: *Peto vos pro fide & religione vestrà, fungamini illic, & vestris partibus & meis, ut nihil vel ad disciplinam vel ad diligentiam desit.* Et *epist. 5.* Tum deinde ut ea quæ circa Ecclesiæ gubernaculum utilitas communis exposcit, tractare simul & plurimorum consilio examinata limare possimus. Et porro: *A primordio episcopatus mei statueram nihil sine consilio vestro & sine consensu plebis mee privatâ sententiâ gerere; sed cum per DEI gratiam venero, tunc de iis quæ vel gesta sunt, vel gerenda, sicut mutuis honor*

XXXX 2

ex-

exposcit, in commune tractabimus. Eodem modo in epist. 13. agens de iis, qui ad pacem festinabant, cum res non levis momenti videretur, in communi Synodo & presbyterorum cœtu tractandam esse putat. Legi literas vestras, inquit, fratres charissimi, quibus scripsistis salubre consilium vestrum non deesse fratribus nostris, ut temerariam festinatione deposita religiosam patientiam DEO præbeant: ut cum in unum per ejus misericordiam venerimus, de omnibus speciebus secundum Ecclesiasticam disciplinam tractare possimus. Et porro: Hoc enim & verecundia & disciplina & vite ipsi omnium nostrum convenit, ut præpositi cum clero convenientes, præsentem & stantiam plebe, quibus & ipsis pro fide & timore suo honor habendus est, disponere omnia consilii communis religione possimus. Paria sunt, quæ leguntur epist. 17. Quæ res, cum omnium nostrum consilium & sententiam expectet, præjudicare ego, & solus mihi rem communem vindicare non audeo &c.

IV. Sed ne porro eâ de re dubitare quisquam possit, in exemplum producendum nobis est Concilium Autifiodorense, quod circa annum Christi DLXXVIII. ab Aunachario Episcopo Autifiodorensi cum diececeos suæ Abbatibus & presbyteris celebratum est. Decreta in eo facta fuerunt quadraginta quinque, non ab Episcopo tantum, sed à totâ Synodo communi omnium consensu. Sic enim se habet canon finalis: Si quis hanc definitionem, quam ex autoritate Canonica communi consensu & convenientiâ conscripsimus ac instituimus &c. Et subscripserunt post Episcopum Abbates septem, presbyteri triginta quatuor, & diaconi tres. Definitiones vocant, quas canones dicere potuissent, modestiori, ut videtur, vocabulo. Sic enim etiam apud JCtos usitatum est, ut definitionis nomine regulam appellent, uti apparet ex l. 32. ff. de usur. l. 4. §. 1. ff. de hered. inst. l. 10. ff. de aur. & arg. leg. l. 22. §. 1. ff. quand. dies leg. vel fideic. l. 1. ff. de reg. Caton. & alibi passim. Quam propterea in jure civili periculosam esse dicunt, cum parum absit, ut non subverti queat. l. 202. ff. de R. J.

V. Rectè autem ajunt Definidores in Concilio isto, se definitiones suas communi consensu & convenientiâ conscripsisse. Hoc enim est, quod jam supra dixi, totam obligationem decreto tali debitam esse ex conventionem & consensu, ut ex aliâ quâvis pactione. Et hæc potestas omnibus aliis collegiis competit, describente ita Cajo JCto in l. 4. ff. de Colleg. & corp. His autem scil. sodalibus potestatem facit lex, pactionem, quam velint, sibi ferre, dum ne quid ex publicâ lege corrumpant. Et hoc ultimum observandum etiam est Episcopo in Synodo suâ, ne quid statuât plenioribus conciliis adversum. Eoque pertinet, quod particularia & localia Concilia sæpè faciunt mentionem Conciliorum generaliorum, quorum proinde canones, ne quid secus statuisset videantur, magnâ cum reverentiâ ali-

aliquando repetere solent. Quod si verò in Synodo aliquâ diversum quid ab illis, quæ obtinuerunt olim, statutum fuerit, tum applicanda est regula Ildori, quam refert Gratianus *c. Domino in f. dist. 50.* Quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illius Concilii sententia magis teneatur, cujus antiquior & potior extat autoritas. Aut potius doctrina Augustini *lib. 2. de baptis. c. 3.* Ipsa Concilia, inquit, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex universo Orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedunt.

VI. Consequens hinc est porrò, neminem omninò statutis illis, quæ ab Episcopo in Synodo diœcesanâ facta sunt, obligari, nisi qui ejus diœceseos civis est & membrum. Valet enim hîc quoque JCtorum axioma in *l. fin. ff. de jurisdict.* Extra territorium jus dicenti impune non paritur. Deinde & illud, quod pacta sint stricti juris, & iis, qui non pignerunt, nec prosint, nec noceant, *l. 24. C. de pact.* Dum igitur ex conventionione Synodali illa nascitur obligatio, quæ decretis cujusque diœceseos adhæret, non poterit ea limites istos excedere, quos ipsa posuit conventio. Et generale insuper est axioma, Episcopi potestatem extra diœcesin suam se non extendere. Tàm adstrictè cum se habeat ista, non major aut latior erit potestas Synodi ab Episcopo convocatæ, quippe quæ & ipsâ diœcesin non egreditur. Unde pro spolio haberi solet, si quis Episcopus in alienâ diœcesi jura Episcopalia exercere velit, quamdiu per ordinariam judicis sententiam diœcesanus exautoratus vel extraneus ad hoc vocatus non est, vel denique extremum periculum subditorum alienam operam non exigit, aut verò quamdiu diœcesani saltem tacitus consensus probari nequit. Eaque propter reprehendi solet *ἐκδοτὸς ἐνομενοῦ* Epiphanii, quam instigatus à Theophilo Antiocheno contra Johannem Chrysostomum in ejus diœcesi, in urbe Regiâ, in ipsâ sede patriarchali exercuit, dum synodos coëgit, edicta & statuta fabricavit, synaxin celebravit, Diaconos ordinavit, & plura alia sibi vindicavit, nec persuaderi tamen potuit à Johanne, ut hospitium sumeret in ædibus Episcopali- libus ad contestandum consensum fraternum. De quâ re legi potest So- crates *lib. 6. cap. 12. 13. 14.*

CAP. XX.

De Jure in conciliandis & dirimendis
matrimoniiis.

I.

Nuptias apud veteres Christianos non sine sacerdotis, qualiscunque ille fuerit, præsentiâ contractas & benedictione confirmatas fuisse, plurima sunt in antiquis rerum Ecclesiasticarum monumentis, quæ fruantur. Vetusissimum, nî fallor, testimonium peti solet ex epistolâ Ignatii ad Polycarpum, si modo genuina ea est, de quâ adhuc magna inter eruditos extat contentio. Πρέπει ὃ inquit ille τοῖς γαμήσι καὶ τοῖς γαμήσιους μετὰ γνώμης τῆς Ἐπισκοπῆς πλεονέχον τιθεῖσθαι. Decet autem ducentes & ductas cum sententiâ Episcopi unionem facere, ut sit secundum dominum, & non secundum concupiscentiam. Non placet, quod asserit Johannes Seldenus lib. 2. de Ilxor. Hebr. cap. 28. sensum istorum verborum hunc esse, nuptias ita ineundas, ut juri divino, cujus custodes & Interpretes Episcopi seu ministri sacri habiti, non omnino adversarentur. Plus enim verò innuunt verba μετὰ γνώμης τῆς Ἐπισκοπῆς jungi, quàm contrahere nuptias juri divino non adversas. Quemadmodum enim, qui non exploratâ alicujus, quem consulere oportuit sententiâ aliquid facit, κατὰ γνώμην αὐτοῦ facere dicitur: ita è contrario κατὰ γνώμης facit, qui sententiam, consilium & suffragium ejus explorat & expectat. Nec negare tamen potest Seldenus, verbis mox sequentibus, sacrorum antistitum in Christianorum nuptiis ministerii usus qualemcunque mentionem haberi apud Tertullianum. Cujus & ipsius testimonia mox adducam, si prius dixerò, verba Ignatii ad ἱερολογίαν sacerdotalem minùs commodè applicari, & idèò præcipuè τὴν γνώμην τῆς Ἐπισκοπῆς requisitam fuisse, ut, si quod fortè ex cognatione impedimentum subesset, id ab Episcopo significaretur, quanquam verisimile sit, adjunctam fuisse τῇ γνώμῃ suæ ab Episcopo benedictionem aliquam aut brevem saltem gratulationem.

II. Apud Tertullianum plurima talia occurrunt, quæ de personarum Ecclesiasticarum ad nuptias Christianorum adhibitione sententias continent, quanquam illæ non satis claræ & perspicuæ omnibus videantur. In lib. de pudicitia cap. 4. hæc habentur verba: Ideò penes nos occultæ quoque conjunctiones, id est, non prius apud Ecclesiam professæ juxta mæchiam & fornicationem judicari periclitantur, nec inde consertæ obtentu matrimonii crimen eludant. Non malè professionem illam explicat Nicolaus Rigaltius de oblatis Ecclesiæ

clesiæ per presbyteros fidelibus conjugandis, ut communibus votis conjugio benediceretur. Eoque trahit verba alia ejusdem Tertulliani ex lib. 2. ad uxorem cap. 8. Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Ecclesia conciliat, (svadentibus scil. vel jungentibus & copulantibus Ecclesiæ præpositis,) & confirmat oblatio, (dum conjugium contractum reliquis fidelibus significatur & communibus votis excipitur) & obsignat benedictio (cùm additur *euſpſius*, & gratulatio, piæque reliquorum fidelium, sed præcipuè Ecclesiasticarum personarum precatio) angeli renunciant, pater nato habet, nam nec in terris filii sine consensu patrum rectè & jure nubunt. Referri huc potest adhuc alius ejusdem Tertulliani locus in lib. de monogam. c. 11. Ut igitur in Domino nugas secundum legem & Apostolum, si tamen vel hoc curas, qualis es id matrimonium postulans, quod eis à quibus postulas, non licet habere, ab Episcopo monogamo, à presbyteris & diaconis ejusdem sacramenti, à viduis, quarum seſſam in te recusasti? Et illi planè sic dabunt Viros & Uxores, quomodo buccellas. Hoc enim est apud illos, omni petenti te dabis. Et conjungent vos in Ecclesia virgine, Iunio Christi unicâ sponsa &c. Quæ verba, etsi secundas nuptias acriter perstringant, hoc tamen ostendunt, quasunque nuptias non sine Ecclesiasticarum personarum præscitu aut consensu & præsentia contractas fuisse.

III. Apud Ambrosium similis aliquis de benedictione sacerdotali extat locus, lib. 9. epist. 70. qui ostendit etiam in Italiâ eam in ulu fuisse. Cum ipsum, ait, conjugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest conjugium dici, ubi non est concordia? Dum per benedictionem sanctificari ait conjugium, non simplicem gratulationem intelligit, sed adjunctos simul preces, quibus conjuges separantur quasi & segregantur ab aliis carnali concupiscentiâ affectis hominibus, ut conjugium hoc placeat DEO, & largissimâ benedictione coronetur. Pari modo Synesius Episcopus Cyrenes epist. 105. quâ excusationes suas, cur Episcopatum deprecari mallet, exponit, inter alia ait: *Mibi DEUS ipse & lex & sacra Theophili manus Uxorem dedit &c.* Quâ eâdem ratione Gregorius Nazianzenus epist. 57. cum dixisset, Olympiadis nuptiis plurimos adfuisse Episcopos, de se mox subiungit: *Nam & ego animo & voluntate adsum, simulq; festum celebroy juvenilesq; dexterar inter se jungo, atq; utraq; DEI manui.* Jungere se ait nubentium dexterar, sed ita, ut utraq; simul per preces junctæ intelligantur manui DEI, quæ manus ideò necessaria est, ut per eam constet de differentiâ, quæ est inter conjugia fidelium & infidelium. Simul verò ex istis Gregorii verbis colligo, non ab uno tantum Episcopo benedictiones istas peractas fuisse, sed à singulis, quibus interesse nuptiis contigisset, adeoque fuisse hoc ferè proprium Episcoporum officium. Quanta autem benedictioni illi tributa fuerit reverentia, docet nos Concilii Carthaginensis IV. canon 13. quem

quem refert Gratianus *dist. 23. c. ult. § c. sponsus 30. q. 5.* Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt à sacerdote à parentibus suis vel paranympis offerantur: qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentiâ ipsius benedictionis in virginitate permaneant. Quæ omnia ostendunt, benedictionem sacerdotalem ab antiquissimis inde Christianæ Ecclesiæ temporibus in usu fuisse. Quanquam asserere nolim, usurpatas eas in facie Ecclesiæ totius, cum domi illæ peragi potuerint.

IV. Sed nec admittere quidem vult Johannes Seldenus *de Uxore Hebr. lib. 2. cap. 28.* primis illis Christianæ Ecclesiæ seculis aut necessario aut ex more contractui nuptiali ministrum sacrum interfuisse, aut quid aliud ad ipsas nuptias attinens præstitisse. Et *cap. 29.* confidenter asserit, ante Leonem Imperatorem seu annum Christi nongentesimum aut circiter nuptiis Christianorum non fuisse necessariam habitam vel benedictionem sacram, vel aliquam aliam ministri sacri actionem. Ego verò etsi deficiat fortè necessitas, quæ ex præcepto fuit, non video, qui non aliqua ex allegatis testimoniis colligi possit consuetudo necessitatem æquè stringentem inducens, quod ea non minùs quàm lex scripta vim obligandi habeat. *l. 32. §. 1. ff. de legib.* Quicquid enim sit de authentiâ epistolarum Ignatianarum, essetamen eas inter antiquissima literarum monumenta referendas haud frustra existimo. Tertulliani autem & reliquorum testimonia morem receptum haud obscure produnt. Et est sanè hæc quotidiana Ecclesiæ praxis, ut quæ speciem devotianis aut pietatis gerunt, & ad τὰ ἅγια atque εὐχὰς μυστήρια faciunt, sicubi semel usurpata fuerint, faciliè deinceps in consuetudinem abeant, nec libero hominum arbitrio relinquuntur amplius, utrum adhibere ea velint, an minùs. Nec tamen tanta est benedictionis sacerdotalis necessitas, ut in eâ conjugii formam essentialem consistere statuendum sit, quanquam negari nequeat, moribus hodiernis conjugium eâ omisâ non esse legitimum.

V. Sanè ætate Justiniani *ἱερολογίαν* talem non fuisse in usu, colligi utcunque poterit ex *Novellâ 74. cap. 4.* ubi præmittit Imperator, ex constitutione suâ, quâ nuptias etiam sine dotalibus instrumentis solo affectu validas & ratas haberi debere præceperat, secutam fuisse hanc corruptelam, ut concubinatus sæpenumero pro justo matrimonio vendicaretur, productis scil. testibus, qui mentirentur, domini & dominæ nomine sese compellasse invicem, qui solius consuetudinis causâ convenerant, ut hinc matrimonialis conjunctio probari posset. Id verò argumentum minùs sufficiens esse ad inferendum conjugium statuit Justinianus, novasque figuras proposuit, quibus copulari legitime maritus Uxori, & liberi suscepti legitimorum numero adscribi possent. Equidem si tum temporis benedictio sacerdotalis usurpata fuisset, ex solâ nominum domini & dominæ confusione frustra quæli-

qualitus fuisset color initi matrimonii, nec ea de re testes producti quicquam probare potuissent, sed potissima tum probatio ex accessione *ιερωλογίας* peti debuisset. Nec enim de affectu maritali testimonium ferre potuisset quisquam firmum & validum magis, præter eum, qui affectum illum profitentibus benedixit.

VI. Primus eâ de re legem scripsisse videtur Leo Imperator cognomento Philosophus, qui in *novellâ* sua 89. his verbis sanctionem edidit: *Quemadmodum adhibitis sacris deprecationibus adoptionem perfici præcepimus: sic sanè etiam sacra benedictionis testimonio matrimonia confirmari jubemus. Adeo ut si qui citra hanc matrimonium ineant, id ne ab initio quidem ita dici, neque illos in vite illâ consuetudine matrimonii jure potiri velimus. Nihil enim inter cœlibatum & matrimonium, quod reprehendi non debeat, medium invenias &c.* Ex quâ constitutione colligo, eâ posteriorem esse ejusdem novellam 74. quâ prohibitum est, ne ante legitimum matrimonii tempus futuris conjugibus adhuc impuberibus benedicatur; nisi dicere velis, indifferenter tum habitam, & pro lubitu adhibitam benedictionem sacerdotalem, ut plurimum tamen & ferè ut necessariam usurpatam fuisse in sponsalibus impuberum. Post Leonem Alexius Comnenus speciali constitutione, quæ refertur à Leunclavio in *jure Græco-Rom. lib. 2.* juslit, non in nuptiis tantum, sed in sponsalibus etiam sacras preces concipi & adjungi, utve inter sponsalia & nuptias intervallum aliquod temporis intercederet.

VII. Fuit verò *ιερωλογίας* hæc ceremonia ejusque officium sacerdotibus omnibus commune, non Episcoporum proprium, quanquam, quod de omnibus presbyterorum actionibus creberrimè inculcare solet in epistolis suis Ignatius, non fieri ea debeat Episcopo invito. Quod si qua intra gradus prohibitos contracta aut contrahenda fuissent sponsalia, ad Episcopum relationem fieri oportebat, qui de validitate aut nullitate eorum cognoscebat. Extant adhuc plurima in *jure Orientali & Basilicis libris* Patriarcharum & Episcoporum responsa de gradibus prohibitis, & quousque sibi consanguinitate aut affinitate junctis nuptias celebrare liceat. Similia inventiuntur in *jure Canonico* passim, & epistolis Episcoporum aliorum. Et ex hac ratione puto invitatos olim & adhibitos fuisse ad sponsalium solennia ministros Ecclesiæ, non tantum ut propter reverentiam eis debitam graviter & honestè peragerentur omnia, quæ ad iniciandos novos sponfos facerent; sed etiam quàm maximè, ut si quod impedimentum subesset, per quod illi matrimonium contrahere prohiberentur, id à præsentente Ecclesiæ ministro examinaretur, & pro re natâ vel discuteretur, vel pleniori Episcopi judicio reservaretur. Quò eodem pertinet, quod noluerint Christiani jam olim sponsalia simul & nuptias celebrari, sed intermedium aliquod temporis spaciū observari jusserint. Hunc enim ejus rei

Y y y

finem

finem esse docet Constitutio Alexii Comneni Imperatoris antea allata his verbis: Sponsalia primū cum sacro precum carmine, cumque solemnibus observationibus ad ea pertinentibus, arrhā videlicet, ac grato sponſis osculo, peragantur; atque ita vel exiguo, vel longiusculo temporis spacio, prout ipsis contrahentibus visum fuerit, interjecto, citra recusationem legitimas quoque nuptias succedere volumus, nec in idem tempus, puta in unum diem vel horam quoque ceu sepius accidit, rerum magnopere diversarum effectus concurrere. Sic enim ordine quodam in nuptiis locum habente, lex prisca servabitur, quæ prohibitas personas recensuit, neque permittit, ut ea cum repudiata persona proxima sponsa in matrimonium coeant &c. Eodem pertinent denuntiationes desponsatorum ex suggestu Ecclesiastico faciendæ, de quibus suo loco.

VIII. Par & fortè etiam major erat autoritas Episcoporum in matrimoniis dirimendis. Apud Gratianum c. *seculares* 33. q. 2. invenitur canon, quem ille tribuit Concilio cuidam Africano, rectius verò vindicatur Concilio Agathensi. Id namque can. 25. hunc in modum decrevit: *Seculares qui conjugale consortium culpā graviore dimittunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas discidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt, ut aut illicita, aut aliena præsumant: si antequam apud Episcopos comprovinciales discidii causas dixerint, & prius uxores, quàm iudicio damnentur abjecerint, à communione Ecclesiæ, & sancto populi cœtu pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur.* Tales igitur de divortiis & repudiis causæ in Conciliis provincialibus examinabantur, quod & suo tempore observari voluit Alexander II. apud eundem Gratianum c. *multorum* 35. q. 6. Multorum relatione cognovimus, te propriam velle abjicere uxorem & adherere alteri, prætendentem consanguinitatis occasionem; unde Apostolicā auctoritate interdicens mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes, uxorem nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec apud Episcoporum religiosorum Concilium causam justam examinaveris.

IX. Ut autem veteres quidam plus justo difficiliore fuisset videntur & severiores in quorundam connubiis, ne contraherentur, impediendis: ita vicissim aliquando fuere indulgentiores in dissolvendis. Quam enim multas quamque leves divortiorum causas reliquerint inter Christianos, vix quisquam erit, qui in veterum scriptis exercitatus id nesciat. Refert Constantinus M. Imp. quæ ad sua usque tempora justæ divortiorum causæ fuerint, in l. 1. C. *Theod. de repud.* Nempe divortium facere poterat Uxor, si maritus ebriosus, si aleator, si muliercularius, h. e. adfectator mulierum fuisset; Maritus vero, si ex quâcunque aliâ leviori causâ uxor in eum peccasset aut adversa ei fuisset, ita ut propter leve quoque jurgium repudiari posset. Sed Imperator ipse causas istas admodum restrinxit, resistentem tamen adhuc sententiâ Salvatoris nostri, unicū adulterium ju-

stam

Itam divortii causam decernentis. Permisit enim Constantinus, à femina mitti repudium marito posse, si homicidam, vel medicamentarium h. e. veneficum, vel sepulchrorum dissolutorem maritum suum esse probaverit; à marito verò repudiari posse Uxorem, si mœcham eam, vel medicamentariam, vel conciliatricem h. e. lenam se præbuerit. Sed neque hæc quidem lege contundi & coarctari potuit divortiorum levitas. Conqueritur enim Asterius Amaseæ præsul*, qui circa annum CCCC. homiliam, de quæstione, *an liceat dimittere Uxorem suam quâcunque ex causâ*, habuit, quantùm temporis adhuc fuerit divortiorum licentia. Maritos ait velut mulierum inuitores Uxores ceu vestes subinde mutasse, & thalamos tam facile alios sibi fecisse, atque ergasteria in nundinis. Imò verò solo consensu aut contrariâ voluntate sub ipsis Imperatoribus Christianis matrimonia solvere licuisse, ostendunt constitutiones Imperatorum, quæ sub *lit. C. de repud.* supersunt.

X. In foro tamen Ecclesiastico haud paulo restrictior fuit licentia divortiorum. In Concilio Venetico *can. 2.* secundum ductum Scripturæ Sacræ sola excepta fuit fornicationis causa. *Eos qui relictis uxoribus suis, sicut in Evangelio dicitur, exceptâ causâ fornicationis sine adulterii probatione alias duxerint, statuimus à communione similiter arcendos: ne per indulgentiam nostram prætermissa peccata alios ad licentiam erroris invitent.* Sic & in Concilio Suesfionensi *c. 9.* *Nec marito vivente suam mulierem alius accipiat, nec mulier vivente suo viro alium accipiat: quia maritus mulierem suam non debet dimittere, excepto casu fornicationis deprehensa.* Unde ipsi etiam Episcopi haud paulo rigidiores extiterunt in examinandis causis & permittendis novis sponsalibus. Extat apud Fulbertum Episcopum Carnotensem epistola 51. quâ Rothomagensium Archipræsulem certiorum reddit, de marito, à quo propter sævitiam uxor secesserat. *Procacitas G. inquit, cujus mihi mentionem fecistis, satis superque fatigavit me de novis connubiis expetendis; sed ego semper obstiti dicens, non licere ei suâ Uxore vivente alteram usurpare. Nunc ergo tandem rogavit me seu callide, sive simpliciter, ut sibi aut Uxorem suam fugitivam redderem, aut eam, si reniteretur, excommunicarem. Alioquin diceret, quod ego & illa faceremus eum mœchari.* -- G. autem sæpè mittit ad me licentiam ineundi connubii novi, petens illam se gurgisse, (h. e. deseruisse,) suamque pecuniam recepisse, licet verè protestans. Ego verò interdico ei licentiam istam, donec Uxor ejus aut monacha facta sit, aut defuncta &c.

CAP. XXI.

De Jure dispensandi.

I.

Qui legibus ferendis & custodiendis inserviunt, sapissimè observant, plurimis in rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque, quam stricti juris rationem, ita ut oporteat haud rarò legislatoribus *συνταλάσαι* uti, suamque relaxare legem, & excipere quendam ex subditis, eique licentiam & facultatem diverſum quid faciendi aut non faciendi dare, sine quâ licentiâ legi aliàs esset obnoxius. Didac. Covarruv. tom. 1. de matrimon. p. 2. c. 6. §. 9. n. 2. Albert. Bolognet. de leg. jur. §. eq. c. 32. n. 22. 23. Dispensationem vocant hodiè utriusque juris interpretes, vocabulo licet minùs congruo, in hæc tamen significatione ubique recepto, & quidem à Canonistis primùm, quos secuti deinceps fuerunt juris Romani Doctores. Antiquior Jurisprudencia legibus solvere, juris gratiam facere, veniam concedere aut indulgere dixit. Sed usitatius ferè hodiè est vocabulum *dispensandi*. Est autem temperamentum tale in applicandis legum verbis valdè necessarium sæpenumerò, quod tales occurrere soleant circumstantiæ, quæ ut exemptio aliqua & relaxatio statuatur omnibus modis svadent. Etsi enim legislatoris hæc debeat esse intentio, ut universalem legi condendæ impertiat obligationem, & hoc ejus officium, ut legis ab eo conditæ, ne vel minimam partem impune violari permittat, quandoquidem in parvis cum peccatur, facile ad majora vel ignari vel inviti trans-eunt, qui ea negligunt; tamen fieri vix potest, ut non aliqua subinde se ingerant exempla, quæ satius esse doceant, ut relaxetur obligatio legis, quam ut strictum jus ulurpetur. Eoque extendi potest interpretatio l. 3. ff. de legib. quod jura constitui oporteat, in his, quæ *ἢ τὸ πλεῖστον* accidunt, non quæ *ἐν ὀλίγοις*.

II. Idem sæpenumerò contingere circa cāones in Ecclesiâ præscriptos, jamdiu observarunt, qui illis tractandis operam suam & industriam impendunt. Qui in Concilio Nicæno congregati fuerunt patres, postquam illis, qui in fide parum constantes se præbuerant, pœnitentiæ modum præscripsissent can. 12. mox addunt: *In his autem omnibus observare oportet propositum & modum pœnitentiæ. Quicumque enim & timore & lacrymīs & patientiâ & bonis operibus conversionem absq. simulatione demonstrant, bi definitum tempus auditionis implentes, tū demum orationibus communicabant, & postea licebit Episcopo de his aliquid humanius cogitare, Φιλανθρωπικόν τι πρὸς αὐτῶν βελεύσασθαι.* Ita & in Synodo Ancyranâ c. 5. quo similis pœnitentiæ modus

dus describitur, mox additur: *Episcopi autem potestatem habeant, modum conversionis eorum examinantes aut humanius agere*, *Φιλαδραπνεύειν*, vel plus temporis adjicere. Ante omnia autem *ε* precedens vita *ε* que consecuta est examinetur, *ε* sic eis clementia impertiatur, *η Φιλαδραπνία* *Πημερεσίτω*. *Φιλαδραπνία* vocant, quam alii elegantibus vocabulis *συμπήγναι*, *συγκυτάσαι*, *συνήθεαι*, *συγγνώμην*, & *εισνομίαν* dicunt, Latini indulgentiam, & veniæ concessiōnem. Et in hoc significato Eulogius Episcopus Alexandrinus integrum tractatum scripsit *περί της εὐνομίας*, h. e. de indulgentiā, moderatione, & ut hodiē loqui solemus dispensatione. Eodemque sensu *εισνομίας* vocabulum apud Scriptores Ecclesiasticos alios occurrit, eique ut plurimum opponere solent *τὸ αυστηρὸν* & *τὸ ἀκρίβες*.

III. Ad eundem modum, si quando ab institutis canonicis ita recesserit aliqua Ecclesia, ut coercitio plus damni latura sit, prævalidis ita & adultis vitiis, ut qui ulcus hoc tangat, non aliud effecturus sit, quam ut palam faciat, quibus vitiis impares simus tum verò satius erit, connivere nonnihil, & tempori inservire, interea verò prospicere, ut deinceps evitetur id malum, quod tantas hactenus accepit vires. Id intelligens Innocentius I. *epist. 23. ad Synodum in Toletanā civitate congregatam*, de illis, qui vitiose ad sacerdotium promoti fuerant, hunc in modum rescripsit: *De ordinationibus, quas prava consuetudinis vitio Hispanienses Episcopos celebrare cognoscimus, fuerat atiquid secundum maiorum traditionem statuendum, nisi perperenderemus, ne perturbationes quam plurimas Ecclesiis moveremus. Quorum factum ita reprehendimus, ut propter numerum corrigendorum, ea quæ quoquomodo facta sunt, non in dubium vocemus, sed DEI potius dimittamus iudicio. -- Quæ si singula discutienda mandemus, non modicos motus aut scandala Hispaniensibus provinciis, quibus mederi cupimus, de studio emendationis inducemus. Idcirco remittenda potius hæc putamus. Sed ne deinceps similia committantur, dilectionis vestra maturitas providere debebit, ut tantæ usurpationi, saltem nunc, finis necessarius imponatur, eo videlicet constituto, ut quicumque tales ordinati fuerint cum ordinationibus suis deponantur.*

IV. Hanc procedendi methodum approbarunt plerique omnes, qui ad Ecclesiæ regimen prudentiam aliquam necessariam esse duxerunt. Nota est sententia Augustini ex libro 3. contra Parmenianum Donatistam cap. 2. Hoc sanitas observat Ecclesiæ, ut cum quisque fratrum, id est, Christianorum intus in Ecclesiæ societate constitutorum in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est: atque id cum eā dilectione fiat, de qua ipse Apostolus alibi præcipit, dicens: ut inimicum cum non existimetis, sed corripite ut fratrem. Ubi satis ostendit, quod cum metus iste non subest, sed omnino de frumentorum certā stabilitate certa securitas ma-

net, id est, quando ita cuiusque crimen notum est & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsus vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas discipline. In qua tanto est efficacia remendatio pravitate, quanto diligentior conservatio charitatis. Tunc autem hoc sine labe pacis & unitatis & sine lesione frumentorum fieri potest, cum congregationis Ecclesie multitudo ab eo crimine, quod anathematizatur, aliena est. Nec enim potest esse salubris à multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cum verò idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat, quam dolor & gemitus, ut per illud signum, quod Ezechielis sancto revelatum est, illesum evadere ab illorum vastatione mereantur. Si quis enim frater in aliquo ceteris dissimili crimine nominatur, & revera, si contagio peccandi multitudinem invaserit, divine discipline severa misericordia necessaria est. Nam consilia separationis & inania sunt & perniciose atque sacrilege, quia & impia & superba sunt, & plus turbant infirmos bonos, quam corrigant animosos malos. Brevis & lucincte magis idem Augustinus ep. 50. ad Bonifac. docet, in huiusmodi causis, ubi per graves dissensionum scissuras, non huius aut illius hominis est periculum, sed populorum strages jacent, detrahendum aliquid esse severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat.

V. Hanc praxin secutus Augustini *ὁμολογῶν* Cyrillus Alexandrinus, cum Episcopus Hierosolymorum Theodosii rescripto Palæstinarum administrationem accepisset, cum Proclo Episcopo Constantinopolitano non tantum rescripto illi consensum suum præbuit, & Episcopum Hierosolymorum sub novo isto titulo in communionem suam suscepit; sed etiam Gennadium presbyterum & Archimandritam indignè id ferentem, ideoque à Procli communione abstinentem admonuit, deflectendum sæpè esse ab rigore canonum. Dispensationes rerum, inquit, nonnunquam cogunt parum quidem à debito rigore quosdam exire foras, ut majus aliquid lucrifaciant. Sicut enim hi, qui mare navigant, tempestate urgente, navique periclitante anxii quædam exonerant, ut cætera salva permaneant: ita & nos cum non habemus salvandorum omnium negotiorum penitus certitudinem, despicimus ex his quædam, ne cunctorum patiamur dispendia. Extat apud Gratianum c. dispensationes r. q. 7. Idem Cyrillus in epistolâ ad Proclum provocat ad exemplum Synodi Ephesinæ, quæ Theodori Mopsvestani Episcopi sententias, ex quibus virus & impietatem suam hauserat Nestorius, improbaverit quidem, sed à nomine ipsius Theodori abstinerit, quod propter celebritatem nominis, quæ superstes erat, metuendum esset, ne schisma aliquod inde excitaretur. His verò condemnatis, inquit, qui sic sapiunt, nullam Viri memoriam fecit dispensationem, nisi Gregorianam, nec ipsum nominatim anathemati subjecit propter dispensationem, ne quidam ad existimationem Viri resicientes sese ipsos ab Ecclesiis separarent. Dispens.

Dispensatio verò in his optima res est & sapiens. Si enim adhuc in vivis esset, & Nestorii blasphemiarum fautor, aut suffragari vellet iis, quæ scripsit ipse, anathema etiam in propriâ personâ subiisset.

VI. Anno DI gliscebatur, quæ acriter jamdiu agitata fuerat, controversia de primatu inter Arelatensem ac Viennensem Episcopos, cujus supra mentionem fecimus. Aegrè tùm ferebat Avitus Episcopus Viennensis, Symmachum Pontificem Romanum stare ex partibus Arelatenfis, qui tùm erat Aeonius. Itaque scriptâ epistolâ ad Pontificem, quid Anastasius ejus antecessor, de controversiâ illâ judicaverit, & quam alienus à Symmachi hâc sententiâ fuerit, in memoriam revocat. Symmachus, ut excusaret suum istud factum, Avito respondet, noluisse se præjudicare cujusquam juri & privilegio, neque se in hâc causâ satis instructum fuisse; salvas igitur adhuc esse Avito suas allegationes. Neque Anastasii factum probari posse, nisi rationabilem habuisse causam constet. Hanc enim sustinere id, quod præter Ecclesiæ consuetudinem & antiqua prædecessorum statuta factum fuerit. Postea ostendit, leges Ecclesiasticas aliquando propter certas circumstantias solvi & relaxari oportere. *Quod sit præter regulam*, inquit, *modo sit ex justâ causâ, non infringit regulam, quam sola pervicacia & antiquitatis contemptus ledit. Nam quamvis à Patribus statuta diligenti observatione & observanti diligentia sint custodienda, nihilominus propter aliquod bonum de rigore legis aliquid relaxatur, quod & ipsa lex cavisset, si previdisset. Et sæpe crudele esset insistere legi, cum observantia ejus esse præjudicabilis Ecclesiæ videtur, quoniam leges eâ intentione latæ sunt, ut proficiant, non ut noceant.* Epistola reperitur in supplementis Conciliorum Gallie à Petro De la lande editis. pag. 45.

VII. Hanc doctrinam in epistolis suis sæpissimè repetit Ivo Carnotensis, quarum aliqua huc pertinentia fragmenta operæ pretium erit adscribere. In epist. 147. agit de conditionariis ex familiâ Comitis Carnotensis, & fiscalinis regiis, quos utrosque, quod servitutis quandam speciem gererent, à beneficiis Ecclesiasticis Carnotensibus exclusos voluerunt canones & privilegia specialia. Sed cum inde haud leves subinde excitatæ essent turbæ, petiit Ivo à Paschale Pontifice Romano, ut gratiam illis facere, & privilegium revocare vellet. *Quoniam*, inquit, *Patres nostri antecessores vestri in multis negociis aliqua severitati detraxerunt, in quibus salus minime periclitabatur, ut majoribus malis amovendis operam darent: ea fiducia flexis genibus cordis majestati Apostolicæ supplicamus -- ut conditionarios de familiâ Carnotensis Comitis, qui de legitimo conjugio nati fuerint, & regios fiscales, pro quibus similis perturbatio fieri posset, de privilegio, quod eidem Ecclesiæ fecistis de non admittendis conditionariis, excipiat, & in eundem statum, in quo erant ante privilegium, redire jubeatis. -- Aliter quippe damna, scandala,* pertur-

perturbationes intus & foris, contentiones, ira, rixæ, quæ omnia ista de causa orta sunt, & quotidie oriuntur, sedari non possunt &c.

VIII. In epist. 171. consulenti Daimberto Senonensium Archiepiscopo, quid faciendum, si quando à canonibus dissentiat voluntas Regis, respondet, dispensatione opus esse, & in eam rem adducit verba Cyrilli & Augustini supra à nobis recitata. Et hoc eodem argumento apud Paschalem Pontificem epist. 190. excusatum putat Radulphum Ecclesiæ Remensis metropolitanum, quod contra præceptum & interdictum Pontificis Regi Francorum fidelitatem jurasset. Quod persuadentibus, inquit, & impellentibus totius curiæ optimatibus etsi propter mandatorum rigorem minus licebat, factum est tamen, quia Ecclesiastica paci & fraterne dilectioni sic expediebat. Cum enim plenitudo legis sit charitas, in hoc legibus obtemperatum esse credimus, in quo charitatis opus impletum esse cognovimus. -- Si enim vult Apostolica auctoritas omnia, quæ medicinali condescensione dispensantur, districte judicare, oportebit penè omnes ministros administrationibus suis renunciare, aut de mundo exire, nec habebunt, ubi seminent spiritualia, nisi, permittantur aliqua tolerare carnalia. Unde necessitati temporum cedendum esse Apostolica docet sublimitas, & orthodoxorum consulit auctoritas &c.

IX. Flagrabat tùm temporis totus occidens funestis illis contenti-
onibus, quæ à Pontificibus Romanis propter investituras Episcoporum exci-
tata erant. Dumque à Pontificibus aliud, aliud ab Imperatoribus & Regi-
bus subinde decerneretur, anxii sæpè erant Episcopi, quid sibi in tantis mo-
tibus agere expediret. Et videtur sanè Ivo aliquando inclinasse in partes
Regias, quibus suffulciendis ad consuetudinem inveteratam provocat in
eadem epistola. Quam, scil. fidelitatem, prædecessoribus suis Regibus Franco-
rum antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi, & ceteri regni Francorum
quamlibet religiosi & sancti Episcopi. Quicquid hujus sit, ex dispensationis ra-
tione excusari posse putat Ivo, si quid pontificiis juslibus contrarium factum
fuerit. Eò enim pertinet etiam ejusdem epist. 214. quam in eadem causâ
scripsit ad Brunonem Trevirensis Episcopum, inter alia his verbis: Ad
hanc unitatem (regni & sacerdotii) resarciendam laborare debent membra Chri-
sti, quæ medicinaliter ferro putredines istas rescarent, aut competenti dispensationis
malagmate tantam scissuram procurarent solidare. Non enim in tanto salutis
periculo solus medicina rigor servandus est, sed & dispensationis modus, qui nulli sa-
pienti displicuit ad sedandas tantas perturbationes in aliquibus admittendus est.
Monente enim Cyrillo Alexandrino, sicut nautæ in mari periclitantes, cum non
habent spem servandorum omnium negotiorum suorum, quædam projiciunt, ut quæ-
dam servant: sic in dispensationibus Ecclesiasticis, ubi non periclitatur fidei veri-
tas & morum honestas, quædam instituta temperare debemus, ut tantis Ecclesiæ
ruinis subvenire valeamus. -- Facit hoc charitas, quæ operit multitudinem
pecca-

peccatorum, quæ cum infirmantibus infirmatur, cum scandalizatis uritur, & omnibus omnia fit, ut omnibus prodesse mereatur &c. Talia ex Ivonis epistolis addi possent plura, inprimis ex epist. 231. 234. 236. 250.

X. Jungenda illis sunt verba Goffridi Vindocinensis Abbatis ad Calixtum Papam: *Dispensationes aliquando in Ecclesiâ faciendæ sunt, non quidem amore pecunie vel quolibet humano favore, sed piâ & misericordi intentione. Tunc enim à pastore Ecclesiæ dispensatio piè & misericorditer fieri creditur, cum aliquid minus perfectè ad tempus fit ab illo vel fieri permittitur, non voluntate suâ, sed aliorum necessitate, ne in ipsis videlicet fides Christiana periclitetur. Sic igitur faciendæ est dispensatio ab Ecclesiâ, ut semper fidei nostre veritas instruat, & si quid aliter ad horam factum fuerit vel promissum, opportuno tempore corrigatur. Et paulo post: Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum & monasteriorum consuetudines immutentur, sed ubi postponitur minus bonum, ut quod est melius, instituat &c.*

XI. Potestatem hanc dispensandi circa censuras & pœnas Ecclesiasticas Episcopis competere patet ex can. 12. Concilii Nicæni & can. 5. Concilii Ancyranum supra adductis. Quâ quidem in re multo amplior est potestas, quæ competit Episcopis potestate eâ, quæ competit iudicibus secularibus. Suam enim sententiam mutare nemo iudicum potest l. 27. ff. de pœn. & pœnam suâ dictam sententiâ præfidi provinciæ revocare non licet, l. 15. C. eod. Iudex enim posteaquam semel sententiam dixit, postea iudex esse desinit, & hoc jure utimur, ut iudex, qui semel pluris vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit; semel enim malè seu benè officio functus est, l. 55. ff. de re jud. Et propterea de ampliandâ vel minuendâ pœnâ damnatorum post sententiam dictam sine principali autoritate nihil est statuendum. l. 45. §. 1. ff. eod. l. 1. §. ult. ff. de qq. Vid. Hug. Donell. ad l. 42. ff. de R. J. At Episcopus post condemnationem, vel remittere potest pœnam indictam, vel pro re natâ etiam augere, uti statuitur d. can. 5. Ancyrano. Et hoc jam diu observavit Theodorus Balsamon in commentar. ad Basilii can. 74. Et ex his scies, inquit, quod est differentia inter iudices, qui pronunciant corporales punitiones adversus eos, qui sunt criminibus obnoxii, & Episcopos, qui decernunt pœnas ecclesiasticas adversus eos, qui animæ peccata confitentur. Illi enim pœnas à lege constitutas nec possunt augere nec minuire sine jussu Imperatoris. Hi verò nostrorum peccatorum onera suscipientes, tanquam DEO pro nobis rationes reddituri, & pro suo arbitratu pœnas & augent & minuunt, & idè in eorum est potestate non solum pœnarum tempora minuendi, sed etiam pœnas commutandi. Et si enim, verbi gratiâ, constitutum est, ut qui hoc vel illud peccatum commisit, carnem non comedat, nec cum fidelibus consistat, similiter nec sit divinorum Sacramentorum per-

Z z z z

triex-

triennium particeps: qui tamen confessionem suscepit, pro persona, cui pœna imponitur qualitate & ejus confessionis vehementiâ & pœnitentiæ studio, has quidem pœnas moderabitur, illas verò multiplicabit.

XII. Sic igitur obtinebat olim in Ecclesiâ, ut in negociis, quæ disciplinam Ecclesiasticam spectabant, vel summo jure uterentur Episcopi, vel remisso. Et remisso quidem tum demum, si quando vel pax & concordia Ecclesiastica restituerenda, vel majus aliquod malum metuendum esset. Tum enim necessarium videbatur, aut utile saltem, ut clementiæ modus adhiberetur. Et hæc quidem indulgentia potissimum exercebatur tum, si qua forte vitiosa præcessisset ordinatio, aut si quod dubium existeret de Clericis vel Episcopis ab hæresi redeuntibus, quatenus in gradu suo suscipi aut tolerari deberent, aut si quod schisma metuendum esset, aut si pœnitentiæ rigorem temperare necesse esset, aut si qua alia circa disciplinam Ecclesiasticam nascerentur incommoda, quæ remissius agere juberent. In causis matrimonialibus rarior olim fuit dispensatio, eo quod non concederetur tum temporis venia infringendi canonis, sed tantum infracti. Neque ergo aliquis tum ejus fuit usus, nisi postquam factum infectum reddi non posset. At ex noviore jura multa alia accesserunt dispensationis capita, non in gradibus tantum prohibitis, re adhuc integrâ, sed etiam circa combinationes beneficiorum, circa residentiam, circa electiones & postulationes, & ejusmodi alia, quæ nullis omnino veterum canonibus nituntur.

XIII. Ut verò dispensatio excusata dici posset, duo hæc maxime cavebant veteris Ecclesiæ Doctores. Primum, ut nihil indulgeretur, quin utilitate publicâ compensaretur. Publicâ, inquam, privatæ enim nullum habebatur ratio. Deinde, ut potestas dispensandi non excederet aut egrederetur potestatem *potestas*, cum nemo de lege, nisi qui eam dedit, dispensare possit. Ex quo sequitur, non nisi circa leges ecclesiasticas positivas dispensandi hanc potestatem versari. Et tertio, ut in tali negotio potissima charitatis haberetur ratio. Methodum istum præcæteris omnibus enucleatè tradit Ivo Carnotensis in prologo, quem præmisit Decreto à se concinnato, ex quo aliqua hinc adscribere operæ erit precium. Hujus, inquit, *edificationis magistra est charitas, quæ saluti proximorum consulens, id præcipit alijs fieri, quod sibi quisque vult ab alijs impendi. Quicunque ergo Ecclesiasticus Doctor ecclesiasticas regulas ita interpretatur, aut moderatur, ut ad regnum charitatis cuncta, quæ docuerit vel exposuerit referat, nec errat, nec peccat: cum saluti proximorum consulens ad finem sacris institutionibus debitum pervenire intendat. Et porro: Præceptiones & prohibitiones aliæ sunt mobiles, aliæ immobiles. Præceptiones immobiles sunt, quas lex æterna sanxit: quæ observatæ salutem conferunt, non observatæ eandem auferunt.*

ferunt. -- -- *Mobiles verò sunt, quas lex æterna non sanxit, sed posteriorum diligentia ratione utilitatis invenit: non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam.* -- -- *In his igitur, in quibus observatis salus acquiritur, vel in quibus neglectis mors indubitata consequitur, nulla est admittenda dispensatio: sed ita sunt omnia mandata, vel interdicta servanda, sicut sunt æternâ lege sancita.* *In his verò quæ propter rigorem disciplinæ, vel muniendam salutem posteriorum sanxit diligentia, si honesta vel utilis sequatur compensatio, potest præcedere autoritate præsentium diligenter deliberata dispensatio.* -- -- *Multa quoque principes Ecclesiarum pro tenore canonum districtius iudicant, multa pro temporum necessitate tolerant: multa pro personarum utilitate vel strage populorum vitandâ dispensant &c.*

XIV. Ad duplicem hanc causam omnis olim redacta fuit dispensationis ratio, ad causam scilicet necessitatis, & ad causam utilitatis. Nam & utriusque eadem ferè solet esse auctoritas ad impetrandam dispensationem, & eadem ferè subest causa utrobique, & plerumque par utriusque ratio. Utamque conjunxit Bernhardus lib. 3. de considerat. ad Eugen. c. 10. dum ait: *Quid, inquis, prohibes dispensare? non, sed dissipare. Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos dispensatores; sed in ædificationem, non in destructionem. Deinde queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est; ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Utamque istam causam conjunxit Concilium Meldense, & Gelasius apud Gratianum c. tali § c. etsi 1. q. 7. *Necessitas tamen magis cogit, & inimica magis est libertati, neque excusatiùs quis peccat unquam, nisi quando suo non amplius relictus est arbitrio.* *Necessitas, inquit pater Seneca, magnum humanæ imbecillitatis patrocinium omnem legem (humanam scilicet, aut ad humanæ modum factam) frangit.* In utilitate verò & bono ex eâ resultante obtinendo deliberatione opus est, cum sub specie utilitatis ingentia sæpè damna aliquando eruptura latere soleant. Et quidem, ut Bernhardus ait d. l. utilitas communis, non propria, attendi debet, ut scilicet ipsa tota Ecclesia inde habeat emolumentum.

XV. Hæc erat disciplina veterum, & hic dispensationum modus, quæ proinde rariores erant, & consideratæ magis, minusque adversæ sanctitati morum. Potissimum autem cavebant, ne legis divinæ, quæ ex naturalibus & moralibus præceptis constat, ambitum involarent, & in eâ quicquam mutarent. Hanc enim immobilem dixit Ivo d. l. semper firmam & immutabilem Imperator §. 11. *Inst. de J. N. G. & C.* propterea, quod, qui dispensare de lege aliquâ velit, superior eâ esse debeat, id verò hominibus circa legem divinam non competat. Optimè Cicero lib. 3. de

Rep. apud Lactantium lib. 6. cap. 8. Est quidem vera lex recta ratio, nature congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna: que vocet ad officium jubendo, vetando à fraude deterreat. Huic legi nec prorogari fas est, nec derogari ex hac aliquid licet, neq. tota abrogari potest. Nec verò aut per Senatum, aut per populum solvi hanc legem possumus, neque querendus est explanator, aut interpret ejus alius. Nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia posthac. Sed & omnes gentes & omni tempore, una lex & sempiterna & immutabilis continebit, unusque erit communis quasi magister & imperator omnium DEUS. Ille hujus legis inventor, disceptator, sator. Cui qui non parebit, ipse se fugiat, & naturam hominis aspernabitur &c. Ecclesiasticæ autem leges habent sese uti leges civiles positivæ, nisi quod paulo liberior in his, quam in illis condendis sit voluntas legislatoris, cum leges Ecclesiasticæ normam semper præfixam habeant Scripturam Sacram. Cum itaque ἀνὰ ποσὶα aliqua æquè in rebus Ecclesiasticis atque in civilibus inveniatur, poterit illa per decreta tolli, certumque aliquid deinceps ab omnibus observandum determinari, ita tamen ut pro re natâ & exigente ita usu mutari istud & relaxari iterum queat. Sed summâ prudentiâ tum opus est, nec sine accuratâ causæ cognitione decernendum est quicquam, nec ad specialem istam causam unicè respectus habendus, sed in totâ suâ latitudine considerari simul debet Ecclesiæ status. Ut enim in condendis legibus non considerandum, quid in casu particulari expediat, sed quid communiter, ita in tollendis legibus non considerandum, quid mali in casu particulari, sed quid mali absolute consequatur, uti rectè monet Franciscus à Victoria *relect. 4. num. 11. ubi sub num. seq.* consilium addit istud, ut prohibeatur dispensatio absolute, aut statuatur lege, in quo casu Papa possit dispensare.

XVI. Jure enim noviore & frequentiores esse cœperunt dispensationes, & insolentiores, præsertim in talibus negociis, qualibus olim nulla planè dispensatio impertiebatur, adeo ut in meram licentiam degeneraverit ista Episcoporum potestas. Privatorum olim nulla habebatur ratio, sed, uti dixi, commune bonum, & communis necessitas attendebatur. At hodiè utramque paginam facit nobilitas sanguinis, scientia singularis, meritum præstantia, & quod caput est, favor pontificis, quandoque etiam largitio & liberalitas petentis, non propter bonum publicum amplius & ob publicam causam, sed unicè propter emolumentum petentis privatum, neque propter violatos jam canones, sed propter violandos, ne illi faciundo & perpetrando actui resisterent. Istæ verò corruptelæ gravissimas viris cordatis querelas extorsèrunt, qui salutem Ecclesiæ non aliter procurari posse putarunt, nisi dispensationibus tam frequentibus fibula injiceretur. Prudenter in ipso Concilio Tridentino disseruit Episcopus Lucensis, multa esse de quibus si Synodus decreta velit formare,

mare, & ea indispensabilia declarare, ad cultum Dei & Ecclesiæ salutem plurimum adjumenti sperandum esset. Esse nonnulla, quæ Pontificum dispensationes non admitterent. Et si casus aliquis rarissime contingens, semel in seculo causam justam in his dispensandi obtulerit, ne illo quidem casu dispensationem justam fore, & excusabilem. Siquidem convenire, ut privatus quivis aliquid gravaminis sustineat, dummodo id insigni beneficio publico cedat. Quin etiam ubi casus frequentes occurrere possunt, qui dispensationem mereantur, ad demendas occasiones impetrandi supplicationes & gratias surreptitias, quæ in animarum damnum vertunt, præstare præparcum esse quam liberalem. At vero aliis hodiè vivitur moribus, & fiunt dispensationes sæpè sine justâ causâ & circa ipsam legem divinam, quod omnino detestandum est.

XVII. Unicum addam Claudii Espencæi Theologi Parisiensis testimonium, qui in cap. 1. epist. ad Tit. corruptelas istas his perstringit verbis: *Annon aîq; pœnegdæ est clarissima, quod tam multa positivo tantum jure præcepta vel prohibita eousq; ligant homines, donec pecunia sibi harum constitutionum gratiam impetrent? ita ut regina rerum pecunia divitibus licitum faciat, quod pauperibus illicitum est, quia divitias, b.e. spinas non habent. Hæc enim ita demum procedunt, si gratis ea facere quis intendat. Quod si dolo si spes refulserit nummi, jam quod prius erat interdictum, liberè sit ac impune. Tam diversa est in his relaxandis divitis atq; pauperis conditio. Vix enim quicquam prohibetur, quàm ut ne quis gratis contraveniat, & quod vetatur, numerata statim pecunia dispensatur, quasi nullum sit peccatum majus, quàm nummis carere. -- -- In casibus enim quantumvis pro tempore honestis aut necessariis nihil unquam, nisi numeretur, dispensatur, ut si nihil attuleris, aut numeraveris, indispensatus perpetuò maneat. Turpius, quod patrum canonibus impositam manifestis & scandalosis peccatis disciplinam in pecuniariam redemptionem dispensationis titulo toties iidem commutant, & quasi contra quam illi, ovium bi lanam & pecuniam, quam pœnitentiam & salutem malint, Ecclesiastici rigoris in inferendis pœnitentiis & satisfactionibus immunitatem pecuniâ venditant &c. In sequentibus exempla quædam refert lucrosæ istius dispositionis, & inprimis calamum stringit in taxam Cameræ seu Cancellariæ Apostolicæ, in quo, inquit, plus scelerum discas licet, quàm in omnibus omnium vitiorum Summis & Summaris.*

CAP. XXII.

De Jure Episcopi circa hospitalia.

I.

Hospitalia generali vocabulo, domus religiosæ hodiernis Canonistis appellantur, & varias sub se species comprehendunt, Xenodochia, nosocomia, gerontocomia, brephotrophia, Leprosarias, Eleemosynarias, & ejusmodi loca alia, quæ à pietate vel fundatorum, vel eorum, qui in illis ministrant, loca pia vulgo dici solent. Et fuit jam inde à primis Christianæ Ecclesiæ principiis sollicita admodum de illis habita cura, qui vel morbo correpti, vel senio confecti, vel paupertate consumpti, vel parentibus orbi erant. Cui rei documento sunt stipes & eleemosynæ Christianorum magnâ cum devotione olim admodum liberaliter collatæ, tum verò imprimis ingentia ædificia, quæ cessantibus persecutionibus non à privatis tantum sed summis etiam principibus eam in rem extructa fuerunt. Laudatur Fabiola ab Hieronymo, quod prima omnium nosocomium instituerit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorum membra foveret. De Eudocia Augusta Theodosii Imperatoris filiâ refert Nicephorus *lib. 14. c. 50.* quod pauperum domicilium ædificaverit, in quo quadringenti sacro morbo correpti habitare possent, quodque insuper alias pauperum & viduarum domos condiderit, grandesque redditus nosocomiis destinaverit. Et de Pulcheriâ Theodosii sorore Sozomenus *lib. 9. c. 1.* quod plurima pauperum ac peregrinorum diversoria exædificaverit. Idem fecerunt alii tum Imperatores & principes, tum Episcopi, quorum nonnullos recenset Renatus Choppinus *de sacrâ polit. lib. 3. tit. 5.* Ipse Julianus Imperator Christianorum æmulus & osor xenodochia per singulas civitates in invidiam Christianæ pietatis constitui iussit. Uti constat ex *hystor. Trip. lib. 6. c. 29.* Quàm frequentia hodiernum ubiq; terrarum ista talia sint Hospitalia, notorium est, & in omnium, qui iter faciunt, conspectu, de quorum qualitatibus videri possunt, quæ scribit Jacobus à Vitriaco *in hystor. Occident. cap. 29.*

II. Quemadmodum autem ad officium Episcopi inter alia hoc etiam pertinet, ut pauperibus prospiciat, & singularem eorum curam habeat, uti non ab Apostolis tantum inculcatum subinde fuit, sed in Conciliis etiam quandoque repetitum, & imprimis in Concilio Aurelianensi I. *can. 16.* Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente suis manibus laborare non possunt, victum & vestimentum, in quantum sibi possibile fuerit, largiatur: ita dubium non est, etiam ædificia, quæ curæ ei destinata sunt, ad inspectionem

Episco-

Episcopi pertinere. Præterquam enim, quod interfit Ecclesiæ, cui præest Episcopus, loca pia destinatis usibus adhiberi, nec defraudari fundatorum intentionem, disertè olim ita statuit Eugenius Papa c. 3. *de religios. domib.* De Xenodochiis & aliis similibus locis per sollicitudinem episcoporum, in quorum diocesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur. Et quanquam limitare hoc velit in annotationibus suis Carolus Molinæus, quod tum demum locum habeat, si auctoritate Episcopi loca ista constituta fuerint, id tamen si factum non fuerit excludere non potest visitationem episcopi, ut maximè eorum curatio plebeis competat, vel ea ipsa eximantur ab ordinariâ diocessani præfulis potestate, uti commentatur Antonius Fabritius Bleynianus *de benefic. tit. de Xenodoch. num. 27.* Idque sufficit Episcopali huic juri sustinendo.

III. Præterea constituérunt jam olim Imperatores Christiani procho-
trophia, Xenones seu Hospitalia, & alia talia loca pia frui debere privilegiis Ecclesiarum, ceterique conditionis Ecclesiasticæ, l. 33. *C. de Episc. & Cler.* Ecclesiastica autem quæ sunt bona, ad *ἱερογαστρίω* pertinent eorum, qui Ecclesiæ regimen gerunt. Quomodo & Concilium Antiochenum permittit Episcopo *can. 25.* ut rerum Ecclesiæ potestatem habeat ad dispensandum in omnes egentes cum summâ reverentiâ & timore DEI &c. Imò verò, si exactè res examinetur, non aliam ob causam videtur bonorum Ecclesiasticorum cura commissâ Episcopo, nisi ut primariò pauperum haberetur ratio. Nota est Prosperi Aquitani l. 2. *de vit. contemplativ.* sententia, *ecclesiasticas opes egenorum esse patrimonia.* Itemq; decretum Concilii Namnetensis c. 10. Instruendi sunt presbyteri (& sic instructi esse debent Episcopi) pariterq; admonendi, quatenus noverint decimas & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum & hospitum & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti. De quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu DEI, & nisi eas fideliter pauperibus & his, qui præmissi sunt, administraverint, damna passuros &c. Inde factum, ut aliqui maluerint bona sua directò in pauperes distribuere, quam Ecclesiis destinare. Quâ de re disceptatum à Chrysostomo refert Theódorus Balsamon ad Constantinopolitani Concilii canon. 7. Quod si quis interrogaverit, inquit, utrum sit melius, offerre donum Ecclesiæ, an mendicis largiri, dic, præferendos esse mendicos. Quoniam quæ sunt Ecclesiarum, & tempus corrumpit & Tyranni auferunt: quæ autem data sunt mendicis, ne diabolus quidem auferre potest.

IV. Cæterum non ædificia tantum, & miserabiles personæ ipsæ Episcoporum inspectioni subjacebant, sed & ministerium præbentes, & quī personis illis curandis inserviebant, id quod tamen sæpè ex aliâ simul causâ constitutum fuit. In urbe Alexandria, quæ ad seditiones quasi perpetuò proclivis fuit, ineunte seculo quinto tumultus sæpenumero excitarunt Cleri-

Clerici parabolani curandi experiētiā nobiles, & ad curanda proinde debiliū corpora agra destinati, dicti ita, quod neglecto omni periculo, quod, si qua lues aut contagio grassaretur, imminere poterat, suāque salutis immemores medicinam exercebant. Eos cum perquam multi essent, & in publicis actibus sæpē terrorem incuterent, non aliter coërceri posse putavit Theodosius junior Imperator, quam si certum eorum numerum faceret, & directioni Episcopi Alexandrini subiceret. Præstat ipsam ejus constitutionem adscribere, quæ extat in l. 18. C. de Episc. & Cler. Parabolani, qui ad curanda debiliū agra corpora deputantur, sexcentos constitui præcipimus, ita ut per arbitrium Viri reverendissimi antistitis Alexandrinæ Urbis de his qui antea fuerant, & qui pro consuetudine curandi gerunt experiētiā, sexcenti parabolani ad hujusmodi sollicitudinem eligantur, exceptis videlicet honoratis & curialibus. Si quis autem ex his naturali sorte fuerit absumptus, alter in ejus locum pro voluntate ejusdem Sacerdotis subrogetur, ita ut hi sexcenti Viri reverendissimi Sacerdotis præceptis ac dispositionibus obsecundent, & sub ejus cura consistant &c. Medicinæ peritiā illis haud vulgarem fuisse constat ex eo, quod Ammianus Marcellinus scribit lib. 22. in fin. Ad commendandam artis peritiā Medico pro omni experimento sufficit, si Alexandria dixerit se eruditum.

V. De Clericis aliis, qui sacra facerent & cultui divino inservirent in ejusmodi Hospitalibus minus verisimile est, dubitari potuisse, utrum Episcopo diocesano subiecti essent. Nihilominus tamen reperti fuerunt eodem seculo quinto, qui, quod certam non haberent parochiam nec titulum certum, & Hospitalibus ejusmodi, quæ ab Laicis hominibus fundata & extructa erant, operam suam addixissent, putarunt exemptos se esse ab inspectione Episcopi diocesani. Eos vero ut reprimeret & in ordinem redigeret Concilium Chalcedonense, hoc edidit decretum can. 8. Clerici ptochotrophiorum monasteriorum & templorum martyrum, sub potestate Episcoporum, qui sunt in unaquaque civitate, ex sanctorum patrum traditione permaneant, & non per arrogantiam se à proprio Episcopo subducant. Qui hanc autem constitutionem evertere ausi fuerint, si sint quidem Clerici, canonum pœnis subiciantur; si autem monachi vel Laici, sint excommunicati. Per Laicos, quorum hic fit mentio, Zonaras in comm. intelligit illos, qui Clericis illis autores sunt, ut se ab regimine Episcoporum subducant, quive illos ita superbos & refractarios faciunt.

VI. Limitata tamen aliquando fuit in tali negotio potestas Episcoporum, & coërcita imprimis in eo, ne quid ex facultatibus Hospitalium suæ Ecclesiæ addicerent, aut in suos usus verterent. Illustre ejus rei exemplum præbet Xenodochium, quod Childebertus Rex cum Regina conjuge suâ Lugduni condidit, & talem immunitatem obtinuit in Concilio Aurelianen-

anenli V. can. 15. De Xenodochio verò, quod piissimus Rex Childebertus vel jugalis sua Utrogotha regina in Lugdunensi Urbe inspirante Domino condiderunt, cujus institutionis ordinem, vel expensæ rationem petentibus ipsis, manuum nostrarum subscriptione firmavimus, visum est pro DEI contemplatione, junctis nobis in unum, permansura auctoritate decernere, ut quicquid prefato Xenodochio aut per supradictorum regum oblationem, aut per quorumcunque fidelium eleemosynam collatum aut conferendum est, in quibuscunque rebus atque corporibus nihil exinde ad se quolibet tempore antistes Ecclesie Lugdunensis revocet, aut ad jus Ecclesie transferat. Ut succedentes sibi per temporum Ordinem Sacerdotes non solum aut de facultate Xenodochii ipsius aut de consuetudine vel institutione nihil minuant: Sed dent operam, qualiter rei ipsius stabilitas in nullam partem detrimentum, aut diminutionem aliquam patiatur, providentes intuitu retributionis eterne, ut prepositi semper strenui ac DEUM timentes decedentibus substituuntur, & cura egrotantium ac numerus vel exceptio peregrinorum secundum inditam institutionem inviolabili semper stabilitate permaneat &c. Solutum ita fuit & immune redditum Hospitalale illud à canonicâ portione, uti vocari solet, Episcopali, non verò ab omni prorsus inspectione & regimine Episcopi, quippe cujus interest propter hospitalitatem, quam exercere debet ipse, ut recte se habeant loca ista omnia.

VII. Jure igitur suo usus est Hincmarus Archiepiscopus Remensis, quando admonet Ludovicum Germaniæ Regem, cum is ad occupandum Caroli fratris sui regnum venisset, ut Episcoporum inspectioni & directioni subjecta faceret Hospitalia. Sic enim ait in admonitione istâ, (quæ extat tom. 2. sub num. 4.) cap. 10. Hospitalia peregrinorum, sicut sunt Scottorum & quæ tempore antecessorum vestrorum Regum constructa & constituta fuerunt, ut ad hoc, ad quod deputata sunt, teneantur, & à Rectoribus DEUM timentibus ordinentur, custodiantur, & dispensentur, obtinete. Sed Rectoribus monasteriorum & Xenodochiorum, id est, Hospitalium, præcipite, ut sicut Canonica docet auctoritas & capitula avi & patris vestri præcipiunt, Episcopis propriis sint subjecti, & monasteria atque Hospitalia sibi commissa ipsorum regant consilio. Qui Episcopi paternam sollicitudinem eis secundum ministerium illorum studebunt impendere &c.

Aaaaa

CAP. XXIII.

CAP. XXIII.

*De Jure circa Scholas & informationem
juventutis.*

I.

Julianus Imperator, cum acerbissimas in Christianos inimicitias concepisset, & summam amaritudinem atque omnibus ingenii sui viribus adversus eos pertinacissime uteretur, ut religioni eorum detraxeret & noceret magis, omnem eorum liberis aditum ad gentilium Professorum Scholas ademit. Animadvertebat namque, ex ejusmodi Scholis prodire inter Christianos viros disertissimos, & persuadendi facultate insignes, quam in Scholis istis parari existimabat, eamque in perniciem superstitionis gentilitiae applicari, nec posse ergo id evitari meliore successu, quam si Græcorum disciplinis Christiani prorsus prohiberentur. Urebant ejus animum, ait Sozomenus lib. 5. cap. 18. non mediocriter Apollinaris Syrus omni disciplinarum genere instructus, & Basilius Gregoriusque Cappadoces, qui cunctos illius temporis Oratores longè superabant, multique præterea disertissimi viri, quorum alii fidem Nicæni Concilii sequebantur, alii opinionem Arii erant amplexi. Nec destiterunt tamen Christiani ea, quæ jam didicerant, in suos usus vertere, & Græcorum libros, quantum fieri potuit, fidei suæ exprimendæ accommodare. Sic enim de Apollinari referre pergit Sozomenus: Denique ut compendio dicam, sumptis ex Sacra Scriptura argumentis liberalium disciplinarum brevi tempore lucubrationes composuit & numero & præstantiâ æquales iis, qui apud Græcos in eo genere celebres extiterunt, seu genium, seu dictionem, seu formam, seu dispositionem operis spectes. Adeo, ut nisi homines antiquitatem venerari solerent, & ea maxime diligere, quibus assueverunt, Apollinaris libros æquè ac veterum illorum laudaturi essent ac discituri: eoque magis ingenium hominis admiraturi, quod veterum quidem singuli in uno tantum genere doctrinæ versati sunt: hic verò omnia complexus vim ac præstantiam uniuscujusque, ubi usus id postularet, expressit.

II. Putat quidem Cardinalis Baronius ad ann. CCCLXII. num. 289. Julianum Christianos omnes à docendo revocasse, non tamen prohibuisse adolescentes à discendo, eò scilicet quod Christiani docentes ex Gentilibus autoribus deorum inanem prorsus esse cultum argumentis pluribus demonstrabant; atque ita adolescentes à superstitione gentilium sensim avertabant, qui verò retineri in avorum suorum religione possent, si Gentiles auctores à gentilibus Doctoribus magno deorum præconio explicatos

tos audirent. Sed à Baronio totus dissentit, & Gregorium Nazianzenum adversus eum defendit Richardus Montagu in not. ad dicti Gregorii invectivam orationem 1. pag. 4. Julianum Christianos omnes à disciplinâ Gentilium, non tantum Christianos Doctores à docendo submovisse contendens. Quorsum, inquit inter alia, quibus utitur, argumenta, Apollinaris Syrus, ad imitationem Homeri, Menandri, Sophoclis historias biblicas contexeret, si in Scholis Gentilium à gentilibus professoribus scriptores gentiles cognoscere Christianis licuisset? Occurrere scilicet inopia voluit, & ἀπολογεῖται τὸ ἑξῆς ἐκείνῳ supplere &c. Sanè difficile erit Baronio reclamare tot Viris in Ecclesiâ olim celeberrimis, quos à Nazianzeni partibus stare memorat ipse. Nobis sufficit per exemplum istud ostendisse, multum damni & impedimenti inferri doctrinæ Evangelicæ, si prohibeantur Scholæ & auditoria professorum.

III. In hoc tamen sentio cum Baronio, constitutionem Juliani in l. 5. C. Theodos. de medic. & profess. quam ille recenset d. l. sub num. 286. solum docentes attinuisse, nec ausum tum fuisse eum longius progredi, aut in apertam persecutionem erumpere. Constitutio ipsa longè optima & saluberrima videri potuit, verbisque tam consideratè compositis constat, ut docentium condiciones non accuratius præscribere, neque discipulorum studiis consulere potuisset rectius. At verò monstri quid aluit ista talis constitutio, fuitque hæc vasserrimi Legislatoris intentio, ut sub fucatis istis coloribus & figmentis cursum religionis Christianæ attereret, & impediret, eamque subverteret paulatim, & tandem aliquando extingueret. Eaque propter Ammianus Marcellinus lib. 21. inclemens illud & perenni silentio obruendum statuit, quod arcuerit docere Magistros Rhetoricos & Grammaticos ritibus Christiani cultores. Nempe dum suo arbitrio reservatum esse voluit Imperator, quos vellet scientiarum præfici Scholis, artificio hoc facile omnes Christianos à munere docendi excludere potuit.

IV. Tanta cum sit ad Ecclesiæ conservationem & fidei orthodoxæ propagationem Scholarum necessitas & utilitas, jam inde à primis Christianarum rerum principiis receptum fuit, ut teneræ ætati formandæ, sed & Clericis instruendis quærerentur ingeniarum artium & Theologiæ Professores. Nam Paulus ille magnus Ecclesiæ propugnator, alios esse ait in Ecclesiâ Doctores, Pastores alios, nonnullos ministros inferiores. Ephes. IV, 11. Eoque exemplo institutæ deinceps fuerunt in civitatibus amplioribus Scholæ ejusmodi Ecclesiasticæ, in quibus erudiri quis poterat non in Theologicis tantum disciplinis, sed etiam in aliis inferioribus, & quæ ad humaniores pertinent literas. De Scholâ Alexandrinâ & præfecto ejus Pantænō notat digna sunt, quæ scribit Eusebius lib. 5. hist. Eccles. cap. 10. Per idem tempus fidelium Scholæ præerat Vir doctrinæ causâ celeberrimus, nomine Pantænus, quippe jam inde à priscis temporibus sacrarum literarum Schola in eâ civitate fuerat

fuerat instituta, quæ quidem nostrâ adhuc ætate perseverat, & ab hominibus tum eloquentiâ, tum divinarum literarum studio instructissimis obtineri dicitur. Hic ergo Pantenus post multa præclare gesta tandem Alexandrinæ præfuit Scholæ, ubi partim vivâ voce partim scriptis divinarum dogmatum thesauros exposuit. Ejusdem Scholæ Alexandrinæ meminit idem Eusebius lib. 6. cap. 3. & Antiochenæ, quæ & ipsa celebris fuit, lib. 7. cap. 29.

V. Invaluit deinceps consuetudo, ut non in monasteriis tantum & in Britannia potissimum, sed etiam in Ecclesiis insignioribus imprimis vero Cathedralibus Scholæ haberentur, sed quæ intra claustra ferè continebantur, neque extra cujusque Ecclesiæ addictos se porrigebant, adeo ut non facile admitterentur alii. Doctrina ipsa intra levem latinæ linguæ cognitionem & rudimentorum Christianæ fidei explicationem ferè subsistebat, & adungebatur computi Ecclesiastici tum & artis medicæ aliquis explanatio. Successu tamen temporis etiam alii, qui extra collegia ista erant, admitti cœperunt, & hinc Scholæ illæ, quæ non nisi privatæ hæcenus fuerant, publicæ factæ sunt, quibus deinceps majori autoritate successerunt Academix. Faciunt, huc quæ scribit Albertus Cranzius *metropol. lib. 3. c. 43*. Apud insignes Ecclesias ab antiquo docti Viri fovebantur, qui publicas Scholas sustinerent, priusquam publica literarum gymnasia, quæ nunc multa florent, per Christianismum erigerentur, quæ res apud nostrates penè hæsterna est. Nam nulla est in Saxonia publica Schola, quæ centesimum longè superet annum. -- Sed eâ tempestate, quam nunc explicamus, valuit vetus Ecclesiarum consuetudo, ab usque Origene & Clemente, & primis Ecclesiæ Doctoribus traducta, qui apud memorabiles Ecclesias Antiochiæ & Alexandriæ suis temporibus docuerunt.

VI. Incubuit verò cura hæc præcipuè Episcopis, ut & instituerentur benè & non negligerentur istiusmodi Scholæ, quibus juvenus erudiri, & ad Ecclesiæ munia habilis reddi posset. Demetrius Alexandrinus Episcopus Originem adhuc adolescentem Alexandrinæ præfecit Scholæ, ubi Grammaticam primum & philosophicas disciplinas, mox verò, cum Ecclesiæ illius Doctores propter persecutiones abessent, atq; se occultarent, etiam sacras literas docuit, referente Eusebio lib. 6. c. 3. Ita & Ætherius Lyxoensis Episcopus pueros civitatis suæ collegit & instituendos commisit cuidam clerico, qui se doctorem & literarum professorem dixerat, eoq; nomine vineas ei & redditum assignavit, teste Gregorio Turonensi lib. 6. cap. 36. Idem fecerunt alii, quibus curæ cordiq; fuit, vel clericos suos, quos sæpè satis rudes ecclesiasticis functionibus destinari diximus supra, vel juventutem suæ civitatis benè informari, & animos teneres sapientiæ præceptis maturè componi.

VII. Ea res cum Ecclesiæ rationibus valde conducere putaretur, varia deinceps in Conciliis edita fuêrunt decreta, quibus Episcopi, ut Scholas instituere,

tuerent, semetipfos excitabant, suosque simul ad eandem curam admonebant presbyteros. Sed & principum accesserunt edicta, quibus episcopi & presbyteri jubebantur ex officio id intendere, ut magisterio præceptoris ne egeret juvenus Karolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi c. 72. Ut scholæ legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, compotum, Grammaticam per singula monasteria vel Episcopata discant, sed & libros catholicos bene emendatos habeant &c. Idem Karolus lib. 2. cap. 5. Scholæ ad filios & ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promissis & vobis injunximus, in congruis locis, ubi nec dum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur. Et Ludovicus Pius lib. 5. cap. 95. Dignum est, ut filios suos donent ad scholam, sive ad monasteria, sive fores presbyteris, ut fidem catholicam rectè discant & orationem dominicam, ut domi alios edocere valeant. Præcæteris autem Karoli Magni hoc in scholis erigendis studium maximè commendat epistola generalis, quam de hac materiâ scripsit ad Baugulfum Fuldæ Abbatem, quæque inserta est tom. 2. Concil. Gall. p. 121.

VIII. Ad singularem hanc Karoli Magni & Ludovici pii curam & piam utriusque Principis intentionem sæpè deinceps provocarunt congregati in Conciliis Gallicanis Episcopi. Oportet, ajunt in Concilio Cabilonensi II. c. 3. ut sicut dominus Imperator Carolus, Vir singularis mansuetudinis, fortitudinis, prudentiæ, justitiæ & temperantiæ præcepit, scholas constituent, in quibus & literaria solertia discipline & sacre scripturæ documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus merito dicatur à Domino: Vos estis sal terræ: & qui condimentum plebibus esse valeant, & quorum doctrina non solum diversis heresibus, verum etiam Anti-Christi monitis & ipsi Anti-Christo resistatur. Etrursus in Concilio Parisiensi VI. lib. 1. c. 30. Jam dudum à pio & orthodoxo principe domno Hludovico DEO amabili Imperatore jussu & admonitum est, ut rectores Ecclesiarum in Ecclesiis sibi commissis strenuos milites Christi, quibus DEUS placari posset, prepararent & educarent. -- Sed super hac ejusdem principis admonitione, imò jussione à nonnullis rectoribus tepide & desidiose hætenus actum est. Unde omnibus nobis visum est, ut abhinc postposita totius torporis negligentia ab omnibus diligentior in educandis & erudiendis militibus Christi & vigilantior adhibeatur diligentia. Et lib. 3. c. 12. Similiter obnixè ac suppliciter vestra Celsitudini suggerimus, ut morem paternum sequentes saltem in tribus congruentissimis Imperii vestri locis scholæ publicæ ex vestra auctoritate fiant: ut labor patris vestri, & vester per incuriam, quod absit, labefactando non depereat. Quoniam ex hoc facto & magna utilitas & honor sanctæ DEI Ecclesiæ & vobis magnum mercedis emolumentum, & memoria sempiterna accrescet.

IX. Sed ne quid dissimulem, ultimum hoc, quod adduxi, capitulum videtur de alio genere scholarum, eis scilicet quæ Academiis similes sunt, & ex

quibus hæc deinceps natæ fuerunt, accipi debere. Sed & priora illa capitula ad Episcopales tantum scholas, quæ scilicet solis Presbyteris & Clericis patuerunt, referenda esse ipse verborum contextus ostendit, tum verò præcipue additamentum, quod ad calcem d. c. 30. Concilii Paris. VI. legitur his verbis: *Et quando ad provinciale Episcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum, sicut jam in præcedentibus memoratum est, scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat, ut suum solers studium circa divinum cultum omnibus manifestum fiat.* De iisdem actum fuit sub Carolo Calvo in concilio Valentino III. c. 18. *Ut de Scholis tam divinæ quàm humane literaturæ, nec non & Ecclesiasticæ cantilenæ, juxta exemplum prædecessorum nostrorum, aliquid inter nos tractetur, & si potest fieri, statuatur atque ordinetur, quia ex hujus studii longâ intermissione, pleraque Ecclesiarum DEI loca & ignorantia fidei, & totius scientiæ inopia invasit.* Et sub ejusdem regimine in concilio apud Saponarias c. 10. *Ut Scholæ sanctarum Scripturarum & humane quoque literaturæ, unde annis præcedentibus per religiosorum Imperatorum studium magna illuminatio Ecclesiæ & eruditionis utilitas processit, deprecandi sunt pii principes nostri, & omnes fratres & cœpiscopi nostri instantissime commonendi, ut ubicumque omnipotens DEUS idoneos ad docendum, id est, fideliter & veraciter intelligentes donare dignatur, constituantur undique Scholæ publicæ, scilicet, ut utriusque eruditionis & divinæ scilicet & humane, in Ecclesiâ DEI fructus valeat accrescere: quia quod nimis dolendum est, & pernitiosum maxime, divinæ scripturæ verax & fidelis intelligentia jam ita dilabatur, ut vix ejus extrema vestigia reperiantur.* Et idcirco ingenti curâ & studio remedium procurandum est. Ita scilicet videmus, studium Caroli Magni & Ludovici Pii cum ipsorum personis ferè concidisse, aut contabuisse saltem, ut opus deinde esset iteratâ ipsorum Episcoporum ad se invicem admonitione.

X. Quæ ita in cathedrali Ecclesiâ & per totam diocesin Episcopo incubuit cura, eadem sed minore gradu etiam per parochiam suam commissa fuit presbytero. Ex Concilio Namnetensi in hanc rem canonem adducit Regino Abbas Prumienfis de Ecclesiæ discipl. lib. 1. num. 207. *Unusquisque presbyter, qui plebem regit, Clericum habeat, qui cantet, & epistolam & lectionem legat, & qui possit Scholam tenere; & admoneat suos parochianos, ut filios suos ad psalterium discendum mittant ad Ecclesiam, quos ipse in omni castitate erudiat.* Simile legitur statutum Ecclesiasticum in Capitulari Theodulfi Episcopi Aurelianensis c. 20. *Presbyteri per villas & vicos Scholas habeant, & si quilibet fidelium suos parvulos ad discendas literas eis commendare vult, eos suscipere & docere non renuant, sed cum summâ charitate eos doceant.* — Cum ergo eos docent, nihil ab eis precii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes charitatis studio suâ voluntate obtulerint. Idque repetiit ejusdem Ecclesiæ Antistes & successor sub n. 6. *Ut unusquisque presby-*

ter suum habeat Clericum, quem religiose educare procurat; & si possibiliter illi est, Scholam in Ecclesiâ suâ habere non negligat, solerterq; caveat, ut quos ad erudiendum suscipit, castè sinceriterq; nutriat. Hinc adeo Hincmarus Archiepiscopus Remensis, dum capitula præscripsit, quibus de rebus Magistri & Decani per singulas Ecclesias inquirere & Episcopo renunciare debeant, sub num. 11. presbyterum interrogare jubet, si habeat Clericum, qui possit tenere Scholam, aut legere epistolam, aut canere valeat, prout necessarium sibi videtur.

XI. Præverant his episcoporum specialibus decretis generaliore statuto Patres in Concilio Vasensi II. congregati, qui non unum tantum, sed plures etiam clericos ab uno presbytero summâ cum Ecclesiâ utilitate instrui & informari svident. Sic enim se habet Canon istius Concilii primus: Hoc placuit, ut omnes presbyteri, qui sunt in parochiis constituti, secundum consuetudinem, quam per totam Italiam satis salubriter teneri cognovimus, juniores Lectores, quantoscunq; sine Uxore habuerint, secum in domo, ubi ipsi habitare videntur, recipiant: & eos quomodo boni patres spiritualiter nutriendos, psalmos parare, divinis Lectionibus insistere & in lege Domini erudire contendat, ut & sibi dignos successores provideant, & à Domino præmia æterna recipiant. Juniores Lectores hic dicuntur, qui alibi juniores Ecclesiæ, aut etiam simpliciter juniores vocantur, atque illi jam inter Clericos referebantur, uti patet ex Concilio Turonensi II. c. 13. & c. 20. itemque Karoli Magni cap. lib. 5. tit. 121. & lib. 6. tit. 154. Natum hinc est vocabulum junioratus, quod de ministerio explicat Petrus de Marca ad can. 7. Concilii Claremontani, de beneficio & præstimonio, quod junioribus Clericis in officii solatium datum fuit, Joh. Bapt. Souchet. ad Ivonis Carnotensis epist. 286.

XII. Ex dictis patet, triplices olim fuisse Scholas. Aliæ enim Presbyteris & Clericis patebant, quæ potissimum in Ecclesiis cathedralibus habebantur. Earumque omnium celeberrimæ seculo Karolino erant in Galliâ. Juniores tamen suos Clericos etiam Hispania coërceri & informari eodem modo voluit, uti testatur canon 23. Concilii Toletani IV. Omnis ætas ab adolescentiâ prona est in malum. Nihil enim incertius, quam vita adolescentium. Ob hoc constituere oportuit, ut si qui in Clero impuberes aut adolescentium existunt, omnes in uno conclavi commaneant, ut lubricæ etatis annos non inluxuriâ, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant. Sed & Germania suas in Ecclesiis Cathedralibus mox habuit Scholas, uti supra ex Alberti Cranzii historiâ ostendi. Invaluitque deinceps, ut uni alicui præbenda hoc solo nomine & ob hunc finem daretur, ut docendi munus gereret, qui magister Scholæ, aliquando scholasticus, caput Scholæ, aut Capischolus dicebatur. De Bennone II. Osnabrugensi Episcopo refert Cranzius metrop. lib. 5. cap. 26. præfuisse

fuisse eum Scholæ apud Ecclesiam Hildeshemensem. *Docebant enim, inquit, illâ ætate Scholastici sacras literas & habebant, qui subdocerent in trivialibus.* Ita etiam apud Gallos in Rhemenſi Eccleſiâ Fulco Epiſcopus duas reſtituit Scholas, quibus præfuit Remigius Autiſiodoreſis. *Flodoard. lib. 4. cap. 9.* Præſatus denique Præſul honorabilis Fulco duas Scholas Rhemiſ Canonicoꝝ ſcil. loci, atq. ruralium Clericoꝝ jam penè deſapſas reſtituit, & evocato Remigio Autiſiodoreſi Magiſtro liberalium artium ſtudiis adoleſcentes clericos exerceri fecit. Scholaſtici id munus honorabile admodum fuiſſe teſtis eſt Baldricus Noviomenſis *Chronic. Cameracenſ. lib. 3. cap. 61.* agens de Leelberto, cui Scholaſtici munus commiſerat Gerardus Cameracenſis Epiſcopus. *Et ut amplius, inquit, in ſcientiâ eum confirmaret, regendas ſcholas S. Mariæ matris Eccleſiæ ei commiſit, qui honor propter laborem rarus nobilibus committitur, ſed quanto ravior, tanto magis honorabilior comprobatur.* Ab hoc inſtituto manavit, ut hodieque in quamplurimis Canonicoꝝ clauſtris locus aliquis Scholæ habendæ deſtinatus ſuperſit, & ut inter ipſos Canonicos unus aliquis Scholaſtici titulum etiamnum ſuſtineat.

XIII. Erant deinde Scholæ monachorum, quas quidem & ipſas ubique in monaſteriis Regni ſui haberi voluit Karolus Magnus, uti teſtatur ejus epiſtola ſupra adducta; ſed ante ejus ætatem tales Monachorum Scholæ celeberrimæ omnium fuerunt in Britanniâ, ſexto præſertim, ſeptimo, & octavo ſeculo. Nec enim in Occidente tum quiſquam erat vel doctior vel melior, niſi qui inter Britannicos monachos aliquandiu vixerat, adeo ut ab monachis iſtis Chriſtianæ doctrinæ principia Germanos noſtros primum accepiſſe lubentes fateamur. De Scholis iſtis monachalibus prælat audire Johannem Trithemium in *Chronico Monaſterii Hirſaugienſis*, cujus ſub anno DCCCXC. hæc ſunt verba: *Erat autem his temporibus in monaſteriis noſtri ordinis hæc conſuetudo celeberrima, ut Scholæ monachorum in ſingulis penè cœnobiis haberentur, quibus non ſeculares homines, ſed monachi moribus & eruditione præſciebantur nominatiſſimi, qui non ſolum in divinis ſcripturis docti eſſent, verum etiam in mathematicâ, Aſtronomiâ, Arithmeticâ, Geometriâ, Muſicâ, Rhetoricâ, Poëſi & in cæteris omnibus ſecularis Literaturæ Scientiis erudiſſimi haberentur.* -- Quoties verò idoneum ad hanc ſubeundam provinciam in ſuo cœnobio monachum abbas minime habuiſſet, de aliquo alio monaſterio petere aptum non erat verecundum. Maximum enim dedecus judicabant, dociles animos monachorum negligere, quos ut moribus & literis benè inſtituere poſſent, nullis laboribus, nullis parcebant impenſis. Sic namque doctiſſimus ille monachus Gemblacenſis Sigebertus multo tempore in cœnobio ſancti Vincentii Metenſis, monachorum præceptor, quanquam de alio monaſterio fuit. Ita Strabus monachus Fuldenſis in Hirſfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulaus, Albinus monachus Anglicus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeja, atque alii complures in aliis monaſteriis docendi ad

tem-

tempus tenuerunt officium, ubi conversionis primordia non sumpserunt. Hæc autem consuetudo sanctissima primùm in Angliâ cœpit, ubi venerabilis ille monachus & presbyter Beda monachorum institutor factus multos post se doctissimos reliquit discipulos &c. Concidiſſe verò istam prorsus disciplinam, & in rudatatem concessisse monasteria, justè conqueritur Claudius Espencæus digression. lib. 3. cap. 12.

XIV. Erant denique Scholæ puerorum puellarumque, quas tamen separatim haberi voluit Riculfus Svesfionum Episcopus in capitulis sub n. 16. Monemus præterea, ut presbyteri sic ruralibus, id est, terrestribus & cæteris occupationibus inserviant, quatenus divinum officium non negligant, & Scholarios suos modeste distringant, castè nutriant, & sic literis imbuant, ut malâ conversatione non destruant: & puellas ad discendum cum Scholariis suis in Scholâ suâ nequaquam recipiant, & ut turpi lucro & negotiationibus non inserviant. Quantum verò interfit tùm Ecclesiæ, tùm Reip. juventutem non in bonis literis tantùm, sed etiam in pietate educari, plenâ manu testimonia sua conferunt, & consentiunt tùm gentilium tùm Ecclesiasticorum Scriptorum libri, quorum sententias hic compilare institutum nostrum non patitur.

CAP. XXIV.

De jure quod Episcopus habet circa Monasteria.

I.

Q Uo tempore & unde cœperit, qualesque progressus habuerit vita monastica, quantumque à primis suis institutis degeneraverit, alibi quali per compendium dixi, nec ea ut repetantur, propriè huc pertinent. Per aliquot jam secula & inde à Karoli Magni ætate plurimi tales in cœnobiis extiterunt, qui vitam monasticam infamarunt prorsus, suisque moribus id effecerunt, ut haud frustra crederent alii, vitam monasticam nihilo sanctiorem, imò deteriorem esse vitâ reliquorum Christianorum. Et ex hoc tot ubique leguntur querelæ virorum cordatorum, quibus indignum visum fuit, pigros istos & luxui deditos ventres ex bonis illis, quos pietati destinavit antiquitas, nutriri & nihil minùs quàm sanctitatem profiteri, alios verò ad speciem & multâ cum hypocrisi suâ tegere animi vitia, & priscam gravitatem multis simulationum involucris ostentare. Non locus desertus, inquit autor libelli de duplici martyrio, saccus pro veste, legumen pro cibo, neque jejunia, monachum absolvunt: sub his involucris interdum latet animus valdè mundanus; quod ita deprehenditur, si ad munus aliquod

B b b b b

Eccle-

Ecclesiasticum vocentur: ibi videas quosdam ex illis facillimè vinci delictis, impatientiores injuriarum, ad petentiores vindictæ, quam qui vix alius sit ex mediâ plebe. Quid causæ est? quoniam corpus exercuerunt magis, quam animum, cum beatus Paulus doceat, quod exercitatio corporalis ad modicum utilis sit, pietas ad omnia valeat &c.

II. Quâ verò cunque intentione monasticam professi fuerunt homines vivendi rationem, in tantum numerum & monasteriorum & monachorum excrevit superioribus seculis multitudo, ut oneri esset Rebus publicis, & prudentiores eum tandem imminutum cuperent, præsertim cum inter ipsos monachos diversarum sectarum non sine scandalo acerba penitus & infesta nata fuisset odia. *Videtur, inquit Petrus de Alliaco Cardinalis Cameracensis lib. de reform. Eccles. quod tanta religiosorum numerositas & varietas non expediat, quæ inducit ad varietatem morum & quandoque ad contrarietatem & repugnantiam observationum, & sepe ad singularitatem & ad superbiam & vanam extollentiam unius statûs super alium.* Prolixam eâ de monachorum discordiâ ad Bernardum Clarevallensis Abbatem scripsit epistolam Petrus Abbas Cluniacensis lib. 4. epist. 17. ex quâ sequentia maximè verba notatu digna existimo: *Nam ut penè assiduè cerno, & omnibus ipsis quoque negligenter intuentibus advertere perfacile est, niger, ut sic dicam, monachus album fortuito occurrentem obliquo sidere respicit: albus nigrum vix mediâ oculi parte, & quando se ingerit, contactur. Vidi plurimos, nec recordor, quoties, de nigrorum numero occurrentem quempiam album quasi monstrum ridentes, & velut si chimæra vel centaurus vel portentum aliquod peregrinum oculis ingereretur, voce vel gestu corporis se stupere signantes. Vidi e converso loquaces prius, & multa passim occurrentia ad invicem conferentes albos, nigro quolibet adveniente subito obmutuisse, & velut ab hostibus hostium secreta rimantibus, silentii sibi remedio præcavisse. Intuitus sum utriusque generis hominum linguas tacentes, oculos, manûs pedesque loquentes: & quod voce, ne proderentur, indicare volebant, gestum suffragio clarius inclamasse. Vocem mutam, membra loquacia, & perverso naturæ ordine lapidibus clamosos, homines hominibus taciturnos &c.* Nec verò in gestus tantum prorupit ista difformitas, sed ipsam etiam vivendi rationem pessimè corrumpit, & prorsus degeneravit tandem atque in diversa omnia commutata est monasteriorum facies. *Cum à priscis temporibus, verba sunt Jacobi à Vitriaco hist. occid. cap. 13. in partibus occidentis due tantum fuissent regularium diversitates, monachi scil. nigri, sancti Benedicti regulam profitentes, & Canonici albi, secundum regulam B. Augustini viventes, postquam peccatis exigentibus primo modica negligentes paululum cadere cœperant, tandem ad tantam dissolutionem plurium regularium conventus devenérunt, quod viri timorati & prudentes sub alio habitu & aliis institutis Domino militaturi ab ipsis recesserunt, sicut scriptum est: fugite de medio Babylonis &c.*

III. Quod

III. Quod si computandus esset ingens per totum terrarum orbem monasteriorum numerus, tum & immanis ipsorum monachorum multitudo, facile patefceret, haud exiguum partem mundi habitabilis ab illis occupari, & provincias aliquas vix sufficere tot gregibus alendis. In monasterio Cluniacensi ultra trecentos monachos aliquando habitasse docet Andreas Quercetanus *ad bibliothec. Cluniac. pag. 14*. In Gemeticensi, quod in diocesi Rothomagensi extitit, nongentos fuisse, scribit Thomas Walsingham & Guilielmus Gemeticensis. Et memini, nostro hoc seculo jactitasse aliquando Capuccinorum Generalem, subesse sibi ultra viginti duo millia monachorum. Et quis verò nunc reprehendet Johannem Petrum de Ferrariis autorem practicae judicialis tit. 50. gloss. 9. n. 4. seq. circa annum MCCCCX. in hæc verba erumpentem: *Nam scire debes, tu ignare Laice, quod Imperium aliquando habuit utrumque gladium, temporalem scil. & spiritualem, adeo quod tunc Imperatores conferebant omnia beneficia Ecclesiastica per universum Orbem, & amplius eligeant Papam.* -- -- Unde eo tempore, quo studebant Imperatores ampliare Christianam fidem, que tunc modica erat, & in parvo statu, oportuit conferre multa privilegia Ecclesiis, & his, qui se ad fidem Catholicam convertabant. -- -- Inter quæ privilegia fuit istud, quod bona ingredientium monasteria applicarentur ipsis monasteriis. Propter quod privilegium multiplicata & fundata sunt monasteria infinita per universum Orbem, olim causâ devotionis, licet hodiè causa rapine & avaritiæ, in tantum, quod destruxerunt hodiè mundum, & annihilaverunt statum imperii & omnium Laicorum. Possunt ergo merito dici talia loca facta vel fienda, retia contexta ad capiendâ Laicorum bona. Surgat ergo bonus Imperator, & dicant omnes: *Fiat pax in virtute tuâ & abundantia in turribus tuis.*

IV. Quotcunque autem exædificata fuerint monasteria sive Virorum sive puellarum, in aliquâ diocesi, subjecta ea esse voluit antiquitas directioni & regimini Episcopi, qui illi diocesi præest. Clarè Concilium Calchedonense can. 4. *Placuit, nullum quidem usquam edificare nec constituere monasterium, aut oratoriam domum, præter consensum Episcopi civitatis.* Eos verò monachos, qui sunt in unâquâque civitate & regione, subjectos esse Episcopo & quietem amplecti, & jejuniis & orationi tantummodo vacare in locis, in quibus constituti sunt permanentes, nec ecclesiasticis vel secularibus negotiis se ingerere vel communicare, sua relinquentes monasteria, nisi fortè propter necessariam causam ab Episcopo civitatis permissum fuerit. -- -- Civitatis autem Episcopum eam quam par est, monasteriorum curam gerere oportet. Atque id repetitum in Concilio Arelatensi V. c. 2. *Ut monasteria vel monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.* Et in Concilio Vernensi c. 3. *Ut unusquisque Episcoporum potestatem habeat in suâ parochiâ tam de clero, quam de regularibus vel secularibus ad corrigendum &*

emendandum. Itemque can. 5. Ut monasteria tam Virorum, quam puellarum secundum ordinem regulariter vivant, & si hoc facere contempserint, Episcopus, in cujus parochia esse videntur, hoc emendare debet. Putatque Hadrianus II. Pontifex epist. 28. quam scripsit ad Carolum Calvum Regem, ruinam monasteriorum protectam fuisse exinde, quod se regimini Episcoporum subduxerint. Nostis enim, inquit, quia omne monasterium in potestate Episcopi consistere debet juxta canonicam auctoritatem: & quia hoc est transgressum, ideo plurima monasteria habentur destructa, sicuti monasterium S. Medardi Turo-nis &c. Nec virorum tantum, sed & puellarum monasteria, uti modo ex Vernensis Concilii canonibus adduxi, Episcopis subjecta erant, quod etiam confirmat Concilium Arelatense V. c. 5. Ut Episcopi de puellarum monasteriis, quæ in sua civitate constituta sunt, curam gerant: nec Abbatissæ ejus monasterii aliquid liceat contra regulam facere.

V. Hinc adeo factum, ut sine literis Episcopi commendatitiis non licuerit vel monachis vel monialibus claustris suis egredi, gravesque sustinuerint pœnas, qui secus fecissent. Diserte id sub pœnâ verberum prohibuit Concilium Veneticum c. 6. & Concilium Agathense c. 38. & sub pœnâ excommunicationis Concilium Parisiense V. c. 12. etiam si Romam iter suscipere voluerint. Concilium Vernense c. 10. Et conferri hic possunt Capitularia lib. 5. c. 25. & 78. itemque lib. 6. cap. 130. Nec monachis tantum, sed Abbatibus etiam ipsis prohibitum erat sine permissione Episcopi iter suscipere aut longius à monasterio suo abire. Ob hanc enim causam Abbatem Gristanensem objurgat Arnulphus Episcopus Lexoviensis epist. 53. quod neglecta Episcopalis auctoritate mandati, imò tua & animarum tibi commissarum salute postposita, sine nostrâ conscientia discessisti. Ea; propter illum quamprimum redire jussit ex Angliâ, quò profectus fuerat. Et inde ille Episcopalis edicti necessitate reductus est, ut idem loquitur Arnulphus epist. 42. Pluribusq; aliis exemplis demonstrari potest, si quando Abbates olim ad Episcopatum promoveri debuissent, in validam eousq; habitam fuisse electionem, donec accessisset consensus Episcopi, cui subjectionem & obedientiam debebant. Anshelmus Beccensis Cœnobii in Normanniâ Abbas oblatum ultro Archiepiscopatum Cantuariensem in Angliâ accipere renuit, antequam à præfecturâ monasterii sui per Archiepiscopum Rothomagensem, cui suberat, esset absolutus. Abbas sum, inquit apud Eadimerum lib. 1. monasterii regni alterius, Archiepiscopum habens, cui obedientiam, terrenum Principem, cui subjectionem, monachos, quibus deo consilii atq; auxilii subministrationem. His omnibus ita sum adstrictus, ut nec monachos deserere possim sine illorum concessione, nec me à dominatu principis mei valeam exuere sine ejus permissione, nec obedientiam Pontificis mei subterfugere queam, cum salute anime meæ, absq; ipsius absolutione. Atq; idcirco generaliter statutum fuit in Concilio Aurelianensi l. c. 19. Abbates pro

pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur.

VI. De monialibus sine licentiâ Episcopi monasterio suo egressis illustre extat exemplum apud Gregorium Turonensem *lib. 9. hist. cap. 39. seq.* quod præbuit in monasterio Pictavenfi Chrodieldis, Chariberti Regis filia. Illa enim Leuboveræ Abbatisæ suæ, cujus in locum evehi cupiebat, imperium detrectans, cum Basina Chilperici Regis filiâ & aliis quadraginta eoque amplius puellis, quas in partes suas traxerat, monasterio egressa Turonos ad Gregorium Episcopum, & inde, cum ejus admonitionibus animum advertere nollet, ad Guntrannum Regem in Burgundiam profecta est, multis ubique Abbatissam, & ipsum etiam Episcopum, cujus in diœcesi monasterium istud situm erat, quique tum temporis Maroveus fuit, convitiis falsisque criminibus insectans. Post hæc cum sodalibus, quas Turonis reliquerat, Pictavos reversa, B. Hilarii basilicam infedit, collectaque perditorum hominum manu, ibi se communiit, negans se ad monasterium, nisi ejectâ Leuboverâ redituram. Quin etiam cum ad eas Gundegisilus Burdigalensis Metropolitanus, cum Nicasio Engolismensi, Saffario Petragorico, & Maroveo Pictavenfi ad monasterium reducere cupiens advenisset, obstinatusque reluctans excommunicationem indixisset, sic in eos repente illa sicariorum turba grassata est, ut Clericis sanguine respersis Episcopi vix evaserint. Rem totam, quæ contigit anno Christi DLXXXIX. plenius exponit Gregorius Turonensis *d. l.* ex quâ id præcipue ad causam nostram facit, quod non diœcesani tantum, sed etiam comprovincialium Episcoporum autoritate puellarum illarum proterviam compescere oportuerit, quodque adeo ad Episcoporum curam pertineant claustra monialium. Hinc adeo uti non licuit monialibus sine licentiâ sibi ab Episcopo datâ extra monasterium vagari, sic nec ulli Viro licuit sine speciali concessione Episcopi monialium claustra ingredi, quod in primis prohibuit Concilium Ravennatense III. c. 11.

VII. Sed & visitandi potestatem in monasteriis habent Episcopi, eaque multis Conciliorum decretis confirmata fuit. Quæ in Synodo apud Saponarias relecta fuerunt decreta Synodi Lingonensis sub num. 9. præcipiunt, ut congregationes Canonice & monachorum ac sanctimonialium, secundum canonicam institutionem à propriis Episcopis strenue visitentur, & eorum religio & habitus exquiratur, si vitâ & moribus sint probi, ac officii & unanimi-
tatis studio solliciti, à levissimis quoque & perniciosissimis actibus cauti. Subsidia etiam illorum pia dominorum providentia exquirantur & disponantur: quatenus elementia vestra in omnibus fulti, pro vestra in Christo prosperitate, regni quoque vestri sublimatione, Domini clementiam eos jugiter exorare delectet. Similis visitandi ratio cum uberiore explanatione tum Episcopo, tum missis Regiis,

Bbbbb 2

qui-

quibus ea cura incubuit, præscripta fuit in Concilio aquad S. Macram *can. 4.* Et Episcopo singulariter in Concilio Rotomagenfi, cujus verba recenſet Regino Abbas Prumienſis *lib. 2. de Eccleſ. diſcipl. num. 167.* Ut Episcopus monaſterium monachorum & ſanctimonialium frequenter introëat & cum gravibus & religioſis perſonis in eorum vel earum conventu reſidens, eorum vitam & converſationem diligenter diſcutiat, & ſi quid reprehensibile invenerit, corrigere ſataget. Sanctimonialium etiam pudicitiam ſubtiliter inveſtiget. Et ſi aliquam invenerit, quæ neglecto propoſito caſtitaſis, Clerico aut Laico impudenter miſceatur, acriter verberibus coërceatur, & in privata cuſtodia retrudatur, ubi quod male commiſit, dignè pœniteat. Interdicat autem ex auctoritate ſanctorum canonum, ut nullus laicus aut clericus in earum clauſtris & ſecretis habitationibus acceſſum habeat, neq; præſbyteri, niſi tantum ad miſſam. Expletâ miſſâ ad Eccleſias ſuas redeant &c. Et talis viſitatio ab Episcopo, quotiescunque ei collibitum fuerat, inſtitui poterat. Eoque pertinent verba Concilii Aurelianenſis apud Gratian. *c. non ſemel 18. q. 2.* Non ſemel ſed ſæpius in anno Episcopi viſitent monaſteria monachorum. Et quod ſcribit Gregorius *lib. 7. epiſt. 18.* Viſitandi exhortandiq; gratiâ ad monaſterium, quoties placuerit ab antiſtite civitatis, accedatur.

VIII. Quæ cum ita ſint, facere nequeo cum illis, qui ſtatuunt, in negotiis, quæ regulam concernunt, nullam omnino competere poteſtatem Episcopo in monachos, ſed tùm demum & in illis ſolum cauſis, quæ extra regulam committuntur, ſi quid tale monachus perpetraverit. Nec enim eò trahenda ſunt verba Concilii Toletani IV. *can. 51.* quæ pro iſtâ opinione defendendâ adduci ſolent: Hoc tantum in monaſteriis ſibi vendicent Sacerdotes, quod præcipiunt canones, id eſt, monachos ad converſationem ſanctam præmonere, Abbates aliq; officia inſtituere, atq; extra regulam facta corrigere. Vocabulum hoc extra etſi remotionem & ſeparationem ut plurimum ſignificet, non patiuntur tamen ea, quæ adduximus, Conciliorum decreta, ut eundem in hoc canone ſignificatum admittamus, ita ſcil. ut quæ contra regulam & diſciplinam monaſticam commiſſa ſunt ab abbate ſolo, reliqua autem, quæ regulam non attingunt, ab Episcopo corrigi debere dicamus. Potius igitur eſt, ut vocabulum hoc extra, de eo, quod contra regulam fit, explicemus, cum omnino extra regulam agat, qui contra regulam committit. Et fuit omnino hæc antiquæ Eccleſiæ intentio, ut plenam in monachos poteſtatem, & diſciplinæ monaſticæ correctionem haberet Episcopus. Idque nî fallor ſatis perſpicue propoſuit Karolus Magnus *lib. 3. leg. Longobard. tit. 1. c. 8.* Volumus atque jubemus, ut Episcopi ſuum in omnibus juxta vires ſuas peragere ſtudeant miniſterium, in parochiis eorum: & ut prædicationes & confirmationes ibidem expleant. Et de monaſteriis, quæ infra eorum parochiam ſunt, vigilanter curent, ut Canonici ſecundum canones, & Regulares ſecundum regulam

gulam vivant: & ubi aliter, quam ordo poposcit, invenerint, emendare faciant, & si emendare nequiverint, nobis nuncietur. Idem Carolus l. 2. capitular. tit. 8. Abbatibus quoque & Laicis specialiter jubemus, ut in monasteriis, quæ ex nostrâ largitate habent, Episcoporum consilio & documenta ea, quæ ad religionem Canonicorum, monachorum, sanctorum pertinent, peragant, & eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant & obediant.

IX. Quin & remove ab officio potuit Episcopus abbatem criminolum, non tamen nisi cum consilio suorum compresbyterorum & reliquorum abbatum, uti statutum in Concilio Turonensi II. c. 7. itemque in Concilio Triburiensi apud Gratianum c. si quis 18. q. 2. Si quis abbas cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus sobriusque non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non ostenderit, ab Episcopo in cuius territorio consistit & a vicinis abbatibus & ceteris DEUM timentibus a suo arceatur honore &c. Nec alia fuisse videtur causa disfidii istius, quod inter Theodorum Episcopum Foro-Juliensem, & Faustum Abbatem Lerinensis insulæ in Concilio Arelateni III. componi oportuit, nisi quod remotus fuisset Abbas ab Episcopo propter jura usurpata. Remotum enim eum fuisse ostendunt verba ejus concilii, quibus decernunt Episcopi convocati, ut Episcopus abbatem indultâ, si qua illa esset, culpæ venia in pristinâ pace toto charitatis affectu reciperet, & ad Insulam ac congregationem ipsi DEO dispensante commissam, cum suâ gratiâ & charitate remitteret. Usurpationem autem jurium Episcopaliū causam fuisse remotionis ab Officio ostendunt verba sequentia, quibus enumerantur jura, quæ Episcopis in Monachos competunt, quibus sine dubio accenseri antehac voluit Episcopus potestatem in monasterii multitudinem laicam, sed quam exceptit, & Abbati commendatam esse voluit Concilium. Specialiter hoc monasterio Augustodunensi privilegium concessit Gregorius Pontifex lib. 11. epist. 10. ut si de crimine aliquo suspectus esset Abbas, non solus Episcopus civitatis Augustodunensis causam examinet, sed adhibitis sex aliis Episcopis suis subtili hoc investigatione perquirat.

X. Tanta olim fuit in monasteriis Episcoporum potestas. Sed multum attenuata deinceps ea & attrita, alicubi etiam prorsus extincta fuit per exemptiones monasteriorum & privilegia illis concessa. Quæ ipsa tamen ab initio tam gravem Episcopalis autoritatis jacturam inferre non videbantur, quod & leviora ea essent, & Episcopalem jurisdictionem integram & illæsam relinquerent, & ex ipsorum etiam Episcoporum vel culpâ vel spontaneâ concessione causam haberent. Non enim uniusmodi ea semper fuerunt, sed ex tenuibus initiis orta primum, latius deinceps, cum adulescerent, fimbrias suas extenderunt, donec in ejusmodi nervum eruperunt tandem, ut omne prorsus Episcoporum regimen respuerent, & se auctoritate Sedis Romanæ in plenam libertatem vindicarent. Prima & præcipua

cupua immunitatis primæ causa, ni fallor, fuit Episcoporum avaritia, qui, cum, uti in alia, quæ Ecclesiarum propria fuerunt, ita etiam monasteriorum bona jus sibi ab antiquis canonibus concessum haberent, haud veriti sunt, iis abuti, & in suos suorumque usus prodigaliter vertere, monachis vero suas parcius admetiri portiones quotidianas, & monasteria ipsa suis defraudare facultatibus. Altera causa erat Episcoporum in præficiendis Abbatibus parum considerata, & præsumptuosa atque prorupta temeritas, dum inhabiles sæpè & nec moribus nec scientiâ præstantes, peregrinos quandoque & rei monasticæ prorsus ignaros in Abbates promoverent, quorum Manliana imperia, & importunas atque amaras voces ferre vix poterant monachi, quique adeo turbas sæpè excitabant, & canonica præcepta ad arbitrium suum atque libidinem eludebant. In his scilicet duobus consistebant primæ illæ immunitates, quibus monasteria gaudebant, ut referrentur vel ad liberam Abbatis & Abbatissæ electionem, quæ conventui sive congregationi tota permittebatur, vel ad liberam facultatum monasticarum & oblationum administrationem, quæ interdicebantur Episcopi, ut, quæ haberet, bona retineret Monasterium, salvâ in cæteris omnibus Episcoporum jurisdictione & jure competente.

XI. Ne id frustra dixisse videar, aliqua hic addam exempla, non illustrantia tantum, sed & probantia istam immunitatum rationem. Inter Epistolas Gregorii Magni lib. 6. epist. 12. extat privilegium Monasterii S. Cassiani missum ad Respectam Abbatissam Masiliensem, & hæc continent verba: *Constituentes, ut obeunte ante dicti monasterii Abbatissa, non extranea, sed quam congregatio sibi de suis elegerit, ordinetur: quam tamen, si digna huic ministerio judicata fuerit, ejusdem loci Episcopus ordinet. In rebus autem, vel in dispositione monasterii ejusdem nec Episcopum, nec Ecclesiasticorum quenquam habere decernimus potestatem, sed hæc ad sollicitudinis tuæ, vel quæ post te in eodem loco fuerit Abbatissa, curam statuimus per omnia pertinere. Die siquidem natalis vel dedicationis supra dicti monasterii, Episcopo illic missarum sacra conveniat solennia celebrare. A quo tamen ita est hoc officium exsolvendum, ut cathedra ejus, nisi prædictis diebus, dum illic missarum solennia celebrat, non ponatur. Quo discedente, similiter etiam cathedra illius de eodem oratorio auferatur. Cæteris vero diebus per presbyterum, qui ab eodem Episcopo fuerit deputatus, missarum officia peragantur. Præterea erga vitam atque ancillarum DEI, sive Abbatissæ, quæ in supra scripto fuerit monasterio constituta, Episcopo secundum DEI timorem, sollicitudinem statuimus adhibere, ut si aliquam de illic habitantibus exigente culpâ oportuerit ultioni submitti, ipse juxta sacrorum canonum vigorem modis omnibus debeat vindicare &c. De collocatione cathedræ subitaneæ & temporali quod dicitur in privilegio, interpretationem suggerit & conjecturam, in aliis Ecclesiis, in quibus sacra peragenda erant Episcopis, perpetuo positas*

positas fuisse eorum cathedras, & indicium fuisse autoritatis atque jurisdictionis Episcopalis. Alibi in speciali decreto, quod paulo ante obitum in Concilio Lateranensi edidit Gregorius, quodque ex bibliothecâ Vaticanâ integrum se edere profertur Cardinalis Baronius ad ann. DCI. num. 8. generaliter probibuit, ne quis Episcopus in monasteriis cathedram collocare audeat, vel quantamlibet potestatem habere imperandi &c. Quæ quidem constitutio utrum genuina sit, & ejus seculi moribus conveniat, aliis discutiendum relinquo.

XII. Paria privilegia monasteriis in civitate Augustodunensi idem concessit Gregorius. Statuentes, nullum Regum, nullum Antistitem, nullum quâcunque præditum dignitate, vel quemquam alium de his quæ Xenodochio à superscriptis præcellentissimis filiis nostris regibus jam donata sunt, vel in futuro à quibuslibet aliis de propria fuerint jure collata, sub cujuslibet cause, occasionis, ve specie minuere vel auferre, sive suis usibus applicare, vel aliis quasi piis causis, pro sue avaritiæ excusatione posse concedere: sed cuncta quæ ibi oblata sunt, vel offerri contigerit, tam à te, quam ab iis, qui in tuo officio locoque successerint, perenni tempore illabata, & sine inquietudine aliqua volumus possideri, eorum tantum usibus, pro quorum sustentatione gubernationeque concessa sunt, modis omnibus profutura. Item constituimus, ut obeunte Abbate atque presbytero superscripti Xenodochii atque monasterii, non alius ibi quâcunque obreptionis astutia ordinetur, nisi quem Rex ejusdem provincie cum consensu monachorum secundum timorem DEI elegerit ac providerit ordinandum &c. Similiter Johannes VIII. Pontifex in Synodo Tricasinâ Monasterio Floriacensi tale dedit privilegium, ut in sæpe memorato loco servi DEI absque inquietudine debitum suæ religionis persolvere possint servitium secundum regulam patris Benedicti, à propriis Abbatibus, monachis videlicet ex eodem cænobio regulariter electis, in perpetuum gubernentur. Nec illarum rerum, quæ vel in prælibato præcepto nominatim continentur, vel à prædicto Abbate venerabili nunc ejusdem loci Theoberto præfati monasterii officiis deputatæ habentur, ullam ab alio unquam patiantur imminutionem, & etiam rebus, quæ deinceps à quibuslibet religiosiis hominibus eodem loco pervenerint condonata.

XIII. Refertur in hoc diplomate, Abbatem & totam congregationem multorum Episcoporum privilegia meruisse, & jam desiderare etiam Pontificis Romani confirmationem. Quod quidem haud obscure probat, exemptionum privilegia sæpè ab ipsis Episcopis diocesanis concessa fuisse, id quod aliter fieri non poterat, nisi per renunciationem juris competentis. Perspicuè magis id patet ex chartâ, quâ continetur privilegium libertatis Monasterio Corbejensi à Bertefrido Episcopo Ambianensi concessum. Verba hæc sunt: Hoc privilegium plenâ voluntate unâ cum consensu fratrum meorum concessisse vel indulgisse visus sum: per quod decerno atque obtestificationem divini nominis interdico, ut nec ego, nec ullus Episcoporum suc-

Cccc

cesso-

cessorum meorum hoc irrumpere presumat. -- -- Ergo omnes unius conspiratione consensus antedictis principibus postulatione socia libentissimè amnentes, sic decrevimus, ut quaecunque prædicto monasterio vel monachis regio munere, seu à quibuslibet Christianis, in agris, mancipiis, vineis, silvis, auro, argento, vel vestibus, vel quibuslibet speciebus collata, aut deinceps conferenda sunt, vite nostræ temporibus seu successorum nostrorum, nec ego, nec ullus sibi Pontifex, aut aliquis ex ordine Clericorum Ambianensis Ecclesiæ, suis usibus usurpare, aut minorare, aut ad civitatem aliquas species deferre presumat, sed sub omni libertate vel immunitate sæpe dictum monasterium vel monachi ibidem consistentes possideant. -- -- Et cum Abbas fuerit de seculo isto evocatus, quem unanimiter congregatio ipsius monasterii ex semetipsis bonum & dignum elegerint, datâ auctoritate à præfato principe, vel ejus successoribus, à nobis vel successoribus nostris absque ullo commodo secundum sanctos canones ordinetur &c. Idem privilegium confirmatum fuit tempore Caroli Calvi in Synodo Parisiensi à quamplurimis Episcopis, & ab ipso denique Pontifice Romano Nicolao, quæ instrumenta recensuit Jacobus Sirmondus tom. 3. Concil. Gall. Tali modo etiam Zacharias Papa ad instantiam Bonifacii Archiepiscopi Moguntini exemit monasterium Fuldense ab eo extructum, sibi que uni illud immediatè subesse voluit.

XIV. In illis, quæ adduxi, privilegiis aliisque pluribus sæpè fit mentio Regum & Principum. Quæ res facit, ut quæ eorum circa monasteria fuerit potestas, in Galliâ præsertim, uberius explanare operæ videatur precium. Et præcisè quidem temporibus, si qua monasteria fundassent & exædificassent Reges, nihil juris sibi retinuisse videntur, sed sufficere putarunt, si Episcopali potestate, cui secundum jus commune monasteria omnia subiecta erant, ea exempta redderent, cui quidem instituto refragari & Regiæ voluntati resistere Episcopi verebantur. Sic enim præmittit Bertefridus Episcopus Ambianensis in privilegio monasterio Corbejensi concessio: *Et quia gloriosissimus dominus Chlotharius Rex, necnon præcellsa domina Balthildis regina, divino illuminati auxilio monasterium suo opert, Christo præfule in loco nuncupante Corbeja construxerunt, religiosam positionem nostris auribus patefecerunt, quæ viscerali pietatis affectu ita cor intrinsecus molliovit, ut petita non concedere, aut certè libentissimè non implese, noster animus irreligiosum fore putaret &c.* Ad eundem modum Landericus Parisiorum Episcopus in privilegio Dionysii monasterio concessio, quod in notis ad Marculfum exscripsit Hieron. Bignonius, ait: *Quia supradicti domini Cludovici Regis petitio quasi nobis jussio est, cui difficillimum est resisti &c.* Et quia exemptio ista in duobus maximè capitibus, uti dixi, constabat, administratione scil. bonorum monasterii, & electione Abbatis, prior quidem illa simpliciter plerumque concedebatur, altera verò in consensum Regum

Regium definebat, ita, ut quem ex congregatione suâ elegissent monachi, autoritate Regiâ is confirmandus esset, uti ex adducto privilegio monasterii Corbejenfis patet. Postea verò censuerunt Reges, monasteria, quibus ipsi libertatem dederant sua propria esse, sibi que adeò licere non causas tantum monasteriorum suæ cognitioni subicere, sed etiam Abbates instituere, eosque removere, si minus digni iudicati fuerint. Et sic non tantum Episcoporum potestas in monasteriis prorsus extincta, sed & ipsis monachis eligendi potestas ablata fuit.

XV. Hinc verò natæ fuerunt querelæ, quod ipsi etiam Reges parum dignis monasteria & dignitatem eam committerent. In Synodo Ticinensi, quæ anno DCCCL. celebrata fuit, can. 16. censuerunt Episcopi ibi congregati, suggerendum esse beatissimis Imperatoribus, quia hi, qui monasteria & Xenodochia sub defensione sacri palatii posuerunt, ideò fecisse probantur, quod à nullo melius, quam à summis potestatibus protegenda crediderint. Et si ea, contra decreta institutorum, personis, quibus non licet, dederint, ipsi impugnatores efficiuntur, qui propugnare debuérunt, & cavendum summopere principibus, ut quia minime nunc iudicantur, ne in futuro iudicio ab omnipotenti DEO gravius iudicentur. Eodem modo in Concilio Aquisgranensi II. cap. 3. can. 10. ad Ludovicum Pium hæc diriguntur verba: *Similiter poscimus, ut in Abbatissis constituendis & rectoribus Monasteriorum vestrum specialiter caveatis periculum, sicut vobis sæpe est dictum, & per divinam auctoritatem crebrius manifestatum.* Et ad Ludovicum Regem Germaniæ scribunt Episcopi in Synodo apud Carisiacum congregati, c. 9. *Rectores etiam monasteriorum, quibus monasteria committitis, firmiter & obnixè precipite, ut secundum ordinem & habitum & sexum, quo inhabitantes constituti sunt, sollicitè & solerter provideant &c.*

XVI. Ex arbitrio & institutione Principum dum ita pendebant Abbates, evenire facilè quid poterat, ut ab iisdem illis removerentur iterum, & in monachorum ordinem redigerentur. Carolus Calvus Odonem Abbatem Ferrariensem à regimine illius monasterii amoverat, substituto Lupo, & parum absuit, quin ab eodem Rege deiceretur iterum Lupus, eique substitueretur Egilbertus quidam. Sic & Rabanus Maurus ab Abbatia Fuldensi, quam per annos viginti tenuerat, pulsus fuit, ad accusationem monachorum ei subsectorum, sine dubio tamen autoritate Regiâ. Quomodo etiam Regino Abbas Prumiensis ab Arnulpho Rege dejectus fuit. Quâ de re videri potest diligentissimus harum mutationum scrutator Stephanus Baluzius *ad Reginon. pag. 524.* Sicut autem Abbatum electiones & dejectiones sibi solis tum temporis vindicabant Reges: ita & libertatis privilegia monasteriis concessa ex arbitrio suo pendere volebant iidem, ut vel augere ea, vel minuere, vel etiam prorsus

adimere pro lubitu possent. Hinc enim factum, ut idem monasterium per vicissitudines modo liberum, modo subiectum, mox iterum liberum, & rursus subiectum esset, quod de monasterio S. Columbæ apud civitatem Senonensem eruditè observat idem Baluzius *ad Servati Lupi epist. 12.*

XVII. Nondum eo tempore interponebantur partes Pontificis Romani, sed sufficebat autoritas Regum, qui & privilegia dabant, & Abbates ex palatio suo. Postea verò ut eo sanctior esset exemptio, & metu religionis territi abstinerent magis ab insultationibus & oppressione homines maleferiati, cœperunt etiam Pontificum Romanorum diplomata expeti, & quod ita factum erat, ab illis confirmari. Videntur tamen illi ab initio trepidè admodum, & dubitanter, atque cum quâdam animi repugnantia consensum præbuisse, quod privilegia talia iuribus Episcopalibus derogarent & adversa planè essent. Unde Adeodatus Papa in privilegio, quod monasterio S. Martini Turonensi concessum legitur, ægrè admodum consentit, neque consensisset fortè, nisi plarium Episcoporum suffragio id munitum fuisset. Parumper autem, inquit, ambigimus idcirco, quod mos atque traditio sanctæ nostræ Ecclesiæ plus non suppetat, à regimine Episcopalis providentiæ religiosa loca secernere. Verùm ubi & prædicti fratris nostri Crotberti Turonensis Ecclesiæ Præsulis monachicam libertatem, b. e. liberam dispensandi licentiam scripto concessam, religiositate ejus exemplaria proferente, comperimus; in cujus volumine & aliorum per Gallicanam videlicet provinciam constitutorum Antistitum, ad id consensum præbentium subscriptiones subter annexas inspeximus: nullatenus jam exsortem rationis ac canonice regule tantorum Episcoporum consonam sententiam fore perpendimus. Certè necessarium non erat, ut accederet consensus Romani Pontificis, nec aliàs valeret privilegium concessum. Idque, ni fallor, agnovit Gregorius Magnus lib. 7. epist. 115, dum ad Vigilium Episcopum Arelatensem de privilegio monasterii illie extracti ita scribit: *Sciens quippe eam Apostolicæ Sedi reverentiam à fidelibus exhiberi, ut quæ suis- sent ejus decreto disposita, nullius deinceps illicitæ usurpationis molestia quate- rentur &c.* Dîcere vult, minus violabile esse privilegium, quod autoritate summi Pontificis firmatum religionem incuteret, meliusque hinc esse, ut talis confirmatio accederet.

XVIII. Cùm ita frequentiores fierent in aulâ Romanâ privilegio- rum petitiones, factum, ut quæ antea Regum censébantur imperio sub- jecta, & ad eorum regimen immediatè pertinere, deinceps sub tuitione Apostolorum Petri & Pauli atque Romani Pontificis defensione contineri dicerentur. Juris enim Romani censébantur, & ad allodium sive patri- mo.

monium D. Petri referebantur, quo nomine ab ipsis fundatoribus sæpè insigniebantur. Sic enim monasterium Vindocinense à Goffrido Martello Comite Andegavenfi beato principi Apostolorum Petro & Romanæ ejus Ecclesiæ in allodium & patrimonium oblatum est. Ideoque si quis privilegia illa violasset, aut quocunque modo impetisset, ipsius Petri Apostoli & Pontificis Romani auctoritatem labefactari, atque ab iisdem defendi debere contendebant. Ad hoc asyllum confugit Pontius Abbas Cluniacensis, cum privilegiis sui monasterii quidam detractum cuperent, & de illatâ injuriâ quererentur. Rem gestam refert Ordericus Vitalis, Urticensis Lexoviorum Monachus lib. 11. histor. Matisconensis Episcopus ad hanc sanctam synodum clamorem fecit, quod Pontius Cluniacensis Abbas ipsum Ecclesiamq; suam damnis, injuriisq; multis affecerit, Ecclesias, decimasque suas debitasque subjectiones sibi abstulerit violenter, & congruas dignitates suorumq; ordinationes Clericorum denegavit. Sed Cluniacensis Abbas sic respondit: Cluniacensis Ecclesia soli Romanæ Ecclesiæ subdita est & Papæ propria & ex quo fundata est, à Romano Pontifice obtinuit privilegia, quæ proclamator iste abolere nititur. -- Nimia de his ad me sollicitudo non pertinet. Ecclesiam suam Dominus Papa, si vult, defendat, & Ecclesiam, decimasq; cum aliis possessionibus, quas ipse mihi commisit, custodiat. -- Ducenti & eo amplius anni sunt, ex quo Cluniacensis Ecclesia fundata est, & ab ipso primordio foundationis suæ Romano Pontifici donata est &c. Ex eadem ratione & in eundem finem nunciat Alexandro III. Pontifici Petrus Cellensis episc. 3. Pictavensem Episcopum libertatem Abbatissæ Fontis Ebraldi diminueret, & Abbatissam ad professionem & promissionem obedientiæ cogere velle, quam sibi sedes Petri retinuit.

XIX. Quantacunque verò libertas, quæ certè amplissima sæpè fuit, monasteriis olim sive à Regibus sive à Pontificibus Romanis contigit, manserunt nihilominus necesse est aliqua Episcopis diocesanis, quæ Abbates expedire non poterant. Primum enim Abbates ipsi in monasteriis exemptis, qui electi fuerant in congregatione monachorum, ordinabantur ab Episcopis, hæc tantum sub limitatione, ut Episcopis nihil inde accederet emolumentum. Patet id ex privilegio monasterio Corbejensi ab Episcopo proprio Ambianensi concessio: Cum Abbas fuerit de seculo isto evocatus, quem unanimiter congregatio ipsius monasterii ex semetipsis bonum & dignum elegerint, datâ auctoritate à præfato principe vel ejus successoribus à nobis vel successoribus nostris absq; ullo commodo secundum sanctos canones ordinetur. Sed nec presbyter quidem aut diaconus ordinari poterat ab abbate, ut maximè monasterio illi adscriptus fuisset, sed ordinationem eorum fieri oportebat ab Episcopo. Idque exprimit privilegium monasterio Turonensi ab Adeodato papa datum. Reverendissimo verò Episcopo, in cujus parœciâ memoratum venerabile

monasterium, vel res ejus ac possessiones constituerint, faciendæ tantum ordinationis ac promotionis sacerdotum atque levitarum, vel conficiendi chrismatis sit tantum concessa licentia.

XX. Monachi namque, quia extra clerum esse censentur, Ecclesias sibi subjectas per alios regere tenentur. Extat sub tit. X. de capell. monachor. c. 1. decretum, quod Urbano III. adscribitur, Baronijs autem ad ann. M XCV. n. 30. in Concilio Claromontano, quod sub Urbano II. habitum fuit, editum memorat: *In Ecclesijs ubi monachi habitant, populus per monachum non regatur, sed capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium monachorum instituatur. Ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus quam depositio, & totius vite pendeat conversatio.* Ejusdem Urbani II. verba hæc sunt: *Statuimus, ne in parochialibus Ecclesijs, quas tenent, absque Episcoporum consilio presbyteros collocent. Sed Episcopi parochie curam cum abbatum consensu Sacerdoti committant: Ut ejusmodi sacerdotes de populi quidem cura Episcopis rationem reddant: Abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant.* Inde autem optimâ ratione conficitur, non esse exemptas parochias monasterii, licet ipsum monasterium, cujus in districtu illæ continentur, exemplum sit. Non enim eadem est ratio capitis & reliquorum omnium membrorum; quanquam fieri possit, ut & hæc certo modo eximantur, & iisdem immunitatis privilegijs muniantur tum monasteria ipsa, tum Ecclesiæ illis subjectæ. Fidem hujus rei facit privilegium, quod Cœnobio Cavenli concessit Urbanus II. apud Baron. ad ann. M XCII. n. 20. Decernentes, ut tam ipsius cœnobii caput, quam Ecclesiæ, quas nunc habet, vel quas ex nunc in antea habebit, sive plebanæ fuerint, vel rurales, in civitate & diœcesi tantummodo Salernitanâ situatæ ab omni jure & jurisdictione Episcopali sint exemptæ de plenitudine potestatis & gratiâ speciali, ita ut nullo jure seu foro contentioso tu, vel tui successores Fratres ipsius Monasterii seu Clerici seculares in prædictâ civitate & diœcesi per Salernitanum Præsulem ac Capitulum aliquatenus constriuantur, quinimò Ecclesiæ cum omnibus suis juribus & pertinentiis pleno jure ipsi monasterio sint subditæ.

XXI. Ex verbis sequentibus ejusdem privilegii discimus, etiam in Episcopalibus reservatis, quæ diœcesano deberi diximus, monasteriis libertatem aliquando hanc concessum fuisse, ut non diœcesanum semper adhibere necesse esset, sed integrum maneret Abbati implorare Episcopum, quemcunque voluerit, requisito tamen prius diœcesano. Sic enim pergit Pontifex: *Si verò aliquis de tuis monachis seu clericis seculares in Ecclesijs civitatis prædictæ & diœcesi commorantes ad sacros elegeris ordines promoveri, liceat tibi tuisque successoribus, quemcunque malueris Episcopum convocare, dummodo Catholicus fuerit; sed in aliis diœcesibus requisito duntaxat primitus diœcesano.* Pinguis adhuc est privilegium, quod Stephanus II. Papa Fulrado Abbati S. Dio-

S. Dionysii, & monasteriis ab eo conditis dedit, quod recensetur tom. 2. Concil. Gall. his maximè verbis: *Sed & hoc omnino interdiximus, ut nullus Episcoporum presumat presbyterum, aut diaconum, vel reliquos ordines Ecclesiasticos in prædictis monasteriis ordinare, vel missas ibidem celebrare, nisi ille, qui ab abbate in tempore existente fuerit invitatus. Episcopum illum, qui huiusmodi consecrationem sacri ordinis in ipsis cœnobiis constituerit, nullo modo alius cujuslibet Ecclesiæ Episcopus pro eadem causâ condemnare audeat. Sed & tabulas & chrisma similiter consecrandi vobis licentiam tribuimus &c.* Indefinitè & generaliter arbitrio Abbatis committit, cujus Ecclesiæ Episcopum is velit invitare ad ordinationem expediendam, nec addit, ut id fiat præviâ requisitione diœcesani. Deinde & chrismatis consecrandi potestatem dat Abbati, cum tamen in aliis privilegiis & exemptionibus jubeantur monasteria chrisma ab Episcopis petere, uti apparet ex privilegio monasterii S. Dionysii, itemque eo quod monasterio Corbejensi datum est.

XXII. Tam liberales cum extiterint Pontifices Romani in concedendis privilegiis, postquam ad se potestatem eam omnem conniventibus principibus traxerunt, mirum non est, promiscuo usu impetrata ea fuisse, nec iustas semper exemptionum causas extitisse. Prima ac præcipua ab initio causa fuit, ut, qui in monasteriis degerent, sufficientem haberent victum, & ne quid deesset monasterii necessitatibus avertendis, quæ plerumque suam ab Episcoporum vexationibus & speciosis exactionibus habebant originem. Accessit deinde, ut supra dixi, altera, quæ Episcopis adimebat potestatem præficiendi ex suo arbitrio abbates, utve ipsi deinceps monachi ex suâ congregatione eos eligerent, eo quod quæ sponte præstatur obedientia sine dubio promptior & excitatior sit eâ, quæ exigitur ab invito, qualis plerumque est, quæ in peregrinum & extraneum sese exerit. Sed in his duobus casibus præcedere solebat Episcopi proprii & aliorum com provincialium libera concessio & renunciatio, quam deinceps sequebatur Pontificum Romanorum confirmatio. Postea verò sine ullâ aliâ nisi liberalitatis exercendæ causâ, nec adhibitio ampliùs Episcoporum consensu, imò invitis illis & reluctatibus atque contradicentibus exemptiones plenissimas concesserunt Pontifices Romani, tum ut retunderent, si quos sibi adversos habebant, Episcoporum potestatem, tum ut sibi obnoxios & faventes magis redderent abbates, & hoc ipso imperium suum ampliarent magis.

XXIII. Multum verò ad hanc Episcopi Romani liberalitatem contulit Abbatum nonnullorum ambitio, qui cum abundantes doctrinâ & incredibili quâdam varietate rerum atque copiâ ornati essent, indignè ferebant subesse Episcopis, nullâ sæpè cognitione rerum, nullâ scientiâ pollentibus, & non nisi auctoritatem quandam stupidam atque protervam arrogantiam ostend-

ostentantibus. Et hanc tamen suam ambitionem ut honestè occultarent, Abbates sugillandi animo innumeras vexationum species, quibus affligerentur ipsi, sive fingeant, sive exaggerabant, & verbis in majus extollebant. Hanc enim quasi generalem de Episcopis querelam facit Anselmus Abbas Becci in literis ad Urbanum Pontificem, ut monasterio Beccensi privilegium aliquod impetret. *Non enim, ait, ignotum esse puto vestre Excellentie, quia plures Episcopi non tam gaudent monasteria paterna pietate nutrire, & Episcopali curâ erudire, quàm austerâ quâdam dominatione & propriâ voluntate gravare.* Quâ ratione perquam facilè à Pontificibus impetrare poterant, ut sibi exemplis esse, & sub singulari atque immediatâ Ecclesiæ Romanæ protectione delitescere liceret, Episcopi autem Superioritate suâ, quæ illis jure communi competeat, exuerentur. Utve firmiora essent istiusmodi privilegia, neque ab Episcopis violarentur facilè, diræ quandoque & execrationes adjiciebantur horrendæ, quibus nemo facilè, innodari & feriri cupiebat. Eoque pertinet privilegium, quod Monasterio S. Karlefi in pago Cenomannico dedit Nicolaus Papa, ipsum Episcopum Cenomanicum admonens, eique atrociter minitans, si quid secius ab eo factum fuerit.

XXIV. Postquam verò vidissent Episcopi, quorsum illa exemptio deflexerit tandem, & quæ inde Ecclesiis resultaverint mala, publicè eâ de querelas movere cœperunt, ipsosque Pontifices Romanos admonitionibus & petitionibus fatigârunt quandoque, ne tam promiscuè talia privilegia conferrent. Latiniacensis Abbas Parisiensis Episcopi regimen ferre nolebat amplius, & ut jugum hoc, uti ipsi videbatur, excuteret, omnem movebat in aulâ Romanâ lapidem. Ivo igitur Episcopus Carnotensis, ut hunc ejus conatum infringeret, pro Episcopo Parisiensi Urbanum Pontificem his compellat verbis *epist. 65.* Præterea *summopere rogamus excellentiam vestram, ut eum munitum Apostolicis literis remittatis contra Latiniacensem Abbatem & Monachos ejus, qui nescio quâ novâ libertate suos excessus tuentur, & subjectionem Parisiensi Ecclesiæ debitam & hætenus exhibitam contra canonicam institutionem de cervice suâ excutere moliantur.* Hæ autem personæ hujusmodi sunt, quibus magis necessaria est subjeçtio, quàm libertas, qui libertate in occasionem carnis abutuntur, quibus si decem millia pedagogorum in Christo ad custodiam deputarentur, vix tamen sic regularis continentie legibus ligarentur. Sicut ergo decet discretionem moderationis Apostolicæ, ita rem inter utrumq; temperate, ut nec Parisiensi Ecclesiæ suo jure minuatur, nec Latiniacense monasterium aliquod gravamen à Parisiensi Ecclesiâ indebitè patiatur.

XXV. Quas ipse Ivo ob hanc causam cum Goffrido Abbate Vindocinensi habuerit contentiones, ex utriusque epistolis constat. Aspera sunt verba & objugantis iram indicant, quibus Goffredo *epist. 195.* respondet Ivo:

Ivo: Verum quia frequenter ex te bibo amara, non est mirandum, si non possum tibi propinare dulcia, nec exhibere me patrem, qui te non invenio filium. Non ergo est injustum, si tibi subtraham lac matris, qui mihi debitum honorem non exhibes patris. Noveris enim vanas esse excusationes, quas obtendis, te propter obedientiam Romane Ecclesie, Carnotensis Ecclesie professionem refutasse, cum Ecclesia Romana à DEO nullam injustam acceperit potestatem, fidem violandi videlicet, debita sua cuique non reddendi, sed tantum, quæ sunt ligata ligandi, & quæ sunt solvenda solvendi. Unde ad omnia objecta tua vel premissa breviter respondeo postpositis omnibus verbis supervacuis: fac quod tuum est, & ego faciam quod meum est. Quod quamdiu facere distuleris, si distulero facere ea, quæ tua sunt, non mireris. Privilegium istud, ad quod provocaverat Goffridus, ex Cartulario monasterii Vindocinensis recenset Joh. Bapt. Souchetus in not. ad d. epist. Ivonis 195.

XXVI. Digna sunt verba, quibus & Abbatum vitia describit, & Pontificum Romanorum in dandis privilegiis inconsideratam facilitatem perstringit Richardus Archiepiscopus Cantuariensis in epistolâ ad Alexandrum III. Papam, quæ extat apud Petrum Blesensem sub num. 68. Refert ibi, quàm contumax fuerit Abbas monasterii Malmisburiensis, quantasque lites moverit Episcopo suo diocesano, qui erat Sarisberienensis, denique eum in hæc verba prorupisse: Viles sunt Abbates & miseri, qui potestatem Episcoporum prorsus non exterminant, cum pro annuâ auri uncia plenam à Sede Romanâ possint assequi libertatem. Tum subiungit: Ideò hæc ad aures eminentie vestre, Reverende Pater, communi deploratione deferimus, quia pestis illa latissime se diffundit. Adversus primates & Episcopos intumescunt Abbates, nec est, qui majoribus suis reverentiam exhibeat, & honorem. Evacuatum est obedientie jugum, in quâ erat unica spes salutis & prævaricationis antiquæ remedium. Detestantur Abbates habere suorum excessuum correctorem, vagam impunitatis licentiam amplectuntur, claustralisq; militia jugum relaxant in omnem desiderii libertatem. Hinc est, quod monasteriorum fere omnium facultates datæ sunt in direptionem & prædam. Nam Abbates exterius curam carnis in desideriis agunt, non curantes, dummodo lautè exhibeantur, & fiat pax in diebus eorum: claustrales verò tanquam acephali ocio vacant & vaniloquio: nec enim præsidem habent, qui eos ad frugem vitæ melioris inclinet. Quod si tumultuosas eorum contentiones audiretis, claustrum non multum differre crederetis à foro. -- Et quæ est hæc forma justitiæ, aut potius juris deformitas, probibere, ne discipuli Magistro consentiant, ne filii obediant patri, ne milites sequantur principem, ne servi Domino sint subiecti? Quid est eximere ab Episcoporum jurisdictione Abbates, nisi contumaciam ac rebellionem præcipere, & armare filios in parentes? -- David verò de sententia requisitus iudicium mortis dictavit in divitem, & per consequentiam in seipsum. Et quis est hodiè dives, qui habet oves innumeras,

D d d d

nisi

nisi Romanus Pontifex, qui Ecclesias Orbis possidet universas? Et quis pauperior, quam Ecclesia Cantuariensis, quæ cum unam & unicam Abbatiam haberet, monasterium scilicet S. Augustini, quam sinu providentiæ pastoralis & paterno fovebat amplexu, eam dives ille propheticus, ne dicam Romanus Pontifex, in suam speciem & propriam usurpavit. -- -- Scimus equidem quod ob quietem monasteriorum & Episcoporum tyrannidem hæc exemptiones plerumque Romani Pontifices indulserunt; veruntamen in contrarium res versa est. Monasteria enim, quæ hoc beneficium damnatissima libertatis sive Apostolicæ autoritate, sive, quod frequentius est, bullis adulterinis adeptæ sunt, plus inquietudinis, plus inobedientiæ, plus inopiæ incurrerunt. Ideoq; & multæ domus, quæ nominatissima sunt in sanctitate & religione hæc immunitates aut nunquam habere voluerunt, aut habitas continuo rejecerunt &c. Digna est tota epistola, quæ attentius legatur, quippe quæ Pontificum Romanorum inverecundas invasiones acerbè perstringit.

XXVII. Eodem ferè stylo ante Blesensem exemptiones istiusmodi confodit Bernardus, ipse, quod mirari oportet, Abbas lib. 4. de consideratione ad Eugenium Papam cap. 4. ubi conqueritur, nullas vel paucas esse Ecclesias, quæ damnum istud & in injuriam illatam non sentirent, & addit, summum Pontificem per talia privilegia ostendere quidem plenitudinem potestatis, justitiam verò non æquè, & posse quidem facere, sed quæstionem manere, utrum facere debeat. *Murmur, inquit, loquar, & querimoniam Ecclesiarum, truncari se clamitant, ac demembrari. Vel nulla vel paucæ sunt, quæ plagam istam aut non doleant, aut non timeant. Queris quam? Subtrahuntur Abbates Episcopis, Episcopi Archiepiscopis, &c. & sic facitando probatis vos habere plenitudinem potestatis; sed justitiæ fortè non ita. Facitis hoc, quia potestis, sed utrum & debeatis, quæstio est.* Idem Bernardus in epist. 42. ad Henricum Senonensem Archiepiscopum perstringit Abbates quosdam, quod sub speciosa humilitate habitus tam superbè se afferant, ut cum subditos suos non paterentur mandatis suis quicquam detrahere, aut in minimis violare, ipsi tamen Episcopis propriis obedire nollent, & superbiam hanc suam honesto libertatis nomine tegerent, quodque ut privilegia hæc consequerentur, monasteriorum redditus devastarent. Paulo post addit, libertatem Ecclesiæ quam se querere dictitabant, libertatem esse omni servitute serviliorem, quæ addiceret illos pessimæ superbiæ servituti. Alibi monstro similem esse dicit Ecclesiasticorum graduum ordinem, & valdè confundi hierarchiam Ecclesiasticam, eò quod inferiores dignitates à superioribus proximis divisæ, capiti jungantur immediatè, ac si digitus supra manum constitutus capiti immediatè connectatur. Ad exempla, quæ objici poterant respondet Bernardus: *Non sum tam rudis, ut ignorem positos vos (Romanos Pontifices) dispensatores, sed in edificationem, non in destructionem. Deniq; queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas ur-*

get,

get, excusabilis dispensatio est: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est, utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.

XXVIII. Corruptelæ istæ, quæ ex monasteriorum exemptionibus proveniunt, seculo duodecimo sese præcipuè exeruisse, & ad fastigium iniquitatis adscendisse videntur, ita ut nihil tum addi ad improbitatem potuerit. Præcipuè enim quæ extant querelæ, eâ ætate ab Episcopis fuerunt contextæ, non in Galliâ tantum, sed in Britannia etiam atque alibi passim. Vixit iisdem temporibus Johannes Sarisberienfis, qui in *polycratico lib. 7. cap. 21.* hanc de monachorum istâ exemptione fert censuram: *Hi sunt, qui potestatibus persuadent, & propter vitia personarum, jure suo priventur Ecclesie. Decimationes & primitias Ecclesiis subtrahunt, & Ecclesias ipsas accipiunt de manu Laicorum, Episcopis inconsultis. -- Et quidem majora impune faciunt, & quasi cornibus gemine potestatis, Ecclesiam in cujus sinu quiescunt, & protegentur umbrâ, ventilare non cessant. Ad Ecclesiam namq; Romanam confugiunt, quæ mater pietatis religioni consuevit providere quietem. Implorant opem ejus, protectionis impetrant clypeum, ne cujusquam possint malignitate vexari, & ut se possint plenius exhibere, & charitatis implere manus, ne decimas dent, Apostolico privilegio muniuntur. Procedunt ulterius, & quo sibi plura impune liceant, à jurisdictione omnium Ecclesiarum se ipsos eximunt, & efficiuntur Romanæ Ecclesiæ filii spirituales. Ita tamen ut pro foro rei ubiq; convenient, sed tamen conveniri non possunt, nisi Romæ vel Hierosolymis. -- Sumus, inquiunt tuti Apostolico privilegio, cur beneficio de nutrimentis animalium & laboribus nostris decimas retinemus. Nempe Apostolis omnia licent, sed omnia ab Apostolicis fieri nequaquam expedit. Esto, quod illi vobis hoc licenter concesserint, vos an rectè petieritis videtis. Nempe qui petit, ut quod debet, non faciat, justitiæ spontaneus non obedit &c.*

CAP. XXV.

De jure, quod habet Episcopus in Clericos.

I.

Supra, cum de hospitalibus agerem, mentionem feci canonis 8. ex Concilio Chalcedonensi, quo jubentur Clerici ptochotrophiorum, monasteriorum & martyriorum Episcopo diocesano subesse. Id verò ad illos solos restringendum non est, sed quia putarunt illi, propter conditionem suam exemptos se esse à potestate Episcoporum, nec paria se facere cum reliquis Clericis, qui Ecclesiæ inserviunt, hinc adeo specialiter constitui oportuit, etiam illos Episcopis subjectos esse debere. Nec verò unquam dubitatum fuit in Ecclesiâ, *Παροικον*, quam habent Ecclesiarum Rectores, sese

D d d d 2

ex.

extendere ad omnes personas, quæ quoquo modo ad promovendum cultum divinum & ad Ecclesiastica negocia concurrunt. Et hinc adeo, postquam divisæ fuerunt parochiæ, certi unicuique positi fuerunt limites, intra quos, quæ inveniuntur personæ Ecclesiasticæ, illius parochiæ Rectori obedire & subiecti esse tenentur.

II. Hujus autem subjectionis plurimi in jure Canonico recensentur articuli, qui ostendunt, Clericos quoscunque suæ Ecclesiæ ita addictos, & affixos quasi fuisse, ut ab Episcopis suis invitis, eorumq; subjectione, separari & discedere nullo modo potuerint. Hæc enim fuit causa, cur prohibiti fuerint cujuscunq; ordinis Clerici sine literis Episcopi sui systaticis iter aliquod suscipere, cur nec recipi debuerint à quoquam, si literis ejusmodi destituti fuissent. Alibi prohibitum fuit, ne quisquam eos sollicitet & ad alias Ecclesias pertrahat, ne quis Episcopus extraneus eos ad sacros ordines promoveat, neve quisquam eos detineat, aut ut diutius ab Ecclesiâ suâ absit, persuadeat. Coercentur etiam illi, qui *in vœd' m's* cogitant, & hinc inde vagantur, nec in certâ sede manent, nulli Ecclesiæ addicti, nec Episcopum certum, cui obedientiam præstent, habent. Quibus omnibus graves subinde decretæ fuerunt pœnæ, uti ex sequentibus testimoniis patebit, quibus tamen addi possent multo plura, cum propter iteratas clericorum transgressiones sæpius repetere oportuerit eadem monita atque præcepta.

III. Concilii Antiocheni hoc fuit decretum *can. 3.* Si quis presbyter vel diaconus vel quis omnino ex sacerdotali ordine suam paræciam deferens, in aliam abierit, deinde omnino commigrans in aliâ paræciâ multo tempore immorari conatur: ne amplius ministret, maximo si vocanti suo Episcopo, & ad suam paræciam regredi commonenti exhortantiq; non pareat. Si autem in perversitate perdurat, omnino à ministerio deponatur, ut nequaquam locum restitutionis inveniat. Si autem eum, qui propter hanc causam depositus est, alius Episcopus susceperit, ille quoq; à communi Synodo coercetur, ut qui ecclesiastica statuta dissolvat. Ita & in Concilio Arelateni IV. c. 4. statutum fuit, ut si forte aliquis Clericorum regulam disciplinæ Ecclesiasticæ subterfugiens fuerit evagatus, quicumq; eum susceperit, & non solum pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defensare præsumpserit, Ecclesiæ communionem privetur. Et Leo I. in epist. 84. ad Anastasium Thessalonicensem Episcopum num. 9. hanc præscripsit regulam: *Alienum Clericum invito Episcopo ipsius nemo suscipiat, nemo sollicitet, nisi forte ex placito charitatis id inter dantem accipientemq; conveniat &c.*

IV. De literis systaticis Clericis aliorum proficiscentibus necessariis, sic statuit Concilium Andegavense c. 1. ut non liceat Clericis de loco ad locum sine Episcopi permissione transire, nec sine commendatitiis sacerdotum suorum literis comœare. Et Concilium Agathense c. 52. Presbytero, aut diacono, vel clerico, sine Antistitis sui epistolis ambulanti communionem nullus impendat. Et Aurelia.

lianense III. c. 15. De his verò Clericis, qui sub quâlibet occasione aut conditione in aliorum civitatibus vel territoriis crediderint immorandum ne ad ullum clericatus honorem absq; sui Episcopi scripto atq; consensu debeant promoveri. Verum etiam presbytero, diacono, vel subdiacono sine Episcopi sui literis ambulanti juxta statuta priora communionem nullus impendat. Per Statuta illa priora intelligit canonem 6. Concilii Epaonensis, ubi eadem prorsus verba leguntur. Eodem pertinet Concilii Turonici I. canon. 12. Ut clerici non absq; sacerdotum suorum commendatione ad alias provincias sive civitates ambulare disponant. Et Concilii Venetici canon. 5. Clericis sine commendatitiis epistolis Episcopi sui licentia non pateat evagandi, & in omni loco, ad quem sine epistolis Episcopi sui, ut dictum est, venerint, à communionem habeantur alieni. Itemque Concilii Remensis can. 12. Si clericus proficiscens de civitate ad alias civitates voluerit aut provincias pergere, pontificis sui epistolis commendetur. Quod si sine epistolis profectus fuerit manifestis, nullo modo recipiatur.

V. Sed nec sub promotionis ulterioris & ad altiore gradum elevationis specie licere alienum clericum recipere plurimi prohibent canones. Talis est canon septimus Concilii Taurinensis: Synodi sententiâ definitum est, ut clericum alterius secundum statuta canonum nemo suscipiat, neq; sue Ecclesie, licet in alio gradu, audeat ordinare, neq; abjectum recipiat in communionem. Concilii Arelatensis II. can. 13. Nullus cujuscunque ordinis clericus, non diaconus, non presbyter, non Episcopus, quacunque occasione faciente propriam relinquat Ecclesiam, sed omnimodè aut excommunicetur, aut redire cogatur. Quod si aliquo commorationis tempore, invito Episcopo suo, in alienâ Ecclesiâ habitans ab Episcopo loci clericus fuerit ordinatus, hujusmodi ordinatio irrita habeatur. Eodem pertinet canon ultimus Concilii Valentini, canon 13. Concilii Cabilonensis, & ejusmodi alii. Maximè autem huc facit Concilii Venetici canon 10. Episcopi ab aliis Episcopis ordinatos clericos, sine permissu eorum, à quibus fuerunt ordinati, promovere ad superiorem ordinem non presumant, ne concordiam fraternam injuria illata contaminet. Et canon 11. Concilii Arvernensis: Nullus Episcopus alterius clericum contra voluntatem Episcopi sui suscipere audeat, aut sacerdoti prorogare.

VI. Denique de clericis vagis & nulli Ecclesie addictis hoc factum fuit decretum in Concilio Moguntino c. 22. De clericis vagis seu acephalis, id est, de his qui sunt sine capite, neq; in servitio Domini nostri, neq; sub Episcopo, neque sub Abbate, sed sine canonicâ vel regulari vitâ degentes, ut in libro officiorum 2. c. 3. de eis dicitur. Hos neque inter laicos secularium officiorum studia, neq; inter Clericos religio tenet divina, sed solutos atq; oberrantes sola turpis vita completitur, & vaga, quiq; dum nullum metuunt, explende voluptatis sue licentiam sequantur, quasi animalia bruta, libertate ac desiderio suo feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium, bippocentauris similes, nec equi nec homi-

nes. Tales omnino ubicumq; inventi fuerint, precipimus, ut Episcopi sine ulla mora eos sub custodiâ constringant canonicâ, & nullatenus eos amplius ita errabundos & vagos secundum desideria voluptatum suarum vivere permittant &c.

VII. In his vero, quæ hætenus diximus, solis non absolvitur potestas, quam Episcopi habent in Clericos, sed alia & multo quidem exsuperantior sese exerit in jurisdictione, quæ illis concessa est, ut refrenetur licentia, & coërceantur temerarii conatus, in quos se effundit sæpè audacia clericorum. Verùm de hâc jurisdictione & judiciis Episcopalibus specialiter deinceps nobis agendum erit. Ideoque plura hîc addere superfluum erit & super-
vacuum, neque admodum necessarium.

CAP. XXVI.

De Jure visitationis & procurationis.

I.

INter Jura Episcopalia maximè eminet jus visitandi, per quod multa & magna utilitas & Ecclesia ipsa in optimo flore sustinetur. Nec enim ulla tam perfecta in virtutibus & omnibus numeris absoluta reperitur societas, siue politicam spectes, siue Ecclesiasticam, quæ non aliquâ identidem correctione, aut confirmatione saltem, si nihil adhuc vitii contraxerit, indigeat, ut in bonitate suâ magis magisque proficiat, cùm in bonitate semper gradus dentur perfectiores. Uti igitur Reges Persarum olim optimo consilio singulas universi sui imperii provincias obire solebant, easque lustrare & peragrarè, ut cognitum haberent, numquid ope & subsidio Regio alicubi opus esset: Ita jure Canonico salubriter constitutum est, ut Episcopi certis temporibus per dioceses suas, visitationes instituunt, & pereas probè dispiciant, utrum pastores & reliquæ personæ divino cultui destinatæ officio suo fideliter fungantur, in puritate doctrinæ perstent, receptum ordinem & præscriptum in actibus Ecclesiasticis observent, & ædificationem Ecclesiarum atque juventutis scholasticæ, quantum in ipsis est, debitè, quâ verbis quâ opere promoveant, atque, si negligentiores illi in aliquâ re deprehendantur, tempestivè & fraternè eos moneant, aut duriorè aliquo pœnarum genere coërceant.

II. Ne tamen quis ambiguitate vocabuli decipiatur, notandum est, visitatores inter Latinos aliquando dictos fuisse illos, qui Ecclesiam viduatam, siue defuncto præfule, siue dum in reatu esset, regebant. In Ecclesiis Africanis intercessores dicebantur, aut interventores, Græci μέτοχοι. De quibus est canon 74. in cod. Can. Eccles. African. Item constitutum est, ut nulli intercessori licitum sit cathedram cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis vel seditionibus retinere, sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum pro-

provideat. Quod si neglexerit, anno exempto interventor alius tribuatur. Hi vero, utrum iidem cum chorepiscopis fuerint, uti velle videtur Petrus de Marca de concord. sacerdot. § imp. lib. 2. c. 13. n. 4. an verò ab illis diversi, uti sentit David Blondell. apol. de episc. § presb. sect. 3. pag. 130. anxie indagare nunc nihil attinet. De utrisque obscura sunt in canonibus vestigia, ut certi quid statuere vix liceat. Nec inficiamur tamen, visitatoribus illis idem officium lustrandi Ecclesias, de quo nunc agimus incubuisse. Id enim colligo ex Gregorii I. epistola 2. lib. 3. quam scripsit ad Maximianum Syracusanum Episcopum: *Visitatores Ecclesiarum, clericique eorum qui cum ipsis per non suæ civitatis paræcias fatigantur, aliquod laboris sui capiant de disponente subsidium.* Illis non abfimiles fuerunt *ἐπισκοπεῖται*, quorum meminit Iustinianus l. 42. C. de episc. § cler. Unde & vocabulum istud in versione canonis Laodicensi antepenultimi Dionysius Exiguus reddidit per *visitatores*. Johannes Zonaras in commentar. ad d. can. Laod. *ἐπισκοπεῖται* dictos putat ab eo, quod nullibi propriam sedem cathedramque habentes, huc & illuc fidelibus in officio continendis vagantur, *ἄλλ' τὸ ἐπισκοπεῖν καὶ καταρτίζειν τὰς πρεσβ., μὴ ἔχοντες καθέδραν ἐκείαν.*

III. Visitatores illi & *ἐπισκοπεῖται* videntur primum in partem sollicitudinis ab Episcopis adsciti fuisse, si vel ampla nimis esset diocesis, vel Episcopus ipse propter valetudinem afflictam rebus suis superesse non potuerit. Nec dubito tamen sæpè in abusum vicariam istam operam degenerasse, vel superbo nimis existente Episcopo, vel negligente, & ignavo, aut *ἀπεχνητάρη*, ita ut vel despiciatui ab eo haberetur visitandi hoc munus, vel supra ejus captum & ingenium. Sanè ex avarâ quâdam pigritiâ intermissam quandoque ab Episcopis visitationem docet canon concilii Toletani, quem refert Gratianus c. relata 10. q. 1. his verbis: *Relata est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint quidam episcopi nolentes ad prædicandum vel ad confirmandum suas per annum paræcias circumire: qui tamen exigant, ut mansiones, quibus in professione uti debuerant, aliquo precio redimant, qui parare debebant. Que duplex infamia, negligentia & avaritia, sanctæ synodo magno fuit horrore. Statuerunt itaque ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium, & ut sollicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.*

IV. Regulariter autem Episcopus ipse visitandi id munus sustinere & expedire debet, cum hoc ad munus pascendi omnibus Episcopis injunctum pertineat. Decrevimus, verba sunt canonis in concilio Tarraconensi conditi, apud eund. Gratian. d. l. c. mox seq. ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annuis vicibus dioceses ab Episcopo visitentur, & si qua forte Basilica fuerit reperta destituta, ordinatori ejus reparari præcipiatur. Et ex Concilio Toletano quarto Gratianus d. l. hunc addit canonem: *Episcopum per cunctas dioc-*

dioceses parœciasq; suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaqueq; basilica in reparatione sui indigeat. Pertinet enim jus visitandi ad regimen Ecclesiasticum. Uti ergo regimen hoc principaliter Episcopo competit, ita & jus visitandi; præsertim cum in electione ejus industria personæ in considerationem venisse censeatur, quæ industria in actu visitandiquam maximè sese exserere debet. Prævit exemplo suo Apostolus Paulus, qui ipse Ecclesias visitavit & fide atque doctrinâ Christianâ confirmavi. Reversi, ita alloquitur Barnabam Act. XV, 36. *invisamus fratres nostros oppidatim, in quibus annuntiavimus sermonem Domini, cognituri quomodo se habeant.* Et porro v. 41. de eo dicitur: *Perambulabat autem Syriam & Ciliciam confirmandis Ecclesiis.* De simili visitatione intelligendum est, quod scribit idem Paulus 1. Cor. XVI, 5. seq.

V. Sæpè tamen contingit, ut Episcopus ipse visitationis actum expedire nequeat, & tùm non prohibetur potestatem eam alteri mandare. Sic enim in dicto canone Toletano legitur porro: *Quod si ipse aut languore detentus aut aliis laboribus implicatus adimplere nequiverit; presbyteros probabiles aut diaconos mittat, qui relictis basilicarum & reparationes & ministrantium vitam inquirant.* De laboribus quod dicitur, non puto alios intelligi debere, quàm qui præstantiâ suâ superant negotium visitandi, cum hoc ipsum in se tam nobile tamque necessarium sit, ut nec omitti aut alteri committi commodè queat, nec per occupationes alias ignobiliores impediri debeat. Tùm verò etiam illi, qui in casu insigniorum laborum, aut infirmitatis & adversæ valetudinis substituuntur, idonei esse debent, & ad hoc munus fungendum probè affecti, sive ut in canone dicuntur, probabiles.

VI. Quanquam verò pudeat Canonistas, reperiri quandoque Episcopos nullâ cognitione rerum, nullâ scientiâ ornatos; quia tamen Ecclesiis haud raro tales præficiantur, coguntur illi, velint nolint, inter causas visitationis aliis committendæ etiam referre imperitiâ Episcopi. Verècundè admodum ejus mentionem facit Innocentius III. c. 15. §. de offic. jud. ord. cum reliquas causas apertè magis & confidentiùs enumeret. Verba hæc sunt: *Cum sæpè contingat, quod Episcopi propter occupationes multiplices vel in valetudines corporales, aut hostiles incursus, seu occasiones alias, (ne dicamus defectum scientiæ, quod in eis reprobandum est omnino, nec de cætero tolerandum) per se ipsos non sufficiunt ministrare populo verbum Dei, maxime per amplas dioceses & effusas, generali constitutione sancimus, ut episcopi viros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exsequendum assumant, potentes in opere & sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, (cum per se iidem nequiverint) sollicitè visitantes, eas verbo ædificent & exemplo &c.*

VII. Quod si sine legitimis causis Episcopus in visitationibus vicariâ aliorum operâ utatur, rectè censuit Senatus Parisiensis, procurationis præmium

mium aut stipendium nullatenus ei deberi, uti talia Arelta refert Antonius Fabritius Bleyanian. *de benefic. tit. de aliq. al. portion. canon. n. 59.* Idque disertè olim statuit Innocentius III. *c. procurationes X. de censib.* procurationes absque manifesta & necessariâ causâ nullatenus exigi debere ab Episcopis, nisi quando personaliter officium visitationis impendunt. Rationem reddunt Antonius Bengueus & Franciscus Pinsfonius *de benef. tit. de censib. §. 15. n. 14.* quod beneficium sive redditus & proventus cohæreat militiæ, quæ officium & ministerium denotat, quodque adeò redditus ille nulli debeat, nisi qui officium impleverit, secundum vulgatam juris Canonici regulam, beneficium dari propter officium. *c. fin. de rescript. in 6.* Graviter in istam Episcoporum desidiam invehitur Stephanus Baluzius *in not. ad Agobardi epist. ad Nibridium.*

VIII. Cæterum quod diximus, Episcopis jus visitandi Ecclesias suas competere, id de omnibus Episcoporum gradibus intellectum volumus, & visitare adeò poterunt tum simplices Episcopi, tum Archiepiscopi, & Patriarchæ. *c. 3. de censib. in 6. c. sopita 14. X. eod.* Et de Archiepiscopis quidem id certum est, respondetque Pontifex Lucius III. *in d. c. sopita,* Archiepiscopum Ravennatensem ex monasteriis Bononiensis civitatis, quæ tum ipsi suffraganea erat, visitationis causâ procurationes sibi vindicantem jure communi & prædecessorum consuetudine juvari. Nec verò postulasset Ivo Episcopus Carnotensis *epist. 182.* ab Archiepiscopo Senonensium Daímbergo, ut suam visitare vellet Ecclesiam, nisi illi jus tale competiisset. De eodem Senonensi Archiepiscopo visitante provinciam suam & in eâ diœcesin Parisiensem, agit decretalis *c. 16. X. de præscript.* ut adeò liceat Archiepiscopo, quandocunque libet, jure proprio provinciam suam & singulas Episcoporum diœceses in eâ contentas visitare; quanquam sequioribus temporibus etiam Pontificiam auctoritatem adjungere placuit, ut eo amplior & plenior competeret potestas, aut etiam, ne in ipso visitationis actu & cœpto jam negotio impedimentum aliquod ex aulâ Romanâ poneretur. Utrâque hac auctoritate, propriâ scil. & Pontificia, munitum legimus Archiepiscopum Beneventarum *c. cum nuper 25. X. de censib.* Atque id quidem ex jure noviore & ex potestate Pontificum assumptâ. Archiepiscopis verò competit ista sua potestas, non tantum, cum negligens fuerit Episcopus, uti putat Glossa ad *d. c. 25.* sed potest visitare Archiepiscopus etiam Episcopo non negligente, uti constitutum est. *c. fin. eod. in 6.*

IX. Ad meliorem Archiepiscopalis hujus potestatis explicationem operæ pretium erit ex Francisci Godwini Episcopi Landanensis *de Præsulibus Angliæ* commentario, quid Guilielmo Courtney Archiepiscopo Cantuariensi seculo decimo quarto provinciam suam visitanti contigerit, nonnulla huc facientia delibare. *Post hæc, inquit in descript. vit. ejusd. Archi-*

Eeeee

epi-

episcopus bullis papalibus affatim munitus ad universam provinciam suam visitandam se accingit. Cùm Rossensem, Cicestrensem, Wellensem & Wigornensem dioceses peragrasset, Exoniam venienti mos ipsi non geritur magis, quam olim Simoni Mepamo ibidem similia tentanti. Hujusmodi contumacia occasionem aliquam dedisse videtur ipse Cantuariensis. Nam postquam Episcopum aliosque prelatos à jurisdictione pro more inhibuisset, sessionum tempora de die in diem eousque prorogavit, ut diutius à jurisdictione sua se arceri quererentur, quam canonibus Ecclesiasticis constitutum sit. Quapropter sub pœnâ excommunicationis diocesani suis Episcopus interminatur, ne visitanti Archiepiscopo jam amplius pareant, ac deinde appellatione interpositâ, ad Pontificem provocat. Ille nihilo secius in visitatione pergit, ac non obtemperantes universos excommunicat, interque ceteros Episcopum ipsum Thomam Brentinghamum Angliæ nuper thesaurarium. -- Appellationem, quam in Romanâ Curia aliquandiu fuerat prosecutus, deseruit tandem Exoniensis Archiepiscopo sese suamque causam supplex commisit, quo cum ab illo satis clementer actum est. -- Interea verò dum hæc gererentur, Sarisburiensis Episcopus Johannes Waltamus ab Exoniensis exemplo & gratiâ, quâ multum valebat apud Regem spiritus sibi sumens, Archiepiscopo visitaturo similiter resistit, hoc obtentu, quod Urbanus VI. tum nuper obierat, à quo diplomata is impetrarat. Archiepiscopus verò juris scientiâ Sarisburiensi non paulo peritior, satis intelligebat, visitationis jus Papali autoritate non inniti, etsi diplomata autoritati Archiepiscopali adminiculi quippiam adjectura existimaret. In visitatione proinde perrexit non obstante appellatione Episcopi, quem censuris Ecclesiasticis ita exagitavit, ut appellationem deserere consultissimum putari, & Archiepiscopi clementiam experiri, qui, etsi egre, tandem tamen à Comite Sarisburiensi aliisque intercessoribus exoratus in gratiam hominem recepit. Ac ab eo jam inde tempore non est inventus suffraganeorum quisquam, qui de visitationis jure cum Archiepiscopo voluerit contendere. Eadem paulo prolixius refert Matthæus Parkerus de antiq. Britann. Eccles. in ejusd. Archiepiscopi vitâ.

X. Ex praxi hæc ista sequuntur porismata: 1. Archiepiscopis competere jus visitandi in comprovincialium Episcoporum diocesisbus ratione officii & sine concessione speciali à Pontifice Romano impetrandâ. 2. Diplomata Pontificia, si qua impetrata ab Archiepiscopis fuerint, accedere ut adminiculum aliquod. 3. Episcopos diocesanos admittere debere, neque excludere posse Archiepiscopum visitaturum. 4. Episcoporum jurisdictionem interim, dum ab Archiepiscopo visitatio peragitur, suspensam esse. De hoc ultimo nullus nunc est locus disquirendi. Priora autem tria satis ostendunt, Archiepiscopis & metropolitaniis potestatem visitandi jure proprio competere. Novum ergo est & ab instituto antiquioris Ecclesiæ diversum, quod superiore seculo in Concilio Tridentino sess. 24. c. 3. placuit, à metropolitaniis etiam post plenè visitatam propriam diocesin, non visi-

tari

tari debere cathedrales Ecclesias, neque diœceses suorum comprovincia-
lium, nisi causâ cognitâ & probatâ in Concilio provinciali. Quis vero, in-
quit Marcus Antonius de Dominis, *de Rep. Eccles. lib. 3. cap. 9. n. 16.* non vi-
det, *Episcopos suffraganeos nunquam consensuros, ut à suo visitentur Archiepi-
scopo, ideoque causam nunquam probaturos?*

XI. Patriarchalium visitationum rariora occurrent exempla, nec
alia, nisi quæ in particularibus quibusdam Ecclesiis aut provinciis factæ fu-
erunt. Quia enim diœceses Patriarchis subjectæ ex pluribus provinciis
constabant & latissimum ambitum continebant, difficile fuit, imò penè im-
possibile Patriarchæ, universam suam diœcesin periodicâ quâdam visita-
tione peragrarè, & officio suo ubique defungi. Quin possit tamen ad
quamcunque sibi subjectam provinciam, aut singularem cujusque Episcopi
districtum pro lubitu excurrere, & ibi quæ emendanda fuerint, corrigere &
reformare, dubium mihi non est. In delectu legum compendiariorum ab Leo-
ne & Constantino Augustis factis *sub tit. 3. num. 10.* de Patriarchis dicitur,
quod omnium metropoleon & Episcopatum, monasteriorumque & Eccle-
siarum cura & iudicium, ἐπὶ τῇ καὶ κρείσσει, καὶ κατακρίσει, καὶ ἀφώσσει,
& condemnatio & absolutio, ad proprium Patriarcham spectet. Ista au-
tem cura & iudicium in ipso illo loco, ubi Ecclesia injuriam patitur, insti-
tui potest. Idque speciem habet visitationis, quam declinare nequit vel
metropolitanus vel Episcopus alius qualiscunque ei subjectus. Inter offi-
cia Ecclesiastica Georgius Codinus Curopalata *de off. Constantinop. cap. 1.*
sub num. 41. refert *ex archum*, quem Jacobus Goarus *in not.* explicat de visi-
tatore, qui velut à latere Patriarchæ Legatus provincias ei subjectas obit,
ac visitationem peragit. Significatione planè alienâ à pristino usu, &
prorsus peregrinâ.

XII. Cæterum Episcopi omnes suo nomine & jure proprio visitatio-
nis munus expediunt. Quando autem Archidiaconis visitandi jus tribui-
tur, facile intelligitur, competere id illis nomine alieno & ut vicario Epi-
scopi. Sic enim constitutum est, ut de tertio in tertium annum, si Episco-
pus non potest, parochiam universam circumbeat, & cuncta quæ emenda-
tione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet. *c. 1. X. de offic.*
Archidiacon. Quod si Archidiaconus propriam habeat parochiam, poterit
quidem eam, quandocunque libuerit, sed semel tantum in anno visitare,
c. 6. eod. Nec tamen immunis propterea est ea parochia à visitatione Epi-
scopi. Quod si in aliquâ Ecclesiâ nullus fuerit Archidiaconus, poterit tum
munus visitandi presbytero aut diacono alicui committere Episcopus,
c. Episcopum 10. q. 1. prout scilicet ipsi visum fuerit, cum totum hoc negotium
dexteritati Episcopi relictum sit. Et in summâ hoc sciendum, potestatem
visitandi ita competere Episcopo, ut cum omnibus aliis visitoribus con-

currat, & non obstante illorum visitatione ipse adhuc visitare queat. Ant. Bleynian. d. l. n. 55. adeo, ut etiam eo casu, quando in fundatione Ecclesiæ facultas visitandi Prælati inferiori est concessa, Episcopo non ob id censeatur adempta facultas, jure communi competens. Joh. Aloys. Riccius decis. 1228.

XIII. Autoritas hæc & potestas Episcopi diffundit se per universam ejus dioccesin, adeoque in universa loca sacra divino cultui destinata. Neque res tantum, sed personæ etiam visitationi subjacent, & ex his vicissim non Ecclesiasticæ tantum, sed seculares etiam promiscuè quævis, ideò quod membra sunt Ecclesiæ. Dum enim per visitationes salus Ecclesiæ intenditur, non potest ea obtineri, nisi membra ejus, saltem quoad externam conversationem, salva sint. Debet igitur Episcopus ut bonus pastor oves suas lustrare, & de earum qualitatibus, morbis & vitiis inquirere, num qua sit, quæ in manifestis & miserandis errorum atque criminum fluctibus volutetur, quæ devium iter infestat, quæ reduci nolit, quæque cæteris exitio aut abominationi sit. Repertam talem corrigit, emendet, admoneat, refecet etiam & à grege separet, si de salute ejus desperet. Hoc enim est boni pastoris officium, hoc ejus munus & ministerium. Utrum autem & quatenus teneantur parochiani ad instantiam visitorum delicta & delinquentes manifestare, ad hanc *Διόκρισις* non pertinet. Prolixè eà de re agit Gregorius Sayrus in *clav. reg. lib. 12. cap. 14. n. 22. seq.*

XIV. Quod res attinet, visitari debent loca qualiacunque cultui divino & religioni destinata, templa, sacella, cœmiteria, Hospitalia, vasa item sacra, vestes sacræ, & quicquid denique vel ad devotionem vel ad pium consortium institutum & deputatum fuit. Omnia ejusmodi loca sub ejus Episcopi potestate sunt, in cujus territorio sita sunt c. omnes 16. q. 7. de *Xenodochiis* X. de *religios. domib.* etsi alterius dioceseos locis sacris unita sint. c. 2. eod. Jurisdictio enim Ordinarii per totam dioccesin juris præsumptione extenditur. Andr. Gail. l. 2. Obs. 62. n. 9. Atque hinc etiam monasteria, quæ in illâ diocesi sunt, Episcopo subiecta intelliguntur. Idque ita dispositum legitur in Concilio Chalcedonensi *can. 4.* Placuit nullum quidem usquam edificare nec constituere monasterium aut oratoriam domum præter consensum Episcopi civitatis. Eos verò monachos qui sunt in unâquâque civitate & regione, subiectos esse Episcopo. -- Civitatis autem Episcopum eam quam præest monasteriorum curam gerere oportet. Refertur à Gratiano c. quidam 18. q. 2. & concordat textus in c. 17. X. de *offic. jud. ordinari.* & c. sopite 14. X. de *censib.*

XV. Disceptatur tamen inter Canonistas, utrum Episcopi omnimodam habeant in monachos potestatem, ita ut etiam de his quæ contra regulam monasticam acta sunt, cognoscere & judicare, an solum corrigere ea possint.

possint, in quibus citra monasticam disciplinam delictum aliquod commune perpetrarunt. Agendum scil. nobis est cum Canonistis *κατ' ἀνθρώπων*, cum aliis totam vitam monasticam, qualis nunc est, prorsus condemnent nostræ Ecclesiæ. Ansam disputationi dedit, quod in Concilio Toletano IV. *can. 50.* & Concilio Aurelianensi *c. 21.* constitutum legitur, id tantum ab Episcopis corrigi posse, quod extra regulam commissum fuit, ut ita vocabulum *extra* satis declaret, quousque animadversio & coercitio Episcopi se extendat. Uterque canon habetur apud Gratian. *c. 1. § c. abbates 18. q. 2.* Sed rectè observat Franciscus Bosquetus *ad Innocent. III. lib. 1. epist. 7.* febri- culosam esse istam grammaticationem, cum præsto sint alia testimonia, quibus plena potestas Episcopo tribuitur. Sic enim generaliter constitu- tum fuit in Concilio Arelateni apud eund. Gratianum *d. l. c. 17. Monaste- ria vel monachorum disciplina ad eum pertineant Episcopum, in cuius sunt territo- rio constituta.* Et sic etiam legitur in Legibus Longobardorum *lib. 3. tit. 1. v. 8. Volumus atque iubemus, ut Episcopi -- de monasteriis, que infra eorum parochiam sunt, vigilanter curent, ut Canonici secundum canones, & Regulares secundum regulam vivant, & ubi aliter, quam ordo poposcit, invenerint, emendare faciant.* Quin tamen mutari hoc jus & lege novâ antiquari possit, dubium mihi non est. Et talibus constitutionibus innititur sententia Parliamen- ti Parisiensis, quæ refertur apud Joh. Paponium *in append. ad lib. 1. tit. 4. arrest. 3.*

XVI. Sed quid dicemus de monasteriis exemptis, an putabimus etiam in illis visitandi jus esse Episcopo? Ita statuunt Doctores, nisi exem- tio ab ipsâ etiam visitatione specialiter facta fuerit, quandoquidem aliâs hæc non comprehendatur sub generali concessione exemptionum. Joh. Aloyf. Riccius *decis. 1228.* Speciali tamen huic exemptioni æquipollentem esse volunt istam, si pleno jure quoad temporalia & spiritualia, & quoad legem jurisdictionis & quoad legem diœcesanam, monasterium exemptum fuerit, tum enim in diœcesi quidem esse monasterium istud, sed non de diœcesi. Joh. Honorius van Axel. *ad tit. de privileg. § excess. privileg. n. 29. seq.* Ex quo sequitur, accuratè attendi debere privilegia, cum ea ideò, quod jure com- muni derogent, strictè explicari debeant. Neque extendi propterea de- bet privilegium exemptionis monasterio concessum ad parochias vel capel- las monasterio isti subjectas. Andr. Vallens. *ad tit. de religios. domib. n. 4.* Quod si in possessione visitandi fuerit episcopus, quantumcunque abbas monasterii alleget se exemptum, & ad hoc ipsum offerat se probaturum, non cessabit tamen propterea Episcopus ab actu visitationis, nec cessare debet, sed poterit armis suam defendere possessionem. Innocent. *ad c. 4. X. de censib. n. 3. 4.* & vim inferre atque ostia frangere, si intromittere eum nolint

nolint Regulares. Augustin. Barbofa de offic. Episcopi part. 3. alleg. 74. n. 22. Quod tamen ab antiquis Ecclesiæ institutis alienum videtur.

XVII. Fuerunt ab initio ejusmodi exemptiones monasteriorum introductæ, non tam, ut autoritas Episcopalis minueretur, quam ut ærarium monasticum augetur, & proinde privilegia, quæ dabantur, non derogabant potestati spirituali, quam obtinebant Episcopi in monasteria, sed circumscribebant tantum auctoritatem seu Dominium temporale in res & bona eorundem, ne Episcopi pro lubitu redditus & facultates monasteriorum aliorum impenderent. Et istiusmodi immunitas atque privilegium solebat ut plurimum ab ipsis locorum Episcopis impetrari, ne jura eis competentia ipsis invitis interverterentur, neve adeo iniquiores eos deinceps haberent. In spiritualibus verò plerumque integra & salva manebat Episcopis potestas, quæ & disertis verbis quandoque exprimebatur. De monasterio S. Galli id testatur Ratpertus Monachus c. 8. apud Goldastum tom. 1. rer. Alamannicar. pag. 7. ubi privilegia quasi in compendio refert, ut deinceps nullam potestatem Episcopi in rebus ejusdem monasterii haberent, neque in censu, neque in ullâ aliâ causâ præter spiritalem tantummodo Episcopalis officii dignitatem, &c. Ita quoque Gregorius Magnus lib. 7. epist. 18. indicat. dum Monasterio Johannis & Stephani in Clasicana civitate immunitates tribuit, visitandi potestatem Episcopo Ravennatensi relinquit. Oportet, inquit, ut visitandi exhortandique gratia ad monasterium, quoties placuerit, ab ejusdem civitatis antistite accedatur. Sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod monasterium non incurrat. Vestram quoque fraternitatem prædictus Abbas non solum non metuat ad monasterium frequenter accedere, sed etiam desiderabiliter concupiscat &c. In his terminis si substitisset exemptio, abstinere potuissent à querelis suis, quas contexunt, Bernhardus Abbas Clarævallis, Petrus Blefensis, Johannes Sarisberienfis & alii. Vid. Franc. Juretus ad Ivois epist. 65. & 180. Joh. Bapt. Souchet. ad ejusd. Ivois epist. 195. Hieron. Bignon. ad Marculphi form. pag. 420. seq. Franc. Florens in dissertat. Canon. p. 22. seq. Nicol. le Maître de bon. Eccles. part. 2. lib. 2. c. 1.

XVIII. Exemptio talis non aliter competebat olim, neque competere potest, nisi ex privilegio. Præscriptio enim nullum hic locum invenit, sive quæstio instituatur de tali præscriptione, quæ visitationem omnino tollit, sive de tali, quæ etiam alius acquirit jus visitandi. Prior enim id eo excluditur, quia impedit morum correctionem, & promotionem salutis Ecclesiasticæ, & ita adversa est bono publico, quod per visitationem intenditur, tum & quia libertas ab obedientiâ superiori debitâ & imperio ejus haudquaquam per præscriptionem acquiri potest, cum non liceat à capite membra recedere, c. 12. X de præscript. Posterior autem id eo nullam concedere potest immunitatem, quia ut maxime alteri alicui extra dioccesin habi-

habitant Praetato per praescriptionem jus visitandi alterius dioeceseos Ecclesias acquiri potest, non tamen propterea Ecclesiis illis exemptio acquiritur a visitatione sive jure visitandi Episcopo dioecesano competente, quandoquidem non obstante jure illo alteri quaesito Episcopus adhuc visitare potest, ita ut utrique id jus competat cumulativè. Ita intelligo textum inc. 16. X. de praescripti. Neque sentio ergo cum Augustino Barbosa, qui ad d. c. 16. non accumulationem tantum juris visitandi per praescriptionem fieri contendit, sed etiam translationem. Quo etiam inclinatur Johannes Azorius institut. moral. part. 2. lib. 3. cap. 40. q. 3. qui tamen addit, jus hoc in Episcopo negligente non extinguatur prorsus, sed cessare tantum, ad hunc effectum, ut altero negligente recuperari quandocunque possit.

XIX. De modo visitandi, qualiter jus istud in exercitio habere se debeat, multa congerunt Canonistae, quorum maxima pars ex superstitioso eorum cultu profuit. Nos antiqua magis sequimur, & in his concilium Bracarense, quod can. 1. anno Christi DCLXXII. breviter modum hunc praescripsit: *Placuit omnibus Episcopis, ut per singulas Ecclesias Episcopi & per dioeceses ambulantes primum discutiant Clericos, quomodo ordinem baptismi teneant vel missarum, vel qualiter quaque officia in Ecclesia peragant; & si rectè quidem invenerint, DEO gratias agant. Si autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus praecipere, sicut antiqui canones jubent, ut ante viginti dies baptismi, ad purgationem exorcismi catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino catechumeni symbolum, quod est, Credo in DEUM Patrem omnipotentem, specialiter doceantur. Postquam ergo haec suos Clericos discusserrint vel docuerint Episcopi, alia die (convocata plebe ipsius Ecclesiae) doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera: & qua nolunt sibi fieri, alteri ne faciant, & ut credant resurrectionem omnium, & diem iudicii, in quo unusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea Episcopus de Ecclesia illa proficiscatur ad aliam.* Recensetur à Gratiano c. placuit. 10. q. 1. De catechumenis quod dicitur, obiter noto, non aliter ad fontem sancti lavacri eos admissos fuisse, nisi fidei suae aliquam rationem reddidissent, atque idcirco aliquot dies ante baptismum in doctrinam fidei informatos fuisse, uti exemplum Victorini exstat apud Augustinum lib. 8. confess. c. 2.

XX. Dixi supra, & Doctores five ministros Ecclesiae, & auditores visitari debere. In illis doctrina maximè, in utrisque vitae ratio & integritas attendenda est. Inquirendum ergo num illi purum DEI verbum secundum orthodoxiam proponant? num Sacramenta, ut instituta sunt, dispensent? num potestate clavium rectè utantur aut abutantur? num munus illud, ad quod vocati sunt, sedulo aut segniter obeant? num aegrotos & morituros invisitant? num conscientias afflictorum instruant? an frequen-

quenter domo absint? an frequentent tabernas & levium hominum confortia? an misceant se negotiis secularibus ad se non pertinentibus? & ejusmodi alia. Circa auditores inquirendum, num inter illos fanaticus aliquis, aut hæresi infectus existat? Num manifestus quis inter eos extet adulter, homicida, contemptor verbi divini, blasphemus, aut alio crimine notatus? quâ ratione se habeant ad invicem parentes & liberi? item mariti & Uxores? num qua odia gliscant inter cives? qualiter instituatur nuptiæ? qualiter exequiæ? & plura alia, quæ ad bonum ordinem & disciplinam externam faciunt. Eadem est ratio inquirendi in scholis, tum quod præceptores, tum quod discipulos concernit, ut inter utrosque debita conservetur harmonia, neve illi sæviendo nimis imperio suo abutantur, hi præfractè resistendo disciplinam omnem pessimè excutiant. Circa ædificia id maxime dispiciendum est, ut reparetur, si quid collapsum fuerit, ut cœmeteria probe munita, & sive muris, sive vaceris, sive palis cincta custodiantur, utve quantum fieri potest, nitida, & ab omni colluvie pura sint omnia. Sed & in administrationem bonorum Ecclesiasticorum inquisitio instituenda, ne dissipentur ea à Curatoribus, neque in perversos & improbos usus convertantur. Itemque in salaria ministrorum Ecclesiæ, ut sufficientia ea sint, & quoad fieri potest augeantur, cum plerumque satis tenuia ea existant, & in quamplurimis locis parum absit, quin ad mendicitatem protrahant suos alumnos. Totum procedendi modum ad rationes hodiernas satis accuratè descripsit Dn. Ahasverus Fritschius *de jure visitandi Ecclesiastico*.

XXI. In omnibus tamen his non aliæ sunt Episcopi visitatoris partes, nisi quas patitur ejus officium. Quod si igitur repertus fuerit flagitiosus aliquis & valdè atroci crimine notatus, nihil aliud tamen poterit Episcopus, nisi monendo, corripiendo, & excommunicando tandem, si incorrigibilis ille fuerit, officio suo defungi. Hucusque enim progredi potest Episcopus, cum ejus officium totum spirituale sit, cui proinde non aliæ quam spirituales pœnæ conveniunt. Nec tamen per spirituales hasce pœnas ab Episcopo inflictas derogatur pœnis secularibus à magistratu decernendis, quandoquidem unum idemque delictum, quatenus pacem publicam inter Christianos perturbat, & quatenus notabile animarum saluti damnum affert, in utroque foro puniri optimè potest, nec tamen propterea fora confunduntur, uti optimè notat Rogerus Widdrington. *advers. Adolph Schulken*. §. 13. Utrum autem teneatur Episcopus crimen, de quo ipse in visitationis actu certior factus fuit, magistratui civili denunciare, ad aliam disquisitionem huc non pertinentem spectat. Mihi id non videtur.

XXII. Non poterit autem visitatio salutarem habere effectum, nisi instet Episcopus & monita sua subinde repetat, suisque decretis per executionem pondus addat. Quocirca ne vel parochi ipsi vel parochiani Episcopo-

scoporum suorum pronunciata insuper habeant, utque multis aliis noviter exortis & quotidie repullulantibus vitiis atque defectibus opportunè præsentia sint remedia, constitutum est in Concilio Tarraconensi & Toletano, ut Episcopi dioceses parœciasque suas quotannis visitent. Verba adduximus supra, ex *c. decrevimus § c. seq. 10. q. 1.* Visitatio enim non debet esse ita rara, ut multiplicentur corruptelæ, nec ita frequens, ut propter impensas graventur parochiani. Et tempus proinde annuum satis commodum creditum fuit, & inter duo extrema medium. Joh. Bapt. Vivian. *in rational. ad c. 6. X. de off. Archidiacon.* Fieri tamen potest, ut frequentiore visitatione opus sit, in Ecclesiâ præsertim noviter ad Christum conversâ aut multis vitiis inquinatâ, quo casu inspectione accuratiore opus est. Quod pertinet constitutio in *d. c. 6. X. de off. Archidiacon.* Quod si etiam consuetudine diversum quid introductum fuerit, servari quidem ea potest, sed ita, ut nihilominus temperamentum adhibeatur habito respectu vel necessitatis vel expensarum faciendarum. Solebant enim nonnullæ Ecclesiæ ex consuetudine olim bis visitari in anno, de quibus dicebatur, quod Episcopus recipiat procurationem cum fœno & herbâ, id est, semel in æstate & semel in hyeme, uti ex Hostiensis notat Antonius Dadinus Alteserra *ad c. 21. X. de censib.*

XXIII. Ex dictis faciliè apparet, quis præcipuus sit finis & scopus visitationum, nempe ut sana & orthodoxa doctrina expulsis hæresibus inducatur & conservetur, honesta disciplina & boni mores atque ritus retineantur, pravi corrigantur, populus cohortationibus & repetitis admonitionibus ad religionem, pacem, concordiam & innocentiam accendatur, cæteraque omnia prout locus, tempus & occasio fert, ex visitantium prudentiâ ad fidelium salutarem usum constituentur. Cum enim corpus tale, quale est Ecclesia, non morum tantum corruptelis, sed plurimis etiam diversarum opinionum & errorum morbis vitiari identidem soleat, pharmacum subinde adhibere oportet, quod morbi vim expellat, & sanitatem restituat. Sicut igitur bonum Medicum decet, & ab eo exigitur, ut ipse ægrotos, qui ejus sollicitudini se commiserunt, inviset, neque per interpretes semper agat, quippe quorum relatio imperfecta sæpè & haud rarò fallax esse solet: ita etiam Episcopus operam dare debet, ut morbis Ecclesiæ suæ ipse manum medicam admoveat, & præsentem dexterâ subveniat, ut si radicis evelli non possit morbus, saltem ne serpat latius.

XXIV. Ne autem Episcopus officium hoc visitationis cum damno suo expediat, jamdiu obtinuit & longâ consuetudine receptum est, ut necessarii sumptus & alimenta ei exhibeantur. Nam cum Apostolico testimonio suffragante congruum sit, ut à quibus spiritualia recipimus, eisdem etiam temporalia nostra communicemus, rectissimè constitutum est, ut

FFFF

cum

cum praelati diœcesin peragando divina nobis exhibent, illis etiam à nobis temporalia exhibeantur. Joh. Paul. Lancelott. *institut. jur. canon. lib. 2. tit. 21. §. 7.* Statutum ita jamdiu fuit in Concilio Emeritensican. 11. Placuit huic sancto Concilio, ut tam à presbyteris, quam Abbatibus, sive etiam diaconibus Episcopo debitus honor impendatur, ut à nullo contumeliam pati videatur, & quandocunque contigerit eum juxta canonicam sententiam visitare suam parochiam, & dignè eum suscipiant, & prout habuerint, aut ratio permiserit, illi præparent, quæ fuerint necessaria.

XXV. Exhibitio illa necessariorum sumptuum termino artis procuratio dicitur, sive quia Ecclesiæ visitationi subjectæ Episcopum procurant, h. e. curant, alunt ac tumentur, sicut pueri dicuntur procurari à nutricibus & equus à Domino, Franc. Duarenus *de SS. Eccles. minister lib. 7. c. 5.* sive quod Episcopo rem Ecclesiæ procuranti & ad eam visitationis causâ accedenti præstari soleat. Anton. Begeus & Franc. Pinsfon. *de benefic. tit. de censib. §. 15. n. 9.* Alio nomine dicitur circada, apud Fulbertum Carnotensem *epist. 110.* Jubes inclyte Præsul, nos dare tibi circadas de Ecclesiis nostris, quæ sunt in Episcopio tuo &c. Eodem vocabulo ante Fulbertum usus est Hincmarus Archiepiscopus Remensis *in epist. ad Ludovicum Regem. c. 8.* Ut Ecclesiæ in isto regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinaras exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impositas non affligantur. Post Fulbertum etiam apud Ivonem Carnotensem Episcopum *epist. 286.* idem occurrit vocabulum in eodem significatu: Dedimus & Ecclesiæ de Mundonis villâ liberam à Synodo, & circadâ & omni exactione. Vocabulum ipsum à circuitione videtur derivatum, quam instituit Episcopus peragando diœcesin suam. Ex quo etiam Italarum cercare (h. e. quærere, sive investigare) videtur deductum.

XXVI. Necessary debent esse sumptus, non superflui, ne oneri sit Ecclesiis Episcopus visitans. Idcirco jubet Pelagius apud Gratianum *c. illud 10. q. 3.* nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundum mediocritatem uniuscujusque loci Episcopo ad consignationem venienti susceptionis præparari convivium. Sumptuum facio mentionem, ut simul comprehendam eos, qui in pecunia numeratâ consistunt, cum sine talibus vix expediri possit visitatio. Quandoquidem verò usu deinceps invaluit, ut ultra necessarios istos sumptus sæpè Episcopi pecunias nomine visitationis extorquerent, aliquando parochiani ab eâ procuratore datâ pecuniâ se redimerent, inde factum, ut immensi sensim irrepererent abusus, quos coercere admodum fuit difficile. Et hinc verò contigit porro, ut Episcopi privati sui commodi causâ visitationes instituerent, neque finem ab Apostolis & eorum successoribus intentum amplius respicerent, imò verò Ecclesiarum curam vel negligerent prorsus, vel superficialiter & perfunctorie susciperent. Eam in rem præ-

præter leges Ecclesiasticas plurimæ extant apud bonos Doctores querelæ. Sic enim seculi mores perstringit Claudius Elpenæus in *epist. ad Tit. c. 1.* Minores non tantum Episcopi, sed & Archidiaconi, eorumque male officiosi officiales & vicarii plerumque dum dioceses & paræcias obequitant, non tam facinorosos & criminum reos pœnis & correctionibus à vitis deterrent, quo sine peregrinationes hujusmodi olim jam fuerunt jure Canonico ordinate, quam pecuniâ presenti & numerata titulo procuratoris, ne dicam fictitiæ jurisdictionis emungunt & exsugunt tùm Clericos, tùm Laicos.

XXVII. Et quis verò sine indignatione legere poterit apud Carolum Sigonium, quæ refert ille *lib. 5. de regn. Ital.* de Johanne Ravennatenfi Archiepiscopo, qualiter se gesserit in visitationibus suæ provinciæ? Non vana enim erat Episcoporum Æmiliæ accusatio, quâ ei objiciebant, secundo quoque anno episcopia cum sua cum ferme quingentorum hominum equorumque numero perlustrare, ac tamdiu in singulis moram trahere, donec omnia, quæ ad fructus Episcopi, alimentum Clericorum & pauperum, susceptionem peregrinorum atque instauracionem basilicarum pertinerent, cum magnâ illâ multitudine consumpsisset, neque ante recedere, quàm ab Episcopo ducentos manicosos sibi, familiaribus verò suis dona non modica exegisset. Talia exempla ex historiâ in primis Anglicanâ proferri possent haud pauca. Et quî fieri potuit aliter, cum eorum familia sæpè cum Regiâ decertaverit.

XXVIII. Nec verò ab Episcopis tantum crudelis illa avaritia exercita fuit, sed etiam à Nunciis & Legatis Apostolicis, uti vocantur, quibus commissa erat aliqua talis visitatio. Quia enim in provincias illi veniebant solenni cum pompâ & splendido comitatu, immensi in eam rem necessarii erant sumptus, quorum proinde exactio personas Ecclesiasticas & reraria sacra prorsus exhauriebat. Quos autem visitationes istiusmodi à Legatis institutæ & expeditæ habuerint effectus, docere nos potest Ivo Carnotensis *epist. 109.* ubi ad Paschalem II. his verbis scribit: Cum enim à latere vestro mittitis ad nos Cardinales vestros tanquam filios uterinos, quia in transitu apud nos sunt, non tantum non possunt curanda curare, sed nec curanda prospicere: inde est, quod multi prepositorum facta gladio lingue ferire cupientes dicunt sedem Apostolicam non subditorum querere sanitatem, sed suam aut lateraliū suorum querere commoditatem. Imò verò solebant illi aliquando visitationes prorsus intermittere, & procuraciones nihilominus exigere. Jordanum Legatum Sedis Apostolicæ in Galliâ, quod Clericos compelleret ad redimendam visitationem notat Bernhardus Clarevallensis *epist. 290.* Multi se redemerunt, ne veniret ad eos; ad quos pervenire non potuit, exegit & extorsit per nuncios. Eodem nomine damnatus Wilhelmus Eliensis Episcopus & Legatus Sedis Apostolicæ in Angliâ ex epistolâ Hugonis Danelmensis Episcopi apud Roger. Houeden in *Richardo I.* Omnes enim Eccle-

fiat Angliæ crux illa redemit, id est, ad redemptionem coëgit, nec fuit aliquis immunis, qui crucis illius stigmata non sentiret.

XXIX. Multifariam autem quia delinqui solebat ab Episcopis circa procuraciones vel recipiendas vel exigendas, plurimæ quoque ad compescendam eorum avaritiam & luxuriam editæ sunt constitutiones Ecclesiasticæ, quæ breviter nunc recensendæ sunt. Et primum quidem voluerunt Pontifices Romani Innocentius IV. & Gregorius X. non recipi ab Episcopis aut dari à parochianis debere procuraciones in pecuniâ, sed in victualibus tantum *c. 1. §. pen. & c. 2. de cens. in 6.* Sive ut Johannes Paponius *lib. 1. tit. 11. in append. n. 1.* significantius loquitur, & aliquot Franciæ Arestis confirmat, deberi procuracionem *in pastu sive in ipsis speciebus, non in aderatione aut pecuniâ.* Cibaria scil. tantum debentur, ne quis in genere alimenta, quæ etiam vestiaria comprehendunt, *l. 6. §. l. ult. ff. de aliment. leg. subintelligat.* Et illa ipsa cibaria debent esse moderata, non ad epulas sumptuosas, sed ad victum frugalem facientia, & quantum pro tempore, quo visitat Episcopus, necessarium fuerit. Paul. Piafec. *prax. Episc. part. 2. c. 3. n. 64.* Vultque Gregorius X. *d. c. 2.* nec à volente quidem Ecclesiâ Episcopum recipere debere pecuniam. Id verò mutavit ejus successor Bonifacius VIII. *c. 3. eod.* & à volentibus pecuniam recipi permisit. Quod ipsum tamen multo facilius forte in abusû degenerare potest, quam ubi sola victualia præstari debent. Nec tamen facio cum Doctoribus illis, qui statuunt, ne quidem vecturas equorum præstari debere à visitatis, nisi adsertio eorum ad proprios Episcopi equos restringatur. Illud tamen admitto, deberi procuracionem, etiamsi ex suis redditibus tantum habeat Episcopus, quantum sufficere possit ad expediendam visitationem. Institutæ enim sunt procuraciones, ut dum de alimentis comparandis minis sollicitis esse licet Visitatoribus, eo magis illi attenti sint rebus Ecclesiasticis conservandis aut emendandis. Nec damnosum debet esse officium, quod alterius emendationi impenditur.

XXX. Secundò in genere constitutum est, ne nimium graventur per visitationes parochiani. Nulla enim juris ratio aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducta sunt, ea nos durioris usus interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem. Renat. Choppin. *de sacr. polit. lib. 2. tit. 7. num. 7.* Atque ita statutum legitur in Concilio Cabilonenfi *c. 14.* quem refert Gratianus *c. cavendum 10. q. 3.* Observandum modis omnibus est, ut si quando eis peragrande parœciæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi DEI, in lucris animarum potius, quam depredandis & spoliandis hominibus & scandalizandis fratribus operam dent, & si quando ad peragendum ministerium suum à subditis aut fratribus aliquid accipiendum

piendum est, hoc summo perè observare debent, ne quem scandalizent aut gravent. Non alia fuit mens Patribus in Concilio Toletano VII. congregatis, qui *can. 4.* apud eundem Gratianum *c. seq. ead.* ita disposuerunt: Cum verò Episcopus diœcesin visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec unquam quinquagenarium numerum evectionis excedat, aut amplius, quam unâ die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. Fatetur Severinus Binius in *not. ad hoc Concil.* pro numero quinquagenario legi aliàs quinarium, quod omninò rectius, & ad seculi istius genium accommodatius videtur, quam eam lectionem improbet Binius. Nec enim canon hic, qui anno Christi DCXLVI. scriptus est, ex recentioribus Alexandri III. constitutionibus, quæ circa annum MCLXX. prodierunt, explicari potest aut debet. Nec profectò adstrictè adeo, aut nimium parcè vivit Episcopus, qui quinario numero evectionis utitur. Vid. Francisc. Bosquet. *ad Innocentii III. epist. 57. lib. 1.* Evectionis vocabulum hic equos designat, quos secum adducere licet visitant Episcopo.

XXXI. Tertiò: Posteaquam nec tùm quidem per generales ejusmodi constitutiones obtineri potuit frugalitas, & Episcopi lautio rem apparatus sæpe numero expeterent, ipsa tandem cibaria, & quantum Episcopo dari oporteret, præscripta fuerunt. Extat *tomo 3. Conciliorum Galliæ à Jacobo Sirmondo editorum capitulare Tholosanum*, in *cujus cap. 4.* modus hic definitus legitur. Iterum autem quia Dominicâ voce datur licentia, qui Evangelium annunciant, ut de Evangelio vivant, licet Paulus Apostolus nihil horum fuerit usus, Presbyteri tale conjectum faciant, ut & Episcopi solatium habeant, & ipsi non graventur. Quod ita nobis fieri posse videtur. Videlicet, ut quatuor presbyteri ad locum, ubi quintus degit, & Episcopus residet, plebes suas de quatuor partibus adducere studeant, & unusquisque eorum decem panes & dimidium modium vini, & friscbingam de quatuor denariis, & pullos duos, & ova decem, & modium unum de annonâ ad caballos in subsidium benedictionis gratiâ præsentent Episcopo. Et similiter quintus in cujus domo Episcopus residet faciat. Nec amplius ab eo exigatur, nisi fortè ligna & utensilia in opus ministerii commo det. Quapropter Episcopus provideat, ne domus aut sepes illius à ministris vastentur. Specialius adhuc modum præscribit Concilium Ticinense habitum anno DCCC LV. *cap. 15.* Statuimus etiam, ne Episcopi, quando pro confirmando populum parochias circumeunt, archipresbyteros suos gravent, ut hujusmodi dispensâ contenti sint: Panes centum, friscbingas quatuor, vini sextaria quinquaginta, pullos septem, ova quinquaginta, agnum unum, annonam ad caballos modios sex, sæni corbes tres, mel, oleum, ceram, quod sufficit.

XXXII. Non puto, Petrum & Paulum Apostolos visitantes procuratos ita fuisse. Sed postquam simplicitas ab Ecclesiâ exulare cœpit, & in illâ Episcopi ad normam principum secularium mores suos atque vivendi

rationem instituérunt, majore etiam apparatu in procurationibus opus fuit. Et hinc adeò novæ prodierunt constitutiones, per quas nihilominus suum defraudari genium crediderunt Episcopi. Statuimus, ita habet cap. 6. X. de censib. quod Archiepiscopi parochias visitantes pro diversitate provinciarum & facultatibus Ecclesiarum quadraginta vel quinquaginta evectionum numerum, episcopi autem viginti vel triginta, Cardinales viginti quinque nunquam excedant, Archidiaconi verò quinque vel septem, Decani constituti sub Episcopis duobus equis contenti existant. Erant tùm temporis Episcopi longè alii ab illis, qui post Apostolorum tempora Ecclesias gubernarunt. Familia eorum amplior majorem evectionum numerum exigebat, quippe quos pudebat solitarios incedere. Et temperari insuper vix poterant, ut à voluptuariis tamdiu abstinere. Sic enim in dicto capitulo legitur porro: *Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non que sua sunt, sed que JESU CHRISTI, querere videantur.* Venationibus scil. quia dediti erant Episcopi, prohiberi oportuit, nedum visitationis causâ dicecesin suam peragrarent, canes secum adducerent, oneri & impedimento futuros. Ex quo de comitatu Episcoporum, qualis is fuerit, proclive est judicare.

XXXIII. Agnoscit tamen ipse Pontifex, non posse ita ad amussim præscribi numerum evectionis, cùm principalis respectus ad facultates Ecclesiæ visitandæ haberi debeat. Sane, inquit, quod de prædicto numero evectionis secundum tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt redditus & Ecclesiastica facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores merito non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi, qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam. Noverat pontifex, difficulter coërceri mores Episcoporum jam inveteratos, ideoque restringit numerum equorum, quem permiserat, ad illas Ecclesias, quæ tanto numero alendo sufficientes essent. Ad reliquas autem, quarum tantæ non essent facultates, minore cum comitatu eundem esse decernit, quanquam satius fuisset, uno simultaneo actu aut lege, totam istam Episcoporum luxuriam etiam extra visitationis actum, cohibere, eosque hac ratione ad frugalitatem pristinam revocare.

XXXIV. Quartò, cùm observatum fuisset, munera sæpè visitatoribus & eorum familiæ dari, etiam hæc prohibita esse voluit jus Canonicum. Verba c. 1. de censib. in 6. hæc sunt: *Caveat insuper (Episcopus) ne ipse vel quisquam suorum aliquod munus, quodcumq. sit, & qualitercumq. offeratur, presumat recipere, ut non, que sua sunt, videatur querere, sed que JESU CHRISTI.* Quod si fuerit contra præsumptum, recipiens maledictionem incurrat, à qua nunquam nisi duplum restituat, liberetur. Volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitari. Idem sed brevius repetitur c. 2. eod. Ex quo conficiunt Doctores cum

cum Johanne Andrea, quem refert Carolus Molinæus *in not.* ne quidem victualia accipienda & domum asportanda esse, ut sunt capones, casei, vel flasci vini, uti loquuntur, & rectè hic facere Episcopum, si abstineat. Quò pertinet, quod inter capitula Archidiaconibus suis data sub num. 4. præcipit Hincmarus Archiepiscopus Remensis *tom. 1. p. 2g. 739.* Quando parochias circuitis, nolite graves esse presbyteris, petentes friskingas vel pisces, aut formaticos, aut annonam, aut alias quaslibet res, ut habeatis quando ad civitatem reversi fueritis, unde quasi fratribus refectiorem faciatis, ut salvis stipendiis vestris habeatis, unde vos & vestros conducatis. Ratio est, quia hæc pertinent ad procuraciones, quæ debent esse necessariae & frugales, nec repetitæ, uti mox dicemus, sed tantum pro mensâ ejusdem loci. Conf. Steph. Gratian. *disceptat. for. 57. n. 19.*

XXXV. Quintò namque cautum fuit, ne plures procuraciones unâ die recipiantur, sive, ut numerus procuracionum non excedat numerum dierum. Aliàs enim, ait glossa, *ad cap. 3. de censib. in 6.* posset Episcopus totam civitatem unâ die visitare, & tot procuraciones recipere, quot ibi essent Ecclesiæ, quod esset absurdum. Ideoque statuitur in *d. c. 3.* non licere visitanti nisi unam procuracionem recipere unâ die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiam si locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procuracionem integram persolvendam &c. Quia enim permissum fuit aliquando, ut à volentibus Ecclesiis pecuniam procuracionis loco accipere liceret, facilè potuissent Episcopi procuraciones istas in pecuniâ multiplicare & plures unâ die recipere, quod inhibere oportuit, ex eâ inprimis ratione, quia procuratio est annexa visitationi, ut pro tempore, quo prælatus visitat, illa ei in victum tribuatur, uti loquitur Joh. Bapt. Vivianus *in rationali.* Sive quia alimenta tantum ad victum pertinentia Episcopo visitanti debentur, nec plura tamen, nisi quantum unâ die consumpserit. Vid. Anton. Nald. *in qq. præf. vocab. visitare n. 10.*

XXXVI. Sextò, etiam hoc pessimo seculi usu aliquando introductum fuit, ut Episcopus visitationem prorsus nullam institueret, & quotannis tamen procuraciones exigeret. Apud Gratianum *c. relata 10. q. 1.* refertur canon ex concilio Toletano sive primo, sive quarto, sive etiam Triburiensi (hactenus enim de autoritate ejus dissentiunt Canonistæ, quos refert Severinus Binius in fragmentis additis ad Concilium Toletanum I.) qui ita habet: *Relata est coram sancta synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi nolentes ad predicandum vel ad confirmandum suas per annum paræcias circumire, qui tamen exigant, ut mansiones, quibus in profectione uti debuerant, aliquo precio redimant, qui parare debebant. Quæ duplex infamia negligentie & avaritie sanctæ synodo magno fuit horrore. Statuerunt itaque, ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium & ut sollicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis*

tandis. Pari modo in Concilio Valentino anno DCCCLV. celebrato can. 22. statutum fuit, ut de servitio presbyterorum erga Episcopos suos consuetudo (ut nobis videtur) valde reprehensibilis amputetur, ut scil. quoties Episcopus statuto tempore visitationem & predicationem per eosdem sacerdotes & populos non exercet, nequaquam ab eis pro solito servitio pecunias exigat.

XXXVII. Horum abusum fontes & prima quasi principia qui investigare velit, facile deprehendet, ex avaritiâ partim eos, partim ex superbiâ oriri. Familiaria enim hæc sunt Episcoporum vitia, quibus extirpandis nulla unquam sufficiens fuit lex Ecclesiastica. Et ea in tantam sæpè excreverunt proterviam, ut non ad contentionem tantum, sed ad vim, ad manûs, ad cædem etiam propensissimi existerent Antiskites, Apostolorum, si diis placet, successores. Supra ex Canonistarum doctrinâ adduxi licere Episcopo visitanti vim inferre, si in possessione visitandi impediatur. Ejus rei specimen præbuit Bonifacius Archiepiscopus Cantuariensis, homo rixosus, avarus, superbus, multisque aliis vitiis pessimè inquinatus. Ei provinciam suam visitanti, quid in Londinensi diocesi contigerit, qualemque se præstiterit, jucundum erit ex historiâ ejus, quam descripsit Franciscus Godwinus, hic excerptare. Prioratum, inquit, S. Bartholomæi possidiē petenti, honoris ergo obviam itum est à Subpriorē & confratribus cappis choralibus exornatis; qui adventūs causa intellecta, magna cum reverentia & verbis quantum possent mollibus ac blandis (nam iracundiam hominis satis habebant perspectam) respondent, adventum ejus sibi gratissimum, optare verò, ut aliam haberet ejus causam. Nam ad visitationem quod attinet, habere se Episcopum, virum gravissimum, cui id muneris incumbat, nec posse alterius jurisdictioni se submittere nisi annuente illo. Rogare itaque ut hanc tam justam excusationem equi bonique consulat. Responso hujusmodi ita commotus Archiepiscopus, ut præ iracundia sui compos non videretur; non in loquentem, sed Subpriorē (qui proxime forte adstiterat) impetum faciens, infirmum Senem pugnis cæsum & humi prostratum, calcibus petit, cappamque magni precii, quā fuerat indutus, in frustra disceptam pedibus conculcat. In hac concertatione procidens sorte fortuna Archiepiscopus, lorica sub veste armatus conspicitur &c. Quantum verò putabimus per istiusmodi visitatores Ecclesiam proficere potuisse? Hi sunt scil. ex quorum ore salus hominum procurari & promoveri debet.

XXXVIII. Ut ad finem decurramus, omittendum illud non est, nullam adversus præstationem procurationem allegari posse exceptionem præscriptionis. Qua ratione cum Abbas S. Maglorii & Prior S. Petri de Castris aliique Archiepiscopo Senonensi provinciam visitanti procurationes denegarent, nec aliâ exceptione uterentur, quàm quod antea præstitæ non fuissent, rectè respondet Pontifex c. 16. X. de præscript. contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præscribi non posse, non magis, quam
contra

contra visitationem. Rationem addit Alteserra *ibid.* quia tam visitatio, quam procuratio est de jure communi, non de consuetudine, juris publici, non privati. Melius adhuc Augustinus Barbosa *ad d. c. 16. n. 4.* quia si contra talem procurationem admitteretur præscriptio, saltem juris præsumptione tolleretur in effectu visitationem ipsam, quam ordinarii negligere præsumerentur. At visitationi præscribi à subditis non posse, supra docuimus. Hæ autem rationes & decreta Pontificum si firma sunt & valida, non ineptè quæritur, quid sentiendum de doctrinâ Pauli Piasecii, quando in praxi Episcop. *part. 2. cap. 3. n. 65.* ex Concilii Tridentini dogmatibus tradit, procurationem præscribi hodiè posse, neque dari debere, ubi illam non dandi vigeat consuetudo. Ut maximè enim talis aliqua consuetudo alicubi invaluit, non tamen inducere ea potest præscriptionem in futurum, sed ratione præteritæ tantum procurationis. Uti rectè statuit Barbosa *d. l. n. 5.* ut alia nunc absurda taceam, quæ ex sententiâ Concilii Tridentini proveniunt.

XXXIX. In terris protestantium Principi visitandi hoc jus competit, non ex speciali concessione aut privilegio, sed ideò, quia princeps est, & τὸ κύριον tenet in Republicâ, in quâ etiam est Ecclesia. Quia enim non minus Ecclesiæ quam Reip. curam habere debet princeps, & ad ejus studium pertinet Ecclesiastici statûs æquè ac imperii pacem, religionisque sinceritatem conservare, uti optimè hoc munus regium exponit & prolixè declarat Theodosius junior in Concil. Ephesino *part. 1. cap. 32.* curare utique etiam hoc debet, ut eorum, qui clero adscripti sunt, emendata sit castigataque vita, ut omnia κατὰ τὰς καὶ εὐχημοσύνης peragantur in Ecclesiâ, ut heterodoxiæ tollantur, ut sanctæ tectæ sint ædes sacræ, & quæ alia per visitationem intendi & obtineri solent. Et hæc potestas Principi cuique summo jure gentium abstractâ qualitate religionis seu cultûs competit, atque adeò etiam extra Ecclesiam, ita ut in quocunque cultu, quem ipse pro divino habuerit, potestatem hanc suam exercere possit. Etenim cum naturæ auspiciis unicuique sit insita superni alicujus numinis cognitio, à quo cætera omnia pendent, ipsi etiam Principes, quibus veræ religionis lumen non affulsit, non solum privatis studiis numen illud colere tenentur; sed etiam publicis legibus contumelias, quæ illi aut idololatriâ aut monstris criminum à civibus inferuntur, ulcisci. Petr. de Marca *de concord. sacerdot. & imp. lib. 2. cap. 10.*

XL. Malè igitur, uti alia jura, quæ Episcopalia abusivè dicuntur, ita etiam jus visitandi Principibus ademerunt, sibi que vindicarunt Episcopi. Et rectè proinde sibi id asseruerunt Principes protestantes, & quasi postliminò revocarunt. Nec verum proinde est, quod putant nonnulli, Principes in hisce talibus duplicem gerere personam, Ecclesiasticam & politicam.

Ggggg

cam. Etenim si verum est, quod ante diximus, curam religionis & Ecclesiæ Principi cuique summo jure majestatis, quam tenet, competere, non alia sanè erit potestas legislativa circa Ecclesiam, alia circa Rem publicam, sed una eademque utrobique. Quod si ab objectis distinctio facienda esset, tot sanè in principe potestates fingi deberent, quot in civili vitâ existerent negotia, hoc est innumeræ & infinitæ. Concedamus enim verò etiam Episcopis ratione officii sui competere aliquod jus visitandi; istud tamen totum intra terminos potestatis spiritualis coërcetur, neque tale & tantum est, quale & quantum est istud, quod ex τῷ κυρίῳ provenit, quodque potestatem externam ἀναγκαστικὴν conjunctam habet. Aut si tale tantumque est, non erit id ex potestate Ecclesiastica & Episcopali propriâ, sed ex assumptâ alienâ Principibus competente.

XLI. Nec verò necesse est, ut Principes ipsi munus istud visitationis expédiant, cum & in aliis regalibus exercendis plerumque utantur suorum ministerio. Et quia diversa in ejusmodi actibus occurrere solent negotia, quæ interdum judiciali disquisitione & decisione dirimenda veniunt, utiliter eam in rem adhibentur personæ tum Ecclesiasticæ, tum Politicæ in rebus agendis exercitatæ. Atque illæ, quia plerumque certo mandato instruuntur, extra illud & ultra præscriptum agere neutiquam possunt, sed, si quid tale sese obtulerit, quod suam potestatem excedat, relatio tum facienda est ad ipsum Principem, ne quid temerè constituitur, quod successu temporis minus commodè factum appareat. In Franciâ olim per Missos Regios unâ cum Episcopis visitationes peractas fuisse, patet ex capitulis, quæ consignavit Cardinalis Baronius tom. 10. ad ann. DCCCLIX. n. 21. seqq. Add. Petrus de Marca de concord. sacerdot. & imp. lib. 4. cap. 7. n. 6. seq.

CAP. XXVII.

De variis reddituum Episcopaliū speciebus.

I.

INitio nascentis Ecclesiæ augustis limitibus conclusa fuit hujus capituli tractatio, quandoquidem nulli tum temporis fuerunt redditus speciales Episcopis solis competentes, sed communis, erat tum Episcopis, tum Clericis reliquis, vita communis, & ratio vivendi prorsus eadem. Ex oblationibus fidelium sua tum habebant alimenta Clerici universi in quavis Ecclesiâ, & si quid residuum esset, id totum in pauperes distribuebatur. Probrosū erat, sibi retinere aliquid ut proprium, & rem cum aliis communem sibi soli vindicare. Imò verò ut eo magis se exonerarent

rarent Episcopis rerum secularium, maluerunt nonnulli prorsus abdicare se bonis & possessionibus propriis aliunde acquisitis, quam istam communem & pauperem fidelium vitam non vivere. Nec displicuit id genus vivendi, posteriorum temporum Episcopis, quibus periculolum visum fuit, abundare per personas Ecclesiasticas divitiis & splendidam ostentare familiam, etiam jam tum ubique ferè locorum invaluisset proprietas quædam. Episcopus, inquit Hieronymus in ep. ad Tit. c. 1. qui imitator Apostoli esse cupit, habens vitum & vestitum, his tantum debet esse contentus. Qui altari servierint, de altari vivant. Vivant, inquit, non divites fiant. Unde & as nobis excutitur de Zona, & una tantum tunica induimur, nec de crastino cogitamus. Turpis lucris appetitio est, plus quam de presentibus cogitare. In eandem sententiam plura alia collegit Gratianus c. clericus, cum seqq. 12. q. 1.

II. Vicit tandem proprietas, & communi quasi consensu à pristinâ communionerecessum fuit, ita ut non Clerici tantum, sed ipsi etiam Episcopi certos deinceps redditus haberent, quos in suos & familiæ suæ usus convertere liceret. Sed & invaluit porro, ut præter certos istos redditus ipsi sibi facerent alios incertos propter officium sacrum, quod in gratiam privati cujusque expedire oportebat. Hinc enim factum, ut sacramenta non conferantur, nisi numeratâ pecuniâ, pœnitentium commissa non audiantur, nisi soluto præmio, matrimonia non habeantur firma & rata, nisi Sacerdos accipiat suam mercedem. Ut ne dicam interim, quanta mensis colligatur ex litibus, ex dispensationibus, sic enim vocant, ex condonationibus, quas vulgus appellat indulgentias, è conferendis sacerdotiis, confirmandis & consecrandis Episcopis atque Abbatibus, adeo ut nihil superfit amplius, quod gratis detur, cuique applicari possit præceptum magistri, gratis accepistis, gratis date. Atque ista omnia summâ cum avaritiâ infinitaque cupiditate exiguntur, ideo, quod unusquisque non sibi tantum, sed propinquis etiam suis prospicere, eosque unâ secum opulentos & potentes reddere, omnibus nervis contendit. Institutum nostrum non fert, ut singula ista, quibus facultates suas augere solent, vel Clerici promiscuè, vel soli Episcopi, prolixè hic discutiamus. De nonnullis tamen, quæ inter Canonistas maximè celebrantur, pauca aliqua notare operæ erit pretium.

III. Primum occurrit *Inthronificum*, quo nomine venit pecunia illa, quam pro inthronizatione, uti loquuntur, sive installatione dare solet Episcopus noviter ordinatus. Solebat enim tum Episcopus in cathedrâ, aut solio, aut throno collocari, veluti possessionis cujusdam apprehendendæ gratiâ, & ab hoc throno missio illa in possessionem dicebatur *ἐνθρονισμός*, & pecunia pro tali actu dari solita *ἐνθρονιστικόν*. Latine etiam dicebantur *inthronisari*: & thronus passim pro sede Episcopi usurpatur. Verum quia de inthronistico isto anticipavimus dicere lib. 2. cap. 5. plura de eo nunc

Ggggg 4

verba

verba facere nolumus. Unicum id addo, non videri potuisse prorsus iniquam istud tributum, si ita vocare licet. Dabatur enim partim Episcopis vicinis & in ordinationis actu presentibus, partim verò Clericis & Notariis, qui ministrabant & diplomata conficiebant. Illis ideò, ut sumptus, quos in itinere facere oportuit, refunderentur; his verò, ut propter expeditiones honorarium aliquod aut salarium acciperent, quibus lucellum istud invideri non poterat.

IV. Ab hoc inthronistico distinctum fuit *Cathedraticum*, quanquam Julianus antecessor in versione suâ pro iisdem ea habuerit. Inthronisticum enim semel, & eo quidem tempore, quo Episcopus cathedram primum occupavit, solvebatur; sed cathedraticum singulis annis solvi oportuit. Idque ita dicebatur, quod in honorem cathedræ daretur, uti describit Concilium Bracarense II. c. 2. quod nî fallor primum ejus mentionem facit, ut verosimile sit, invaluisse cathedraticum seculo sexto. Et in eo Concilio statuitur, Cathedratici quantitatem in duobus solidis consistere debere, quod & Pelagius II. Pontifex ita definivit apud Gratianum c. *illud* 10. q. 3. Et quia in dicto Concilio tempus additur, quo duo isti solidi dari debeant, nempe *cum Episcopus per diœcesin suam ambulat*, videri potest, in vicem procurationis datam istam fuisse pecuniam Episcopo visitanti. Quo eodem referri potest, quod in Concilio Toletano VII. c. 4. canon hic Bracarensis repetatur, & eodem contextu de visitante Episcopo, qualiter se gerere debeat, nonnulla mox addantur.

V. Sed enim dubiam planè hanc opinionem faciunt verba dicti canonis Toletani, quibus annuâ illatione inferri jubentur duo isti solidi. Inferri autem si debent, expectandum non est, ut Episcopus veniat ad locum, & pecuniam istam exigat. Adeòque etiam non visitanti Episcopo cathedraticum istud solvi debet. Et quia Gratianus canonem Bracarensem ita recenset, ut verba ista, quæ adduxi, prorsus omittat, videri poterunt, ea ab Interprete quodam addita fuisse. Sanè pro duobus istis solidis aliquando annonam datam fuisse, patet ex capitulari Tolosano c. 2. Ut unum modium frumenti & unum modium bordei, atque unum modium vini cum mensurâ, quæ publica & probata, ac generalis seu legitima per civitatem & pagum, atque viciniam habeatur, Episcopi à presbyteris accipiant, & friscbingam sex valentem denarios, aut sex pro eâ denarios & non amplius exigant. Et si hæc non accipiunt, accipiant, si volunt, pro his omnibus duos solidos in denariis, sicut in Toletano & Bracarense consensu Episcopi considerasse dicuntur. Hanc autem annonam longè aliam fuisse ab eâ, quæ procurationis nomine visitanti Episcopo dari solet, apertissimè colligitur ex cap. 4. ejusdem Capitularis, quod victum & *Μαγεία*, quibus visitantes Episcopi contenti esse debeant, seorsim describit.

VI. Ca-

VI. Cathedratum hoc aliàs dicitur *Synodaticum*, quod in Synodis ab Episcopo habitis exsolvi debeat. Et si enim sint, qui inter ista distinctionem aliquam sustinere velint, vix tamen erit, ut eam satis commodè explicent. Sanè pro iisdem ea habuit Honoris III. Pontifex c. 16. *de offic. jud. ord.* ubi per modum expositionis conjunxit synodaticum seu cathedratum. Ideoque & nos pro Synonymis ea habebimus, donec ratio discriminis perspicuè magis explicetur. Synodi ejusmodi quotannis semel celebrantur, & tùm comparere oportebat in honorem cathedræ universos ejus dioceseos Clericos, qui pro Ecclesiis suis in honorem ejusdem cathedræ, sive in recognitionem Ecclesiæ cathedralis, ut superioris duos istos solidos solvebant, sive ut in canone Toletano supra adducto dicitur, inferebant. Et quid prohibet ergo, quo minus id, quod ita inferebatur modo cathedraticum modo synodaticum diceretur. Sed enim barbaras istas voces merito aliis discutiendas relinquimus. Nobis sufficit annotasse, fuisse censuum genus Episcopis dari solitum, quod cathedratici aliquando, aliquando Synodatici nomine venerit, sive jam unum idemque utrumque fuerit, sive minus.

VII. Proximum est ut videamus de *decimis*, quales ut debeantur Episcopo, à Canonistis communiter doceri solet. Alibi dixi, nimium inhære Legibus propriè Judaicis illos, qui statuunt, decimarum debitum ratione ministrorum Ecclesiæ, esse juris divini & moralis, nec esse in potestate magistratum easdem vel sibi vel aliis adscribere, etiamsi aliter illis de stipendio sufficienti provisum eant. Rectius omnino statuunt alii decimas, quoad quotam, præcisè & specificativè sumptas, prout nomen decimarum in significatione proprio accipitur, non solvi ex jure naturali aut morali, vel etiam ex jure aliquo positivo divino Christianis promulgato. Quod si nomine decimarum intelligamus stipendium Ecclesiæ ministris propter ministerium & labores debitum, fatendum est, non lege solum divinâ præceptas decimas, *Levit. c. ult. v. 30. Num. XVIII, 21.* sed etiam naturali, *Matth. X. 1. Cor. IX.* Natura enim docet, iis alimenta deberi, qui pro populo laborant. Unde & Abrahamus in statu ante legem decimas obtulit sacerdoti Melchisedech *Genes. XIV.* Si verò nomine decimarum determinatam quantitatem, hoc est, decimam bonorum partem accipiamus, dicendum est, lege quidem divinâ mandatas fuisse decimas in Veteri Testamento, sed non in novo, quippe in quo nullum tale præceptum invenitur. Negamus igitur, morale unquam fuisse, ut decimæ solverentur ratione specificationis, etsi libenter concedamus, generale fundamentum esse morale & perpetuum, quemadmodum perpetuum est, ut merces solvatur operario.

VIII. Sed quia Canonistis placuit, priorem amplecti sententiam, & solutionem decimarum ex constitutione divinâ tam necessariam faciunt,

ut ne quidem Imperialis concessio ab eâ quenkum eximere valeat, secuti Pontificem Innocentium III. c. 25. *de decim.* multa & frequens est disputatio, quibus & à quibus illæ debeantur. In genere verò dum statuunt, perceptionem earum ad parochiales Ecclesias, & illas quidem, in quarum territorio prædia sunt constituta, spectare, novum inde conficiunt jus Episcopale percipiendi scil. ex istis decimis ad parochiales Ecclesias pertinentibus, partem quartam, quam decimalem vocant, ita ut, quemadmodum parochialibus Ecclesiis decimæ debentur, sic etiam decimarum ipsarum quarta Episcopo à Rectoribus Ecclesiarum, solvi debeat. Idque introductum fuisse putant ad exemplum portionis ejus, quam Levitæ ex decimis suis dabant Aaroni Num. XVIII, 26. 27. Sed enim quarta ista decimalis multum exsuperat portionem à Levitis dari solitam. Levitæ enim decimas decimarum, quas à Colonis acceperant, debebant Sacerdotibus. Ea-que decima dicebatur decima sanctitatis 2. Chron. XXXI, 6. decima de decima & Theruma DEI, Num. XVIII, 26. 27. quâ detractâ, quæ reliqua erant, Levitis quasi profana erant, in quovis loco, modo purus is fuerit, consumenda, testante Aben Ezra. Ante verò oblatam hanc decimam corpus fructuum tangere Levitis integrum non erat. Dabatur autem hæc decima decimarum Aaroni aut Summo Pontifici, ut inter cæteros Sacerdotes divideret, non ut in solius Pontificis usum cederet, sed ut inter reliquos Sacerdotes, quorum in singulis classibus plus quam quinque millia fuisse Petrus Cunæus ex Flavio refert 2. de Rep. Ebr. c. 15. eandem distribueret. Disertè Hieronymus in Ezechiel cap. 45. Dicamus igitur primum juxta literam *divina*, h. e. decimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursum ex decimis Levita, h. e. inferior ministrorum gradus dabat decimas Sacerdotibus & hæc est, quæ appellatur *divina* *pro dextera* &c. Idem docet Josephus lib. 4. antiq. c. 4. At secundum Canonistas Episcopus non decimam, sed quartam decimarum, neque eam inter alios distribuendam, sed in suos proprios usus accipit. Non potuit igitur quartæ decimalis exemplum capi ex decimâ Judæorum sacerdotibus debitâ.

IX. Puto igitur, quartam istam comprehendere sub quartâ generali, quæ ex omnibus Ecclesiæ ejusque redditibus Episcopo assignata fuit, & eandem cum illâ originem habuisse, uti id patebit ex testimoniis mox adducendis. Sic enim receptum aliquando moribus, & per canones deinceps constitutum fuit, ut ex omnibus Ecclesiarum particularium redditibus certa portio daretur Episcopo dioceseos. Ab initio quidem Ecclesiæ noscentis nulla talis cognita erat portio, sed quicquid Ecclesiis & earum ministris dabatur, in commune conferebatur, ut inde caperent, quantum sufficeret, ipsi ministri Ecclesiæ, reliquum autem in pauperes, viduas, infirmos & alios pios usus distribuerent. Vivebant autem tum temporis Clerici unius Ecclesiæ

clesiæ universi in communione, ita ut proprium ferè nihil haberent, nisi quod sibi ex communibus bonis consumendo proprium facerent. Postea verò cœpit Ecclesia bona immobilia sibi vel donata vel quocunque titulo alio acquisita, quæ antehac vendere solebat, retinere. Et quia porro omnium rerum affluentibus copiis ex liberalitate fidelium lautior quotidie ejus fiebat conditio, cœperunt ejus Rectores cum sibi subiectis Clericis proprietatem intendere, & de vindicandis certis reddituum portionibus cogitare. Idque institutum cum ubique terrarum simul ferè omnibus placuisset, factum deinceps, ut universi Ecclesiæ redditus in quatuor partes dividerentur, ita ut prima cederet Episcopo, secunda clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricæ ejusque Ecclesiæ, ut facta tecta conservari posset. Quæ de re plurima extant testimonia apud Gratianum *caus. 12. q. 2.*

X. Inter hos Ecclesiæ redditus referebantur, non tantum fructus tum naturales, tum civiles, quos ex bonis immobilibus percipere licuit, sed etiam oblationes fidelium, & ipsæ etiam decimæ. Concilium Wormatiense *can. 7.* De redditu verò Ecclesiæ & de oblatione fidelium quatuor fiant portiones &c. Sic & Concilium Triburiense *can. 13.* Quatuor fieri partes juxta canones judicamus de decimis & oblationibus fidelium, & una sit Episcopi, altera clericorum, tertia pauperum, quarta restorationi Ecclesiarum servetur. Et Concilium Namnetense *c. 10.* Instruendi sunt presbyteri, pariterque admonendi, quatenus noverint decimas & oblationes, quas à fidelibus accipiunt pauperum & hospitum & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti, de quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu DEI, & nisi eas fideliter pauperibus & his, qui præmissi sunt, administraverint, damna passuros. Qualiter verò dispensari debeant, canones sancti instituunt: scilicet ut quatuor partes inde fiant, una ad fabricam Ecclesiæ relevandam, altera pauperibus distribuenda, tertio presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda, ut quicquid exinde jussit, prudenti consilio fiat. Confimiliter haud paulo antiquius Concilium Toletanum *IV. can. 32.* Pro quâ re constitutum est, à presenti Concilio, Episcopos ita dioceses suas regere, ut nihil ex earum jure præsumant auferre; sed juxta priorum auctoritatem Conciliorum tam de oblationibus, quam de decimis, tributis, ac frugibus tertiam consequantur. Tertia hic assignatur Episcopo ideo, quod in Hispaniâ divisio ista in quatuor partes non fuit recepta, sed totum id, quod distribui oportuit, in tres tantum partes divisum fuit.

XI. Tertia verò hæc, sive quæ communior est, quarta Episcopo non ideo concessa est, ut ille pro lubitu eam profundat, & in suos tantum usus proprios vertat, atque ex eâ, uti fieri plerumque solet, lautè & opiparè vivat; sed ut hospitalitatem inde exerceat, pauperes peregrinos recipiat atque alat, captivis etiam subveniat, & alia pietatis opera faciat. Ita enim quartæ

quartæ hujus finem interpretatur Gelasius apud Gratianum c. præsulum 16. q. 4. Præsulum nostrorum auctoritas emanavit, ut facultates ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem, ita tamen ut viduarum & pupillorum atq; pauperum, nec non Clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hactenus decretum est: reliquum sibi Episcopi vindicent: ut peregrinorum atq; captivorum largitores esse possint. Et Gregorius in responsione ad primam interrogationem Augustini apud eundem Gratianum c. mos est 12. q. 2. Mos est Apostolicæ sedis ordinato Episcopo præcepta tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor debeant fieri portiones: una videlicet Episcopo & familia ejus, propter hospitalitatem atq; susceptionem: alia clero, tertia verò pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.

XII. Inter oblationes admodum celebres erant etiam illæ, quæ fiebant in memoriam defunctorum, vel cùm sepelirentur, vel cùm anniversarii dies celebrarentur. Quod enim gentilibus solenne erat, ut epulas ad sepulchra deferrent, unde mortuis solatium quoddam accedere putarunt, idem etiam Christiani, quod existimarent, Christianam religionem non debere facere homines inhumaniores, dum ex paganismò plerique conversi essent, imitati sunt, uti conqueritur Augustinus epist. 64. Alibi verò meliore instituto receptum erat, ut in memoriam defunctorum amici & cognati cibos & alia dona in usum pauperum & Clericorum conferrent, uti colligere licet ex Origenis lib. 3. in Job. & Clerici, qui ea accipiebant, dicuntur fratres sportulantes Cypriano epist. 66. Ex his igitur oblationibus, nisi in meris esculentis consisterent, etiam Episcopus suam accipiebat quartam. Et quia, si alibi, defunctus quàm in Ecclesiâ, cujus parochianus fuit, sepulturam elegerit, ex oblationibus & obventionibus ejusmodi, quarta parochialis detrahebatur, non dubito etiam ex quartâ istâ parochiali, quartam aliam Episcopo cecidisse, ideò quod canones in genere loquantur, ex oblationibus & redditibus Ecclesiæ quartam Episcopo deberi.

XIII. Id verò jam diu observatum est in Ecclesiâ Latinâ, ut ex omnibus iis, quæ Ecclesiis pietatis causâ legantur, Episcopo debeat portio aliqua, quæ Episcopalis vulgò dici solet. Atq; ejus juris triplicem vulgò reddunt rationem, fieri nempe id debere tum in recognitionem superioritatis, tum ob communicationem, quæ est inter Episcopum & Ecclesias, tum denique ob curam & cœlestè pabulum, quod impertitur Ecclesiis inferioribus. Aug. Barbosa de offic. Episcopi part. 3. alleg. 86. n. 1. & 7. Quæ quidem portio ut plurimum quarta est, ita ut nisi diversum quid consuetudine introductum sit, semper quarta intelligatur. Didac. Covarruv. ad c. 14. de testam. Eamque Episcopo deberi statuunt, etiam si testator expressè dixerit, nihil omninò se velle relictum Episcopo; admittunt tamen consuetudine & præ-

& præscriptione legitimâ induci posse, ne quarta hæc Episcopo debeat, per c. 4. X. de præscript.

XIV. Sollicitus hic est Nicolaus le Maistre in fin. tractatus de bon. Eccles. qui debere possit Episcopo quarta mortuorum, sic enim vocatur ea quandoque, ut & quarta funeralis, cum tamen in funeribus nullæ sint Episcoporum partes, quod eorum oculos secundum legis antiquæ typos ac figuras ab omni inspectione cadaverum oporteat esse impollutos. Hanc sibi objicit difficultatem, ut ipse vocat, Maistreus, Episcopum suum sine dubio æquiparans sacerdotibus Veteris Testamenti, quibus prohibitum erat tangere mortuum, aut ad mortuum accedere, *Levit. XXI, 1. seq.* quemadmodum etiam apud gentes Pontifici cadaver inspicere vel tangere nefas fuit, uti eam in rem testimonia collegerunt J. Lipsius ad *Taciti annal. lib. 4.* Jacobus Gutherius de *jur. man. lib. 2. c. 8.* Ut difficultati huic respondeat Maistreus, plura ait posse excogitari, quæ faciant satis. Primum id ex antiquo Episcoporum jure dimanasse, quorum erat quarta seu tertia quarumlibet oblationum. At verò manet difficultas, si vera est hypothesi, nullum Episcopo cum cadavere negotium esse debere, cur inter oblationes referri debeat, quod ex funere percipitur. Deinde ait, Episcopum olim funerum solennibus præfuisse, idque ex Dionysii Areopagitæ libris probat. Dionysii autem scripta sublesta fidei sunt & inter eruditos pro supposititiis habentur. Potius est, ut statuatur Maistreus, uti haud obscure facit, prohibitionem de contactu mortui hominis pertinuisse ad cultum Veteris Testamenti, nec ad Novi Testamenti ministros extendi debere.

XV. Præter ea, quæ hæcenus enarravimus, Episcoporum compendia, excogitatum insuper fuit adhuc aliud, quod *subsidiū charitativum* vocant. Id verò non nisi propter gravem & urgentem necessitatem expeti posse statuunt, quam tamen vicissim tam amplam faciunt, ut sub necessitatis nomine varia Episcoporum desideria facillimè comprehendi queant. Huc enim referunt, quando Episcopus Romam proficiscitur; quando iter facit ad Regem aliquem aut Principem: quando excipit Regem in diocesi suâ: quando nunciū Apostolici excipiendi sunt: quando ære alieno graviter oppressus est: quando vocatur ad Concilium: quando alias tenues sunt ejus redditus: quando ipse provinciam primum ingreditur, pro jucundo adventu, & ejusmodi plura alia, quæ difficulter ad necessitatis urgentis species referri poterunt. Nec frustra igitur opposuerunt sese Canonici & Clerici nonnulli, cum Archiepiscopus Burdegalenensis in suo jucundo adventu charitativum subsidium ad summam quater mille & quingentarum librarum Turonensium imposuisset, uti refert Nicolaus Boërius decis. 133.

Hhhhh

XVI. Et si

XVI. Etsi verò admodum delicatum sit nomen & vocabulum subsidii charitativi, ut videatur non nisi liberalitati cujusque commissum esse, unde & doni gratuiti, concessionis liberalis & ejusmodi titulis aliis insigniri solet; noviorum tamen Canonistarum sententia hæc est, precibus ab initio expetendum esse subsidium hoc charitativum, verum adversus renitentes & refractarios jus potestatis ordinariæ exercendum, ut etiam inviti solvere cogantur; neque id iniquum esse, cum unicuique inopiâ laboranti subveniendum sit. Et fateor, rationem hanc valdè speciosam videri, quippe propter quam cogi etiam possunt cives, ut eleemosynas faciant, & pauperibus succurrant, ut pluribus id deducit G. Franzkius *lib. 2. resolut. 7.* Et sic rectè statuitur, cogi posse parochianos, ut facultatibus suis subveniant parochio & pastori suo, diocesanos, ut auxilium præstent Episcopo suo, posito, quod pastor & Episcopus extremâ inopiâ laborent. Sed quia in hunc modum restringitur assertio de coactione ad eleemosynas præstandas, ut intelligenda sit de extremo paupertatis gradu, quando pauperibus sine hujusmodi subsidio aut penitus pereundum, aut cum gravi jacturâ valetudinis conflictandum fuerit. Gregor. de Valentia *tom. 3. comment. Theol. disp. 3. q. 9. puncto 4.* videant Canonistæ, utrum assertio ista ita limitata applicari possit ad omnes charitativi subsidii species, quas fingunt, præsertim cum statuunt, jus exigendi subsidium charitativum esse ex parte petentis Episcopi rem meræ facultatis. Remig. Gonni *de charitat. subsid. q. 60.*

XVII. Verum non videtur operæ pretium, ut diutius in his talibus immoremur. Quis enim aperiet fontes omnes, ex quibus tam immentæ facultates luxui Episcoporum inservientes scaturiunt? Bona Ecclesiastica olim in alimenta pauperum & redemptionem captivorum insumpta sunt, eumque in finem non solum distracta bona immobilia, sed etiam ornamenta Ecclesiæ & vasa sacra. At postquam interdictum id fuit, ut non nisi consentiente Episcopo, & collegio Canoniorum, qui soli Ecclesiam constituere hodie intelliguntur, alienatio fieret, non Clericorum tantum, sed Episcoporum etiam peculium in immensum auctum fuit. Nec desierunt tamen *de regimine* plurima alia excogitare artificia, quibus vel clerum ipsum avaritiæ jam tum intentum, vel laicos sive volentes sive invitos expilare liceret. Atque lucra ista omnia non in consanguineorum tantum suorum, sed in propria etiam commoda ita verterunt, ut curiæ sæpè suæ cum regiis decertarent. Inde verò, ut haberent, quo excusare suum hoc institutum possent, novum hoc procudi oportuit dogma, Episcopos bonorum Ecclesiasticorum, saltem ejus quartæ, quam ex omnibus Ecclesiasticis redditibus percipiunt, esse dominos, & posse eam in quoscunque usus velint pro arbitrio suo impendere; quam doctrinam Dominicus Soto & alii saniores, novam & periculosam, & post mille atque quingentos annos

nos demum in Christianam Rempublicam invecram pronunciant. Sed & Martinus Azpilcueta Navarrus celebris canonum Interpres adeo negavit, tum in *manuali Confessariorum*, tum in speciali tractatu de *reditibus beneficiorum Ecclesiasticorum*, Clericos esse redituum suorum Ecclesiasticorum dominos, ut non tantum asfereret, Clericum ne vestis quidem, quam se quotidie induit, dominum esse, sed nec panem etiam, quem manducat, ejus esse, verum etiam Clericum abutentem redivis, vel beneficium impendentem superflue vel profane reditus suorum beneficiorum teneri ad restitutionem.

CAP. XXVIII.

De jure quod competit in bona Ecclesiastica.

I.

Quando, & qua ratione primum ceperint bona, & immobilia praefertim, Ecclesiae acquiri, nunc non erimus solliciti. Id vero certum est, quod jam diu observarunt eruditi, longe utilius fuisse Ecclesiae, si caruisset immensis istis opibus, & amplissimis patrimoniis, quibus eam eminere voluerunt principes Christiani. Postquam enim Ecclesia ad Christianos principes venit (verba sunt B. Hieronymi in *vita Malchi*) potentia quidem & divitiis major, sed virtutibus minor facta est. Qui vero minor? quia scilicet qui solet sublevari res secundas & bonorum omnium affluentiam, luxuriam illico sacerdotum animos occupavit, & hinc divini muneris sui negligentia causata fuit. Ab sacerdotibus exempla manarunt in populum, qui in depravatis moribus illapsus non jam Ecclesiam amplius constituere videbatur, sed perditissimorum & ad quavis delicta promptissimorum hominum coetum, ut verè dixerit Salvianus Masiliensis l. 3. de gubern. DEI: praeter paucissimos quosdam, qui mala fugiunt, quid est aliud omnis coetus Christianorum, quam sentina vitiorum? Adeo verum scilicet est illud Severi Sulpicii: auro non strui Ecclesiam, sed destrui. Scitè admodum Bonifacius Episcopus Moguntinus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur, nun è contrario lignei sacerdotes aureis utuntur calicibus; uti legitur apud Gratianum c. vasa, de consecrat. dist. 1. Res ipsa loquitur, immensam principum quorundam munificentiam, utcumque pius esset eorum affectus tantum virus in Ecclesiam sparsisse, ut ex decantata illa à Poëta Pandora pyxide non plus malorum in homines exiliisse credendum sit. Ut nec temerè propterea prohibitum aliquando sit, ne in Ecclesiam bona immobilia deinceps amplius transferrentur.

Hhhhh 2

II. Post.

II. Postquam verò illis, qui primas in Ecclesiâ tenuerunt, omnino ita placuit, ut qui fundi deinceps à piis hominibus in sacros usus offerrentur, non venderentur amplius, quod Apostolorum temporibus fieri consueverat, & pretium inter pauperes distribueretur, sed ut retinerentur isti, & Ecclesia inde patrimonium aliquod in bonis immobilibus perpetuum haberet, utve lucrum, quod inde expectandum erat, Ecclesiæ cuique proprium esset, coeperunt illico novæ moveri disquisitiones, potissimum de administratione talium bonorum, quis eorum curam habere deberet. Quamvis verò Apostoli, quorum successores se jactitant Episcopi, noluerint onus istud, quod susceperant aliquando, sustinere amplius, sed in id diaconos instituerint, quo omni isthâc curâ soluti liberius ipsi munere docendi defungerentur; Episcopi tamen curam illam, quam declinaverant Apostoli, lubentes in se mox receperunt, & cum pietate atque sanctitate vitæ præclare emerent, tantâ cum integritate illam gesserunt, ut nemo esset, qui non institutum istud & rationem administrandi maxime probaret.

III. Nec tamen in omnibus ubique Ecclesiis eadem obtinuit administrandi ratio, sed fuerunt nihilominus Episcopi, qui Apostolorum exemplum secuti, ut sufficere possent muneri Ecclesiastico, quod sustinebant, rationibus istis alium aliquem præfecerunt, cui hæc in primis cura commissâ fuit, ut in dispensatione bonorum Ecclesiasticorum bonam fidem præstarent. Fuitq; hæc vel Episcopi ipsius, vel ejus, quem ille præfecerat, functio tantæ autoritatis, ut si quis eam contemneret, & sine eorum præscitu Ecclesiæ aliquid offerret, aut oblatum Ecclesiastica aliqua persona acciperet, uterque anathematis fulmine percelleretur. Sic enim constitutum legitur in Concilio Gangrensi *can. 7.* Si quis Ecclesiasticas fructuum oblationes extra Ecclesiam accipere aut dare voluerit præter consensum Episcopi vel ejus, cui hujusmodi officia commissâ sunt, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Et *can. 8.* Si quis dederit vel acceperit fructuum oblationes præter Episcopum vel eum, qui constitutus est ad dispensationem beneficentiae: & qui dat & qui accipit, anathema sit. Eustathius nempe, quem ita notat Concilium Gangrense, sive Sebastenus is fuerit, sive alius aliquis, de quo adhuc contendunt eruditi, persvaserat nonnullis, ut Ecclesiarum consortia refugerent, nec cum reliquis fidelibus communicarent, sed tanquam pari atq; integri seorsim domi sacra mysteria participarent. Ex hoc principio discipuli ejus specialem sibi formarunt disciplinæ rationem, statuentes inter alia, ut quas vellet quis pauperibus eleemosynas conferre, sibi velut justis earum dispensatoribus ad erogandum & distribuendam eas traderet. Hæc enim sunt verba Epistolæ Synodicæ à patribus ejus Concilii conscriptæ: *Primitias quoq; fructuum & oblationes eorum, quas veterum institutio ecclesiis tribuit, sibi met vindicasse, id est,*

pro-

proprie ratiocinatione doctrinae, tanquam sanctis, sibi eas offerri debere, apud se & inter se dispensandas. Hoc igitur institutum ut everterent Patres Concilii Gangrensis, duos istos antea memoratos ediderunt canones, ut Episcopis sua, quam firmatam jam habebant, constaret autoritas.

IV. Vix tamen ausim afferere, nullam adhuc tunc Episcoporum animos invasisse habendi cupidinem, & tam sanctè tantàque fide administrata ab eis fuisse bona Ecclesiastica, ut usibus communibus, quibus destinata ab initio leguntur, impena semper fuisse credendum sit. Nec enim ullam Eustathiani rationem instituti sui reddere potuissent, nisi fuissent subinde Episcopi, qui malè rem gestissent. Sine dubio multi id temporis operam dederunt, ut translatam in se solos omnium Ecclesiae opum potestate, haberent unde & ipsi viverent lautè, & cognati ac familiares ditescerent. Sanè, quod non multo post eodem seculo habitum fuit, Concilium Antiochenum, pessimos istos Episcoporum mores acerrimè perstringit, & illis adjunctos cupit in administratione tam presbyteros, quam diaconos, sine quorum praesentia nihil omnino agere illis liceat. Dignus est canon ejus Concilii ultimus, qui hinc legatur totus; & quidem ex versione Dionysii Exigui, qui eum recenset sub num. 103. his verbis: *Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summà reverentiâ & timore DEI. Participet autem & ipse, quibus indiget, si tamen & indiget, tam suis, quam fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis, ita ut in nullâ quâlibet occasione fraudentur, juxta sanctum Apostolum sic dicentem: habentes vitum & tegumentum, his contenti sumus. Quod si contentus istis minimè fuerit, convertat autem res Ecclesiae in suos usus domesticos & ejus commoda vel agrorum fructus non cum presbyterorum conscientia, diaconorumque pertrahat, sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis, aut fratribus filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè ceteræ ledantur Ecclesiae, synodo provinciae poenas iste persolvat. Si autem & aliter accusetur Episcopus, aut presbyteri, qui cum ipso sunt, quod ea quae pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex aliâ quâlibet Ecclesiasticâ facultate sibi met usurpent, ita ut ex hoc affligantur quidem pauperes, criminationi verò & blasphemis tam sermo praedicationis, quam hi, qui dispensant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, sanctâ synodo, id quod condecet approbante.*

V. Cum verò, uti fieri solet, ubi rei cura pluribus commissa est, ut negligentius ea tractetur, administratio bonorum Ecclesiasticorum non eâ, quâ decebat, diligentia expediretur, circa eadem hæc tempora de speciali administratore, qui Oeconomus dicebatur, ubique ferè terrarum cogitari coepit. Sic enim defini vit Arcadius Imp. tales Oeconomos, quod sint, qui Ecclesiasticas consueverunt tractare rationes l. 3. C. *Theod. de his qui ad Eccles. conf.* Atque istos ex clero assumi oportuit, quod indignum videretur, Ec-

clericalibus rationibus præfici personas Laicas, etsi earum fides omnibus spectata & probata esset. Etsi verò Oeconomorum hoc officium Episcoporum inspectioni subesset, & ab eorum regimine dependeret, non potuit tamen quibusdam, qui suis consulere cupiebant facultatibus, non odiosum id esse. Unde vel ipsi reje&is omnino Oeconomis, administrationem eam suscipiebant, vel aliis, qui non erant in Clero, propinquo fortè alicui, aut uni ex familiâ munus istud committebant, vel etiam pecuniâ acceptâ talem præficiiebant, quem sibi propterea obligatum habebant. Omnibus istis corruptelis obviam ivit Concilium Chalcedonense *canone 26.* Quoniam in quibusdam Ecclesiis, sicut ad nos pervenit, Episcopi sine Oeconomis res Ecclesiasticas tractant, placuit omnem Ecclesiam Episcopum habentem, habere etiam Oeconomum de clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi. Ut Ecclesiæ administratio sine testimonio non sit, & ex hoc res ejusdem Ecclesiæ dissipentur, & probum ac dedecus sacerdotio inuratur. Si autem hoc non fecerit, eum subijci divinis canonibus. Et *can. 2.* Si quis Episcopus propter pecunias promoverit Oeconomum, vel defensorem, vel mansionarium, vel omnino aliquem ex canone, sui turpis quæstus gratiâ: qui hoc tentasse convictus fuerit, sui gradus periculum subeat.

VI. Concilio huic Chalcedonensi innititur Concilium Hispalense II. *can. 9.* & addit: Si quis autem Episcopus post hæc ecclesiasticam rem aut per Laicalem procuracionem administrandam elegerit, aut sine testimonio Oeconomi gubernandam crediderit, verè ut contemptor canonum & fraudator Ecclesiasticarum rerum non solum in Christo de rebus pauperum judicabitur reus, sed etiam Concilio manebit obnoxius. Idem repetitur in Concilio Toletano IV. *can. 47.* sive uti in editione Johannis Garfias Loaisæ recensetur, *can. 48.* Atque sic intelligendi sunt canones Conciliorum universi, qui bona Ecclesiæ potestati, ordinationi, dispositioni, dispensationi, regimini, & arbitrio Episcoporum adscribunt. Nec tamen vel Episcopus, vel qui ab eo ex ordine Clericorum Oeconomus constitutus est, ad tantam licentiam atque intemperantiam progredi possunt, ut sine alterius præscitu quisquam velit bona ista communia, in quoscunque placuerit usus vertere atque dispensare. De Episcopo nonnullos jam notavi canones liberam ei administrationem interdicentes, quibus addi potest, quod in Concilio Arvernensi statutum *tom. 2. Concil. p. 510.* legitur: Licitum sit Episcopis presentibus presbyteris & diaconibus de thesauro Ecclesiæ familiæ & pauperibus ejusdem Ecclesiæ secundum Canonicam institutionem, juxta quod indiguerint, erogare. De Oeconomis verò certa res est, si attendamus, eos non *ἀντιπροΐοντες* fuisse, sed rationes reddere debuisse, & quod vice Episcoporum res Ecclesiasticas tractent, uti dicitur in *d. c. 47.* Concilii Toletani IV. Unde & Vicedomini dicti fuerunt. Vid. Carol. du Fresne in *glossar. voc. Vicedominus.* Et huc pertinet Calixti Pontificis

tificis sententia, quam refert Gratianus c. nullus 16. q. 7. Nullus omnino archidiaconus aut archipresbyter sive prepositus vel decanus animarum curam vel prebendas Ecclesie sine iudicio, vel consensu Episcopi alicui tribuat; imò, sicut à sanctis canonibus constitutum est, animarum cura & pecuniarum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi iudicio & potestate permaneant.

VII. Cæterum Archidiaconi proprium quasi aliquando officium fuit, Ecclesie opes curare, ejusdemque redditus in Clericos distribuere. Idque adhuc Justiniani Imp. ævo obtinuisse, patet ex *Novell. 123. c. 3.* Et proinde inter Archidiaconi munera hoc etiam recenset Isidorus *epist. ad Laudefred. Episcop.* in quâ plerorumque Ecclesie ministrorum partes singulatim describit. *Collectam, inquit, pecuniam de communi ipse accipit, & Episcopo ipse desert, & Clericis partes proprias ipse distribuit.* Atque hinc laudat Prudentius Laurentium Sixti Pontificis Archidiaconum propter fidem in tuendis & dispensandis Ecclesie opibus, dum ait:

*Claustis sacrorum præerat,
Cælestis arcanum domus
Fidis gubernans clavibus,
Votasq; dispensans opes.*

Sed nec Archidiaconum quicquam sine præcitu & consensu Episcopi de bonis Ecclesiasticis dispensare potuisse, patet ex epistolâ Gelasii ad *Justinum Archidiaconum & Faustinum defensorem*, cujus fragmentum recenset Gratianus c. vobis 12. q. 2. his verbis: *Vobis enim & famæ vestre consulendum duximus, ut pontificis vestri loco vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, qui ejus nomine pariter universa disponat: quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium: nec cuiquam clerico pro portione suâ aliquod solum Ecclesie putetis esse deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur, sed omnem pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis urbanisque collectam ad antistitem deferatis &c.*

VIII. Quæ de administratione bonorum Ecclesiasticorum hætenus diximus, de acceptis potissimum atque expensis accipi debent, nequaquam verò extendenda ea sunt ad alienationem, præsertim immobilium. In his enim multo restrictior est potestas tum Episcopi, tum Oeconomi, etiam si utriusque concurrat consensus. Plurimum enim quia interest ex hypothesi sequiorum temporum, res Ecclesiasticas salvas habere, neque imminui bona acquisita, non plurimum tantum consensus, sed discussio etiam causarum, quibus decretum alienationis innitatur, prævia requisita fuit. In codice canonum Ecclesie Africane canon 33. hunc in modum conceptus legitur: *Item placuit ut presbyteri non vendant rem Ecclesie, ubi sunt constituti, ne scientibus Episcopis suis, quomodo & Episcopis non licet vendere prædia Ecclesie, ignorante concilio, ἀγνοῦντος τῆς συνόδου, vel presbyteris suis. Non habente ergo necessitate*

necessitatem, nec Episcopo liceat matricis Ecclesie rem tituli sui usurpare. Necesse igitur est, ut ad alienationem concurrat consensus non presbyterorum tantum, nec Episcopi tantum, sed tum Episcopi tum presbyterorum, & quidem urgente necessitate. Imò verò etiam superioris, metropolitani scil. vel primatis consensus ut accedat, canone 26. ejusdem codicis requiritur. Item placuit, ut rem Ecclesie nemo vendat, quod si reditus non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hoc insinuandum esse primati provincie ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesie, ut non possit ante consulere, saltem vicinos testes convocet Episcopos, curans ad concilium omnes referre sue Ecclesie necessitates: quod si non fecerit, reus DEO & concilio venditor, honore amisso reneatur. Videtur ex hoc canone necessarius fuisse etiam consensus Synodi provincialis, aut saltem plurimum unius provincie Episcoporum.

IX. Canones hos Africanos imitata est Gallia, dum in Concilio Agathensi canone 7. tale promulgavit decretum: *Casellas verò, vel mancipiola Ecclesie Episcopi, sicut prisca canonum præcepit autoritas, vel vasa ministerii quasi commendata fidei proposito integro Ecclesie jure possideant: id est, ut neq. vendere, neq. per quoscunq. contractus res, unde pauperes vivunt, alienare presumant. Quod si necessitas certa compulerit, ut pro Ecclesie aut necessitate aut utilitate, vel in usufructu, vel indirecta venditione aliquid distrabatur, apud duos vel tres comprovinciales vel vicinos Episcopos causa, quâ necesse sit vendi, primitus comprobetur: & habitâ discussione sacerdotali, eorum subscriptione, quæ facta fuerit, venditio roboretur. Aliter facta venditio vel transactio non valebit.* Habitum fuit istud Concilium Anno salutis reparatæ DVI. Ne tamen propter exiguum & nullius momenti rem necesse sit vel metropolitano vel vicinis etiam Episcopis molestiam exhibere, statutum istud suum idem hoc concilium restrictum voluit ad possessiones & latifundia spaciosiora, & ex quibus damnum Ecclesie nasci potest non leve; Quæ enim minoris pretii sunt, Episcoporum dispositioni reliquit can. 45. *Terrulas aut vineolas exiguas & Ecclesie minus utiles, aut longè positas parvas, Episcopus sine consilio fratrum, si necessitas fuerit, distrabendi habeat potestatem.* Quibus tamen verbis non excluditur consensus suorum presbyterorum, qui utique eâ de re consulendi & audiendi sunt. Et ipsa illa distractio fieri insuper debet ad utilitatem Ecclesie communem.

X. Nec promiscuè tamen & semper omnis omninò alienatio Episcopis interdicta fuit. Quod enim non multo post congregatum fuit Concilium Epaonenſe, permutationem permisit can. 12. *Nullus Episcopus de rebus ecclesie sue sine conscientia metropolitani sui, vendendi aliquid habeat potestatem, utili tamen omnibus commutatione permessa, adhibito scil. consensu eorum, quorum interest.* c. 1. §. de reb. Eccles. al. Sed rigidior multo fuit eodem seculo

seculo Leo Imperator in l. 14. C. de SS. Eccles. nec commutationis quidem titulum admittens, nec, si omnes cum religioso Episcopo & Oecono- Clerici in earum possessionum alienationem consentiant. Vicissim verò permittit ille Oeconomis, ulumfructum alicui in bonis Ecclesiasticis ut constituere possent, id quod negaverat sine consensu Episcoporum vicinorum fieri debere, canon Agathensis supra adductus. Sic enim habent verba d. l. 14. §. ult. *Sanè ne omnis religiosus Oeconomis commode provisionis via & occasio venerandis Ecclesiis profutura videatur exclusa, id quod utile plerumque judicatur, sub cautela observatione necessario procedere concedimus. Si quando igitur Vir religiosus Oeconomis hujus regie Urbis Ecclesie perspexerit expedire, ut desideranti cuiquam certarum possessionum atque prädiorum, urbanorum scilicet sive rusticorum ad jus Ecclesiasticum pertinentium temporalis ususfructus possessio pro ipsius petitione præstetur: tunc ejus temporis, quod inter utrosque convenerit, sive in diem vitæ suæ ab eo qui desiderat postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat Oeconomis atque conscribat: per quæ & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuatur, & manifestum sit, quod quisq; acceperit ab invicem hujusmodi beneficii gratia: præstando quidem Ecclesiastici prædii pro tempore ulumfructum, post statutum autem tempus & placitum ipsorum reddituum proprietate ad dominium & jus Ecclesiasticum recurrente firmiter &c.*

XI. Sub hoc Leone Romanam Sedem tenuit Simplicius, quo defuncto Odoacer Rex Italiæ vacante sede congregatæ Synodo per Basilium præfectum prætorio & patritium proponi fecerat, & illa approbaverat, ne unquam prædium seu rusticum seu urbanum vel ornamenta aut ministeria Ecclesiarum ab eo, qui deinceps antistes eligendus fuerit, & illis, qui futuris seculis sequentur, quocunque titulo atque commento alienentur. Idve placitum planè conforme erat constitutioni Leoninæ. Cum verò post aliquot annos Symmachus in Sedem Romanam evectus fuisset, Synodo Romanæ ab eo convocatæ IV. contenta placiti istius non displicebant prorsus, sed id tantum reprehendebatur, quod ab Laicâ potestate suggestum, & nullo deinceps præfule Romano confirmatum esset. Ut verò robur acciperet, placuit Symmacho Synodalem hunc constituere canonem, *ut nulli Apostolicæ sedis præfule à presenti die donec disponente Domino Catholice fidei manserit doctrina salutaris, liceat prædium rusticum quantacunque fuerit vel magnitudinis vel exiguitatis sub perpetuâ alienatione vel commutatione ad cuiuslibet jura transferre. Nec cuiusquam excusentur necessitatis obtentu, quippe cum non sit personale, quod loquimur, nec aliquis clericorum vel laicorum sub hac occasione accepta tueatur. Sed nec in usufructuario jure aliquibus dare liceat, nec data retinere, præter clericos, & captivos, atque peregrinos &c.* Sequuntur plura, quæ his verbis in compendium redegit Gratianus c. non liceat 12. q. 2. Non liceat papæ prædium Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in

usum fructum rura dare, nisi tantummodo domos, quæ in quibuslibet Urbibus non modicâ impensâ sustentantur, quâ lege omnes custodes adstringantur, ut donator, accensator, venditor honorem perdat, & qui subscripserit, anathema sit eum eo, qui dedit vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet ecclesiasticis personis contradicere, & cum fructibus alienata reposcere, quod non solummodo in Apostolicâ conservandum est Ecclesiâ: verum etiam universis Ecclesiis per provincias quidem dicitur id convenire. Ultima hæc Gratiani verba planè contraria sunt intentioni Symmachi, quippe qui solam sedem Romanam eâ constitutione aut decreto obligari, neque illud ad alias provincias extendi voluit. Hujus autem constitutionis, inquit, legem in Apostolicâ tantum volumus sede servari, in universis Ecclesiis per provincias secundum animarum considerationem, quem proposito religionis convenire rectores earum viderint, more servato. Rectè tamen Gratianus statutum istud, ut legem perpetuam, inseruit decreto suo, nec audiendus est Guilielmus Redoanus, qui in *tr. de rebus Eccles. non al. quest. 45. n. 4.* putat, procedere istud tantum de honestate, non de necessitate, eò quod antecessor successorem suum obligare nequeat.

XII. Nolo hîc prolixius congerere ea, quæ vel in Conciliis aliis patres Ecclesiæ, vel Imperatores, & maximè Justinianus in novellis suis constitutionibus passim, vel Reges denique & principes in suis territoriis per multa jam secula de rebus Ecclesiæ, quatenus eas alienare liceat, publici juris esse voluerint. Summa huc redit, non debere bona Ecclesiastica ullo modo alienari, nisi causâ necessitatis & summæ utilitatis, & præviâ quidem causâ istius discussionem, & cum omnium quorum interest consensus, ita tamen, ut in ejusmodi alienationibus Episcopi semper præcipua habeatur ratio. Modum procedendi & formam in istiusmodi talibus alienationibus observandam accuratè descripsit Johannes Paponius *lib. 1. arrest. tit. 13. n. 3.* & Antonius Mornacius *ad l. 14. C. de sacros. Eccles.* ubi refert exemplum, quo revocata fuit alienatio agri à quadraginta quinque religiosis ante quindecim annos facta propter contradictionem unius religiosi, qui eam post tot annos impugnabat, & sine causâ celebratam asserbat. Quale exemplum aliud refertur apud Antonium Bengueum & Franciscum Pison. *de benefic. tit. de reb. Eccles. al. 9. 7. n. 2.* Atque inde patet, quam difficile sit cum Ecclesiâ contrahere.

XIII. Antiquissimus verò, & qui Ecclesiæ multum emolumenti contulit, fuit contractus *precarie*, uti communiter dici solet, de cujus origine non omnium una est sententia. Nonnulli Francos aut potius Alemannos ejus autores faciunt, suæque sententiæ testem produciunt Beatum Rhenanum, qui de statu Alemanniæ post Glodovei Francorum Regis ad Tolbiacum victoriam hæc inter alia verba facit *lib. 2. Quidam etiam in illo recenti* Cbri-

Christianismo res suas Ecclesie donabant, & rursum agros aut domum in beneficii modum recipiebant ad vite sue tempus, non citra tamen pensitationem: nec filius post mortem patris aut heres vendicare sic donata poterat &c. At verò hoc non dicit Rhenanus, tum demum contractum istum primum inventum fuisse, sed coepisse primum usurpari apud Alemannos. Antiquiorem verò ejus originem esse patet ex supra allegatâ l. 14. C. de SS. Eccles. ubi constituit Imperator Leo, ut is, qui possessionem Ecclesiasticam & certorum reddituum usumfructum habendi gratiâ interveniente pacto susceperit, non minùs, quàm aliteris tantæ quantitatis, quantam acceperat, redditus cum ipsorum prædiorum dominio & rebus immobilibus eorumq; colonis & mancipiis Ecclesie derelinquat. Constitutio hæc antecessit Clodovei baptismum integris sedecim annis, nec dubium mihi est, multq; adhuc antiquiorem fuisse contractus hujus usum, quanquam non illicò in tantam varietatem excreverit, quantam successu temporis assumpsit.

XIV. Frequentior deinceps precariarum occurrit mentio in Conciliis, Agathensi c. 7. 45. 58. Epæonensi c. 18. Aurelianensi l. c. 23. Aurelianensi IV. c. 34. Lugdunensi II. c. 5. Toletano VI. c. 5. & in aliis passim. Cum quibus si conferantur, quæ in legibus Longobardorum, & aliarum gentium, itemq; in Capitularibus Karoli Magni, imprimis verò in antiquis formulis Marculfi, & in chartis Alemannicis Goldasti aliisque instrumentis leguntur, dici non potest, quanta inde varietas occurrat, propter quàm fieri vix potest, ut per generalem aliquam descriptionem contractus hujus natura explicetur, & ignorantibus sub uno aliquo schemate proponi queat. Tenuit tamen id Georgius Franzkius J. C. tus clarissimus, tr. de laudem. cap. 12. n. 15. talem *ὑποχρεωσις* atque *τόπος* exhibens: *Precaria est cessio ususfructus rei immobilis vel potius jus utendi fruendi, quod conceditur ei, qui Ecclesie rem suam donavit, aut liberis ejus vel in eâ re solâ vel in aliis rebus Ecclesie, vel tam in ea, quàm in aliis rebus ad tempus certum vel in tempus vite donatoris vel etiam filiorum ejus & in perpetuum, & tam sine, quàm cum annuâ pensione.* Sed vereor ego, ut omnes ejus variationes exposuerit, quippe quod nullâ certâ regulâ is continetur, sed pro ratione & varietate conventionis ipse quoque variet.

XV. Dicitur hic contractus precaria, quod qui rem Ecclesie utendam fruendam possidere volebat, id precibus impetrare ab Ecclesia debebat. Et multum differt ille à precario, de quo juris civilis Doctores commentari solent. Aliquando etiam dicitur *præstaria*, quanquam hoc vocabulum sæpè tribuatur Ecclesie Rectori, qui rem in præstitum concedebat, & quibus legibus eam concederet, exponebat, cum ex adverso precaria applicetur petitori, qui rem precario accipiebat. Sed enim discrimen istud non observari semper, imò verò precariæ & præstariæ vocabula confundi olim solita, eruditè observat Clarissimus Stephanus Baluzius ad Reginon.

lib. 1. c. 362. Constituebatur autem precaria tantum in bonis Ecclesiasticis, quæ materiam præbebant ei conventioni. Sæpè tamen, qui bona sua donabant Ecclesiis, hanc addere solebant cautionem, ne unquam ea in precariam concederentur, his ferè verbis: *Ut nulli Clericorum aut Laicorum aliquando res ipse, quas tradidi in beneficium, præstentur, sed ad locum, quo præfatus Martyr corpore quiescit, perpetuè deserviant*, quæ leguntur in traditionibus Fuldenf. lib. 1. Et in hunc modum etiam Hincmarus Archiepiscopus Remensis Hospitale sive Nosocomium, quod extruxit, destinato usui perpetuum esse voluit, uti refert Frodoardus lib. 3. c. 10. Canonicis quoque, inquit, *hujus Remensis Ecclesie Hospitale constituit ad susceptionem peregrinorum vel pauperum congruis ad id rebus deputatis, cum consensu Coepiscoporum Remensis dioceseos atq; subscriptionibus eorundem: eà conditione, ut nullo unquam tempore quilibet Episcopus vel quilibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare vel in alios usus abstrahere præsumat, neq; aliquem censum vel redditum inde accipiat, sed totum, quicquid ex ipsis rebus justè acquiri poterit, in usus pauperum atq; Canonicorum secundum modum descriptum in privilegio à se & ceteris Episcopis confirmato, expendatur.* Cavere scil. hanc ratione volebant, ne in alios usus, quod creberrimè tum per precarias fieri solebat, verterentur bona Ecclesiis donata.

XVI. Sæpè autem publicæ calamitates adegerunt principes, ut ipsi bona Ecclesiastica acciperent precariæ titulo, maxime si exercitus conscribendus aut continendus esset. Ita namque cum Episcopis in Concilio Liptinenf. anno DCCXLIII. edixit Carlomannus: *Statuimus quoque cum consilio servorum DEI & populi Christiani propter imminentià bella & persecutiones ceterarum gentium, quæ in circuitu nostro sunt, ut sub precario & censu aliquam partem Ecclesiasticæ pecuniæ in adjutorium exercitus nostri, cum indulgentiâ DEI aliquanto tempore retineamus, ea conditione aut annis singulis de unaquaque casata solidus i. e. duodecim denarii ad Ecclesiam vel monasterium reddantur: eo modo, ut si moriatur ille cui pecunia commodata fuit, Ecclesia cum propriâ pecuniâ revestita sit. Et iterum si necessitas cogat, aut princeps jubeat, precarium renovetur & rescribatur novum. Et omninò observetur, ut Ecclesiæ vel monasteria penuriam, paupertatemq; non patiantur, quorum pecunia in precario præstita sit: & si paupertas cogat, Ecclesiæ vel domui DEI integra reddatur possessio.*

XVII. Etsi verò precariæ hæ antiquissimis temporibus non nisi ab Ecclesiæ Rectoribus, Episcopis scil. Abbatibus, & aliis, aut verò quod constitutione Leonis supra adductâ permissum fuerat, ab Oeconomis cujusque Ecclesiæ concedi possent; invaluit tamen seculo præcipuè Carolino, ut Regibus etiam talis potestas esset. Et distingui tum cœperunt precariæ, quæ sponte ab Ecclesiâ concederentur, ab illis, quæ jussu principis, ut disertè habeat verba in Capitulari Karoli Magni anno Christi DCCLXXIX. in

Synodali conventu editi c. 14. Precariæ ubi modo sunt renoventur, & ubi non sunt, scribantur. Et sit discretio inter precarias de verbo nostro factas, & inter eas, quas spontanea voluntate de ipsis rebus Ecclesiarum faciunt. Differentia autem præcipue in eo fuisse videtur, quod in precariis iussu Regis concessis renovatione opus non esset, quippe quas sine consensu Regis non liceret rescindere. Quin & ipsimet Principes aliquando in beneficium aut precariam dabant res Ecclesiasticas, præcipue quando eas in dominicatu, uti loquebantur, defuncto Episcopo jure Regaliorum habebant.

XVIII. Non aliud ad rem præsentem magis est accommodatum exemplum, quam quod ex appendice ad Flodoardum recenset Hincmarus Remensis tom. 2. opusc. 60. de villâ Novilliacum. Donaverat villam istam tempore Tilpini Archiepiscopi Carlomannus ante obitum suum Ecclesiæ Remensi. Defuncto Tilpino (hæc sunt verba apud Hincmarum) Archiepiscopo anno XXIII, postquam Carlomannus Remensi Ecclesiæ villam Novilliacum tradidit, tenuit dominus Rex Carolus Remense Episcopium in suo dominicatu, & dedit villam Novilliacum in beneficio Anscheri Saxoni, qui nonas & decimas ad patrem Remensis Ecclesiæ de ipsâ villâ usque ad mortem suam persolvit. Et defuncto domno Carolo, sed & ipso Anschero, postquam Carlomannus præfatam villam cum omni integritate Remensi Ecclesiæ tradidit, semper ipsa Ecclesia inde vestituram, sicut prædictum est, per annos triginta septem habuit. Post obitum domni Caroli & defuncto ipso Anschero domnus Ludovicus Imp. donavit ipsam villam Novilliacum Donato in beneficio. Qui Donatus interveniente Bigone per subreptionem quasi de fisco Regis quasdam colonias de ipsâ villâ obtinuit in proprietatem, per præceptum domni Ludovici Imperatoris: & quando Lotharius filius domni Ludovici Imperatoris Cabillonem veniens eam expugnavit, Donatus à villa supra Matronam, quæ Pomarius vocatur, ab Imperatore defecit, & illi mentitus ad Lotharium confugit, & veniente hostiliter Imperatore Ludovico ad villam, quæ Calciacus dicitur, Lotharius ad eum cum suis constrictus venit, & sacramentum ipse & sui ab Imperatore quesitum illi juraverunt. Inter quos & Donatus de infidelitate ejus comprobatus, ipsi Imperatori quesitum sacramentum juravit, & Comitatum Mridunensem & villam Novilliacum cum suis appenditiis Imperator ab eo abstulit, & Athoni, qui fuerat ostiarius Caroli Imperatoris, in beneficium dedit. -- Post obitum domni Ludovici Imperatoris diviso regno inter fratres & pace factâ inter eos & mortuo Athone, dedit Carolus Donato in beneficium Novilliacum. Processu denique temporis commendavit Donatus filium suum Gotselinum Carolo Regi, cui in beneficium dedit Carolus villam Novilliacum cum appendiciis suis &c. Sequuntur plura, quæ exscribere pergerem, nisi ex adductis satis constaret, quantam sibi in conferendis bonis Ecclesiasticis potestatem vindicaverint principes seculares. Nec puto, precariam semper intercessisse, imò sæpè

pro fiscalibus habita talia bona fuisse, ex iisdem Flodoardi verbis sequentibus colligi potest.

XIX. Sic enim post Caroli Martelli tempora obtinuit, ut ejusdem Caroli exemplo, qui primus bona Ecclesiastica militibus suis utenda concessit, successores ejus, Pipinus, Carolus, Ludovicus, & qui secuti sunt alii, bona istiusmodi similiter in precariam Laicorum possessionem transferrent. Atque uti Reges ipsi Abbatis & Episcopatus Ducibus ac Comitibus suis, ut eo promptiores in bello haberent, mancipare soliti fuerunt, quod de Ludovico Balbo testatur Aimoinus sive quisquis est continuator, *lib. 5. c. 36. eum accepto nuncio in Audriacâ villâ de morte patris sui Caroli, quos potuerit, conciliasse sibi dando eis Abbatis & Comitatus ac villas, secundum unicujusq. postulationem*: ita etiam nobiles inferioris gradus, aut sibi ipsis parochiarum bona vindicarunt, aut inter milites divisérunt, quod in Concilio Romano, sive Ravennatensi, seu quocunque alio improbatum legitur apud Card. Baronium *ad ann. DCCCCIV. num. 28. Ut plebes Ecclesie nullatenus aut Comitibus aut Episcoporum vassallis aut ullis Laicis in beneficia tribuantur. Plebes Ecclesie h. e. parochianæ. Hoc enim est, quod legitur in antiquis chartis, Ecclesias ipsas in beneficium Laicis concessas fuisse. Per Ecclesias enim oblationes, decimæ atque redditus Ecclesiarum intelligebantur. Ut ne sacra simul omnia in Laicos collata crederentur, distingvi cœpit altare ab Ecclesia, ita ut in unâ eâdemque domo pars una Ecclesia diceretur, quoad Laicorum jura, altera altare, quoad juris spiritualis administrationem. Quam distinctionem ex Abbone Floriacensi illustrat illustrissimus Petrus de Marca *ad Concilii Clavomontani can. 7.**

XX. Displicuit sæpè patribus in concilio congregatis ista commercii ratio, quæ circa bona Ecclesiastica frequentabatur, & exinde deliberationes instituérunt, quâ viâ emendari id, quod longo usu jam invaluerat, commodè posset. Et quia cum Regibus atque principibus sibi rem esse observabant, studiosè id semper dederunt operam, ut potentiorum istorum animos ab Ecclesiasticarum rerum dispositione, quantum fieri posset, averterent. Dignus est Canon synodi Beluacensis, qui insertus est canonibus Concilii Meldensis, *sub num. 22. ut hic totus describatur. Exprimit enim non tantum, quâ ratione precariæ tum temporis, anno scil. Christi DCCCXLV. sese habuerint; sed etiam quid statutum fuerit de illis, qui per præcepta regalia precarias impetrassent. Precaria à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesie, in suo tantum, qui dederit, nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus Ecclesiasticis triplum usufructuario usu in suo tantum quis nomine sumat. Quia sic eas quemq. tractare oportet, ut alienarum dispen-*

dispensatorem, non propriarum largitorem. Et à nullâ potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè DEO & sanctis illius dicatis, cum ratio & usus obtineat, neminem qui non vult contra utilitatem & rationem præstitum de proprio facere beneficium. Præcepta autem regalia super precariis Ecclesiasticis fieri nec ratio finit, nec auctoritas quolibet modo permittit. Quoniam præcepta in jure Ecclesiastico firmare indignum judicet necesse est majestas Regia, nisi ab Ecclesiastico Rectore petantur. Idem autem custos Ecclesiæ solertissimè caveat, ne sui ordinis & Ecclesiasticæ communionis fortè immemor, contra auctoritatem præceptum regium pro quâcunque assentione fieri petat: qui etsi fecerit, non audiatur. Si autem & obtinuerit, regiâ discretionem & Episcopali judicio idem rescindatur, & petitor injustus pro principis injustâ suggestionem dignè corripitur, & precarie secundum antiquam consuetudinem & auctoritatem de quinquennio in quinquennium renoventur.

XXI. Post annos decem celebratum fuit Concilium Valentinum III, quod can. 8. multo acerbioribus verbis illos, qui jussu Regio bonis Ecclesiasticis incubare student, perstringit & coërcet. Placuit, ne prædia & possessiones Ecclesiarum voto fidelium collatæ cupidis ad invadendum paterent, & ne tali fraude rebus suis vacuarentur & spoliarentur Ecclesiæ, ne & gloriosorum Principum animi subreptione quorundam talium deceptivis callidisq; mendaciis laederentur: ut si quis non metuens judicium DEI & damnationem æternam, possessiones Ecclesiarum sive exspoliare quæ pertinent ad jus earum præsumpserit, excommunicationis sententiam, quousq; presumptionis factum recorraat, secundum Ecclesiasticam censuram ferat. Quod etsi prætenderit hujusmodi sibi indulta & concessa ab augustissimis Dominis nostris, nec si à sententiâ Episcopi sit liber, (multi enim probantur, in similibus mentiri) donec Rector ipsarum Ecclesiasticarum rerum ad clementes aures principis causam tam malè facti cum precibus Ecclesiæ deferat, ut ejus judicio & moderatione res unde agitur deliberetur, & is qui charitate fuerit privatus Ecclesiæ, tunc, si dignus est, absolvatur.

XXII. Adderem in eam sententiam canones ex diversis Conciliis multo plures, nisi ex jam dictis satis constaret, quantas cupiditates in animis hominum non Ecclesiasticorum tantum, sed Laicorum etiam excitaverint bona in Ecclesias collata, quibusque fibulis coërcitæ illæ quandoque fuerint. Nec verò dubium est, per precarias istas multis sæpè obtreccationibus & diffamationibus expositos fuisse Episcopos & Oeconomos, quod viderentur ita hereditates alienas captare, & defraudare heredes legitimos. Quam querelam ut amolirentur & se excusatos redderent Patres in Concilio Turonensi III. congregati, hanc can. 51. scripserunt apologiam: Diligenter tractare & inquirere pariter cœpimus in conventu nostro, sicut pia serenissimi Principis nostri nobis injunxit admonitio de illis hominibus, qui exheredati esse dicuntur, si aliquis esset, qui nostris temporibus voluisset dicere, se à quolibet no-

stram

strim illis privari rebus, quas pater ejus, aut mater, aut frater vel aliquis propinquorum ad Ecclesias DEI dedisset, & in ejus nomine iterum precaria à Rectoribus Ecclesiarum acciperetur. Sed in eodem conventu nostro neminem reperimus, qui de hac re adversus nos conqueri voluisset. Nam penè nullus est, qui res suas ad Ecclesias donet, nisi de rebus Ecclesiasticis aut tantum quantum donavit, aut duplum, aut triplum usufructuario accipiat. & quibus ille tunc, vel quantis filiis aut propinquis à rectoribus impetraverit, post discessum ejus eadem conditione, quâ ille tenebat, posteri ejus sibi vindicent. Hic usus & hæc ratio apud nos usque modo de talibus tenebatur. Nam nobis visum est, prædictis heredibus hanc dare optionem, ut si voluissent traditiones parentum suorum consequi, de qua illi jam erant per legem exclusi, rectoribus Ecclesiarum se commendarent, & hereditatem illam in beneficium, unde se adjuvare ac sustentare possent, acciperent.

XXIII. Utrum hæc argumenta sufficientia visa fuerint aut videri potuerint heredibus ab intestato, dubitare merito licet. Sanè plus habere censetur, qui proprietatem alicujus rei habet, quàm ille, qui usumfructum tantum. Neque heredibus præsertim descendentibus unquam prospectum æquè erit per usumfructum bonorum, atque per proprietatem eorundem. Quamvis enim alienus sit usufructus, nihilominus dominus proprietatis de re ipsâ disponere potest pro arbitrio. Unde & vendere & obligare potest proprietatem l. 2. C. de usufr. E contrario verò multum accisa & restricta est potestas usufructuarii, uti patet ex l. 13. §. 4. ff. eod. & in precariis semper cautum fuit, ne quod præjudicium aut damnum ex usufructuario isto jure res Ecclesiæ caperent, ideoque iste usufructarius aut beneficiarius nullum illam rem minuendi aut alienandi pontificium haberet, uti legitur in formulâ §. 40. apud Marculfum. Sic & apud Goldastum tom. 2. antiq. Alemannicarum part. 1. num. 67. hæc extat præstaria: quamdiu ipsas res habere voles, & quamdiu hoc feceris, & nostra fuerit voluntas absq. præjudicio S. Galuni ipsam villam tenere & usare facias, ad nullum Pontificium (h. e. potestatem) habeas, de ipsâ villâ nec vendere, nec donare, nec alienare, nec minuire, sed in quo possumus semper meliorare faciamus.

XXIV. Sed de precariis hæc dixisse sufficiat. Cæterum de administratione bonorum Ecclesiasticorum unicum hoc addo, sollicitè admodum eam gestam olim fuisse, præsertim ubi amplum fuerat patrimonium. Majores namque Ecclesiæ suos habuerunt Oeconomos, suos chartularios, suos arcarios, qui omnes circa rationes reddendas & consignandas occupati fuerunt. Et Oeconomis quidem præcipuè ea cura commissa fuit, ut rationes istæ expeditæ essent, & de omnibus acceptis & expensis justa fieret annotatio. In Ecclesiâ Constantinopolitanâ hanc legem præscripserunt Imperatores l. 25. C. de SS. Eccles. Cum inquisitione diligenti Oeconomi discutiantur, sententiâ patriarchæ, factam impensam ab emphyteutis & conductoribus & admini-

administratoribus, unoquoque ex Oeconomis inquirente sibi commissâ administratione. Reliquarum verò rationem inquirent ex iussione scripta patriarchæ, qui rationibus subscribet hoc: RELEGI, & quod extra hanc observationem discussum fuerit, de domo suâ Oeconomi præstabunt. -- -- In continenti oportet Oeconomos singulis mensibus, aut ad summum binis rationes reddere apud arcarios, sin minus, periclitabuntur.

CAP. XXIX.

De jure quod competit Episcopo circa executionem testamentorum.

I.

Eleganter apud Corn. Tacitum judicat Germanicus: *Non hoc precipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu, sed quæ voluerit meminisse, quæ mandaverit exequi.* Rationem reddit Quintilianus declam. 308. quia nullum majus est solatium mortis, quam voluntas ultra mortem. Inde adeo semper curæ id fuit in utroque foro, ut supremæ defunctorum voluntates observarentur & ad effectum perducerentur, etiam religionis quandoque adminiculis in partes vocatis. Eum enim in finem solebant testamenti tabulas aut Vestalibus tradere custodiendas, aut in aliâ æde sacrâ deponere. Sveton. in Julio c. 83. & in Augusto c. 101. l. 3. §. 3. ff. de tabb. exhib. Utque expediretur id, quod iussit testator, ait Papinianus, heredes principali vel pontificali auctoritate compelli debere ad obsequium supremæ voluntatis. l. 50. in f. ff. de hered. petit.

II. Inter Christianos similis cura cesit Episcopis. Etsi enim in Concilio Carthaginienfi quarto c. 18. prohibitum inveniatur, ne Episcopus tuitionem testamentorum suscipiat, recensente Gratiano c. 5. dist. 88. videtur tamen id non promiscuè de omnibus, sed illis tantum testamentis accipi debere, ex quibus nulla omnino piis causis expectanda fuerit accessio. Postea enim Episcopis autoritate Imperatoriâ injunctum hoc fuit munus, ut testamentorum ad pias causas factorum executionem procurarent. Sic enim Zeno Imp. in l. 15. C. de SS. Eccles. constituit. *Si quis donaverit aliquam rem mobilem, vel immobilem, vel se moventem, aut jus aliquod persone martyris vel prophete aut angeli, tanquam ipsi postea oratorium edificaturus, & donationem insinuaverit, apud quos necesse est: cogitur opus, quamvis nondum inchoatum fuerit, perficere per se vel per heredes, & perfecto operi dare ea, quæ donatione continentur.* Idem & in Xenodochiis & nosocomiis & ptochiis obtinet, licentia danda Episcopis & Oeconomis convenire ipsos. In genere hæc constitutio

K k k k k

con-

concedit Episcopis potestatem, ut possint urgere heredes morosos ad expedienda ea, quæ à testatore ad causas pias destinata fuerunt.

III. Prolixior in tali *νομοθεσία* fuit Justinianus Imperator, cujus hæc de re constitutio extat in L. 46. C. de Episc. & Cler. Sancimus, inquit, si quis moriens piam fecerit dispositionem, vel per institutionis modum, vel per legatum aut fideicommissum, aut mortis causâ donationem vel alium quemcunque modum legitimum, sive injunxerit pro tempore Episcopo curam agere, ut impleantur, quæ ipse voluit, sive & hoc reticuerit, sive etiam in contrarium prohibuerit, necessitatem habere heredes id quod ordinatum est facere, & adimplere omnimodo. Quod si sponte id non fecerint, confestim loci DEO amabiles Episcopos curiosos esse circa hæc & postulare, ut illi omnia impleant secundum voluntatem defuncti &c. In sequentibus exponit, quantum temporis spacium præfigi debeat heredibus ad explendam voluntatem defuncti. Eo elapso potestatem dat Episcopis exigendi ea, quæ destinata sunt, & ædificandi loca pia à testatoribus designata, præficiendi etiam administratores, & removendi eos, qui à testatoribus nominati fuerint & inhabiles aut negligentes extiterint. Tandem si nec ipsi hoc curaverint Episcopi, Metropolitanis & cuivis denique ex populo eandem concedit potestatem. Si vero, inquit, negligentes fuerint locorum DEO amabiles Episcopi id agere, fortè gratia corrupti à scriptis heredibus, vel legataris, vel fideicommissariis, licentia erit aut metropolitano provincie, aut Archiepiscopo illius dioceseos, hæc cognoscenti inquirere, & cogere pium opus aut piam liberalitatem omnimodo impleri, & cuicunque civium idem etiam facere licentia erit. Cum enim sit communis pietatis ratio, communes & populares decet etiam affectiones constitui harum rerum executionis, habituro unoquoque licentiam ex nostrâ hæc lege movere ex lege condictionem & postulare relicta adimpleri, sciente, qui hæc neglexerit, DEO amabili Episcopo, quod & ipse præter imminentes è cælo penas, etiam Imperialem motum super hujusmodi contemptu experietur &c.

IV. Idem repetiit Justinianus novell. 131. cap. 10. & 11. cui generalem hanc inferuit sententiam: In omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum Episcopos volumus providere, ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet præcipuè à testatoribus aut donatoribus interdictum sit eis habere ad hoc aliquod participium. Et eodem permittit modo ibidem omnibus hominibus petere, ut legata pia solvantur, & ad executionem deducantur, si quavis ratione viderint adversus testatoris voluntatem vel ex heredis, executoris aut etiam judicis segnitie quicquam attentari. Manuel Comnenus verò suam quoque auctoritatem interponere se velle promisit in novellâ constitutione, quæ habetur in jure Græco-Romano pag. 190. Quod si, inquit, procurator, h. e. executor à testatore constitutus, ad dilationes se convertere visus fuerit, & deprehensus sit in hujusmodi rebus agere perperam, ad pro-

procrastinationes sese conferens, nec id agens, quod testator iussit, à procuratore rerum defuncti & ab administratione removebitur: quæ quidem injungetur iis, quibus Imperator statuerit, aut Imperatore fortassis absente, præfectus Urbis unâ cum sanctissimæ Ecclesiæ Oeconomo rem illam dispensabunt & administrabunt, daturi notitiam eorum, quæ in huiusmodi causis gesserint, tam Imperatori, quàm ejus temporis sanctissimo Patriarchæ, si peregre principem abesse contingat, nec secundum ipsius mandatum defuncti voluntas impleta fuerit.

V. Quandoquidem verò constitutiones istæ omnes, quas hætenus adduxi de piis tantum causis & illas concernentibus ultimis voluntatibus loquuntur, disquiri deinceps cœpit inter Doctores, maximè illos, qui juris Canonici placita sequuntur, numquid Episcopis etiam in aliis testamentis & ultimis voluntatibus, quæ piarum causarum nullam planè faciunt mentionem, similis competat exequendi potestas? Qui istud affirmant, nituntur præcipuè c. 6. *de testam.* quod ibi in genere agatur de herede non adimplente iussa testatoris. Istius capituli inscriptio provocat ad auctoritatem Concilii Moguntini. Sed cujus? Fatentur enim, qui collationes instituerunt, id in vulgatis Conciliis non reperiri, sed legi in decretis post concilium Lateranense sub Alexandro III. *part. 43. c. 5.* Quicquid verò sit de autore, dubitare adhuc licet, utrum tam generaliter textus iste accipi debeat, ut promiscuè ad omnia Laicorum quorumcunque testamenta applicari queat. Vulgatum est juris axioma à lege posteriore generali priorem specialem non tolli, l. 28. ff. *de legib.* nec præsumi legislatorem sine expressâ contradictione vel correctione priorem legem tollere voluisse, l. 35. *C. de iust. test. l. 32. C. de appell. l. 27. C. de Testam.* Hug. Donell. *lib. 1. comm. c. 13. in fin.* Imò verò ex rubricæ, cui textus ille substat, correptione, quæ de sepulturis & defunctorum voluntatibus decreta promittit, colligi potest, non nisi de piis causis actum in illis iri.

VI. Quod si rationes extensionis à Canonistis expetas, recurrunt illi ad vulgaria hodiè sua, sed *χρὴς καὶ πρῶτον* nata principia, ratione peccati scil. quod committitur, laicum subesse jurisdictioni Episcopi, mortaliter autem peccare eum, qui non adimplet voluntatem defuncti. Pontifici namque utramque potestatem spiritualem & temporalem esse datam à Christo; illum autem spiritualem sibi & suis iudicibus Ecclesiasticis reservasse, temporalem verò ejusque exercitium principibus secularibus commisisse, ita tamen ut utramque adhuc habeat potestatem, spiritualem quidem in actu & potentiâ, temporalem verò in habitu, quam ex justâ causâ possit reducere ad actum & exercitium, idque facere vel ipsum vel per Episcopos suos in causis illis, quæ concernunt peccatum & animam, qualis est etiam hæc, quæ nascitur ex omissione executionis ultimæ voluntatis. Aug. Barbosa *de offic. & potest. Episc. part. 3. alleg. 82. n. 16.* Didacus Spino à Caceres in *specul.*

Specul. test. gloss. 28. princ. n. 23. seq. Alii hanc reddunt rationem, quam ipse etiam refert Barbosa, testatorem post obitum destitutum esse omni auxilio, & esse personam miserabilissimam: Episcopum autem subvenire debere personis miserabilibus. Quæ omnia vel non cohærent, vel carent fundamento, & superiorum seculorum Episcopis planè fuèrunt ignorata.

VII. Leges tamen Wisigothorum lib. 2. tit. 5. n. 16. non minus Episcopo quam judici loci aliquam largiuntur potestatem circa confirmationem testamentorum minus legitime conditorum. Quia interdum necessitas ita sæpè concurret, ut solemnitas legum liberè adimpleri non possit, idèò, ubi qualitas locorum ita constiterit, ut non inveniuntur testes, per quos juxta legum ordinem unusquisq. suam alliget voluntatem, manu propria scribat ea, quæ ordinare desiderat. -- Dies quoq. & annus habeatur in eis evidenter expressus. Deinde toto scripturæ textu conscripto rursum auctor ipse subscribat. Et dum hæc scriptura infra 30. annos ad eum, in cujus nomine facta est, vel ad successores ejus pervenerit, eam Episcopo vel judici infra sex menses non differat presentare. Quam sacerdos idem vel judex allat. sibi met. tribus aliis scripturis, in quibus testatoris subscriptio reperitur, ex earum comprobatione considerent, si certa & evidens scriptura est, quam idem conditor holographa ratione conscripsit: & dum ista præviderint, eadem chartula, quæ offertur, vera nihilominus habeatur. Atq. etiam continuo Sacerdos ipse, vel judex, sive alii testes idonei eandem holographam scripturam suâ denuò subscriptione confirment, & sic voluntas ipsius testatoris plenissimam obtineat firmitatem.

CAP. XXX.

De Jurisdictione & judicio Episcopali.

I.

Judices olim apud Romanos non omnes habebant jurisdictionem, quippe quod dari sæpè à magistratibus solerent alii, quibus simplex & nuda de causâ cognoscendi potestas data & concessa intelligebatur. Atque idcirco reprehendit prætorem Ulpianus l. 5. ff. de Re Jud. quod in edicto jurisdictionis vocabulum minùs appositè adhibuisset: *Ait Prætor, CUJUS DE EA RE JURISDICTIO EST. Melius scripsisset, CUJUS DE EA RE NOTIO EST.* Etenim notionis nomen etiam ad eos pertinet, qui jurisdictionem non habent, sed habent de quavis aliâ causâ notionem. Unde idem Ulpianus in describendis judicibus varias eorum à causis constituentibus enumerat species, l. penult. ff. de Judic. quando ait: *Qui neque jurisdictioni præest, neque à Principe potestate aliquâ præditus, neque ab eo, qui jus dandorum judicum habet,* datus

datum est, nec ex compromisso sumptus, vel ex aliqua lege confirmatus est, iudex esse non potuit. Inter omnes tamen istos minimam potestatem habuisse videntur, qui iudices dati, sive pedanei, sive speciales dicebantur. Illi enim nudam habebant de solo facto notionem sive cognitionem, & ex formulâ, quæ ipsis à Prætoribus præscripta erat, quamque ad unguem observare oportebat, controversam dirimebant, neque exequi poterant sententiam à se pronunciatam, sed executio fieri debebat à magistratu, qui iudicem dederat *l. 15. pr. ff. de Re Jud.* ideo scilicet quia in iudicem datum non transfertur jurisdictio, sed sola ei conceditur facultas cognoscendi & iudicandi, sine iudicati exequendi potestate.

II. Ut verò executioni dari possit sententia, necesse est, ut accedat potestas alia, quæ vim ἀναγκαστικὴν contineat, & nervos habeat, quibus coerceri possint refractarii. Hanc potestatem non habent iudices dati, sed illi solum, quibus jurisdictio competit. Potestas enim ista imperium aliquod supponit, quod cohæret jurisditioni & comparatum est ad eam tuendam atque explicandam. Et hoc imperium mixtum dicitur apud Ictos, ideo quod conjunctum sit cum jurisditione, eique cohæreat inseparabiliter, & inquit *l. 3. ff. de jurisdict. l. 1. inf. ff. de offic. ej. cui mand.* Hinc adeo fit, ut nulla omnino sit jurisdictio sine modicâ coërcitione, *l. fin. §. 1. ff. eod.* nec intelligi aut concipi possit Magistratus sine tali jurisditione, quæ conjunctam habeat coërcendi potestatem. Quo sensu Jurisdictionem suo jure habere dicitur Magistratus *l. 5. ff. de jurisdict.* & ut propriam *l. 4. ff. de offic. ej.* quia scilicet officio cohæret, nec avelli ab eo potest, & ipsam Magistratus essentiam constituit.

III. Patet hinc, eum qui jurisdictionem habet, etiam habere notionem & cognitionem, quam vel ipse expedit, vel per alium. Sed qui notionem habet, non propterea etiam habet jurisdictionem. Nec malè propterea à quibusdam definitur jurisdictio, quod sit potestas de causâ cognoscendi iudicandique cum iudicati exequendi potestate conjuncta. Hæc verò executio per modicam coërcitionem fieri debet eorum, qui sententiæ aut jussui magistratus non obediunt; & nihil aliud est, quàm imperium, quod se in coërcendo & exequendo ostendit. Ex imperio autem quia hæc potestas resultat, necesse est, ut Magistratus aut iudex esse nequeat, nisi publicâ autoritate constituatur, quandoquidem imperium nulli privato, quâ tali, competit. Ut maximè enim privati inter se velint, ut Titius, qui iudex publicâ autoritate constitutus non est, de causâ cognoscat, eorum tamen consensus iudicem illum non facit, nec quod is statuit, rei iudicatæ continet auctoritatem, *l. 3. C. de judic.* Quâ ratione nec arbiter ex compromisso sumptus, in quo inest maximè litigatorum consensus, propriè iudex est, nec quod is dixerit, iudicati vim habebit. Dicitur tamen iudex *l. penult. ff.*

de judic. sed cum adjectione, nempe ex compromisso, & ut sententiam dicat volentibus. Cæterum revera judex non est, qui non judicat & pronunciat adversus invitos, nec effectum dare potest, quod judicavit, neque per se neque per magistratum. Est ergo is revera judex, in quo publica judicandi auctoritas & potestas est, qui proinde publico, non privato munere fungitur. Quo & refero judicem datum. Quamquam enim, qui dabantur iudices, ex privatorum numero ut plurimum seligebantur; quia tamen illi, qui dabant, publicâ auctoritate muniti erant, etiam illi, qui dabantur, publicum munus suscepisse dicendi sunt, cum judicare munus publicum sit, l. 78. ff. de judic.

IV. Hæc ita ex Romanorum jurisprudentiâ deprompta fundamentum habent in ipsis juris gentium principiis, secundum quæ necesse fuit, ut Magistratus & iudices potestate publicâ & imperio aliquo armarentur. Quia enim tanta sæpè est hominum improbitas & contumacia, ut etiam iustissimis magistratum sententiis obedire reculent, vana omnino fuisset omnis iudiciorum institutio, nisi præsto essent talia, sine quibus jurisdictio explicari non possit. Hinc igitur factum, ut de imperio, per quod animadverti solet in facinorosos, portio aliqua decerperetur quasi & jungeretur jurisdictionis, ut Magistratus hæc potestate armatus etiam in causis civilibus potestatem judicandi & jurisdictionem suam defendere, & quæ vi jurisdictionis suæ statuit ac decrevit, executioni mandare possit, cæteraque facere, sine quibus jurisdictio foret elusoria. Quæ omnia juris gentium conformia esse nemo negabit. Cui tamen temperando & ad statum ejusque Reip. applicando jus positivum & civile necesse est ut accedat. Quâ ratione etsi magistratus non sit, nisi qui non habeat modicam coercitionem, quâ jurisdictionem suam tueatur; necesse tamen non est, ut quisque magistratus omnes partes mixti imperii, sine quo coercitio fieri non potest, promiscuè habeat; partem saltem aliquam habere oportet, quæ muneri ejusque tuendo sufficiat. Atque sic potestatem coercendi vel ampliorem vel minorem habet Magistratus, prout major ipse est vel minor. Dubium nullum est, Magistratibus competere multæ dicendæ itemque vinculis & verberibus coercendi potestatem, nec tamen æqualiter omnibus ea concedi debet, quod & Romani observarunt, penes quos *cohibita arctius fuit edictum potestas, statutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel pœne irrogarent*, ut refert Tacitus lib. 13. annal.

V. Hæc ita obtinent in Rep. civili, cujus salus consistit in perpetua harmoniâ inter imperantem & parentem; quæ verò propter malitiam & contumaciam hominum, aliter conservari non potest, nisi per judicia externa, præter cognitionem & decisionem causæ, quæ sæpè propter refractionem non sufficit, etiam animadversionem & correptionem aut coercitionem

tionem decernentia & exequentia. Et quia corpus civitatis, quod uni regimini substat, totum externum est, ad salutem ejus conservandam ipsa etiam externa tantum disciplina sufficit, quæ sola ad regimen politicum pertinet, ut corpus illud visibile, si non sit revera, appareat saltem aut videatur esse virtute præditum, & imperantis intentioni conforme. Id quidem certum est, voluntatem refractariorum & repugnantium per coercitionem superioris inflecti & ad obedientiam præstandam cogi, atque sic videri in speciem, ac si in voluntatis internæ directionem imperium principis externum sese extenderet; sed enim, si res, ut in se est, consideretur, principaliter id à principe non intenditur, nec intendi potest, ut interna voluntatis ad rem & actum præsentem inflexio penes subditos concurrat. Facere enim non potest, ut per actum elicitem voluntas subditi moveatur ad consentiendum & obedientiam præstandam. Sufficit ei, si jussui pareat, & non resistat amplius. Imò verò, si posset subditus operari externè, sine ullo voluntatis concursu, id quod à principe præceptum est, sufficeret id ad intentionem principis, quippe qui nolentes cogit, non directò, ut velint facere, sed ut faciant vel inviti. Et nihil omnino pertinet ad curam principis, qualiter se habeat voluntas subditi, dummodo conformem is legibus agat vitam. Quanquam enim principis officium sit, ut subditos suos quam maximè virtuosos reddat, & virtus præcipuè in animo consistat; imperium tamen ejus ad ejusmodi actus internos sese non extendit, ut illi cum actibus externis conveniant, atque ut nulla sit inter eos discordia.

VI. Præmittere hæc libuit ideò, ut de judiciis, quæ Ecclesiis adscribi & ut propria tribui solent, sine præconceptis opinionibus sentire liceat. Proximum nunc est, ut videamus primævum Ecclesiæ Christianæ statum, ab ipso capite & Salvatore Christo formatum, utrum perinde ei adaptata fuerit illico ab initio talis jurisdictio, qualis in Rep. civili recepta est, & qualem necessariò recipi in illà oportuit. Sanè, si conditionem & qualitatem subiecti consideres, nihil omnino in illo invenies, quod jurisdictione istà, prout descripta superius fuit, opus esse persvadeat. Est enim Ecclesia nihil aliud quàm cœtus fidelium, qui sub uno capite Christo per verbum & Sacramenta collectus alitur & conservatur per eadem ad æternam salutem. Talis ut sit cœtus ille, nulla necessaria est jurisdictio propriè dicta, nullum necessarium iudicium. Doctrina Evangelii, per quam colligitur & conservatur cœtus ille, vitam æternam pro fine & animam humanam pro materiâ atque subiecto nativo habet, & unice occupata est in internis conscientiarum motibus dirigendis, minimè omnium in manu aut vi externâ adhibendâ. Nullo hîc iudicio opus est, nullo imperio. Qui doctrinam illam exhibent & proponunt, nec domini sunt, nec iudices, sed meri ministri ad hoc constituti, ut de animarum salute & beatitudine spiritali solliciti sint, quâve ratione

tione dogmata religionis Christianæ spiritualia ad obtinendum istum finem applicare commodè queant. Idque fieri debet non per vim aliquam ἀναγκαστικήν, sed per modum svasionis & admonitionis, cum verbum divinum ex se ipso efficax sit, ut servare possit animas nostras, *Jacob. I, 21.* & sit potentia DEI ad salutem omni credenti, *Rom. I, 16.*

VII. Reipublicæ quidem Ecclesiasticæ frequens hodiè fit mentio, non aliâ tamen ratione, quam quod utrobiq; tum in civitate, tum in Ecclesiâ, cœtus aliquis coierit, iisdem beneficiis communibus fruens, & mutuâ charitate atque benevolentia se complectens. Quam enim Aristoteles *lib. 3. polit. c. 4.* formavit Reip. definitionem, quod nempe sit *πῶλεως τῶν πᾶντων ἀρχῶν, ἢ μάλιστα τῆς κυρίας πάντων*, cum ad imperium præcipuè respectum habeat, Ecclesiæ convenire nequit. Nec enim ullum ministris Ecclesiæ datum fuit imperium aut potestas judiciaria, quâ pro lubitu veluti è tribunali plectere delinquentes queant. Oeconomi sunt illi mysteriorum divinorum & dispensatores, quibus DEO placuit uti tanquam causâ ministeriali, *1. Cor. IV, 1.* non sunt iudices cum imperio aliquo in animas, ut illis poenam irrogare queant. Licet enim eorum potestas, dum absolvunt ac retinent peccata, non sit merè declarativa, sed & operatrix, non tamen judiciaria est, sed merè organica. Qualis igitur est cœtus in Ecclesia, talis etiam in eâ intelligi debet Respublica, talis etiam in eâ potestas. At verò in Ecclesiâ, quâ tali, est cœtus merè spiritualis. Nec ergò alia in eâ ministrorum poterit esse potestas, nisi tota spiritualis, quæ proinde etiam merè spirituales effectus producit, & circa spiritualia hominis bona versatur, ut adæquatum suum objectum. Ea bona offerunt ministri, svadent, ut recipiantur, monent, ut à malo desistant homines, ut Christo adhæreant, ut divinum Spiritus S. opus in se perfici patiantur, utve vera & viva Ecclesiæ membra existant. Totum eorum officium ex instructione patet, quâ iussi sunt *Matth. XVI, 19. XVIII, 18. XXVIII, 19.* ligare, solvere peccata, baptizare, docere. Ultra quam instructionem, quia aliàs nullum determinandæ potestatis spiritualis principium datur, huic potestati nihil omnino licet affingere, quod jure d' vno competeret.

VIII. Cum autem verè & propriè dicta Ecclesia Christi tantummodo ex sanctis & credentibus constet, nec ille dicendus sit esse in Ecclesiâ & ad istam societatem Spiritus pertinere, qui ovis Christi factò corde miscetur, uti legitur apud Gratianum *c. de illis 24. q. 3.* atque isti, quibus propriè debetur Ecclesiæ DEI titulus atque honos, ad spectui hominum minus expositi sint, ita, ut quæ sint isti sancti atque electi Ecclesiam veram constituentes, nemo quisquam statuere possit, totumque hoc beneficium electionis in piis ac fidelibus aliorum oculis ac sensibus penitus incognitum & incompertum sit, nec adeo Respublica illa, quæ ex cœtu fidelium & Christo credentium

con-

constat, in sensus incurrat, fieri haud potest, ut Respublica ista perinde ut alia civilis tractari & instrui queat. Respublica namque civilis non potest in paucis disiectis aut multitudine dissipatâ & distractâ consistere, sed cœtum & multitudinem visibilem atque unitam requirit; sed Christi Resp. potest consistere in paucis, iisque dispersis, spiritali tamen vinculo fidei & charitatis conjunctis. Quâ ratione igitur poterunt cœtui isti invisibili externa Rerumpublicarum adjumenta applicari? cum ad Remp. istam fidelium spiritualem constituendam nihil omnino faciat jurisdictio cum suo imperio.

IX. Ipse Rex & Dominus, qui Remp. hanc Ecclesiasticam instituit primum, negavit Remp. hanc sive Regnum suum esse de hoc mundo, *Job. XVIII, 36.* Quod idem est ac si dixisset, Ecclesiam neque territorium, neque jus gladii, carceris aut alterius pœnæ corporalis divinitus habere, nec ejus naturæ esse, cujus sunt cætera regna, alioquin futurum fuisse, ut more aliorum Regum ipse quoque vi armatâ uteretur, & ministri sui externâ aliquâ potestate muniti essent; id verò regno suo, quod merè spirituale esset, non convenire. Cumque scriba aliquis sive lucri causâ, sive ambitione & gloriæ cupiditate distentus, paratum se diceret quaquaversum eum sequendi, certiorum is eum reddidit de statu Reip. suæ, ut subductis calculis apud animum suum statueret, utrum illi se tradere & vellet & posset in magisterium, qui non haberet, ubi caput inclinaret. *Vulpes, ait, foveas habent, & volucres cæli, nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet. Luc. IX, 58.* Imò verò nec judiciariam quidem potestatem exercere voluit Salvator, ut maxime imploratus esset, ut iudicio familiæ herciscundæ se præfici pateretur. Cum enim *Luc. XII, 13, 14.* non nemo expeteret, ut ad hereditatem dividendam fratrem adigeret, *quis me, inquit, constituit judicem aut divisorem inter vos?* quasi diceret, Ecclesiam, quæ animas hominum, non terrena bona, haberet pro subjecto, de terrenis possessionibus ac hereditatibus minime sollicitam esse, nec proinde judicia formare aut instruere.

X. Quod ita Christus & doctrinâ & exemplo suo introduxit, id Apostoli deinceps suo quoque calculo comprobarunt, postquam magister discessisset. Paulus enim *Philipp. III, 20.* nostrum *πολίτευμα*, h. e. Reip. administrationem aut genus administrandi ait *esse in cælis*, ne quis secularem sibi aliquam Rempublicam Ecclesiæ propriam imaginetur. Qui ipse etiam *2. Cor. X, 3.* arma, quibus Ecclesia utatur, describit. *In carne, inquit, ambulantes non secundum carnem militamus. Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia DEO ad destructionem munitionum.* Manet enim, quod ante dixi, animam, quæ proprium est objectum doctrinæ Evangelicæ, nullo externo moveri principio, neque intellectum iudicio ullo cogi posse in obsequium Christi, ut per ta-

lem coactionem vera constituatur Ecclesia. Nec ergo necesse est, ut Ecclesia suam habeat jurisdictionem cum imperio mixto, quam judicio aliquo externo in eos exferat, qui vel planè non, vel minus sincerè credunt. Eleganter Bernhardus lib. 1. de consid. ad Eugen. Non monstrabunt puto, inquit, ubi aliquando quispiam Apostolorum judex sederit hominum aut divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos judicandos, sedisse judicantes non lego. -- Ergo in criminibus non in possessionibus potestas vestra: quoniam propter illa, & non propter hos accepistis claves regni cœlorum: prevaricatores utique exclusuri, non possessores. Quoniam tibi major videtur dignitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? sed non est comparatio. Habent hæc infima & terrena judices suos, Reges & Principes terræ, quid fines alienos invaditis?

XI. Nec alia fuit mens vetustiorum Ecclesiæ Doctorum, quotquot jurisdictionis naturam & Ecclesiastici regiminis à Christo instituti qualitatem attentius considerarunt. Huc enim inprimis facit, quod scribit Chrysostomus lib. 2. de Sacerdot. Omnium maxime Christianis non licet vi castigare fontium delicta. Seculi quidem judices, ubi maleficos sub legum potestatem nacti sunt, multum potestatis jus exercent, & invitos quamvis prohibent ex suo ingenio vivere. At apud nos non cogendo, sed suadendo id agendum est, ut qui ejusmodi sit, melior evadat. Neque enim nobis à legibus ad coercendos peccatores potestatis jus datum est, & si datum maxime esset, locus non esset juris ejus exercendi, cum DEUS coronet non eos, qui necessitate, sed qui voluntate liberà à malo abstinere, quare multo labore opus, ut persuadeantur morbi sponte suâ se præbere sacerdotali curationi. Et mox: Neque enim qui à fide aberrat, vi pertrahi, imò nec metu compelli potest. Ejusdem in epistol. ad Ephef. IV. hæc est sententia: Ad docendos verò homines constituti sumus, non ad imperium, non ad exercitium potestatis. Consiliarium locum obtinemus suadentium, qui consilium dat, de suo dicit, auditorem non cogit, sed liberam ei relinquit electionem circa ea, quæ dicuntur. Sic & Hieronymus in epitaph. Nepotiani: Minus licet Episcopo, quàm Regi. Ille enim nolentibus præest, hic volentibus. Ille terrore subjicit, hic servituti donatur. Propterea Casiodorus lib. 1. in epist. ad Episcopos scribit: Episcopus doceat, ne judex possit invenire quod puniat.

XII. Utramque potestatem, civilem & Ecclesiasticam, distinctam & separatam esse voluit ipse Christus Matth. XX, 25. dum ait: Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus &c. Ad quæ verba optimè Origenes tract. 12. in Matth. Principes gentium non contenti tantum regere subjectos suos, violenter eis dominari nituntur. Inter vos autem, qui estis mei, non erunt hæc. Ne forte qui videntur habere aliquem in Ecclesiâ principa-

tum dominantur fratribus propriis, vel potestatem in eos exerceant. Quoniam sicut omnia carnalia in necessitate sunt posita, non in voluntate; spiritualia autem in voluntate, non necessitate; sic & Principes spirituales. Principatus eorum in dilectione debet esse positus, non in timore corporali. Agnovit illam distinctionem & diversam utriusque potestatis naturam Nicolaus I. Episcopus Romanus apud Gratianum c. quoniam dist. 10. Christus, inquit, actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque, discrevit propria, -- ut etiam Christiani Imperatores pro aeterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatenus spiritualis actio à carnalibus distaret incurfibus &c. Propterea Bernhardus, cum vidisset Eugenium Pontificem cupiditatibus suis nimium indulgere, & dominatum affectare, sic eum alloquitur l. 2. de consid. c. 6. Nec enim tibi ille (Petrus scil.) dare, quod non habuit, potuit; quod habuit, hoc dedit, sollicitudinem, ut dixi, super Ecclesias. Nunquid dominationem? audi ipsum: non dominantes in clero, sed forma facti gregis. Et ne dictum solà humilitate putes, non etiam veritate, vox Domini est in Evangelio: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, & insert: Vos autem non sic. Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. I ergo tu, & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatam, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis, si utrumque similiter habere velis, perdes utrumque.

XIII. Ecclesia igitur, ut fundata est, ex intentione fundatoris & iure divino neque territorium, neque jus gladii, neque jus fori contentiosi, neque proinde jurisdictionem habet, nec possunt ejus pastores spirituales, quàm tales, seu quàm spirituali potestate præditi sunt, refractarios & inobedientes pœnis temporalibus coercere. Competit quidem Episcopis, aut illis, qui ~~reges~~ habent in Ecclesiâ, aut etiam toti Ordini clericorum aliqua circa cultum DEI externum dispositio, qualis fieri solet in assignatione & distinctione officiorum, in constitutione temporis, quo publica sacra celebrari debeant, in descriptione ceremoniarum, quas in quolibet actu & ministerio observare oporteat, & ejusmodi aliis pluribus, quæ externam disciplinam & bonum ordinem concernunt; Ista verò omnia nullam jurisdictionem inferunt, sed directionem tantum aliquam, neque potestatem Ecclesiasticam propriam constituunt, sed ei inserviunt tantum, & ad Laicam etiam potestatem plurima eorum pertinent, quippe cui & ipsi incumbit externam in Ecclesiâ legibus suis tueri disciplinam, eaque quæ ad bonum ordinem faciunt, præscribere.

XIV. Et si verò potestas Ecclesiastica, qualem hætenus consideravimus, non omnino careat stimulo, quo ad frugem reduci possint homines à lege divinâ & bonis moribus deviantes, atque sic in duplices quasi facultates scindi videatur potestas ista, quarum altera in prædicatione verbi &

dispen-

LIIII 2

dispensatione Sacramentorum consistat, altera in emendatione & correctione delinquentium occupata sit, neutra tamen earum ex institutione Christi & primævâ suâ naturâ adjunctam habet jurisdictionem coercitivam. Nec dissimilis enim hæc est illi, quæ Collegiis omni jurisdictione destitutis competit, quorum statuta tantum ex conventionione obligant, quaquam in hoc potior sit potestas Ecclesiastica, quod ei auctoritatem impertiat lex divina & institutum Christi. Neque nos movet, quæ de potestate jurisdictionis, ut vocant, Ecclesiæ competente magnificè prædicant Canonistæ. Illam enim si ex origine suâ metiaris, quanta scil. ab autore Christo concessa fuit, nullam omnino annexam habuit potestatem cogen- di externè & violenter. Et in his scil. primordiis considerare nunc oportet potestatem Ecclesiæ, quatenus ea ab initio concessa fuit, non qualiter nunc se habeat ex beneficio & indulgentiâ Principum, uti deinceps explicabo. Ut taceam jam, in explicandâ potestate jurisdictionis multum inter assertores ejus esse dissensum, quem componere nemo adhuc potuit.

XV. Dirissima omnium atque ultima ex spiritualibus pœnis, quibus licuit uti Ecclesiæ, quâ tali, est excommunicatio, quæ exclusionem à visibili Ecclesiæ cœtu infert, & ex hoc videri potest, coercitionem quandam jurisdictioni civili conformem, continere. Sed profectò pœna ea quanta- cunque est, non nisi privativa est, non bonorum temporalium, sed spiri- tualium & Ecclesiæ propriorum: neque in effectum deduci poterit, nisi suâ sponte pareat excommunicatus metu iræ divinæ. Quod si is ingerat sese iterum de pacto cœtui fidelium, non erit potestatis ecclesiasticæ, quâ talis, adhibitâ externâ violentiâ eum abigere & manu armatâ repellere; sed ad contumaciam coercendam, si necessarium aut opportunum videatur, ad potestatem secularem confugere & magistratûs opem implorare oportebit. Tantum abest, ut pœnas Ecclesiasticas etiam omnium maximas & atrocis- simas ad potestatem ἀναγκαστικὴν referre liceat. Et hunc procedendi mo- dum observari voluit Concilium Turonense III. c. 41. *Incestuosi, parricide, homicide multi apud nos heu prob dolor, reperiuntur, sed aliqui ex illis sacerdo- tum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per secularis potentie disciplinam à tam pravâ consuetu- dine coerceri, qui per salutifera sacerdotum monita noluerunt revocari. Quorum aliquos jam excommunicavimus. Sed illi hoc parvi pendentes in eisdem perdura- runt criminibus. Quamobrem vestra decernat mansuetudo, quid de talibus deinceps agendum sit* Quod si maximè sponte paruerit excommunicatus, & abstinerit à cœtu fidelium, non propterea ad frugem redigetur & revocabitur ille; quin persistet magis in statu suo peccaminoso, & callum obducet in malitiâ suâ, ut adeò in pœnis ecclesiasticis, quæ emendationem delinquentium in- tendere debent, per vim coactivam scopus obtineri nequeat.

XVI. Hinc

XVI. Hincadeò fit, ut inter leges civiles & Ecclesiasticas oppido notabilis existat differentia, eaque non una. Primum enim leges Ecclesiasticæ ad externam disciplinam & bonum ordinem conservandum compositæ non necessitate & metu imperii, sed libero voluntatis consensu, non metu pœnæ alicujus corporalis, sed mutuâ civium charitate, & spontaneâ subjectione nituntur; civiles autem leges gladium, furcam, virgas minantur transgressoribus, & in invitos feruntur. Deinde potestatibus civilibus unicè id attendendum est, ut salus publica & totius communitatis incolumitas quocunque modo, quantum fieri potest, conservetur, etsi id fiat cum damno & detrimento atque perniciæ singulorum. Facit enim pro imperantibus, quod dixit Plato *de LL. 4. Quod commune est, connectit civitates, quod singulorum, dissipat, quare & publice & privatim utilius est, ut publica magis, quam privata curentur.* At diversa omnia sunt in regimine Ecclesiastico, quippe in quo singulorum incolumitas prævalere debet, ita ut curari non possit universum corpus aliquorum membrorum perniciæ & damno, sed ad exemplum primi instituentis nonaginta novem oves relinquendæ sint, ut centesima ad caulas revocari & reduci queat. Tandem etiam modus coercendi, quo adversus contumaces utitur Respublica secularis & Ecclesia, multum discrepat. Princeps enim adulterum aut cædis reum gladio plectit eum in finem ut puniat, ut ex hominum consortio removeat, neque emendationis spem tum attendit; Ecclesia verò per censure suas non tam exigit pœnam, quam emendationem & morbi curationem, itaque eas decernit, non ut mactet, sed ut pœnitentem ad salutem reducat. Atque inde est, quod decreta potius & *κάνονας* appellare maluerint sua statuta Episcopi, quam νόμους.

XVII. Monendus autem hic est benevolus Lector, loqui nos de potestate Ecclesiasticâ, quâ tali, qualiter ea instituta primum sit ab autore ejus & totius Ecclesiæ, quousque se ista in suâ naturâ primævâ extendat, & quam habeat vim adversus contumaces; nihil verò hætenus dictum fuisse de personis Ecclesiasticis, quippe quæ & spirituali & temporali potestate ex instituto sequioris Ecclesiæ sæpè sunt præditæ. Nec tamen potestates illæ propterea confundendæ sunt. Utraque seorsim subsistit, quamquam non utraque semper seorsim, sed spiritualis quandoque cum adiumento secularis potestatis operetur. Potestas namque Ecclesiastica absolute & in se considerata decernit & imponit pœnam per modum directionis seu præcepti; potestas civilis infligit eandem per modum coercionis & coactionis. Quod si coercitio talis accesserit ad præceptum Ecclesiasticum, tota ea potestati civili accepta referenda est, neq; ex potestate Ecclesiasticâ, ut ea jure divino data & concessa est, ullo modo derivari potest.

XVIII. Quæ igitur hodiè extant judicia Ecclesiastica longè alia sunt ab illis, quæ antiquitus fuerunt. Jure enim antiquo sublato & abolito, jurisdictionis Episcoporum coepit esse maxima & transcendens, quæ illis aliquando ex benignâ & liberali Principum concessione atque indulgentiâ, haud rarò per invasionem & violentam usurpationem acquisita fuit. Ea verò in tantam amplitudinem sese extulit tandem, ut nihil omninò contingere in rebus humanis potuerit, quod non affectarent judiciis suis vindicare & submittere Episcopi. Sola cognitio de possessione tribunalibus secularibus relicta est, non quod istam judiciis suis asserere Pontifices non tentaverint, sed quod Principes semper in hac re sibi habuerint adversos. Et sic igitur speciale forum atque judicium constitutum est, Episcopale dictum, quod diu quidem ex legibus Imperatoris jus dixit; postea tamen, cum potestas Ecclesiastica omnem potestatem secularem superare crederetur, & iniquum videretur, ab inferiori potestate leges accipere, speciali deinceps jure & processu adornatum fuit, quod etiamnum sub titulo juris Canonici prostat.

XIX. Meminisse tamen oportet, omnem istam potestatem coactivam, quâ utuntur Episcopi in suis judiciis, partem esse potestatis secularis, & ex hac veluti delibatam ac decerptam. Ex quo sequitur, judicia Ecclesiastica, ut nunc sunt, Ecclesiasticæ potestatis terminos notissimos excedere, & planè heterogenea esse, non provenientia ex potestate Ecclesiasticâ, aut Ecclesiæ propriâ, sed ex potestate seculari atque politicâ, principibus & magistratibus competente. Agnovit id Jacobus Almainus, Doctor Parisiensis lib. de dominio nat. civ. & Eccles. in probat. 2. conclus. dum ait: *Deratione potestatis Laicæ est, posse pœnam civilem infligere, ut sunt mors, exilium, bonorum privatio &c. Sed nullam talem pœnam ex institutione divini infligere potest potestas Ecclesiastica, imò nec incarcerare: ut plerisq; Doctoribus placet; sed ad solam pœnam spiritualem extenditur, ut puta excommunicationem; reliquæ autem pœnæ, quibus utitur, ex jure positivo sunt.* Et Johannes Gerson Cancellarius Parisiensis in tr. de potest. Eccles. confid. 4. Sunt, inquit, qui dicunt pœnam hanc excommunicationis esse ultimam, quam infligere possit potestas Ecclesiastica ex institutione Christi solâ primariâ, sic quod non extenditur ad incarcerationem, nec ut aliquis adjudicetur morti vel flagello corporali, sed facit hoc Ecclesiasticus, dum facit ex concessione Principum. Et qui utroque longè antiquior est Hugo S. Viçtoris tr. de sacram. Ecclesia, inquit, licet fructum terrenæ possessionis in usum accipiat, potestatem tamen exercendæ justitiæ per ecclesiasticas personas aut judicia secularia exercere non potest; potest tamen ministros habere Laicas personas, per quos jura & judicia ad terrenam potestatem pertinentia secundum tenorem legum & debitum juris terreni exerceantur, sic tamen ut & ipsum quod potestatem habet, à principe terreno se habere cognoscat, & ipsas

ipsas possessiones nunquam ita a regia potestate elongare posse intelligat, quin si ratio postulaverit & necessitas, & illis ipsa potestas debeat patrocinium: & illi ipsæ possessiones debeant in necessitate obsequium &c.

XX. Hâc ratione Episcopis & reliquis Clericis jurisdictione pollentibus, tanquam subditis & civibus, non ministerii nomine aut virtute, non jure aliquo suo, sed principum voluntate & arbitrio propter bonum publicum utriusque civitatis, politicæ & Ecclesiasticæ, & mutuum earum auxilium, temporalis aliqua dirimendi causas & negocia competit potestas, omnisque eorum administratio & executio externa Principis nomine atque autoritate suffulta est, cujus tanquam depositi ejusdam rationem ei reddere, ubi & quodcumque requiruntur, jure subjectionis & dependentiæ tenentur. Ex quo sequitur porro, judicia istiusmodi & iudices ipsos non nisi ex principis voluntate atque consensu constitui debere, cum intersit majestatis civilis, selectos habere eos, qui judiciis præesse debent, quive in partem regiminis suscipiuntur. Quo ipso corrumpitur decantata illa inter Canonistas judiciorum singularitas, & Clericorum exemptio, quam utramque juri divino suos natales debere, neque ab ullo mortalium mutari posse magnâ cum ἀλαζκεία & proterviâ fingunt.

XXI. Cæterum operæ pretium erit, altius aliquantum rem repetere, & de ortu atque progressu jurisdictionis Episcopalis brevem hic annexere commentarium, ex quo patebit, initio nascentis Ecclesiæ nullam talem fuisse, mox verò Imperatorum vel concessionem vel conniventiam accepisse, & tandem ita excrevisse, ut ipsis hodiè Principibus formidabilis existat. Et quidem vivente Salvatore Christo nulla talia in usu erant judicia, quæ jurisdictionem aliquam Ecclesiæ propriam præsupponerent. Christus ipse subiectum se potestati civili professus est, dum tributum solvit. *Matth. XVII. v. 27.* Hanc enim tributi solutionem characterem esse subjectionis Apostolus testis est, *Rom. XIII, 6.* Et porro ad iudicium seculare cum deductus ibique accusatus esset, agnovit constitutam divinitus in se potestatem civilem, cui in illo statu humilitatis per obedientiam ad mortem usque subiectus esse debuit. *Job. XIX, 11.* Neque exceptit de fori incompetentiâ, cum in iudicio seculari iudicaretur & damnaretur.

XXII. Exemplum hoc magistri secutus Apostolus Paulus *Act. XXV. 10. 11.* Cæsari se subiectum agnovit, & ad ejus iudicium provocavit. Cum enim judæorum calumniis vexaretur, & suspectum sibi iudicium istud, in quo causa agebatur, videretur, beneficio juris utendum sibi censuit, & ad utriusque partis superiorem appellavit. *Ad tribunal Cæsaris sto, inquit, ubi oportet me judicari. -- Cæsarem appello.* Ad quem autem quis in causâ suâ appellat, eum pro iudice agnoscit, ejusque iudicio se subiectum profitetur. Si verum est, quod volunt jurisdictionis Ecclesiasticæ archi-

recti;

tekti, Petrum à DEO supremum mundi judicem constitutum, & per eum omnem potestatem Ecclesiasticam in reliquos Apostolos derivatam fuisse, mirum est, Paulum ad Cæsarem potius, quam ad Petrum provocasse. Quem enim Christi non puduit, an putabimus, pudere eum debuisse vicarii ejus, ut fingunt, tam eximiâ potentiâ præditi? Qui stultitiæ probrum in Christo prædicando non est veritus, an ille vereri potuit in provocatione ad eum, quem Christus ipse Ecclesiæ suæ caput esse voluit? Imò verò nihil horum in animo habuit vel Petrus vel Paulus. Sed disertè d. l. Paulus: *ἐπεὶ δὲ καί με δεῖ κριθῆναι*, ubi me oportet judicari, sive judicium subire, scil. apud Cæsarem, idè, quod ejus judicio subiectus sit. Subiectus autem non esset, si vera esset exemptio Clericorum, eam juri divino esse acceptam ferendam, quia scil. exemptio ista facta intelligi deberet non solum à potestate Principum Christianorum, sed etiam & multo magis quidem Ethnicorum.

XXIII. Ipso hoc Apostolorum tempore, & posteorum decessum parciore fuerunt Christiani in agitandis litibus, & maximè dederunt operam, ne judicia subirent. Sic enim edocti erant in personâ Apostolorum à Christo suo Magistro *Joh. XIII, 34. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Huic præcepto ut obsequium præstarent Christiani Ecclesiæ primitivæ, & præclarum hoc discipulorum Christi *πάρεσσις* atque Symbolum inter se conservarent, mutuam, etiam cum bonorum dispendio, alebant charitatem, sibi que subveniebant invicem, si qua carerent re necessariâ. *Multitudinis autem credentium, verba sunt Lucæ, act. IV, 32. seq. erat cor & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. -- Neq. enim quisquam egenus erat inter illos: quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant precia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum, dividebantur autem singulis, prout cuique opus erat.* Eaque vivendi consuetudo atque disciplina et si gentilium scommata in se excitaverit, simul tamen admirationi fuit, tantam inter homines reperiri charitatem, à quâ illi alieni prorsus erant. *Sed ejusmodi vel maxime dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam. Vide, inquit, ut invicem se diligant. Ipsi enim invicem oderunt, & ut pro alterutro mori sint parati. Ipsi enim ad occidendum alterutrum paratiore.* apud Tertullian. in apologet. c. 39.

XXIV. Lucianus etiam, insignis ille pietatis omnis ac religionis derisor atque contemptor, dum Christianorum charitatem mutuam perstringere intendit, tali eam elogio ornat, ut non possit extollere magis. In epistolâ enim, quam de morte Peregrini ad Cronium scripsit, talia refert, quæ valde commendatam reddunt Christianorum conversationem. Peregrinus is Phi-

is Philoſophus fuerat, cujus honorificam etiam mentionem facit A Gellius lib. 12. noct. Attic. cap. 11. Sed cum ad Chriſtianam fidem converſus fuiſſet, popularium ſuorum iras in ſe concitaverat, ſequē eis ut victimam ob- jecerat. Eo igitur nomine, cum in carcerem detrufus fuiſſet, ſummā illum charitate ac liberalitate Chriſtianos proſecutos fuiſſe ait Lucianus, pias mulieres & viduas carceris foribus adſediſſe, viros conſolandi & juvandi gratiā apud eum conveniſſe, legatos etiam ab exteris Chriſtianorum cœ- tibus veniſſe, ut eum in agnitā fide confirmarent: ſummā id eos alacritate facere ſolitos, quoties aliquid ejusmodi eveniſſet, neque labori aut bonis parcere, univerſa in egenos prompto animo profundere, mortem con- temnere, & ſponte obire, ſe quippe futuros immortales ſperare, & ſic à ſua- rum legum latore accepiſſe, unoque eos inter ſe fraternitatis vinculo ob- ſtrictos eſſe: Ubi ſemel à diis gentiliū deſciverint, & ad præſcriptum ejus vitam iſtituerint, debitumque ei cultum ac honorem exhibuerint, tū verò ſua omnia propter eum parvi facere, & ſibi Chriſtianisque reli- quis communia dicere. Ecquid verò honorificum magis & Chriſtiano nomini ab hoſte dici potuiſſet decentius? opprobria quæ facit, laudes ſunt, quibus tū temporis valdè ſe commendavit Eccleſia Chriſtiana.

XXV. In tantā fidelium omnium concordia & bonorum commu- nione, rariores inter eos fuiſſe lites, & hinc judicia infrequentia credibile eſt. Præcipuum enim tū temporis omnium, & eorum maximè, qui ver- bi divini miniſterium ſuſtinebant, erat ſtudio & exercitium, ut ſi qua ex- orta fuiſſet controverſia de re aliquā, in principiis illa ſuis ſuffocaretur, ut ve- ei, qui injuriam paſſus erat, quocunquē modo ſatiſfieret, alteri verò venia daretur. Nec tamen evitari id tam circumſpectè ſemper potuit, ut non exiſterent ſubinde, ut ſunt ingenia hominum, qui iudicio contendere ma- luerint, & fora gentiliū protervè adierint. Id verò reprehendit Apoſto- lus Paulus 1. Cor. VI, 1. ſeq. dum ait: *Audet aliquis veſtrum habens negocium adverſus alterum judicari apud iniquos* (tales ſcil. futuros propter odium, quod gerebant in Chriſtianam religionem, ſic enim deſcribit infideles) *& non apud ſanctos* (h. e. Chriſtianos, apud quos, ſi omninò litigandum fuerit, rectius & ſine Eccleſiæ dedecore cauſæ cognitio iſtituitur.) --- *Secu- laria igitur judicia* (*βιωτικά κερτήρια* de rebus temporalibus ad vitam per- tinentibus) *ſi habueritis, contemptibiles* (*τὰς ἐξ ἡμετέρους*, homines viles, qui in nullā ſunt exiſtimatione) *qui ſunt in Eccleſiā, illos conſtituite ad judi- candum.* Ad verecundiam veſtram dico: *Siccine inter vos non eſt ſapiens quis- quam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum, ſed frater cum fratre iudicio conten- dit, & hoc apud infideles.* Jam quidem omninò delictum eſt in vobis, quod iudi- cia habetis inter vos &c. Duplex h. l. præceptum continetur. Prius de non litigando omninò, quantum fieri poteſt, eò quod Chriſtiani hoc pro-

Mmm

prium

prium sit, ut patienter ferat, si qua ei illata est injuria, ad exemplum Christi, qui omnes devoravit & malorum hominum perpeffus est injurias atque contumelias. Alterum est, si prorsus sit contendendum & litigiis propter injurias vacandum, ne coram infidelibus id fiat, propterea quod scandalum inde in nomen Christianum oriatur, sed ut potiùs juris controversi causas Christianis fratribus, licet abjecti & nullius nominis atque autoritatis sint, disceptandas atque arbitrario jure componendas permittant. Inde verò rectè conficit Johannes Seldenus *de Synedr. lib. 2. c. 7.* tùm temporis in Ecclesiâ Corinthiaca nullum fuisse forum è presbyteris seu Viris alicujus autoritatis conflatum, quod jurisdictionem seu judicariam potestatem cum coërcitione exerceret.

XXVI. Fuèrunt eo tempore judicia omnia à gentilibus & ex gentilibus constituta. Et quia juxta Eusebium *lib. 1. hist. Eccles. c. 4.* Christiani nomine nihil aliud significetur, quàm *Vir, qui per Christi cognitionem atque doctrinam modestiâ, justitiâ, tolerantia, fortitudine, cultusque unius, qui super omnia est, DEI professione ornatus est*, gravi & perenni Ecclesiæ opprobrio & ad omnium convicia expositum apud gentiles videbatur, si quis inter Christianos nominis sui oblitus, & à virtute propriâ desciscens, rixari & judicio contendere maluisset, quàm de jure suo tantillum remittere. Intererat Ecclesiæ, sua tegi & occultari vitia, quibus à membris suis quandoque contaminaretur, nec prostitui ea gentilium ludibrio, ut adeò satius sit, à vilissimis & omni autoritate destitutis ejusdem Ecclesiæ membris causas controversas judicari, quàm in gentilium foro, ut maximè competens fuerit, experiri. Et hoc vult Apostolus in præsentì rerum statu. Nec tamen, qui ita in socios suos & ejusdem Ecclesiæ consortes compromittunt, judices eos faciunt, *l. 3. C. de jurisdict. omn. jud.* quippe qui, ut supra dixi, publicâ autoritate, quam non habent privati, constitui debent; sed nec jurisdictionem tribuunt, quanquam sint, qui jurisdictionem aliquam conventionalem statuunt, quos merito reprehendit Sig. Scaccia *de judic. lib. 2. c. 2. n. 11.* *Tota igitur eorum potestas privata est, ut de causâ controversâ cognoscant, & quid de eâ sentiant, Princeps suam interponant.* Et tales in jure nostro pro qualitate compromissi vel arbitri vel arbitrato, res dicuntur. Spem tamen habet Apostolus fore, ut tale arbitrium propter sinceritatem & bonam fidem judicantium ab utrâque parte non minus ac sententia in judicio lata recipiatur, eique obedientia præstetur, etsi arbitri ipsi exequi illud minimè queant.

XXVII. Et hæc quidem, si circa τὰ βιωτικά controversia exorta esset, obtinebant. In delictis autem observabatur processus à Christo præscriptus *Matth. XVIII, 15. seq.* ita ut si corrigi non posset delinquens, excluderetur tandem & absunderetur à corpore Ecclesiæ & cœtu fidelium.

Et

Et poterant hi procedendi modi qualitercunque comparari iudiciis legitimis: Alter quidem, qui circa *res civiles* versabatur, iudiciis civilibus; alter vero, qui circa delicta occupatus erat, iudiciis criminalibus. Neutrubi tamen vel iurisdictio, vel imperium aliquod præsto fuit, sed utrobique liberum erat damnatis, parere arbitrio aut decreto, & non parere, nisi quod gravior expectanda esset excommunicatis poena à divino iudicio, propterea, quod Christus in actu traditionis clavium promississet discipulis, etiam in coelis ligatum fore, quod in terris illi ligaverint. *Summum enim futuri iudicii præiudicium est, si quis ita deliquerit, ut à communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegatur.* Verba sunt Tertulliani in apolog. c. 39. Idcirco aegrè admodum Ecclesiam ejusmodi excommunicationem decrevisse, idque cum faciendum esset, habitum lugentium sumpsisse, colligitur ex 1. Cor. V, 2.

XXVIII. Duravit iste in causis civilibus per arbitros procedendi modus sine dubio tamdiu, quoad iudices inter ipsos Christianos autoritate publicà constituti fuerunt. Interea verò ministerium Ecclesiasticum augebatur indies, auctis scil. ubique fidelibus, ad quorum curam spiritualem illud maximè necessarium erat, ita ut integra Collegia ex illis, qui curam hanc sustinebant, conficerentur. Tum verò inter ipsos quoque ut ordo servaretur, & ut esset aliquis, qui res expediendas dirigeret, quique suffragia cæterorum colligeret, ut ex consensu plurium causam decideret, maximè visum fuit pertinere ad Ecclesiæ salutem externam. Et hanc ratione cœperunt presbyteria, integra illa scil. ministrorum Ecclesiæ collegia, quæ sub directione unius, cæteros vel ætate vel prudentiâ antecedentis, consistebant. Cumque ex gentilium ipsorum sententiâ iudicem boni & innocentis viri officio fungi oporteat, l. 4. §. 1. ff. *fam. ercisc.* ministros autem Ecclesiæ sanctitas vitæ & morum integritas, atque bona fides præ cæteris commendaret, factum inde, ut in eos, & maximè in Episcopum, penes quem sinceritas & animi rectitudo exuberare credebatur, compromitterent penè omnes, quotquot controversiam aliquam inter se haberent. Tantumque operabatur illa de tali arbitramento concepta fiducia, ut illi haud invitus, qui succumbebat, pareret, cum non nisi quod justum esset, expectari ab eo posse crederetur. Atque sic sensim invaluit, ut ab Episcopo tantum peteretur causæ controversæ decisio.

XXIX. Is verò non circumspicere tantum, præsertim si delictis quæstio esset, procedebat, sed plerumque etiam alios veluti adseffores, quandoque etiam de plebe nonnullos in consilium & deliberationem adscisciebat, ut eo rectius judicari de proposita quæstione posset. Habebant scil. præceptum ab ipso Paulo Apostolo 1. Tim. V, 19. datum: *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Quia enim

M m m m m 2

cor-

corripiendi potestatem habebant presbyteri, odia hominum atque hinc calumnias facile concitare poterant, ut adeo non facile credendum sit accusatori, nisi duobus aut tribus testibus instructo. Cognitio autem ipsa qualiter institui consueverit, eleganter tradit Cyprianus *epist.* 38. in qua excusat se, quod solus rem controversam decidere non fuerit ausus: *Desideratis quoque, inquit, ut de Philumeno & Fortunato hypodiaconis & Favorino acolytho, qui medio tempore recesserunt, & nunc venerunt, quid mihi videatur, rescribam. Cui rei non potui me solum iudicem dare, cum multi adhuc de clero absentes sint, nec locum suum vel sero putaverunt, & hæc singulorum tractanda sit & limanda plenius ratio non tantum cum collegis meis, sed & cum plebe ipsa universa &c.* Sic idem *epist.* 17. *Quæ res cum omnium nostrum consilium & sententiam expectet, præjudicare ego, & solus mihi rem communem vindicare non audeo, & ideo stetur interim epistolis, quas ad vos proximè feceram, quarum exemplum collegis quoque multis jam misi. Qui rescripserunt placere sibi, quod statuimus, nec ab eo recedendum esse, donec pace nobis à Domino reddita in unum convenire & singulorum causas examinare possimus.* Monito huic insistentes Moses & Maximus presbyteri, Nicostratus & Rufinus Diaconi alique confessores concludunt: *non oportere grande delictum, nisi, ut ipse scripserat Cyprianus, caute, moderate tractari consulis omnibus Episcopis, presbyteris, diaconibus & ipsi stantibus Laicis.*

XXX. Dubium non est, non clericos tantum, sed Laicos etiam quoscunque isti cognitioni se submisisse, & in eo, quod pluribus visum fuisset, libentes acquievisse. Oritur enim hæc obedientia ex spontanea ista subiectione & vinculo, quod inter Episcopum & populum tantoperè commendat Ignatius *in epistolis suis* passim. Ista tamen iudicii qualiscunque idea & repræsentatio neque corporalis, ut ita loquar, erat, neque quicquam cum magistratuum civili potestate vel imperio, & jure gladii, forensibusque iudiciis commune habebat. Magistratibus atque præsidibus potestatem suam, suos carceres, pœnas, multas, animadversiones illa relinquebat, neque intendebant tum temporis Ecclesiæ Christianæ præpositi, ut civiles & Ecclesiasticæ functiones, quæ toto cœlo inter se differunt, & discernendæ omnino sunt, ullo modo aut confunderentur, aut conjungerentur. Fortè tamen hinc, quod viderent in omnibus causis controversis maximos minimos ad se tanquam ad sacram anchoram confugere, multa eos ambitio quamplurimos incescit, ut sibi plus sæpè sumerent, quam competeret revera, utve jurisdictionis quoddam quasi simulacrum affectarent aliquando. Est enim affectus iste tenerrimus & facile obrepit etiam sanctè viventibus, nec multum differt à superbiâ spirituali, quam frequenter solere infestare illos, qui maximè sibi videntur perfecti, optime scripsit Johannes Casianus *lib.* 12.

XXXI. Non

XXXI. Non poterat verò alia melior inter Christianos lites componendi ratio inveniri, præsertim cum in volentes semper sententia ferretur, & qualitercunque ea cecidisset, utraque pars ei parere prompta esset; nisi deinceps ipsorum Episcoporum à sanctitate pristina valdè degenerantium vitia hanc etiam iudicandi provinciam contaminassent. Sanè seculo jam tum tertio cœpisse Episcopos ad illam, quam postea consecuti sunt, magnitudinem & pompam adspirare, primumque tum ad eam gradum fecisse ex iis adparet, quæ Origenes de sui ævi Episcopis non semel dicit, *tales esse quosdam memorans, ut etiam malorum Principum mundi excedere superbiam videantur, eos non solum querere sicut Reges, acies præcedentes, & terribiles se atq; accessu difficiles maxime pauperibus exhibere, & tales esse ad eos, à quibus propter aliquid deprecantibus interpellabantur, sicut nec tyranni, & esse crudeliores principibus mundialibus ad subiectos.* Et est, inquit, videre in quibusdam Ecclesiis præcipuè civitatum maximarum, principes populi Christiani, nullam affabilitatem habentes, vel habere ad se permittentes. Et mox: Episcopi autem quidam crudeliter criminantur, aliquando quidem occasione peccati, aliquando autem contemnentes pauperum curam. Vid. eund. tract. 31. § 32. in *Mattheum*. Pari modo Cyprianus ejusdem ævi vitia tum in aliis Christianis, tum maxime in Episcopis lib. de *Lapsis*, hunc in modum perstringit: Episcopi plurimi, quos & hortamento esse oportet cæteris & exemplo, divinâ procuratione contempti, procuratores rerum secularium fieri, derelictâ cathedrâ, plebe desertâ, per alienas provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari, esurientibus in Ecclesiâ fratribus non subvenire, habere argentum largiter velle, fundos infidiis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus scenus augere &c.

XXXII. Qui Pauli Samosatani mores describunt Episcopi in Synodo Antiochiæ congregati, apud Eusebium lib. 7. *histor. cap. 30.* inter alia, hæc de eo referunt: Cum antea pauper ac mendicus esset, nec ullas omnino facultates aut à parentibus reliquas accepisset, aut artis ullius exercitio sibi comparasset, nunc ad incredibilem opulentiam pervenit, per scelera ac sacrilegia fratrumq; concussiones: dum injuriâ affectos deceptis, promittens quidem sese illis acceptâ mercede opem laturum, fallens autem ipsos & ex facilitate litigantium, qui ut negotio liberentur quidvis dari parati sunt, lucrum inaniter captans, & pietatem quæstum esse existimans. Neque quod fastu & arrogantia supra modum elatus seculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari quàm Episcopus mavult: per forum magnificè incedens: epistolas legens ac dictans inter ambulandum palam ac publicè: stipatusq; maximâ hominum multitudine, partim præeuntium, partim subsequantium: adeo ut ex illius fastu & arrogantia incredibilis invidia odiumq; multorum adversus fidem nostram conflatum sit. Neq; item attinet examinare ambitiosam hominis vanitatem in Ecclesiasticis conventibus, quam omni studio consecratur: nihil aliud, quàm inanem gloriam captans, & pompam affectans, atq; bujusmodi artibus

bus animos imperitorum perterrefaciens. Nam & Tribunal & sublimem thronum non ut Christi discipulus sibi ipse construxit: & secretum perinde ac seculares magistratus, ita appellatum habuit. Ad hec femur manu percutere, & tribunal pedibus pulsare solitus &c. Quæ verba apertè probant, non cathedram tantum habuisse in Ecclesiâ Paulum Episcopum, quod etiam reliquis omnibus solenne erat, eam tamen haud paulo altiore more consveto; sed etiam tribunal, & Secretum, sive secretarium, quod proprium erat Magistratum & majorum judicum: Ita enim dicebatur locus, in quo confidebat iudex ad controversias seu lites audiendas. Ejus fit mentio in l. 3. C. ubi Senatores l. 13. C. de testib. l. 16. C. de accusat. & in Codice Theodosiano l. 1. l. 2. de off. Reç. prov. l. fin. de denunciat. l. 5. & 7. de proximis, itemque in Codice Canonum Ecclesiæ Africanæ can. 97.

XXXIII. Talia ausum fuisse Episcopum eo tempore, quo persecutionibus Imperatorum valdè pressa fuit Ecclesia Christiana, vix credi posset, nisi id attestarentur tam insignia rerum gestarum monumenta. Sedem ille Antiochenam occupaverat anno Christi CCLXII, remotus verò inde anno CCLXXII. Interea temporis summa Imperii fuerat penes Valerianum, Gallienum, Claudium, & Aurelianum, qui omnes, etsi aliquando per exiguum aliquod tempus infestum in Ecclesiam animum deponerent, & à tyrannide suâ nonnihil remitterent, graviore tamen mox persecutione eam affligebant. Et ille tamen Paulus nihil veritus diram istam tempestatem ad intolerabilem superbiam inflavit animum, & supra humanum intumuit modum, ut etiam ad mores seculi suam adornaret vivendi conditionem, suumque tribunal haberet proprium, omnino ad imitationem secularium judiciorum extructum. Cumque depravatis insuper & admodum corruptis moribus in dominatum aliquem inclinantibus prædictus esset, expectari vix potuit ex judicio ejus Episcopali sana aliqua & justitiæ conformis sententia.

XXXIV. Hunc in modum sese habebant tum temporis Episcoporum fora, si quidem ita appellare liceat, cum paulo post Constantinus primus Christianorum Imperator rerum potiretur. Is verò simulatque ad Christianam fidem conversus fuisset, plenam tranquillitatem Ecclesiæ præstitit, eique non splendorem tantum externum, sed etiam insignem auctoritatem contulit. Curavit inprimis, ut Reip. administrandæ & judiciis regendis & provinciarum gubernationi præficerentur Magistratus, qui & viri boni essent, & verâ pietate imbuti. Cumque olim leges latæ essent, ut Christiani ab omnibus publicis honoribus arcerentur, Reip. verò ii demum præficerent, qui eorum hostes erant, quicumque illi tandem essent, nam & Judæi admittebantur, leges istas antiquandas & prorsus abolendas putavit. Christianis verò universum omnibus pacem & privilegia dedit, eorumque religionem

gionem, quam ex signo crucis sibi apparentis, & impetratâ inde victoriâ amplexus fuerat, diligenter coluit, & ut ab omnibus reverenter haberetur, feverissimè mandavit. Abrogatis ac dirutis deastrorum gentilium delubris, ædes sacras passim ad cultum unius veri DEI publicis sumptibus erigi, & à Domino Dominicas appellari voluit. Ecclesias liberaliter dotavit, & Episcopos ubique magno honore dignatus est.

XXXV. Sæpè verò mihi in mentem venit, difficile admodum fuisse Constantino Religioni Christianæ adhærere, propterea, quod jam ante inter Christianos non plebejos tantum, sed ipsos etiam illos, qui sacris præfati erant, quoties propter cessantes persecutiones erigere animos & respirare paulum à metu cædis liceret, multo cum scandalo contendere & certatim alter alteri obstrepere haud fuerint veriti. Eusebius sanè *lib. 8. hist. c. 1.* Diocletianæ persecutionis, quæ paulo ante, quàm Constantinus imperium suscepisset, exarserat, originem inde accesfit, quod *ex nimia libertate in negligentiam ac desidiam prolapsi essent, quod alter alteri invidere atq; obrectare cœpisset, quod inter se quasi bella intestina gererent, verbis tanquam armis quibusdam basibusq; se mutuo vulnerantes, quod antistites adversus antistites, populi in populos collisi jurgia ac tumultus agitant* -- -- quod pastores spretâ religionis regulâ mutuis inter se contentionibus decertarent, nihil aliud, quàm jurgia, minas, emulationem, odia ac mutuas inimicitias amplificare studentes: principatum quasi tyrannidem quandam contentissimè sibi vindicantes &c. Quin & inter ipsos martyres gliscere cœperunt sæpenumero similitates, ambitio, invidia, calumniæ, & id genus alia Christiano homini minus convenientia vitia. Meminit enim Cyprianus *epist. 40.* hoc sibi accidisse, ut cum prolapsis Apostatis receptionem sui per martyrum literas postulantibus, sine significatione seriæ pœnitentiæ aditum ad Ecclesiam concedere noluisse, ipsi martyres ex impatientia repulsæ, de factione adversus Episcopum communicarint. Ita scil. martyres etiam vexabat superbia & præsumptio. Quò eodem pertinet, quod studio vanæ gloriæ temerè nonnulli ad martyrium properarent, quâ de re extrat Tiberiani Palæstinæ primæ Præsidis ad Trajanum Imperatorem relatio, adeò ut eâ de recantum oportuerit inter ipsos Christianos, ne quis sese ultrò persecutoribus offerret, secus nomen ipsius in Catalogum Martyrum non relatum iri. Vid. Clemens Alexandr. *l. 4. Strom.*

XXXVI. Poterant hæc videri talia, quæ Christianam religionem fœdè prostituerent, quæve inducere potuissent Constantinum, ut vel planè non amplecteretur eandem, nisi speciali DEI gratiâ adjutus fuisset, vel illi cò desereret. Accedebant Donati & Arii hæreses, quæ sub ejus imperio sese exferebant primum, quæque mox latè venena sua effundebant. Quantas utraque turbas dederit in Ecclesiâ, dicere in compendio non licet. Utriusque tum Donati tum Arii sectatores nonnulli suis hilce ducibus longè dete-

deteriores fuerunt, magisque praefracti, quippe qui incalcescente, ut fieri solet, contentione eo progressi sunt tandem, ut ipsius etiam Arianæ spem atque expectationem superarint. Longa est historia utriusque hæreseos, multaque instituta disputationes, sed quæ parum profecerunt apud earum defensores. In his altercationibus & Christianorum inter se dissensionibus, & talibus quidem, quæ ipsam totius Christianæ religionis summam concernebant, quem animum fuisse putabimus Constantino tum neophyto? præsertim, cum vidisset, ex nobilissimarum Ecclesiarum, quæ Alexandria & Carthagine erant, sinu & gremio ad eas ipsas evertendas & earum Deum oppugnandum profiluisse istos hæresiarchas.

XXXVII. Ipse tamen Constantinus per DEI gratiam in principiis fidei & fundamentis Religionis Christianæ ita illico confirmatus fuit, ut de Episcoporum disidiis hoc tantum judicaret, scandalum ex istis nasciturum illis, qui alieni essent à Christianâ fide, tacite subinueniens, sibi ista minime esse offenculo. *Unde fit, inquit, in epist. ad Chrestum Syracusanorum Episcopum apud Euseb. lib. 10. cap. 5. ut & ipsi quos concordie ac fraterno inter se animo esse decuerat, turpi seu potius detestandâ secessione dissideant, & his hominibus, qui à sanctissimâ religione alieno sunt animo, subsannandi occasio præbeat. Et in oratione, quâ Patres in Concilio Nicæno congregatos excepit apud Theodoretum lib. 1. cap. 7. acerbum & grave esse ait, hostibus profligatis, ipsos Episcopos se mutuo impetere & voluptatem ac ridendi materiam adversariis suppeditare. Et in illâ, quam recitat Autor de vitâ illius lib. 3. c. 12. ait: nec malignus demon aliâ viâ ac ratione divinam legem maledictis ac calumniis exponat. Quippe intestina seditio Ecclesiæ DEI mihi quidem omni bello & concertatione gravior ac periculosior videtur: nec externæ res tantum animo meo dolorem afferunt, quantum hæc negocia.* Ad eundem modum Episcopos ex istâ Synodo discessuros gravi oratione admonuit, ut rationem haberent mutux concordix, ne fortè dum ipsi inter se seditiones agitarent, iis, qui divinam legem maledictis incescere parati essent, ridendi præberetur occasio, apud eund. d. 1. 3. c. 21. Quâ eadem oratione haud obscure innuit, cognitos sibi esse fontem & fomitem discordiæ Episcoporum, invidiam scilicet potissimum, quæ conciperetur ex eo, si quis inter ipsos sapientiæ & facundiæ laude floreret. Quæ omnia singularem divinæ gratiæ præsentiam in animo Constantini sufficienter ostendunt, absque quâ si fuisset, facile potuisset ille propter periculosas istas in ipsis fidei principiis dissensiones aliorum inflecti, & in præcipitia errorum prosterni.

XXXVIII. Postquam verò ita per Constantinum Imp. non tuta tantum, sed & honorata facta fuisset professio Christianorum, jurisdictioni etiam potestas ab illo in quoscunque collata fuit Episcopis, si quidem profanorum iudicum cognitionem declinarent ipsi, constitutumque porro, ut quod

quod Episcopi iudicassent, id robur & auctoritatem sententiæ omnem ut habeat. Firma quoque & immutabilia esse voluit, quæ in maioribus Ecclesiæ comitiis sancirentur: insuper, quæ ab Hierarchis iudicio decisa forent, ea ut à civili magistratu, militarique ipsius manu executioni mandarentur. Si enim de ejusmodi legibus loquitur, qui ipsius vitam descripsit lib. 4. c. 27. Episcoporum sententias, quæ in Conciliis promulgatæ essent, auctoritate suâ confirmavit, aded ut provinciarum Rectoribus non liceret Episcoporum decreta rescindere. Cuius enim iudici præferendos esse Sacerdotes DEI. Et Sozomenus lib. 1. cap. 9. Litigantibus permittit, ut ad Episcoporum iudicium provocarent, si magistratus civiles rejicere vellent: eorum autem sententia rata esset, aliorumque iudicium sententiis prævaleret, perinde ac si ab Imperatore ipso data fuisset: utq; res ab Episcopis iudicatas rectores provinciarum eorumque officiales executioni mandarent: Postremò ut Conciliorum decreta firma & inconcussa essent.

XXXIX. Non ignota erant Constantino Clericorum vitia, quibus suam indentidem conspurcabant vitam, quibusque affectibus illi sæpè obnoxii essent; nihilominus tamen tantam de illis spem conceperat, fore, ut iudicia eorum sinceritate & iustitiâ alia omnia essent superatura, præsertim cum exploratum illi jam esset, quantum in fraudibus, dolis & versutiis hominum detegendis posset religio, quam nunquam non injiceret præsentia Episcopi. Sic igitur factum, ut auctoritate publicâ niterentur deinceps Episcoporum iudicia, & hoc modo forum haberent ad quasvis controversias examinandas valde opportunum. Cumque antea arbitrorum tantum partes sustinerent, nunc quoque iudicum propriè dictorum personas gere-re poterant. Si tamen dicendum quod res est, nuda tantum illis videtur notio aut cognitio causæ commissa, nulla simul data jurisdictio, quippe quam supra dixi sine modicâ coercitione consistere non posse. Voluit autem Constantinus, ut res ab Episcopis iudicatæ per magistratus civiles & eorum officiales executioni mandarentur. Et hætenus ferè nihil differunt ab iis iudicibus, qui in jure civili pedanei dicuntur, nisi quod non perinde ut illi ad certam aliquam præscriptam formulam adstricti fuerunt.

XL. Circumfertur aliàs satis prolixa Constantini Constitutio jurisdictioni Episcopali magnam & exsuperantem auctoritatem conferens, quâ permissum fuit cuiusvis litiganti, etiam lite coram seculari iudice jam pendente, quicumque esset causæ status, alterâ parte licet obluetante, Episcopum sibi iudicem deprecari, & ad ejus cognitionem provocare, & tunc causam necessariò avocari ad novum istud iudicium debuisse, ut maximè totum negotium apud secularem iudicem jam peroratum fuerit, imò et si jam cœperit promi sententia. Istam constitutionem etiam edidit Jacobus Sirmundus in append. Cod. Theodos. leg. 1. Sed Jacobus Gothofredus eam Codici suo Theodosiano, ut extravagantem addidit, & tunc ex collatione

Nnnnn

cum

eum aliis constitutionibus Imperialibus, tūm verò inprimis ex phraseologia, & variis dicendi formulis ut spuriam & *ὑποβολήν* prorsus rejicit, eamq; sequiore ævo à fallario quodam miscellione è variis centonibus confutam ostendit.

XLI. Ingrati verò sunt admodum, & in Constantini benignitatem injurii, qui ei & successoribus omnem de personis Ecclesiasticis judicandi potestatem competere ideò negant, quod ipse ita de se testatus fuerit, seque talibus controversiis decidendis immiscere noluerit. Eam in rem adducunt, quod refertur, multos aliquando Episcopos in Concilio Nicæno libellos ei aliorum Episcoporum accusationes continentes obtulisse, illum verò in præsentia totius Concilii omnes istos clausos nec lectos in ignem coniecisse, additâ hæc epierisi: *DEUS constituit vos Sacerdotes. Vos à nemine judicari potestis, quia solius DEI judicio reservamini, dii etenim vocati estis, & idcirco non potestis ab hominibus judicari.* Refert Gratianus c. continua & c. sacerdotibus 11. q. 1. itemque c. futuram 12. q. 1. At verò cum se alibi profiteatur Constantinus inquisitum in refractarios Episcopos eosdem de sedibus dejecturum, & in exilium missurum, uti tales comminationes occurrunt apud Theodoret. lib. 1. c. 16. 18. & 19. quomodo ille non habeat potestatem in eos? Quid igitur audire noluerit accusantes Episcopos, id temporis rationi adscribendum erat. Tam contentiosas enim, & tam acerbis infectiones, imminente præsertim Ario & securè svaviterque hæc pugnas spectante, magnum aliquod posse dare malum intelligebat. Quid faceret ergo? Videt non esse tempus talium disceptationum, præsens etiam periculum videt. Libellos itaque illos plenos hostilium criminationum ad se delatos exurit, & ut potius, quod instabat, ageretur, negat eorum se judicem fore. Prudentiæ hoc fuit specimen singulare, quod nascentem ignem maluerit in principiis suis suffocare, quàm hosti ridendi materiam exhibere. Neque ex eo, quod libellus à judice rejicitur, inferri potest defectus potestatis. Et quod judicari eos ab hominibus non posse pronunciavit, hyperbolen quandam sapit, eò tendentem, ut ipsi potiùs inter se conciliandi modos inveniant, quàm ut ab aliis expectent. Nec verò, quod ita ipse modestè declinavit & sponte ab jure suo recessit, vertendum id est in ejus injuriam. Eaque propter ad istud Constantini dictum optime respondit Carolus Calvus Imp. in epist. ad Johannem VIII. Papam, quam in supplement. Concil. Gall. p. 287. edidit Petrus de la lande: *In quâ tamen sententiâ, pie Domine sibi magis ex humilitate, quàm illis aliquid præstitit ex reverentiâ impensa. Ante eum quippe pagani in Rep. principes fuerunt, qui verum DEUM nescientes deos ligneos & lapides colebant, & tamen eorum Sacerdotibus maximum honorem tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperator veri DEI Sacerdotes dignetur honorare &c.*

XLII. Cæ.

XLII. Cæterum in Episcopalibus istiusmodi iudiciis à Constantino ita formatis utrum ea, quam speravit Imperator, semper obtinuerit rectitudo & sinceritas, & num bonâ fide Episcopi in iudicando munus suum semper expleverint, affirmare universaliter vix licebit. Et quis verò mihi tam sanctum inter homines inveniet ullum, qui non affectibus aliquando succumbat, quive non transfilire lineas quandoque soleat. Certè nihilo meliores post Concilium Nicænum factos fuisse Episcopos, fidem faciunt ea, quæ de Audianæ hæreseos origine refert Epiphanius *heres. 70.* Fuit, inquit, *Audeus in Mesopotamiâ oriundus, clarus in patriâ suâ propter sinceritatem vitæ & Zeli erga DEUM, & fidei, qui sæpè conspicatus ea, quæ in Ecclesiis sunt, in faciem Episcoporum & presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat, dicens: Non oportet hæc sic fieri, vel ea sic peragi: vel ut Vir veritatis studiosus, quales esse solent ora virorum, qui pietatis sunt studiosi; & vitam maxime exactam vivunt: quapropter talia videns, velut dixi in Ecclesiis loqui cogebatur ac consutare, & non tacebat. Si enim aliquem videbat pecuniæ studiosum ex clero, aut Episcopum aut presbyterum, aut alium quendam ex regulâ, omninò loquebatur: & si videbat aliquem in voluptatibus & delitiis viventem aut aliquem adulterantem Ecclesiasticam predicationem & Ecclesiæ statuta, non ferebat Vir hic, sed verbis, velut dixi, reprobendebat &c.* Tales cum adhuc tùm fuerint nonnulli Episcopi, quanta in eorum iudiciis integritas sperari potuerit, cuivis colligere licet.

XLIII. Postquam ita forum Ecclesiasticum autoritate publicâ & Imperiali constitutum fuit, proxima cura successit, ubi ipsorum Episcoporum causæ, si quando reorum partes sustineant, disceptari debeant. Et fuerat quidem etiam in Concilio Nicæno *can. 5.* hæc de re aliquod factum decretum, sed quod ad excommunicationis negotium restrictum fuit. Plenior post Constantini mortem à filio Constantio anno CCCLV. prodiit constitutio, quæ habetur in *l. 12. C. Theod. de Episc.* *Manu verutinis nostræ lege prohibemus, in iudiciis Episcopos accusari, ne dum ad futura, ipsorum beneficio impunitas æstimatur, libera sit ad arguendos eos animis furialibus copia. Si quid est igitur querelarum, quod quispiam desert, apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut opportuna & commoda cunctorum questionibus audientia commodeatur.* Indefinitè & indistinctè loquitur Imperator de quibuscunque Episcoporum causis. Sed eam ita generaliter accipi non debere, sed de levibus tantum, Ecclesiasticisque delictis, non etiam de accusationibus criminalibus intelligendam esse, variis ex conjecturis docet Jacobus Gothofredus in *commentar.* aut certè subdolan eam, atque in gratiam Arianorum, quibus ipse favit, promulgatam fuisse putat. Quicquid hujus sit cum difficile admodum sit conjecturis inniti, quippe quæ ex lubrico sæpè prodeunt argumentis, illud certum est, temporariam eam & illius imperii moribus adaptatam fuisse,

Nnnnn 2

fuisse, uti ex sequentibus patebit. Inde tamen conficitur, quia textus ille de Episcopis tantum loquitur, & speciali privilegio illis conceditur, ne possint coram aliis, quam Episcopis accusari, extendi id non debere ad presbyteros, sed posse hos coram aliis iudicibus accusari, quandoquidem casus exceptus confirmat regulam in casibus non exceptis.

XLIV. Sanè nondum præterlapso erant integri anni septem, cum idem Constantius anno CCCXLVIII. in causâ Stephani Antiochenæ Ecclesiæ Episcopi iudicium in palatio suo haberi voluit. Crimen, cuius ille reus dicebatur, tam atrox visum fuit, ut ejus cognitioni Synodus Episcoporum sufficere haud crederetur, quod quæstionibus locus esse posset. Integram historiam refert Theodoretus lib. 1. cap. 9. & 10. ex quâ notatu hic digna sunt verba sequentia: *Præcipue vero Magister militum vociferabatur, orans ut de tam nefario facinore non in synodali confesso, sed publico iudicio Imperator juberet inquiri. Ipse Episcoporum clericos traditurum se primos spondebat, ut de illis quæstio haberetur; sed Stephani quoque ministros idem pati oportere. Porro cum Stephanus impudenter obliuaretur, & Clericos tormentis subdendos non esse diceret, placuit Imperatori & proceribus, ut intus in palatio iudicium exerceretur. -- His cognitis, iudices natum minimum eorum, qui comprehensi fuerant, induci jusserunt. Qui vim ac necessitatem verberum non expectans compositam facinoris scenam detexit. -- Ita cum improbitatem Stephani didicissent, præsentibus tunc Episcopis manderunt, ut eum deponerent, & Ecclesiâ eum expulerunt. Totum iudicium formatum fuit ex proceribus & præsentibus ibi Episcopis, & quidem autoritate Imperatoriâ in ipso Imperatoris palatio. Quæque tum placuit sententia, Episcoporum executioni mandata fuit. Non ergo credibile est, Constantium postea suam ita mutasse sententiam, ut etiam in atrocissimis delictis, præsertim si per quæstiones res indaganda esset, Episcopos ab iudiciis suis vellet eximere.*

XLV. Adderem hîc Valentis Imperatoris constitutionem à Triboniano in l. 1. c. de episcop. aud. relaram, quippe quæ faceret ad explanationem rerum, quæ ad iudicia Episcoporum trahi potuerint; nisi alienam planè eam & ab rubricâ ejus tituli longè diversam, ex l. 5. c. Theodos. de lustral. collat. jam dudum observassent eruditi. Hâc tamen suâ translatione & interpolatione occasionem Commentatoribus præbuit Tribonianus, ut communiter statuerent, ad officium Episcopi pertinere pretium definire in rebus, quæ sunt ad victum quotidianum necessaria, & quod Episcopus possit & debeat cavere, ne mercatores cariori pretio distrahant merces, additâ ratione, quia ex hoc omnes lædantur, & præcipue pauperes, quorum cura ad Episcopos maximè pertineat. Franc. Cardinal. Mantica *Lucubrat. Vatican. lib. 4. tit. 20. n. 23. seq.* Quandoquidem autem illa circa nâ *βιωτική* inspectio & rerum promercalium æstimatio rectius Magistratibus civili-

bus

bus relinquatur, Ecclesiasticis autem personis ferè dedecori est, nolumus curam istam in Episcopos devolvere, aut à Valente in eos devolutam statuere.

XLVI. Dixi, Episcoporum causas ab alijs Episcopis examinari & decidi debere, idque fieri solebat in Synodis provincialibus, uti vocantur, quibus scilicet congregabantur unius provinciae Episcopi. Sed quid si reus acquiescere isto iudicio nollet, an & quousque ei appellatio permitti debuit? Debit utique, sed ne in infinitum extenderetur & in corruptelam verteretur istud beneficium, à Valentiniano Imperatore anno CCCLXIX. talis edita est constitutio l. 20. C. Th. quor. app. non recip. Quoniam Chronopius ex Antistite idem fuit in tuo, qui fuerat in septuaginta Episcoporum ante iudicio, & eam sententiam provocatione suspendit, à qua non oportuit provocare, argentariam multam, quam huiusmodi facto sanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fisco nostro volumus accedere, sed his qui indigent, fideliter erogari. Quod in hac causa & ceteris Ecclesiasticis fiat. Constitutionem hanc interpretatur Baronius Cardinalis ad ann. CCCLXIX. n. 40. de casu, quando Episcopus condemnatus ad seculare tribunal appellat, & sanctionem generalem, cuius fit mentio, accipit de eâ, quâ vetitum fuisset, ne clerici coram secularibus iudicibus causam dicerent. At verò, etsi in verbis constitutio- nis facti species non satis perspicue contineatur, non obscure tamen id videtur supponi, ab iudicio septuaginta Episcoporum provocatum fuisse à Chronopio ad iudicium sive praefecti Urbi sive praefecti praetorio, (de inscriptione enim num rectè se habeat, dubitari adhuc potest,) & ab hoc porro ad iudicium aliud superius, & hanc secundam provocationem multâ argentariâ dignam esse. Per sanctionem autem generalem rectè intelligit Jacobus Gothofredus in comment. ejusdem Valentiniani duas constitutiones anteriores, quæ extant in l. 15. § 16. C. eod. Inde verò colligitur à sententiâ synodali episcopum condemnatum provocare potuisse ad iudicium seculare.

XLVII. Clericos enim eâ ætate non omninò fuisse exemptos jurisdictione seculari, patet ex ejusdem Valentiniani anno mox sequente CCCLXX. editâ constitutione, in l. 20. C. Th. de Episcop. quâ frenum iniecit exerecenti Clericorum & Monachorum cupiditati hereditates viduarum & pupillorum captantium. Ecclesiastici, inquit, aut ex Ecclesiasticis & qui continentium se volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillorum domos non adeant, sed publicis exterminentur judiciis, si posthac eos ad fines earum vel propinqui putaverint deferendos &c. Publica judicia hic sunt secularia, per quæ coerceri vult Imperator hereditas istos Ecclesiasticos. Idque ideo factum puto, quod diffideret iudiciis Ecclesiasticis avaritiam suorum foventibus magis, quam punientibus. Hæc enim lege non obstante, fraudibus

Nnnn 3

adhuc

adhuc eam circumveniri queritur Hieronymus *epist. 2. ad Nepotianum*: *Provida, inquit, severaq; legis cautio: Et tamen nec sic refrenatur avaritia. Per fideicommissa legibus illudimus: Et quasi majora sint Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus Et Evangelia contemnimus Et c.*

XLVIII. Quia verò jam inde à Constantini Magni imperio Clerici forum suum privilegiatum apud Episcopos habuerunt, nec tamen propterea, in criminalibus præsertim causis, exempti prorsus fuerunt à judiciis secularibus, ne qua deinceps, quod fieri facile poterat, fieret confusio, inter ipsas causas distinctionem per legem publicam fieri oportuit, quam propterea edidit Gratianus Imperator anno CCCLXXVI. in l. 23. C. *Tb. de episcop.* Verba hæc sunt: *Qui mos est causarum civilium, idem in negotiis Ecclesiasticis obtinendi sunt: ut si qua sunt, ex quibusdam dissensionibus, levibusque delictis, ad religionis observantiam pertinentia, locis suis Et à suæ dioceseos Synodis audiantur: exceptis quæ actio criminalis ab ordinariis extraordinariisq; iudicibus aut illustribus potestatibus audientia constituit.* Primum causas civiles separat à causis Ecclesiasticis, & in causis civilibus nihil mutat, sed morem hactenus usitatum relinquit, ut ita Clerici perinde atque Laici in talibus causis apud iudicem secularem conveniri possint, nisi utraque pars in Episcopum secundum Constantini legem ex compromisso consentiat. Causas Ecclesiasticas ait versari vel circa religionem & dogmata fidei, vel circa levia quædam delicta ipsum Ordinem & disciplinam Ecclesiasticam concernentia, atque sic personis Ecclesiasticis propria. De utrisque cognosci & judicari vult vel ab Episcopo, vel à Synodo pro re natâ, & prout gravitas causæ exigit. Tandem verò agit etiam de criminibus & delictis communibus, quorum cognitionem itidem iudicibus secularibus, iisdemque vel ordinariis vel extraordinariis relinquit.

XLIX. Aliud ejusdem Gratiani rescriptum ex bibliothecâ Vaticanâ primum edidit Card. Baronius *ad ann. CCCXXCI. n. 2.* idemque ex bibliothecâ Regiâ recensuit Jacobus Sirmondus *post appendicem Codicis Theodosiani*, quo in causâ Damasi & Ursicini constituerit Imperator, ut quicumque iudicio Damasi cum consilio quinque vel septem Episcoporum condemnatus fuerit, si ab Ecclesiâ suâ recedere noluerit, aut à magistratu seculari ad Episcopale iudicium remittatur, ut ad urbem Romam perveniat, aut si in remotioribus partibus fuerit, ut examini Metropolitanis subjiciatur, vel si ipse Metropolitanus sit, ut Romam necessariò, vel ad eos, quos Romanus Episcopus iudices dederit, sine dilatione contendat, utve illi, cui vel metropolitani Episcopi vel cujuscunque sacerdotis persona fuerit suspecta ad Romanum Episcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum Episcoporum liceat provocare Et c. Speciale hoc esse rescriptum, & ad solum Damasi atque Ursicini schisma accommodatum, ipse prodit verborum contextus. *Nec est tamen tale, quo cum velis in tenebris micare, quando-*

qui-

quidem ipsa statim inscriptio, ut fatetur Sirmondus, subsistere ita, ut jacet, vix potest. Nec etsi mutetur, & Aquilinus ille, non vicarius Ordinariorum, sed Vicarius Urbis fuisse statuatur, id tamen ante omnia aliunde probari debet, quandoquidem anno hoc CCCXXCI. quo rescriptum istud exaratum statuit Baronius, nulla ullibi Aquilini, ut præfecti Urbis, fit mentio, sed vel Antidii in l. 6. C. Th. de indulgent. crim. vel Potiti, in l. 2. C. Th. unde vi. De ipsa constitutionis sententiâ & verborum structurâ nihil addo. In epistolâ tamen præcedente Concilii Romani ad Gratianum, quam idem recensuit Sirmondus, notatu maxime dignum hoc est, quod Pontifex Rom. haud recusaverit iudicium Imperatoris subire. *Accipite aliud quoque, ajunt, quod Vir sanctus vestrae magis conferre pietati, quam sibi præstare desiderat, nec derogare cuiquam, sed principibus adrogare. Quoniam non novum aliquid petit, sed sequitur exempla majorum, ut Episcopus Romanus, si Concilio ejus causa non creditur, apud Concilium se Imperiale defendat. Nam & Silvester Papa à sacrilegis accusatus, apud parentem vestrum Constantinum causam propriam persecutus est &c.* Hodie verò vix erit quisquam Pontificum, qui tale iudicium pati in se velit.

L. Eodem anno CCCXXCI. celebratum fuit Constantinopoli Concilium primum, quod aliàs Oecumenicum secundum dici consuevit. In cujus canone sexto, quatenus Episcopi accusari possint, prolixè disponitur. Summa hæc est, non debere accusationes adversus Episcopos promiscuè admitti, sed attendendam esse tum personam accusatoris, tum & causam, propter quam accusatio instituitur, tum denique iudicium ipsum, ubi accusatio intentari debeat. Quod personam concernit, statuérunt Patres, quemvis hominem sive bonæ sit existimationis, sive infamis, fidelis aut infidelis privatam causam h. e. pecuniariam adversus Episcopum habentem admitti, & cum eo in iudicio convenienti litigare posse, uti commentatur Theod. Balsamon. Iudicium autem istud conveniens quodnam erit? Sine dubio nullum aliud, quam iudicium seculare, uti dixi supra ex l. 23. C. Th. de Episcop. nisi ex compromisso alius aliquis iudex electus fuerit. Hoc tamen non nisi in privatis causis locum habet, hoc est, quæ pecuniariâ demum æstimatione litis absolventur, uti definit Joh. Zonaras in comment. Ab illis distinguuntur criminales causæ, quas Zonaras ait esse, quando quis vitæ statum damnatus amittit. Agit autem canon de criminibus Ecclesiasticis, quorum reus fertur Episcopus, talibus scil. quæ ordinem & disciplinam Ecclesiasticam concernunt, quæque personis Ecclesiasticis propria sunt. De his statuit synodus, antequam accusatio admittatur, considerandam esse personam accusatoris, & admittendos quidem alios omnes, præter hæreticos, schismaticos, ab Ecclesiâ ejectos & excommunicatos, itemque eos, qui & ipsi in reatu & ab aliis accusati sunt, nisi se ab objectis criminibus purgaverint. Cæterum, si nullus talis in accusatore defectus inveniatur, accusationem

tionem instituendam esse in Synodo provinciali, aut si ea minus sufficiens fuerit, in synodo totius dioceseos majore, & ita quidem, ut accusator se scripto ad talionis poenam obliget, si succubuerit, quod inscribere vocant juris civilis Doctores. Eos vero, qui neglectâ hâc accusandi ratione vel Imperatorem propter Ecclesiasticum tale delictum fatigaverint, vel secularium magistratum tribunalia adierint, vel Synodum Oecumenicam imploraverint, eos ad accusationem omnino non esse admittendos. Hâc verò suâ prohibitione non derogant potestati Imperatoriæ, non magis certè, quam potestati Synodi Oecumenicæ, sed in gratiam ipsius Imperatoris ita statuunt, ne quis ausit βασιλικὰς ἐντολὰς ἀκούειν, Regias fatigare aures, ne Imperatoris auditorium per Episcoporum causas fastidia sentiat. Nec sanè statuere quicquam in præjudicium Imperatoris potuissent, nisi ipse ille, cujus & jussu convocati fuerant, quod disertè ait Socrates lib. 5. cap. 8. Sozomenus lib. 7. cap. 7. Theodoret. lib. 5. cap. 7. consensu decreta ista confirmasset. Id enim petierant Episcopi in epistolâ Synodali à Theodosio Imp. Rogamus igitur tuam clementiam, ut per literas tuas pietatis ratum esse jubeas, confirmesque Concilii decretum: Et sicuti literis, quibus nos convocasti, Ecclesiam honore prosecutus es: ita etiam summam eorum, quæ decreta sunt, conclusionem sententiâ atque sigillo tuo corrobores. Cæterum si Imperator Episcoporum causas apud se & in auditorio suo ventilari voluisset, nemo tûm resistere potuisset, quemadmodum & ea, quæ communia Episcoporum crimina concernunt, tûm temporis secularibus judiciis judicanda manserunt.

LI. Distinctio ista inter causas pecuniarias sive χρηματικὰς & ecclesiasticas, quæ religionem & delicta Ecclesiastica concernunt, denique alias in quibus criminalia & ἐγκληματικὰ examinantur, hoc seculo valde frequens fuit, eò quod forum privilegiatum Clericis ab Imperatoribus concessum, omnes eorum promiscuè causas sibi vindicare haud potuerit, sed plurimas illarum foro seculari relinquere oportuerit. Eandem enim distinctionem inculcat Constitutio Theodosii, quam recenset Sirmondus in append. Cod. Theod. sub num. 3. sine Consule tamen. Eam verò ante annum CCCXXCV. editam vult Joh. Seldenus de Synedr. lib. 1. c. 10. & sub ipso illo anno num. 31. refert Card. Baronius. Continuâ lege sancimus, nomen Episcoporum vel eorum, qui Ecclesie necessitatibus serviunt, ne ad judicia sive ordinariorum sive extraordinariorum judicum pertrahatur. Habent illi judices suos, nec quicquam his publicis commune cum legibus: quantum ad causas tamen Ecclesiasticas pertinet, quas decet Episcopali auctoritate decidi. Quibuscunque igitur mota fuerit questio, quæ ad Christianam pertineat sanctitatem, eos decebit sub eo iudice litigare, qui præsul est in suis partibus omnium sacerdotum, id est per Aegypti diocësin. Quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperata, quicquid

negotio-

negociorum aliunde incidet, terminabit Sc. Non movebo constitutioni hanc questionem status, quippe quæ jam tum satis examinata fuit à Jacobo Gothofredo in extravagante 3. uti appellat, ad Cod. Theodos. Quisquis enim auctorejus fuerit, probe is observavit distinctionem causarum adversus Ecclesiasticas personas competentium, quasque pro qualitate suâ vel apud Episcopos, vel apud iudicem secularem intentare oportuit. Idque discrimen protervè admodum sustulit Gratianus, dum corrupta & truncata refert ejus constitutionis verba c. continua 11. q. 1.

LII. Anno deinceps CCCXCVII. in Concilio Carthaginiensi III. quod tamen ex Baronii & aliorum sententiâ rectius secundum dicitur, can. 9. qui in Codice canonum Ecclesiæ Africanæ decimus quintus est, placuit, ut quisquis Episcoporum, presbyterorum & diaconorum seu clericorum, cum in Ecclesiâ ei fuerit crimen institutum, vel civilis causa fuerit commota: si relicto Ecclesiastico iudicio publicis judiciis purgari voluerit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali actione, in civili verò perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit Sc. Refertur à Gratiano c. placuit 11. q. 1. sed cum additamento, quod sine dubio à glossatore aliquo ad marginem adscriptum fuit. Græci Interpretes accipiunt hunc canonem prorsus generaliter, & constituunt Episcopum in omnibus promiscuè clericorum causis iudicem, qui declinari sine poenâ nequeat. Sic enim commentatur Zonaras: In omnium qui sacris initiati sunt, quin & in monachorum controversiis, ejus cui subjecti sunt Episcopi propria causæ cognitio est. Sive igitur aliquis horum deferatur, sive deferat conclericum coram ipsius Episcopo, sive rei capitalis, seu civilis, aut pecuniaria questio sit, rem transigi oportet Sc. At verò rectè observat Christophorus Justellus in not. per hunc canonem coerceri Clericorum levitatem, & procacitatem, qui post causam in Ecclesiâ tractari cœptam spretis & relictis iudicibus Ecclesiasticis seculari se arbitrio iudicioque committunt. Non licuit adeò deferere vadimonium, postquam semel in iudicio Ecclesiastico causa inter partes agitata fuit. Poterit verò canon iste Africanus etiam hoc modo accipi, ut nullus clericus ad iudicia Laicorum publica veniat, nisi per iussionem Episcopi sui, uti eum interpretatur Concilium Vernense, habitum anno Christi DCCLV. can. 18. hoc est, ut non liceat Clerico neque actoris neque rei partes sustinere in iudicio seculari, nisi ex consensu & permisso Episcopi sui, uti plurima deinceps alia Concilia decreverunt. Nulla ergò hic exemptio clericorum ab omni prorsus iudicio seculari probari potest, neque fieri ea potuisset sine consensu Imperatoris, neque eam admisissent sine mandato vel Præfectus prætorio Italiæ, qui tunc fuit Messala, vel Probinus Proconsul Africæ, quibus incubuit regia Imperatoris jura defendere, præsertim cum sequentibus adhuc temporibus adversus clericos patuerint fora secularia, uti mox audiemus.

Ooooo

LIII. An.

LIII. Anno CCCXCVIII. ab Arcadio Imperatore prodiit famosa illa Constitutio, quæ extat in l. 7. C. de Episcop. aud. quâ permissum fuit quibuscunque litigatoris Episcopum sibi in causâ civili judicem ex compromisso eligere, quæve propterea repetiit id, quod à Constantino primum lege permissum dixi supra. Verba sunt: *Si qui ex consensu apud sacre legis antistitem litigare voluerint, non vetabuntur, sed experientur illius in civili duntaxat negotio, more arbitri, sponte residentis judicium. Quod his obesse non poterit, nec debet, quos ad prædicti cognitoris examen conventos, potius absuisse, quam sponte venisse constiterit.* Tria hæc constitutio exigit requisita, ut locus fiat Episcopali judicio, primò, ut adsit consensus partium, secundò, ut civile sit negotium, de quo lis est, & tertio, ut Episcopus more arbitri sententiam dicat. Et additur, fraudi non esse debere id judicium illis, quos conventos potius absuisse (alii legunt: coactos potius adfuisse. Utraque lectio præsupponit defectum consensûs) quam sponte venisse constiterit. Tota constitutio magis tendit in favorem Laicorum, quibus permissum fuit Episcoporum judicium prorogare, atque illorum cognitioni se submittere, quam Ecclesiasticorum ad jurisdictionem ampliandam. Sed & illud tenendum, Episcopum ita de causis laicorum cognoscentem, non tam judicem esse, quàm arbitrum, qui liberâ partium voluntate controversiam cognoscendam & libero suo arbitrio definiendam suscepit. Et ejus proinde sententia per se nec actionem parit, nec judicati exceptionem l. 1. C. de recept. arb. quanquam si partes sententiæ tali parere nolint, compelli possint non quidem ab arbitro, sed à judice ordinario l. 5. C. eod. quemadmodum & Constantinus, ut civilis magistratus sententias Episcoporum exequi debeat, lege publicâ præscripsit.

LIV. Non ita benignus fuit in Occidente frater Arcadii Honorius, quippe qui anno mox sequente CCCXCIX. talem in l. 1. C. Tb. de religione edidit constitutionem. Quotiens de religione agitur, Episcopos convenit judicare: ceteras verò causas, quæ ad ordinarios cognitores vel ad usum publici juris pertinent, legibus oportet audiri. Abscissè nimis solas de religione causas Episcoporum cognitioni subjicit, reliquas omnes apud ordinarios judices peragi vult. Et quia constitutio hæc ad Apollodorum Proconsulem Africæ inscripta est, non malè inde conjecturam facit Jacobus Gothofredus in comment. denegatum fuisse ab Imperatore Episcopis Africanis, quod illi hoc ipso anno in Concilio Carthaginiensi V. can. 1. sive can. 59. juxta Cod. Can. Eccles. African. decreverant, petendum (ab Imperatoribus) ut statuere dignentur, ut si qui fortè in Ecclesiâ quamlibet causam jure Apostolico Ecclesiis imposito agere voluerint, & fortasse decisum Clericorum uni parti displicuerit, non liceat clericum in judicium ad testimonium devocari eum, quia cognitor vel præsens fuerit: ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cujuslibet per.

persona pulsetur. Indignum & parum conveniens existimarunt Episcopi Africani, cognitorem clericum ad testimonium dicendum compelli à iudice seculari, ad quem causa devoluta fuerat, atque sic per indirectum cavere volebant, ne appellationes à iudicio clericali interpositæ reciperentur. Honorius ergo appellationem non tantum non inhibendam censuit, sed omnium omnino causarum, præter eas, quæ religionem concernunt, cognitionem Episcopis interdixit.

LV. In aliâ tamen re exaudivit petita Episcoporum Africanorum Honorius. Decreverant illi *can. 2.* in eodem Concilio, qui est canon 62. in *Cod. Can. Eccles. African.* & illud petendum, ut statuere dignentur (Imperatores) ut si quis cujuslibet honoris Clericus iudicio Episcoporum quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum sive ab Ecclesiis, quibus præfuit, sive à quolibet homine defensari, interpositâ poenâ damni, pecuniæ atque honoris, quo nec etatem nec sexum excusandum esse præcipiant. Huic petito gratificari cupiens Honorius, anno Christi CCCC. constitutionem, quæ extat in *l. 14. C. de Episc.* his verbis edidit: *Quicumque residentibus Sacerdotibus fuerit Episcopali loco & nomine detrusus, si aliquid contra custodiam vel quietem publicam moliri fuerit deprehensus, rursusque petere sacerdotium, à quo videtur expulsus: procul ab eâ Urbe quam conturbaverit, centum millibus vitam agat: nec nostra adeat secreta, nec impetrare rescripta speret, sed etiam impetratis careat: defensoribus etiam eorum nostram indignationem subituris.* Honorius igitur, postquam solas de religione causas Episcopis decidendas reliquit, tam firmas & validas eorum voluit esse sententias, ut eas nullâ arte infringere & neque ex aulâ suâ suffragium aliquod sperare posset damnatus. Atque sic, quantum detraxit potestati juris dicendi in causis promiscuè aliis, tantum addidit roboris iudicio de religione, & si quis Episcopus meruisset, ut in Synodo provinciali ex sede & cathedrâ suâ ejiceretur.

LVI. Verum enim verò, quod supra circa cognitionem causarum ademptum fuisse diximus Episcopis ab Honorio Imp. id in amplissimâ formâ restitutum illis fuit ab eodem anno CCCCVIII. in *l. 8. C. de Episc. aud.* Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à sacerdotibus elegerint, eamque illorum iudicationi adhibendam esse reverentiam jubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus non licet provocare. Per iudicium quoque officia, ne sit cassa episcopalis cognitio, definitioni executio tribuatur. Nihilominus concessum fuit hæc constitutione Episcopis, quam quod jam ante illi habuerunt ex largitione Constantini Magni, & Arcadii fratris, nisi quod prægnantibus magis verbis suam concessionem exornet Honorius. Manere jubet episcopale id iudicium intra limites arbitrii, in quod compromiserunt partes. Quod enim à tali Episcoporum laudo sive arbitrio provocari non debere statuit, id conforme est juri communi, juxta quod stari de-

bet sententiæ arbitri, quam de re dixerit, siue æqua siue iniqua sit, & sibi imputet, qui compromisit, l. 27. §. 2. ff. de recept. arb. ideò scil. quod appellari ab eâ nequeat. l. 1. C. eod. Sed nec potest arbiter sententiam quam dixit executioni mandare, verum necesse est ut id fiat per magistratum ordinarium & iudicum secularium officia, uti hoc ipsum etiam à Constantino mandatum fuisse dixi supra.

LVII. Cum verò interim ipsæ etiam personæ Ecclesiasticæ per calumniam sæpè ad fora secularia traherentur, & officium adeò ipsorum falsis & confictis criminibus prostitueretur, suum hoc putavit esse officium Honorius, ut adhiberet cautionem, ne id fieret amplius. Promulgavit igitur anno CCCCXII elegantissimam istam constitutionem, quæ in Codice Theodosiano l. 41. de Episcop. his legitur verbis: Clericos non nisi apud Episcopos accusari convenit. Igitur, si Episcopus vel presbyter, diaconus, & quicumque inferioris loci Christianæ legis minister, apud Episcopum (siquidem alibi non oportet) à qualibet persona fuerint accusati, siue illa sublimis Vir honoris, siue ullius alterius dignitatis, qui hoc genus laudabilis intentionis arripit, noverit docenda probationibus, monstranda documentis se debere inferre. Si quis ergò circa huiusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate huius sanctionis intelligat, se jacturæ fame propriæ subjacere, ut damno pudoris, existimationis dispendio, discat sibi alienæ verecundie impune insidiari saltem de cætero non licere. Nam sicut Episcopos, presbyteros, diaconos, cæterosque, si his objecta comprobari potuerint, maculatos ab Ecclesiâ venerabili æquum est removeri, ut contempti posthæc & misere humilitatis inclinati despectu, injuriarum non habeant actionem, ita similis videri debet justitiæ, quod appetitæ innocentie moderatam deferri jussimus ultionem. Ideoq; huiusmodi duntaxat causas Episcopi sub testificatione multorum, actis audire debebunt. Optimè ita consuluit Honorius Ecclesiæ ministris, ne per calumniam deinceps & malitiam eos falsorum criminum quis reos faceret, uti hætenus invaluerat. Primum non alibi vult eos accusari posse aut debere, nisi apud Episcopos; sed quod restringendum est ad delicta Ecclesiastica, siue, uti explicavit Athalaricus Rex Gothorum apud Casfiodor. lib. 8. epist. 24. si Clericus prolevibus causis criminaliter impetatur. Idque patet ex ipsis Constitutionis verbis sequentibus, maximè verò finalibus, quæ totam constitutionem restringunt ad crimina Ecclesiastica aut levia alia, quibus verecundia læditur, & quæ remotionem tantum, non etiam pœnam aliam graviolem merentur. Deinde statuit pœnam in eos, qui crimen intentatum probare nequeunt, existimationis scil. dispendium & infamiam.

LVIII. Non multo post, anno scil. CCCCXVI. Africani Episcopi in Concilio Milevitano II. c. 19. tale ediderunt decretum: Placuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem judiciorum publicorum petierit, honore proprio pri-

privetur; si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulaverit, nihil ei obſt. Refertur à Gratiano c. placuit. 11. q. 1. Dubium non eſt, loqui hunc canonem de clericis litigaturis, eisque interdici, ne deinceps in cauſis Eccleſiaſticis (hæc enim limitatio ex illis, quæ antehac conſtituta fuerunt, addenda eſt) iudices ſeculares adeant, aut tales ab Imperatoribus ſibi dari petant. Verba autem mox ſequentia perſpicuum faciunt, potuiſſe Imperatores à Clericis imploratos Episcopalia iudicia conſtituere, in quibus de cauſis Eccleſiaſticis diſceptatio fieret. Sic enim jam inde à Conſtantini tempore obtinuerat, ut ſi interpellarentur, iudices Eccleſiaſticos darent ipſi, & præſcriberent quandoque, qui procedendi modus obſervari deberet. Imò verò tam laxa eorum erat poteſtas, ut etiam extraneos Episcopos, qui ſcil. non erant ejusdem cum reo provinciæ, iudices conſtituerent nonnunquam. Idque docet non Conſtantini tantum exemplum, qui in cauſâ Cæciliani Carthaginiensis Episcopi à Donatiſtis, qui eum damnaverant, imploratus Melchiadi Pontifici Romano adjunxit Episcopos tres alios Maternum Agrippinensem, Reticium Auguſtodunenſem & Marinum Arelatenſem, ut iudicium conſtituerent, & controverſiam iſtam deciderent, uti patet ex epiſtolâ ejus ad Pontificem relatâ ab Eulebio lib. 10. ſed etiam libellus per Cyrillum Alexandrinum & Memnonem Ephesiorum Episcopum Synodo Ephesi-næ oblatus, in quo conqueruntur, ab Johanne Antiocheno Episcopo injuriam ſibi fieri, dum ſe removeri à ſedibus ſuis poſtulaverit, cum tamen ei nulla omninò competeret in ſuas perſonas autoritas, neque ex legibus Eccleſiaſticis, neque ex Imperatoris indulgentiâ aut conſeſſione. Nullam, inquiunt, omninò, vel per leges Eccleſiaſticas, vel per Auguſtorum decretum poteſtatem obtinuit, quâ ſultus quempiam ex nobis iudicare, vel ſimile quipiam tentare poſſet. Vid. acta Concilii Ephesini tom. 4. cap. 2. Potuiſſet ergo Antiochenus Episcopus licet in alienâ diœceſi conſtitutus, iudex eſſe, ſi quidem eam in rem delegatus fuiſſet ab Imperatore.

LIX. Fatigata interim fuerunt iudicia Episcopalia per compromiſſa Laicorum in cauſis civilibus, quæ declinare non audebant Episcopi tùm temporis, etſi maximas inde perſentirent moleſtias. Extat inſignis hæc de re querela Auguſtini in *Psalm. 118.* Suis vitioſis, inquit, & negotioſis cupiditatibus adjuvandis ut occupemur, & eis noſtra tempora impendamus, maligni homines effragitant, aut certè inſirmos premunt, ut cauſas ſuas ad nos deferre compellant: quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me conſtituit iudicem aut diviſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores, in ſoro prohibens jurgare Chriſtianos. Ne illis quidem, qui non aliena rapiunt, ſed ſua cupide repetunt, dicimus: Cavete ab omni cupiditate, conſtituentes eis ante oculos hominem, cui dictum eſt: Stulte hæc nocte auferetur à te anima tua, quæ præparaſti, cujus erunt? quia & quando dicimus, non recedunt, non

Qoooo 3

decli-

declinant à nobis ; sed instant , urgent , precantur , tumultuantur , extorquent , ut ipsis potius ad ista quæ diligunt , quàm scrutandis DEI mandatis , quæ diligimus , occupemur . Et porro : Certè propter eos , qui inter se pertinaciter agunt , & quando bonos premunt , nostra judicata contemnunt , faciuntq; nobis perire tempora rebus eroganda divinis , certè , inquam , propter istos & nobis liceat exclamare in hac voce corporis Christi : Declinate à me maligni &c. Pluribus aliis in locis eandem pertexit querelam Augustinus , quæ ostendunt , seculo hoc quinto , quo ipse vixit , morem admodum frequentem & quotidianum fuisse eundi ad judices Episcopos in causis merè secularibus & pecuniariis . Committere tamen illi solebant quandoque causam aliis dijudicandam , sive clericis sive laicis , quod de Silvano Troadis Episcopo refert Socrates lib. 7. cap. 37. Qui cum animadverteret , Clericos ex litigantium controversiis quæstum capere , neminem unquam ex clero judicem dedit . Sed acceptis litigantium libellis ad vocabat unum ex fidelibus Laicis , quem æquitatis studiosum esse nôrat , eiq; causæ cognitionem committens litigantes à contentione revocabat .

LX. Honoriol Imperatore anno CCCXXIII defuncto , Johannes quidam , unus ex iis , uti ait Nicephorus l. 14. c. 7. qui Imperatori commentarios scribunt , presenti secundarum rerum statu non contentus imperio arrepto tyrannus extitit . Is verò mox privilegia Ecclesiæ & personis Ecclesiasticis ab Imperatoribus concessa revocavit , atque adeò non Imperii tantum , sed etiam Ecclesiæ hostem se præbuit . Postquam verò is captus , atq; trucidatus fuisset , Valentinianus III. qui Honorio in regimine successit , privilegia Ecclesiastica publicis edictis & præcipuè illo , quod anno Christi CCCXXV. editum fuit , restituit . Atque istud in l. 47. C. Th. de Episc. ita habet : Privilegia Ecclesiarum omnium , quæ seculo nostro Tyrannus inviderat , pronâ devotione revocamus : Scilicet , ut quicquid à Divis Principibus constitutum est , vel quæ singuli quiq; Antistites pro causis Ecclesiasticis impetrarant , sub pœnâ sacrilegii , jugi solidatâ eternitate servantur . Clericos etiam , quos indiscretim ad seculares judices debere deduci infestus Præsumptor edixerat , Episcopali audientiæ reservamus . Fas enim non est , ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio . Revocare h. e. restituere se dicit Imperator privilegia Ecclesiæ , quæ improbus Tyrannus ademerat , & inter alia , ne indiscretim Clerici ad seculares judices trahantur , quod edixerat antea Tyrannus . Indiscretim autem qui conveniri non debent , aliquo saltem casu conveniri possunt . Et sic manet , noluisse Valentinianum III. omnem prorsus in Clericos jurisdictionem secularibus iudicibus adimere , nec per verba ultima , licet generalia sint , exemptos eos intelligi debere imperio civili , præsertim cum expressè causarum Ecclesiasticarum mentionem faciat constitutio , quas non alibi quàm in iudiciis Episcopalibus ventilari voluerunt Imperatores etiam anteriores .

LXI. An-

LXI. Anno CCCCLI. habitum fuit celebre istud Concilium Chalcedonense, in quo canone 9. decretum fuit: *Si quis clericus cum clerico litem habuerit, proprium Episcopum ne deserat, & ad secularia iudicia ne excurrat. Sed prius causam agat apud proprium Episcopum: sed certè de Episcopi sententiâ apud eos quos utraq; pars elegerit, iudicium agitur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis subijciatur. Si autem clericus cum proprio vel etiam alio Episcopo litem habuerit, à provincie synodo iudicetur. Si autem cum ipsius provincie metropolitano Episcopus vel Clericus controversiam habuerit, Diceceos exarchum adeat, aut regie Urbis Constantinopoleos sedem, & apud ipsam iudicetur.* Græci Interpretes Balsamon, Zonaras, Aristenus verba hujus canonis initialia ita explicant, non licere Clerico apud iudicium civile adversus Clericum actionem intendere, sed apud proprium Episcopum, vel ejus voluntate apud eos, quos partes voluerint, qui tamen debeant esse idonei, id est, Ecclesiastici, quæ verba de suo addit Balsamon. At verò, si verba canonis accuratè attendantur, non videntur illa excludere prorsus iudicia secularia, sed hoc tantum volunt, non præteriri debere, Episcopum, nec illicò adiri debere iudices seculares, sed prius, *πρὸς τὸν ἐπίσκοπον*, antequam scil. imploretur iudex secularis, causam explicandam esse coram Episcopo, & vel ab ipso decisionem controversiæ petendam, vel cum ejus & utriusque partis consensu arbitros eligendos. Tales autem ex ordine Ecclesiastico esse debere nullibi dicitur; imò verò praxis horum temporum omnino reclamatur.

LXII. Ut enim jam non repetam, quæ de Silvani Troadis Episcopi modo procedendi dixi supra, ipsum etiam Concilium Arelatense II. quod eodem quidem hoc anno, sed paulo ante Concilium Chalcedonense celebratum creditur, can. 31. hoc prodidit decretum: *Si quis clericorum religionis negotia vel spirituales causas Ecclesiæ ad secularia patrocinia, reliquæ synodo transire præsumpserit, excommunicatione omnium ac detestatione dignus habeatur. Simili modo si causa inter clericos orta fuerit, ne invito Episcopo ad seculares iudices transferatur, sed Episcoporum iudicio terminetur. Si invito Episcopo ad seculares iudices transferri inter clericos exorta controversia non debet, optimè sequitur, licere eam transferre Episcopo consentiente & permittente: Id verò extra controversiam & jam diu constitutum moribusque receptum fuit, quod in priore hujus decreti parte legitur, non debere religionis negotia vel causas spirituales alibi, præterquam in Synodo inter Episcopos, tractari. Repeti tamen id fortè ideò debuit, quia non accuratè semper causæ spirituales ab reliquis dignoscerentur, præsertim si connexæ fuissent aut implicatæ causis pecuniariis, quod contingere aliquando potest.*

LXIII. Si tamen rectè percipio mentem & sententiam eorum quæ vel ab Imperatoribus vel ab Episcopis in Conciliis hoc tempore in tali negotio

cio statuta fuerunt, videtur mihi multo adstrictior fuisse potestas iudicii Episcopalibus in Occidente, quam in Oriente concessa. Quæ enim post Concilium Chalcedonense anno mox sequente à Valentiniano III. edita fuit Constitutio novella, non aliter admittit iudicia illa, ne quidem inter utrumque clericos, nisi utriusque & actoris & rei consensus & compromissum præcesserit, additâ ratione, quod Episcopi & presbyteri nullum habeant forum, neque de aliis causis cognoscere possint, nisi de illis, quæ religionem concernunt: *De Episcopali*, inquit, *iudicio diversorum sæpe causatio est. Ne ulterius querela procedat, necesse est præsentī lege sanciri.* Itaque cum inter Clericos iurgium vertitur, & ipsis litigatoribus convenit, habeat Episcopus licentiam iudicandi præeunte tamen vinculo compromissi. Quod & de laicis, si consentiant, auctoritas nostra permittit. Aliter eos iudices esse non patimur, nisi voluntas iurgantium interpositâ, sicut dictum est, conditione præcedat. Quoniam constat Episcopos & presbyteros *FORUM LEGIBUS NON HABERE*, nec de aliis causis, secundum Arcadii & Honorii Divalia constituta quæ Theodosianum corpus ostendit, præter religionem, posse cognoscere. Si ambo ejusdem officii litigatores nolint, vel alteruter, agunt publicis legibus & jure communi. Sin verò petitor Laicus seu in civili seu criminali causâ cujuslibet loci Clericum adversarium suum, si id magis eligat, per auctoritatem legitimam in publico iudicio respondere compellat. Quam formam etiam circa Episcoporum personam observari oportere censemus, ut si in hujusmodi ordinis homines actionem persuasionis & atrocium injuriarum dirigi necesse fuerit, per Procuratorem solemniter ordinatum apud iudicem publicum inter leges & jura configant, iudicati exitu ad mandatores sine dubio reversuro. Quod bis religionis & sacerdotii veneratione permittimus. Nam notum est, procuratorem in criminalibus negociis non posse concedi. Sed ut sit ulla discretio meritorum, Episcopis & presbyteris tantum id oportet impendi. In reliquis negociis criminalibus juxta legum ordinem per se subire coguntur. Si ab executore conventi parere detrectent, servato juris ordine sententia teneat contumaces. In clerico petitore consequens erit, ut secundum leges pulsati forum sequatur, si, ut dictum est, adversarius suus ad Episcopum vel presbyterum audientiam non præstat assensum. Pœna defensoribus negotii, qui in eodem extraordinario iudicio adfuerint atque egerint, hujusmodi constituta, ut caudicum officii amissio, jurisconsultum existimationis & interdictæ civitatis damnapercellant. Extat ista constitutio inter novellas Valentiniani tit. 12. eamque quod parum faveat Monarchiæ Ecclesiasticæ, non tantum non recensuit Card. Baronius, sed pesfimè perstrinxit, ad ann. CCCCLII. num. 52. Sed & contrariam ei sanctionem à Majoriano Successore latam ait, quam verò nec ipse recitat ullibi, nec, ubi reperire eam liceat, ullo indicio prodit. Quæ enim inter novellas Majoriani tit. 2. invenitur rubrica *de Episcopali iudicio*, nullam eâ dere exhibet constitutionem, & quæ illic extat, manca & mutila est.

LXIV. Non

LXIV. Non destiterunt tamen Episcopi etiam in Occidente suas extendere & dilatare fimbrias, quanquam occultare eas, & ne suspectæ essent iudiciis & magistratibus secularibus, verbis aliquantum dubiis involvere soliti fuerint. In Concilio Andegavensi, quod anno CCCCLIII. convocatum fuit, à septem Episcopis illic propter ordinationem Talasii congregatis can. 1. decretum fuit, ut contra Episcopale iudicium Clericis non liceat proflire, neque inconsultis sacerdotibus suis secularia iudicia expetere. Planè ad sententiam canonis Chalcedonensis supra adducti, spretâ constitutione Valentiniani. Eodem tendit epistola, quam ex septem illis Episcopis tres, Leo scil. Bituricensis, Eustochius Turonensis, & Victorius Cenomanensis ad Episcopos Ecclesiarum intra provinciam tertiam Lugdunensem constitutarum scripserunt, & recensetur tom. 1. Concil. Gall. pag. 119. Eam anno CCCCLIV. ex Synodo Bituricensi scriptam purat Petrus Delalande in supplement. Concil. Gall. pag. 32. Verba sic habent: *Tantam seculi potestates circa sacerdotalem Ordinem reverentiam prævalere voluerunt, ut etiam ii, quos sub Imperiali nomine terris divina potentia præesse præcepit, jus distringendorum negotiorum Episcopis juxta Divalia constituta permiserint. Quod cum § juris antiqui formulis § illatis frequentius sit legibus confirmatum, presenti tempore à plerisque invenimus fuisse calcatum. Nam prætermisso sacerdotali iudicio passim ad examenulare transierunt. Idcirco nobis visum est, ut hanc § sacræ legis § nostri ordinis contumeliam § ad præsens ulcisceretur plena districtio, § observandam formulam constitueret in futurum. Censuimus itaque ut quicumque prætermisso sacerdote Ecclesiæ suæ ad disceptationem venerit secularium, sacris liminibus expulsus à cœlesti arceatur altario. — Sanè si clericum Laicus pulset, (in editione Delalande legitur: Si clericus Laicum pulset. perperam!) prius audiri se ab Episcopo poscat; tùm si petitioni suæ Laicum viderit obviare, ex permissu Episcopi sui in seculi moderatoris disceptatione configat. Nolunt Episcopi illi clericos suos ab omni iurisdictione seculari prorsus exemptos esse, neque prohibent, quo minus inter utrinque clericos causa examinetur in iudicio civili, sed hoc tantum urgent, ne id fiat prætermisso iudicio sacerdotali.*

LXV. Qui in Oriente hoc tempore tenuit imperium Marcianus anno CCCCLVI. utrumque forum, Ecclesiasticum & civile patere voluit, si quis clericus rei partes sustinere debuit, ita ut electio & arbitrium esset penes actorem. Constitutio extat in l. 13. C. de Episcop. aud. Decernimus, ut quicumque Catholicarum Ecclesiarum, quæ sub viro religioso Archiepiscopo hujus alme Urbis sunt, reverendissimum Oeconomum, sive de Ecclesiasticis, sive de propriis § ad ipsum solum pertinentibus causis, vel quemcunque alterum earundem ecclesiarum clericum aliqua voluerit lite pulsare, apud memoratum beatissimum Archiepiscopum causam dicat, in negotiis audiendis fidem ac sinceritatem

PPPPP

tem

tem geminam præbiturum & Sacerdotis & judicis. Volentibus tamen actoribus pateat Episcopale judicium, ac nullus, qui hujusmodi intendit in SS. Ecclesias vel in prædictos Clericos actionem ad religiosissimum antistitem ducatur invitus. Quæ ultima verba ostendunt, extraordinarium esse judicium, quod Clericus habet apud Episcopum suum, ordinarium verò ejus esse apud judicem secularem, nec cogi posse actorem, ut extraordinarium istud adeat. Agit autem constitutio de Clericis Ecclesiæ Constantinopolitanæ & aliarum illi subjectarum, quibus hoc insuper privilegium tribuit Marcianus, ut nec promiscuè apud quemvis judicem secularem conveniri possint, sed apud præfectum prætorio Orientis, qui tum temporis erat Constantinus. Coassanda enim constitutioni illi est alia ejusdem Marciani, in l. 25. C. de Episc. Cum Clericis in judicium vocatis pateat episcopalis audientia, volentibus tamen actoribus, si actor disceptationem sanctissimi Archiepiscopi noluerit experiri, eminentissimæ tuæ sedis examen contra catholicos sub Viro reverendissimo Archiepiscopo hujus Urbis Clericos constitutos vel contra reverendissimum Oeconomum tam de suis, quam de Ecclesiasticis negociis, sibi met noverit expetendum, qui in nullo alio foro, vel apud quenquam alterum judicem eosdem Clericos litibus irritare & civilibus vel criminalibus negociis tentet innectere &c. Illud singulare est, quod etiam de Ecclesiasticis negociis in judicio seculari apud Præfectum prætorio voluerit disceptari Marcianus, quarum ratione in ipsas sacrosanctas Ecclesias actionem intendi dixit in d. l. 13. Sub illis tamen comprehendendi minimè debent causæ religionis & quæ ipsam Christianam fidem concernunt.

LXVI. In Occidentali verò Ecclesiâ Episcopi perrexerunt sua statuta aliis novis decretis firmare. In Synodo enim Veneticâ, quæ propter ordinationem Paterni Episcopi anno CCCCLXV convenit can. 9. statuerunt: Clericis, nisi ex permisso Episcoporum suorum secularia judicia adire non liceat. Sed si quis fori assente Episcopi sui judicium cœperit habere suspectum, aut ipsi de proprietate aliqua adversus ipsum Episcopum fuerit nata contentio, aliorum Episcoporum audientiam non secularium potestatum debet ambire. Aliter à communione habeatur alienus. Nihil novi hic statuitur, sed uti ex præcedentibus ita & ex hoc canone patet, licuisse Clericos vel à Laicis vel ab aliis clericis in judiciis secularibus conveniri, & clerico etiam reo judicia talia adire dummodo id fieret cum præscitu & consensu Episcopi sui; non quod prohibere potuerit Episcopus, quo minus tale judicium seculare suum haberet progressum, sed quod Episcopi interesset scire, propter quam causam clericus conventus esset, ne forte causa religionis aut Ecclesiasticum aliquod delictum, ad judicia secularia traheretur, & ne temerè Clericus litigium iniret, si præsertim causa talis esset, quæ per ipsum Episcopum facili negotio componi potuisset. Ex tot autem in diversis conciliis

ciliis & conventibus repetitis de rebus quid aliud colligere licet? nisi maluisse, ut plurimum Clericos in secularibus iudiciis litigare, quam apud Episcopos suos, vel quod hos affectibus quandoque suis indulgere compertum haberent, vel quod parum periti essent disceptationum forensium, & haud paulo æquiores aut certè magis consideratæ ex iudiciis civilibus expectarentur sententiæ.

LXVII. Qui in Oriente Marciano succedit Leo Imperator, Antecessoris sui constitutionem renovavit quodammodo, & correxit in l. 33. C. de Episc. & Cler. Omnes, inquit, qui ubiq; sunt vel posthac fuerint, orthodoxæ fidei Sacerdotes & Clerici cujuscunq; gradus sint, monachi quoq; in causis civilibus ex nullius penitus majoris minorisve sententiâ iudicis communitoria ad extranea iudicia pertrabantur: aut provinciam, aut locum, aut regionem, quam habitant, exire cogantur: nullus eorum Ecclesias, vel monasteria propria, quæ religionis intuitu habitant, relinquere miserrabili necessitate jubeatur, sed apud suos iudices ordinarios, id est, provinciarum Rectores, in quibus locis degunt, Ecclesiarum ministeriis obsecudent, omniumq; contra se agentium excipiant actiones: ut his horis saltem atq; temporibus, quibus religiosos Viros, à turbulenta observatione prætorii vacare contigerit, cumq; eos ad tempus petitorum intentio calumniosa laxaverit, ad sua se monasteria & venerabiles Ecclesias conferentes, sapienti animo, precatione sollicita, faciliusq; de proximo sacrosanctis altaribus obsecudent, in suis laribus domiciliisq; constituti. In hac autem regiâ Urbe, si quando cujuscunq; rei causa, Episcopos, vel presbyteros, ceterosq; clericos, qui sacrosanctis Ecclesiis obsequuntur, siue monachos ex aliis quibuscunq; provinciis contigerit reperiri, quos tamen in litem quisquam vocare voluerit, in nullo alio sit licitum memoratos cuiquam pulsare iudicio, nisi in tuæ sublimitatis duntaxat examine, ubi eis & beatitudinis honor debitus reservetur, & Oratorum affluens in defensionibus copia largè præstetur &c. Apprimè notandum, quod nullibi hic mentionem faciat iudicii Ecclesiastici, sed provinciarum rectores Clericorum iudices appellet ordinarios, & vel apud istos vel si Constantinopoli inveniantur, apud Præfectum prætorio litem intentare jubeat adversus clericos quoscunque & monachos, & ipsos etiam Episcopos.

LXVIII. Ineunte seculo sexto in Conciliis Gallicis renovata fuerunt decreta ab antecessoribus in Synodis Andegavensi, Bituricensi & Venetico facta, & supra adducta. Anno enim DVI. in Concilio Agathensi can. 32. statutum legitur: Clericus ne quenquam præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare: sed si pulsatus fuerit, respondeat, non proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere. Gratianus canonem hunc sub eadem rubricâ bis recenset, nempe cap. 17. & 47. caus. 11. q. 1. verbis tamen initialibus in alium sensum mutatis, hoc modo: Clericum nullus præsumat apud secularem iudicem &c. quod etiam observarunt & emenda-

PPPPP

runt

runt illi, quibus à Pontifice negotium istud commissum fuerat. Hoc videtur novum, quod respondere tantum jubeatur, proponere autem prohibetur Clericus in iudicio seculari conventus, quo ipso omnis ei reconventio, omnisque anticategoria videtur denegata, eoque pertinent verba, *nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere.* Id tamen semper accipiendum de casu, quo Episcopi non fuit requisitus consensus, & permissio. Hanc enim præcedere debere, non superiores tantum, qui allegati fuere, canones, sed ipse etiam hic Agathensis exprimit. Sed & postea idem statuit Concilium Epadnense, anno DXVII, cap. 11. *Clerici sine ordinatione Episcopi sui adire vel interpellare publicum non præsumant, sed si pulsati fuerint, sequi ad seculare iudicium non morentur.* Relinquunt igitur concilia ista adhuc iudicibus secularibus jurisdictionem in Clericos, & hoc tantum exigunt, ne ab ipso Clerico, sive actor sive reus fuerit, negligatur Episcopi sui autoritas, neve sine ejus præscitu in iudicio seculari compareat. Ex quo inferri poterit porro, non fuisse olim Clericos per subsidium & citationem subsidialem, ut vocant, in jus vocatos, cum alias Episcopus ejus causæ scientiam habuisset, & statuere de comparitione Clerici potuisset, antequam quicquam eâ de re compertum habuisset Clericus ipse.

LXIX. Pervenimus ita ad istud tempus, quo imperii gubernacula suscepit Justinianus, qui uti in omnibus controversi juris capitibus enixè operam dedit, ut justæ deinceps haberentur decisiones: ita etiam circa iudicia Ecclesiasticorum valdè sollicitus fuit, ut omnis tolleretur difficultas, utve nulla deinceps superesset dubitandi ratio, quousque de privilegiato suo foro Clericis excipere liceret. Et primum quidem anno DXXX. de instantiis Ecclesiasticorum edidit constitutionem, quæ extat in l. 29. C. de Episc. aud. & prohibuit, ne Clericus illic à quoquam apud patriarcham diocesanos conveniretur, sed ut gradus observarentur, & ut reus fieret ille primum apud Episcopum suum, deinde, si suspectus hic visus fuerit, apud metropolitanum, postea, si de hoc etiam aliquod extet dubium, apud Synodum provinciam, ita ut metropolitanus cum tribus Episcopis senioribus sententiam ferre deberet, salvâ appellatione ad patriarcham. Hoc verò totum restringit ille expressè ad causas & negotia ecclesiastica; in cæteris verò, quæ talia non sunt, consistere vult auctoritatem iudiciorum civilium, ut in his cognitio instituatur, & sententia feratur. Verba meridiana luce clariora sunt in d. l. 29. §. 4. *Has autem actiones, siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore jubemus, ut à solis religiosissimis Episcopis, aut metropolitanis, aut à sacris Synodis, aut à sanctis patriarchis cognoscantur. Si verò civilium rerum controversia sit, volentes questionem apud antistites instituere patiemur, invitos tamen non cogemus, non iudicia civilia sint, si ea adire malint, apud quæ licet etiam de criminibus cognoscere.*

LXX. Monachorum in hac constitutione nullam fecit mentionem Justinianus, quos tamen æquali jure cum clericis uti voluit Leo Imp. in supra adductâ l. 33. C. de Episc. Cum verò indecorum & minùs conveniens videretur, ut vel monachi ex cœnobiis suis ad tribunalia ire cogerentur, vel ut iudices seculares in monasteriis tribunalia erigerent, atque illic de causis controversiis sententias ferrent, idem Justinianus anno DXXXIX. in gratiam monachorum & sanctimonialium specialem edidit constitutionem, *novellam* scil. 79. quâ statuit, non debere monachos, moniales & ascetrias in jus vocari ad judicia secularia, sed ad eundem esse Episcopos, qui illi loci præsunt, & monachos debere vel per abbatem, vel per actorem, vel per syndicum communem respondere; iudicem ipsum verò litem finire per sententiam legibus & canonibus conformem, additâ pœnâ, si quis constitutionem hanc violaverit. Generaliter suam hanc constitutionem concepit Justinianus de quâcunque causâ, de quâ lis moveri posset. Quod accipiendum de causâ tali, quæ monachum in statu suo inconcussum & incolumem relinquit, ne quis putet, extendendum id esse etiam ad causas criminales, quippe propter quas expelli monachi & ejici monasteriis debent, *novell.* 133. c. 5. & 6. eoque facto iudici seculari suæ tum erunt partes.

LXX. Constitutio hæc vix edita erat, & post octiduum secuta fuit mox alia, de foro clericorum, *novella* scilicet 83. mentionem simul faciens legis de monachorum privilegio modo promulgatæ. Causam dedit querela a patriarcha Constantinopolitano Mennâ Imperatori suggesta, de iudicium scil. secularium usurpatâ in Clericos quibuscunque in causis jurisdictione. Imperator, ut omnem tolleretur difficultatem, & ut tandem aliquando iusta conficeretur norma, quam iudices sequerentur, accuratè distinguere voluit causas, quæ proponerentur, utrum pecuniariæ essent, an verò crimina persequerentur. In causis pecuniariis hanc statuit regulam, non debere eas in auditoriis civilibus, sed apud solos Episcopos & vel scripto, vel sine scripto, prout partes inter se convenerint, ventilari. Si, inquit, quis habet adversus clericos quamlibet pecuniariam causam, prius ad DEO amabilem archiepiscopum (intelligendum hoc de Episcopo, uti ex sequentibus patet, qui omnino negligi non poterit, cum habenda sit instantiarum ratio, l. 29. C. de episc. aud. præscripta) pergat, sub quo constitutus est, & interpellat eum, & ex non scripto iudicium mereatur, & si hoc fiat, nec inquietet eum, nec trahat ad auditoria civilia. Mox verò addit exceptionem, si videlicet causæ conditio iudicium aliud exigat, vel propter difficultatem Episcopus non sufficiens sit ei decidendæ. Si verò, inquit, aut propter causæ naturam, aut propter quandam fortè difficultatem non fuerit possibile DEO amabili Episcopo decidere negotium, tunc licentiam esse ad civiles iudices pergere, & privilegiis

PPPPP 3

omni-

omnibus custoditis, quæ reverendissimis clericis sacra præstant constitutiones, & litigare & examinationem fieri, & terminum imponi liti &c.

LXXII. Quod si crimen aliquod Clerico alicui objectum fuerit, distinguere vult Legislator crimina civilia ab Ecclesiasticis. Quæ distinctio cum etiam ab anterioribus Imperatoribus, quos supra nominavi, applicata huic negotio sapientissimè fuerit, explicanda nobis erit paulo accuratius. Arius Menander Ictus in l. 2. ff. de re militar. cum de militum delictis questio incidit, ea dicit esse duplicia, aut propria aut cum cæteris communia, atque hinc persecutionem eorum aut propriam aut communem. Proprium verò delictum militare dicit esse, quod quis uti miles admittit. Ex quo sequitur, commune delictum esse, quod non milites tantum, sed alii etiam homines committere solent. Exemplis res fiet clarior, qualia plurima referuntur in l. 3. ff. eod. delictorum scilicet militarium, si quis disertor aut emansor fuerit, si in exploratione emanat, si à fossato recedat, si stationis munus relinquat, si ab excubatione desistat, si ad diem commeatûs non veniat, si ad hostem confugiat, si in bello arma amittat, aut alienet, si vallum transcendat &c. Quæ omnia propria militum dicuntur delicta. Communia verò sunt, adulterium, homicidium, furtum &c. quippe quæ à milite, non ut milite, sed ut ab homine facinoroso quocunque committuntur. Ad exemplum hujus distinctionis etiam clericorum delicta distinguere cœperunt ab Imperatoribus in propria & communia sive Ecclesiastica, uti hic vocat Imperator Justinianus, & civilia. Propria sive Ecclesiastica dicenda sunt illa, quæ clericus, quæ talis, in officio suo committit. Quod etiam pertinet Simoniacæ crimen, quando pecuniæ interventu quis ad ministerium Ecclesiasticum promovetur. Communia sive civilia Clericorum crimina sunt illa omnia, quæ officium eorum in specie non attingunt, & à quovis alio committuntur, qualia sunt homicidium, adulterium, stuprum, falsum &c.

LXXIII. Quemadmodum igitur de militibus jure Romano statutum fuit, ut ad eum remitterentur, si quid deliquerint, sub quo militant, l. 9. ff. de custod. & exhib. reor. quod intelligendum est de illis criminibus, quæ militum propria sunt: ita voluerunt Imperatores, ut quæ à Clericis committuntur delicta Ecclesiastica, Episcoporum coercitioni relinquuntur. Et porro, quemadmodum communis delicti à milite commissi communis est persecutio, l. 2. ff. de re milit. ut allegari ab eo tunc non possit privilegium: ita & Clericus propter commune delictum puniri debet ab ordinario loci judice & Magistratu. His ita præmissis planum & apertum est, quid tibi velit Justinianus d. novell. 83. dum ait: Si tamen de criminibus conveniantur, siquidem civilibus, his quidem competentes judices, in provinciis autem earum præfides sive judices, non transcendente lite mensum duorum spatium, ex quo litis con-

contestatio sit, quatenus brevis imponatur causæ terminus. -- Si verò Ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione Ecclesiastica & multâ, DEO amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provincie iudicibus. Neq. enim volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat talia Ecclesiasticè examinari, & emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam multam, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam nostræ sequi non dedignantur leges &c. Et in hunc modum accipiendum etiam est, quod dixit Marcianus Imp. ad Episcopos in Concilio Chalcedonensi congregatos, c. 6. Quædam capitula sunt, quæ ad honorem reverentiæ vestræ vobis servavimus, decorum esse iudicantes, a vobis hæc regulariter potius formari per synodum, quam nostrâ lege sanciri. Canones enim, quos eorum arbitrio formandos commisit, & mox prælegi iussit, omnes agunt de rebus & delictis Ecclesiasticis. Nec verò à Justiniano primum excogitata ista delictorum distinctio fuit, sed dudum ea & maxime seculo IV. invaluerat, uti jam supra diximus.

LXXIV. Ad ea, quæ de civilibus criminibus statuerat, addidit Justinianus: Illud palam est, si reum esse putaverit eum, qui convenitur provincie præses & poenâ iudicaverit dignum, prius hunc spoliari à DEO amabili Episcopo sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu. Quæ verba ostendunt, prius cognoscendum & per cognitionem istam explorandum esse in iudicio seculari, numquid dignum corporali coercitione commiserit clericus, & tunc denunciandum id Episcopo, ut clericus ille per degradationem, uti vocant, dignitate suâ exuatur, & ex ordine ejiciatur, quam poena in eum decreta executioni mandetur. Secus atque hodiè fieri solet, dum non licet Magistratui seculari in clericum decernere quicquam, antequam Episcopus cum suis Asessoribus in iudicio Ecclesiastico de crimine commisso iudicaverit, dignum id esse, propter quod animadversio fiat in iudicio seculari. Et volunt nihilominus porro hodierni Canonistæ, Ecclesiam intercedere debere, ut iudex secularis citra mortis periculum in eum sententiam temperet atque moderetur. Quâ de re alibi.

LXXV. Simulatque verò novella illa ab Justiniano edita fuit, exonerunt sese mox querelæ & difficultates aliæ, quas ut tolleret Justinianus, post biennium, anno scil. DXLI. promulgavit novellam Constitutionem 123. atque in ejus cap. 21. ea, quæ ad iudicia Clericorum pertinent, multifariam constituit, ita tamen, ut pleraque ea, quæ in novella 83. exposita fuerant, retineret, servatâ etiam distinctione inter causas Ecclesiasticas & civiles. Conjungit autem nunc monachos & clericos, quibus separatim ante utrisque sua privilegia dederat, & nunc omnes eadem immunitate gaudere, & circa utrosque eundem procedendi ordinem observari vult. Si quis, inquit, contra aliquem clericum, aut monachum, aut diaconissam, aut monastriam,

nastriam aut ascetiam habeat aliquam actionem, adeat prius sanctissimum Episcopum, cui horum unusquisque subiaceat: ille verò causam inter eos iudicet: & si quidem utraq; pars iis, quæ iudicata sunt, acquieverit: jubemus per loci iudicem hoc executioni perfectæ contradi Sc. Primum igitur à quovis actore, qui adversus clericum iudicio experiri vult, adeundus est Episcopus, & ab eo petenda causæ decisio. Quid verò si Episcopus aut non velit aut propter causæ subtilitatem non possit iudicis partes sustinere? tùm utique permittit Justinianus, ut rectè imploretur officium iudicis secularis. Si quis, inquit, pro pecuniariâ causâ contra aliquam omnium memoratarum personarum habuerit actionem aliquam, & Episcopus distulerit inter eas iudicare, licentiam habeat actor civilem iudicem adire Sc. Sed hoc locum habet in causâ tantùm pecuniariâ, quatenus contradistinguitur Ecclesiasticæ. De hac enim nullum omninò iudici seculari ab Imperatore relinquatur iudicium. Si autem, inquit, Ecclesiastica causa est, nullam communionem habeant iudices civiles circa talem examinationem, sed sanctissimus Episcopus secundum sacras regulas causæ finem imponat.

LXXVI. Noluît autem Justinianus & nequidem in civili pecuniariâ causa tam absolutum esse Episcopi iudicium, ut ejus sententiæ acquiescere condemnatum illicò oporteat; sed appellationem admittit, non quidem ad metropolitanum, aut synodum provincialem, aut aliud iudicium Ecclesiasticum, sed ad iudicem loci secularem. Sic enim constituit Imperator porrò: *Si quis autem litigantium* (hoc ergò idem permittum est Clerico ab Episcopo suo condemnato & per sententiam succumbenti,) *intra decem dies contradicat iis, quæ iudicata sunt, tunc locorum iudex causam examinet, & si invenerit iudicium rectè factum, etiam per sententiam propriam hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ iudicata sunt: & non liceat secundo in tali causâ victo appellare. Si verò iudicis sententia contraria fuerit iis, quæ à DEO amabili Episcopo iudicata sunt, tunc locum habere appellationem contra sententiam iudicis. Et hanc secundum legum ordinem referri & exerceri.* Appellationis igitur instantia non subsistet alibi, nisi in iudicio seculari, ita ut ipsius etiam Episcopi sententia tali iudicio submittenda sit, si alterutra pars acquiescere & approbare eam nolit. Circa ipsam tamen appellationem, quatenus admitti ea debeat, hanc addit exceptionem Justinianus, ut si Episcopus vel ab ipso Imperatore, vel ab alio iudice seculari delegatus commissarius, ut vocant, fuerit, appellatio fieri non aliter debeat, nisi ad committentem: *Si tamen ex Imperiali iussione aut judiciali præcepto Episcopus iudicat inter quas-cunq; personas: appellatio ad imperium, aut ad eum, qui transmisit negotium, referatur.*

LXXVII. Et hæc quidem de causis civilibus sive pecuniariis. Propter causas verò criminales clerico aut monacho intentandas, integrum & liberum

liberum relinquit Imperator accusatori, utrum accusationem suam apud Episcopum, an verò apud iudicem secularem instituere velit, idque intelligendum est, de criminibus civilibus, uti vocavit *novell. 83.* sive communibus. Priore casu ait, debere Episcopum, si verum deprehenderit crimen, & delinquens vel confessus vel convictus fuerit, eum exauctorare, & iudici seculari puniendum tradere, qui tamen causam nihilominus examinare debeat. *Si verò crimen*, inquit, fuerit, quod adversus quamlibet memoratarum reverendissimarum personarum inferatur, si quidem apud Episcopum aliquis accusatur, & ipse veritatem invenire potuerit: ab honore & gradu hunc secundum Ecclesiasticas regulas dejiciat, & tunc competens iudex hunc comprehendat, & secundum leges litem examinas causa finem imponat. Nullum igitur tum facit præjudicium sententia in iudicio Episcopali lata, ut maxime confessus fuerit crimen reus, sed de causâ denuò cognoscendum erit ab iudice seculari. Nec poterit verò Episcopus de pœnâ civili quicquam decernere, cum & aliâs iudiciis sanguinariis interesse prorsus prohibeatur. In tali igitur casu, quo de crimine commissio constat, facere nihil aliud potest Episcopus, quam ut reum gradu & dignitate suâ per exauctorationem dejiciat, eumque privilegiis omnibus exuat, & quod reliquum est, iudici seculari expediendum relinquat.

LXXVIII. Posteriore casu, quando scil. ab accusatore aditus primùm fuit iudex secularis, hoc vult observari discrimen Imperator, ut si sententiam ejus iudicis approbaverit Episcopus, postquam ex actis plenè informatus fuerit, Episcopus ipse reum dignitate suâ & privilegiis exuat, iudex autem secularis hoc facto sententiam à se latam exsequatur. Si verò approbare eandem nequiverit, ut abstineat interim à degradatione, uti hodiè vocant, & ut uterque tum Episcopus tum iudex secularis de statu causæ certiore faciat Imperatorem, ejusque voluntas & sententia expectetur. Si verò, inquit, prius civilem iudicem adeat accusator, & crimen per legitimam examinationem potuerit approbare, tunc Episcopo locorum gesta monumentorum palàm faciat: & si ex his agnoscatur, proposita crimina commisisse eum, tunc ipse Episcopus hunc secundum regulas ab honore sive gradu, quem habet, separet: iudex autem ultionem ei inferat, legibus congruentem. Si verò Episcopus putaverit, gesta non justè confecta, tunc liceat ei differre, & nudare honore seu gradu accusatam personam, (sive ut Gregorius Halvander vertit: tunc licitum ei est ad accusatam personam honore seu gradu denudandam moram interponere,) ita tamen, ut hujusmodi persona sub legitimâ cautelâ fiat, h. e. fidejussione, & ita ad nos negotium tam ab Episcopo, quam à iudice referatur, ut nos hoc cognoscentes, quæ nobis videntur, jubeamus. In omnibus ita causis, exceptis solis pecuniariis, quando utraque pars in sententiâ Episcopi acquiescit, Imperator, iudicibus

Qqqq

secula-

secularibus suam in clericos confirmat jurisdictionem, ita ut etiam à judicio Ecclesiastico secundam illis largiatur instantiam.

LXXIX. Interea, dum ita occupatus fuit in *vojno goriæ* Justinianus, sua quoque pergere decreta non cessarunt Synodi Gallicæ quanquam verbis admodum generalibus, & quæ vel ex antecedentibus Conciliis vel ex constitutionibus Imperatorum explicationem omnino exigunt. In Concilio enim Aurelianensi III. c. 32. hoc habetur statutum: *Clericus cujuslibet gradus sine Pontificis sui permissa nullum adulare judicium presumat attrahere: neque laico inconsulto sacerdote, clericum in seculare judicium liceat exhibere.* Et in Concilio Aurelianensi IV. c. 20. *Ut nullus secularium personarum, prætermisso Pontifice seu præposito Ecclesiæ quatenus Clericorum pro sua potestate constringere, discutere audeat, vel dammare.* Sed & Clericus, si pro causa ad petitionem cujuscunque fuerit ab Ecclesiastico Ordinatore commonitus, se ad audientiam spondeat adfuturum, & respondere nullâ calliditate dissimulet. Sed quæcunque causatio quoties inter clericum & secularem vertitur, absque presbytero aut archidiacono, vel si quis esse præpositus Ecclesiæ dignoscitur, judex publicus audire negotium non presumat. Sanè si causam habentibus placuerit ire ad judicium fori ex voluntate communi, permittente præposito Ecclesiæ, clerico licentia tribuatur. Non prorsus excludunt hæc decreta judicium secularium de Clericorum negotiis cognitionem, neque eximunt eos jurisdictione civili, sed monent tantum, ne judicium seculare adeatur sine præscitu & consensu Episcopi. Atque sic etiam accipiendus est canon 35. Concilii Antiochenensis: *Non licet presbytero aut diacono, vel cuicumque clericorum de quâlibet causâ conclericum suum ad judicem secularem trahere.* Concilium autem Matisconense I. c. 7. disertè mentionem facit Episcopalis consensus, & excipit insuper causas criminales. *Ut nullus Clericus de quâlibet causâ, extra discussionem Episcopi sui à seculari judicio injuriam patiat, aut custodia deputetur.* Quod si quicumque judex cujuscunque clericum absque causâ criminali, id est, homicidio, furto aut maleficio, hoc facere fortasse præsumperit, quamdiu Episcopo loci illius visum fuerit, ab Ecclesiæ liminibus arceatur.

LXXX. Longius progressi fuerunt Episcopi in Concilio Matisconensi II. anno DXXXV. congregati, qui can. 9. etiam magistratibus & nisi fallor, ipsis quoque Regibus sub anathematis fulmine prohibere ausi fuerunt, ne quid in Episcopos & Clericos decernerent. Hæc sunt eorum verba: *Licet reverendissimi canones atque sacratissima leges de Episcopali audientia in ipso penè Christianitatis principio sententiam protulerint; tamen quoniam eadem postposita, humana in sacerdotes DEI grassatur temeritas, ita ut eos de atriis venerabilium Ecclesiarum violenter abstractos, ergastulis publicis addicant, censemus, ut Episcopum nullus secularium fascibus præditus jure suo contumaciter & perperam agens, de sanctâ Ecclesiâ, cui præest, trahere audeat.* Sed si quid con-

sentio-

tionis adversus Episcopum potentior persona habuerit, pergat ad Metropolitanum Episcopum § ei causas alleget, § ipse sit potestatis honorabiliter Episcopum, de quo agitur, evocare, ut in eius presentia accusatori respondeat, § oppositas sibi actiones extricet. Quod si talis fuerit immanitas cause, ut eam solus Metropolitanus definire non valeat, advocet secum unum vel duos Coepiscopos. Quod si § ipsis dubietas fuerit, Conciliabulum definito die vel tempore instituant, in quo universa rite collecta fraternitas Coepiscopi sui causas discutiat, § pro merito aut iustificet, aut culpet. Nefas est enim, ut illius manibus Episcopus, a iussione de Ecclesia trabatur, pro quo semper DEUM exorat, § cui, invocato nomine Domini, ad salvationem corporis animæq; Eucharistiam sæpè porrexit. Hoc enim decretum à nobis præfixum qui fuerit audacter transgressus, tam ipse quàm omnes, qui ei consenserint, usq; ad generale Concilium anathemate de Ecclesia separantur. Extenditur hoc decretum can. 10. ad Clericos etiam reliquos, ne quid in eos à secularibus statuatur.

LXXXI. Perturbatissimus tùm erat Franciæ status; ea quippe in tetrarchias divisâ, Clotarii filii, quæ imperabant simul omnes & Reges dicebantur, bellis & contentionebus acerrimè se invicem persequabantur, quas Episcopi, prout cuiusque ferebat inclinatio, non alebant tantum & fovebant, sed augebant etiam nonnunquam. Astus & fraudes illorum pluribus in locis describunt veterum memoriarum libri. Et notabile est, quod de Gunthramno Rege uno ex fratribus illis refert Gregorius Turonensis lib. 8. c. 2. Convivium ille instruxerat, quo exciperet Episcopos tum præsententes. Tunc Berthramnus Burdegalensis Episcopus cum Palladio Sanctonico valde Regi insensus erat pro susceptione Gundobaldi; (qui ex Urbe Constantinopolitanâ venerat, fratrem se Gunthramni & reliquorum asserens, & hereditatis partem sibi vindicaturus.) Sed § Palladius Episcopus ob hoc maxime Regis iram incurrebat, quod ei sæpius fallacias intulisset. Discussi enim ante paululum fuerant ab reliquis Episcopis § Optimatibus Regis, cur Gundobaldum suscepissent, cur Faustianum Aquis Episcopum ad præceptionem ejus levissimam ordinassent. Sed hanc causam ordinationis Palladius Episcopus à Berthramno metropolitano suo auferens super se devolvit, dicens: Oculi metropolitani mei valde doloribus artabantur, § ego spoliatus § contemptus, invito in eo loco adductus sum. Non potui aliud facere, nisi quæ ille, qui omnem principatum Galliarum se testabatur accipere, imperabat. Cum hæc Regi nuntiata fuissent, valde commotus est, ita ut vix obtineri posset, ut eos ad convivium convocaret, quos antea non viderat. Visoque Berthramno interrogat Rex: Quis, ait, est iste? diu enim erat, quod ab eo visus non fuerat, dixerunt: Hic est Berthramnus Burdigalensis urbis Episcopus. Cui ille, gratias, inquit, agimus, quod sic custodisti fidem generationi tuæ. Scire enim te oportuerat, dilectissime Pater, quod parens eras nobis ex matre nostrâ, § super gentem tuam non debueras inducere pestem

pestem extraneam. Cumque talia & his similia Berthramnus audisset, conversus ad Palladium Rex ait: Nec tibi o Palladi Episcopo nimium sunt gratia referende. Tertiò enim mihi (quod de Episcopo dici iniquum est,) pejerasti, mittens indiculos dolositate plenos: à me excusabaris per epistolas, & germanum meum cum scriptis aliis invitabas. Judicavit enim DEUS causam meam, cum ego provocare vos semper quam Ecclesie patres studui, & vos circa me semper egissetis dolosè. Nectio autem & Antidio Episcopis dixit: Quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate vel regni nostri sospitate tractastis, edicite. Illis quoque tacentibus, ablatis Rex manibus accepta à Sacerdotibus benedictione ad mensam recedit lato vultu & hilari facie, quasi nihil de contemptu suo fuisset effatus.

LXXXII. Tales cum fuerint eo ævo Episcopi, mirum non est, duris aliquando ab Regibus eos exceptos fuisse. Hinc verò ipsi etiam Episcopi in tantâ rerum omnium perturbatione & afflictissimo Reip. statu affectatæ suæ autoritati prospiciebant, & secularium judiciorum declinatione casus suos sustentabant, seque unos suis causis quibuscunque omnibus decidendis sufficere sensim statuebant, atque ita credi volebant, diris devoventes eos, qui ferocitatem istam suam comprimere aut aliquâ saltem ex parte rescare ausi fuissent. Canoni Matisconensi supra adducto post alia, quæ tunc contigerunt, argumenta, præcipuam sine dubio occasionem dedit Theodori Episcopi Masiliensis abductio & captivitas. Susceperat ille primum Gundobaldum, de quo supradixi, peregrinè advenientem, idque male habuit, nec immerito, Gunthramnum Regem. Referemus tantum ea, quæ huc pertinent verbis Gregorii Turonensis ex lib. 8. c. 12. Denique, inquit, cum Rex maximâ intentione Theodorum Episcopum iterum persequi conaretur, & Massilia jam in Childeberti Regis dominationem revocata fuisset, ad discutiendas causas Ratharius illuc quasi dux à parte Regis Childeberti dirigitur. Sed postpositâ actione, quæ ei à Rege injuncta fuerat, Episcopum vallat, si de jussoribus requirit, & ad præsentiam Regis Gunthramni direxit, ut scilicet ad Synodum, quæ Matiscone futura erat, quasi ab Episcopis damnandus adesset. -- Theodorus verò Episcopus à Gunthramno Rege detentus est. Sed nihil ei Rex nocuit; est enim Vir egregie sanctitatis, & in oratione assiduus, de quo mihi Magnus Treverensis Episcopus hæc retulit: Ante hos annos cum ad præsentiam Childeberti Regis, ita sub ardua custodia duceretur, ut quandocunque ad Urbem aliquam venisset, neque Episcopum neque quencquam de civibus videre permitteretur, adventante Treveros nunciatum est Episcopo, hunc jam in navi positum clam abduci: surrexitque Sacerdos tristis, ac velociter persecutus, reperit eum ad litus, causatusque cum custodibus, cur tanta esset impietas, ut non liceret fratri fratrem adspicere? visoque tandem osculatus eum indulgens aliquid vestimenti, discessit &c. Hæc, nisi fallor, fuit causa præcipua & proxima, quæ tam iratos fecit Pa-

tres

tres Matisconenses, ut fulmina sua vibrarent, & tam acerbè potestatibus secularibus fibulam injicerent.

LXXXIII. Et hæc quidem ita cum observata & usurpata fuerunt in Franciâ, quæ tamen utrum æquerecepta & probata fuerint Regibus, haud frustra dubito. In Hispaniâ verò nihil immutatum invenio, sed in Concilio Toletano III. c. 13. anno DXXCIX. reperitum tantum fuit in genere id, quod jam olim decretum obtinuerat: *Diuturna indisciplinatio & licentiæ inoluta præsumptio usque adeò illicitis ausibus aditum patefecit, ut Clerici clericos suos, relicto aut neglecto Pontifice suo, ad judicia publica pertrabant; proinde statuimus, hoc de cætero non præsumi. Si quis hoc præsumpserit facere & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.* Refertur à Gratiano c. inoluta 11. q. 1. sed verbis ultimis interpolatis & sensu parum congruo. Hoc dicit, non debere clericum à clerico ad iudicem secularem in jus vocari, neglecto Episcopo, h. e. sine consensu & permisso ejus, uti supra ex aliis aliquot Conciliorum decretis sufficienter expositum est.

LXXXIV. Incidit in hæc tempora Gregorii Magni Episcopatus, quem ille per aliquot annos multo cum labore sustinuit. Is verò in judiciis Clericorum ordinandis non secutus tantum est novellam Justiniani supra allegatam, sed expressis etiam verbis ejus mentionem facit, lib. 11. epist. 56. quâ instruit Johannem Defensorem euntem in Hispaniam: *De Presbyteri, inquit, hoc attendendum est, quia si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopus ipse adiri debuit, sicut novella constitutio manifestat, quæ loquitur de sanctissimis ac DEO amabilibus ac reverendissimis Episcopis, clericis ac monachis.* Quibus præmissis ipsa novellæ verba initialia ordine recenlet. Ad eundem modum scripsit etiam ad Romanum Defensorem Siciliae lib. 9. epistol. 32. Pervenit ad nos, quod si quis contra Clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis eosdem clericos in tuo facias iudicio exhiberi: quod si ita est, quia valde constat esse incongruum, hæc tibi auctoritate præcipimus, ut hoc denuò facere non præsumas. Sed si quis contra quemlibet clericum causam habuerit, episcopum ipse adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur: aut si fortè ad arbitrios eundem est, partes ad eligendum iudicem ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò vel clericus vel laicus contra Episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonente sibi iudices eligant. Recensuit Gratianus c. de persona, & c. pervenit 11. q. 1.

LXXXV. Consimilia scripsit Bonifacio Defensori Corsicæ d. l. 9. epist. 74. quæ compilationi decretalium, c. 4. X. de for. comp. inserta sunt, sed admodum corruptè, & demptis iis, quæ non patiebantur ejus seculi mores. Sic enim legitur in libris authenticis: *Pervenit ad nos, quod quidam Clericorum te illic posito à Laicis teneantur. Quod si ita est, tuæ culpæ noveris re-*

Q9999 3

putari:

putari: quia hoc fieri, si homo esses, non debuit. Et ideo de cetero sollicitudinem te habere necesse est, ut hoc fieri non permittas; sed si quis contra aliquem clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat. Qui si forte suspectus fuerit, executor vel ab ipso, aut si hoc actor refugerit, à tuâ est experientia deputandus, qui partes sibi mutuo consensu iudices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ita vel tua vel Episcopi sollicitudine, servatâ lege, modis omnibus compleatur. Conferantur jam verba apud Raymundum, compilatorem decretalium, & constabit, nullatenus convenire ea cum istis, quæ recensuimus, imò nec commodum illa referre sensum. Animadvertenter scilicet collector, Defensores Siciliæ, Corsicæ & aliarum provinciarum esse magistratus & iudices seculares, quod patet ex tot. tit. & in primis l. 4. § 6. C. de defens. civitat. & illis largiri Gregorium aliquam potestatem in clericos, id autem non convenire disciplinæ suorum temporum, secundum quam nullo modo Laicis permittebatur in negociis Ecclesiasticis & circa clericos disponere aut decernere quicquam. Callidè igitur omisit ea, quæ defensoribus in causis clericorum aliquas tribuunt partes, quos tamen etiam in causis Episcoporum ut iudices admittere, Gregorius non est veritus.

LXXXVI. Habuerunt etiam tum temporis Imperatores adhuc, quod suo jure & diutinâ possessione exercuerant Antecessores. Delatus erat apud Mauritium Imp. Adrianus Thebanæ civitatis Episcopus à duobus diaconis suis propter crimina commissa, simul etiam intentatis causis pecuniariis. Imperator causas utrasque examinandas commiserat Johanni Episcopo Larisæo, hoc tamen cum discrimine, ut de pecuniariis causis cognosceret & sententiam ferret ille ipse, de criminalibus autem, quatenus sese haberent, relationem faceret ad Imperatorem. Hunc procedendi modum non improbat, sed laudat potius Gregorius lib. 2. epistol. 7. & rectam vocat iussionem, objurgatque Johannem iudicem delegatum, quod suo non defunctus fuerit officio. Cognovimus, inquit, Johannem atq; Cosmam diaconos, unum pro lubrico corporis, alterum pro fraudibus Ecclesiasticarum rerum proprio depulsos officio, de pecuniariis criminalibusq; capitulis adversus eum piissimis nostris Imperatoribus suggestisse. Qui per iussiones suas te voluerunt, servatâ videlicet juris canonumque districtione cognoscere: ita ut de pecuniariis quidem ferres firmam jure sententiam; de criminalibus verò eorum clementiâ, habitâ subtilius examinatione suggereres. Quod si tam rectas iussiones tua fraternitas rectis quoque mentibus acceperet, nunquam viros pro suis excessibus proprio amotos officio, atq; jam immutabilis animi ad accusationem passim sui suscepisset Episcopi. Sequuntur alia haud pauca, quibus procedendi modum delegati illius iudicis perstringit. Tandem ait, appellatione ab Hadriano condemnato interpolatâ, causam ab Imperatoribus delegatam fuisse aliis, & ex horum relatione Hadrianum meruisse absolutionem. Cumque, inquit, porrecta ap-

pellatio

pellatio per homines ejus, ceteraque, quæ penes te gesta sunt, piissimis fuissent deportata principibus, deputatis ut diximus Honorato diacono sedis nostræ, & Sebastiano glorioso antigrapho, cunctisq; examinatis subtiliter à serenissimis est Dominis ab omnibus jussionibus absolutus. Nihil hic improbat Gregorius, nec poterat sanè, quandoquidem, ut supra dixi, Justiniani novellam laudavit ipse & observari voluit. In dictâ autem novellâ centesimâ scil. vigesimâ tertîâ c. 21. statuerat Justinianus, ut si ex Imperiali jussione aut judiciali præcepto Episcopus judicet inter quascunq; personas, appellatio ad Imperium, aut ad eum, qui transmisit negotium, referatur. Et oppidò notandum est, appellatione ab Episcopo Larissæo interpositâ, causam à judice ad quem, uti vocant, delegatam fuisse non ecclesiasticæ tantum personæ, diacono scil. Ecclesiæ Romanæ, sed seculari etiam, Sebastiano scil. glorioso antigrapho seu magistro scriniorum.

LXXXVII. Occasione canonis in Concilio Matisconensi confecti dixi supra, quo in statu tùm fuit Francia, & quâ ratione se exemptos facere voluerint Episcopi, nec se tantum, sed omnes etiam promiscuè clericos. Seculo VII. verò, anno Christi DCXV. in Consilio Parisiensi, cum deferbuisset impetus ille & studium ἀνομιᾶς, pristina tùm revocata fuerunt patrum decreta, & statutum can. 4. Ut nullus judicum neq; presbyterum neq; diaconum vel clericum ullum, aut juniores Ecclesiæ sine scientiâ Pontificis per se distringat, aut damnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesiâ, cui injuriam irrogare dinoscitur, tam diu sit sequestratus, quamdiu reatum suum corrigat & emendet. Quod supra dixi, canones synodicos breviter admodum & generaliter concipi consuevisse, eosque ex aliis paulo prolixioribus & magis perspicuis vel suppleri vel limitari debere, id etiam hîc contingit. Ne autem longius peti necesse sit explicationem, commentarii vice fungi poterit edictum Clotarii II. Regis, quo canones dicti Concilii, eo mox finito, confirmavit. Sic autem ille de negotio præsentis: Ut nullus judicum de quolibet ordine clericos de civilibus causis præter criminalia negotia, per se distringere aut damnare præsumat, nisi convincitur manifestus, excepto presbytero aut diacono. Qui verò convicti fuerint de crimine capitali, juxta canones distringantur & cum Pontificibus examinentur. Quod si causa inter personam publicam & homines Ecclesiæ steterit, pariter ab utraque parte prepositi Ecclesiarum & judex publicus, in audientiâ publicâ positi ea debeant judicare. Accuratè distinguit causas civiles à criminalibus. Illas non vult à judicibus secularibus per se h. e. solis sine concursu personæ Ecclesiasticæ dirimi, nisi, quod limitationis loco ponit, manifestè convictus fuerit reus, h. e. illico in limine judicii appareat de justitiâ causæ ex parte actoris, sed hoc iterum sublimitat, ut non procedat, si presbyter aut diaconus conventus fuerit. Criminalia autem negotia à solis judicibus secularibus peragi posse, hæud obscurè prodit, nisi, quod ex-

ceptione

ceptionis loco addit, capitalia fuerint. Tū enim ab utroque iudice, seculari & Ecclesiastico, examen instituendum esse monet.

LXXXVIII. Canones hi anno DCXXX. confirmati sunt in Concilio Remensi *can. 3.* & additum insuper *can. 6.* ut si quis *Judex* cujuslibet ordinis clericum publicis actionibus inclinare presumpserit, aut pro quibuslibet causis absque conscientia & permisso Episcopi distringere aut contumeliis vel injuriis afficere presumpserit, *communione privetur.* Itemque *can. 18.* ut clerici cujuslibet ordinis neq. pro propriis, neq. pro Ecclesiasticis causis aliter adire debeant forum, nec causas dicere audeant, nisi quas cum permisso & consilio Episcopi agere eis fuerit omnino permissum. Nullibi talis statuitur exemptio, quæ excludat omnem omnino potestatem secularem, sed hoc tantum decernitur, judicia secularia adire non debere, nisi cum præscitu & consensu Episcopi, nec iudici seculari fas esse, sine tali permisso Clerici cujuslibet causam tractare. Non quod ex tali permissione potestatem primum de causâ cognoscendi accipiat iudex secularis; sed quod eam jam antea possessam exserere nequeat, priusquam Episcopus consenserit. Facit autem Concilium istud nullam omnino differentiam inter causas, sed siue civiles illæ fuerint, siue Ecclesiasticæ, utrasque subicit cognitioni iudicis secularis, si Episcopi adsit consensus.

LXXXIX. In Hispaniâ etiam hoc ævo iudicibus secularibus in familiam Ecclesiæ aliqua relicta fuit potestas, etsi eis juncti fuerint aliquando ex Clericis nonnulli. Anno Christi enim DCLXVI. in Concilio Emeritensi *c. 15.* placuit, ut omnis potestas Episcopalis modum suæ ponat iræ, nec pro quolibet excessu cuilibet ex familiâ Ecclesiæ aliquod corporis membrorum suâ ordinatione presumat extirpare aut auferre. Quod si talis emerferit culpa, advocato iudice civitatis ad examen ejus deducatur, quod factum fuisse asseritur. -- Similiter & quia comperimus aliquos presbyteros aegritudine accedente familiæ Ecclesiæ suæ imponere crimen, dicentes, ex eâ homines aliquos maleficium sibi fecisse, -- decernimus, ut si presbyter talia pati se dixerit, ad aures hoc sui perducatur Episcopi, ipse autem datis bonis hominibus ex latere suo iudicem hoc jubeat querere &c. Utroque quidem casu post cognitionem iudicis secularis Episcopo integrum fuit decernere, quousque poena locum habere debeat, nihilominus tamen instructio ipsius iudicii per secularem iudicem fieri debuit; sed qui, quæ corruptela jam tū invaluit, nudum videtur Episcopo præbuisse ministerium. Distinctionem ex hoc canone elicit Nicolaus le Maître de bon. Eccles. lib. 3. c. 7. inter crimina & maleficia. Illa dicit pertinere ad cognitionem iudicis civitatis: hæc verò ad Episcopi & ejus missorum spectare cognitionem. Sed nisi totus ego fallor, utrobique canon exigit cognitionem iudicis secularis. Et maleficium non fuisse distinctum à crimine, sed de utroque cognitione

gnitionem pertinuisse ad iudicem secularem patet ex supra adducto can. 7. Concilii Matissonensis I.

XC. Quæ deinceps habita fuerunt Concilia, seculo præsertim VIII. repetierunt plerumque ea, quæ antehac constituta fuerant. Sic enim Concilium Vernense c. 18. provocavit ad canonem Carthaginensem, eumque ad verbum recensuit: Concilium Aquisgranense sive Capitulare potius c. 28. ad Canonem Chalcedonensem, & cap. 38. ad ante dictum Carthaginensem. Nec dubium tamen est, solitos fuisse sæpe numero Episcopos cristas erigere, sibi que potestatem aliquam arrogare exsuperantem, & involare in iura magistratuum secularium. Præter modum enim ætas ista genio indulgebat, omnique turpitudinis generi dedita erat; neque inter seculares tantum, & Laicos, uti vocant, immania serpebant crimina; sed ipse etiam Clericalis ordo fœdissimè corruptus erat. Dormientibus igitur iudicibus, & magistratibus omnibus ad atrocissima delicta conniventibus, suarum esse partium putarunt Episcopi, qui quidem castigatioris disciplinæ exempla esse volebant, ut non impunita prorsus manerent vitia, omni modo cavere. Nec aliâ ratione etiam civiles controversiæ Episcoporum iudicio submissæ fuerunt, quod nullus tum esset inter seculares, qui vel mediocriter tantum à doctrinâ instructum se exhibere potuisset; inter Episcopos verò oppidò pauci, hoc tamen meliores, quod propter sanctitatem officii confidentiore in eos animo essent cives.

XCI. Sub Karolo Magno, cujus imperium seculo VIII. efflorescere coepit, multo laxior & potentior facta est conditio Episcoporum. Postquam enim ille Saxones post illatas tot ingentes clades devicisset tandem, plurimos inter illos instituit Episcopatus, atque Episcopis amplissimam concessit dignitatem atque auctoritatem, eo consilio, ut gentes recens conversæ institutione Episcoporum perficerentur, & sacrâ istâ eorum auctoritate in fide & obedientiâ continerentur. Sed & inter Consiliarios adscivit Episcopos, & comitiis Regni interesse voluit Carolus, ut eo promptius, quod placitum esset, inter dicæsanos deinceps executioni mandari posset. Refert Hincmarus Episcopus Remensis in epist. ad proceres Regni pro institutione Carolomanni Regis & de ordine palatii ex Adalardo, quem propinquum fuisse ait Caroli Magni & monasterii Corbejæ Abbatem, & inter primos consiliarios primum. Consuetudo tunc temporis talis erat, ut non sæpius, sed bis in anno placita duo tenerentur. Unum, quando ordinabatur status totius Regni ad anni ventis spacium, quod ordinatum nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toto Regno incumberebat, mutabatur. In quo placito generalitas universorum majorum tam Clericorum quàm Laicorum conveniebat, Seniores propter consilium ordinandum: minores propter idem consilium suscipiendum, & interdum pariter tractandum &c. Et hinc adeò vix quicquam agebatur, in

Rrrrr

gra-

gravibus negociis, in quo non meminissent consensus vel consilii Episcoporum simul ac procerum. Testis ipse Karolus in principio Capitularis Aquisgranensis: *Considerans pacifico pie mentis intuitu, una cum sacerdotibus & consiliariis nostris, abundantem in nos nostrumque populum Christi Regis clementiam &c.* Eâque intentione idem Karolus de successione in Imperio filio suo confirmandâ cum statibus tam Clericis quam Laicis deliberavit, uti refert Theganus Chorepiscopus Trevirensis *de gest. Ludov. Imp. c. 6.* Imperator (Karolus M.) *cum intellexisset appropinquare sibi diem obitus sui, vocavit filium ad se cum omni exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus loco positus habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani in palatio pacifice & bonestè admonens, ut fidem erga filium ostenderent, interrogans omnes à maximo usque ad minimum, si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris titulum filio suo Ludovico tradidisset, illi omnes responderunt &c.*

XCII. Ad ista dignitatum & honorum fastigia dum promoti fuerunt Episcopi à Karolo, mirum non est, multo ampliorem etiam judiciis eorum concessam fuisse auctoritatem. Uti enim ex capitularibus apparet, non repetita tantum identidem & legibus promulgatis inserta fuerunt decreta conciliorum superius memorata, sed addita etiam quandoque poena secularis. Ita enim constitutum legitur *lib. 5. c. 225.* Nemo audeat clericum aut monachum vel sanctimonialem feminam ad civile iudicium accusare, sed ad Episcopum & ipse ex lege vel canonibus consentaneam ac justam sententiam proferat. Hec omnes Episcopi custodiant & omnes fideles sancte DEI Ecclesie & nostri provinciarum praesides procurent, quorumcunque clericorum vel monachorum & sanctimonialium lites dirimere. Si quis hanc constitutionem violaverit, in magistratu positus decem librarum auri poenâ multabitur. Si executor est, in decanicis Ecclesiarum recludatur poenas luiturus & officium perdat. Imitatus hic est Karolus Justinianum, *novell. 79. c. 3.* similes poenas decernentem. Eodem pertinet, quod in legibus Longobardorum *lib. 3. tit. 1. c. 11.* statutum habetur. Volumus primo, ut neque abbates, neque presbyteri, neque diaconi, neque subdiaconi, neque quilibet de clero, de personis suis ad publica vel ad secularia trahantur, vel distringantur, sed à suis Episcopis iudicati justitiam faciant. Si autem de possessionibus sive Ecclesiasticis sive suis propriis super eos clamor ad iudicem venerit, mittat iudex clamantem cum misso suo ad Episcopum, ut faciat ei per advocatum justitiam percipere. Si verò aliqua inter eos fuerit orta contentio, quam per se pacificare non velint, aut non possint, tunc per advocatum Episcopi qualem jusserit, causa ipsa ante Comitem veniat vel iudicem, & ibi secundum legem finiatur.

XCIII. Sed & deceptus fuit Karolus Magnus, dum *lib. 6. cap. 281.* spuriam illam, quam supra eliminavimus, Constantini Imperatoris constitutionem, ut genuinam proposuit. Et hanc Karoli auctoritatem secutus Inno.

Innocentius III. Pontifex c. 13. de iudic. constitutionem istam adversus Philippum Augustum Regem Franciæ ex stirpe Karolinâ progenitum intorquere eumque suo iudicio subiectum profiteri haud fuit veritus. Theodosio eam adscripsit Pontifex erroneâ verborum Caroli interpretatione, quæ eam ex XVI. Theodosii Imperatoris libro, h. e. ex Codice Theodosiano, se recensere scripserat. Alium porrò errorem Innocentius commisit in eo, quod Philippum Regem ex Karolinâ stirpe prognatum adserat, unde inducti fuerunt nonnulli, ut Hugonem Capetum, cuius trinepos fuit Philippus Augustus ex Carolo Magno originem genusque traxisse statuerent. Id verò falsum esse ostendit Dionysius Petavius in *Ratiocinario temp. lib. 8. cap. 14.* Quicquid huius sit, negari nequit, à Karolo Magno repetitam fuisse eam constitutionem & ut legem propositam, tali quidem cum præfatione: *Volumus atque præcipimus, ut omnes ditioni nostræ DEO auxiliante subiecti, tam Romani, quam Franci, Alamanni, Bajuvarii, Saxones, Thuringii, Fresones, Galli, Burgundiones, Brittones, Langobardi, Wascones, Beneventani, Gothi, Hispani, ceterique nobis subiecti omnes, licet quocunque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam ex XVI. Theodosii Imperatoris libro, capitulo videlicet 12. ad interrogata Ablavii Ducis illi & omnibus rescriptam sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam, consultu omnium fidelium nostrorum tam clericorum, quam & Laicorum posuimus, lege cunctis perpetuâ tenendam &c.* Autoritatem igitur accepit constitutio ista non à Theodosio, cui falsò afficta fuit, sed à Karolo, qui eam lege latâ proposuit.

XCIV. Nec tamen ita exemptos fecit Karolus in Imperio suo Clericos, ut nulla amplius Laicis in eos esset jurisdictio quin reservavit potius, ut si Episcopi non velint, aut non possint causas dirimere, licita adhuc esset aditio ad iudicem secularem. Quin & Missi Regii ex utroque ordine, i. e. Clericali & Laico selecti, quotannis munere suo defungebantur, & non in Comitum tantum & iudicum pravitates animadvertabant, sed etiam inquirebant, qualiter Episcopi, Abbates, & Abbatissæ per singulos pagos agerent, qualem concordiam & amicitiam adinvicem tenerent, & ut bonos & idoneos Vice domnos & Advocatos haberent, & undecumq; necesse fuisset, tam regias, quam Ecclesiarum DEI iustitias, viduarum quoque & orphanorum, sed & ceterorum hominum inquirerent & persicerent, & quodcumq; emendandum esset, emendare studerent, in quantum melius possent, & quod emendare per se nequivissent, in præsentiam Imperatoris adduci facerent, & de his omnibus eidem principi fideliter renunciare studerent: uti eorum officium describit Flodoardus l. 2. hist. Remens. cap. 18.

XCV. Eâ ætate dedit Hadrianus Papa Ingilramno Mediomatricæ Urbis Episcopo capitula quædam, quæ recensentur tom. 2. Concil. Gall. pag. 99.

Rrrrr 2

atque

atque inter ea de canonicæ accusationis ordine sub num. 7. Accusationis ordinem dudum canonicis institutum decretis servari jubemus. Ut si quis clericorum in accusatione pulsatus fuerit, non statim reus æstimetur, qui accusari potuit, ne subjectam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est, qui crimen intendit, in iudicium (in capitularibus, quæ à Lindenbrogio edita sunt lib. 7. c. 338. additum hic legitur, Episcopale, quod à descriptoris manu videtur insertum) veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripit, custodiæ similitudinem, habitâ tamen dignitatis æstimatione, patiatur: nec sibi fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii. Non potest capitulum hoc accipi de iudicio Episcopali. Supplicii enim vocabulum, qualiter à Paulo Jcto lib. 5. sentent. c. 17. explicatur, non videtur convenire censuris Ecclesiasticis, & ut maximè de suspensione fortè aut remotione interpretari velis, non poterit tamen ea locum habere in calumnia tore laico. Sed & reliqua omnia, quæ de accusationibus civilibus lancita olim fuerunt, ut est inscriptio, similitudo custodiæ, &c. applicari minime poterunt iudiciis Ecclesiasticis. Fuit quidem id, quod de inscriptione dictum est, etiam in Concilio Constantinopolitano l. can. 6. decretum; Sed cum de ejus canonis authenticâ & autoritate, ideò, quod in Latinis Dionysii Exigui & aliorum versionibus non inveniatur, adhuc dubitetur, nec appareat, quâ ratione ista talionis pœna in quovis calumniatore expediri commodè queat, vix erit, ut aliquod inde peti possit firmitermentum.

XCVI. Inter ipsos Episcopos, itemque abbates, si qua controversia exorta fuerit, perinde ut inter Comites, cognitionem sibi reservavit Carolus, certissimo iudicio, etiam reliqua iudicia Ecclesiastica, ad quæ Clericis inferioris ordinis provocare licet, à suâ dependere autoritate, atque tota adeò ista privilegia ab Imperatore concessa, & hinc majestati civili accepta ferenda esse. Ut Episcopi, inquit, l. 3. c. 77. abbates, comites & potentiores quiq, si causam inter se habuerint, ac se pacificare noluerint, ad nostram jubeantur venire presentiam: neque illorum contentio aliubi dijudicetur, ne propter hoc pauperum & minus potentium justitiæ remaneant. Neque ullus Comes palatii nostri potentiorum causas sine nostrâ jussione finire præsumat, sed tantum ad pauperum & minus potentium justitias faciendas sibi sciatis esse vacandum. Qui inter Episcopos & abbates judicare potest ipse, non obstante, quod sacris initiatus non sit, & quod inter Laicos summus atque præcipuus existat, nihil certè obstat, quo minus inferiora alia iudicia constituere queat, in quibus clericorum causæ examinentur, quæque perinde, ut alia quævis iudicia secularia, ab ejus autoritate dependant. Sæpè enim dixi, potestatem talem competere Principi jure proprio, & ut sunt Rectores civitatis vel communis suæ.

XCVII. Imò

XC VII. Imò verò ipsi etiam Pontifices haud recularunt de actionibus suis iudicium Imperatoris & missorum ejus experiri, suaque negocia eorum censuræ submittere. Extat apud Gratianum c. nos si incompetenter 2. q. 7. fragmentum epistolæ ab Leone IV. ad Ludovicum Augustum scriptæ, nisi potius Leoni III. ea adscribi debeat, uti putat Dn. Conringius ad Leonis III. epistolæ in fin. p. m. 106. Ejus hæc sunt verba: *Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus: vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, pejora committimus: certè non veritatis discipuli, sed, quod dolentes dicimus, erimus præ cæteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestræ magnoperè clementiam imploramus, ut tales ad hæc quæ diximus perquirenda missos in his partibus dirigatis, qui DEUM per omnia timeant, & cuncta, quemadmodum si vestra præsens fuisset imperialis gloria, diligenter exquirant, & non tantum hæc sola, quæ superius diximus, querimus, ut amissim exagitent: sed si ve minora si ve etiam majora illis sint de nobis indicata negocia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis indissolubile vel indiffinitum remaneat.* Utrum epistolæ huic causam dederit, quod Leo criminis læsæ majestatis propter attentatam translationem imperii ad Græcos insimulatus fuerit, uti putat Carolus Molinæus præfat. ad edit. Henrici II. cont. parv. dat. n. 13. non est, ut prolixè hic discutiamus. Sufficit nobis, tali cultu Ludovicam à Leone fuisse affectum, ut suas actiones iudicio ejus submittere non dubitaverit.

XC VIII. Nunquam igitur vel Carolus Magnus, vel Successores ejus omnem ita in clericos potestatem jure divino eis competentem per iudicia, specialiter Episcopis concessa, ita abdicarunt, ut non liceret subinde ea manu Regiā temperare, eisdemque modum ponere, et si quotidie majora Episcoporum auctoritati darent incrementa. De Ludovico Pio Karoli filio refert Helmoldus lib. 1. bist. c. 4. quod maximā liberalitate erga DEI cultum usus fuerit, in tantum, ut Episcopos, qui propter animarum regimen principes sunt cæli, ipse eodem effecerit principes Regni. Nihilominus idem Ludovicus profiteretur, utriusque ministerii Ecclesiastici & secularis summam in suā personā consistere, sibi que adeo incumbere, ut monitorem se præstet, quod unusquisque in suo officio & ordine partem ministerii regii exerceat, ut ve, si quis contumax fuerit, suā auctoritate talem coërceat. Digna sunt verba ex lib. 2. capit. 3. quæ hic adscribantur: *Sed quanquam summa bujus ministerii (agit autem de utriusque ordinis, Episcoporum scil. & Comitum officiis, quos utrosque etiam tunc congregatos alloquitur) in nostrā personā consistere videatur, tamen & divinā auctoritate & humanā ordinatione ita per partes divisum esse cognoscitur, ut unusquisque vestrum in suo loco & ordine partem nostri ministerii habere cognoscatur.* Unde apparet, quod ego omnium vestrum

Rrrrr 3

strum

strum admonitor esse debeo, & omnes vos nostri adiutores esse debetis. Nec enim ignoramus, quid unicuique vestrum in sibi commissâ portione conveniat: & idcirco prætermittere non possumus, quin unumquemque, juxta suum ordinem admoneamus. Sequuntur deinceps admonitiones quamplures, inprimis verò c. 4. ad Episcopos, ut tam bene vivendo, quam recte prædicando populis sibi commissis iter vite præbeant. Tandem c. 12. utrosque iterum unâ oratione alloquitur: Et quoniam, sicut diximus, unusquisque vestrum partem ministerii nostri per partes habere dignoscitur, volumus studere, & per clamatores, & per alia quælibet certa indicia, & per missos nostros, quos ad hoc ordinaverimus, qualiter unusquisque ad hoc certare studuerit, & per commune testimonium, id est, Episcoporum de Comitibus, Comitum de Episcopis comperire, qualiter scilicet Comites justitiam diligant & faciant, & quam religiose Episcopi conversentur & prædicent: & amborum relatu de aliorum in suis ministeriis consistentium equitate & pace atque concordia cognoscere.

XCIX. Adeundem modum anno DCCCXLIII. auctoritatem suam interposuit Carolus Calvus, cum adversus Episcopos suos presbyteri Septimaniæ querelas aliquot movissent, uti patet ex Capitulari Tholofano tum temporis edito. Conjecturâ prospexerat ille, & odoratus fuerat, male propterea presbyteros ab Episcopis exceptos fore, idcirco præmisit cap. 1. Ut Episcopi nullam inquietudinem sive exprobrationem presbyteris aut aperire ingerendo, aut aliâ quâlibet occasione machinando, pro eo, quod se ad nos hac vice reclamare venerunt, inferant: quia longa oppressio hujusmodi itineris eos fecit subire laborem. In sequentibus plurima emendat, quibus oppida graves presbyteris fuerunt Episcopi, & tandem, qui conjectare animo poterat, Episcopos ex aliquot Conciliorum auctoritatibus atque perversâ canonum interpretatione iniqua sua postulata defensuros, hanc c. 8. addidit cautelam: Ut Episcopi sub occasione, quasi auctoritatem habeant canonum, his constitutis excellentiæ nostræ nequaquam resultent, aut negligant, sed potius canones, ut intelligendi sunt, intelligere, & in cunctis observare procurent. Quia si aliter fecerint, omnimodis & qualiter canones fidelium decimis agendum statuunt, & qualiter intelligi ac observari cum mansuetudinis nostræ decreto debeant, Synodali disputatione & nostrâ auctoritate Regiâ docebuntur. Quantum conjecturâ assequi licet, videtur decimarum jacturâ punire voluisse Carolus Episcopos edicto huic suo minus obtemperantes.

C. Ex actis verò ejus ævi apparet, ægrè tulisse Episcopos tum temporis, si quando in judiciis suis Reges corripere eos & in ordinem cogere conati fuerint: Offenderat Carolum Calvum Hincmarus Laudunensis Episcopus, nepos ex fratre Hincmari Archiepiscopi Remensis, tum, quod Sacramenta Regi præstita non observasse diceretur, tum verò, quod beneficia per vim atque injuriam quibusdam ademerit. Carolus igitur eum ad secu-

lare

lare iudicium venire iusserat. Indignè id ferens Hincmarus Remensis prolixam & multis testimoniis refertam epistolam scripsit ad Carolum Calvum, eique exprobrat, quod contra canones & constitutiones majorum Episcopum ad iudicium seculare trahere haud fuerit veritus. *Audivi, inquit, quia residentibus vobis cum fidelibus vestris, coram fratre & coepiscopo nostro Hincmaro, filius Ludonis ad vestram dominationem se reclamavit, quia isdem frater noster ab eo exenium acceperit, & patris sui beneficium ei donaverit, & deinde ab eo irrationabiliter tulerit, & ex hac ratione fortè minus necessaria gravitatis cautela, quæ in Episcopo non modicum est ornamentum, adeò animus vestra Serenitatis fuerit commotus, ut eundem Episcopum coram omnibus & voce publica quamplurimis contumeliis affeceritis, quæ sacerdotali Ordini à nullo homine minime autem à Rege, in quem sicut & in Episcopum omnium oculi sunt intendentis, impeti competit.* -- -- Deinde iussistis præfatum Episcopum, ut die & loco determinato veniret ad causas vestras, id est, ad iudicia secularia & suum advocatum de suo capite, videlicet de suo, quod ipse egit actu, id est non conscio quocunque Coepiscopo suo donaret, qui mittens ad dominationem vestram excusationem impossibilitatis suæ illuc veniendi mandavit, requisita est, quam patriotica lingua vocamus exoniam, qui venire nequiverit, quod hactenus est inauditum, & requisito & non invento advocato illius, qui de ejus capite ex prædicta causa redderet rationem, exceptâ Ecclesiâ & Episcopii domo ac Clericorum claustro, quicquid de rebus & facultatibus Ecclesiasticis sibi in Episcopali ordinatione munere Spiritus S. ad gubernandum & dispensandum commissis acceperat, jussione vestra per vice comitem ipsius pagi in bannum quod jus linguæ latinæ proscriptio conficiendi vocatur est missum: & postea sicut audiui per Cancellarium palatii vestri mandastis, Vice Domino & Preposito ipsius Ecclesiæ cum non modica interminatione, ut providerent, quatenus nullum obsequium ab Ecclesiæ ipsius hominibus, nullumque subsidium de facultatibus Ecclesiasticis per Clericum vel Laicum ipse Episcopus posset habere &c.

Cl. Non adeò bono animo erat Hincmarus Remensis in Hincmarum Laudunensem, multasque adversus eum querelas tum privatim tum publice non unis vicibus movebat, quod ab eo jura sua metropolitana interverterentur, & monita sua nullatenus observarentur. Sed cum per istud Caroli Calvi factum causa Episcoporum communis in periculum conjici animadverteret, Hincmari Laudunensis partes defendere hactenus non dubitavit. Cumque idem Laudunensis Hincmarus deinceps in aliâ causâ relicto Ecclesiæ iudicio seculares iudices à Rege experitisset, & iudicata retractari fecisset, Hincmarus Remensis in Synodo Duziacensi l. speciali libello etiam hæc de re graviter eum accusavit, multisque verbis hoc ejus factum exprobravit. Sic enim in dicto expostulationis libello cap. 19. proposita fuit querela: *Et evoluto duorum circiter mensium spacio, postquam nota*

ausu-

ausugit ab Attiniaco, ante diffinitionem causarum, de quibus apud Metropolitana auctoritatem electos iudices expetivit, quibusdam machinationibus exquisitis ab eo iussio est principalis elicitata, ut de quibus electos iudices secundum sacros canones accepit, non solum eorum querela, quorum causasque ad alium tractatum diffinienda remansit, verum & quæ ut dixi in Domni Regis presentia electorum iudicum sententia decisa fuerint, sine Metropolitani consensu sineque canonico & Episcopali iudicio per iudices seculares, Helmigarium scil. Mercatipalatii Telonearium & Flotarium ac Ursionem villarum regiarum majores refricarentur. Contra canones, qui ab Ecclesiasticis ad majoris auctoritatis ecclesiasticos iudices & non à maioribus ad minores nec ab Ecclesiasticis ad seculares, neque à consensu partium electis provocari permittunt &c.

CII. Utrobique Hincmarus farraginem adjicit testimoniorum, quibus suam tueri putat sententiam, quasque supra plerasque recensuimus. Præterit autem consulto & dedita opera alia, quæ adversæ parti magis favore visa fuerunt. Jam enim occupaverat mentes opinio, quæ majora deinceps incrementa cepit, auctoritatem istam judicalem Episcopis competentem ex jure divino suam habere originem, & propterea nec Imperatoribus potestatem esse quicquam adversus Clericos suos decernendi. Neque verò potestatem suam supergressus immodicè fecit quicquam Karolus Calvus, dum in Hincmarum Laudunensem gravius aliquid statuere ausus fuit. Præcunctes habuit antecessores suos, inprimis verò Constantinum M. qui haud veritus est remotionem Episcopis interminari, qui edictis suis parere insuper habuerint. Convocaverat is Episcopos ad Concilium Tyrium, eisque, qui venire recusarent, apud Theodoretum lib. 1. cap. 29. graves has denunciavit minas: *Si quis, quod minimè arbitramur preceptum nostrum etiamnum violare præsumens, adesse renuerit, mittetur quamprimum à nobis aliquis, qui Imperiali auctoritate hominem in exilium pellens, docebit, Imperatoris sanctionibus pro veritate editis minimè esse repugnandum.* Hincmarus autem Laudunensis provocationem ad iudicium seculare à se factam tueri potuit constitutione Justiniani novellâ 123. cap. 21. quæ nuspiam diserte revocata fuit. Hæc verò adducere omisit Hincmarus Remensis, quod suæ exprobrationi adversa essent, & Imperatoribus arma subministrarent, quibustam enixè affectatum imperium Ecclesiasticum impugnare possent.

CIII. Ejusdem Karoli Calvi exemplum in aliâ facti specie ostendit, animadversione Imperiali dignos habitos fuisse Episcopos, qui imperio adversi extitissent, aut regimen qualicunque modo turbassent, etsi id fecissent papali auctoritate muniti. Hadrianus Papa commotiore fuerat animo in Karolum, quod is vacuum Regnum Lothariense, post obitum scil. Lotharii, occupasset, idque cum Ludovico Germaniæ Rege æquis portionibus

nibus divisisset, injuriam fieri ratus Ludovico II. Imperatori, qui superites Lothario frater erat. Idcirco non comitibus tantum & primoribus Regni, sed etiam Episcopis, qui Karolo in eâ re adjuutores fuerunt, & ipsi denique Karolo excommunicationem minatur, nisi ab instituto desisteret. Hincmaro autem Remensi specialiter hoc negotium committit, ut sua ista monita exequi & urgere omnibus modis conetur. At verò pessimè ista cesstit Hincmaro data provincia. Uti enim refert ipse in epistolâ ad Hadrianum, quæ habetur in ejus operibus tom. 2. u. 41. nihil territi fuerunt Regni primores neque Rex ipse, suâ istâ denunciatione, sed contrariis minis sibi restitisse ait, nisi desisteret, jacturam sibi metuendam esse bonorum, quibus hactenus fructus esset. *Præsentibus, inquit, vestris missis adeo ex vestra jussione verbis restiti Regi ac regnorum primoribus, ut & coram eisdem missis comminaretur mihi, quoniam si in meâ sententiâ, permanerem, ad altare Ecclesiæ meæ cantare possem, de rebus verò & hominibus nullam potestatem haberem.* Coërceri igitur Episcopos à potestatibus secularibus eo tempore nondum fuit ita absurdum, uti hodiè statui communiter solet, etsi id hominibus ut persuaderetur, omnem jam tum movere lapidem cœperint Ecclesiæ Doctores nonnulli.

CIV. Vidimus ita per integra novem secula, qualis fuerit à primis Ecclesiæ originibus iudiciorum Episcopaliū, uti vocantur, conditio. Longius ire, & instituti ratio prohibet, & sequentium seculorum barbaries, tum & ipsorum Episcoporum inconditi atque efferi mores. Quâ temporum iniquitate contigit, ut quæ imperio & Ecclesiæ competerent, neque discernerentur amplius, neque relinqueretur, quod cujusque proprium esset. Ipsa barbaries tum temporis in Urbe Româ sedem suam posuisse videtur, unde tanquam ex arce copias suas mitteret in Ecclesiam omnem Occidentis. Præstat igitur abstinere ab ulteriore inquisitione, præsertim cum ad *deinceps* pervenerit de Clericorum exemptione jure divino competente doctrina plusquam præsumptuosa. Ex dictis autem liquet, in veteri Christianismo nullos Episcopis fuisse officiales, neque carceres eos habuisse, vel auctoritatem coactivam, etsi negari nequeat, sub infidelibus Principibus fideles in causis & litibus suis, ubi liberum eis erat, potius ad arbitros Christianos recurrere debuisse, quam ad hostes professionis suæ, non tanquam ad iudices propriè dictos, sed tanquam ad amicos conciliatores: Ab Imperatoribus verò Christianis postea forum eis speciale concessum, quibus Clerici suas expedire possent lites, id verò ita accipi non debere, ut ipsos auctoritate suâ se spoliassent, omnemque in Ecclesiasticas personas potestatem abdicasse dicamus, neque eum in finem privilegia talia concessa esse, ut eos ab obsequio suo subducerent, sed potius, ut minore cum scandalo & compendiosè magis eorum causæ deciderent. Quod igitur ex intentione

§§§§

tionē

tione concedentium honoratum illis aut honorificum esse debuit, non debet infecti & usurpari in detrimentum & perniciem concedentium, cum præsertim per tot seculorum decursum suam subinde auctoritatem interposuerint Imperatores, sibi in Clericos potestatem suo jure, & quia Principes sunt, competere multifariam comprobaverint.

CV. Intuenti autem & consideranti non originem tantum, sed incrementa etiam & causas, quæ judicia Episcopalia ad tam exsuperantem auctoritatem evexerunt, præter privilegia ab Imperatoribus concessa, plurimæ occurrunt aliæ, quæ in cumulum acceperunt toties affectatæ *dominicas*. Primum enim multum contulit ad eam rem Episcoporum ad dignitates seculares & officia aulica promotio. Clerici enim aliquando non in Consiliarios tantum adsciti, sed curiis etiam & tribunalibus Regiis præfecti fuerunt, ita ut Cancellarii quidam, quidam justitiiarii, quidam thesaurarii, quidam Camerarii, aliisque officiis publicis ornati essent, idque in Britannia maxime receptum fuit. Alii integra territoria habebant, quibus imperabant eminentiori quâdam potestate. Istæ verò dignitates non patiebantur, ut adstricta & Imperatorum dispositioni subiecta essent judicia diocesana. Et fieri hinc solebat, ut Imperatores & Reges etiam ipsi conniverent, si quid extra ordinarium & consuetum morem gestum fuisset, præsertim si tanta Episcoporum in Remp. essent merita, ut eis indulgendum aliquid esse putarent, non animadvertentes interim, quantum aliquando Reip. damnum inde exoriturum esset.

CVI. Deinde ampliora etiam facta fuerunt judicia Episcopalia ex eo, quod sub spiritualis causæ obtentu suam esse & debere inter Laicos cognitionem à se expediri, conquistis quibusdam ratiunculis statuerint, atque ipso facto frequentissime tentaverint. Sub prætextu enim peccati incidentis, & maxime perjurii, quasvis Laicorum causas civiles trahere ad forum suum auli fuerunt Episcopi. Idque similiter tentavit Innocentius III. Pontifex, quippe qui haud veritus fuit inter ipsos Reges de provinciis contententes suam interponere auctoritatem, & ex solo prætextu violatæ charitatis atque commissi perjurii judicium constituere. Digna est res, quæ ex c. 12. *de judic.* breviter dilucidetur. Defuncto sine liberis Richardo I. Angliæ Rege superstites erant frater ejus natus minimus Johannes, & ex altero fratre natus majore Goffredo sive Galfredo nepos Arturus. Johannes in Regno succedebat, excluso Arturo & deinceps occiso, quod sibi metueret ab illo, ne aliquando Regnum invaderet, quippe qui, ut multi sentiebant, jure repræsentationis in successione præferri debuisset. Id facinus indignè ferens Philippus Augustus Rex Galliæ propter singularem affectionem, quâ Arturo junctus erat, causatus & alia, quæ reum facere poterant Johannem, ei diem dicit apud Curiam parium, utpote Vasallo suo. Quem post

post repetitas citationes, cum non comparuisset, feudo indignum & propterea Ducatu Normanniæ & Aquitaniæ, itemque Comitatu Pictonum, Andium & Cenomanorum excidisse pronunciarunt iudices. Ad exequendam istam sententiam cum validâ manu Normanniam ingressus Philippus pleraque loca omnia subegit. Quo rerum statu cum impar ei viribus esset Johannes, apud Innocentium III. Pontificem conqueritur, injustum sibi à Philippo illatum fuisse bellum, nec servatum ab eo juramentum, quo pactas secum inducias confirmaverit, paratum idcirco se esse iudicio contendere, ut iniquæ Philippi actiones eo magis patescerent. Innocentius, cum per legatos movere non posset Philippum, ut ab armis desisteret, & iudicio ab se constituto decertaret, interdicti sententiam, nisi is paruerit, promulgare constituit, uti patet ex c. 7. §. de off. leg. & c. 43. §. de appellat. Quæ res cum attonitos redderet prælatos Franciæ, & suspicio inde nata esset Pontifici, minus observatum iri hoc suum interdictum, quod in Regem illi propensiores viderentur, prolixas ad eos mittit literas, quibus & rationes reddit sui processûs & conquisitis variis argumentis eis persuadere intendit, justè à se promulgari tale interdictum, & sibi proinde ab eis obedientiam deberi, neque Regem justam habuisse causam declinandi iudicium à se constitutum.

CVII. Causa, quæ inter duos istos Reges vertebatur, erat merè civilis, & quidem propter commissam feloniam privationem feudi concernens. Agnoscebat Pontifex, ejus cognitionem ad se non pertinere, additâ tamen exceptione, quæ ὁπλόν π continet. Non enim, ait, intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat iudicium, nisi fortè juri communi per speciale privilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum. Quo casu non obscure prodit, etiam feudales causas, quibus de regalibus feudis disceptatur, si in Curia feudali injusta lata fuerit sententia, ad suam cognitionem pertinere. Sed ut exactius constet, quo jure sibi talem potestatem asserat, in genere mox definit, decernere de peccato ad suam pertinere censuram, & ut applicatio fiat ad rem præsentem, duplex ab Rege Philippo dicit commissum fuisse crimen, fractæ pacis & perjurii: utrumque ad suum pertinere iudicium; primum, quia per id solvitur vinculum charitatis, alterum, quia in religionem & cultum divinum immediatè committitur. Utriusque ergo coercitionem ad Ecclesiam spectare, quæ operam dare debet, ut charitas inter Christianos salva, utve religio inviolata servetur.

CVIII. Verum enim verò si propter charitatem læsam iudicium Ecclesiasticum adeundum fuerit, nullæ omninò causæ discutiendæ manebunt in iudiciis civilibus, sed facili negotio omnes trahi poterunt ad forum Ecclesiasticum, cum vix ulla proponi poterit, cui non aliquam injustitiæ cum charitate pugnantis notam inurere liceat. Poterunt igitur actores, ad

declinandum iudicium seculare ordinarium, petere in libellis suis, peccare reos suos adversarios & in peccato perseverare, dum suis desideriis non satisfaciunt, & puniri idcirco debere in foro Ecclesiastico: aut verò poterunt ipsi etiam Episcopi sub tali prætextu causam à iudice seculari avocare, aut, quod hic facit Pontifex, jam decissam denuò in certamen revocare, eum tantum in finem, ut suam amplient jurisdictionem. Id verò immanem in litibus dirimendis excitabit confusionem. Nec alia perjurii ratio est. Posset enim ita cuivis negotio civili iuramentum addi, eum in finem, ut causam deinceps ad forum Ecclesiasticum trahere liceret. Idque cum factum aliquando in Galliis & hac ratione jurisdictio secularis penè vacua & inanis reddita fuisset, decreto Senatûs Parisiensis vetitum refert Antonius Dadinus Alteserra *add. c. 13.*

CIX. Tali modo cum procederent Episcopi in Germaniâ alii, Principes in Comitibus Noribergenfibz anno MDXXII. congregati inter gravamina sua Oratori Pontificio exhibita, sub num. 64. singulare hoc recensuerunt: *Insuper & id presumunt Officiales, si quando in causis prophanis ac inter personas Ecclesiæ minimè sacratas, dicatasve, sed omnino Laicas, datâ fidei seu præstito iuramento verbo vel in scriptis pacta, obligationes, contractus vel promissiones factæ sint vel celebratæ, quod eam ob rem atque hujus prætextûs ratione tales prophanæ Laicæq. causæ coram ipsis potiùs, quam ordinario iudice agitari debeant. Quæ nova Ecclesiasticorum teebna usu si increaseret ac diutius toleraretur, jam actum foret de civili causarum auditorio, quod omnes prophanæ civilesq. causæ contractuum atque transactionum hac viâ necessariò ad Ecclesiasticos pertraherentur. Quis enim contractus, quæ transactio, quæ deniq. inter paciscentes conventio, quæ non sit solenni ita stipulatione aut promissione vallata? Illac nimirum rerum veniremus, ut in totum civilia eluderentur iudicia: quod nedum contra æquitatem ipsam, contra omnia jura scripta, sed & civili magistratui intolerabile foret. Nam ut demus hoc interim Ecclesiasticis iudicibus, de perjurio commissio notionem ut habeant, nihil magis per id causæ ipsius principalis, contractus puta aut transactionis, quam obrem ille pejeravit, iudices competentes erunt, quin perjuros illos ob religionis transgressionem manifestariam tantum iudicio convenire possent, ac canonicam huic indicere multam, reservatâ tamen civili magistratui, qui perjuros pœnali iudicio secundum civiles sanctiones plectere jus habent, commissâ sibi ob id pœnâ.*

CX. Porro magna etiam iudiciis Episcopalibus accesserunt incrementa ex eo, quod causas aliquas mixti fori esse statuerint, h. e. tales, quæ tum in civili & seculari, tum in Ecclesiastico foro ventilari queant, quodque eas numero auxerint sæpè, & latiùs earum sphaeram extenderint, quam natura causarum Ecclesiasticarum admittit. Et in his namque præventioni locum esse volunt; quæ verò qua ratione in criminibus atrocibus, ut est

Sodo-

Sodomia, adulterium &c. quæ & ipsa inter causas mixtas referri solent, ut videre licet apud Sig. Scacciam *de iud. lib. 1. c. 12. n. 15. seq.* excusari commodè queat eo casu, quo iudex Ecclesiasticus de illis cognitionem occupaverit, haud apparet. Poenâ sanè corporali necesse est, ut crimina ista excipiantur, sed quæ decerni haud potest in iudicio Ecclesiastico. Sic & inter civiles causas mixti fori esse dicuntur omnes illæ, quæ inter personas miserabiles, quales sunt pupilli, viduæ, pauperes &c. agitantur. Actiones enim harum personarum in Episcopali iudicio adversus Laicos quoscunque intentari posse statuunt. Planè ad æmulationem juris Imperatorii, *l. un. C. quand. Imp. inter pup.* Nec varò apta satis dari poterit ratio, propter quam causæ totales ad iudicium Ecclesiasticum trahi debeant, præsertim si seorsim de illis, nullâ propter matrimonium intentatâ lite, disceptandum fuerit, quod ita constituit Innocentius III. *lib. 3. epist. 148.* Per hanc igitur mixti fori constitutionem ampliata admodum fuit iurisdictio Episcoporum.

CXI. Accessit verò adhuc aliud augmentum ex eo, si quando iudex secularis propter desidiam & negligentiam juri dicundo vacare nolit, aut per eum iustitia obtineri nequeat, uti loquitur Innocentius III. *c. 11. §. de for. comp.* Tum enim volunt causam quamcunque secularem inter personas utrinque Laicas iudicis Ecclesiastici cognitioni cedere, & posse adeò Episcopum tales causas ad suum forum trahere. Id verò utrum ante Innocentium III. obtinuerit unquam, subdubito. Fuit ille dominationi AntiChristianæ amplificandæ studiosissimus, cætera super omnes mortales ambitiosus & superbus, pecuniæque sititor insatiabilis, & ad omnia scelera pro præmiis datis vel promissis cereus & proclivis uti eum describit Matthæus Paris *hist. ann. MCCXIII.* Isque uti simul jurisconsultissimus fuit, ita perpetuo operam dedit, ut iudiciorum Ecclesiasticorum auctoritatem eveheret magis magisque, & ampliorem faceret. Et hac ratione facilè potuit iudex aliquis negligentia & denegata iustitiæ argui eum in finem, ut causa deinceps in foro Ecclesiastico ventilaretur. Et ut maximè culpâ hac vacet iudex secularis, quis erit, qui eum excusatum reddet, quive munus hoc ei salvum faciet, si Episcopus id nolit?

CXII. Alias artes, quibus iudicia episcopalia nova quotidie acceperunt incrementa, consultò prætereo. Nonnullas perstrinxerunt Principes Germaniæ in supra adductis gravaminibus *sub num. 9. 10. 11.* & adhuc alias Antonius Mornacius *ad l. 8. Cod. de Episcopali. audient.* Nec verò invideri posset Episcopis, si quis inter eos facultate iudicandi præditus fuerit, ut publico nomine munus istud sustineat. Propter dignitatem enim & officium, quod gerit ut Episcopus, nullam iurisdictionem competere supra abunde probavimus. Sed quia talia occurrunt sæpè in iudiciis de rebus

Sssss 3

tem-

temporalibus, quæ abesse mallent homines seculares, rectius meo iudicio prorsus abstinerent Episcopi. Sed & absurdum esse dicit Imperator, clericis, imò etiam opprobriosum, si peritos se velint ostendere disceptationem forensium, l. 41. c. de Episc. & Cler. Ipse fori strepitus, & fucata Advocatorum verba, tum & horridæ præconum voces & crebræ apparitorum interpellationes parum videntur convenire auribus Episcoporum. Ut taceam, quæ sæpè corruptelæ præter, imò contra intentionem iudicis, sese exferere soleant. L. Pisonis liberam vocem & factum laudat Corn. Tacitus lib. 2. annal. quod ambitum fori, corrupta iudicia, sævitiam oratorum, accusationes minitantium increpans abire se, & cedere Urbe, victurum in aliquo abdito & longinquo rure testatus fuerit, simul curiam reliquerit. Multo verò potior & sanctior videtur mihi dignitas atque officium Episcopi, quam ut ei se muneri applicare debeat, quod tam variis non periculis tantum atque corruptelis, sed etiam censuris expositum est, cuive insultare solent certatim & promiscuè omnes.

CXIII. Causæ autem criminales, etsi clericos concernant, iudiciis Episcopalibus utpote insufficientibus committi haud possunt, præsertim si hypotheses, quæ sequioribus temporibus invaluerunt, attendatur. Dum enim exemptionem Clericorum tam exsortem esse volunt, ut cujuscunque is ordinis fuerit, propter nullum omnino crimen, etsi deprehensus in eo sit, à nullo iudice Laico, quantacunque is dignitate excellat, iudicari queat, solo excepto casu, quando Clericus delinquens post indictos universos poenarum Ecclesiasticarum gradus incorrigibilis existit, quæ est sententia Cælestini III. c. 10. & de Judic. an putabimus digne & pro meritis puniri posse crimina in iudiciis Ecclesiasticis? Audiamus ab ipso Cælestino poenarum species & gradus in talibus iudiciis usitatas: Respondemus, inquit, quod si clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio crimine fuerit deprehensus legitime atque convictus ab Ecclesiastico iudice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet, deinde contumaciâ crescente anathematis mucrone feriri, postmodum verò si in profundum malorum veniens contempserit, cum Ecclesia NON HABEAT ULTRA, QUID FACIAT, ne possit esse ultra perditio plurimorum per secularem commendus est, potestatem, ita quod ei deputetur exilium vel alia legitima poena inferatur. Et debet tamen nihilominus hoc casu efficaciter intercedere Ecclesia, ut citra mortis periculum sententia temperetur c. 27. x. de V. S. efficaciter, inquam, h. e. sine fuco & simulatione, uti explicat Claudius Elpenæus l. 2. digress. c. 7.

CXIV. Degradationi autem illi, & ut propter incorrigibilitatem clericus tradi queat brachio seculari, non faciunt locum promiscuè, sed in tribus tantum casibus specialibus, sicubi scil. quis in crimine hæreseos per-

timax

tinax aut relapsus fuerit, aut si falsum commiserit in literis Apostolicis, aut si conjuraverit in proprium Episcopum. Quâ de re tamen multa adhuc lis est inter Canonici juris Doctores, propter adductum c. 10. Mox enim disquiri cœpit, utrum etiam extra illos tres casus enumeratos iu criminibus illis, de quibus fuerat interrogatus Cœlestinus, tradi debeat delinquens curiæ seculari? utrum in tribus etiam illis attendi debeat incorrigibilitas? utrum in casu incorrigibilitatis etiam degradatio necessaria sit? utrum propter crimen valdè damnosum & Reip. perniciosum tradi nequeat Clericus iudicio seculari, nisi incorrigibilitas accesserit? Incorrigibilitas utrum ex eodem genere delicti, an verò etiam ex diversis speciebus æstimanda sit? Ut incorrigibilis aliquis dicatur, utrum requiratur sententia iudicis declaratoria? utrum non nisi per degradationem amittatur privilegium clericale? & ejusmodi alia plura, uti videre licet apud Didac. Covarruv. *pract. quest. c. 32. n. 2.* Stephan. de Avila *de censur. part. 4. dub. 3.* Joseph. Gibalin. *de censur. disq. 7. q. 13.* Aug. Barbolam *ad c. 10. §. de judic. Sig. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 11.*

CXV. Quocunque te vertas inter istas hypothèses, videbis clericos assequi impunitatem scelerum, & prorsus effugere pœnas promeritas. Ecce enim Laico nec accusare licet clericum, c. clericum 11. q. 1. neque condemnare, aut saltem in custodiâ detinere, nisi velit excommunicationis vinculo innodari, c. nullus 2. §. de for. comp. c. nuper 29. §. de sentent. excomm. Ecclesiasticus autem iudex nullam talem pœnam crimini quantumvis atrocissimo indicare potest, quæ sufficere queat, cum tota puniendi potestas, quæ in eo est, absolvatur suspensionibus, remotionibus, excommunicationibus, carceribus, nec habet Ecclesia ultra quod faciat. Brachii verò secularis auxilium in tribus tantùm supra enumeratis delictorum speciebus poscitur. Quomodo ergò punientur ficarii, incendiarii, latrones, incestuosi, Sodomitæ, parricidæ, conspiratores adversus Reges, rebelles, & everfores Rerumpublicarum? Respondet Innocentius III. c. 6. §. de pœn. quod à suis ordinibus degradati detrudi debeant in arctis monasteriis ad pœnitentiam peragendam. BŒNUM FACTUM. Quis non putabit satis ita expiari crimina, & noxiæ hanc pœnam parem esse? Quis non velit metu hujus pœnæ abstinere deinceps à tali facinore? Nec Jupiter quidem iratus plus exiget, opinor.

CXVI. At verò fiet hâc ratione, ut, quod observat Nicolaus Boërius *decis. 69. n. 9.* inde in plebem scandalum oriatur, *videre scil. clericum & Laicum pro enormissimo delicto commisso diversimode condemnari: laicum per frustra scindi & dilaniari, & clericum pro eodem delicto in carcere poni perpetuo & ab eo amore, vel pecunia vel aliter elargiri & liberari.* Boërium sequitur Julius Clarus *sentent. lib. 5. §. practic. crim. qu. 36. n. 23.* his verbis: *Revera vide-*

videmus, quod prelati Clericos criminosos ut plurimum leviter castigant, & licet quandoque eos ad perpetuos carceres condemnent, tamen illos postea relaxant plerumque ac dimittunt, ex quo oritur in populo scandalum, videre clericum & Laicum ejusdem delicti reos adeo diversimode puniri, ut scil. Laicus poenâ mortis afficiatur & in frustra scindatur, clericus autem aliquâ levi poenâ castigatus per forum ambulet. Et qui verò fieri aliter potest? Magistratus namque cui merum imperium competit, pollet facultate puniendi quoscumque facinorosos, sed non debet, si delinquens fuerit clericus. Judex verò Ecclesiasticus debet talem punire, sed non potest, nisi leniter admodum & nullatenus pro merito, quia iudicium sanguinis exercere, imò interesse tantum eidem, aut adjuvare & promovere illud omnino prohibetur. Quid restat ergo, nisi ut impune & pro lubitu à clericis perpetrentur crimina atrocissima?

CXVII. Temperare mihi nequeo, quin hic adscribam verba Gulielmi Neubrigensis lib. 2. rer. Angl. c. 16. Regi circa curam regni satagenti, & malefactores sine delictu exterminari jubenti, à iudicibus intimatum est, quod multa contra disciplinam publicam scil. furta, rapina, homicidia à Clericis sæpius committerentur, ad quos scil. Laici non posset jurisdictionis vigor extendi. Denique ipso audiente declaratum dicitur, plusquam centum homicidia intra fines Angliæ à Clericis sub regno ejus commissa. Et post pauca: Cùm enim sacri præcipiunt canones, clericos non solum facinorosos, id est, gravioribus hæreticos criminibus, verum etiam leviorum criminum reos degradari & tot milia talium, tanquam innumeras inter pauca granapaleas Ecclesia Anglica contineat: quantos à multis retrò annis clericos in Angliâ contigit officio privari? Nempe Episcopi dum defendendis magis clericorum libertatibus vel dignitatibus, quàm eorum vitiis corrigendis ressecandisq; invigilant, arbitrantur, obsequium se præstare DEO & Ecclesie, si facinorosos clericos, quos pro officii debito canonice vigore censuræ coercere vel nolunt vel negligunt, contra publicam tueantur disciplinam. Unde Clerici, qui in sortem Domini vocati tanquam stelle in firmamento cæli posite vita & verbo lucere deberent super terram, habentes per impunitatem agendi quodcumq; libuerit, licentiam & libertatem, neq; DEUM, cujus iudicium tardare videtur, neq; homines potestatem habentes reverentur, cùm & Episcopalis circa eos sollicitudo sit languida & seculari eos jurisdictioni sacri eximat Ordinis prærogativa &c.

CXVIII. Jamdiu verò etiam hoc observatum fuit, non permissas fuisse iudiciis Laicorum tres istas criminum species, quarum supra fecimus mentionem, nisi essent tales, ut per eas violari contingeret dignitatem Ecclesiæ Romanæ. Ea ergo ut salva maneat, à Magistratu auxilium poscitur, qui verò non tam ut iudex accersitur, quam ut vindex & auxiliator. In aliis verò criminibus, quantumvis atrocissimis, quæ dignitatem Ecclesiasticam non attingunt, nefas esse statuunt Magistratui, quicquam decernere.

Ergo

Ergo si clericus adulteraverit monetam, si Regis latus sicâ appetierit, si incendiarius fuerit, si veneficus, si occulta habuerit cum hostibus consilia, nefas erit Principi injicere manus in eum, & pro salute atque incolumitate Reip. conservandâ eum pœnis subicere. Iudex verò Ecclesiasticus post remotionem ab officio eum ex decreto Innocentii in arctum monasterium conjiciet. Imò verò benignior adhuc fuit Alexander III. qui c. 4. *de judic.* in criminibus atrocioribus clericum solâ suspensione aut remotione puniendum statuit, in levioribus verò dispensationi locum facit. Si coram Episcopo, inquit, de criminibus injure confessi sunt, seu legitimâ probatione convicti, dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant vel deponi, non immeritò suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuo removendi. De adulteriis verò & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum clericis post peractam pœnitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus, (cum suo sit functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere) judici tradere seculari. Adulterium inter minora refert crimina, contra literam S. Scripturæ, & contra mentem moratorum gentium, quod eruditè perstringit Antonius Matthæus de criminib. in prolegom. cap. 4. n. 4. Elegans verò etiam est ista ratio, ideò non debere remotum ab officio judici tradi seculari, ne duplici pœnâ reus afficiatur. Cur verò tradendi nonnulli alii, quos ab officio remotos eadem prorsus ratio absolvit?

CXIX. Cæterum valde perniciosam esse Rebuspubl. omnimodam istam Clericorum exemptionem, jamdudum observarunt illi, qui de conservatione civitatis curam suscepérunt. Res periculi plena est, vivere personas quasdam intra quendam statum, non subjectas statûs istius legibus, exemptas ab omni politiâ & disciplinâ temporali, sine obligatione fidelitatis erga principem, sine obedientiâ erga magistratum: denique corpus statûs intra aliud constitutum quid aliud sperare faciet, quam divisionem atque divulsionem potestatum, ac certam tandem everfionem. Unde & factum, quod aliquando per longas ætates unum penè ac solum in universâ Galliâ eminerit forum Ecclesiasticum, evulseritque toto illo tempore quasque emarcuerit jurisdictio regia, uti conqueritur Antonius Mornacius ad d. l. 8. C. de Episc. aud. Habeant enim verò Episcopi & clerici res suas spirituales ab ipso Salvatore Christo sibi commendatas seorsim, & officio suo fungantur, quousque istud curam animarum attingit, meminisse tamen simul debent, duabus simul qualitatibus se affectos esse, duosque respectus in suis personis concurrere, unum naturalem, ut hominum & civium alicujus statûs, altetum accidentalem, ut sunt in ordine & officio Ecclesiastico, adeo ut et si quoad hoc officium non per omnia subjecti sint potestatibus civilibus, & hæcenus exemptione suâ gaudeant; quatenus tamen

T t t t

homi-

homines & cives sunt alicujus status, partem in eo facientes, Principis in se imperium agnoscere tenentur.

CXX. Sub finem hujus capituli etiam istud notandum erit, in judiciis Ecclesiasticis non alium observatum olim fuisse processus ordinem, quam qui jure civili prescriptus fuit. Idque non constat tantum ex novell. 79. cap. 1. ubi disertè ait Justinianus: *Idonei sunt DEO amabiles Episcopi civitatum singularum, & quæ de lite sunt, & de cautela judiciorum, disponere & judicare honestè atque sacerdotaliter, & secundum leges nostras & sacratissimas regulas &c.* Sed etiam ex praxi variorum temporum. Jure civili in criminali causâ non facilè admittitur nomen rei procurator, l. 13. §. 1. ff. de publ. jud. Observatum id etiam fuit in Concilio Constantinopolitano anno CCCCLVIII. cujus acta continentur act. 1. Concilii Chalcedonensis. In illâ Synodo damnatus erat Eutyches Archimandrita, qui cum contendisset deinceps, acta ejusdem Synodi corrupta fuisse, facilè revisionem eorum impetraverat à Theodosio. Cum vero ipse presens huic negotio esse nollet, & procuratorem misisset Constantinum monachum, noluit eum admittere Synodus, sed voluit observari, id quod jure civili constitutum erat, nisi aliud placuisset Imperatori. Sub hac enim limitatione suffragium suum interposuit Meliphthongus Juliiopolitanorum Episcopus dict. act. 1. p. m. 30. vol. 2. Concil. Tali factâ accusatione consequens est, adesse eum, qui accusatur, præsertim, quia hujusmodi accusationes non sine periculo fiunt. Nec enim leve est ac transitorium, quod vertitur & idèò alterum pro altero decertare non licet. Quoniam igitur piissimus Imperator ex avitâ traditione consuevit orthodoxam continere fidem, & in nullo sanctas regulas irrumpere, postulamus ejus referri clementiæ. Et si jusserit criminali causâ alterum pro altero decertare, & hoc suscipimus &c.

CXXI. Ita porro exemplo Jurisprudentiæ civilis, quæ promiscuè quosvis ad accusationes instituendas admittere noluit, plurimos etiam excludit jus canonicum. Uti patet ex can. 129. Cod. Canon. Eccles. African. Item placuit, ut omnes servi, vel proprii liberti ad accusationem non admittantur; vel omnes, quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Omnes etiam infamiæ maculis adpersi, i. e. histriones, ac turpitudinibus subjectæ personæ, heretici etiam sive pagani, seu Judæi; sed tamen omnibus, quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non neganda. Pariter etiam circa testes, quod jure civili constitutum est, approbavit & recepit jus Canonicum. Sic enim pergunt Patres Africani can. 131. Testes autem ad testimonium non admittendos, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam quos ipse accusator de sua domo produxerit. Ad testimonium autem intra annos 13. ætatis suæ non admittantur.

CAP. XXXI. De Appellationibus Ecclesiasticis.

I.

Quemadmodum appellationes in foro civili necessariae visae & ex hinc introductae fuerunt: Sic etiam, postquam eundem processus ordinem observare placuit, easdem recepit in iudiciis suis Ecclesia. Nec enim *ἀναμάρτητος* est iudex in foro Ecclesiastico; sed perinde, ut alii quis in foro civili, vitiis obnoxius existit. Quemadmodum igitur iure civili appellationes idcirco admissae sunt, ut de iniquitate sententiae conquirendi pateat locus l. 17. ff. de minor. & ut iniquitas iudicantium, vel imperitia corrigatur l. 1. ff. de appellat. utve suppleatur id, quod in prima instantia vel per iudicem, vel per advocatos praetermissum fuit, l. 6. §. 1. C. eod. Ad eundem modum etiam iura canonica salutare hoc remedium iudiciis suis applicari voluerunt, etsi negari nequeat, plurimis corruptelis istud in utroque foro subiectum esse, adeo, ut vix ulla pronunciari queat sententia, quae a condemnatis non habeatur pro maxime iniusta, & per appellationem suspendatur. Idque etiam Donatistis exprobrat Augustinus epist. 162. Quasi, ait, haberent, quod dicerent malos iudices se esse perpeffos, quae vox est omnium malorum litigatorum, cum fuerint etiam manifestissima veritate superati &c.

II. Fuit verò hæc appellandi ratio ab eo mox tempore, quo Christiana religio ab Imperatoribus recepta legitur, inter ipsos Episcopos usitata. Nota est historia Athanasii, & quomodo condemnatus ille fuerit in Concilio Tyrio, quod ad instantiam Eusebianorum & Meletianorum à Constantino Imp. indictum fuerat. Sed cum iidem illi infensissimi Athanasii hostes essent, noluit iste hæc illorum sententiam acquiescere, sed ab Imperatore per modum provocationis impetravit, ut illi Constantinopolin evocarentur rationem suae sententiae reddituri. Rescriptum Imperatoris legitur apud Socratem, lib. 1. cap. 34. his verbis: *Quae à vestro Concilio per tumultum ac tempestatem iudicata sunt, equidem nescio. Videtur tamen per turbulentam quandam concitationem veritas esse labefactata; dum scilicet ob mutuam inter vos contentionem, quam invictam atque insuperabilem esse vultis, nec veritatem, nec ea, quae DEO grata sunt, consideratis. Sed faciet divina providentia, ut contentionis huius mala manifeste deprehensa penitus dissipentur; utque nobis plarum fiat, quantam vos, qui in unum convenistis, veritatis curam gesseritis, & an iustitia vestra citra gratiam & odium cuiusquam à vobis prolata sint. Vos igitur universos ad nostram pietatem propere oportet accedere, ut eorum, quae gesta sunt à vobis, rationem per*

Tit. 2

vosmet

vosmet ipsos accuratè reddatis. In sequentibus exponit causam huius scripti, & factæ in eo evocationis, imploratum se fuisse ab Athanasio, & ægrè inductum, ut ei gratificaret, ac propemodum iussisse, ut submoveretur ille, quod putaret scil. Synodum ex tot Episcopis coactam, (fuerunt enim numero sexaginta,) præsumptionem habere iustitiæ impertitæ; ejus tamen precibus flagitatum æquum duxisse, ut penes se cognitio repetetur, utve ipsi, qui condemnationis sententiam conceperant, de iudicii sinceritate rationem redderent. Iudicium igitur Synodale subiectum fuit cognitioni Imperatoris, ut corrigeretur scil. iniquitas iudicantium, si qua subesset, qui est finis appellationis, *d. l. 1. ff. de appell.*

III. Similis ferè processus observatus fuit in causâ Eutychis. Damnavit is fuerat in Concilio Constantinopolitano, quod cum Episcopis quibusdam celebraverat Flavianus Episcopus CP. Eutyches studio Chrylaphii Eunuchi à Theodosio Imperatore obtinuerat, ut Concilium aliud Ephesi indiceretur, in quo noluit Imperator, ut Flavianus & reliqui, qui in Concilio Constantinop. Eutychen damnaverant suffragia ferrent, sed perinde ut iudices, à quibus appellatum esset, se haberent. Idcirco in mandatis dedit Elpidio Comiti sacri consistorii, ne eos inter iudicantes deinceps admitteret. *Hic, inquit, qui pridem Eutychetis religiosissimi archimandritæ iudices extiterunt, presentibus quidem & tacentibus, nullum tamen iudicantium habentibus locum, sed communem aliorum omnium sanctorum patrum sententiam expectantibus: quoniam ea, quæ dudum ab ipsis iudicata sunt, nunc retractantur.* Huic mandato ut satisfaceret Elpidius in ipso Concilio, cum de causâ Eutychis disputaretur, & ex Flaviani parte nonnulla monerentur, hæc addidit verba: *Sacratissimus Imperator implens ipse primum ordinem legum, quarum est & inventor & custos, præcepit, qui dudum iudices fuerunt, in loco eorum esse, qui iudicandi sunt, neque habere tempus docendi, neque fiduciam à vobis accipere.* Ad ea ergo, quæ nunc ab Archiepiscopo Flaviano dicta sunt, & hoc doceo, quia accusator quidem suam accusationem implevit: & ut arbitratus est, vicit: & iudex accusatoris causam jam in semetipso transtulit, sicut & in publicis sententiis custoditur. Nunc igitur vos convenistis, ut eos, qui iudicaverant, iudicetis: non ut iterum accusatoris personam suscipiatis, & perturbationis iterum initium alterum fiat &c.

IV. Et hæc quidem tum temporis fuit ratio atque modus, emendandi, si quis per sententiam Ecclesiasticam gravatum se diceret, etsi illa in Synodo à pluribus pronunciata fuisset, ut aliud novum peteretur alterius Synodi iudicium. Celebris est admodum causâ Cæciliani Carthaginienfis Episcopi, quem Donatistæ in Concilio Carthaginienfi, numero septuaginta, vel traditionis reum fecerant, vel saltem à Traditore ordinatum dixerant, & ex hoc capite inauditum atque absentem damnaverant, substituerant autem illico Majorinum, suæ sectæ fidissimum parastatam. Nihilominus

Con-

Constantinum, simulatque ille rerum potitus fuisset, adierunt Donatistæ, eumque libello adversus Cæcilianum exhibito commoverunt, ut novum instrueret iudicium. Nectamen penetrare licet, cur istum procedendi modum elegerint Donatistæ. Certe mirum est, eos actum agere voluisse & iudices sibi novos dari petiisse potius, quam executionem rei iudicatæ urfisse. Constantinus, qui tūm in extremis Galliarum finibus ad Rhenum versabatur, iudices constituit Miltiaden Episcopum Romanum, Maternum Agrippinensem, Marinum Arelatensem & Rheticium Augustodunensem, quos Romæ convenire voluit; litigatoris autem hunc præscripsit modum, ut Cæcilianus unā cum decem Episcopis, qui accusatores ejus erant, & cum decem aliis, quos ipse ad suam causam necesarios esse judicaverit, in iudicio isto præsto essent, causam utrinque dicturi, uti legitur in epistola Constantini ad Miltiaden, quæ extat apud Eusebium *lib. 10.* Et hi quidem iudices cum aliis quindecim, quos ex Italiā sibi adjunxerunt, Cæcilianum deinceps absolverunt, eumque in Episcopatu suo confirmandum statuerunt.

V. Talem verò sententiam indignè ferentes Donatistæ Constantinum denuò adierunt, prætendentes, quod eorum omnis causa non fuisset audita, sed potius iidem Episcopi quodam loco se clausissent & prout ipsis aptum fuerat, judicassent, uti scribit Constantinus ad Ælasium sive Ablavium, sive, quod à paucis dictæ sententiæ fuerint, atque hi ipsi non omnibus, quæ inquire antè oportebat, diligenter examinatis, ad depromendum iudicium præproperè festinanterque processerint, uti scribit idem ad Chrestum Episcopum Syracusanum. Hanc verò eorum querelam per modum appellationis interpositam fuisse, testatur ipse Imperator in literis dimissoris ad Episcopos in Urbe Arelatensi congregatos, his verbis: *O rabida furoris audacia! sicut in causis gentium fieri solet, appellationem interposuerunt. Equidem gentes, minora interdum iudicia refugientes, ubi iustitia deprehendi potest, magis ad maiora iudicia auctoritate interpositā ad appellationem se conferre sunt soliti. Quid hi detractoris legis, qui renuentes cœlesti iudicium, meum putaverunt postulandum &c.* Ne ergò se non satis auditos & injustè condemnatos dicere possent importuni sollicitatores, admisit Imperator appellationem, ejusque cognitionem rejecit ad synodum Arelatensem à se propediem indicendam. Convenērunt in istā synodo Episcopi multo plures, quorum nomina recensentur *tom. 1. Concil. Gall. pag. 8.* & inter eos etiam tres illi, qui Romæ cum Miltiade Pontifice iudices fuerunt. Nec enim absurdum erit, concurrere iudicem prioris instantiæ in iudicando cum aliis, si hi longè plures fuerint, imò verò utile est sæpenumero ita fieri, ut de iustitiā sententiæ jam latæ eò certiores fieri possint secundum iudicaturi.

VI. In hoc concilio causā probè & sufficienter cognitā denuò absolutus fuit Cæcilianus, damnatus verò Donatus hæreseos istius acerrimus

T t t t 3

pro-

propugnator. Donatistæ verò stomachari & moleste ferre pergebant hæc Episcoporum judicia, quos omnes, ut suspectos traducebant, atque idcirco iterum Constantinum appellabant, ab ipso eo sententiam sibi magis proficuum expectantes. Major profectò quam antea causa rejiciendæ tam importunæ appellationis erat. Sed passus est Constantinus sibi persuaderi, ut instauraretur judicium tantoperè desideratum, & ut ipse cognosceret. Romæ igitur dum consisteret, Cæcilianum & Donatistas ad se evocavit. Quò cum non occurrisset Cæcilianus interpellatus à Donatistis, qui compa-ruerant, Imperator, ut in contumaciam eum condemnaret, præcepit, ut Mediolanum se euntem sequerentur. Tunc se aliqui eorum, verba sunt Augustini epist. 162. subtrahere cœperunt, fortasse indignati, quia non est eos imi-tatus Constantinus, ut jam statim atq; velociter Cæcilianum damnet absentem. Quod ubi cognovit providus Imperator, reliquos ab Officialibus custoditos fecit Mediolanum pervenire. Quò cum etiam Cæcilianus pervenisset, ipsum quoque, sicut scripsit, exhibuit; cognitâq; causâ quâ diligentia, quâ cautela, quâ provi-sione, sicut ejus indicant literæ, Cæcilianum innocentissimum, illos improbißimos judicavit. Sive ut ipse scripsit Imperator apud eundem Augustinum lib. 3. contr. Crescon. cap. 71. Pervidi Cæcilianum omni innocentia præditum, ac debi-ta religionis sue officia servantem, ei, ita ut oportuit, servientem. Et tamen etiam de hoc judicio per calumniam malitiamque criminatus deinceps fuit Parmenianus Donatistarum patronus, Imperatorem gratiâ corruptum fuisse, uti testatur idem Augustinus contr. epist. Parmen. lib. 1. cap. 6.

VII. Hæc omnia ex Optati Milevitani libro primo adversus Parmenianum & Augustini variis locis ideo adduximus, ut inde quasi per aphorismos discamus, causas Episcoporum sub initiis Christianarum Rerum publ. in syno-dis disceptatas & decidas fuisse; istas autem synodos ab Imperatore convo-catas colisse; tum, si per sententiam synodalem gravatus quis fuisset, eaque acquiescere nolle, appellare licuisse ad Imperatorem; hunc verò vel ipsum de causâ controversâ cognovisse, vel iudices alios delegasse; porro, etiam Pontifici Romano causam delegari ab Imperatore potuisse; & ab hujus sententiâ appellari nihilominus potuisse ad Imperatorem. Denique creditum eo tempore non fuisse, pontificem Romanum in causis Ecclesia-sticis esse supremum judicem, à quo nulla fieri posset provocatio, aut ulte-rior ab ullo alio iudice cognitio. Neque eum tam profundâ & infallibili pollere scientiâ, ut ipse solus cognitioni causæ sufficeret. Hodie sanè vix æquo admittet animo Pontifex Romanus, ut ab Imperatore sibi cum aliis causa committatur, utve, si in suo Consistorio causa semel decisa fuerit, ali-bi judicium aliquod restauretur, atque ibi disceptatio renovetur. Sed aliud obtinuit olim in causâ Cæciliani, uti deduximus.

VIII. Nem.

VIII. Nempe ita jus mosque tum fuit, ut nonnullæ Ecclesiasticorum causæ apud Episcopos primum ventilarentur, & sic in foro quasi privilegiato prima earum disceptatio institueretur, postquam indecens visum esset, fora secularia quibusvis Clericorum querelis fatigari; nihilominus tamen, si parum iusta putaretur sententia ab Episcopo aut synodo lata, ad judicia secularia provocare liceret. Præter ea quæ adduximus & alia plura, quæ passim prostant exempla, non obscurè id prodit constitutio in l. 20. C. Th. quor. appell. non recip. Chronopiùs enim ex antistite, cujus ibi mentio fit, à iudicio septuaginta Episcoporum, qui eum exauctoraverant, ad præfectum Urbi provocaverat, & ab hoc secundum condemnatus ad ipsum Imperatorem appellaverat. Quia igitur hoc tempore à præfecto Urbi appellare prohibitum erat, uti ostendit Jacobus Gothofredus ad l. 11. C. Th. de appellat. Valentinianus Imp. secundam istam appellationem recipere noluit. Imò nec idèo fortè secunda appellatio admissa fuit, quia de sufficienti in duobus diversis judiciis cognitione causæ dubitari non poterat, & hinc frivola planè credebatur interposita appellatio. Justinianus sanè novell. 123. cap. 21. disertis verbis id prohibuit, dum ait: *Si quis contra aliquem clericum aut monachum, aut diaconissam, aut monastriam aut ascetiam habeat aliquam actionem: adeat prins sanctissimum Episcopum, cui horum unusquisque subiaceat: ille verò causam inter eos iudicet, & si quidem utraque pars iis, quæ iudicata sunt, acquieverit, jubemus per loci iudicem hoc executioni perfectæ contradi. Si quis autem litigantium intra decem dies contradicat iis, quæ iudicata sunt, tunc locorum iudex causam examinet, & si invenerit iudicium rectè factum, etiam per sententiam propriam hoc confirmet, & executioni propriæ tradat, quæ iudicata sunt, & non liceat secundo in tali causâ victo appellare &c.* Exceperat autem Justinianus ipse in l. 29. C. de Episc. aud. causas merè Ecclesiasticas, quas noluit ad iudiciumulare ullo modo deferri, sed suas illis instantias reliquit apud Episcopos, Metropolitanos & Patriarchas: *Has autem actiones*, inquit, §. 4. *si quidem ad Ecclesiastica negocia pertinent, necesse fore jubemus, ut à solis religiosissimis Episcopis aut metropolitanis, aut à sacris Synodis, aut à sanctis Patriarchis cognoscantur.*

IX. Karoli Magni ætate ita comparata erant iudicia Ecclesiastica, ut Clerici conveniri debuerint coram Episcopo dioceseos; ab eo verò appellatio fieret ad Metropolitanum, qui cum suffraganeis quibusdam suis causæ cognitionem iterabat, sed ita, ut concurrerent simul Comites ab Imperatore delegati, & ultima tandem cognitio ipsi Imperatori remaneret. Testimonium hujus rei extat in can. 6. Concilii Francofordiensis: *Statutum est à domino Rege & sanctæ Synodo, ut Episcopi iustitias faciant in suis parochiis. Si non obedierit aliqua persona Episcopo suo de abbatibus, presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, monachis & cæteris clericis, vel etiam aliis in ejus parochiâ, veniant*

niant ad metropolitanum suum, & ille dijudicet causam cum suffraganeis suis. *Comites quoque nostri veniant ad iudicium Episcoporum.* Et si aliquid est, quod Episcopus Metropolitanus non possit corrigere vel pacificare, tunc tandem veniant accusatores cum accusato cum literis Metropolitanis, ut sciamus veritatem rei. Ex quo patet, etiam Metropolitanum iudicium eo tempore succubuisse iudicio Imperatoris, etsi ille cum suffraganeis suis sententiam pronuntiasset.

X. Sed, uti dixi, accuratè discernendæ sunt causæ, quæ intentantur. Si enim Ecclesiasticæ fuerint, etsi & ipsæ à primis Imperatoribus Christianis quandoque iudicarentur, plerumque tamen in foro Ecclesiastico terminabantur. Et quia inter ipsos Episcopos, qui talium iudiciorum præfides erant, gradus erant constituti, ita ut alii Episcopi simplices, alii Metropolitanis, & alii patriarchæ dicerentur, ipsa etiam hinc eorum iudicia, tunc quoad primam instantiam propter qualitates & dignitates reorum, distincta erant, tunc etiam, si provocandum esset, per gradus exerceri oportebat. Constitutum erat in Synodo Chalcedonensi *can. 9.* Ut clericorum causæ apud proprium Episcopum agitentur; Episcopus verò si reus fuerit, à provincie Synodo iudicetur; & tandem Metropolitanus apud exarchum dioceseos conveniatur. Inde natus appellationum ordo, ut de sententiâ Episcopi in secundâ instantiâ iudicaret Metropolitanus, & si porro provocatum fuerit, causa devolveretur ad primatem vel patriarcham. Clericus ergo ab Episcopi iudicio provocare poterat ad Metropolitanum, aut ad Synodum provincialem, & ab his ad Synodum maiorem sive dicecesanam, sive, quod perinde est, uti statutum fuit *can. 28. in Cod. can. Eccles. African.* ad primates suarum provinciarum, aut ad universale concilium. Concilium enim universale nomine concilium totius dioceseos Africae venit. Et hunc ordinem præscribit etiam Justinianus *d. l. 29. C. de Episc. aud.* ita ut patriarchale hoc iudicium supremum esse velit, à quo nulla ulterior detur provocatio. *Ita, inquit, quæ ipse (Patriarcha) iudicaverit, omnino parent (condemnatus) perinde ac si eum ab initio iudicem esset consecutus.* Nam contra horum antistitem sententias non esse locum appellationi, à maioribus nostris constitutum est.

XI. Quod ita de Ecclesiasticis causis constitutum fuit, trahendum non est ad causas Clericorum civiles, quas expressis verbis excipit Justinianus *d. l. 1.* ita tamen, ut illæ quoque in iudiciis Episcopalibus ventilari queant, si quidem ita ex consensu utriusque parti placuerit. Sed id ipsum etiam est ex concessione Imperatoris; cum prerogatio aliàs fieri non queat de causâ ad causam, si illæ non sint ejusdem naturæ, & genere summo tantum non convenient, quomodo criminales causæ ex prerogatione iudicari nequeunt ab eo, qui civilibus tantum præfectus est, & vice versâ. *l. 61. §. 1. ff. de iudic. l. 1. C. ubi caus. fiscal.* Neque id disimulat Justinianus, dum ait *d. l. 29. §. 4.* PATIEMUR,

MUR, ac si absque tali ejus permissione nulla Episcopis de causis civilibus competeret cognitio, & addit: *cum judicia civilia sint*, ad quæ scil. propriè spectet istarum causarum disceptatio. Imò verò, ut rectius dicam, videtur iste partium consensus non tam prorogare jurisdictionem judicis Ecclesiastici, quàm arbitrum eum constituere, ut ille etiam in civili causâ, quæ ad eum aliàs non pertineret, judicis partes recipiat finemque suâ sententiâ controversiæ imponat. l. 13. §. 2. ff. de recept. arb. Imperator enim in d. l. 29. in nudis permissionis terminis subsistit, neque ullam judici Ecclesiastico confert potestatem dirimendi lites civiles. Si quis ergo jam in judicio Episcopali propter causam civilem victus fuerit, haud frustra quæritur, utrum provocare ei deinceps ad superius aliquod judicium liceat? Ego puto, provocationem hîc nullum habere locum. Observari enim, uti in aliis processibus articulis fieri solet, etiam hîc debet id, quod jure civili obtinet, ut non liceat appellare ab arbitris compromissariis, arg. l. 3. C. de jurisd. omni. jud. l. 27. §. 2. ff. de recept. arb. l. 1. C. eod. Atque sic etiam in Conciliis Africanis decretum fuit, can. 15. Si ex consensu partium electi fuerint iudices, etiam à pauciore numero, quàm constitutum est, non liceat provocari. Similiter can. 96. Si autem fuerit provocatum, eligat, qui provocaverit iudices, & cum eo, & ille, contra quem provocaverit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare. Et porro can. 122. A iudicibus autem, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare &c.

XII. Eorum, quæ diximus hactenus, summa hæc est, in judiciis Ecclesiasticis interpositas fuisse appellationes per gradus instantiarum, quæ ex gradibus Episcoporum & eorum jurisdictione resultabant, supremum autem judicium peractum fuisse in Synodo patriarchali, & ab hac prohibitam fuisse appellationem ulteriorem, cum nec superior in diœcesi esset quisquam ex archiepiscopo sive patriarchâ, neque diœcesis una alteri, & sic nec patriarcha alteri subiectus esset. Invaluit tamen opinio, supra patriarchas omnes esse Pontificem Romanum, & sic non à patriarchis tantum cæteris & eorum Synodis, sed etiam ab inferiore iudice quolibet, ubicunque terrarum tribunal is suum habuerit, intermissis iudicibus intermediis quantiscunque ad Pontificem Romanum immediatè appellare licere. Quæ eam in rem congescit testimonia Gratianus caus. 2. q. 6. vel domestica sunt, vel dubia & apocrypha ex Sixti, Marcelli, Victoris, Zephyrini & aliorum episcopis. Ea tamen sententia tam altas radices egit in Regno pontificio, ut cum corruptelas inde resultantes in Concilio Tridentino bonâ fide recensisset Johannes Gropperus, illico contradictorem sibi inveniret Johannem Baptistam Castellum, consentientibus aliis, qui indignè ferebant, Curia Romanæ commoda atque axiomata ita in dubium vocari.

Uuuuu

XIII. As-

XIII. Asfertio hæc Ecclesiæ Romanæ à primâ suâ origine valde ambitiosa & periculosa visa fuit Patriarchis in Ecclesiâ Orientali existentibus, quod supremum quendam & universalem dominatum involvere censeretur, quodque adeo invalida quæcunque sua decreta reddi nullo negotio possent, dum saltem ea minimè probarentur Pontifici Romano. Atque exinde dissensio maxima inter Ecclesias Orientales & Occidentales exarsit, ita ut deinceps planè contraria ederentur decreta, & concilia conciliis, canones canonibus frequentissimè opponerentur. Pontifices scilicet occultâ viâ & per cuniculos grassabantur, atque per has clancularias artes ad sedis suæ dignitatem, honorem, auctoritatem promovendam dies noctesque laborabant, nec putabant tamen tam immanem & portentosam eam futuram, qualis extitit temporibus insequentibus, quæve vel tacito hominum nihil tale cogitantium consensu accessit, vel invitis etiam & repugnantibus extorta fuit. Patres autem & Episcopi Ecclesiarum Orientalium id animadvertentes malculè resisterunt aliquando, neque *παρεσβύοντες* illam ferre poterant, donec ipsi sub grave servitutis jugum redacti, omnipotestate suâ exuti fuérunt. Controversia autem ista, quâ diximus tamdiu vexatas fuisse Ecclesias, de appellatione scilicet ad Sedem Romanam, agitata præcipuè fuit seculo ineunte quinto, & quidem inter ipsas Ecclesias Occidentis, Romanam scilicet & Africanas. Origo ejus paulo altius repetenda est.

XIV. Damnatu erat in Concilio Tyrio Athanasius, eamque sententiam deinceps anno CCCXL. confirmaverunt Episcopi in Concilio Antiocheno congregati. Neve illi, quod videbatur minari, apud Episcopum Romanum, præsidium aliquod superesset, conditi simul sunt in isto Concilio aliquot canones, causam ejus obliquè ferientes: quartus scilicet undecimus, duodecimus, decimus quartus, præcipuè verò decimus quintus, cujus verba digna sunt quæ hic legantur: *Si quis Episcopus aliquorum criminum accusatus ab omnibus provinciæ Episcopis condemnatus fuerit, omnes unam consentientem adversus eum sententiam tulerint, is ne amplius ab aliis judicetur: sed provinciæ Episcoporum firma maneat sententia.* Supremum ergo judicium, in quo Episcoporum causas disceptari oportebat, fuit Concilium uniuscujusque provinciæ. Atque idem jam ante in Concilio Nicæno *can. 5.* decretum fuerat. *Prudentissimè enim justissimeq; viderunt istius canonis conditores, quæcunque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda: Nec unicuique provinciæ gratiam Sancti Spiritûs de futuram: uti scribunt Patres Africani in epist. ad Cælestinum Papam.*

XV. Athanasius nihilominus Romam ad Pontificem Julium I. confugit, qui convocatâ synodo cum quinquaginta Episcopis ipso decreto Orientalium eum in communionem recepit, atque innocentem pronuntiavit.

ciavit. Idque cum per Gabianum Comitem missa epistolâ Orientalibus denunciasset, simulque perversa eorum iudicia exprobrasset, illi mox aliâ Antiochiæ indictâ synodo anno Christi CCCXLIII. de communi omnium sententiâ conscriptis literis Julium acrius perstrinxerunt, criminis loco obijcientes, quod cum Athanasio à se excommunicato communicasset, quodque ipsorum synodus hac ratione contumeliâ affecta, & iudicium omnino nullum esset. Idque facinus, ut injustum & ab Ecclesiasticis legibus alienum reprehenderunt, uti refert Sozomenus *lib. 3. cap. 8.* Hanc ergo ut indubitam & jam ante per canones firmatam regulam objecerunt Julio, res in Oriente judicatas retractari non posse in Occidente, nec è contra. Sic enim juxta eandem regulam antecessores suos approbatione suâ confirmasse damnationem, quæ in Occidentali synodo adversus Novatum decreta fuisset.

XVI. Cum ita dissentirent inter se Orientalium & Occidentalium Ecclesiarum Episcopi, & manifestum inde schisma metuendum esset, Constantinus & Constantius Imperatores, ut tempestivè id caverent atque averterent, sive implorati sive sponte suâ auctoritatem interposuerunt, & de synodo Oecumenicâ eam in rem habendâ consilia inierunt. Ex communi consensu utriusque Imperatoris placuit, ut tam Orientis quàm Occidentis partium Episcopi constituto die Sardicam convenirent, quæ Urbs est Illyrici. Conveniunt igitur tam ex Occiduis quàm Orientis partibus Episcopi centum & septuaginta. Orientales autem conjungi Occidentalibus & cum eis concilium constituere noluerunt ante, quam isti Athanasium rejecissent, & Orientalium Synodorum de eo habitatum decretis suum robur reddidissent. Quod cum facturos se negarent Occidentales, illi Philippopolin secesserunt, ibique suas actiones seorsim & Occidentales Sardicæ suas seorsim nullâ factâ communicatione continuarunt. Ex eo autem patet, intencionem Imperatorum fuisse, ut Oecumenicum celebraretur concilium, quanquam ab illis numerus fortè Episcoporum ex utrâque parte certus & æqualis definitus esset, sed intensione hac suâ excidisse, dum propter secessum Orientalium haudquaquam ad spem eventus respondit.

XVII. In Concilio hoc Sardicensi, quod in annum CCCXLVII. incidit, ab Episcopis Occidentalibus tale conditum est decretum *cap. 3.* Osius Urbis Cordubæ Episcopus dixit: -- Si quis Episcoporum in aliquo negotio condemnari visus fuerit, & existimet se non malam, sed bonam causam habere, ut etiam rursus iudicium renovetur, si vestra dilectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus, & de iis, qui judicaverunt, scribatur Julio Romanorum Episcopo, ut per propinquos provincie Episcopos, si opus sit, iudicium renovetur & cognitores ipse prebeat. Et porro *cap. 4.* Si quis Episcopus iudicio Episcoporum,

Uuuuu 2

qui

qui sunt in vicinâ, depositus fuerit, & dicat rursus sibi responsionis negotium competere, non prius in cathedram ejus alius substituat, quam Romanus Episcopus causâ cognitâ sententiam tulerit. Et iterum cap. 5. Si quis Episcopus delatus fuerit, & congregati ejusdem regionis Episcopi eum gradu moverint, & veluti appellans confugerit ad beatissimum Romanum Episcopum, & velit ipsum audire, & justum esse existimaverit ejus rei examinationem renovari, illis Episcopis scribere dignabitur, qui sunt propinqui provincie, ut ipsi diligenter & accuratè singula perscrutentur, & ex veritatis persuasione de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad suam supplicationem Romanorum Episcopo judicare visum fuerit, à proprio latere presbyteros mittat, ut sit in potestate ipsius Episcopi, quod rectè probaverit & statuerit oportere, eos mitti, qui cum Episcopis sint judicaturi, habentes auctoritatem ejus, à quo missi sunt: & hoc ponendum est. Si autem ad rei cognitionem Episcopi etiam sententiam sufficere putaverit, faciet, quod prudentissimo ejus consilio rectè habere videbitur. Respondèrant Episcopi: *Quæ dicta sunt, placuerunt.*

XVIII. Canones hi in ipsis Occidentalibus Ecclesiis ineunte seculo V. turbas dederunt. Apiarius presbyter ab Episcopo suo Siccensi Urbano in Africâ excommunicatus & gradu motus ad Romanum Pontificem, qui tunc erat Zosimus, se contulerat, & ab eo redditus communioni fuerat. Zosimus deinde in Africam misit Faustinum Episcopum Potentinum & Pice-no & Philippum ac Asellum presbyteros, qui appellationem ad se factam & restitutionem Apiarii tuerentur, simulque persuaderent Afris, causis inde ab eorum Conciliis per appellationem ad Sedem Romanam justè devolvi, neque refragari Episcopos Africanos posse, quandoquidem in Concilio Nicæno ab omnibus Catholicis recepto ita definitum esset. In ejus rei fidem Zosimus in commonitorio, (ita appellabant mandata legatis in scriptis data) adduxerat dictum canonem quintum Sardicensem eumque pro Nicæni Concilii canone venditaverat. Africani Episcopi, cum in Codicibus suis, quos penes se habebant, inter canones Concilii Nicæni non invenirent istum, ad quem provocaverat Zosimus, cum dubii de eo redditi essent, responderent Zosimo, & ad eundem modum eo defuncto Bonifacio successor, velle se interim canonem istum ut genuinum custodire, debere autem eam in rem accuratius inquiri, & ab Episcopis Constantinopolitano, Alexandrino & Antiocheno evolvi exemplaria Canonum, quæ apud illos reservarentur authentica, ut de veritate decreti adducti certiores reddi possent. Eousque enim rem quasi in suspenso relinquunt, ita tamen, ut quod illo contineri aserebatur, propemodum admittant. Sed addunt nihilominus: *Quæ si ibi, quemadmodum ipso, quod apud nos fratres ex Apostolica sede directi commonitorio allegaverunt, continerentur, eoque ordine vel apud vos in Italia custodirentur, nulla modo nos talia, qualia commemorare jam*

jam nolumus vel tolerare cogemur, vel intolerabili pateremur. Sed credimus adjuvante misericordia Domini DEI nostri, quod tuâ sanctitate Romane Ecclesiæ presidente non sumus jam istum typhum passuri, & servabuntur erga nos ea, quæ nobis etiam non differentibus custodiri debeant &c. Epistola legitur ad calicem Codicis canonum Ecclesiæ Africanæ.

XIX. Postquam ab Episcopis Constantinopolitano & Alexandrino transmissa fuissent Concilii Nicæni exemplaria authentica, & ne vestigium quidem canonis istius, quem adduxerat Zosimus, in iis inveniretur, manifestum inde redditum fuit, fucum è Romana curiâ esse factum, & pro Synodo Sardicensi parum celebri, & ab Occidentalibus tantum Episcopis quibusdam celebratâ Nicænam generalem, cuius auctoritatem Africanis in dubium vocare non liceret, substitutam fuisse. Sardicensis autem Synodus ad Nicænam referri ideò non potest, quia recentior est illâ annis viginti duobus, & ejus decreta in Codicem canonum Ecclesiæ universæ recepta nunquam fuerunt. Postquam igitur callida ista Pontificis Romani machinatio detecta esset, ut typhum istum reprimerent, Patres Africani hoc pleno concilio ediderunt decretum: Placuit, ut presbyteri, diaconi, vel ceteri inferiores Clerici in causis, quas habuerint, si de judiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos cum consensu sui Episcopi audiant, & inter eos desinant adhiberi ab eis Episcopi: quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina judicia, sed ad primates suarum provinciarum, aut ad universale concilium, sicut & de Episcopis sæpe constitutum est. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam ad communionem suscipiatur. Canon hic est vigesimus octavus in Cod. Can. Eccles. African. quem etiam Gratianus suæ compilationi inseruit c. placuit 2. q. 6. sed cum insertionem verborum: nisi forte Romanam Sedem appellaverint, quæ intentioni Afrorum planè contraria sunt, & ex lege eximunt, propter quod unum lex lata est. Quas verò interpretationes hic faciunt Bellarminus, Baronius, Binius & alii, καμποι sunt & λήροι, verba per se clara & perspicua in-flectentes & in alienum planè sensum intorquentes.

XX. Axioma hoc Pontifici Romano competere dum negarunt Africani, qui partem Ecclesiæ Occidentalis constituebant, multo minus approbari id potuit ab Episcopis Orientalibus, quippe qui jam ante conditum pro se habebant Canonem Antiochenum supra adductum, cui insistebant, quoties eâ de re disceptatio instituta esset. Interim verò cum viderent, αυτονομίαν & principatum affectatum in Ecclesiâ Romanâ quotidie novas accipere vires, & alia atq; alia sensim induci πρεσβύμια, ipsi quoque, ut Ecclesiam Constantinopolitanam ad eandem dignitatem atque gloriam eveherent, omnem moverunt lapidem. Ut enim civitates æmulæ erant inter

Uuuuu 3

se,

se, ita & Ecclesiæ. Et quia Constantinopolis nova Roma erat atque dicebatur, parem eam Romæ veteri uti imperio ita sacerdotio esse volebant Græci. Ideoque anno CCCXXCI. in Concilio Constantinopolitano I. quod sub Theodosio M. celebratum est, Episcopo Constantinopolitano *τὸ πρῶτον καὶ πρῶτον* post Episcopum Romanum decreverunt, ut primus scil. esset omnium Episcoporum, & soli Romano secundus. Sed honoris tantum erat hæc collatio, potestatis autem penè nulla. Quapropter, ne inferior ille esset Episcopo Romano, parem ei deinceps anno CCCCLI. in Concilio Chalcedonenfi, in omnibus prærogativam & in rebus Ecclesiasticis administrandis auctoritatem tribuerunt, ac per omnia sedem Constantinopolitanam sedi Romanæ exæquarunt. Similiter igitur & provocationem ab omnibus patriarchis Orientis Patriarchæ Constantinopolitano decreverunt, quia hoc jure uti videbatur Episcopus Romanus, cui appellationes Episcoporum ex toto Orbe Synodus Sardicensis censuerat.

XXI. Canon nonus Concilii Chalcedonenfis hic est: *Si quis Clericus cum Clerico litem habuerit, proprium Episcopum ne deserat, sed ad secularia iudicia ne excurrat. Sed prius causam agat apud proprium Episcopum: vel certe de Episcopi sententia apud eos, quos utraque pars elegerit, iudicium agitetur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis subjiciatur. Si autem Clericus cum proprio vel etiam alio Episcopo litem habuerit, à provincie Synodo iudicetur. Si autem cum ipsius provincie metropolitano Episcopo vel Clericus controversiam habuerit, diœceseos exarchum adeat, aut regie Urbis Constantinopoleos sedem & apud ipsam iudicetur.* Liberum scil. cuivis relinquitur causam suam contra metropolitanum aliquem vel apud Exarchum diœceseos *ἐξ αὐτῶν τῆς διοκλήσεως*, illius scil. diœceseos, cui metropolitanus subjectus est, vel apud Sedem Constantinopolitanam in iudicium deducere. Eodem pertinet canon decimus septimus ejusdem Concilii. Et de hoc privilegio gloriatur Aristenus, quod nemini patriarcharum aliorum tale concessum fuerit, nec à canonibus nec à legibus, ut Metropolitanus, qui uni subjacet patriarchæ, ab alio judicaretur, nisi soli Constantinopolitano.

XXII. Græci semper Chalcedonensem Synodum ut telum validissimum Latinis opposuerunt ad vindicandam Episcopo Constantinopolitano eandem prorsus circa Episcoporum appellationes prærogativam, quam sibi Romanus vindicabat. Quinimò venditarunt, fortiolem hanc in parte causam videri Constantinopolitani quàm Romani Episcopi: Sardicense quippe Concilium, quod de appellatione Episcoporum ad Sedem Romanam dirigendâ sanxit, non fuisse Oecumenicum, Chalcedonensem verò Synodum, quâ idem hoc jus privilegiumque Constantinopolitanæ Sedi tributum est, Oecumenicam fuisse. Græci enim Sardicense istud Concilium pro Oecumenico nunquam habuerunt, nec habere poterant, quia ab Occi-

den-

dentibus solis Episcopis celebratum fuit, postquam Orientales Philippopolin discessissent. Quod igitur Sardicæ constitutum fuit, restringi debuit ad solam Occidentalem Ecclesiam, cui parem deinde fecerunt Græci Ecclesiam suam Constantinopolitanam. Atque idcirco Theodorus Balsamon privilegium hoc Episcopi Romani circa appellationem Episcoporum non proprium esse scribit, sed commune illi cum Patriarchâ Constantinopolitano: *Que autem de Papâ definita sunt, inquit, eadem de Patriarchâ quoque Constantinopolitano sunt intelligenda, quod is à diversis canonibus similiter ac Papa sit in omnibus honoratus, ad can. 3. Et porro ad can. 5. Quia autem in prioribus canonibus diximus, non esse que de Papâ constituta sunt specialia ejus solius privilegia, ut necesse habeat quivis condemnatus Episcopus ad Sedem Romanam accedere, sed etiam apud Sedem Constantinopolitanam exaudiri, eadem quoque rursus dicimus.*

XXIII. Illustrissimus Archiepiscopus Petrus de Marca juris Canonici veteris & novi scientissimus, cum vidisset, parum proficere Interpretes in sustinendis canonibus Sardicensibus, lib. 7. cap. 3. de Concord. Sacerd. & Imp. in illis vocabula appellandi & provocandi improprie sumi, nec de verâ appellatione, sed de retractione aut revisione ibi agi contendit, eamque interpretationem se ab Hincmaro Rhemenfi Archiepiscopo didicisse ait. Est verò hoc extra dubium, inter appellationem & revisionem, si ex arte Juris loqui velimus, ingens esse discrimen, de quo consulendi sunt eorum commentarii. Non videtur tamen mihi distinctio ista ad præsentem materiam commodè applicari posse. Enimverò, etsi variet processus revisionis & diversimodè se habeat passim locorum, conveniunt tamen Doctores in eo omnes, revisionem non nisi à Principe impetrari debere, h. e. ab eo, qui in Regno & territorio suo summam habet ordinandorum judiciorum potestatem, & à cujus directione judicia tam majora quàm minora dependent. Quâ de re videri inprimis possunt Camillus Borellus tom. 2. decis. 34. n. 65. seq. Marius Giurba decis. 35. Alvar. Valasc. consultat. 51. Joh. Bapt. Costa remed. subsid. 23. Eaque potestas Principi competens extra territorium, quod ejus proprium est, se non extendit. Si igitur Pontifici Romano competere potestas concedendi beneficium revisionis in causis illis, quæ apud Africanos & Orientales Patriarchas judicatæ sunt, statuendum erit, judicia tum Africana tum Orientalia à Pontificis Romani dispositione & directione dependere, quod tamen negarunt hæcenus Episcopi tum Afri, tum Orientales. Certe Orientales eo tempore, quo Concilium Sardicense celebratum fuit, tantam Romano Pontifici auctoritatem tribuere noluerunt, ut eam suâ superiore, suæque judicia ab illo reformari debere crederent. Julium, qui tum temporis Romanam sedem tenebat, vocarunt principem & ducem malorum, qui primus janua communis sceleratis

tis atq; damnatis aperuit, ceterisq; aditum fecit ad solvenda jura divina. Uti legitur in eorum epist. synodali ad Donatum Carthaginensem scripta, quâ ipsa eundem Julium cum aliis ei consentientibus damnarunt & excommunicarunt. Inter alia eis exprobrant, quod novam legem inducere putaverint, ut Orientales Episcopi ab Occidentalibus judicarentur, & quod sese iudices iudicum constituere & Orientalium sententiam reficere voluerint, itemque quod hanc novitatem moliti fuerint inducere, quam horret vetus consuetudo Ecclesiæ, ut in Concilio Orientales Episcopi, quicquid fortè statuissent, ab Episcopis Occidentalibus reficarentur, similiter quicquid Occidentalium partium Episcopi, ab Orientalibus solveretur.

XXIV. Debet ergò revisio peti & impetrari ab eo, cui ejus concedendæ potestas competit, ille ipse scil. qui est iudiciorum omnium in suo Regno supremus Director, & ad quem appellationes ultimæ omnes referendæ sunt. Imò verò confidenter assero ab eo revisionem concedi non posse, ad quem appellatio fieri non possit, ut maximè appellare ad eum semper & in omni casu non liceat. Necessario debet ille, qui revisionem admittit, quoad qualitatem intrinsecam habilis esse, ut ad eum fieri queat appellatio, etsi hæc in actu secundo quandoque prohibita sit, eò, quod prohibitio ista ab ipso illo, ad quem appellatio fieri deberet, facta sit. Quod enim à præfecto prætorio, à senatu, & ab aliis Ordinibus appellare non liceat, id non fit ex defectu ejus, qui τὸ κύριον tenet in Rep. sed ex privilegio ab ipso illo, qui τὸ κύριον tenet, concessò, sine quo appellatio optimo jure locum haberet. At verò Episcopi Ecclesiæ Orientalis nunquam admiserunt κύριον illud, quod Episcopus Romanus in Ecclesiâ universali se habere jactitat, neque concedent unquam, privilegium de non appellando ad Pontificem Romanum ipsi illi acceptum ferendum esse. Tantum abest, ut revisionem in suis iudiciis ab illo decernendam admitti fuerint. Nec ulla igitur apparet ratio, quæ appellationem quidem in hoc negotio repudiet, revisionem autem admittat, cum hoc ipsum in genere ab Orientalibus Episcopis improbatum fuerit, quod Occidentales iudices iudicum sese constituere voluerint.

XXV. Quod si omninò, deficiente appellatione, revisionis aliquod remedium in negotiis Ecclesiasticis statuendum fuerit, rectius istud à Principe impetrabitur, quippe ad quem etiam appellationes olim fieri solebant. Etsi enim post Constantini tempora difficulter admitterent Episcopi, si quis ab eis condemnatus ad Imperatorem provocasset, idque admodum ægrè ferrent, uti haud obscurè colligere licet ex Concilii Antiocheni canone 12. Si tamen provocatio istiusmodi interposita fuisset, soliti fuerunt Imperatores hunc procedendi modum præscribere, ut in majore synodo ex pluribus Episcopis constante iudicium resuscitare, & causam denuò ad examen re-

vocate

vocare necesse esset. Ipsum illud, de quo ante diximus, Concilium Sardinense hac intentione congregatum fuit. Damnatus erat Athanasius in Concilio Tyrio, Antiocheno, & Constantinopolitano ab Episcopis Orientalibus, restitutus vero in Synodo Romanâ à Papâ & Episcopis Occidentalibus. Imperatores, qui tunc rerum potiebantur, majorem synodum ex utrisque tunc Orientalibus tunc Occidentalibus Episcopis collectam cupiebant. Et convenerant utrique, sed infelici successu & exitu, quod utraque pars decretis suis insisteret, & indignè ferrent Orientales, Athanasium & ceteros à se damnatos in cœtu Occidentalium videri, & inter eos tunc sacris, tunc deliberationibus adhiberi. *Julius*, ajunt, in epist. Synod. Urbis Romæ Episcopus, *Maximus* & *Osio* & *Osio* & complures ipsorum Concilium apud Sardiniam fieri ex Imperatoris benignitate sumpserunt: occurrimus ad Sardiniam literis Imperatoris conventi, quo cum venissemus, didicimus in media Ecclesiâ Athanasium Marcellum omnes sceleratos Concilii sententiâ pulsos & meritis singulos pro suis facinoribus prædamnatos, cum *Osio* & *Protogene* sedere simul & disputare, & quod est deterius, divina mysteria celebrare. Nihilominus ut aliquam imaginem iterandi iudicii ostenderent, seque promptos & paratos ad repetendum id, quod olim in disceptationem venit, simularent, & hac ratione Imperatorum desideriis aliquo modo satisfacerent, obtulerunt Occidentalibus hanc conditionem, ut ex utrâque parte delegati quidam mitterentur in Ægyptum, qui Athanasii facinora explorarent, & dehinc neutra amplius molesta esset Imperatoribus. Altercantibus igitur nobis, ita pergit in d. epist. emerferunt quinque Episcopi ex partibus nostris, qui superstites de sex to numero eorum, qui ad Mareotam directi fuerant, remanserant, & talem illis optionem proponunt: mittendos esse ex utroque Concilio Episcopos aliquos ad loca, in quibus Athanasius scelera flagitiaque commisit, ut sub testificatione Dei cuncta fideliter scriberent: & si falsa inventa fuerint, quæ Concilio nunciavimus, ipsi damnemur, nec Imperatoribus nec Concilio nec cuiquam Episcopo conquæramur. Quod si verum constiterit, quod ante diximus, ad numerum nostrum ex nobis quod delegistis, id est, qui Athanasio post damnationem communicaverunt, sed & eos qui Athanasio & Marcello fautores defensoresque sunt exponamus, nec Imperatoribus, nec Concilio, nec cuiquam Episcopo aliqui vestrum conquærantur.

XXVI. Verba hæc probant, non unâ vice, sed sæpius in eadem causâ imploratos fuisse Imperatores ab illis, qui gravatos se putarunt. Idque etiam ex praxi ejus temporis constat, uti supra ostendi. Et sufficebat quidem recursus, uti quibusdam dicitur, ad Imperatorem qualiscunque, sive is fieret per modum appellationis, sive per simplicem implorationem & supplicationem, ad quam revisio concederetur. Neque excipere tunc poterant Episcopi, de synodali suorum decretorum autoritate, quod ea convellere non liceret, quandoquidem superior adhuc erat Imperatorum

XXXXX

auto-

autoritas, cui illis invitis derogare nulli licebat. Indeque factum, ut per inhibitionem Imperatorum sententiæ synodales suspenderentur quandoque ab effectu & executione. Ita e.g. cum damnatus fuisset Nestorius noti nominis hæreticus, non in Romanâ tantum synodo à Cœlestino, sed Alexandrinâ etiam à Cyrillo, Theodosius Imperator, qui majorem Synodum Oecumenicam, ut repeteretur judicium, convocaverat, ne futuræ cognitioni præjudicium inferretur, sententiam utriusque synodi suspensam voluit. Ceterum, ait Theodosius, ante sanctissimam coactam synodum, communemque ejusdem, quæ de omnibus dabitur, sententiam, nihil quicquam in nullâ prorsus re privatim à quoquam innovetur. In ejusmodi judiciis siue appellationis siue revisionis causæ cognitio à capite, siue imis radicibus repetebatur, neque quid omittere fas erat, quod quoquo modo ad sententiæ retractationem faceret. Ideo profitentur Catholici in Concilio Sardicensi epist. synodal. 1. Tria fuérunt, quæ tractanda erant. Nam & ipsi religiosissimi Imperatores permisérunt, ut de integro universa discussa disputarentur, & ante omnia de sancta fide, & de integritate veritatis, quam violaverunt. Secundo de personis, quos dicebant esse dejectos de iniquo judicio, ut si potuissent probare, justa fieret confirmatio &c.

XXVII. Adjunxerunt Imperatores in ejusmodi novis judiciis quandoque Comites suos, qui unâ cum Episcopis de causâ cognoscerent, & Imperatoriâ autoritate cum eis judicarent. Ita e.g. de Photino, qui ab eadem Synodo Sardicensi damnatus fuerat, refert Epiphanius hæres. 71. implorasse eum Constantii Imperatoris interpositionem, & obtinuisse ab eo, ut aliud novum in causâ suâ institueretur judicium; ad illud verò, quod Sirmii deinceps conductum fuit, delegatos fuisse Comites octo Consiliarios Imperatoris, eosque unâ cum Episcopis sententiam Sardicensem confirmasse. Verba Epiphanii hæc sunt: Post illam defensionem ipsius tunc in Sardicâ factam, quando ab Episcopis vocatus fuit ad reddendam rationem de malignâ à se propositâ fide impetravit à Constantio, veluti qui frustra depositus esset, ut rursus acciperet auditores, coram quibus demonstraret, se frustra depositum esse. Unde Rex illo tempore admisit iudices & auditores scæ futuræ purgationis, Thelassium & Dacianum & Cergalium & Taurum, & Marcellinum & Evantium, & Olympium & Leontium, Basilio Ancyrano ipsum interrogante & contradicente his, quæ ipse defensus & admissurus esset &c.

XXVIII. Cæterum, quod de Africanis Ecclesiis diximus supra, haud placuisse illis appellationem à decretis suarum synodorum ad Pontificem Romanum factam, idem etiam in Gallicanis Ecclesiis obtinuit, quippe, quæ nec illud quidem concoquere poterant, quod à Romanâ curiâ doceri cœpit, Episcopum sine consensu Pontificis Romani deponi & gradu moveri non posse. Et de doctrinâ hâc atque principio ejusque fundamento cum du-

bium

bium aliquando ex ortum fuisset, lubricum id esse, ut sublestæ fidei apparuit. Nicolaus I. Pontifex, qui seculo IX. Romanæ Ecclesiæ præfuit, valde laboravit pro ampliandâ suâ jurisdictione, adeo ut Græcos etiam reluctantes hætenus & acerbè contradicentes occasione schismatis inter Ignatium & Photium oborti, regimini suo subicere conatus fuerit. Peropportunè similis ei materia ex Ecclesiis Gallicanis, quæ suo jure vivebant, & comiter servabant auctoritatem Romanæ Sedis, præbita fuit. Herimannus Episcopus Nivernensis mentis quâdam cæcitæ quandoque laborabat, eaque agebat, quæ Episcopo indigna erant, totumque Ordinem Ecclesiasticum dehonestabant. In Concilio Suesionensi II. quod præfente Carolo Calvo Rege habitum fuit, cap. 2. jubetur ejus Metropolitanus Wenilo, Senonensis Archiepiscopus, eum penes se per æstivum tempus custodire, ut sanitati deinceps restitutus ad Ecclesiam suam remitti posset. Wenilo autem alienior ab eo videtur fuisse, & maluisse eum remotum, dissentientibus licet Episcopis suis suffraganeis. Itaque aliâ viâ rem aggressus, Pontificis Romani opem imploravit; sed quia de hujus auctoritate in hoc negotio dubium moveri poterat inter Episcopos suos comprovinciales, ut eos in sententiam traheret, à Pontifice simul petiit, ut suam istam auctoritatem ex authenticâ Melchiadis epistolâ, quæ unicum ejus fundamentum esset, sed quam hætenus propter dubiam fidem nonnulli admittere nolissent, comprobare ne recusaret. Literæ ad Pontificem Nicolaum communi ejus & suffraganeorum nomine conceptæ, leguntur hodiè in calce epistolarum Servati Lupi n. 130. Dicitur autem Melchiades Papa decrevisse, ne quis unquam Pontifex sine consensu Papæ Romani deponeretur. Unde supplicamus, ut statuta illius integra, sicut penes vos habentur, nobis dirigere dignemini, ut hinc dictis ipsius confirmati aut sicut beatus Gregorius doctor fecit de Ariminensi Episcopo incommodo simili laborante sequamur, aut sicut Gelasius docet removendus sit mente percussus.

XXIX. Epistolam istam non esse integram, sed deficere nonnulla, ex responsione Nicolai, quæ extat tom. 3. Concil. Gall. p. 187. colligitur. Maxime autem jucundam Pontifici, atque intentioni ejus valde opportunam hanc accidisse epistolam ex ipsâ illâ responsione patet, quâ magnificis verbis hoc eorum consilium extollit, utque ad Romanam Sedem causas ejusmodi referre pergant, accuratissimè monet. Antequam, inquit, ad consulta vestra mentis oculum inclinemus, parumper in laudibus vestris stilum operæ precium duximus immorandum: qui quod vobis eundum, quoque in rebus dubiis atq; in magnis Ecclesiasticis negotiis esset accelerandum serenitatis visibus prævidistis, humilibusq; devotionis vestræ passibus cucurristis. Contra illos nimirum, qui beatissimi Apostolorum Principis Petri, ejusq; Successorum luculentissimam doctrinam, sedemq; spernentes, quem DEI filius in sanctâ Ecclesiâ suâ, tanquam luminare majus

X x x x x 2

in

in cælo constituit, veluti quidam scorpiones palantes incedunt in meridie, & cum adhuc dies est, occidit eis Sol. Revera ii & per scientiam DEI more Balaam apertos habent oculos: cadunt tamen, quia obcecati instar ipsius avaritia, quod tendere gressum possint iustitiæ, non adspiciunt, sed per abrupta & avia incedentis, dum caput sequi refugium, in vasta precipitia demerguntur. Vos autem, fratres charissimi, qui sancto utique spiritu revelante, Apostolica sedis auctoritatem sensu capere & ad splendorem luminis ejus jam incedere laudabiliter inchoastis, cum illa usque in finem sapere, cum illa semper ambulare studete, ab illa deviare nefas iudicate, ab ejus discrepare sensu ne ad modicum quidem momentum consentiatis &c.

XXX. Ipsa Orationis architectura & conquisitus verborum apparatus Pontificis intentionem & affectum, quem ex hoc negotio concepit, ubique prodit. Episcopos Senonensis provinciæ laudat ita, ut haud obscure perstringat eos, quos dissentientes fuisse, & huic consultationi contradixisse haud vanâ præsumptione opinatus fuit. Utve suæ, datâ tam opportuna occasione, non deesset ambitioni, & potestatem, quam sibi arrogabat, ampliaret magis, ad id, de quo quærebatur, non respondit, cum tamen consilium tantum, & quid ipse de isto negotio statueret, expetitur esset, sed causam ad suum iudicium trahere maluit, sub prætextu isto, quod Herimannus damnari aut removeri à se inauditus non posset, existimans, posse se hâc ratione iudicia Gallicana suæ sensim subicere potestati, suoque adeo arbitrio atque examini illorum decreta submittere. Petitionem Wenilonis & suffraganeorum ejus hoc erat: Quod verum absque dubietate sciamus, expetimus & expectamus vestrum iudicium: ne in temeritatis calumniam aliquatenus incidamus, sed vestro instituti moderamine, veritatis & rectitudinis tramitem nullatenus deferamus. Quid ad hoc Pontifex? Judicatis, inquit, illum super quibusdam excessibus fuisse frequenter accusatum. Pro quibus, quia ex parte ipsius persona deest, nos uni parti ad alterius discrimen credere procul dubio non possumus. Quamvis nec usque adhuc, qui fuerint illi excessus dixeritis, nec utrum sanæ erat mente idem Antistes, nec ne, cum ipsos excessus perpetrabat, evidenter ostenderit &c. De Melehiadis autem epistolâ, cujus *adventus* sibi ostendi petierant Episcopi Senonensis provinciæ, ne verbum addidit, idem scilicet quia ostendi illa nullo modo poterat, quippe quæ hoc ipso seculo cum aliis primorum Pontificum epistolis prodierat primum, & à nequissimo homine conficta Isidorum compilatorem mentiebatur. Etsi verò non perspicue satis & aperte causam Herimanni apud se tractari deinceps debere, Pontifex asserat, colligere tamen id ex ipso verborum contextu cuiusvis licet. Et hanc ejus sententiam manifestam magis facit fragmentum, quod in *supplem. Concil. Gall. pag. 166.* edidit Petrus Delalande, suæque compilationi inseruit Gratianus c. *revera 3. q. 9.* Volumus & auctoritate Apostolicâ monemus, ut si pres-

presbyter, de quo agitur, post excommunicationem suam, apostolicam Sedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præsumat.

XXXI. Progressu temporis feliciores successus habuit ista Pontificum Romanorum ambitio, & admittæ fuerunt in Galliâ tandem appellationes ad sedem Romanam. Incommoda tamen, quæ ex eis nascebantur, serius deprehensa fuerunt, quæ propterea varias excitarunt querelas. Dolet Ivo Carnotensis in epistolâ ad Leodegarium Archiepiscopum Bituricensem, quæ est 180. molestiam ei per ejusmodi appellationem creatam fuisse in causâ Arnulfi Virfionensis: Unde nuper contigit, inquit, ut audivimus, durâ eorum obstinatione causam Arnulfi Virfionensis in Curia vestrâ ita esse exasperatam, ut in eadem causâ factio iudicio sedes Apostolica sit appellata, & definitiva ejusdem cause sententia usque ad Apostolicam sententiam sit dilata. Quod quanta sit vexatio, quanta rerum expensa, quam incertus negotiorum exitus, tam experimento in vestris negociis didicistis, quam ex aliorum causis audistis. Dato deinde consilio concludit: Ita appellatio, quæ in curia vestrâ facta est sine vestrâ vel vestrorum vexatione ad nihilum redigetur. Vexationem vocat istiusmodi appellationem, quod vocabulum optimè exponit Agellius lib. 2. notæ. Attic. c. 6. Cumque sibi ipsi id contigisset, ut causa à se decisa Romam avocaretur, dolorem eâ de re suum epist. 219. Paschali Pontifici hunc in modum exposuit: Ne de cetero Ecclesia hac vanâ occasione perturbetur, flexis genibus cordis paternæ pietati supplicamus, ut causam, quæ semel decisa est, propter cupidorum & malevolorum delationem non iteretis, & pacem, quam nunc habet Ecclesia non tantum non concutiat, sed etiam debito paternitatis affectu collaudetis & de cetero senectutem meam propter superfluam & impunitam appellatorum licentiam vexari non permittatis. Dum enim premit nos à prælatâ potestate illata adversitas, regendi in nobis debilitatur auctoritas, cum Ecclesiasticam in eos non audemus exercere disciplinam, qui eam adversum nos appellant, non confidentiâ justitiæ, sed pro dilaione sententiæ. Quod si juvenili vigore possemus adhuc peditare per ruinosas alpium vias, equitare per præcipientes prætersluentium torrentium undas, & præcedere aut subsequi ad Apostolicam sedem delatores nostros, procul dubio refrenaret se murmurantium lingua, quæ parum adhuc novit, quid distet inter serenitatem charitatis & caliginem cupiditatis. Si ergo aliquod temperamentum adversus hæc incommoda non procuraveritis, & inveteratis dierum malorum & indisciplina juvenibus, qui vix sunt digni habere, quæ habent, nedum ambire quæ non habent, vexandum me exposueritis, unum restat mihi tutum &c.

XXXII. Consimili modo Hildebertus Turonensis Archiepiscopus, qui sub initium seculi duodecimi floruit in epist. ad Honorium Papam, appellationes tales acriter perstringit, illisque ait plantari in horto Domini toxicum mortis, quo subventus afflictorum moritur, pontificalis vigor elangvet, justitiæ parsimonia in nihilum revertitur, incrementum autem sus-

XXXX 3

cipit

capit ubertas delictorum. Sed & Guilielmus Durandus Episcopus Mimatensis in *tractatu de concilio celebrando*, quem jussu & auctoritate Clementis V. edidit, tit. 23. quærenda esse ait remedia, *ne tam temerè Prelati & Episcopi infamentur, & ad Curiam Romanam trahantur*. Et lib. 3. tit. 31. omnium malorum causam esse ait, *quod Papa & Romana curia omnium jura ad se trahat, rapiat & evertat*. Quod & suo tempore agnovit Johannes Petrus de Ferrarius Jctus Papiensis, dum in *Practica sua* tit. 21. gloss. 8. cum proposuisset doctrinam juris Canonici, secundum quam liceat quocunque omisso iudice medio illico ad Papam appellare, subjungit, *quod ideo providerunt, ut quæstiones in curiam traherent, & eorum avaritiam satiant, quod tamen nunquam facient, quia Clericorum animus & appetitus est anxius præ ceteris in pecuniis cumulandis contra honestatem communem & fidem DEO promissam, non attendentes nec studentes bonis moribus, nec scripturis tam divinis, quam moralibus &c.* In sequentibus laudat Imperatorem, quod à Papæ ambitione alienus prohibuerit ad se appellari omisso medio. Et talia colligi possent multo plura, nisi hæc sufficere viderentur.

XXXIII. Diximus hæctenus, quid sentiendum sit de appellationibus, quæ fiunt à Conciliis ad Pontificem Romanum. Dicendum nunc restat de illis, quæ fiunt à Papâ ad Concilium. Et verò tales olim quandoque interpositas fuisse, docet exemplum Cæciliani, cujus supra mentionem fecimus. Etsi enim Miltiades Episcopus Romanus cum aliis Episcopis sibi adjunctis in eâ causâ sententiam pronunciasset, Donatistæ tamen Cæciliani adversarii ad majorem Synodum provocarunt, & ab Imperatore Constantino impetrarunt, ut iudicium in synodo Arelatensi resuscitaretur, ut plenior illic cognitio fieret. Eodem pertinet causa Athanasii, in quâ Orientales Episcopi insuper habentes, quod ille ab Julio I. Romano Pontifice in communionem receptus esset, suæ instituerunt sententiæ, tantamque Julio auctoritatem haudquaquam impertire voluerunt, ut ejus decreta pro Oraculis suscipi oporteret, sed indictâ novâ synodo sententiam priorem, quam reformare Julius conatus fuerat, confirmarunt. Et ut supra dixi, Græci nunquam censuerunt olim, Pontificis Romani sententias ab omni reformatione & correctione esse immunes, neque agnovērunt singularem hanc ejus auctoritatem atque prærogativam, ut parere ejus mandatis necesse esset. Disertè illi in responsione ad Julium Papam tom. 1. Concil. p. 401. Si nostris placitis magis, quàm eorum machinationibus assentire & ordinatos Episcopos in damnatorum loco firmare eligitis, pacem vobiscum & communionem habere volumus. Si verò aliter egeritis & eis ampliùs quàm nobis assentire judicaveritis, contraria celebrabimus, & vobiscum deinceps nec congregari, nec vobis obedire, nec vobis vestrisq. favere volumus, sed per nos, quicquid melius eligerimus, agere conabimur &c. Atque ita si aliquod eo tempore ex Orientali & Occi.

Occidentali Ecclesiâ Concilium Oecumenicum coire potuisset, sine dubio censuram pati debuisset sententia Pontificis Romani.

XXXIV. Ut pateat, quid de appellationibus istiusmodi à sententiâ Pontificis Romani ad Concilium statui debeat, necesse est, ut præjudicialis ista quæstio ad certam definitionem redigatur, utriusque iudicium, Papæ an Concilii, superius sit. Cum enim ad superiorem fieri debeant appellationes l. 1. §. 2. ff. de appellat. Novell. 23. c. 4. c. anteriorem 2. q. 6. & superioris sit corrigere errorem inferioris, non verò è converso c. 16. §. de major. Obedi ita ut nec ad parem fieri queat appellatio, d. novell. 23. c. 4. Christoph. Besold. de appellat. cap. 4. n. 2. necesse est, de qualitate & dignitate ejus, ad quem dirigitur appellatio, ut præ cæteris constet. Etsi enim Franciscus à Victoria relect. 4. n. 21. statuatur, ad Concilium non esse appellandum, etsi teneamus, quod Concilium sit supra papam, ideo, quod cum sic Papa, ultima decisio causarum spectet ad eundem; admitti tamen id nullo modo potest, tum quod assertio ista principium petat, & dubium resolvat per æquæ dubium, tum quod probationes, quas subjungit, frigidæ planè & futes sint, nec dignæ, quæ recenseantur.

XXXV. Quæstionem autem hanc præjudicialem ipse suo exemplo decedit Papa Gregorius IV. cujus verba recenset Gratianus c. si quis 2. q. 7. Si quis super his nos redarguere voluerit, vel extra auctoritatem nos facere contenderit, veniat ad sedem Apostolicam, ut ibi ante confessionem B. Petri mecum iuste decertet: quatenus ibi unus ex nobis sententiam suscipiat suam. Agit de contentione & censuris atque reprehensionibus actionum suarum, propter quas iuste decertare, h. e. iudicio contendere se velle promittit. Sed in quo iudicio? veniat, inquit, ad sedem Apostolicam. Statuamus intelligi hinc sedem Romanam, etsi olim omnes patriarchales throni sedium Apostolicarum nomine insigniti fuerint. Romanam autem sedem necesse est ut distinguamus hinc à Pontifice huic sedi præfidente, quod & sæpiusculè factum olim fuisse docet eruditissimus Stephanus Baluzius in not. ad Agobard. pag. 118. Et qui verò hic Gregorius semetipsum cognitorem exhibere potuit? Quæ esset quæso responsio ejus, si quis dubitat de meis actionibus, easque redarguere cupit, ad me veniat? Imò verò sedes Apostolica hinc erit ea, apud tam quam Pontifex, quam ille, qui actiones ejus redarguere intendit, & decertare animum induxit, iudicio experiri debet, & ex qua uterque sententiam expectare potest. Tale iudicium constituitur sine dubio ex senatu Ecclesiæ Romanæ. Quò etiam tendit glossa ad c. Anastasius dist. 19. Papa tenetur requirere concilium episcoporum, quod verum est, ubi de fide agitur, & tunc synodus major est Papæ. Pergit Gregorius, ut ibi ante confessionem S. Petri mecum iuste decertet. Glossa per confessionem intelligi vult Scripturam, fortè ex eo, quod in Conciliis olim poni solita fuerint in medio volumina divinæ Scripturæ. Sed rectius intelli-

telligitur hic vel ipsa tota Ecclesia, vel locus tantum sive pars illa ubi condita sunt reliquiae, uti confessionis vocabulum saepissime accipi solet. Vid. Baron. in martyrol. ad d. 6. Jul. Renatus à Valle in Hipparcho num. 82. Sic enim usu receptum erat, ut in Ecclesiis haberentur concilia & Episcoporum conventus. Quicquid tandem sit, ad confessionem S. Petri & Sedem Apostolicam tanquam aliquid se superius provocat & judicari vult Gregorius.

XXXVI. Et cur verò spondent & promittunt Pontifices Romani, observaturos se decreta & canones conciliorum, si ipsi potestatem longè superiorem & multis modis eminentiorem habent? Formula professionis habetur in *Diurno Ecclesie Romanae*, & adducitur à Gratiano c. *sancta* dist. 16. his verbis: *Sancta oecumensia Concilia: primum Nicenum: secundum Constantinopolitanum: tertium Ephesinum: Chalcedonense quartum: & quintum item Constantinopolitanum: & sextum: item Nicenum septimum: octavum quoque Constantinopolitanum usque ad unum apicem immutata servare, & pari honore & veneratione digna habere, & quae predicaverunt & statuerunt modis omnibus sequi & predicare, & quaecunque condemnaverunt, ore & corde condemnare profiteor.* Si pontifex est supra Concilia, cur sese ita ad observationem canonum synodaliū obstringit? Si est supra concilia, si est coelestis veritatis Dictator, si omnia jura in scrinio pectoris sui habet, si per modum capitis infallibiliter influit in omnia Ecclesiastica jura & munia, si Concilium nullum consistit, neque vim obligandi habet sine ejus influxu & confirmatione, si ipse spiritum, vim atque robur dat conciliis, cur profitetur is, velle se servare, quod ita ab antiquitate statutum fuit? Imò si habet eundem spiritum sibi assistentem, qui illis Pontificibus adstipit, per quorum auctoritatem confirmata prima illa concilia fuerunt, cur spiritum ille suum ita adstringit, ut sequi cogatur aliorum statuta & decreta? Falsa hæc ratio erit doctrina Johannis XXII, qui in *Extravag. s. de V. S.* adversus secus sentientes statuit, illis quae in fide ac moribus à summis Pontificibus semel sint definita, non posse ab eorum successoribus contrarium affirmari, prorsus esse contrarium veritati. Falsa etiam assertio Benedicti XII. apud Eymericum *Directorii part. 2. q. 17.* dum ait: *Constat, quod illud quod circa fidem & mores male determinatum est per unum Papam vel Concilium, potest per alium per speciem melius veritate corrigi & emendari.* Et hinc verò sequitur id, posse Pontificem Rom. errare, & adstringi adeò debere ad determinationem certam à Conciliis praescriptam, & hoc ipso Concilia esse supra Papam. Non potest esse supra concilia, qui se illis submittit, quive firmitatem & veritatem Conciliorum istorum non à sua voluntate dependentem, sed jam ante existentem nolens volens agnoscit.

XXXVII. Seriùs nempe & contra divinam scripturam, contra sanam rationem & contra placita veterum doceri coepit in Ecclesia Romanâ, auctori-

toritatem generalis concilii totam pendere à Papâ: Concilia ex confirmatione Pontificis omne suum robur acquirere: Papam cum rectæ ac sinceræ fidei doctrinam divinâ hereditate possideat, infallibilem rectè definiendi potestatem conciliis tribuere: omnia concilia generalia habere robur & potestatem à Papâ, non solum, ut sint legitima, & legitime congregentur, sed etiam ut ibi possit definiri, ibique definita sive decreta valeant. Quales hypotheses in præludiis ad summam Conciliorum præmittit Franciscus Longus à Coriolano. Sic & Bellarminus lib. 2. de concil. c. 17. & 18. statuit, summum Pontificem absolute esse supra concilia, nec posse subicere se ipsum sententiæ coactivæ conciliorum. Et Jacobus Gretserus tom. 2. defens. Bellarm. lib. 4. cap. 2. impudenter scribit: Papa quâ talis, definiens aliquid non modo cum concilio generali errare non potest, sed nec solus & absque concilio; at Concilium sine Papa errare potest. Hinc major est auctoritas Papæ, quàm concilii, præsertim cum sumpto & juncto etiam Papâ cum concilio, omnis concilii infallibilitas derivetur à Papâ, non vice versâ. Adderem plura, nisi obvia essent & quotidie occurrerent talia apud Scriptores recentiores, ut mirum sit, admitti ab aliquibus, posse Romanum Pontificem deponi auctoritate Concilii generalis, si hæresin doceat aut schisma faciat. De quo casu videri poterit Dominicus Cardinalis Jacobatus de concil. lib. 3. itemque Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 30.

XXXVIII. Longè aliter docuerunt olim, & docent adhuc in Ecclesiâ Pontificiâ, qui cordatiores sunt, quive vera, non fucata & in meram adulationem desinentia studia sectantur. Johannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, quem Bellarminus Virum doctum & pium, Jacobus Wimphe-lingius sempiternam Parisiensium gloriam appellat, in sermone pro viagio Regis Romanorum Sigismundi hæc notata reliquit: Conscribenda prorsus esse mihi videretur in eminentioribus locis vel insculpenda per omnes Ecclesias saluberrima hæc determinatio, lex vel regula: tanquam directio fundamentalis & velut infallibilis adversus monstrosam horrendumq; offendiculum, quod hætenus positum erat per multos de Ecclesiâ in itinere mandatorum DEI, determinantes ex textibus grossè, non ad regulam Evangelicam & æternam acceptis, (intelligit autem textus juris pontificii) papam non esse subiectum generali concilio, neq; judicari posse per ipsum, quod præterea generale concilium ab ipso robur immediatum sumeret, nec posset sine eo casu quocunque vel convocari vel stabiliri: quod nemo possit ei dicere: cur ita facis? Didicit id sine dubio Gerson à præceptore suo Petro de Alliaco Episcopo Cameracensi & Cardinali, qui eandem sententiam tenet lib. de potest. Eccles. part. 3. cap. ult. Concluditur, inquit, quod tam de jure humano quàm divino concedendum est, papam posse ab universali Ecclesiâ vel à generali concilio eam representante in multis casibus judicari & condemnari.

xyyyy

demna-

demnari, & ab eo ad concilium in multis casibus posse appellari, videlicet in casibus Ecclesie destructionem tangentibus.

XXXIX. Uterque hic interfuit Concilio Constantiensi, & propterea veram Concilii ejus sententiam in hac re minimè ignorarunt. Et autores adeò cum aliis fuerunt, ut tale in eo sess. 4. ederetur decretum: *Hæc sancta Synodus Constantiensis generale Concilium faciens ordinat, definit, statuit, decernit & declarat, quod ipsa Synodus in Spiritu S. congregata legitime, generale concilium faciens, Ecclesiam Catholicam militantem representans potestatem à Christo immediate habet, cui quilibet cujuscunq; status vel dignitatis, etiam si papalis existat, obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem schismatis, & reformationem generalem Ecclesie DEI in capite & in membris.* Idem repetitum post annos septendecim in Concilio Basileensi sess. 2. Et si autem utrumque hoc Concilium in illis articulis, quibus Papæ majestas infringitur, à Bellarmino & ejus asseclis, rejiciatur, & exinde is distinctio- nem, quam facit, inter concilia approbata scil. à Romano Pontifice, & reprobata, & partim approbata, partim reprobata, confirmari posse putet, eruditè tamen ostendit Benignus Milletotus *tr. de delicto communi & cas. privileg. pag. 47.* Concilium ita in partes lacerari non posse, & cum nihil esse possit partim validum, partim nullum, necesse esse omnino, aut ut omnia istius concilii decreta prorsus nulla judicentur, aut ut illud de superioritate supra papas simul cum reliquis obtineat. Ut taceam jam, ex Bellarmini assertionem prono alveo fluere, in unius hominis, Romani scil. pontificis, potestate esse cultus divini formam & modum præscribere, ab ejus arbitrio pendere fidei decreta sancire & sancita mutare, atque adeò quid velit esse in universâ Ecclesiâ sacrosanctum, quemadmodum expressè scripsit Baronius *ad ann. CCCLXXIII. §. 21. & ad ann. DLIII. §. 224.*

XL. Georgius Cassander Vir summi judicii, & quem ipsi Imperato- res Ferdinandus & Maximilianus II. egregiis ornarunt encomiis, scripsit dialogum *de suspensione Concilii Tridentini*, inque eo mox ab initio hujus con- troversie de Pontificis Romani superioritate mentionem facit. Ait, ante annos ferè CXX. Virum quendam doctissimum & religiosissimum (Jacobum de Paradiso) gravissimè conquestum esse, suâ ætate eximie eruditio- nis Viros censuisse &, ut ipse loquitur, dogmatizasse, in quolibet Papa potestatis plenitudinem residere, non modo super quolibet Ecclesie membro singulari, verum etiam supra Ecclesiam universam in concilio congregatam pro suâ libidine disponendi, & ut ipsius verba habent, de- cretandi, corrigendi, auctorizandi, ut nemo illi audeat dicere cur ita facis? Post hæc subdicere, si in posterum Concilii generalis convocatio fiat, Ger- manie Principes, Prælatos, Doctores ac Magistros se à Concilio subductu- ros. Ex quo enim totius Ecclesie dispositio in mente unius peccabilis ho- minis residere debeat, supervacuum videri multorum congregationem, ubi

ubi unus solus contra aliorum vota auctorizare & debet & potest. Atque in eam sententiam, quod Concilium generale superius sit Romano Pontifici, plurima prostant summorum Virorum testimonia alia, quæ studiosè nunc prætereo, Hadriani videlicet Papæ sexti, Cardinalis Cusani, Cardinalis Panormitani, Cardinalis Florentini, Johannis Patriarchæ Antiocheni, Alphonsi Tostati Episcopi Abulensis, Johannis Parisiensis, Johannis Majoris, Jacobi Almaini & totius ferme Parisiensium Scholæ.

XLI. Postquam verò contraria multorum auctoritatibus subnixæ invaluit sententia, eamque ipsa Curia Romana ambabus manibus amplexa est, nec adeo propitia illa extitit dissentientibus, inventi fuerunt nonnulli, qui neutri parti addicti, medios se gerendo & Pontificis iram effugere, & oppositæ parti impune se adhærere posse putarunt. Sanè Martinus Azpilcueta Navarrus Canonici juris scientissimus apertè docet, de hac re inter Romanos & Parisienses Theologos adhuc probabiliter disceptari, neque ipse magis in unam quàm in aliam partem propendet. Est, inquit, in c. novit de judic. notab. 3. n. 84. maxima discordia Romanorum & Parisiensium, cui principalis potestas Ecclesiastica fuerit à Christo collata, an Ecclesiæ toti, an verò ipsi Petro. Illi enim tenent, Petro & Successoribus datam esse hanc potestatem, atque ideo Papam Concilio esse superiorem; Hi verò, quibus Gerson adhaeret, totam datam esse toti Ecclesiæ, licet exercendam per unum, atq; ideo in aliquot saltem casibus Concilium esse supra Papam. Quarum illa, scil. Romanorum videtur placuisse S. Thomæ, Thomæ à Vio, ubi aliis omnibus & profundius hoc demonstrare conatur. Altera verò placuit Panormitano, qui pro Parisiensibus est, quem frequentius nostri sequuntur, ut tradit Decius. Quam mordicus tuetur Jacobus Almainus è Sorbona Theologus, qui respondit Thomæ à Vio libello iusto, & Johannes Major, qui idem facit, ajens Romæ nemini permitti tenere Parisiensem & Panormitani sententiam, nec rursus Academiam illam Parisiensem pati, ut contraria asseratur in eâ.

XLII. Idem censuit Franciscus à Victoria Theologiæ in Salmantica Universitate Professor publicus Relect. 4. de potest. pap. propos. 32. De comparatione, inquit, potestatis Papæ est duplex sententia. Altera est S. Thomæ & sequacium multorum & aliorum Doctorum tam in Theologiam quàm in jure Canonico peritorum, quod papa est supra concilium: altera est communis sententia Parisiensium & multorum etiam Doctorum in Theologia & canonibus, ut Panormitani & aliorum contraria, quod concilium est supra papam. Non est locus nunc disputandi, quæ illarum sit verior. Puto utramq; esse probabilem opinionem. Nec profecto tam certus & sibi constans est Cardinalis Bellarminus, dum Papæ eminentiam adstruit, ut non ipse alicubi dubiam suam reddat sententiam. Postquam enim eam in rem Concilii Florentini & Lateranensis sub Leone X. decreta adduxisset, quæ inter ejus probationes Romanæ Ecclesiæ addicto vi-

Yyyyy 2

deri

deri possent fortissimæ, non obscurè tamen in eorum, qui neutri adhærent sententiæ, partes inclinat. *Quamvis postea, inquit, lib. 2. de concil. cap. 13. in Concilio Florentino & Lateranensi ultimo videatur questio definita, tamen quia Florentinum Concilium non ita expressè hoc definit, & de Concilio Lateranensi, quod expressissimè rem definit nonnulli dubitant, an fuerit verè generale, idèò usq; ad hanc diem questio superest etiam inter Catholicos.*

XLIII. Quicquid verò inter se disputent Latinæ Ecclesiæ Doctores, diuturnus tamen & repetitus usus, tum inter privatas, tum publicas personas, easque quibus summa Reip. concredita fuit, appellationes istiusmodi comprobavit. Ex multis, quæ adduci possent, exemplis, duo tantum nunc maximè illustria commemorare liceat. Nota est historia Friderici II. Imperatoris, quam indignis ille modis à Pontificibus Romanis exceptus lubinde fuerit, & prolixè id referunt Johannes Aventinus lib. 7. & Matthæus Paris sub Henrico III. Finem tragœdia ea ferè habuit istum, quod Pontifex Innocentius IV. Lugduni in Galliâ concilium celebraverit, & acriter in eo Fridericum persecutus fuerit defendentem se per procuratorem Thaddæum de Sueffa Virum prudentissimum & tam in togâ quam iago celeberrimum. Cumque hic animadvertisset, nihil omnino se proficere, neque exaudiri, etsi utrumque Regem Franciæ & Angliæ fidei iussores pro Imperatore sistere paratus esset, appellavit ejus nomine ad Concilium proximè futurum generalius, eò quod non omnes nunc prælati, vel eorum vel principum procuratores comparuissent. Et Pontifex quidem rejecit appellationem, non tamen idèò, quod ea licita non esset, sed quod concilium non posset dici minus sufficiens, quippe quod ex variis mundi partibus magno numero coisisset. *Satis est, inquit, apud Matthæ. Paris d. l. Concilium generale multorum, qui Domini tui humilitatem inutiliter non sine gravamine expectarunt, patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum & aliorum de diversis mundi partibus nobilium vel eorum procuratorum. Et qui absunt, laqueis domini tui impediuntur irretiti &c.*

XLIV. Alterum exemplum nobis præbet ex superiore seculo Carolus V. Imperator semper Augustus. Liberaverat ille, quem captivum diu penes se habuerat, Franciscum Galliæ Regem, eumque libertati restituerat, sub certis tamen conditionibus, quas Franciscus jurejurando firmaverat. Cum verò Pontifex Romanus, qui tum erat Clemens VII. non sacramenti solum vinculo Franciscum solvisset, sed & pacto cum eo fœdere adversus Imperatorem excitasset, & aculeatas admodum literas in Hispaniam misisset, Carolus vicissim anno 1526. per rescriptum criminationes ejus solidè refutavit, additâ provocatione ad Concilium futurum, sicubi Pontifex proposito insistere perrexerit. Integrum rescriptum legi potest apud Goldastum volum. 1. Constitut. Imper. pag. 479. seq. Nobis hic adduxisse sufficiat

ficiat verba ejus finalia: Verum si sanctitas vestra nos ab his culpis & objectis immunes non censuerit, nostrasq; excusationes & justificationes pro veris & ultimis non habuerit: si arma contra nos continuerit & illorum depositioni non consenserit: si universalem pacem amplecti nolit, cum tunc non patris sed partis, non pastoris sed invasoris officium assumeret: si aequè rectus eorum judex non censere-tur: nullo alio tunc superstitute superiore, cui nos & nostra objicere debemus, eaq; omnia, quæ nobis objiciuntur aut in posterum objici possent vel tentari: sive per-sonam sive Imperium regnaque & dominia concernant: simul & ea omnia, quæ no-bis ex adverso pro nostrâ justificatione & innocentia ad Christianæ Reip. quietem prætendimus & prætereundere possumus ad sacri generalis concilii totius Christiani-tatis cognitionem & judicium remittenda censuimus. Illiq; nos & omnia, quæ cum S. V. habere possumus, aut deinceps habituri sumus, omnino subicimus. -- -- Nos enim cum ex his & aliis satis notoriis causis turbari videremus universum Ec-clesiæ & Christianæ religionis statum, ut nobis ac ipsius Reip. saluti consulatur, pro his omnibus ad ipsum sacrum universale Concilium, cujus etiam officium per viam querela his de causis implorandum censemus: petentis cum eâ, quâ decet, instantiâ, apostolos & literas dimissorias semel, bis, ter & pluries nobis concedi, & de horum petitione testimoniales literas fieri, ac expediri in eâ quâ decet formâ, quibus suis lo-co & tempore uti valeamus. Et cum ad hæc solenniter peragenda ejusdem solen-nitatis præsentia minime habere queamus, ut inde forsân futuris gravaminibus oc-curramus, has nostras ejus Nuncio Apostolico penes nos agenti & legationis munere nomine V. S. fungenti, per actum publicum coram Notario & testibus exhibendas, intimandasq; censuimus.

CAP. XXXII.

De Censuris & pœnis Ecclesiasticis.

I.

Censuræ vocabulum unde & quâ ratione significatum hunc accepe-rit primum, quem ex usu juris Canonici hodierni obtinet, curam no-stram parum afficit. Et quis enim omnium earum rerum, quæ quo-modocunque invaluerunt aliquando, rationem reddere poterit? Sufficit nosse, per istud vocabulum exprimi & denotari severam aliquam correctio-nem pœnæ non absimilem, eamque ita describi, quod sit privatio bonorum spiritualium per Ecclesiasticam potestatem in criminis alicujus punitionem ad emendationem sive correctionem delinquentis inflicta. Et quia hæc pœna merè spiritualis est, in morali aliquâ bonorum & commodorum spiri-tualium privatione consistens, pœnæ autem aliæ civiles pleræque positivum aliquod malum continent, inde est, quod censuræ potius quàm pœnæ nomen

Yyyy 3

priva-

privationibus istis spiritualibus datum fuerit, quanquam non repugnet, poenam spiritualement dici, siue quia in finem spiritualement tendit, siue quod circa objectum spiritualement versetur, & ipsam principaliter atque directo afficiat conscientiam. Et sic etiam vocabulum censeri usurpatur in Concilio Aurelianensi IV. c. 2. *Si quis hanc regulam irruperit, tanquam transgressor discipline à sacerdotibus censeatur.*

II. De numero & speciebus censuraram Ecclesiasticarum siue poenarum spiritualium non conveniunt Doctores. Communis sententia innititur Innocentii III. interpretationi in c. 20. §. de V. S. qui ad quaestionem, quid per censuram Ecclesiasticam intelligi debeat, *ἀποκρίτως* respondet, quod per eam non solum interdicti, sed & suspensionis & excommunicationis sententia intelligi debeat. Unde tres istae species communiter recensentur, suspensio scilicet, excommunicatio, & interdictum, ita tamen, ut si quae aliae fuerint, quae poenae speciem gerant, reduci ad aliquam earum debeant. Referri enim eo poterunt e. g. communio laica, communio peregrina, & si quae occurrunt aliae. Et quia tum de his, tum de excommunicatione supra anticipavimus dicere, non est, ut, hic prolixè ea repetenda statuamus. Ad reliquas igitur duas species nobis nunc erit pergendum, suspensionem scilicet, & interdictum, ita tamen ut levi tantum & tenui penicillo utramque delineare liceat, si prius dixerimus, correctiones istas spirituales modum & ambitum suum accipere à jurisdictione Ecclesiastica, qualem supra descripsimus. Quousque igitur jurisdictio ista pertigerit, eousque etiam decerni possent poenas spirituales certum est, cum causa & effectus eundem semper habeant ambitum.

III. Suspensio Canonistis dicitur censura Ecclesiastica, quae Clerico siue ministro Ecclesiae interdicitur usus & exercitium officii vel beneficii sui aut alterius functionis Ecclesiasticae. Haec non videtur fuisse in primitivâ Ecclesiâ in usu, sed Clerici delinquentes à sacris fungendis ministeriis ita arcebantur, ut in Laicorum prorsus ordinem redigerentur. Deponebantur igitur & removebantur ab officio, non suspendebantur ad tempus, nec regressum habebant aut spem recipiendae functionis, sed inter Laicos perpetuo deinceps censebantur. Id enim significant vocabula *κατάσχεσις* & *κατάσχεσις*, quae in hoc negotio usurpari solent, & alibi exponuntur per *ἐκκλήρυτον γίνεσθαι* in Concilio Ancyrano can. 18. *ἀπογομνῶν τῆς λειτουργίας* Concil. Trullan. can. 81. & sic alibi aliter. Postea verò remotio & depositio aliqua ad tempus introducta fuit, eaque non depositionis amplius, aut remotionis nomine venit, sed suspensionis, quomodo suspendi dicitur sententia, quae vires suas ad aliquod tempus exferere & iudicati vim acquirere non potest, l. 32. §. 3. C. de appell. l. 5. C. quor. appell. non recip. l. 32. C. de transact. l. 2. C. sentent. rescind. non poss. l. fin. C. si ex fals. instrum. Atque sic etiam

etiam Clericus per suspensionem constituitur quodammodo in ancipiti & pendenti, cum neque amittat officium prorsus, neque liberum retineat, sed ad tempus eo abstinere cogitur. Quamquam sint inter Canonici juris Doctores, qui etiam suspensionem aliquam faciant perpetuam, sed quam à depositione nihil omnino differre agnoscunt.

IV. Qui talis censuræ sive pœnæ Ecclesiasticæ mentionem faciunt canones, potissimum Aurelianenses, vel ipsius suspensionis vocabulo utuntur, vel ita eam circumscribunt, ut ex ipsâ verborum proprietate & contextu nulla alia pœna intelligi queat. In Concilio Aurelianensi III. c. 2. jubetur Episcopus, qui Clericum in conjugio viventem, ad officium admiserit, *ad agendam pœnitentiam tribus mensibus à suo officio esse sequestratus.* Et c. 16. Sacerdos, qui sciens raptori communicaverit, *anno integro pacem Ecclesie non habebit.* Et c. 1. Metropolitanus, qui negligit convocare Synodum intra biennium, *anno integro missas facere non presumat.* Eodem pertinet canon ejusdem Concilii sextus, septimus & decimus nonus. In Concilio Aurelianensi V. c. 3. Episcopus à metropolitano vel à comprovincialibus suis ab officio anno uno suspendi jubetur, qui mulieris licet propinquæ conversatione domesticâ utitur. Et c. 5. decernitur, ut Episcopus, qui alienum clericum ordinaverit, *sex mensibus missas facere non presumat.* Qualis pœna etiam statuitur, c. 6. 8. 18. & c. 9. ubi dicitur, anno integro ab officio vel charitate fratrum extraneum debere haberi Episcopum, qui Laicum præproperè ordinaverit. Pari modo in Concilio Narbonensi c. 11. dicitur, ab stipendio rejiciendum & inclinandum esse Clericum indoctum, *quoad usque curvatus impleat & defendat, quod esse cognoscitur.* Et in Concilio Bracarensi III. c. 1. fit decretum de eo, qui minus rectè Sacramentum cœnæ administraverit, ut *is tamdiu à sacrificando cesset, quamdiu legitimâ pœnitentiæ satisfactione correptus ad gradus sui officium redeat, quod amisit.* Sed quid opus prolixius his insistere, cum ubique obvia extent talia sive decreta, sive exempla.

V. Quemadmodum verò suspensionem distinxerunt, aliamque planè fecerunt Canonistæ autoritate Conciliorum suffulti à depositione: ita porro discrimen introduxerunt inter depositionem & degradationem. Apud antiquos degradatio & depositio eandem pœnam denotabant, & erant vocabula ista *ἰσοδυναμῶν*; per usum verò sequiorum temporum Ecclesiasticum diversum invaluit, & degradatio pœnam multo graviolem denotare cœpit, quâ scil. Clericus criminis convictus ablati ordinis insignibus per solennes ceremonias, in oculos incurrentes, ab Episcopo titulo & dignitate Clericali exuitur, & in statum laicalem conjicitur, ut à Laico deinceps iudice condemnari queat. Sanè nec locum olim habere potuisse degradationem talem, qualis nunc recepta est, probabile fit ex eo, quod insignium

signium istorum & vestium sacrarum, in quibus tollendis degradationis ceremoniæ occupantur, nullus adhuc tûm fuerit usus. Antiquitus enim Clericorum vestitum à vestitu cæterorum hominum non fuisse diversum, sed solis moribus distinctos eos fuisse, Sulpitius Severus testis est *dialog. 2. c. 4.* idque confirmatur ex epistolâ Cælestini I. Episcopi Romani, quam scripsit ad Episcopos per Viennensem & Narbonensem provincias constitutos. In *cap. enim 1.* reprehendit sacerdotes, qui supersticioso habitu cultui divino inserviunt. *Discernendi, inquit, à plebe vel cæteris sumus doctrinâ, non veste: conversatione, non habitu: mentis puritate, non cultu &c.* Postquam igitur solennes istæ ceremoniæ invaluerunt, distingui cœpit depositio in verba-lem & realem, ita ut illa per solam sententiam Episcopi fieret, hæc etiam ceremonias istas externas adjunctas haberet, propter quas speciali nomine degradatio dicta fuit.

VI. Ceremonias aliquas jam olim tempore Justiniani Imp. in usu fuisse, colligere licet ex *novell. 83. in fin. pr.* Illud palam est, si reum esse putaverit eum qui convenitur, provincie præses, & pœnâ judicaverit dignum: prius hunc spoliari à DEO amabili Episcopo sacerdotali dignitate, & ita sub legum fieri manu. Idem colligitur ex Concilii Toletani IV. c. 27. Episcopus, presbyter, aut diaconus à gradu suo injustè dejectus, si in sanctâ Synodo innocens inveniatur, gradus amissos recipiat coram altari de manibus Episcoporum. Si Episcopus est, orarium, annulum & baculum: Si presbyter, orarium & planetam, si diaconus, orarium & albam: Si subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus ea in reparatione suâ recipiant, quæ cum ordinarentur, percepérunt. Quæ verba innuunt, ablata eis talia insignia fuisse eo tempore, quo gradum amiserunt. Scissa aliquando & rupta fuisse vestimenta sacerdotalia ejus, qui gradu moveri debuit, docent ea, quæ ex Concilio Portuensi nobis reliqua sunt. In eo namque Theodardus Archiepiscopus Narbonensis cum suffraganeis suis degradarunt Selvâm Clericum Hispanum, & Ermemirum in conspectu omnium, scissis Episcopalibus indumentis, baculis eorum super eorum capita confractis, annulis cum dedecore à digitis evulsis &c. Uti legitur in fragmento apud Petrum Delalande in *supplem. Concil. Gall. p. 303.* Quem scissionis ritum itidem fieri & observari præcepit Chilpericus Rex Galliarum ex odio in Prætextatum Rothomagensis Episcopum concepto, eum in finem, ut significaret, degradari eum debere. Gregorius Turonensis lib. 5. c. 19. His ita gestis petiit Rex, ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus Psalmus, qui maledictiones Ischarioticas continet, super caput ejus recitaretur, aut certè judicium contra eum scriberetur, ne in perpetuum communicaret.

VII. Jure igitur Canonico noviore non potest magistratus seu iudex secularis procedere adversus clericum, quantumvis atrocissimorum delictorum

rum reum, antequam degradatio facta fuerit ab Episcopo, & ille non amplius sit, quod fuit. Et quanquam alicubi in gravioribus ejusmodi delictis ad judicem secularem pertineat cognitio, neque aliunde sententia expectari debeat, si tamen ad furcas, ad vivicomburium, aliudve aliud supplicium clericus damnatus fuerit, mitti ille, antequam executio fiat, debet ad Episcopum, vel ejus vicarium, qui singulos eis clericatus characteres atque ornamenta solenni ritu detrahat, ut tanquam Laicus pœnas luat, sive, uti dicitur in *c. novimus* de *V. S.* ut *exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur.* Testantur autem Jcti Galli, Renatus Choppinus de *sacra polit. lib. 2. tit. 3.* & Antonius Mornacius ad *auth. Clericus C. de Episcop. & Cler.* Clericum gravioris delicti reum, capite nonnunquam plecti à judice Laico, nullâ Clericalis tonsuræ habitâ ratione, aut degradationis solennitate præmissâ.

VIII. Ceremoniæ, quæ hodiè usurpari in tali exauctoratione solent, describuntur in *c. 2. de pœn. in 6.* atque illæ, uti in praxi observatæ fuerint, exemplo duorum monachorum Bruxellæ exustorum comprobatur Johannes Sleidanus *comment. lib. 4.* Ad exauctorationem verò istam plures convenire oportuit, uti disertè testatur Concilium Hispalense II. *can. 6.* ut *juxta præscriptorum patrum synodalem sententiam nullus nostrum sine Concilii examine de-jicere quemlibet presbyterum vel diaconum audeat.* -- -- *Episcopus enim sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest.* -- -- *Quanto magis hi qui divinis altaribus consecrati honore Ecclesiastico decorantur? qui profecto nec ab uno damnari, nec, uno judicante, poterunt honoris sui privilegii exui: sed presentati synodali judicio, quod canon de illis præceperit, definiri.* Canon autem præcipit, ut si quis Episcopus reatum aliquem incurrerit, & si fuerit ei nimia necessitas, non posse plurimos congregare Episcopos, ne in crimine maneat à duodecim Episcopis audiatur & à sex presbyter, & à tribus diaconus cum proprio suo Episcopo. Ita decretum in Concilio Carthaginiensi II. & Agathensi I. recensente Gratiano *c. Si quis, cum seq. 15. q. 7.* Atque iste numerus tam accuratè & religiosè aliquando custoditus fuit, ut, cum Amathuntis Episcopus ab Archiepiscopo suo & undecim Episcopis aliis fuisset depositus, Patriarcha Constantinopolitanus & qui cum eo fuerunt, invalidam & nullius momenti decernerent eam esse depositionem, tum quod non universa Synodus Cypriorum Ecclesiæ aut major saltem pars, cum facile congregari posset, coierit, tum quod Archiepiscopus cum reliquis duodecenario numerum confecerit, quem tamen persona ejus excedere debuisset, uti refert Theodorus Balsamon ad *d. c. 12. Concilii Carthaginiensis.*

IX. Sententia cœpit ad depositionem Episcoporum requiri consensus Pontificis Romani, præsertim si talis casus in loco vicino contigerit, quod factum ideo puto, ne reus confugiendo ad Sedem Romanam ejusque auxilium implorando sententiam Synodalem aut irritam prorsus redderet,

Zzzzz

aut

aut sufflaminaret saltem ejus effectum & suspenderet. Quod verò civiliter ita primum à Pontificibus Romanis petatum fuit, id illi deinceps in necessitatem verterunt, statuendo, neminem Episcoporum quancumque criminis reum deponi posse sine autoritate & consensu Pontificis Rom. imò verò ab eo solo depositionem talem decerni debere. Inque eà hypothesi tam protervæ frontis fuit Innocentius III. ut assereret c. 2. §. de transl. Episc. depositionem, translationem & cessionem Episcoporum ad solam Sedem Romanam pertinere jure divino. *Non enim, inquit, humanā sed potius divinā potestate conjugium spirituale dissolvitur, cum per translationem, depositionem aut cessionem auctoritate Romani Pontificis, quem constat esse vicarium Jesu Christi, Episcopus ab Ecclesiā removetur, & ideo tria hæc, quæ præmissimus non tam constitutione canonicā, quā institutione divinā soli sunt Romano Pontifici reservata.* Sed ista verba obelo notata & confossa jam sunt ab illustrissimo Petro de Marca de Concord. Sacerd. & Imp. lib. 7. cap. 26. n. 8. Adeo verò sibi semper cautum voluit Romana Curia, ne nimiam Episcopi haberent potestatem, quod observasset, per Episcoporum *αποστολή* & axiomata, quo plura fuerint, hoc arctiorem & angustiore reddi papatus & universalis monarchiæ potentiam.

X. Pergo ad interdictum, quod utrum censuræ nomine venire debeat, valde ambigit, & negat prorsus Didacus Covarruvias in c. alma mater p. 2. §. 1. n. 2. seq. Nos ea cura non afficit, quippe, quod nullum ejus in Ecclesiā antiquā vestigium inveniamus, & inter corruptelas referendum statuamus, pietatem destruens magis quā promovens, uti sunt omnia illa, quæ cultum divinum impediunt. De origine ejus & quando primum coeperit solliciti sunt Franciscus Bosquetus ad Innocentii III. epist. 72. lib. 2. & Antonius Dadinus Alteserra ad c. 20. §. de V. S. Uterque refutandum sibi sumit Ademarus sancti Eparchii Engolismensis monachum, qui ab Alduino Lemovicensi Episcopo circa annum DCCCCXCIV. primitus id institutum scribit, & congerunt adeo illi exempla aliquot, epocham ejus multo vetustiore inducentia, sed quæ pleraque parum ad rem facere videntur. Quod enim de Johanne VIII. Pontifice Romano ex annalibus Francorum refert Alteserra, ac si post violentam invasionem Lamberti & Alberti ille Ecclesiam S. Petri occlusam tenuerit, ita ut in eā nullum officium ad DEI cultum pertinens per plures dies celebratum fuerit, planè non pertinet ad interdictum, uti explicant Canonistæ. Quominus enim tunc Romæ sacra peragi potuerint, non fecit interdictum aut prohibitio aliqua Ecclesiastica, sed vis bellica & hostilis à Lamberto Comite illata. Sic enim scribit Johannes ipse epist. 84. *His itaq. nos præjudiciis & injuriis multiplicibus gravati, cum totā Sede Apostolicā tristes adeo per multos dies extitimus, ut nequaquam nobis aliud agere nisi flere liceret: nam ipsis diebus nec vestis fuit super altare S. Petri, nec aliquod ibi nocturnum vel diurnum officium ex more celebratum.* Et epist. seq. 85. Sacras

Sacras litanias Episcopos & Sacerdotes atq. servos DEI ex more celebrantes, & ad Ecclesiam S. Petri venire volentes fustibus cedere ac dispergere fecit, scil. Lambertus. Et porro epist. 90. Cum & ipsius beati Petri Apostolorum principis Ecclesiam, vestram deniq. matrem, & omnium DEI Ecclesiarum tutricem armis triginta diebus circumdatam tenere non formidaverint, ita ut nec ibi aliquam alicui lucernam illuminare, nec laudes DEO conferre liceret &c. Quæso ego ex bellicâ illâ & armata Lamberti prohibitione, quale mihi extrues interdictum juri Canonico non adversum? Imò verò tali modo multo antiquius illud erit statuendum, quod ita in ipsis Ecclesiæ Christianæ principiis extiterint Imperatorum edicta, ne in cœtum coirent & sacra sua facerent Christiani.

XI. Quod porro de Eligio Noviomensi Episcopo ex vitæ illius descriptore Andeono profert Alteserra, nec ipsum congruum præbet & sufficiens sententiæ suæ testimonium. Ait Andeonus, Eligium cum aliquando visitaret diœcesin suam, quâdam ex causâ interdixisse, ne cursus, id est, preces Canonice & sacrificium celebrarentur in basilicâ quâdam, donec ipse juberet. Quâdam ex causâ id factum dicit, sed causam ipsam non exprimit. Poterit igitur fingi alia quæcunque causa istius prohibitionis, nec necesse est, ut statuamus talem, quæ interdicto materiam substernat. Ait, prohibuisse Eligium, ne preces Canonice & sacrificium celebraretur; non addit, etiam sepulturam Ecclesiasticam ab eo prohibitam fuisse, neque alia, quæ per interdictum prohibita esse communiter censent. Sola igitur cessatio à divinis per verba ista innui videtur, quæ verò ut differat ab interdicto, videri potest apud Josephum Gibalinum de censur. disquis. 1. q. 2. n. 25. seq. Causa autem istius prohibitionis potuit esse vel basilicæ ipsius ruinam minitantis vitium, vel defectus ministrorum, vel parochianorum paucitas, aut quæcunque alia.

XII. Concilii Toletani XIII. canon septimus, quem sibi testem esse putat Alteserra, planè adversus est interdicto, tantum abest, ut ei firmando aliquid conferre queat. Agit namque de illis, qui malitiâ intercedente divina servitutis cultum ab altaribus Christi subducunt, qui obstinate mentis dolositate confusi, cum aliqua eos molestia fraternalium jurgiorum pupugerit, insana illicò temeritate abrepti, altaria nudantes sacratis vestibus exuunt, luminaria subtrahunt ac divinorum sacrificiorum cultum malitiâ intercedente subducunt, & quod in hominibus se vindicare non possunt, injuriam DEO, quod pejus est, inferunt. Prohibet deinceps Canon, ne hoc amplius fiat, additâ sanctione, si quis tale quid ausus fuerit porro. Et quanquam in fine excipiat eos, qui aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subversionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem vel obsidionem perferentes, seu etiam divinorum judiciorum sententiam metuentes, talia fecisse dicuntur, nec in his tamen interdictum inveniet, quo se sustineat, quandoquidem mox additur, quod in eorum facto plus humilitas, quàm DEUS placetur, quàm interni laboris dolositas declaretur. At tale non est factum

Zzzzz 2

eo.

eorum, qui interdicto utuntur, quandoquidem illi magis sub priore specie, eorum scilicet qui ex vindictâ cultum divinum sufflaminant, quosque interni laboris dolositas vexat, continentur.

XIII. Franciscus Bosquetus aliud sibi fulcimentum quærit ex Hincmari Remensis adversus Hincmarum Laudunensem opusculo, c. 28. seq. sed invenit id meo iudicio admodum infirmum & sustinendæ sententiæ parum accommodum. Quod enim Hincmarus Laudunensis presbyteros & diaconos ac reliquos Clericos non accusatos, nec confessos, neque convictos ab omni Ecclesiastico officio excommunicaverit, & ut nemo sacra missarum officia in suâ parochiâ celebraret, interdixit, quod nemo in necessitate mortis ab eis, quorum interest, baptizari, nemo communionis gratiâ reconciliari, nemo sepeliri cum debitâ commendatione potuerit, quod nec parvulos, qui sæpè in discrimine mortis periclitantur, baptizare licuerit &c. id omne improbat Hincmarus Remensis, & autoritate multorum canonum refellit. Ex actu autem prohibito quæ poterit probatio aliqua enucleari? quæ poterit licitum quid elici? Ut maximè ad Bosqueti monitum singula capita apud Hincmarum percurrantur, nullibi tamen verum & licitum, de hoc enim quæstio est, interdictum suis fulguribus instructum & vero nomine insignitum apparebit.

XIV. Restat autoritas Gregorii Turonensis, penes quem duo inveniri putantur testimonia recepti jam suâ ætate interdicti, alterum in lib. 5. c. 33. & alterum in lib. 8. cap. 31. In priore agit de adulterâ, propter quam in ipsâ S. Dionysii Basilicâ rixâ primum deinde cædes exortæ fuêrunt. *Sanciantur, inquit, multi gladiis, respergitur sancta humano cruore Basilica, ostia jaculis fodiuntur & ensibus, atque usque ad ipsum sepulcrum tela iniqua deserviunt. Quod dum vix mitigatur, locus officium perdidit, donec ista omnia ad Regis notitiam pervenirent.* Verba hæc ultima de interdicto accipienda esse volunt. Sed obscuriora ea sunt, quàm ut certa exinde haberi queat probatio. Potest enim ista officii perditio de cessatione à sacris interpretatione veriore accipi, quàm ab interdicto differre supposui supra. Nec enim satis decorum videbatur, & religioni Christianæ conveniens celebrari cultum divinum in loco cruore & sanguine humano polluto. Perdidit igitur locus iste hæcenus officium suum, quod eo tempore, quo mutua hæc vulnera inflicta fuêrunt, peragi debuit. Perdidit etiam officium ἀσλίας, quod præbere solent basilicæ delinquentibus, idque negatum sine dubio fuit illis, qui autores fuêrunt pugnæ, donec de voluntate Regis constaret, quousque illis ignosci deberet. Quam frequens enim eo tempore asylorum fuerit usus, ex ipsius Gregorii variis locis constat, imprimis ex lib. 5. c. 2. 3. & 4. Sed privilegio immunitatis uti & asyli jus habere non poterat, qui in ipsa Ecclesiâ deliquerat, c. fin. de immunit. Eccles. Didacus Covarruv. lib. 2. var. res. l. c. 20. n. 15. Prosp. Farinacius quest. crim. l. 1. tit. 4. q. 28. n. 52. seq. Sed, uti dixi,

ver-

verborum obscuritas obscuram admodum parit sententiam. De interdicto autem explicari ea ideò non poterunt, quia ad Regis placitum istud referri videtur, cum dicatur locus officium perdidisse, *donec ista omnia ad Regis notitiam pervenirent*, ac si in Regis arbitrio staret relaxatio interdicti, quod vix unquam admittent Canonistæ.

XV. Alter locus ejusdem Gregorii in *d. lib. 8. c. 31.* haud paulo clarior existit. Agit ibi de cæde Prætextati Episcopi Rhotomagensis ad instructum Fredegundis in ipsâ Ecclesiâ, cum sacra faceret, à sicario occisi. *Post hæc*, inquit, *Leudoualdus Episcopus* (Leudobaudis dicitur in subscriptione Concilii Turonensis II. & Parisiensis IV. Episcopus Sagensis) *epistolas per omnes Sacerdotes direxit & accepto consilio Ecclesias Rhotomagenses clausit, ut his populus solennia divina non spectaret, donec indagatione communi reperiretur hujus sceleris autor.* Sed hic repeto ex hypothesi canonistarum, quod supra dixi, discrimen inter cessationem à divinis & interdictum; multo enim pinguius est hoc, majoremque copiam rerum prohibitarum continet, quàm nuda & simplex cessatio, etsi neq; hæc quidem, uti hodiè explicatur apud Paulum Laymannum *lib. 1. theol. mor. tr. 5. p. 4. cap. 6.* religioni Christianæ conveniens sit. De interdicto verò proprio nihil videtur contineri in istis Gregorii verbis. Deinde, ut maximè id aliquando factum reperiat, non tamen inde jus aliquod illicò constituendum erit, neque imitandum est protinus, quod aliquando ex ratione certâ sed nobis incognitâ institutum fuit. Et ipse dubitavit Leudoualdus Episcopus, num justè cessatio talis decerni posset, atque idcirco ab Sacerdotibus Ecclesiæ Rhotomagensi subjectis consilium expetiit, quod hodiè vix faciet ullus Episcopus.

XVI. Non vana igitur videtur eorum sententia, qui natales interdicti ad Concilium Lemovicenſe & annum Christi MXXXIV. referunt. Erant tùm temporis principes seculares clericis admodum infesti, & invadebant identidem res & possessiones Ecclesiasticas, idque indignè ferentes Episcopi de remedio cogitare cœperunt. Re igitur in consultationem & deliberationem prolata Odelricus qui dicitur paterfamilias B. Martialis consilium dedit hujusmodi: *Nisi de pace acquieverint, ligate omnem terram Lemovicensem publicâ excommunicatione, eo videlicet modo, ut nemo nisi Clericus aut pauper mendicans, aut peregrinus adveniens aut infans à bimatu, & infra, in toto Lemovicinio sepeliatur, nec in alium Episcopatum ad sepeliendum portetur.* Divinum officium per omnes Ecclesias latenter agatur, sed baptismus peccatis tribuatur. Circa horam tertiam signa sonent in Ecclesiis omnibus, & omnes proni in faciem preces pro tribulatione & pace fundant. Pœnitentia & viaticum in exitu mortis tribuatur: altaria per omnes Ecclesias, sicut in parasceve, nudentur: & cruces & ornamenta abscondantur, quia signum luctus & tristitiæ omnibus est. *Ad missas tamen, quas unusquisq; Sacerdotum januis Ecclesiarum obsecratis fecerit, altaria induantur, & iterum post missas nudentur.* Nemo

in ipsâ excommunicatione uxorem ducat: nemo alteri osculum det: nemo clericorum aut laicorum vel habitantium vel transeuntium in toto lemovicinio carnem comedat, neq. alios cibos, quam illos, quibus in quadragesimâ vesci licitum est. Nemo laicorum aut clericorum tondeatur, neque radatur, quousq. districti Principes & capita populorum per omnia sancta obediant concilio &c. Totus iste interdicti processus ad Consilium Odelrici refertur, & ei auctori adscribitur, quod ignorarunt antea reliqui Episcopi, uti colligere licet ex verbis antecedentibus, quæ cum adductis videri possunt apud Card. Baronium ad ann. MXXXIV. n. 18. & Severinum Binium tom. 3. Concil. pag. 1092. Et quorsum verò Odelricus ille tam copiosè & prolixè atque speciatim interdicti membra atque regulas explicasset, si in usu istud unquam fuisset, potuisset uno verbo respondere, interdicto subjiciendam esse terram Lemovicensem. Ab eo verò tempore frequentissimus evasit interdicti usus, uti videre licet apud Ivonem Carnotensem, Goffredum Vindocinensem, Fulbertum Carnotensem, aliosque ejus ætatis Scriptores plurimos.

XVII. Quæ verò hæc est iniquitas & sævitia, ut ob unius aut alterius vel personæ vel ordinis culpam, eamque aliquando non tam veram quam fictam & imaginariam Respublicæ totæ & Regna integra, (sic enim fieri à Pontifice Romano quandoque solet,) in quibus multæ hominum myriades sunt, Sacramentorum communione multentur, quibus quasi instrumentis vitam & gratiam Christus miseris mortalibus largitur? Quo in Codice habetur adeo ferale institutum à Christo & Apostolis exercitum, quo animarum innoxiarum multæ myriades propter paucorum peccata ad inferos damnantur? Et quæ verò, quæ sic sævit, potestas Apostolica dici potest, cum non ad destructionem verum ad ædificationem instituta sit potestas Apostolica? Hæc verò ratione frenum injicere oportuit Regibus atque principibus, qui colla submittere Romano Pontifici renuunt, quive duri atque graves monarchiæ Ecclesiasticæ existunt. Atque in hunc modum cultus divinus merè politicum instrumentum factum est, per quod integra Regna conservari & destrui queant. Hic enim est principalis scopus interdicti, quod in regna & territoria integra evibratur, ut populus cœlesti pabulo privatus & omni cultu divino externo destitutus in suum principem concitetur, ut seditiones accendantur, ut rebelliones foveantur, ut cædibus via aperiatur, uti optimè observat Marcus Antonius de Dominis de Rep. Eccles. lib. 5. cap. 9. n. 39. Quantas in Angliâ turbas dederit interdictum seculo XIII. sub Johanne Rege à Pontifice Romano promulgatum, universi referunt ejus gentis historici. Idque interdictum summâ cum populi injuriâ per integrum sexennium stetit, ut scribit Knyghton ad ann. MCCVIII.

XVIII. Episcopi etiam inferiores propter leves admodum causas interdicto quandoque utebantur adversus refractarios, Apud Fulbertum

epist. 57.

epist. 57. Lexovienſis Epiſcopus interdixit quibusdam Eccleſiis, ne in illis ſacra fierent, ideò quod ſynodaticum ab eis ſolutum non fuiſſet. Et *epiſt. 105.* minatur ipſe Fulbertus, niſi Gaufridus Vicecomes caſtella deſtructa reficere deſierit, divinum officium in toto Epiſcopatu deſitutum. Maxime verò hoc fulmine utebantur tùm, quando vel res Eccleſiaſtica in vaſa futurum à potentioribus, vel privilegia Eccleſiæ minuta, aut libertas acciſa putabatur, uti patet ex Ivonis *epiſt. 94. § 121.* Atque hinc laudandæ ſunt Eccleſiæ Gallicanæ, quod in illis interdictorum uſus prorsus abrogatus ſit, maxime, ubi de pecuniario debito agitur, aut cùm Epiſcopus ſuam ipſius injuriam ulciſcitur, adeò ut ſi quis Epiſcopus interdicti ſententiam protulerit, appellari ab eà queat, tanquam ab abuſu; atque ita judicatum fuiſſe adverſus Epiſcopum Lapurdenſem ſeu Bajonenſem refert Antonius Mornacius *ad l. 3. C. de apoſtat.* quod ille Ahatzanam Eccleſiam ob ſolum diœceſanæ viſitationis non reſuſum viaticum interdicto ſubjeciſſet.

XIX. Uti autem excommunicatio aliquando, ita & interdictum ſæpè contemptui fuit, ſi præſertim contumacia quædam accendiſſet. Ita conſultus à Sanctione Epiſcopo Aurelianenſi Ivo Carnotenſis, quid ſtatendum de monachis, qui contra interdictum miſſas celebraverant, mortuos ſepelierant, & chriſma aliunde acceperant, reſpondet *epiſt. 62.* ſi de gratiâ Archiepiſcopi Lugdunenſis ille certus eſſet, ſeverè vindicandam eam contumaciam, *alioquin, inquit, levius erit ea ſupportare, quæ non licet ad plenum vindicare.* Cumque ab Eccleſiâ Romanâ conſeſſum eſſet monaſteriis hoc privilegium, ut non obſtante interdicto generali, cui terra aliqua ſubjecta eſſet, liceret monachis, januis clauſis, non pulſatis companis excluſis excommunicatis & interdictis ſuppreſſâ voce divina officia celebrare, *c. 17. de V. S.* monachi inde non tantum per cavillationem contendèrunt, particulari interdicto ſe planè non teneri, quos *d. c.* reſellit Innocentius III. Papa; ſed nonnulli etiam generali interdicto durante privilegio illo ſuo abutentes, & intemperantius atque insolentius ſe gerentes, apertis januis, pulſatis campanis, altâ voce divina officia celebrarunt, recipiendo interdictos ad Eccleſiaſtica Sacramenta, ipſorumque corpora defunctorum faciendo in cœmiteriis ipſarum Eccleſiarum ſepeliri, uti apud Clementem IV. conqueſtus fuit Epiſcopus Pariſienſis, de quo fidem facit bulla ejusdem Pontificis, quam edidit Clariffimus Stephanus Baluzius in *append. ad Concil. Narbon. num. 36.* Alii verò cautius egerunt, & januis quidem clauſis, ſed perforatis aut fenestris in eis factis ſeu modis aliis exquisitis divina officia celebrarunt, Epiſcoporum interdictis hæc ratione illudentes, quos ſingulari conſtitutione repreſſit Clemens V. *c. 1. de ſentent. excomm. in Clementinis.*

CAP. XXXIII.

De Jure epistolarum formatarum.

I.

Specialiale etiam hoc jus est antiquitùs solis Episcopis competens, uti disertè decretum in Concilio Turonensi II. c. 6. *Ut nullus Clericorum vel Laicorum præter Episcopos epistolia facere præsumat.* Sic enim dicebantur literæ Episcoporum communicatoriæ, uti testatur Epistola Synodica Concilii Sardicensis *ad Julium Pontif. R.* Per Episcopos autem denotantur in universum omnes, cujuscunque gradus & ordinis sint, sive patriarchæ, metropolitani, & Episcopi simplices, uti discere licet ex Concilio Carthaginienfi III. c. 28. Concilio Carthag. V. c. 7. Milevitano c. 20. Chalcedonenfi c. 11. collato cum commentario Zonaræ. Non poterit ergo Clericus alibi versari, & neque hospitio quidem excipi, nisi Episcopi sui literis instructus, quod etiam ad monachos extendit Concilium Agathense c. 38. Clericis, inquit, *sine commendatitiis epistolis Episcopi sui licentia non pateat evagandi, in monachis quoq; par sententiæ forma servetur.* Nec sufficientes adeo fuerunt monachis Abbatum suorum literæ, quibus nec jus fuit *novitatis* ejusmodi epistolas scribendi. Concilium Aurelianense II. c. 13. Abbates, martyrrarii, reclusi, vel presbyteri epistolia dare non præsumant. Abbatis tamen literas ideò adjungi oportebat, ut constaret de consensu ejus & voluntate, sicubi monachus aliorum se conferre voluerit. Eâque sub cautione Gratianus c. monachum. 20. q. 4. cum recensere destinasset canonem Concilii Agathensis supra adductum præmisit hæc verba, quæ in antiquioribus Conciliorum editionibus non inveniuntur: *Monachum nisi abbatis sui permissu aut voluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas suscipere aut retinere præsumat: sed ubicunq; fuerit abbati suo autoritate canonum revocetur.*

II. Hæ literæ atque epistolæ generali vocabulo communicatoriæ *κοινωνικαὶ* dicebantur, quod communionem Ecclesiarum conservarent, & unum omnium consensum significarent, & unam adeo, ex pluribus Ecclesiam coagmentatam quasi & compactam demonstrarent. Eleganter Optatus Milevitanus lib. 2. *advers. Parmenian.* Nobis totus Orbis commercio formatarum in una communionis societate concordat. Et ex ejusmodi literis videtur olim orthodoxia scribentis & recipientis colligi potuisse, cum desierit specialium harum literarum commercium, simulatque cœtus aliquis aut Episcopus in hæresin lapsus fuisset. Scribit enim Augustinus epist. 162. *Unde factum est, ut etiam ad nonnullos Donatistarum primarios scriberemus, non communicatorias literas, quas jam olim propter suam perversitatem ab unitate catholica,*

licā, quæ toto Orbe diffusa est, non accipiunt, sed privatas tantum. Ex eo autem, si non posset quis literas formatas, quocunque vellet, ad veræ Ecclesiæ Episcopos mittere, suspicio erat, heterodoxiam ab eo foveri. Idem Augustinus *epist.* 163. Hic primò asserere conatus est, ubiq. terrarum esse communionem suam: querebam utrum epistolas communicatorias, quas formatas dicimus, possent, quò vellent, dare. Eoque pertinet, quod Liberius Pontifex Romanus, ab exilio restitutionem petiturus, in causâ Athanasii ad Episcopos Orientales scripsisse fertur: *Sicatis his literis, quas ad unanimitatem nostram mecum omnibus vobis & cum universis Episcopis Ecclesiæ Catholice pacem habere: supradictum autem Athanasium alienum esse à communionem meâ sive Ecclesiæ Romanæ & consortio literarum Ecclesiasticarum.* Et alibi: itaq. amoto Athanasio à communionem omnium nostrum, cuius nec epistolia à me suscipienda sunt &c.

III. Formatæ fuerunt dictæ vel à certâ ac determinatâ formâ antiquitus præscriptâ, certisque signis ac notis specialibus verbisq. quasi solennibus concipi solerent: vel ad exemplum epistolarum formalium, qualem Domitianus dictasse dicitur Svetonio *in ej. vit. c.* 13. fortè ideò, quod publicam & solennem formulam contineret: vel à formis seu literis, quæ in earum fine adponi solent: vel denique à formâ sigilli, quâ munitæ fuerunt, & huic derivationi respondere ajunt vocabulum, *πυρροῦν*, quo Græci formatam exprimere solent, cùm & *τυπῶν* idem sit, quod sigillare. Disputant eâ de re Cujacius, Savaro, Sirmondus, Beveregius, Priorius & alii. Sed fruatur unusquisque eo, quod sibi placet. Origenes enim vocabulorum, quemadmodum & rerum, tam incertæ sæpè sunt & obscuræ, ut in meras divinationes prolabi oporteat illum, qui curiosè nimis indagare eas velit. Dicuntur etiam literæ canonicæ in concil. Laodiceo. *can. 42. κανονικὰ γράμματα, αἷς καὶ κανόνα γινώσκοντες*, inquit ibi Zonaras, quod secundum canones fierent, aut scriberentur.

IV. Inventum hoc communiter adscribere solent Ecclesiæ Latinæ Doctores Concilio Nicæno, moti autoritate fragmenti alicujus, quod tribui solet Attico Episcopo Constantinopolitano, & veluti lacinia quædam adjicitur actis Concilii Chalcedonenfis. Id verò commentum planè esse & ab impostore quodam confictum eruditè ostendit Dorscheus *in addendis, quæ præmisit exercitationi ad Concilium Nicænum.* Nec tamen de antiquitate istius inventi cuiquam litem movebo, quin & fieri potuit, ut eo jam tùm tempore, quo Concilium Tridentinum celebratum fuit, in usu esset. Sanè de Juliano Imperatore refert Gregorius Nazianzenus *lib. 1. advers. eund.* quod constituerit diversoria ædificare, ac domos excipiendis hospitibus dicatas, simulq. humanitatem erga pauperes adungere, cùm aliam, tùm eam, quæ in notis sive tesseras epistolaribus consistit, quibus eos, qui inopiâ premuntur, ex gente ad gentem transmittimus. Idque haud paulò clarius describit Sozomenus *lib. 5. c. 16.* hunc in modum. *Præcipue notas ac tesseras Episcopaliū literarum ad-*

A a a a a

mira-

miratus esse dicitur, quibus solent peregrinos sibi invicem commendare, ut undelibet venientes, ad quoscumque accesserint, tanquam noti atque amici excipiantur hospitio, & benigne curentur ob testimonium ejusmodi notæ. Hæc cum animo ageret, operam dabat ut gentiles Christianorum institutis advesceret &c.

V. Caularum, propter quas epistolæ istiusmodi canonicæ scribebantur, diversitas discrimen induxit, ut ipse etiam inter se diversæ & diversarum specierum haberentur epistolæ, suggerentibus ita & comprobantibus Conciliorum canonibus. Communiter autem ad tria communia genera referri solent, & dicuntur esse aliæ εἰρηνικαί, aliæ συζητητικαί & aliæ δόλουτικαί; quæ tamen species tanto discrimine non distant, ut non combinari aliquando queant. Εἰρηνικαῖς & συζητητικαῖς distinxit Concilium Chalcedonense can. 11. Τῶν δόλουτικῶν mentionem facit Concilium Quinseximum in Trullo habitum can. 17. Atque istæ species non tantum ex causâ & materiâ distinguebantur, sed etiam ex personis interdum, quibus illæ dabantur, & qui illas recipiebant. Απολυτικαί enim solis dabantur clericis, sicubi in aliam Ecclesiam transferrentur? εἰρηνικαί verò & συζητητικαί etiam Laicis pro re natâ, & cuiusque indigentia.

VI. Εἰρηνικαῖς & δόλουτικαῖς confundunt Theodorus Balsamon & Johannes Zonaras ad Concilii Chalcedonensis can. 11. Dimissoria, inquit Balsamon, quæ etiam pacificæ dicuntur, aliæ sunt, (scilicet ἀ συζητητικαῖς seu commendatiis) Dicuntur autem dimissoria, ut quæ ostendant, ex voluntate ac dimissione antistitis clericum vel Episcopum transiturum: Pacificæ autem dicuntur, quod cum talis offertur scriptura ab eo, qui ordinatus est, pax erit inter antistites. Et Zonaras: Pacificæ epistolæ sunt, quæ alio nomine dimissoria dicuntur. Cujus generis eæ sunt, quæ Episcopis à Metropolitanis, quibus subiecti sunt, & Metropolitanis à patriarchis, à quibus designantur, dari solent, cum ad Imperatorem necessariâ de causâ mittuntur, & quales sunt illæ, quæ clericis quoque ab Episcopis suis, si in aliam Urbem migrare, Ecclesiæ quæ ibi est, Clero adscribi velint traduntur. Et negari quidem non potest, δόλουτικαῖς etiam εἰρηνικαῖς quandoque dici, imò & συζητητικαῖς, cum dimissoria sine adjunctâ commendatione aliquâ pacisquæ symbolo haud fierent, ut ita εἰρηνικαῖς cum reliquis duabus speciebus quandoque easdem constituerent literas. Propriè tamen loquendo εἰρηνικαῖς latiorrem ambitum habebant, angustiorrem συζητητικαῖς, sed latiorrem tamen adhuc δόλουτικαῖς. Matthæus Blastares tamen in syntagm. lit. A. c. 9. clericum locum mutaturum duas epistolas secum ferre oportere statuit, commendatitiam & dimissoriam. Cum verò utrumque istud uno contextu, unâque membranâ scribi queat, vix erit, ut diversâ illa obtinuerit ratio.

VII. Εἰρηνικαῖς & Clericis & Laicis pauperibus peregrè proficiscentibus dabantur, & utrisque quidem propter generalem hunc finem, ut ostensis illis, quocumque venerint, hospitio excipi possent. Clericis quidem vix un-

unquam datæ fuérunt solæ, sed plerumque cum συζαίρει aliquâ aut δόλοισι. De Laicis autem expressus est textus in can. 11. Concilii Chalcedonensis: Omnes pauperes & indigentes auxilio, cum proficiuntur sub probatione, epistolis vel ecclesiasticis pacificis tantummodo commendari decrevimus &c. Est hoc speciale requisitum Episcopi, ut hospitalitatem exerceat, 1. Tim. III, 2. Et erant olim Xenodochia propè Ecclesias, quibus recipiebantur peregrini & pauperes, atque in illis cibo & potu reficiebantur. Etsi verò in hospitalitate exercenda nullus sit habendus personarum delectus, sed indifferenter quibuscunque sufficimus, hospitales nos exhibere debeamus, secundum Johannis Chrysostomi verba apud Gratianum c. quiescamus dist. 42. si tamen per literas episcopales hospitalitas excitanda fuerit, & pauperibus procurandum, ut alibi dignè propter Christum recipiantur, καὶ δοκιμασίας, h. e. examine aliquo prævio id fieri debet. Epistolæ enim ejusmodi erant veluti symbola, σιγήματα, tesseræ & signa Christianæ charitatis & mutuae benevolentiae, concurrentis in illo tertio, qui literas ejusmodi acceperat. Erant communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quàm ejusdem Sacramenti una traditio, uti loquitur Tertullianus de præscript. c. 20. De hoc igitur Sacramento necesse est, ut participet etiam ille, cui literæ dantur, & utrum participet, examine opus est, ne communicatio pacis fiat per medium aliquod paci & Christianæ concordie adversum.

VIII. Συζαίρει epistolæ plus continent, quàm εὐρηνηαί, quod etiam innuitur d. can. 11. Concilii Chalcedonensis; qui totus ita habet ex versione Dionysii Exigui: Omnes pauperes & indigentes auxilio, cum proficiuntur sub probatione, epistolis vel ecclesiasticis pacificis tantummodo commendari decrevimus, & non commendatitiis literis, propter quod commendatitias literas honoratioribus tantummodo præstari personis conveniat. Vocabulum tantummodo ex naturâ significationis suæ docet, minus quid dari in pacificis literis quàm in commendatitiis. Hæc enim particula taxativa, uti JCtis dicitur, non qualificat, seu non facit enunciationem qualificatam, sed simplicem exclusivam eorum, quæ non pertinent ad id, de quo enuntiatio concepta est. Commendatitiæ autem ejusmodi literæ tum Clericis dabantur, tum Laicis, sed Laicis tantum honoratioribus, πῶς ἔστιν ἐν ὑπολήψει μόνως περὶ τῶν, quæ verba malè interpretatur Balsamon de illis, qui alioquin fuérunt in non bonâ existimatione. Clericis, quæ dabantur συζαίρει, eorum ordinem describebant, & orthodoxiam, & honestam disciplinam. Et ad hoc testimonium, si verum repertum fuerit, Clericus communionem dignabatur; si minus, communicatio Ecclesiastica non dabatur, sed ut peregrino, ea tantum quæ necessaria erant ad victum præbebantur. Et hæc erat communicatio, quæ peregrina dicebatur, uti eam supra exposui. Honestiori-

Aaaaaa 2

bus

bus personis quæ datæ fuerunt literæ commendatitiæ, exponebant itidem earum statum & conditionem, rectam de DEO & rebus divinis sententiam, & honestam vitæ rationem. Quas qui secum ferebat, lautior hospitis & victu excipiebatur.

IX. *Ἀπολυτικά* denique epistolæ dabantur Clericis in alienam Ecclesiam discedenti, & locum mutanti. Sic enim jus est, ut nec Clericus ad alienam Ecclesiam invito Episcopo suo transire, nec alius eum Episcopus recipere queat. Concil. Antiochen. c. 22. Episcopus non constituat presbyteros aut diaconos alteri subiectos Episcopo, nisi fortè cum consilio & voluntate regionis Episcopi. Tales conciliorum canones extant plures, quos collegit Regino Abbas Prumiensis lib. 1. de eccles. disciplin. n. 419. seq. & Gratianus dist. 71. Ut igitur Clerico transire in aliam Ecclesiam & huic eum recipere liceret, epistolam Episcopi sui secum ferre oportebat. Concil. Aurelian. V. c. 7. Ut Episcopus alterius Clericum in gratiam sine epistola Episcopi sui, provehere non presumat. Quod si presumpserit, ille qui ordinatus fuerit, ab honore quem accepit remotus, quod ei commissum est, agere non presumat; & is qui eum sciens ordinaverit, tribus mensibus communionem privetur. Leges Longobardorum lib. 3. tit. 1. n. 23. De presbyteris, qui de alijs locis vel provinciis veniunt, ut nullus eos debeat recipere sine dimissoria Episcopi sui de cujus parochia sunt. Idem dicitur tit. 2. n. 1. 2. 3.

X. Uti solebant Episcopi in scribendis ejusmodi epistolis omnibus, certis quibusdam signis atque notis ex alphabeto græco de promptis, quæ certum numerum exprimebant. Præmittebantur scil. elementa Græca π. υ. α. π. Patrem, Filium & Spiritum S. denotantia. Subjungebatur ejus qui scribit epistolam prima litera, cui scribitur, secunda, accipientis tertia, civitatis quoque ex qua scribitur, quarta, & indictionis, quæcunque est illius temporis numerus assumebatur. Quibus literis omnibus, quatenus numeros exprimunt, simul computatis, unam, quæcunque collecta fuisset, summam epistola tenebat. Addebantur præterea separatim nonagenarius & nonus numeri, qui secundum græca elementa α. μ. η. significant. Tales descriptiones & exempla inveniuntur pasim. Vid. Attici Episcopi Constantinopolitani epistola, cujus supra fecimus mentionem, Ivo Carnotensis part. 6. decretic. 433. seq. Regino Abbas Prumiensis lib. 1. de eccles. disciplin. n. 437. seq. Gratian. dist. 73. Jacob. Sirmond. ad calcem tom. 2. Concil. Gallicor. itemq; ad Sidon. Apollinar. pag. 66. Hieron. Bignon. ad Marculsi form. pag. 600. Christoph. Justell. ad Cod. Canon. Eccles. univ. p. 182. & 230. Joh. Bapt. Souchet. ad Ivon. epist. 4. potissimum verò Franciscus Benardinus Ferrarius & Philippus Priorius, qui istud argumentum enucleatè tractarunt.

XI. Cæterum literæ illæ Clericis peregrè abituris prorsus necessariae erant, cum, ut supra dixi, alibi sine ejusmodi literis non admitteretur ad communionem, idque si opus esset multis alijs Conciliorum testimoniis

com-

comprobari posset. Constitutum autem id potissimum est propter criminosos, (sunt verba Urbani Pontificis apud Gratian. c. duæ sunt 19. q. 2.) ne videlicet infames ab aliquo Episcopo suscipiantur persone. Solebant enim officia sua cum non poterant in suo Episcopatu, in alieno celebrare: quod jure præceptis & scriptis detestatum est. Cæteris, qui Clerici non erant, sicubi jure hospitalitatis frui vel-
lent, itidem necessariæ erant literæ *ἐπιστολαί*. Notæ autem & numeri per elementa græca ideo adhibeantur, ne cuivis in promptu esset imitari literas ejusmodi, & fraudem circa illas committere. Inde ille etiam, qui recipiebat tales literas, accuratum instituere solebat examen, utrum rectè se haberent omnia, & utrum convenirent dicta viatoris cum literis. Concil. Eliberin. can. 58. Placuit ubiq; & maxime in eo loco, in quo prima cathedra constituta est Episcopatus, ut interrogentur hi, qui communicatorias literas tradunt, an omnia rectè habeant, suo testimonio comprobati. Idque eo pertinebat, ne cum peccatoribus commercio aliquo communicarent. Et quia ubiq; ut ait canon, exhiberi oportebat tales literas, conficit inde Gabriel Albalpinæus ad eund. viatores literas communicatorias sive formatas non solum Episcopis sed & Ecclesiarum Rectoribus aut quacunque transirent, obtulisse, verosimile tamen esse ab aliis, præterquam ab Episcopis nil quicquam in ipsis literis adnotatum, quod sine dubio colligit ex eo, quod solis Episcopis potestas dandi epistolas formatas competat. Adscribere autem solebant diem, quo illi diœcesin obiissent, & quemadmodum se in eâ gesissent.

XII. Præter has quas enumeravimus epistolas solebant Episcopi adhuc alias ad invicem, aut ad alios scribere, solennes quidem & ipsas, sed quæ formatarum nomine non veniebant, nec tali stylo concipiebantur. Inter eas præcipuè eminent *ἐορταστικαί* sive festales aut festivæ, quæ diebus festis, maxime diebus natalis Domini & resurrectionis scribi consueverant. In illis consalutare se invicem, & quàm prosperè festivitatem celebrassent, nunciare solebant, additis eulogiis, quæ erant munera istis festivitibus mitti consueva. Exempla in eam rem prostant plurima inter epistolas Theodoret, Aviti ac Desiderii Episcoporum morem hunc morisque causas mutæ scil. benevolentia charitatisq; studium repræsentantes. Brevem istam adscribo Theodoret, quæ est quinquagesima sexta: *Urget quidem adhuc me tristitia, & mentem graviter concutit; attamen diei festi legem implere justum existimavi. Nunc itaq; & scribo, & reverentiam tuam saluto, & charitatis debitum exsolvo.*

XIII. Extant adhuc aliæ, quibus Episcopi se invicem & vicinos maxime ad Urbium suarum celebritates invitare solebant. Talis est Basilii Magni epistola 291. quâ ad Cæsariensium Martyrum diem anniversarium totius Ponticæ diœceseos episcopos invitat: *Quocirca cum inter martyres nobilissimi sint Euphycbius & Damas, sociiq; ipsorum, quorum anniversaria memoria in Urbenostrâ totâq; viciniâ celebratur, admonet vos peculiare decus suum Ecclesia,*

Aaaaaa 3

voceq;

voceque nostrâ hortatur, ut antiquam visitandi nos consuetudinem repetatis. Munuscula etiam sibi invicem mittebant per epistolas, uti apparet ex Ivonis Carnotensis epist. 6. & Fulberti epist. 5. Sed tales epistolæ ad communes pertinet & vulgares, de quibus ut agamus, non fert nostrum institutum.

CAP. XXXIV. De Jure benedicendi.

Benedicendi ritus in Ecclesiâ Christianâ antiquissimus, & ex Judæorum solennitatibus receptus, imò à DEO ipso in Veteri Testamento præscriptus est. Sic enim se habet formula divinitus præcepta Num. VI, 24. Benedicat tibi Dominus & custodiat te: Ostendat Dominus faciem suam tibi, & misereatur tui: convertat Dominus vultum suum ad Te & des tibi pacem. Nec dubito, formulam hanc adhibitam fuisse tùm præcipue, quando peracta fuerunt sacra & dimittendus esset cætus. Erat verò benedictionis insuper usus etiam inter privatos, qui vel accedendo vel recedendo optima quæque precabantur sibi invicem, suumque affectum ita sibi testatum faciebant. Erantque salutationes, quibus sese mutuo excipiebant, nihil aliud, quàm benedictiones, & bona verba in vota & omnis prosperitatis ad preces desinentia.

II. In Novo Testamento non tantùm Christus ipse laudabilem hunc ritum continuavitque retinuit, sed etiam Apostoli. Christus nempe post resurrectionem, cum apparuisset discipulis, pacem eis precatus est, Luc XXIV, 36. Johan. XX, 19. 21. 26. Apostoli autem in primâ suâ Epistolâ, cujus mentio fit Act. XV, 23. vocabulo *Χαίρετε* usi fuerunt, quæ ipsa formula etiam in Jacobi epistolâ invenitur cap. I. v. 1. Et fertur Cleon primus in epistolis *Χαίρετε* usurpasse, uti referunt Lucianus pro Lapsio in salutando, & Lærtius in Platone. Quid autem istud *Χαίρετε* significet, abunde explicant Apostoli in suis epistolis aliis. Equipollet enim formula alia, quæ apud eos frequentior occurrit: Gratia vobis & pax à DEO Patre nostro & Domino Jesu Christo, quâ utitur Paulus I. Cor. I, 3. Galat. I, 3. Ephes. I, 2. Philipp. I, 2. Coloss. I, 2. I. Thessal. I, 1. 2. Thess. I, 2. I. Tim. I, 2. 2. Tim. I, 2. Tit. I, 4. Philem. I, 3. 2. Job. I, 3. Per pacem autem Hebræorum more omnia prospera intelliguntur, uti optime notat Grotius. Præcipue verò pax illa intelligenda venit, quam dare se velle promissit Salvator ipse, Joh. XIV, 27. diversam scilicet à pace mundi. Ista autem pax Christi includit pacem sive reconciliationem hominis cum DEO, pacem hominis cum se ipso, & pacem hominis cum proximo, e quibus posterior semper ex priore nascitur. Ex agnitione enim exhibitæ benignitatis & gratiæ DEI inireque reconciliationis oritur tranquillitas mentis & conscientiæ. Rom. V, 1. hinc verò accedente gratiâ Spiritus S. consequitur affectuum moderatio & debitus ordo, ne turbent mentem & in diversa abripiant: & hæc ubi fuerint, facile servatur mutua hominum inter se concordia. Nam qui animum habent tranquillum & serenum, cum omnibus hominibus, quantum in se est, pacem colunt, cum bella & lites ex concupiscentiâ oriuntur, Jacob. IV, 1.

III. Hæc formulis, & cæ præsertim, quâ pacem precari solebant, usi deinceps fuerunt plerique Ecclesiæ Doctores. Ita Polycarpus Episcopus Smyrnenensis in epist. ad Philippenses: Misericordia vobis & pax à DEO omnipotente & Jesu Christo Salvatore nostro abundet. Et Ignatius, qui tamen id *Χαίρετε* plerumque usurpavit, in epist. ad Tarsenses: Misericordia & pax à DEO patre & Domino Jesu Christo. Idemque ad Heronem Ecclesiæ Antiochena diaconum: gratia & misericordia & pax ab omnipotente DEO & Christo Jesu Domino nostro. Et ad Philippenses: Misericordia & pax à DEO Patre & Domino Jesu Christo. Pontificis

tifices Romani in decretalibus suis epistolis compendiose, salutem & apostolicam benedictionem precari solent. Apostolica, h. e. quā Apostoli uti solebant, quia & ipsi Apostolici à suis sectatoribus appellantur. Apostolicā autem illā salutandi & bene precandi formulā etiam in publicis conventibus utebantur Ecclesiæ primitivæ Doctores, cāque suos alloquebantur auditores. Idque optimè exponit Chrysostomus homil. 3. in epist. ad Coloss. Cum ingressus fuerit is, qui præest Ecclesiā, statim dicit: pax omnibus: quando concionatur, Pax omnibus: quando benedicit: pax omnibus. quando jubet osculari: pax omnibus. quando peractum fuerit sacrificium: pax omnibus. Et rursus intermedio: gratia vobis & pax. Et paulo ante: In Ecclesiā pacem, in precibus, in supplicationibus, in salutationibus & semel, & bis, & ter, & sæpè eam dat is, qui Ecclesiā præest, dicens: Pax vobis &c. Idem Chrysostomus homil. contra eos, qui in primo paschate jejulant eleganter hunc ritum describit, dum ait: Nihil paci & concordia simile est. Propterea pater ingressus non prius conscendit cathedram, quam omnibus vobis precatus fuerit pacem. Et surgens non prius vos docere incipit, quam omnibus dederit pacem. Et Sacerdotes benedicturi, postquam pacem prius vobis fuerint precati, ita benedictionem incipiunt. Diaconus etiam, quando cum aliis precari jubet, etiam hoc mandat in precibus, ut angelum pacis petatis, & omnia proposita ad pacem spectant. Et quando cæcum dimittit, hoc ipsum vobis precatur, dicens: abite in pace.

IV. Videtur autem benedictio ista, quæ ad populum in concione fiebat, peracta sublati manibus, ritu in populo Israelitico usitato. Sic enim legitur *Levit. IX, 22.* Aaronem extendentem manum ad populum benedixisse ei. Et Christus ipse, cum post resurrectionem apparuisset discipulis suis, sublati manibus benedixit eis. *Luc. XXIV, 50.* Videtur autem elevatio manūs successisse in locum impositionis, ut ubi imponi non possent manūs singulis propter frequentiam eorum quibus benedicendum esset, extensio manuum fieret. Benedictio enim regulariter per manūs impositionem fiebat. Sic namque Patriarcha Jacob, cum filiis Joseph benediceret, manūs eis imposuit, *Genes. XLVIII, 14.* & Dominus in Evangelio oblati sibi parvulis per impositionem manuum benedixit. *Marc. X, 16.* Hunc ritum eleganter explicat, & originem ejus describit Honorius Augustodunensis lib. 1. cap. 187. Quod autem benedictio per manūs impositionem datur, inde exortum dicitur, quod Isaac Jacob manūs imposuit, dum eum benedixit, & Moyses Josue manūs imposuit, dum eum ducem præfecit, & Dominus in Evangelio Apostoli manūs imposuit, dum eos principes & sacerdotes Ecclesiæ constituit. Sed & ipsi Apostoli manūs imposuerunt, cum Spiritum S. dederunt.

V. Atque ita invaluit in Ecclesiā ista benedicendi ritus, quem Episcopus post Dominicam Oratorem & ante communionem expedire solebat, & sibi soli vindicabat. Finicā enim oratione Dominicā Diaconus, annuente Episcopo, dicebat: *Humiliate vos ad benedictionem,* & populus respondebat: *Deo gratias.* Tum Episcopus hanc benedictionem dicebat: *Benedicat vos omnipotens Dominus &c.* Inde accipiens partem corporis Domini dicebat: *Pax Domini sit semper vobiscum &c.* Eoque pertinet, quod decretum legitur in Concilio Tolitano IV. can. 18. Nonnulli Sacerdotes post dictam orationem Dominicam statim communicant, & postea benedictionem in populo dant, quod deinceps interdicimus; sed post orationem Dominicam & conjunctionem panis & calicis, benedictio in populum sequatur, & tunc deum corporis & sanguinis Domini Sacramentum sumatur.

VI. Fuisse tamen specialem quandam & propriam Episcopo nec communem sacerdotibus reliquis benedictionem colligere licet ex Concilio Agathensis can. 44. Benedictionem super plebem in Ecclesiā fundere aut penitentem in Ecclesiā benedicere presbytero penitus non licebit. Fuisse tamen ante istud receptum, ut etiam presbyteri benedictionem dicerent, non tamen, nisi privatim aut in privatis ædibus, aut si omnino publicus aliquis cætus benedicendus esset, extra Urbem in parochiis rusticis id licitum fuisse patet ex Concilio Regensis can. 5. Et inter minutas has ductiones & indefinitas visum est, omni presbytero per familias per agros, per privatas domos pro desiderio fidelium, facultatem benedictionis aperire, quod nonnulli jam prævincias habere succurrat. Huic autem etiam in Ecclesiarum plebibus per loca

loca tamen magis, quam per Urbes hoc idem visum est esse tribuendum &c. Per loca hic intelligi villas & pagos ex oppositione Urbium manifestum est.

VII. Sed & in Urbibus aliquam à sacerdotibus factam fuisse benedictionem, diversam tamen ab eâ, quam Episcopo propriam dixi, colligere licet ex Concilii Agathensis *can. 47.* cum antea adducto *can. 44.* collato. Canon enim 47. ita se habet: *Missas die Dominico à secularibus totas teneri speciali ordinatione precipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat. Quis fecerint, ab Episcopo publice confundantur.* Quæ autem sit differentia hujus benedictionis presbyterialis ab alterâ illâ Episcopali, dicere non habeo, nisi quod presbyterialis in fine missæ, Episcopalis verò illic post Dominicam orationem data videatur. Illa recentior est distinctio, quâ aliqui formulam, *Dominus vobiscum*, ad minores Sacerdotes pertinere, alteram vero, *Pax vobis* solum spectare ad Episcopum contendunt.

VIII. Supra dixi, presbyteris privatas benedictiones relictas fuisse. Eas verò apud potentiores etiam ab Episcopis datas fuisse docet *canon 35.* Concilii Epaoensis: *Ut cives superiorum natalium nocte Pascha ac natiuitati Domini solennitate Episcopos, nec interest in quibus civitatibus positos, accipienda benedictionis desiderio noverint expetendos.* Ita locum hunc antea valde corruptum restituit Jacobus Sirmundus. Invitati ergo & accersiti fuerunt Episcopi à præcipuis civibus in solenni festivitate, ut cum familiâ suâ benedictionem ab eis acciperent. Omnino enim magnam vim inesse benedictionibus semper crediderunt homines pietatis studiosi, maxime si benedictiones venirent ab illis, qui cultui divino præfati essent. Etsi enim illi hâc potestate non pollerent, ut dare pro lubitu possent, quod maxime vellent, quia tamen DEUS ipse ordini Sacerdotali in Veteri Testamento mandavit, ut benedicerent populo; creditum hinc fuit, nec frustra, DEUM per ejusmodi benedictionem effecturum, ut prosperè cedant omnia, & ut ne careat successu, quod ita bene ominari licuit.

IX. Hinc ad eò factum, ut Christiani occurrentibus Episcopis caput submitterent, cum in finem, ut ab illis benedictionem acciperent. De Johanne Chrysostomo refert Palladius in *ejus vit.* abiturum cum in exilium valedixisse Olympiadi, Pentadiæ & Proclæ Diaconis & Silvianæ his verbis: *Venite ô filia, audite me. Quæ ad me attinent, finem ut video habent: cursum meum consummavi, & fortè cultum meum non amplius videbitis. Hoc unum est quod rogo, ne quæ vestrum à solita erga Ecclesiam benevolentia adellatur, & quicumq; reluctanti fuerit ad ordinationem deductum, ex consensu omnium, non id ambiens, ei tanquam Johanni caput vestrum submitte.* Talem submissionem ab Eusebiâ Augusta fieri voluit Leontius Tripolcos Episcopus, de quo refert Suidas in *verb. λεόντιος*, quod cum omnes Episcopi Eusebiam uxorem Imperatoris Constantii adirent, eamque ex more adorarent, Leontius adduci non potuerit, ut eam inviseret, nisi ipsi venienti assurgere, & benedicturo caput submittere se velle promitteret.

X. Hunc morem submittendi caput ad accipiendam benedictionem etiam observavit Eudoxia Augusta. Hæc enim cum in publicum processisset, & ad eam fratres Longi, ut dicebantur, accessissent, ut de Theophili Episcopi Alexandrini insidiis sibi structis querelas moverent, honora causâ subsistis, & extra Imperiale Gebiculum prospiciens capite inclinato ait: *benedicite, inquit, & orate pro Imperatore, pro me ac liberis meis, & pro Imperio,* ut est apud Sozomen *lib. 8. c. 13.* De eadem Eudoxiâ refert Marcus Gazensis diaconus apud Baronium *ad ann. CCCCL. n. 25.* postquam Theodosium enixa fuisset, accessisse ad se Porphyrium Gazæ Episcopum cum comitibus, tum temporis Constantinopoli subsistentem, & adversus Gazæos idololatræ auxilium implorantem, eamque ab illis inclinato capite benedictionem petisse. Verba ejus hæc sunt: *Cum autem impleti essent septem dies à puerperis, nos accersit, & nobis occurrit in portâ cubiculi, portans infantem in purpurâ. Inclinauit serò caput, dicens: Benedicite, Patres, mihi & filio, quem donavit Dominus per sanctas vestras preces: infantem quoq; tradidit, ut ipsum signarent. Sancti autem Episcopi & ipsam & infantem signarunt signo crucis: & cum precati essent sederunt.*